T.C.

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

TÜRK İSLAM SANATLARI PROGRAMI

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ

YILDIZ PORSELENLERİ KOLEKSİYONU'NUN

DEĞERLENDİRİLMESİ

(DOKTORA TEZİ)

Hazırlayan

HÜLYA KALYONCU

20076045

Tez Danışmanı

Prof. Dr. ZEKİ SÖNMEZ

İSTANBUL-2011

Hülya KALYONCU tarafından hazırlanan **Topkapı Sarayı'nda Yer Alan Yıldız Porselenleri Koleksiyonu** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Doktora Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 21 / 03 / 2011

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) : İmzası :

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Zeki SÖNMEZ (Danışman-Tez İzl.Kom.Üy.) .....

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Banu MAHİR (Tez İzl.Kom.Üy.) .....

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Ara ALTUN (Tez İzl.Kom.Üy.-İ.Ü Öğr.Üy.) .....

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Semra GERMANER .....

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Ateş ARCASOY (M.Ü Öğr.Üy.) .....

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

ÖZET

SUMMARY

ÇALIŞMANIN AMACI 1-1

ÇALIŞMANIN KAPSAMI 2-3

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ 4-4

GİRİŞ

Tarih Boyunca Sırsız Çömlekten Porselene Geçiş Süreci 5-17

1. BÖLÜM: PORSELENİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ 18-71

1.1 Çin'de ve Japonya'da Porselenin Gelişimi 18-25

1.1.1 Çin'de Porselenin Gelişimi 18-24

1.1.2 Japonya'da Porselenin Gelişimi 25-25

1.2 Avrupa'da Porselenin Gelişimi 26-68

1.2.1 Alman Porselenleri 27-34

1.2.1.1 Meissen Porselenleri 27-33

1.2.1.2 Hoechst Porselenleri 34-34

1.2.2 Avusturya Porselenleri 35-36

1.2.3 Fransız Porselenleri 37-48

1.2.3.1 Paris Ekolü Porselenleri 37-42

1.2.3.1.1 Rouen Porselenleri 37-37

1.2.3.1.2 St. Cloud Porselenleri 37-37

1.2.3.1.3 Chantilly Porselenleri 38-38

1.2.3.1.4 Mennecy-Villeroy Porselenleri 38-38

1.2.3.1.5 Limoges Porselenleri 38-38

1.2.3.1.6 La Courtille Porselenleri 39-39

1.2.3.1.7 Fabrique de Monsieur Porselenleri 39-39

1.2.3.1.8 Fabourg St. Denis Porselenleri 39-39

1.2.3.1.9 Petit Carousel Porselenleri 40-40

1.2.3.1.10 Fabrique de la Reine Porselenleri 40-40

1.2.3.1.11 Pont-aux-Choux Porselenleri 40-40

1.2.3.1.12 Rue de Bondy Porselenleri 40-40

1.2.3.1.13 Rue Popincourt Porselenleri 41-41

1.2.3.1.14 Samson Porselenleri 41-41

1.2.3.1.15 Rue Thiroux Porselenleri 41-41

1.2.3.1.16 Rue Amelot Porselenleri 42-42

1.2.3.1.17 Cligancourt Porselenleri 42-42

1.2.3.1.18 Jacob Petit Porselenleri 42-42
1.2.3.2 Sevres Porselenleri 43-48
1.2.4 İtalyan Porselenleri 49-51
1.2.4.1 Medici Porselenleri 49-49
1.2.4.2 Doccia Porselenleri 49-50
1.2.4.3 Capodimonte Porselenleri 50-50
1.2.4.4 Vezzi Porselenleri 51-51
1.2.4.5 Cozzi Porselenleri 51-52
1.2.5 Danimarka Porselenleri 52-54
1.2.6 Rus Porselenleri 55-56
1.2.7 İngiliz Porselenleri 57-68
1.2.7.1 Chelsea Porselenleri 58-60
1.2.7.2 Bow Porselenleri 60-61
1.2.7.3 Worcester Porselenleri 62-63
1.2.7.4 Spode Porselenleri 63-64
1.2.7.5 Minton Porselenleri 65-66
1.2.7.6 Wedgwood Porselenleri 67-68
1.2.8 İspanyol Porselenleri 68-68

1.Bölüm Dipnotlar 69-71

2. BÖLÜM: OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ÇİNİ VE SERAMİĞİN GELİŞİM SÜRECİ 72-78
2.1 İznik Seramik ve Çiniciliği 72-75
2.2 Kütahya Seramik ve Çiniciliği 75-76
2.3 Tekfur Sarayı Çiniciliği 76-76
2.4 Çanakkale Seramikçiliği 77-77

2.Bölüm Dipnotlar 78-78

3. BÖLÜM: OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA PORSELENİN GELİŞİM SÜRECİ VE 'YILDIZ ÇİNİ FABRİKA-İ HÜMAYUNU' 79-106
3.1 Osmanlı'da Çini ve Seramik Üretiminden Porselen Üretimine Geçiş Nedenleri 79-85
3.2 Porselen Üretiminde İlk Girişimler, 'Eser-i İstanbul' 86-87
3.3 Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu'nun Kuruluşu ve İşletilmesi 88-92
3.4 Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu'nun Türk Ekonomisi İçindeki Önemi 93-96
3.5 Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu'nun Türk Tasarım Tarihi İçindeki Önemi 97-100
3.6 Yıldız Porselenleri ile Avrupa Porselenleri'nin Tasarım ve Teknik Özelliklerinin Karşılaştırılması 101-104

3.Bölüm Dipnotlar 105-106

4. BÖLÜM: YILDIZ ÇİNİ FABRİKA-İ HÜMAYUNU'NDA ÜRETİLEN PORSELENLER KATALOĞU 107-367
4.1 Vazolar 107-203
4.1.1 Dar ve Uzun Boyunlu Vazolar 107-120
4.1.1.1 Manzaralı Vazolar 107-108
4.1.1.2 Bitkisel Motifli Vazolar 109-118
4.1.1.3 Tuğralı Vazolar 119-119
4.1.1.4 Altın Yaldızlı Vazolar 120-120
4.1.2 Kısa Boyunlu-Uzun Gövdeli Vazolar 122-130
4.1.2.1 Manzaralı Vazolar 122-124
4.1.2.2 Bitkisel Motifli Vazolar 125-126
4.1.2.3 Figürlü Vazolar 127-127
4.1.2.4 Hayvan Figürlü Vazolar 128-129
4.1.2.5 Tek Renkli Vazolar 130-130
4.1.3 Boyunsuz-Uzun Gövdeli Vazolar 131-131
4.1.3.1 Manzaralı Vazolar 131-135
4.1.3.2 Bitkisel Motifli Vazolar 136-137
4.1.3.3 Hayvan Figürlü Vazolar 138-139
4.1.3.4 Kabartma Motifli Vazolar 140-144
4.1.4 Şişkin Gövdeli Vazolar 145-155
4.1.4.1 Manzaralı Vazolar 145-146
4.1.4.2 Bitkisel Motifli Vazolar 147-152
4.1.4.3 Hayvan Figürlü Vazolar 153-153
4.1.4.4 Kabartma Motifli Vazolar 154-155
4.1.5 Kaideli Vazolar 156-177
4.1.5.1 Manzaralı Vazolar 156-162
4.1.5.2 Bitkisel Motifli Vazolar 163-169
4.1.5.3 Figürlü Vazolar 170-171
4.1.5.4 Hayvan Figürlü Vazolar 172-173
4.1.5.5 Kabartma Motifli Vazolar 174-176
4.1.5.6 Arabesk Motifli Vazolar 177-177
4.1.6 Kapaklı-Kaideli Vazolar 178-198
4.1.6.1 Manzaralı Vazolar 172-184
4.1.6.2 Bitkisel Motifli Vazolar 185-190
4.1.6.3 Hayvan Figürlü Vazolar 191-195
4.1.6.4 Figürlü Vazolar 196-197
4.1.6.5 Kabartma Motifli Vazolar 198-200
4.1.7 Kapaklı-Kaidesiz Vazolar 201-203
4.1.7.1 Bitkisel Motifli Vazolar 201-201
4.1.7.2 Kabartma Motifli Vazolar 202-203
4.2 Tabaklar 204-261
4.2.1 Servis Tabakları 204-243
4.2.1.1 Manzaralı Tabaklar 204-210
4.2.1.2 Bitkisel Motifli Tabaklar 211-227
4.2.1.3 Arabesk Motifli Tabaklar 228-228

4.2.1.4 Figürlü Tabaklar 229-231
4.2.1.5 Hayvan Figürlü Tabaklar 232-232
4.2.1.6 Tuğralı Tabaklar 233-241
4.2.1.7 Tek Renkli Tabaklar 242-242
4.2.1.8 Altın Yaldızlı Tabaklar 243-243
4.2.2 Kapaklı Sahanlar 244-247
4.2.2.1 Bitkisel Motifli Sahanlar 244-245
4.2.2.2 Tek Renkli Sahanlar 246-247
4.2.3 İftariyelikler 248-252
4.2.3.1 Bitkisel Motifli İftariyelikler 248-250
4.2.3.2 Tuğralı İftariyelikler 251-251
4.2.3.3 İstiridye Kabuğu Formundaki İftariyelikler 252-252
4.2.4 Duvar Tabakları 253-261
4.2.4.1 Manzaralı Duvar Tabakları 253-255
4.2.4.2 Bitkisel Motifli Duvar Tabakları 256-257
4.2.4.3 Figürlü Duvar Tabakları 258-259
4.2.4.4 Hayvan Figürlü Duvar Tabakları 260-260
4.2.4.5 Armalı Duvar Tabakları 261-261
4.3 Fincanlar 262-282
4.3.1 Kahve Fincanları 262-270
4.3.1.1 Armalı Kahve Fincanları 262-263
4.3.1.2 Padişah Portreli Kahve Fincanları 264-269
4.3.1.3 Desensiz Kahve Fincanları 270-270
4.3.2 Çay Fincanları 271-277
4.3.2.1 Bitkisel Motifli Çay Fincanları 271-274
4.3.2.2 Padişah Portreli Çay Fincanları 275-277
4.3.3 Çay Takımları 278-279
4.3.4 Sütlük 280-280
4.3.5 Şekerlik 281-281
4.3.6 Çaydanlık 282-282
4.4 Tatlı Hokkası Takımları 283-289
4.4.1 Tabaklı ve Kapaklı Tatlı Hokkası Takımları 283-283
4.4.1.1 Manzaralı Tatlı Hokkası Takımları 283-283
4.4.1.2 Bitkisel Motifli Tatlı Hokkası Takımları 284-287
4.4.2 Tabaksız ve Kapaksız Tatlı Hokkası Takımları 288-289
4.5 Levhalar 290-299
4.5.1 Manzaralı Levhalar 290-296
4.5.2 Bitkisel Motifli Levhalar 297-297
4.5.3 Hayvan Figürlü Levhalar 298-298
4.5.4 Figürlü Levhalar 299-299
4.6 Çiçeklikler 301-304
4.6.1 Sepet Formunda Çiçeklikler 301-301
4.6.2 Kulplu Çiçeklikler 302-302
4.6.2.1 Bitkisel Motifli Çiçeklikler 302-303
4.6.2.2 Tek Renkli Çiçeklikler 304-304

4.7 Vazo Kaideleri 305-310
4.7.1 Yuvarlak Formlu Vazo Kaideleri 305-305
4.7.1.1 Bitkisel Motifli Vazo Kaideleri 305-306
4.7.1.2 Kabartma Motifli Vazo Kaideleri 307-308
4.7.1.3 Tek Renkli Vazo Kaideleri 309-310
4.7.2 Kare Formlu Vazo Kaideleri 305-306
4.8 Sigaralıklar 313-320
4.8.1 Tabla Formlu Sigaralıklar 313-320
4.8.1.1 Manzaralı Sigaralıklar 313-315
4.8.1.2 Tek Renkli Sigaralıklar 316-317
4.8.2 Değişik Formlarda Sigaralıklar 318-320

4.9 Tepsiler 321-326
4.9.1 Manzaralı Tepsiler 321-322
4.9.2 Bitkisel Motifli Tepsiler 323-326
4.10 Testiler 327-331
4.10.1 Bitkisel Motifli Testiler 327-329
4.10.2 Serbest Motifli Testiler 330-330
4.10.3 Figürlü Testiler 331-331
4.11 Sürahiler 332-339
4.11.1 Manzaralı Sürahiler 332-334
4.11.2 Bitkisel Motifli Sürahiler 335-337
4.11.3 Tek Renkli Sürahiler 338-338
4.11.4 Kabartma Desenli Sürahiler 339-339
4.12 Yemişlikler 340-342
4.12.1 Bitkisel Motifli Yemişlikler 340-341
4.12.2 Hayvan Figürlü Yemişlikler 342-342
4.13 Kutular 343-347
4.14 Levha Köşeleri 348-348
4.15 Levha Kenarları 349-349
4.16 Kapı Aynası 350-350
4.17 Kilitlik 351-351
4.18 Duvar Çinileri 352-352
4.19 Lavabo 353-353
4.20 Saksı 354-354
4.21 Lazımlık 355-355
4.22 Tıbbi Ecza Kavanozu 356-356
4.23 Tükürük Hokkası 357-357
4.24 Sosluk 358-358
4.25 Soba 359-359
4.26 Soba Aksamı 360-360
4.27 Kalemlik 361-361
4.28 Sefertası 362-362
4.29 Şerbet Küpleri 363-363
4.30 Tuzluklar 364-365

4.31 Çerçeveler 366-366
4.32 Saatler 367-367

5. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME 368-451
5.1 Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu Porselenlerinin Malzeme, Teknik ve Form Özellikleri Açısından Değerlendirmesi 368-448
5.1.1 Malzeme Özellikleri 368-368
5.1.1.1 Hammadde 368-368
5.1.1.2 Pişirim ve Isı 368-368
5.1.1.3 Teknikler 369-369
5.1.1.4 Damgalama 369-369

5.1.2 Form ve Boyut Özellikleri 371-398
5.1.3 Renk Özellikleri 399-403
5.1.4 Üslup Özellikleri 404-408
5.1.5 Desen-Motif Özellikleri 409-433
5.1.5.1 Manzaralı Desenler 418-421
5.1.5.2 Hayvansal Desenler 422-422
5.1.5.3 Bitkisel Desenler 423-424
5.1.5.4 Figüratif Desenler 425-430
5.1.5.5 Tuğra ve Armalar 431-433
5.1.5.5.1 Padişah Tuğra ve Arması 431-432
5.1.5.5.2 Osmanlı Devleti Arması 432-433
5.1.6 Sanatçıları 434-448
5.1.6.1 Kalıp Ustaları 434-434
5.1.6.2 Ressamlar 434-448

5.Bölüm Dipnotlar 449-451

SONUÇ 452-458
KAYNAKÇA
EKLER
TABLOLAR
Tablo:1 Sanatçılara ait İmzalar
Tablo:2 Sanatçılara ait Soğuk Damgalar
Tablo:3 Damga Renklerinin Objenin Cinsine Göre Dağılımı
Tablo:4 Topkapı Sarayı Porselen Koleksiyonu'nda Yer Alan Eserlerin Objenin Türü, Yapım Tarihi ve Sanatçısına Göre Dağılımı
Tablo:5 Vazoların Sanatçı ve Desenlerine Göre Dağılımı
Tablo:6 Tabakların Sanatçı ve Desenlerine Göre Dağılımı
Tablo:7 Fincanların Sanatçı ve Desenlerine Göre Dağılımı
Tablo:8 Diğer Formlardaki Objelerin Sanatçı ve Desenlerine göre Dağılımı
KISALTMALAR
KOLEKSİYONDA YER ALAN OBJELERİN ÇİZİMLERİ
KATALOGTA YER ALAN RESİMLERİN LİSTESİ
YILDIZ ARŞİVİ RESİMLERİNDEN ÖRNEKLER
ÖZGEÇMİŞ

ÖNSÖZ

Avrupa'da Birinci Sanayi Devrimi ile sanayileşmiş ülkelerin ekonomilerine yeni pazarlar ve yeni kaynaklar edinme arayışına girmeleriyle gücünü gittikçe kaybeden Osmanlı İmparatorluğu, değişen ekonomik koşullar nedeniyle gittikçe daha çok Batı ülkeleri etkisi altına girmeye başlamıştır. Batı'dan örnek alınan sanayi kurumlarından birisi olan Yıldız Porselen Fabrikası da bu dönemin teknolojik ve sanatsal gelişim çizgisi içinde oldukça önemli bir yere sahip, Osmanlı ekonomik ve kültürel yaşamına ciddi anlamda ivme kazandıran öncü bir kuruluş olmuştur. Türk sanatının Batılılaşma dönemi içersine girdiği girişimlerin tamamlayıcı bir parçası olan fabrika, aynı zamanda Türk ve yabancı sanatçıların biraraya gelerek rahat bir ortamda çalışabilecekleri, alt yapısı güçlü bir sanat ve uygulama alanı yaratmıştır. Yıldız Porselenleri ile porselen üretiminde bir anlamda objeler üzerinde uygulanan resim sanatında, porselen üretmede kullanılan tekniklerde ve süslemede renk ve bezeme uygulamaları ile ilgili tekniklerde de Osmanlı'daki arkaik uygulamalardan daha ileri bir düzeye ulaşıldığı görülmektedir.

Bu nedenle, günümüzde sahip olduğumuz öncü sanayi ve kültürel değerlerimize sahip çıkmanın, onları korumanın ve en üstün şekilde değerlendirilebilmelerini sağlamanın çok önemli bir görev ve sorumululuk olduğu bilincindeyiz. Kuruluşundan bu güne, ülkemizde porselenciliğin gelişmesinde son derece önemli bir rol oynarak, öncü olmuş bu değere sahip çıkılması ve çağdaş koşulların gerektirdiği bir verimliliğe kavuşturularak yaşatılmasının gereğine fazlasıyla inanmaktayız.

Araştırmayı yaparken, uzmanlık konusu çini ve porselen olan pekçok akademisyen veya uygulamacı ile görüşmeler yapılmış, edinilen bilgilere çalışmada yer verilmiştir. Birikimlerini paylaşmadaki cömertlikleri nedeni ile yardımlarını aldığım bu değerli kişilere minnettarım. Ancak öncelikle çalışmama yön vermede büyük katkılar sağlayan ve değerli görüşleri ile bana daima doğru yolu gösteren ve olumlu eleştirileri ile de, beni daima yüreklendiren değerli danışman hocam Prof. Dr. Zeki Sönmez'e sonsuz teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Verdiği değerli bilgiler için saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ateş Arcasoy'a ve Topkapı Sarayı İstanbul Porselen depolarında çalışmamda en büyük desteği sağlayan ve verdiği bilgilerle beni aydınlatan Topkapı Sarayı Müzesi İstanbul Cam ve Yıldız Porselenleri Seksiyonu uzmanı-arkeolog Ömür Tufan'a ve yardımları için Yıldız Porselen Fabrikası müdürü Şeker Yılmaz Bey'e, Gizem Sarımola'ya ve Tuğçe Serter'e ve gösterdikleri sabır ve anlayış için eşim Cem Kalyoncu ile kızlarım Eda ile Mina'ya teşekkürler ediyorum…

ÖZET

Sultan II. Abdülhamid dönemi (1876-1909) Osmanlı'da porselen tarihimiz açısından, ciddi anlamda ilk üretimlerin yapıldığı bir dönemdir. Sultan II. Abdülhamid'in sanata olan ilgisi, batı ülkelerinin görülmesi sonucu yeni teknolojilerin ülkeye getirilme isteği, Anadolu'da yüzyıllar boyunca geliştirilmiş olan çini ve seramik sanatının yeniden canlandırılması düşüncesi, fabrikanın yapımında etkili olmuştur.

Fabrikanın kuruluşunda gerekli olan ileri teknoloji, her türlü malzeme ve kalıp ilk olarak, Fransa'daki Sèvres ve Limoges fabrikalarından getirilmiştir. Fabrika, 1894'te üretime geçmiştir. Fabrikanın ilk müdürü, Louis Date isimli bir Fransız'dır.

Yıldız Çini Fabrikası'nda, Halid Naci, Mesrur İzzet, Hoca Ali Rıza, F. Zonaro gibi önemli sanatçılar da çalışmıştır.

Fabrikanın kurulduğu ilk yıllarda üretilen eserler, Fransız porselenlerinin etkisindedir. Porselenlerin zemin renkleri, genellikle sıraltı koyu mavi, koyu pembe, sarı ve turkuazdır. Altın yaldız bol miktarda kullanılmıştır. Kabartma çiçekler, girlandlar, kuş ve eros resimleri, yağlıboya tablo görümündeki olağanüstü renkli panolar önemli eserlerdir. Manzara resimleri, Osmanlı gelenek ve beğenilerine uygun olarak yapılmıştır. Yıldız Porselenleri, form ve bezeme açısından pek çok tarzın birlikte kullanıldığı eklektik özellikler taşır. Doğu-batı sentezinin yer aldığı eserlerde, barok, rokoko, neo-klasik, antik öğeler ve Osmanlı motifleri bir arada görülmektedir. Saray ve çevresi için üretilen bu porselenlerden bazılarının, batı ülkelerine hediye olarak gönderildikleri bilinir. Eserlerin bazılarında Osmanlı arması, sultanın adının baş harfleri ve tuğrası bulunur.

1909 yılında II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle üretim durdurulmuştur. Bu dönemde fabrika, Müze-i Hümâyûn Müdürlüğü'ne bağlanır. 1911 yılında fabrika tekrar üretime geçer ancak Birinci Dünya Savaşı'nda (1914-1918) tekrar kapanır. Fabrikada, savaş yıllarında ülkenin gereksinim duyduğu telefon ve telgraf izolatörleri için eski ustalar bir araya getirilerek porselen fincanların üretimi yaptırılır. 1920 yılında İstanbul'un işgali ile başlayan Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerinde fabrika kapanır.

1957'de fabrikanın yeniden açılması için girişimler başlar, restorasyonu ve yeniden işletilmesi amacıyla 1959'da Sümerbank'a devredilir. Fabrikanın yeni ismi Sümerbank Yıldız Porselen Sanayii Müessesesi olarak değiştirilir. 1961'de fabrika, Yıldız Çini ve Porselen Sarayı Müessesesi adını alır. Fabrika, 1994'te TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na devredilir.

Anahtar kelimeler; Porselen, Yıldız, seramik, dekorlama, form.

SUMMARY

The period of Sultan Abdülhamid II (1876-1909) is significantly the peak of the porcelain history. Sultan Abdülhamid II's interest in art, the consequences of his visits to western countries lead to desire to import new technology and the idea of reviving the tile and ceramics art that had developed in Anatolia for hundreds of years, inspired the construction of this factory.

The advanced technology and various kinds of materials and moulds necessary for the establishment of the factory were brought from the Sèvres and Limoges factories in France. The production started in 1894 and the first manager of the factory was a Frenchman named Louis Date.

Halid Naci, Mesrur İzzet, Hoca Ali Rıza and F. Zonaro important artist worked at the Yıldız Tile Factory.

The first piece of works produced are mainly influenced by the French porcelain. The ground color of the porcelains usually has an underglaze of dark blue, dark pink, yellow and turquoise. Gilding is used extensively. Flowers, garlands, bird and Eros pictures in relief of extravagantly colored panels that resemble to oil paintings are characteristic facts in the porcelain. The landscapes on the panels are made according to Ottoman taste and tradition. The Yıldız porcelain is eclectic combining many different shapes and styles of decoration. The objects display and east-west synthesis, baroque, rococo, neo-classical and antique elements as well as Ottoman motifs. It is known that some of this porcelain that was produced for the palace and palace circles also has been sent to western countries as gifts. Some of the pieces have the Ottoman armorial device, the sultan's initials and his cipher.

When Abdülhamid II was deposed in 1909 the production was stopped. During the time, the factory was attached to the General Directorate of the Imperial Museum. The factory starts production again in 1911, but closes down during World War I (1914-1918). During those years the old skilled workers were urged to take action back at the factory to produce telephone and telegraph insulators which were used for communication. By the invasion of Istanbul in 1920, the factory was shut down as the Ottoman Empire was collapsing.

In 1957 new initiatives are taken to reopen the factory. The restoration and operation of the factory is handed over to Sümerbank in 1959 and the named is changed to Sümerbank Yıldız Porcelain Industrial Establishment. In 1961 the factory is renamed as Yıldız Tile and Porcelain Industrial Establishment. Finally, in 1994 it was turned over to the Turkish National Assembly's General Directorate of National Palaces.

Key words; Porcelain, Yıldız, ceramic, decoration, collection.

ÇALIŞMANIN AMACI

Yapılan çalışmada hedeflenen ilk amaç, geçmişten günümüze oldukça önemli bir malzeme olarak gelen porselenin, kapsamı mümkün olduğunca geniş tutularak pekçok yönleriyle incelenebilmesidir. M.S.6.yüzyıldan itibaren üretimi yapılmaya başlanan ve bu dönemlerden itibaren dünya ekonomisinde oldukça önemli bir yere sahip olan porselen, günümüz sanayi ve ticaretinin de en önemli sektörlerinden birisi olmuş ve ülkemize yüksek girdi sağlayan en büyük grupların başında gelmiştir.

Günümüzde porselenler, sofra kullanım malzemeleri ya da süs elemanları olarak üretimlerinin dışında, en ileri teknolojiye de hizmet edebilecek şekilde üretilmektedirler. Sağlık gereçleriyle ilgili kimyasal ve teknik alanlarda, elektrik kullanımında, çok sert- mekanik direnci fazla, ısı şokuna dayanıklı zirkon porseleni üretiminde ve laboratuvar gereçlerinde kullanılacak sert kimyasal porselenler, ileri teknolojilerde kullanılan porselen tiplemeleridir. Günümüzün en ileri düzeydeki uzay sanayi çalışmalarında dahi porselenin kullanılıyor olması, porseleni geçmişten günümüze taşıyan en önemli sanayi üretim maddeleri, arasına koymaktadır.

Bu nedenle porselenin malzeme olarak geçmiş, günümüz ve gelecekteki varolan önemi, malzemenin tarih öncesi medeniyetlerden itibaren insan hayatı içersinde yer alması, bu malzemeyi çalışmanın amacı haline getirmiş ve porselenin irdelenmesini zorunlu kılmıştır.

Bunun yanında, Dünya ve Osmanlı sanat tarihi içinde oldukça önemli bir yere sahip olan çininin daha önceki çalışmalarımızda temel konu olarak ele alınması ve teknik açıdan, üretimde son aşama olan porselenin, çini ile olan bağlantısı bizi ‘porselen’ konusunu çalışmaya teşvik eden bir diğer neden olmuştur.

Çalışmanın amacının belirlenmesinde etken olan bir diğer neden ise, tarafımızca Topkapı Sarayı’na yapılan bir ziyarette, depolarda yer alan ‘Yıldız Porselen’ eserlerinin görülmesi ve koleksiyonun en büyük Osmanlı üretimi porselen koleksiyonu olduğunun bilinmesidir. Porselen konusunun tarihle olan bağlantısı içersinde bu eserlere ait katalog çalışmasının yapılmasının önem arz edeceğinin düşünülmesidir. Bundan sonraki bir adım olarak, Türk Sanat Tarihimiz açısından önem ihtiva edecek, hizmet niteliğinde bir ‘Topkapı Sarayı Yıldız Porselenleri Koleksiyonu’ kataloğu yapılabilmesi bu çalışma ile hedeflenen en birincil amaçtır.

ÇALIŞMANIN KAPSAMI

Türk müzeleri içersindeki en geniş Osmanlı üretimi porselen koleksiyonu Topkapı Sarayı'nda yer alan Yıldız Porselen Fabrika-i Hümayun Koleksiyonu'dur. Osmanlı sanat tarihi ve ekonomisinde oldukça önemli bir yere sahip olan bu koleksiyonun irdelenmesi ise, oldukça kapsamlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Bu nedenle çalışma farklı kategorilerde ve bölümler halinde ele alınmıştır.

Bu nedenle çalışma, öncelikle giriş bölümünde yer alan, seramiğin en arkaik üretim tekniği olan ve üretimi tarih öncesi çağlarda insanın yerleşik yaşamıyla eşzamanlı olan, yüzeyi sırsız kaplar/ çanak-çömlek yapımının araştırılması ile başlatılmıştır. Çanak-çömlek yapımında, dünya tarihinde ön plana çıkmış medeniyetler tarafından yapılan üretim ve kullanımlar Türk ve dünya müzelerinden örnekler verilerek irdelenmeye çalışılmıştır. Daha sonra ise teknik açıdan çanak-çömlek yapımının daha ileri aşamaları olan düşük ısıda fırınlanmış, yüzeyleri sırlı kaplar olan seramikler ve yüksek ısıda fırınlanmış yüzeyi sırlı ya da sırsız nesneler olan porselenler, yine insanlık tarihi ile birlikte kısaca ele alınan tanımlamalardır. Bunlarında yine, kısaca gelişimleri örnekler gösterilmek suretiyle üzerinde hassasiyetle durulan giriş konuları olmuştur.

1.Bölümde, 'Porselenin Tarihsel Gelişim Süreci' ele alınan konu başlığıdır. Bu bağlamda tarih içersinde porselenin gelişimi içersindeki en önemli medeniyetler olan Çin ve Japonya, porselenin ilk keşif yerlerine işaret ettikleri için, porselen tarihinde son derece önemli yere sahip medeniyetlerdir. Ortaçağ'da Osmanlı ve Avrupa porselen kullanımında ve porselenin dünyaya tanıtımında oldukça önem arz eden Çin ve Japon porselenleri, teknik açıdan ve bahsi geçen önemleri itibariyle konu dâhilinde incelemeye alınan çalışmalardır. Osmanlı çini ve dolayısıyla daha sonraki dönemlerde, Avrupa'da porselenin keşfi ile Avrupa porselenleri üzerinde oldukça büyük etkileri olan Çin ve Japon porselenlerinin, T.S.K.'da yer alan eserler üzerindeki desen ve form etkileri de yine araştırmaya dâhil edilen konular olmuştur. Daha sonra ise Avrupa'da porselenin keşfi ile Avrupa'da başlayan porselen serüveni ve porseleni üreten ve kullanan ülkelerin irdelenmesi ve ürettikleri eserlerin tanımlandırılması, çeşitli dünya müzelerinde yer alan parçalarla örneklendirilmeleri ile söz konusu olmuştur.

Özelikle Osmanlı porselenleri üzerinde önemli etkileri olan Alman, Avusturya ve Fransız porselenleri incelemeyi gerektiren Avrupa porselenleridir. Form ve bezeme özellikleri açısından, Osmanlı porselenleri üzerinde oldukça büyük etkileri olan bu porselenlerin geniş çapta araştırılması kaçınılmaz olmuş, özellikle teknik ve görsel anlamda benzeşen yönleri detaylarıyla irdelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, diğer ülke porselenlerinin de doğrudan Osmanlı porselenlerini etkilememiş olsalar bile, birbirleri arasındaki kaçınılmaz etkileşimleri ve dolaylı yoldan Osmanlı porselenleri üzerindeki etkileri nedeniyle araştırılması zorunlu görülen diğer çalışma konularıdır. Çok çeşitli yollarla Osmanlı'ya gelerek, gerek Saray gerekse halk kullanımında geniş bir yer edinen ve Osmanlı porselen

sektörünü gerek ekonomik, gerekse kültürel anlamda etkileyen bu porselenlerin incelenmesi de kanaatimizce, yine kaçınılmaz bir gerekliliktir.

2. Bölümde, ilk yerleşik düzene geçilen Türk medeniyeti olan Göktürkler'den itibaren seramik yapımında etkin olan Türkler'in, çanak-çömlek yapım örnekleri, daha sonraki aşamalarda ise dönemin dünya coğrafyası üzerinde söz sahibi oldukları 16. yüzyıl iznik çinileri, yine örnekler gösterilmek sureti ile üzerinde önemle durulan çalışmalardır. Osmanlı'da çininin üretim ve kullanımının yaratmış olduğu geniş kültür birikiminin, porselen yapımında da oldukça etkin olan bir sentez oluşturduğu bilinen bir gerçektir. Gerçekte teknik ve görsellik açısından belirgin farklılıklar gösteren bu el sanatları arasındaki organik bağın köklerini ise, Osmanlı sanatçısının çini sanatı ile yüzyıllardır birarada olmasında aramak yerinde olacaktır. Dolayısıya Osmanlı çini sanatını da yine her evresi ile incelemek gerekliliği, kendiliğinden oluşan bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Bölümde ise, Osmanlı'da çini ve seramik üretiminden porselenin ilk üretimine geçişi hazırlayan sebepler ve bu amaçla ilk kurulan küçük işletmelerle gerçekleştirilen ufak çaplı Osmanlı porselen üretimleri kapsam dâhiline alınan ilk bölüm konuları olmuşlardır. Daha sonra ise, Avrupa porselen fabrikaları ile olan ilişkileri doğrultusunda 'Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu'nun kuruluşu ve fabrikanın kuruluşundan günümüze değin Türk Tasarım Tarihi ve ekonomisi içinde yarattığı önemi ve Yıldız Porselenleri ile Avrupa Porselenleri'nin tasarım ve teknik özelliklerinin karşılaştırılması diğer bölüm alt başlıkları olmuştur.

4. Bölüm, çalışmanın ana amacını kapsayan katalog çalışmasının yer aldığı bölümdür. Bu bölümde koleksiyonda yer alan tüm eserler, gruplara ayrıştırılmış ve öncelikle form özelliklerine ve daha sonra bezeme özelliklerine göre kategorize edilen eserlerin, bu bölümde tanımlamaları yapılmış, form ve bezeme özellikleri, yapım tarihleri ve sanatçıları belirtilmiştir. Görsel malzemelerle zenginleştirilen çalışma, Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki tüm 'Yıldız Porselen Koleksiyonu'nu kapsamaktadır. Yine bu bölümde diğer koleksiyonlarda yer alan 'Yıldız Porselen' ürünleri benzer yönlerine işaret edilmek sureti ile birlikte ele alınmışlardır.

Son bölüm olan 5. Bölümde ise 'Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu' porselenlerinin malzeme, teknik ve form özellikleri açısından genel bir değerlendirmesi yapılmış, eserlerin 1894-1920 yılları arasındaki üretimlerinde kullanılan geleneksel üretim ve malzeme özellikleri, eserlerin form, boyut, renk, üslup özellikleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Çeşitli doğa manzaraları, hayvansal betimlemeler, geleneksel ya da natüralist üslupta yapılmış bitkisel bezemeler, figüratif bezemeler ve tuğra ve arma ile oluşturulmuş desen özellikleri yine, eserler arasında örnekler verilerek detaylı biçimde üzerinde çalışılan konulardır. Ayrıca eserlerin üzerlerinde yer alan imzaların ya da arka kısımlarında yer alan soğuk damgaların irdelenmesi ile tanımlanan, ressamlar ve kalıp ustaları hakkında belgelerden yola çıkılarak yapılan çalışmalar da, bu bölümün çalışılan son konuları olmuşlardır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışma yöntemi olarak, ilkin koleksiyonda yer alan çeşitli form ve bezemelerdeki porselenlerin her yönleri ile incelenmesi için, öncelikle dünya porselen tarihinin geniş çaplı bir araştırması yapılmıştır. Özelikle bu bölümün çalışılmasında, konu dâhilinde olabilecek pekçok ülke ve müze yerlerinde ziyaret edilmiş, örnek teşkil edecek görseller yerlerinde çekilerek, çalışma kapsamına alınmışlardır. Ayrıca, bu müzelerden ve araştırma merkezlerinden diğer kaynaklar edinilmiş ve bunlarda çalışma içinde kullanılmışlardır. Yine dünyadaki çeşitli merkezlerde düzenlenen uluslarası sempozyumlara gerek konuşmacı, gerekse dinleyici olarak katılınmış ve bilgi alış-verişlerinde bulunulmuştur. Konu ile bağlantılı 4 adet bildiri hazırlanmış (bkz. Kaynakça: Kalyoncu Hülya) ve bunlarda bazı uluslarası kaynaklarda yayınlamıştır.

Yine İstanbul'daki çeşitli kütüphanelerden konu ile ilgili çeşitli kaynak taramaları yapılmış ve İstanbul ve Ankara'daki çeşitli müzelerde incelemeler yapılmıştır. Ayrıca 'Yıldız Porselen Fabrikası'nda kısa süreli çalışmalar yapılmış, eserlerin üretim aşamaları, biçimlendirme ve dekorlama teknikleri yerlerinde incelenmiştir. Yine 'Yıldız Porselen' eserlerin ve 'Avrupa porselenleri'nin yer aldığı özel koleksiyonlar yerlerinde görülmüş ve müzayedeler takip edilmiş, bu eserlerin bazılarının koleksiyon eserleri olan, benzer form ve bezeme özellikleri birlikte değerlendirilmeye alınmıştır.

Katalog çalışması için ise, 'Topkapı Sarayı' mutfaklar bölümündeki bir uzman ve güvenlik görevlisi eşliğinde girilen 'Yıldız Porselenlerin' yer aldığı depolarda, 2 ay süresince geniş çaplı araştırmalar yapılmıştır. Daha önceki dönemlerde hazırlanmış, fişlerle birlikte tek tek incelemeye alınan eserlerin çeşitli boyut özellikleri tek tek ölçülerek, her eserin uzunluğu, genişliği varsa ağız ya da taban çapları gerekli aletler kullanılarak ölçülmüş, tek tek renk ve bezeme özellikleri incelenmiş ve görselleri alınmıştır. Ayrıca envanter kayıtları incelenerek, gerekli karşılaştırmalar yapılmış, çalışmamız içeriğindeki katalog fişleri hazırlanmıştır. Çalışmada fişlerde gösterilen envanter no'ları, eserlerin 'Topkapı Sarayı Koleksiyonu'ndaki fişlerinde yer alan orijinal numaralarıdır. 'Katalog no' olarak verilen numaralar ise, kendi çalışmamıza ait olarak tarafımızca verilmiş bulunan numaralardır. Çalışmada bahsi geçen katalog no'ları da, bu numaraları ifade eden numaralardır.

Eserlerin varsa, sanatçı imzaları, damgaları ve soğuk damgaları tek tek incelenmiş ve detaylı fotografları çekilmiştir. Bununla ilintili olarak ta, eserleri resimleyen sanatçılar, kalıpları hazırlayan ustalar eldeki veriler doğrultusunda incelenmiş ve bu suretle, sanatçıların imzalarının, soğuk damga ve arma çeşitlerinin gösterildiği, eserlerdeki damgaların renklerinin objelerin cinslerine göre dağılımının verildiği, tablolar hazırlanmıştır. Ayrıca koleksiyonda yer alan tüm objelerin türlerine göre, tarih sıralaması ve imzaları ile verildiği tablo, eserlerdeki görülmek istenen özellikleri birarada vermek amacıyla geniş bir araştırma neticesinde meydana getirilmiş kapsamlı bir çalışmadır.

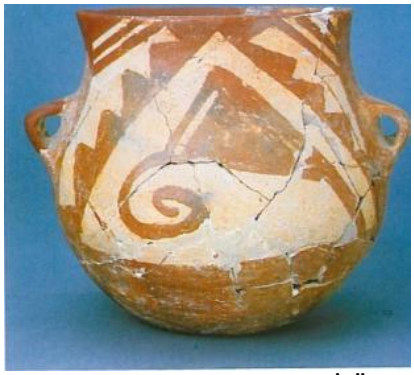
GİRİŞ

Tarih Boyunca Sırsız Çömlekten Porselene Geçiş Süreci

İnsanlık tarihinin aydınlatılmasında en önemli kültür birikimi sayılan seramiğin dünya üzerinde kullanımı binlerce yıllık bir sürecin ürünüdür. Kil, killi toprak, çömlekçi toprağı ve topraktan yapılmış kap anlamına gelen seramik (keramik)'in kökeni, Yunanca boynuz anlamındaki 'keramos' kelimesidir.

İnsanlığın zaruri ihtiyaçlarını karşılamak üzere ilk kullandığı malzemeler olan taş, kemik, deri gibi doğal malzemeleri şekillendirmede zorluklar yaşadığı bilinmektedir. Bu malzemelerin değerlendirilmelerinde biçim ve boyutlarda sınırlı kalınması ve işlevsellikte de yeterliliğe ulaşılamaması nedeni ile insanoğlu, zaman içersinde istenilen şekle kolayca girebilen ve pişirildiğinde verilen şekli koruyarak her türlü kullanıma imkân sağlayan kile yönelmiştir.

Seramiğin ilk kullanımı ateşin keşfinden sonraki tarihlere rastlamaktadır. Kült olarak kullanılan seramik, hayvan ve insan heykelciklerinin yapımının ilk olarak 30.000-22.000 yıl önce gerçekleştirildiği bilinmektedir.[1]

Boya bezekli kap. Hacılar. İ.Ö. 6.binyıl ikinci yarısı, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara.

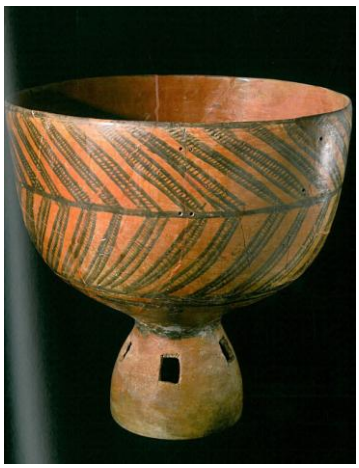
Yapılan araştırmalarda, ilk kullanım amaçlı seramik örneklerinin M.Ö. 10. ve 9. binlerde üretildiği saptanmıştır. En eski ve önemli bulgulara Türkistan'ın Aşkava bölgesinde (M.Ö.8000), Filistin'in Jericho bölgesinde (M.Ö.7000), Anadolu'nun çeşitli höyüklerinde (Hacılar, M.Ö.6000) ve Mezopotamya'da rastlanmıştır.

Seramiğin ilk hammaddesi 'balçık' adı ile tanınan çok ince taneli, koyuca kıvamlı çamur birikintileri ve ilk seramik kaplar da, balçık ile sıvanmış olan sepetlerdir. Balçık sıvalı sepetlerin ateş ile buluşup sertlik kazanmaları sonucu oluşan bu kaplar, ilk kullanışlı kap kacakları oluşturmuşlardır. Balçığa karıştırılan daha az özlü toprak ve nehir kumları ile çamurun özsüzleştirilmesi sağlanmış ve böylelikle ateşten daha başarılı sonuçlar alınmıştır. İlk çamur hazırlama teknikleri yoğurma, çiğneme ve dövme olarak bilinmektedir ve kurutma işlemi açık havada doğal olarak yapılmaktadır. İlk çamur şekillendirme yöntemininde el ile serbest şekillendirme olduğunu ve sonra, el ile çevrilen 'torna' daha sonra da ayak ile çevrilen tornaların kullanıldığını biliyoruz. Diğer bir şekillendirme yöntemi de kutu formundaki tuğla kalıplarıdır. Pişirme ise başlangıçta, açık ateşte odunla çalışan fırınlarda açıkta yapılmıştır.[2]

Boya bezekli çömlek.
Hacılar. İ.Ö. 6.binyıl ilk yarısı.
Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara.

Neolotik çağda M.Ö.7000-6000 yıllarında, Anadolu'da ve Ortadoğu'ya ait ilk seramik örneklerine Çatalhöyük, Beyce Sultan, Demircihöyük, Yarımburgaz, Hacılar gibi arkeolojik alanlarda rastlanmıştır. Günümüze, sağlam veya parçalanmış olarak ulaşan çeşitli seramik formlar ve kalıntıları, tarih öncesi uygarlıkların yaşayış biçimlerini, kültürel, dinsel ve sosyo ekonomik yapılarını bilmemiz konusunda ışık tutmuş en önemli kaynaklardandır. Bunlar düşük sıcaklıkta pişirilen yumuşak hamurlu, sırsız kaplardır. Günlük ihtiyaçları karşılamak üzere üretilen ve elde şekillendirilen bu seramikler, genellikle oval formlarda yapılmışlardır. Dekorlarda kahverengi, kırmızı, siyah renk tonlar kullanılmıştır. Bu örneklere, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Konya Arkeoloji'nde rastlamaktayız. [3]

Boyalı Çanak. Tepe Zageh-Kazvin. M.Ö 5.binyıl.

Bu dönemde İran'da yaklaşık M.Ö 6000'li yıllarda ilk bezekli, geometrik motifli çömlek kaplar üretilmeye başlanmıştır. Bu dönemde gelişmiş ocaklarda ve kısmen yüksek sıcaklıkta pişirilmiş olağanüstü formlardaki çömlekler üretilmiş ve bu seramikler nohudi ve kırmızı renkle geometrik, hayvan ve bitki motifleriyle bezenmiştir. Kapların çağın sonlarına doğru, basit geometrik motiflerle bezendiği görülmektedir. Buna örnek olarak ta bugün İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan üzerinde zikzak çizgileri ve baklava desenleri olan toprak kabı gösterebiliriz.

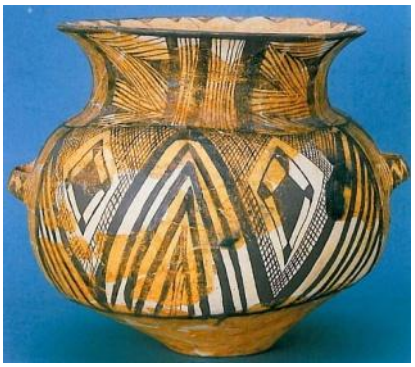
Bununla birlikte, yine bu dönem höyüklerinde pişmiş topraktan üretilen Ana Tanrıça bereket kültüne bolca rastlanmıştır. Bu betimlemelerde Ana Tanrıça, genç kız, doğuran kadın ya da yaşlı kadın olarak tasvir edilmiştir.

Boyalı kulplu kap. Hacılar. İ.Ö. 6. Binyıl ikinci yarısı Anadolu Medeniyetler Müzesi, Ankara.

Kalkolitik dönem (M.Ö. 5000-3000) dekorlu seramiklerine ise yoğun olarak, Hacılar bölgesinde rastlanmıştır. Bu seramikler teknik ve form açısından ileri düzeye erişmiş olup parlak perdahlı, tek renkli çanak çömleklerdir. Bunların yanı sıra zengin desenlere sahip boyalı çanak çömleklere de yoğun biçimde rastlanmıştır. Bu dönemin bazı seramiklerinde krom renkli zemin üzerine kızıl kahverengi, pembemsi sarı renkleri ile geometrik motifler yapılmıştır. Form

olarak oval ağızlı kâseler, küre gövdeli çömlekler, iri vazolar, küpler testiler, dörtgen tabaklar, dikdörtgen çanaklar kullanılmıştır.

Boyalı küp.
Canhasan İ.Ö. 6.binyıl ilk yarısı.
Anadolu Medeniyetleri Müzesi,
Ankara.

Canhasan'da bulunan seramik kaplar ise genel olarak, el yapımı, ince çeperli seramik krem ya da devetüyü astarlıdır. Genellikle büyük kaplar boyasız, küçük kaplar astarlıdır. Tek renkli kaplar yanında kırmızı ya da siyah renk boyalı ve bazıları beyaz bir madde ile doldurulmuş çizi bezekli olanlar vardır. Az sayıda olan dekorlu kaplarda kalın fırça ile yapılmış geometrik motifler, merdiven motifi, zikzaklar, eşkenar dörtgen taraması, dalgalı çizgiler ve noktalar gibi desenlerle karşılaşılmıştır. [4]

Geç Kalkolitik Çağa ait olan Alacahöyük buluntularında, kahverengi, siyah, koyu gri renklerde çanak çömleklere rastlanmıştır. Tek renkli seramiklerin bazısı çizi ya da oyma bezeklidir. Kap formları arasında meyvelikler, maşrapalar ve küpler çoğunluktadır.

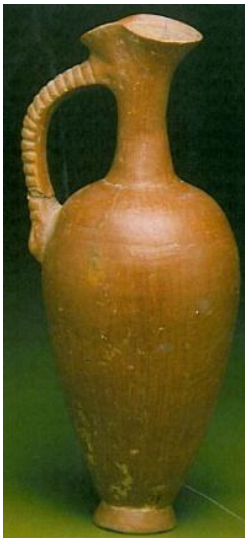
Toprak kaplardan porselene doğru uzanan sürecin kökenini oluşturan 'çömlekçilik ve çömlek çarkı kullanımı' sonraki aşamayı oluşturur ve ilk çarklı çömlekçilik, İ.Ö.3500 yıllarında Mezopotamya'da kullanılmaya başlanmıştır. Anadolu'daki çömlekçi çarkının ilk kez kullanımının ise, Erken Tunç Çağı'nda, Troia'da olduğu tespit edilmiştir. [5] Seramik çarkının bulunmasıyla seramik sanatında büyük bir gelişme sağlanmıştır. Bu dönemlerde yapılan dekorlu vazo çeşitleri ile seramik yapımında en yüksek noktalara ulaşılarak 'sırlı seramik' yapılmaya başlanmıştır.

Eski Tunç Çağının (M.Ö. 3000-2000) en önemli merkezlerinden biri Alacahöyük'tür. Bu çağda madeni kapların kullanımının çok artmış olması sebebi ile dekorlu seramik kaplara çok rastlanmamaktadır. Dönemin sonlarına doğru madeni kapların formlarından esinlenilen gaga ağızlı testiler, kulplu çaydanlıklar, siyah perdahlı üzeri yiv ve kabartmalarla süslenmiş, geniş karınlı çömlekler, keskin köşeli fincanlar, çift kulplu vazolar, insan yüzlü testiler, iri kulplu meyvelikler yapılmıştır. Elde şekillendirilmiş bu kaplar çoğunlukla tek renklidir, boyalı kaplar azdır. Kazıma ve boya ile süslenmiş kaplarda motifler genellikle geometrik, su kuşu dalgalı hatlar gibi desenlerdir. Hayvan formlu içki kapları arasında aslan, kartal, kedi, antilop, salyangoz figürleri görülmektedir.

Boğa başı biçimli içki kapı.
Alacahöyük. İ.Ö. 17-16. yy.
Anadolu Medeniyetleri Müzesi,
Ankara.

Asur Ticaret Kolonileri Çağında (Kültepe, Acemhöyük, Alişar, Boğazköy) (M.Ö.1950-1750) seramik çarkının geliştirilmesiyle formlarda zengin çeşitliliğe ulaşılarak, biçimlerini Eski Tunç Çağı'ndan alan parlak, metal görünümlü gaga ağızlı testiler, çaydanlıklar, çok kulplu iri meyvelikler üretilmiştir. Genellikle boya ile bezeklendirilmiş seramikler, krem zemin üzerine siyah, kahverengi ve kırmızı geometrik şekillerle süslenmişlerdir.

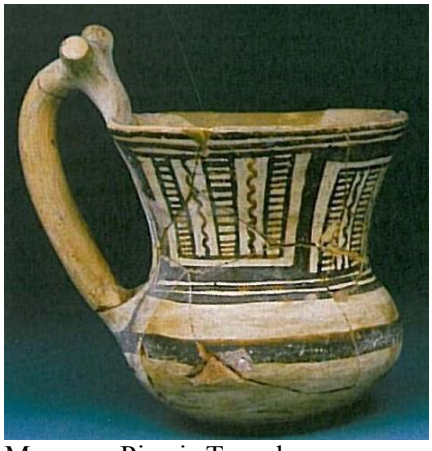

Yonca ağızlı testi. Kültepe. İ.Ö.19.yy. Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara.

Kabartmalı vazo. (İnandık) . İ.Ö. 17.yy. ortaları Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara.

Seramik üretiminde teknik, form ve dekor bakımından Asur Ticaret Koloni çağında gelinen nokta Hitit Çağı'nda da (Hattuşa, Alacahöyük, Eskiyapar) (M.Ö.1750-1200) gelişerek devam etmiştir. Örneğin, Koloni Çağından tanıdığımız kabartmalı motiflerin frizler halinde üzerine yerleştirildiği İnandık vazosu yapımı 'Eski Hitit döneminde' de sürmüştür. Çok sevilen törensel içki kaplarının (riton) bu dönemde daha büyük boyda ve boğa başı, aslan, geyik gibi hayvanların soyut ifadeleri biçiminde yapıldıkları görülür. Büyük boy banyo kapları, matara biçiminde kaplar, süzgeçli kaplar, kantharoslar ve çanak içindeki tanrıçalı kült kabı dönemin önemli seramik formlarıdır.

Maşrapa. Pişmiş Toprak. Alişar. İ.Ö. 8. yy. Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara.

Frig döneminde ise (M.Ö. 1200-700) seramik yapımı ve kullanımına çok önem verilerek ev ve tapınakların dış yüzeyleri bile seramik elemanlarla süslenmiştir. Bu dönemde çarkta şekillendirilen Frig seramiği tek renkli ve çok renkli boya bezekli olmak üzere iki gruba ayrılır. Bunlar, siyah ya da gri astarlı, tek renkli madeni kapların etkisinde kalınarak yapılan ürünler ve dekorlu seramiklerdir. Dekorlu olanlar genellikle kırmızı, kahverengi ve açık renkli astar kullanılarak çeşitli biçimlerde yapılmıştır. Çok kullanılan geometrik desenler arasında dikdörtgenler, üçgenler, dalgalı ya da

zik zak hatlar, tek merkezli daireler, satranç motifleri vardır. Kap yüzeylerin bölümlerine ayrıldığı ve içleri hayvan figürleriyle doldurulduğu da görülmektedir.

Lidyalılar döneminde seramikler üzerine yapılan dekorlar, genellikle astar üzerine fırça ile mermer görünümü verilecek biçimde yapılmıştır. Seramikler çoğunlukla açık renk astar üzerine kırmızı renkte boyanmıştır. Yaban keçileri ve otlayan keçiler, aslan, kuş motifleri desen olarak kullanılmıştır. Lidya seramiklerinin en belirgin özelliği mermer görünümlü dekorlarıdır.

M.Ö.6-4 yy. Mısır amphoraları.
Bodrum Sualtı Müzesi.

Anadolu'nun yanısıra bu tarihler içersinde medeniyet kurmuş diğer uygarlıklarında seramik kullanımında önemli gelişmeler yaşandığını görüyoruz. Mısır'da M.Ö. 4000 yıllarında küçük taneli çamurlu, kırmızı renkli, perdahlı ve beyaz motiflerle dekorlanmış seramiklere rastlanmıştır. Bu seramiklerin üzerlerindeki desenler, stilize hayvanlar, bitkiler ve soyut çizgilerden ibarettir. M.Ö. 3600'de Mısır'ın kuzeyindeki seramiklerde siyah, beyaz, kahverengi ile dekorlanmış insan figürleri, hayvan figürleri ve ince uzun gemi motiflerinden oluşan desenler göze çarpmaktadır. Bununla beraber Mısır'da yüksek sanat değeri olan seramikler geniş ölçüde yapılmamıştır. Yine dönemin Mısır amphoraları uluslarası taşımacılıkta kullanılan diğer önemli seramik ürünlerdir.

Mısır'daki gelişmelere paralel olarak aynı zamanda Ege kültürlerinden Girit'te önemli seramik eserler yapılmış ve daha sonraları bu bölgede Yunan vazo resimleri gelişmeye başlamıştır.

Girit Dönemi'nde (M.Ö. 2700-1000) seramik, form açısından Anadolu ve Mısır ile yakınlık göstermektedir. Formlar; geniş kaideli, kısa ve geniş karınlı, gaga ağızlıdırlar. Tek renk üzerine çizgisel dekorlar hâkimdir. Bazı örneklerde siyah zemin üzerine beyaz, kırmızı basit geometrik desenler yapılmıştır. Stilize edilmiş çiçek motiflerine de rastlanmıştır.

Akdeniz ve Ege bölgesindeki Girit Uygarlığının Orta Minos (M.Ö. 1570-1150) döneminin en ünlü seramik döneminin kapları 'Kamiros uslubu' denilen kaplardır. Bu kaplar, siyah zemin üzerine beyaz, kırmızı ve sarı renkler ile dekorlanmıştır ve neredeyse yumurta inceliğindedir. Dekorların desenlerinde kıvrımlar, helezonlar, dal ve yapraklar, çiçekler, deniz hayvanları uygulanmıştır. Desenlerle ana form arasında büyük bir uyum

gözlenmektedir. Yapılan seramikler içerisinden matara biçimindeki formlar dönemin önemli örneklerindendir. Bu formlardan bazılarının üzerleri ahtapot figürleri ile dekorlanarak son derece sevimli görünümler elde edilmiştir.

Yaklaşık aynı dönemlerde Akdeniz ve Ege bölgesinde Miken Kültürü de (M.Ö. 1600-1200) görülmektedir. Burada tıpkı Girit'teki gibi zengin ve düş gücü yüksek biçimlerle yapılmış pişmiş topraktan tanrı figürleri vardır. Çeşitli formlardaki vazoların üstünde doğadan alınmış motiflerle stilize edilmiş figürler bulunmaktadır. Özellikle deniz hayvanları motifleri, bu formların dekorlarında sıklıkla kullanılmıştır. Girit vazolarının etkisi altında kalan 'Aka seramikleri' Girit'ten esinledikleri motifleri kendilerine göre yorumlayarak bunları yapmış oldukları kapların biçimine uydurmak için çalışmışlardır. M.Ö. 1400-1200 yılları arasında vazolardaki motifler bozulmaya başlamıştır.

Akdeniz ve Ege Bölgesinde hâkim olan ve seramik dekorlarında önemli bir yer tutan diğer bir kültür de, Yunan kültürüdür. Yunan seramikleri üç grup altında incelenebilir. Bunlar erken geometrik dönem (M.Ö. 900-950), olgun geometrik dönem (M.Ö. 900-800) ve geç geometrik (M.Ö. 800-700) dönemdir.

Geometrik şekillerle dekorlama Yunan sanatının içinde doğup büyüdüğü bir vazo süsleme tarzıdır. Erken geometrik üslupta karakteristik olan düz hatlar ve dik açılardır. Figür resmi bu üsluba tamamen yabancıdır. Ancak zamanla figür de çok ölçülü biçimde görülmeye başlar. Figürler başlangıçta katı bir geometrik düzen içersindedir. Geometrik üslupla kapların çevresini meandr motifleri dolanır. Zikzaklar "S" biçiminde iç içe girip çıkan meandrlar, geometrik biçime getirilmiş ahtapotlar, bant biçiminde bütün kap boyunu dolanan çizgiler dikkati çeken özelliklerdendir.

Teknik açıdan da yüksek bir seviyede olan Yunan vazolarının dış yüzü siyah bir boyayla yatay ve dikey şeritler halinde bölünmüştür. Bunların içerisi geometrik desenlerle yahut geometrikleştirilmiş insan ya da hayvan figürleriyle doldurulmuştur.

Olgun geometrik dönemde daha önceki döneme ait olan ve üzerinde gördüğümüz geometrik, katı süslemenin yerini geometrik figürler almaya başlamıştır. Vücudun belden yukarısı üçgen biçiminde, kollar ise yukarı doğru dik açı yaparak başın üzerine gelir. Figürler normalin üstünde uzun, fakat doğaya uygundur. Geç geometrik üslup döneminde ise dekorlar erken dönemdeki gibi kabartmalı ve soyutlamalı arkaik resimlerinde olduğu gibi değildir. Desenlerde optik bir gözlem vardır. Bu dönemde yapılan çalışmalarda doğru üslubunun etkisi görülmektedir.

Dekorlarda düz hatlı ve dik açılı biçimlerin aksine, dallar, eğriler, örgü ve şerit motifleri geometrik biçimde düzenlenerek kullanılmıştır. Geometrik üslupla vazoların geniş diplerinin bu dönemde daha daralmış olduğu görülür. Formların çevresine dolanan düz hatlar yerine, geniş bant içinde dallar, efsane hayvanlar ve kuş başlı sfenksler desen olarak kullanılmıştır.

Seramik tarihinde biçim yönünden önemli bir yeri olan amfora biçimindeki kaplar bu tarihlerde doğmaya başlamışlardır. Yunan vazolarında konular genel olarak dinsel ve mitolojiktir. Konu yönünden Yunan vazo resimleri de heykel sanatında olduğu gibi insan ile ilgilidir.

M.S. 3-4 yy. Roma amphoraları.
Bodrum Sualtı Müzesi.

Roma dönemi (M.Ö. 753 – M.S. 476) seramik dekorlarının en önemlileri sırlı ve zarif kabartmalı olanlarıdır. Bu kaplar M.S. 50 yıllarında yapılmakta olan ve iki yüzyıl süresince batı eyaletlerinin pazarlarında üstünlüğünü koruyan "sisam işi" çömleklerine esin kaynağı olmuştur. Dekorların kabartmaları, kalıpların içerisine çamur basıp daha sonra bu desenlerin uygulanacak formun üzerine aplikasyonu ile gerçekleştirilmiştir. Astarların içerisine çeşitli boyalar katılarak parlak bir görünüm elde edilmiştir. Yine bu dönemler içersinde üretilen Roma amphoraları da diğer önemli seramik kaplardır.

M.S.100 civarlarında "sisam işi" çömlekler doğu ve güney Akdeniz pazarlarındaki yerlerini bu çömleklere benzeyen fakat kalitesiz olan kuzey Afrika'nın kırmızı renkli slip tekniği ile yapılmış çömleklerine kaptırmışlardır. Bu dönemde Anadolu'da, İtalya'nın bazı merkezlerinde üretilen seramiklerde kurşunlu sır içerisine madeni oksitler katılarak yeşil ve sarı renkli kaplar elde edilmiştir. İngiltere'de ise aynı dönemlerde çamur akıtma (barbotin) yöntemi ile kabartmalı dekorlar yapılmıştır. O dönemde, Roma yöntemi olarak ta adlandırılan bu dekorlar, biçim ve renk açısından çeşitlilik göstermiştir.[6]

M.S. 552 yılında Türkler'in Orta Asya'da ilk yerleşik düzene geçtikleri Göktürk medeniyeti ile yeni düzenin doğal bir sonucu olarak keramik kullanım kaplarının üretildiğini görüyoruz. Günlük kullanım kaplarının genelde çok çeşitli formları vardır. Söz konusu formlar armudi gövdelilerin yanında yuvarlak gövdeli testiler, küpler, amforalar, kadehler, çanaklar, kandil, testi, pişirme kapları, vazolar gibi formlardır. Pişmiş toprak maskeler, bütün külliye alanını kaplayan zemin karoları, çatı kiremitleri diğer pişmiş toprak formlardır. Bezemeler hayvan ve bitki motifleri, nokta, tırnak, üçgen, zigzag gibi çizgiler, lotus tasviri, rozet çiçeği ve frizler halinde Göktürk yazısı ile yapılmıştır. Kullanılan teknikler, kazıma, oyma, yapıştırma, baskı ve damgalama gibi tekniklerdir. Göktürkler'le birlikte, 8.yüzyılda özerk bir medeniyet kuran Uygur'lar ve 9. yüzyılda bağımsız bir medeniyet haline gelen Kırgız'lar da, İslamiyet öncesi Türk sanatına seramik yapımında önemli eserler vermiş Türk medeniyetlerindendir. Uygurlar'ın siyah-gri seramik kaplarında bitki üslubu ağırlıklıdır, çiçek rozetleri ve soyut ifadeli kıvrım dallar etkindir. Kırgızlar'ın seramik kaplarının desenlerinde ise, ağırlıklı olarak hayvan motifleri ve yeni bir

süsleme olarak Çin etkili manzara resimleri görülür. Yine 9. ve 10. yüzyıllarda hayvanlı üslubu kullanan Karluklar'da, seramik sanatında önemli bir yere sahip önemli bir Türk kavmidir. [7]

Bizans seramikleri ile (9-15.yüzyıl) İslam ve Avrupa seramikleri arasında köprü sağlanmıştır. Bizans seramiklerinin en önemli özelliği, dekorların birbirleriyle benzerlik göstermesine karşın formların birbirlerinden farklılık ve çeşitlilik göstermesidir. Yapılan formlarda teknik olarak, tek ve çok renkli boyama, akıtma, astar boyama, 11. yüzyılda sgrafitto, 12-13 yüzyılda kazıma, 13-14 yüzyılda geniş oyma teknikleri ve 13-14-15.yüzyılda ise karışık teknik uygulanmıştır.

Bu dönemde yapılan 'Zeuxippos grubu seramikler', sgrafitto, champ-laeve tekniklerinde yapılmış olup, topluca İstanbul'da Hipodrom kazılarında Zeuxippos hamamlarında bulunduğu için bu adla anılmaktadır. Bu seramikler, kırmızı bünyeye sahip olup, kurşun karışımlı, parlak zeytin yeşili sırlı, çok iyi fırınlanmış ince cidarlı örneklerdir. [8]

Terracota Ordusu, Xianyang, Çin.

Çin'de seramik üretiminin başlangıcı, aşağı yukarı M.Ö. 6000 yıllarında Anadolu'da seramik yapımı başlangıcı ile aynı dönemlere rastlamaktadır. Çin'in hayat kaynaklarından biri olan Sarı Irmak boylarında, M.Ö. 4000 yıllarında ilk atölyelerin ortaya çıktığını görüyoruz. Bu atölyelerde toprak hammaddesi ile ilk gözenekli, geçirgen seramikler üretilmiştir. M.Ö. 3800 yıllarında ilk dekorlu örnekler yapılmaya başlanmıştır. Örneğin şu anda, Xian'da Qin Terra Cota Müzesin'de bulunan 7000 kişilik 'Yeraltı Terracota Heykel Ordusu' M.Ö. 210 yılında ilk imparator Qin Shi Huang hi döneminde yapılmış bir çalışmadır.

Çin'de çömlek yapımı, Shang (Yin) Sülalesi döneminde (M.Ö 1500 – 1028) başlamıştır. Sert hamurlu, yüksek ısıda fırınlanmış kapların günümüze gelen en erken tarihlileri ise M.Ö. 3. yüzyıla aittir ve bunlar gerek teknik gerekse dekorları açısından porselenin öncüleri olmuşlardır.

Çin'in Neolitik çağına ait bazı seramik kaplar, Mezopotamya'daki ve Türkistan'daki seramik kaplarla büyük benzerlik gösterir. Bu kaplar geniş karınlı olup, ince ve beyaz çamurdan yapılmış ve sırlanmamışlardır. Dekorları ise kırmızı bir fon üzerine kahverengi ve siyahla çizgisel, helozonik, hareketli desenler yapılmıştır. Üretilen diğer formlar genellikle insan yaşamını canlı ve hareketli biçimde temsil eden kadın figürleri, değişik pozisyonlarda asker heykelleri, at veya eşya yüklü deve heykelleri biçimindedir. Bu heykellerin üzerlerine yapılan kabartma dekorları çok başarılıdır. Örneğin, Tang döneminde üretilen ve 'Sançai ' denilen sarı, siyah, yeşil renklerden oluşan üç renkli seramik 'Tang atları' bugün dahi antika piyasasında çok önemli yer tutan seramiklerdir. [9]

Porselenin ilk defa M.S. 6.yüzyılda Çin'de keşfedilerek üretildiğini biliyoruz. Beyaz zemin üzerine çok çeşitli desen ve motif zenginliği ile yapılan dekorlarda sır altı tekniği ile yapılmış mavi-beyaz grubu porselenler çağın en ünlü grubunu teşkil eder. Mavi-beyaz grubun yanı sıra yeşil, sarı, mor, firuze, kırmızı, siyah gibi renkler kullanılarak çok güzel dekor örnekleri verilmiştir.

Amerika yerlilerinde de, diğer kültürlerde olduğu gibi seramik sanatının ve dekorlarının sosyal hayatta önemli bir işlevi vardır. Üretilen nesneler ya içine bir şey koymak ya da dinsel bir amaca hizmet etmek üzere yapılmıştır. Yapılan seramiklerin işlevleri arasında tanrıları hoşnut etmek, kötü ruhları kovmak gibi ruhani nitelikler de vardır. Amerika yerlilerinin ürettikleri seramiklerde gerçeklik betimlenmemiş, yaratılan desenler gerçeküstü, büyüsel ve dinsel temalar etrafında gelişmiştir.

Kullanılan kapların dış yüzeyi ile yayvan çanakların içlerini dekorlayan çömlekçiler, bu kapların düzgün olmasına da büyük özen gösternişlerdir. Amerika yerlileri yapmış oldukları seramikleri asırlar boyunca dinsel ve soyut geometrik motiflerle dekorladıkları; ancak 16. yüzyılda İspanyollar'ın bölgeye yerleşmesinden itibaren bu soyutlamaların yerini giderek kuş, böcek, balık, kelebek gibi stilize olmayan desenlerin aldığı görülmektedir. Bazı kapların dekorlamasında terra-cotta mühürler kullanılmıştır. Mühür dekorlu kaplarda soyut ve geometrik motiflerin yanı sıra, maymun ve kartal gibi hayvanların çizimleri ile tanrıların ve toplumsal kahtamanların figürleri kullanılmıştır.

Dekorlarda kullanılan renkler; siyah, parlak kırmızı, kahverengi, sarı, gri-mavi, turuncudur. Beyaz zemin üzeine çok renkli dekorlar da yapılmıştır. Dekorlama işleminde kullanılan boyalar ve astarlar çeşitli yabani bitkiler ve renkli killerden elde edilmiştir. Dekorlamada genellikle fırça yöntemini uygulamışlar ve fırça yapımında ise çeşitli bitkilerin yapraklarını kullanmışlardır.[10]

İtalyan mayolika, 16.yy.
V&A müzesi, Londra.

Avrupa'da seramik sanatı ve dekorları 9 ve 10.yüzyılda Çin'den ithal edilen porselenlerin taklit edilmesiyle gelişmeye başlamıştır. Burada, sırlama işleminde toprak kap, kalay oksit içeren beyaz bir sırla kaplanır. Kalay oksidin sırı opak hale getirmesi ile boyalı süsleme için elverişli astar sağlanır. Antik çağda yaygın olarak bilinen bu teknik 5.yüzyılda Batı Akdenizde kaybolmuş, 1150'li yıllarda İslam Medeniyetlerinden Müslüman İspanya'ya yayılmış daha sonraları da İtalya'da geniş çapta uygulanmıştır. 15.yüzyılda İtalya'da altın çağını yaşayan bu seramiklerin, zemininin beyaz olması nedeniyle üzerine yapılan dekorlar resim inceliğindedir ve 'mayolika' olarak adlandırılmışlardır. Dolayısıyla

bazı iddiaların aksine, Batı dünyası'nda ilk arkaik porselen çalışmalarının başlatıldığı İtalya'da çömlekçiliğin sırlanma bilgilerinin temeli batı medeniyetlerinden ziyade, doğu medeniyetlerinin öğretilerine dayanmaktadır.

Mayolikaların çeşitli formları ve karoları üzerine yapılan dekorlarında, daha çok İslam motifleri ağırlıklı bitkisel dallar, meşe, eğreti ve iris dalları, kuş ve aslan gibi çeşitli hayvan figürleri, tavus kuşu tüyleri ve Avrupa-gotik etkili süvariler, hanedan armaları v.s. gibi motifler işlenmiştir. Mayolikaların genel olarak bütününde, İslam seramiklerinde hâkim olan mavi renk ve tonları büyük bir uyum içerisinde kullanılmıştır. Diğer kullanılan renkler ise; yeşil, sarı, turuncu, leylak, mor renk zenginliğine katkıda bulunmuştur.[11]

Yapılan kazı ve araştırmalar, hem İslam ülkelerinde hem Anadolu dışındaki Türk devletlerinde sanat değeri taşıyan keramik örneklerinin çok yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Bu keramikler, yetkin formları kadar üstün bir teknik ve zevkle yapılmış süslemeleriyle de dikkati çekmektedirler. Özellikle Abbasiler, Fatimiler, Samanoğulları, Karahanlılar ve İran Selçukluları'nda çok gelişmiş bir keramik sanatı olduğu bilinmektedir. 9. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar gelişen bu sanat, asıl büyük teknik çeşitliliğine İran'da, Büyük Selçuklular döneminde ulaşmıştır.

Büyük Selçuklu, 12.yy.

Büyük Selçuklular zamanında İran'da 'Lakabi' adı ile tanınan seramiklerde renkli sır tekniği uygulanmıştır. Aynı dönemde Selçuklular aslı Samarra da üretilen perdah tekniğini geliştirerek üretmişlerdir. Selçukluların Rey ve Kaşan merkezlerinde seramik dekorlarında ortaya koymuş oldukları asıl yenilik ise, minai tekniğidir. Minyatür sanatı ile yakın ilgisi olan bol figürlü minai seramikleri, Selçukluların kıyafetlerini, tiplerini, yaşam biçimlerini konu olarak ele almıştır.

11.yüzyılın ilk yıllarından itibaren Karahanlılar, Semerkand'ın hemen hemen yerli tekniği sayılabilecek renkli sırlı seramiklerini diğer yüksek kaliteli seramiklerle birlikte geliştirmişlerdir. Astar dekorlu bu seramikler devrin sonlarına kadar Semerkand çevresinde yapılmaya devam edilmiştir. Londra'da Victoria and Albert Müzesi'nde bu seramiklerin 19.yüzyıldan kalma örnekleri bulunmaktadır.[12]

Anadolu Selçuklu döneminden elimize geçen az sayıda eser, Selçuklu ve Artuklu keramiğinin yüksek bir sanat değeri taşıdığını anlamamıza yetmiştir. Bu dönemin sırsız keramiklerinde kazıma, çizikleme, kalıpla kabartma, oyma-ajur gibi süsleme teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca, "Barbotin" denilen, elde biçimlendirilen keramik hamurunun kabın yüzeyine uygulanması tekniğine de rastlanmaktadır. Keramikte sırın kullanılmaya başlanması ile kaplara, renkli ve çekici bir özellik kazandırılmıştır. Bu dönemde firuze sır altına siyah dekorlu ya da sarı-kahverengi sırlı 'Selçuklu keramikleri'ne sıkça rastlanır.

Kazıma tekniğinde tabak.
Çinili Köşk. İstanbul, 14. yy.

*S*grofitto tekniğinde fragman
İznik Çini Fırınları Kazısı. 14.yy.

Anadolu Selçuklu seramiklerinin genel karakteristik özelliği, sır altına firuze siyah renkli desenlerin yapılmasıdır. Bu desenler, serbest elle çizilmiş rumi, palmet, lotus geometrik süslemeler ve stilize bitki motiflerinden oluşmuştur. En çok rastlanan bu grubun yanında, desenin henüz fırınlanmamış olan seramik kaplara kazınmasıyla meydana getirilen Sgrafitto dekorlu seramikler de vardır. İslam ve Bizans sanatında da kullanılan Sgrafitto tekniğinde, sarımsı ya da kırmızı keramik hamurunun üzerine çiziktirme ve kazıma ile geometrik motifler ya da stilize bitki motifleri yapılıyor, sonra da bu motiflerin araları renkli sırlarla sırlanarak fırınlanıyordu. Bu gruba ait Selçuklu figür anlayışını yansıtan insan ve kuş figürlü örnekler de bulunmaktadır.[13]

Bir başka keramik tekniği de "Slip" denilen tekniktir. İslam sanatında 9. ve 10. yüzyıllar'da rastlanan slip tekniğinin, Anadolu-Türk sanatında da kullanıldığı Kubadabad Sarayı, Elazığ Korucutepe, Samsat ve Kalehisar kazılarında çıkan buluntulardan anlaşılmıştır. Bu teknikte, kırmızı keramik hamuruna önce beyaz renkte kalın bir astarla örnekler yapılıyor, sonra üzeri sarı, yeşil ya da firuze gibi tek renkli bir sırla sırlanıp fırınlanıyordu.

Kubadabad Sarayı çinileri, 10.yy.

Minai tabak. çap:16 cm.
13 yy. Rey- İran.
İran Ulusal Müzesi.

Büyük Selçuklular döneminde İran'da Rey ve Kaşan merkezlerinde görkemli örnekleri verilmiş olan "Minaî" tekniğine ise, Anadolu'da rastlanmaz. Bu teknikte, yedi renkli boyama kullanılıyor, şeffaf sır altında dört renk (firuze, yeşil, mavi, mor) yer alıyor, fırınlandıktan sonra sırlanan kabın üzerine aralarında kırmızının da bulunduğu üç renk (beyaz, siyah bazen de altın yaldız) sürülüyordu.

Abbasiler döneminde görülen sır üstüne madeni pırıltı veren Lüster tekniği, Büyük Selçuklular tarafından üstün düzeyde uygulanmış, ancak Anadolu Selçukluları tarafından kullanılmamıştır. Kazılarda bulunan az sayıda parçanın da ithal olduğu anlaşılmıştır. Anadolu Selçukluları'na ait buluntuların azlığına karşılık, Beylikler ve Erken Osmanlı dönemine ait çok sayıda örnek, seramik sanatında 14. ve 15. yüzyıllarda büyük bir gelişme ve teknik çeşitlenme olduğunu ortaya koymuştur.

Lüster kase. çap:26.3 cm
12-13 yy.
İran Ulusal Müzesi.

1512, Mavi-beyaz kandil.
Çinili Köşk, İstanbul.

Osmanlı'da 14.yüzyıldan itibaren üretilen 'İznik çinileri'nin dünya seramik ve tarihi açısından önemi oldukça büyüktür. 14.yüzyıldan 15.yüzyıla kadar üretilen kaplar, kırmızı hamurla hazırlanmış renksiz sırla sırlanmış, sıraltı mavi tonları, firuze ve mor renklerle yapılan konturlarda ise, siyah rengin hâkim olduğu kaplardır. Desenler çok çeşitli serbest yaprak desenleri, bazen göbek kısmında yıldızlar, radyal hatlar ve hayvan figürlerinden oluşmaktadır. 15.yüzyıldan itibaren porselen kalitesinde üstün nitelikli mavi-beyazlar ve sıraltı renkli çini ve seramikler üretilmiştir.

Eser-i İstanbul kapaklı sahan, 19.yy, T.S.M.P.K, İstanbul.

19.yüzyılda seramik dekorlarının en güzel örnekleri, Türk seramik sanatına geç dahil olmuş olan porselen sanatıyla devam etmiştir. 19.yüzyılın ortalarında Haliç'te porselen fabrikasının kurulmasıyla "Eser-i İstanbul" markalı ve dekorlu ürünler yapılmıştır. Bu ürünlerin formlarında ve dekorlarında ise Avrupa'nın etkisi oldukça yoğundur.

Yıldız Porselen vazo, 19.yy, T.S.M.P.K, İstanbul.

19.yüzyılın sonlarına doğru II. Abdülhamid tarafından 'Yıldız Sarayı Bahçesi'nde, 'Yıldız Porselen Fabrikası' kurulmuştur. Üretimi yapılan porselenlerde dönemin sanat akımına, batının form ve dekor anlayışına uygun ürünler verilmiştir. Porselenler üzerinde geometrik ve bitkisel desenler, manzara resimleri, natürmortlar, gemi resimleri, padişah ve sultanların portreleri ağırlıklı olarak dekore edilmiştir. 'Halit Naci, Osman Nuri Paşa, Üsküdarlı Hoca Ali Rıza' gibi sanatçılar 'Yıldız Porselen Fabrikası'nda porselenler üzerine çalışan önemli ressamlardan bazılarıdır. Daha sonraları açılan 'Yarımca Porselen, İstanbul Porselen, Kütahya Porselen, Çanakkale Seramik, Eczacıbaşı, Toprak Seramik' gibi kuruluşlarda seramik ve porselen üretimi gerek form, gerekse dekor açısından gelişmiştir. Günümüzde ise hızlı bir teknolojik gelişme içersindeki bu fabrikalarda ve çeşitli küçük ve büyük çaplı atölyelerde seramik ve porselen üretimleri, gerek sanatsal, gerekse endüstriyel anlamda halen devam etmektedir.

1. BÖLÜM: PORSELENİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1.1 Çin'de ve Japonya'da Porselenin Gelişimi

1.1.1 Çin'de Porselenin Gelişimi

Porselenin kelime olarak kökeni, Venedikli gezgin Marco Polo'nun gezileri esnasında Çin'de gördüğü muhteşem porselenleri tanımlamasına dayanmaktadır. Bozuk para yerine kullanılan ufak deniz salyangozu (Cypraea Pantherina) ve aynı sedefli renklerdeki porselen kaplar için kullanılan 'Porcellana' sözcüğü aslında, İtalyanca'da 'küçük dişi domuz' anlamındadır. Deniz salyangozu, domuz ve porselen arasındaki ilişki, tüm bu nesnelerin renk olarak birbirlerine olan benzerlikleri olsa gerektir. Ancak Marco Polo'nun ismi 'İl Millione' olan seyahatnamesini 1298 yılında Cenova'da hapisteyken, Languedoc'lu başka bir tutukluya dikte ettirmesi nedeniyle, Çin porselenleri için kullanılan sözcük literatüre İtalyanca 'Porcellana' olarak değil, Fransızca 'Porcelain' olarak geçmiştir. Porselen sözcüğü İngilizce'de 'China', Farsça'da 'Çini, Arapça'da 'Sini' Osmanlıca'da 'Fağfuri' karşılıklarına gelmektedir.[14]

Düz kenarlı derin seladon tabak.
13-14 yy. T.S.M.P.K, İstanbul.

Ülkenin her yerinde porselen üretimi yapılmışsa da, kuzey ve güneyde erken zamanlardan itibaren farklı gelenekler uygulandığı görülmektedir. Yapılan çözümlemelerle, kuzeye ait ürünlerde kilin ağırlıklı olarak kullanımına karşılık, güneye ait ürünlerde daha çok taş türevleri içerdiği anlaşılmıştır. Çin'ce 'gingci'(yeşil kap) adı verilen Seladon kaplar daha M.Ö. 3.yüzyılda, güneyde Zhejiang'daki çeşitli yerlerde üretilmişlerdir. Ülke ritüellerinde önemli bir yeri olan yeşim taşının yerini alan, üretimi daha ucuza çıkan ve görünüş itibariyle yeşim taşına oldukça benzeyen seladon kaplar almıştır.

Dünyada ilk sert porselen üretimi ise Çin'de, geç **Tang Hanedanı** (618-907) döneminde Kuzey Çin'de Gongxian bölgesinde olmuştur. Sert hamurlu porselen imalatı için gerekli olan kaolin hammaddesinin bu bölgedeki dere yataklarında bol miktarda bulunması nedeniyle bu bölgede, ilk yüksek pişirimli sert ve gözeneksiz seramik (stoneware) ve porselen üretimi sağlanmıştır. Bu nedenle üretimi ilk kez Çin'de gerçekleşen porselene, 'çini' ya da 'çin işi' gibi isimler verilmiştir. Bu porselenlerin yapımında ilk kez kobalt madeni, renklendirici olarak kısa süre için denenmiş, ancak gerçek anlamında kullanımı daha sonraki yıllarda 'Yuan Hanedanlığı' zamanında olmuştur.[15] Tang Hanedanlığı döneminde M.S. 618 yılında ilk porselen ihracatı gerçekleşmiş, ülke at ithal ederek ipek ve porselen tabaklar ihraç etmiştir.

Daha sonra Çin sanatının klasik dönemi olarak tanımlanan **Sung Sülalesi** (960 – 1279) döneminde porselen üretimi süratle gelişmiş ve zirveye ulaşmıştır. Bu dönemde ülkenin değişik bölgelerinde, değişik renk ve türde eserler meydana getirilmiştir.

Bu dönemde kaolin ve petuntsenin (öğütülmüş çin taşı) 'Jingdezhen' yakınındaki madenlerden bolca çıkarılması ile bu bölge Çin'in en önemli seramik imalat merkezi konumuna gelmiştir ve 'Gölgeli mavi ' denilen 'ming-ping'dekorlu porselenlerin ilk yapımı bu devre rastlamaktadır.

1279 yılından itibaren Moğol Hükümdarı Kubilay Han'ın Çin'e hâkim olmasıyla Moğol olan **Yuan Sülalesi** (1280 – 1368) yönetime geçmiştir. Bu dönemde birkaç yüzyıldır tarım ve ticarette ağırlık noktası olan Yangzi ırmağı havzası, bu bölgede yaşanan tarımdaki büyük ilerleme sayesinde nüfus yönünden de gelişmiş, bu da söz konusu bölgenin sosyo-ekonomi düzey olarak büyümesini sağlayarak, üretimde zorunlu ihtiyaçlar yanında el sanatlarınında gelişmesine sebep olmuştur.

Yuan döneminde 14.yüzyılın ilk yarısı mavi-beyazların ilk olarak üretildiği dönemdir. Çin sahillerinde deniz ticareti yapan İranlı tüccarlar tarafından İran'dan getirilen kobalt oksit boyarmaddeler (pigment), Jingdezhen'deki imalathanelerin hızla porselen üretimine ağırlık vermesini sağlamış, bu boyaların ısıya dayanıklı olmasından ötürü sıraltı bezeme tekniği rahatlıkla uygulanmıştır.

Böylece kobalt maddesinin kullanımı, kontrollü biçimde gelişen fırınların üretimi ve artan ticaret bağlantıları ile Yuan Hanedalığı döneminde seramik eşya üretiminin muazzam ölçülere ulaştığı görülmektedir. 1320-1360 yılları arasında kısa bir için üretilen mavi-beyazlar, ülke içinde ve dışında çokça satılmış, ancak Çin sarayına girememiştir.[16]

Kobaltla mavi renkte dekorlanmış Meiping biçiminde vazo.
14.yy. T.S.M.P.K, İstanbul.

Dekorlamada kullanılan tek rengin mavi renk olduğu bilinmektedir. Bunun sebebinin ise, istiladan dolayı içine kapanan ve nazara geldiğine inanan porselen ustalarının motifleri seçmede Buda felsefesine dayanan sembolleri kullanmaları ile birlikte maviye yükledikleri uğur, şeytanı kovma gibi anlamlar olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca tarih öncesinde pagan Çin inanışına göre 'Gök Tanrısı' rengi mavi olarak kabul edilmiş, takılarda bile yalnızca mavi renk kullanılmıştır. Buna karşılık yine de bu dönemde sınırlı da olsa çokrenkli yapılan porselen örnekleri de bulunmaktadır.

Kobaltla mavi renkte dekorlanmış dilim kenarlı tabak.
14.yy. T.S.M.P.K, İstanbul.

Mavi-beyazların en çok uygulandığı form ağıza doğru daralan şişe formundaki, ince uzun biçimli 'Meiping Ejderha' denilen formdur. Sanatçılar bu dönemde yaptıkları eserlerde, bazı motifleri oldukça sık kullanmışlardır. Bunlar, sıraltına fırça ile Buda felsefesine göre, yaprak ve goncası ile beraberse uyumlu bir birleşmeyi, kökü olursa 'evli çifti, tek başına ise, saflık, temizlik, kendi kendini yaratmayı temsil eden 'Lotus', mutluluk denizini simgeleyen 'stilize dalga', ana-baba sevgisi ve üstün mevkiyi simgeleyen 'turna kuşu' gibi motiflerdir. Ayrıca, zenginlik, adalet, seçkinlik, ağırbaşlılık anlamlarına gelen 'şakayık çiçeği', mutluluk anlamındaki 'stilize bulutlar', 8 şans sayısını temsil eden 'nişler', alevli incinin peşinde koşan 'ejderha' gibi bitkisel ve hayvansal motiflerde yine sıkça kullanılan bezeme unsurlarıdır. Çin süsleme geleneğinden gelen bu motiflere, o dönemin yayınlanmış çeşitli tıp el kitapları, bitki kökenli eczacılık kitapları ya da resimli ansiklopedilerde de sıkça rastlanmaktadır. Yine bu motifler bazen dönemin resimleri, mimari süslemeleri ya da kumaş desenlerinde karşımıza çıkmaktadırlar.

Bazı mavi-beyaz kapların dekorlanmasında, Yuan döneminin roman ve tiyatro oyunlarından alınma sahneler bezeme öğeleri olmuştur. Bunların bazılarında Çinliler'in Moğol yönetimine karşı beslediği hoşnutsuzluk ifadeleri yer alır. Bazı modeller ise, İslam ya da Tibet-Lama kültüründen esinlemeler taşımaktadır ve yoğun İslam motifleri içeren büyük kâse ve tabakların İslam ülkelerine, küçük boyutlu olan az süslenmiş kapların ise Güney Asya'ya ihraç edildiği bilinmektedir.

Su kabağı formunda vazo, 14. yy.
T.S.M.P.K, İstanbul.

Kobaltla mavi renkte dekorlanmış Guan vazo.
14. yy. T.S.M.P.K. İstanbul.

Yine bu dönem porselenlerinde 'Su Kabağı Formu' ve resmi formlu bir porselen sayılan, kütle etkili ve 13.14.ve 15.yüzyıllar'da en çok sayıda üretilmiş olan alçak ayaklı 'Kuan Formu', dilimli kenarlı tabaklar, dilimli kenarlı kâseler görülmektedir. Bunlar genelde hatayiler, şakayıklar ve zümrüdü-anka, çoğalmayı, üremeyi, bereketi simgeleyen 'nar', Buda'nın elinin simgesi olan 'limon', uzun ömrü simgeleyen 'şeftali' motifleri ile bezenmişlerdir.

Kobaltla mavi renkte dekorlanmış tabak.
14. yy. T.S.M.P.K , İstanbul.

Ayrıca yine bu dönemde başı ejderha, ayakları geyik ayağı, gövdesi pullu, kuyruğu ise püsküllü bir hayvanı betimleyen ‘kyling figürü’ çok kullanılmıştır. Burada efsane hayvanlar, çocuk bereketini simgeleyen ve iyilik ve mürüvvet anlamına gelen kyling, luang (ejderha), feng-kuang (zümrüdü-anka), ugui (kaplumbağa)’yı temsil etmektedirler.[17]

Ağzı içe dönük kâse.
15. yy. T.S.M.P.K, İstanbul.

Yuan mavi-beyazlarındaki geometrik desenlerin kökeninin doğrudan doğruya yakın ve ortadoğu motiflerine dayandığı düşünülmektedir. En ünlü örnekleri 1352’de Çin’in Kiangsi Eyaletindeki Jingdezhen (Ching-tê Chen) yakınındaki bir tapınak için yapılmış kitabeli bir çift vazodur. Yuan Hanedalığı döneminde damga olarak en çok ‘ateş kırmızısı’ ve ‘çarkıfelek’ kullanılmıştır. Günümüzde dünyada Yuan dönemine ait sağlam 200 adet porselen bulunmaktadır. Bunların 40 adedi T.S.M.P.K.’.nda bulunan Yuan dönemi mavi-beyazlarıdır. [18]

Yuan’dan sonra 14. yüzyıl sonlarında tekrar yönetime gelen gerçek Çin sülalesi **Ming Sülalesi** (1368 – 1644) döneminde ise, Ching-tê Chen kasabası imparatorluğun seramik merkezi haline gelmiştir.

Ming Hanedanlığının ilk imparatoru olan **Hongwu** (1368-1398) devrinde ithal kobaltın yerini yerel kobaltın almasıyla mavinin tonu grimsi ve uçuk bir hal almış ve bu dönemde mavi-beyaz porselenler yanında, tek renkli ve özellikle de kırmızı ağırlıklı, renkli kaplar kullanılmıştır.

Meiping biçiminde vazo.
14.yy. T.S.M.P.K, İstanbul.

14. yüzyılın ortalarında üretilen Ming porselenlerinin çoğu sarayın yönlendirmesi altında gelişen yeni biçimler ve desenlerden oluşan günlük yaşam sahneleri, kır ve doğa manzaraları, dini semboller içeren porselenlerdir. Aslında ilk kez M.Ö.206 yılında Hang Hanedanlığı döneminde kullanılan, ancak porselende kullanımının ilk kez bu dönemde gerçekleştiği imparatorluk simgesi ‘ejderha’ motifi’ en çok görülen motiftir.

Uzun boyunlu guan kavanoz
14. yy. ortaları. T.S.M.P.K.İstanbul.

Youngle (1403-24) dönemi porselenleri ise, büyük boyutlarda ve ustaca dekorlanmış ürünlerdir. Bezemelerinde kuş ve çiçek kompozisyonları, bahçe ya da sisli dağ manzaraları gibi geleneksel Çin sanatından alınan betimlemeler yer almaktadır. Bu kapların çoğu ihraç edilmiştir ve bunların en iyi örnekleri T.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

Düz kenarlı tabak
15. yy. T.S.M.P.K, İstanbul.

15. yüzyılda Çinliler'in kendi kobalt yataklarını İran kobalt kalitesine getirmeleri ile üretilen mavi beyazlar son derece kaliteli konuma gelmiş ve mavi-beyaz porselenlerin Çin sarayına girmesi **Xuande** (1426-35) döneminde olmuştur. 14.yüzyılda mavinin içinde yeterince rafine kobalt kullanılmamasından dolayı meydana gelen siyah lekeler bu dönem ürünlerinde görülmezler ve yine bu yıllarda ilk olarak 'kötü ruhları kovma' maymun kanı anlamındaki kırmızı rengin kullanılmaya başlandığı görülür.

Xuande döneminde porselenin başkenti olarak anılan Jingdezhen'de kurulan imparatorluk porselen fabrikasında yalnızca saray için üretim yapılır ve ürünlerin çoğuna kullanımlarını kısıtlayan imparatorluk damgası vurulurdu. Damgalı porselenler en kıymetli porselenler olarak kabul edilmiş ve damgası en çok taklit edilen porselenler 'imparator Xuande' damgalı porselenler olmuştur. Xuande'den sonraki huzursuzluk dönemi olan 1436-1464 yılları arasındaki dönemde ise, imparatorluk armaları görülmemektedir.

Kubbe kapaklı vazo.
1710-30 T.S.M.P.K,
İstanbul.

Bu dönemde sanatçılar mavi-beyaz dekorlamadan uzaklaşmaya başlamışlar ve Ming döneminin ortalarından başlayarak İmparator Ching Hua (1465-87) döneminde camsı boyarmaddelerle sırüstü bezeme geliştirilmiş, Doucai (karşıt renkler) diye bilinen bu çok renkli sırüstü bezemeli porselenlerin yanı sıra sıraltı bezemenin uygulandığı örneklere yönelerek yaşam coşkularını dile getirmişlerdir. Bu dönemde genellikle çokça yapılan matara formları üzerine günlük yaşam sahnelerinden alınan manzaraların, doğa tasvirlerinin ve dini motiflerin kırmızı, imparator sarısı, beyaz gibi renklerle yapıldığını görüyoruz. Ming dönemi rengi olan sarı, imparatorluk rengidir ve bu rengi imparatordan başkası giyemez

ve kullanamazdı. 15.yüzyıldan itibaren kullanılan kırmızı ise ‘kötü ruhları kovma’anlamını taşımaktadır. Yine bu dönemde saflık, temizlik, bekâret anlamında beyaz renkli ‘erik çiçeği’, uzun yaşamı simgeleyen ‘çam ağacı’, ve kötü ruhları simgeleyen ‘bambu ağacı’ motifleri, dayanıklılık anlamındaki ‘krizantem’ ile rumi ve hatayiler sıkça kullanılmıştır.

Kase, Zhengde Dönemi (1506-21), T.S.M.P.K, İstanbul.

16.yüzyıl başında Müslüman ülkelere yönelik üretimler yapılmış, Ortadoğu metal kapları porselene uyarlanmıştır. Arap harfleriyle Kuran’dan ayetler işlenen kaplar üretilmeye başlanmıştır. [19]

Ming devri sonlarına doğru, Fujian’da Zhangzhou fırın merkezinde üretilen ve ihraç edildikleri **Swatow** limanının adıyla bilinen kaplarda vardır. Bunlar Jingdezhen fırın ürünleri model alınarak yapılmış ancak, kabaca dekorlanmış, ilkel boyamalı, hamuru griye yakın düşük kaliteli, kobalt mavisi donuk porselenlerdir. Kum üzerinde pişirildiklerinden dipleri kumludur. Tamamen ihraç amaçlı yapılmış porselenlerdir.

Tabak, 16.yy. T.S.M.P.K, İstanbul.

İmparator **Wan li** (1573-1619) döneminde 16.yüzyıl sonu ile 17.yüzyıl başında ‘Kraak’ adıyla bilinen yüzeyleri kartuşlara bölünmüş ve her birinin içinin desenlendirildiği yeni bir süsleme tekniği gelişmiştir. Bunları taşıyan craak adlı Hollanda gemilerinden adını alan bu porselenler genellikle ince yapılmış porselenlerdir. 1603 yılında diğer Çin mallarıyla birlikte bu porselenlerin de bulunduğu bir geminin Malakka boğazında Hollandalılar’ca ele geçirilerek Amsterdam’a götürülmesi ve orada dünyanın ilk porselen müzayedesinin yapılması, porselen tarihi açısından çok büyük önem teşkil etmektedir. Ayrıca yine bu gemi malları olan kraak’ların büyük miktarlarda Avrupa’ya ulaşan ilk Çin porselenleri olmaları yine dünya porselen tarihi açısından son derece önemlidir. Zira bu büyük boyutlu porselenlerin Avrupa ve özellikle de Hollanda porseleni üzerinde çok büyük etkileri olmuştur. Çeşitli dünya koleksiyonlarında ve özellikle T.S.M.P.K.’da bulunan ve batıklarda ele geçen örnekler, kraak ticaretinin oldukça yoğun olarak yapıldığını göstermektedir.

Çin mallarıyla dolu bir deponun içi. Panel üzerine tempera. Olasılıkla Hollanda 1680-1700 civarı. Sir William Lawrence bağışı.

Wan Li döneminde yapılan porselenler, 15. yüzyıl örnekleri kadar gelişmiş olmamakla birlikte bezeme programına geyik, bahar dalı, çam ağacı ve Cennet'in doruklarını işleyen doğa görünümleri gibi Taocu simgeler eklenmiştir. Ming Hanedanlığı sonlarında imparatorluk ürünü olmayan porselenlerin kalitesi yükselmiş, denetim zayıflamış ve mavinin tonu koyu mora dönüşmüştür. Bazı parçaların üzerinde gayri resmi devlet armaları görülmeye başlanmıştır.

İmparator Wan Li'nin 1619'da ölümünden Qing Hanedanı Kang Xi'nin 1683 yılında imparatorluk fırınlarını denetime aldığı tarihe kadar üretilen 'geçiş dönemi ürünleri', manzaralar, insan figürleri ve çiçek desenleri ve Çin porselenlerinde ilk kez görülen lale motifleri içermektedir.

Mançular'ın istilaları sonucu başa geçen **Qing Hanedanlığı** (1644-1911/12) erken Qing döneminde mavi-beyazların üretimi artmasına rağmen, kalitesinde düşüşler görülmektedir. Yuan ve Ming dönemlerinde pahalı bir ürün olan mavi-beyazlar bu dönemde ucuzlamış, porselenler Ming porselenlerinin özgün anlatım dili ve zarafetinden uzaklaşmış ve mavi-beyaza duyulan ilgi yerini çok renkli kaplara bırakmıştır. Bu dönemde imparatorluk haricindeki fırınlarda ağırlıklı olarak figürlü ve manzaralı mavi-beyazlar üretilmiştir.

Jingdezhen'deki imalathanelerin ancak 1682 dolaylarında yeniden işler duruma geçmesiyle Kang Xi (1662-1722), Yong Zheng (1723-35) ve Qian Lung (1736-95) dönemlerinde ise porselen hamuru daha beyazlaşmış, mavi açık ve parlak olmuş, sırlar da homojenleşmiştir. Gelişen teknoloji ve artan üretim sayesinde ihracat genişlenmiş, özel fırınların üretimi çoğalmış ve yabancı talepler doğrultusunda kapların biçim ve bezemeleri çeşitlenmiştir. Parlak, morumsu koyu mavi renklerdeki bazı Kang Xi dönemi eserleri imparatorun armasını taşımaktadır. 18. yüzyılda bezeme programının daha da çeşitlendiği, erik ağacı çiçeği, şakayık, nilüfer (lotus) ve krizantem gibi "dört mevsim çiçekleri" nin, manzaranın, ejder, anka kuşu ve diğer mitolojik hayvanların, figürlü tarihsel ve efsanevi sahnelerin, kuşlarla çiçeklerin ve saray yaşamını yansıtan sahnelerin yaygınlaştığı görülür.

Jia Jing (1796-1820) döneminden başlayarak malzemede ve işçilikte izlenen nitelik düşüşüyle yalnızca var olan örneklerin tekrarlandığı izlenir. Ayrıca 18. yüzyılda Avrupalı soyluların siparişleri üzerine aile armalı, güçlü bir yeşille ince bir kırmızının egemen olduğu ve yer yer acı sarı, eflatun, mor, siyah ve saydam bir mavinin kullanıldığı "yeşil aile" (famille verte) ; parlak siyah zeminli "siyah aile" famille noire) ; sarı zeminli "sarı aile" (famille jaune) ve gül pembesi zeminli "pembe aile" (famille rose) üretilir. Yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'da porselen üretiminin hız kazanmasıyla Çin porselenlerine ilgi azalmış, ancak 19. yüzyılda koleksiyonculuğun yaygınlaşmasıyla, bu porselenler bir kez daha gündeme gelmiştir. [20]

1.1.2 Japonya'da Porselenin Gelişimi

17. yüzyılda Arita'da kaolin bulunmasıyla porselen üretiminin başladığı Japon'da, ilk örnekler mavi-beyaz 'Arita Porselenleri'dir ve bunlar gerek biçim, gerek bezeme açısından Koreli ustaların etkilerini yansıtmaktadırlar. Yine başka önemli bir grup olan beyaz üzerine yumuşak kırmızı, turkuvaz, sarı ve mavi sırüstü bezemeli, "Kakiemon Porselenleri" de yüzyılın ikinci yarısında Arita'da üretilmişlerdir. Bu porselenler çok kenarlı formları ve asimetrik bezemeleriyle dikkati çekmiş ve Felemenkliler tarafından götürüldüğü Avrupa'da çok tutulmuşlardır. Batı için 18. yüzyıl başlarında Arita'da üretilen "İmari Porselenleri"nde ise yerel dokuma desenlerinden yararlanılmış ve yüzey neredeyse bütünüyle doldurulmuştur. Bu örneklerde koyu sıraltı mavinin yanı sıra kırmızı, yer yer de yaldız kullanılmıştır.

Kakiemon Tabak, Arita, 17 yy. Kunstgewerbe museum. Berlin.

Japonya'da bir başka önemli porselen üretim merkezi ise Hoşnu Adası'ndaki 'Kutani'dir. Kahverengimsi kırmızı ve sıraltı mavi ile bezeli olan bu ürünlerde dokuma desenleri, kuş ve bitki desenleri ile figürlü manzaralardır. 18. yüzyılda Okaviçi'de üretilen bazı örneklerde, soluk bir sıraltı mavi ile kırmızı-mavi karışımı desenler uygulanmıştır. Ayrıca bu bölgede üretilen mavi-beyaz porselenler de üstün nitelikleriyle tanınır, bunların çoğu küçük boyutludurlar ve balık, ejderha ve ördek motifleri ile bezenmişlerdir. [21]

Çeşitli porselenler, 18.yy. Schloss Charlottenburg, Berlin.

1.2 Avrupa'da Porselenin Gelişimi

Çin'de 6. yüzyıldan itibaren üretimi yapılan sert hamurla porselen üretimi Avrupa'da bu yüzyıllarda henüz bilinmiyordu. Avrupa'da seramik sanatı ve dekorlarının ilk arkaik üretim çabaları, 9 ve 10.yüzyılda Çin'den ithal edilen porselenlerin taklit edilmesiyle başlanmıştır. Bunlar yumuşak hamurla yapılan geleneksel fayans ve seramik üretimleridir. Dokunulduğunda tınlayan, kendine özgü bir rengi olan ve ışığa karşı tutulduğunda neredeyse saydam denecek ince ve çok sağlam yapılı, sırı ve süslemeleri bozulmayan porselen ise, Avrupa'nın bildiği seramikten çok farklı yapıdaydı. [22]

Bu dönemde Avrupa'da üretilen ilk seramiklerde, sırlama işleminde toprak kap kalay oksit içeren beyaz bir sırla kaplanırdı. Kalay oksidin sırı opak hale getirmesi ile boyalı süsleme için elverişli astar sağlanmış oluyordu. Antik çağda yaygın olarak bilinen bu teknik 5.yüzyılda Batı Akdeniz'de kaybolmuş, 1150'li yıllarda İslam medeniyetlerinden Müslüman İspanya'ya yayılmıştır. Daha sonraları da tekrar İtalya'da geniş çapta uygulama alanı bulmuştur. 15.yüzyılda İtalya'da altın çağını yaşayan bu seramiklerin, zemininin beyaz olması nedeniyle üzerine yapılan dekorlar resim inceliğindedir ve bu seramikler 'Majoliko' olarak adlandırılmışlardır. Dolayısıyla bazı iddiaların aksine, Batı dünyası'nda ilk arkaik porselen çalışmalarının başlatıldığı İtalya'da çömlekçiliğin sırlanma bilgilerinin temeli batı medeniyetlerinden ziyade, doğu medeniyetlerinin öğretilerine dayanmaktadır. [23]

Mayolika tabak, 15.yy.Kulturforum, Berlin.

Mayolikaların çeşitli formları üzerine yapılan dekorlarında, daha çok İslam motifleri ağırlıklı bitkisel dallar, meşe, eğreti ve iris dalları, kuş ve aslan gibi çeşitli hayvan figürleri, tavus kuşu tüyleri ve Avrupa-gotik etkili süvariler, hanedan armaları v.s. gibi motifler bulunmaktadır. Mayolikaların genel olarak bütününde, İslam seramiklerinde hâkim olan mavi renk ve tonları büyük bir uyum içerisinde kullanılmıştır. Diğer kullanılan renkler ise; yeşil, sarı, turuncu, leylak, mor renk zenginliğine katkıda bulunmuştur.

Mavi-beyaz Çin ve Japon porselenleri Schloss Charlottenburg, Berlin.

Ancak yine de bu yüzyıllarda porselenden çok farklı olan bu seramiklerle yetinmeyen Avrupalılar, 17.yüzyılın başlarında kurulan East İndia Company şirketi aracılığı ile Çin'den ve Japonya'dan porselen ithal etmeye başlamışlardır. Bu pahalı merak soylu ve zenginler arasında giderek daha da artmış ve saraylar ve şatolar muhteşem Çin ve Japon porselenleri ile bezenmeye başlamıştır. Ancak, Avrupa porseleni ancak 18. yüzyılın başında, 1710 yılında Almanya'nın 'Meissen' kasabasında keşfedecektir.

1.2.1 Alman Porselenleri

Albrechtsburg şatosu,
Böttger Odası. Dresden.

1.2.1.1 Meissen Porselenleri: Avrupa'da ilk sert porselen üretimi çalışmaları, porselenlere düşkünlüğü ile tanınan Saksonya Prensi ve Polonya Kralı Güçlü August'un, Alman kimyacı ve simyacı Johann Friedrich Böttger'i (1710-1719) ve daha sonra doğabilimci Ehren Fried Walter Graf von Tschirnhaus'i Dresden'e getirmesi ile başlamıştır.

Böttger'in ürettiği ilk porselenler, 1706-1708 yılları arasında yapımı gerçekleşen, çömlek kırmızısı rengindeki, "Jaspis Porseleni" adını alan porselenlerdir. Bu porselenler, çok değerli oldukları kabul edildikleri için 1923 yılında Dresden Bankaları tarafından, Almanya'da yaşanan büyük enflasyon sırasında piyasaya, acil durum paraları olarak sürülmüşlerdir. İlk sert porselen ise Böttger tarafından, 1710 yılında keşfedilmiştir.

Böttger'in bu büyük buluşu üzerine, 1710 yılında Polonya Kralı Güçlü August'un onayı ile ilk porselen fabrikası kurulur. Bu fabrika, Fransızca konuşan Avrupa ülkelerinde 'Saksonya Kraliyet Fabrikası' adı ile anılan işletmedir. Saksonya Bölgesinin başkenti Dresden'in, Meissen kasabasında Albrechtsburg'daki şatoda, 25 kişi ile kurulan bu ilk Alman porselen fabrikası "Saksonya Porseleni"adını almıştır.

Albrechtsburg şatosu,
iç ve dış görünümü. Dresden.

1710-1719 yılları arasında fabrikayı, F. Böttger yönetmiştir. Bu dönemde üretilen porselenler fabrikayı simgeleyecek olan bir marka ve bunun damgası henüz ortaya çıkmadığı için ya hiç markalanmamışlar ya da marka olarak Çin motifleri ve çalışanların oyma-kazıma biçiminde rumuzları kullanılmıştır.

Meissen üretimi,
Böttger madalyonu.

Johann Gregor Höroldt, 1730, Meissen Porselen Fabrikası Koleksiyonu, Dresden.

Meissen'de 1720-1731 yılları arasındaki dönemde, Viyana Porselen Fabrikası'ndan gelmiş olan, deneyimli bir renk uzmanı Gregor Höroldt sayesinde büyük gelişmeler yaşanır. Başdekorcu olarak çalışmaya başlayan Höroldt, 1722 yılından itibaren yaptığı çalışmalarla, çok zengin bir sırüstü dekor paletine sahip olmuştur. Höroldt' un bulduğu renkler demir kırmızısı, koyu aşı boyası rengi, siyah, Napoli sarısı, bakır yeşili, çimen yeşili, mavi-yeşil, kobalt mavisi, altın pembesi, Japon sarısı, Japondeniz yeşili, Japon pembesi, Hint mavisi'dir. Yine kobalt mavisi ile oluşturulan mavi dekorlu, sıraltı teknikte Höroldt tarafından Meissen'e getirilen yeniliklerdendir.

Bu yıllar arasında, 'soğan ve çiçeği motifleri'ni ilk yaratan Johann David Kretzschmar, 'gölgeli çiçek ve böcek' dekorcusu Johann Gottfried Kinger, 'Hint çiçekleri dekorcusu' Adam Friedrich von Löwenfinck (1714-1754) gibi çok önemli dekorcular görev almıştır. Höroldt döneminin en önemli porselen modelcisi ise, Kral August'un Dresden'deki Japon Sarayı için büyük hayvan figürleri yapmış olan Johann Gottlieb Kirschner'di.

Kaendler, 1730, Meissen Porselen Fabrikası koleksiyonu, Dresden.

1731 tarihinde, ünü tüm Avrupa' ya yayılmış olan heykel ve biblo sanatçısı, modelci Johann Kaendler (1706-1775), Meissen Porselen Fabrikası'na gelmiştir. Kaendler'in yapmış olduğu en önemli işlerinden birisi, Kralın Japon Saray bahçesi için tasarladığı, gerçek boyutlardaki hayvan figürleridir. Bunların içinde en tanınanı, bugün Victoria and Albert Müzesi'nde bulunan 56 cm. boyundaki keçi heykelidir. Ayrıca porselenden heykeller de yapmıştır.

Kaendler, 1730, Meissen Porselen Fabrikası koleksiyonu, Dresden.

Kaendler ile birlikte Meissen Porselen Manufakturu'nda yaklaşık 30 yıl sürecek olan biblo dönemi de başlamış oldu. Figürde ve dekorda rokoko espirisi sanata yansıdı. Kaendler, komik sahneler içeren veya espirili kişilikleri konu alan çok çeşitli 13-15 cm. boyutlarında biblo grupları üretti. Bunların içinde en önemli grubu, 1741 yılında üretilmeye başlanan, geleneksel İtalyan Komedi Tiyatrosu tiplemeleri olan " Commedia dell'Arte " biblo serisi oluşturur. Bu figürler, çoğu zaman birer seri olarak tasarlanmış ve yemek masalarını süslemek amacıyla kullanılmışlardır. [24]

Kaendler, Swan Serisi, Meissen Porselen Fabrikası koleksiyonu, Dresden.

Ayrıca 1737-1741 yılları arasında Kaendler yardımcısı Eberlein ile birlikte, Meissen'ın baş denetçisi Saksonya Başnazırı Kont Brühl için, 2200 parçalık "Kuğu Servisi" adı verilen ve porselen tarihinde çok önemli bir yeri bulunan yemek takımını hazırlamıştır.

Dünyaca ünlü bu servisten başka, Meissen'de 1728-1780 yılları arasında, porselen literatüründe adından söz edilen yaklaşık 20 takım daha üretilmiştir. Bunların en önemlileri: Kakiemon stilinde "Sarı Arslan" ve " Kırmızı Ejderha ", Çin stilinde " Kelebek " fantazi Çin stilinde " Uçan Köpek " , Avrupa stilinde " Sarı Av " , " Taç Giyme " , "Çiçekli Soğan Motifi " , " Altınlı Watteau " , " Yeşil Watteau ", " Prusyalı Müzisyenler " , " Kuşlar ve Çiçekler " , " Mavi Bantlı " porselen takımları gibi eserlerdir.
1735'den başlayarak, porselen dekorunda " Chinoiserieler " yeniden canlandırılmıştır.. Bunlar bol renkli ve yıldızlı, tamamen Çin motifleri ile Çin tarzı bezeme üslubunda dekorlanmış porselenlerdi. Bu modayı düşsel dünyaların betimlendiği" Watteau Manzaraları " ekolü izlemiş ve bu sahneler Höroldt'un porselen servislerinin dekorlarını oluşturmuştur.

Antoine Watteau,1767, Kunstgewerbe Museum, Berlin.

1740'lı yıllarda porselen takımlarında moda olan ve çok görülen "Zwiebelmuster" – soğan ve çiçek motifli dekoru ön plana çıkar. Kretzschmar'ın bu deseninde, Japon porselen süsleme sanatında çok görülen şeftali ve nar motiflerinden stilize edilen motifler, sanatçının kendi yorumu ile soğan ve açmış narçiçeğine dönüştürülmüştür. Mavi-beyaz ve renkli olanları da vardır.

1763-1744 döneminde Höroldt'un geri dönmesiyle fabrikada yeni bir yapılanmaya gidilir. Dekor şefliğine Dietrich, model şefliğine Micheal-Victor Acier, getirilir. 1781 yılına kadar Meissen'de görev yapan Acier'in etkisi ile porselende klasizme yönelinmiş, konularda mitolojik figürler, çocuklar ve toplumsal yaşam betimlemeleri ön plana çıkmıştır.

Victor Acier.The school of love, 1777-79. Porzellansammlung, Dresden.

VictorAcier, The school of love, 1777-79, Porzellansammlung, Dresden .

1774 tarihinde Kont Camillo Marcolini Meissen Porselen İşletmesi'nin başına getirilmiştir. 1813 yılına kadar İşletmenin tüm sanat akımlarını o yönetir. Böylece yaklaşık 40 yıl süren "Marcolini Dönemi" başlamış olur ve Meissen Porselen ekolünde 16. Louis stiline tam bir geçiş gerçekleştirilir. Özellikle Marcolini dönemi ile birlikte, Avrupa'nın diğer porselen işletmeleri de, dönemin Osmanlı Türk zevkine, isteğine ve "alla turca" yemek sistemine uygun kapaklı sahan ve kupalar, fincanlar, kâseler, tepsi, leğen ve ibrik gibi kullanım objeleri üretmeye başlarlar.

Marcolini dönemi vazosu. Peterhorf Palace, S. Petersburg

Kaendler ve Peter Reinicke en ünlüleri "Genç Sultanlar" olmak üzere, Türk biblolarından 11 serilik bir dizi oluşturmuşlar, ancak Türkler'in giysilerinin dekorlanmasında Çin çiçekleri "Kurahana", "Hint Çiçekleri" veya Alman çiçekleri "Deutsche Blumen" olan, yabancı kökenli çiçek motifleri kullanmışlardır.

1743-45, hint çiçekleri motifleri, Peterhorf Palace. St. Petersburg,

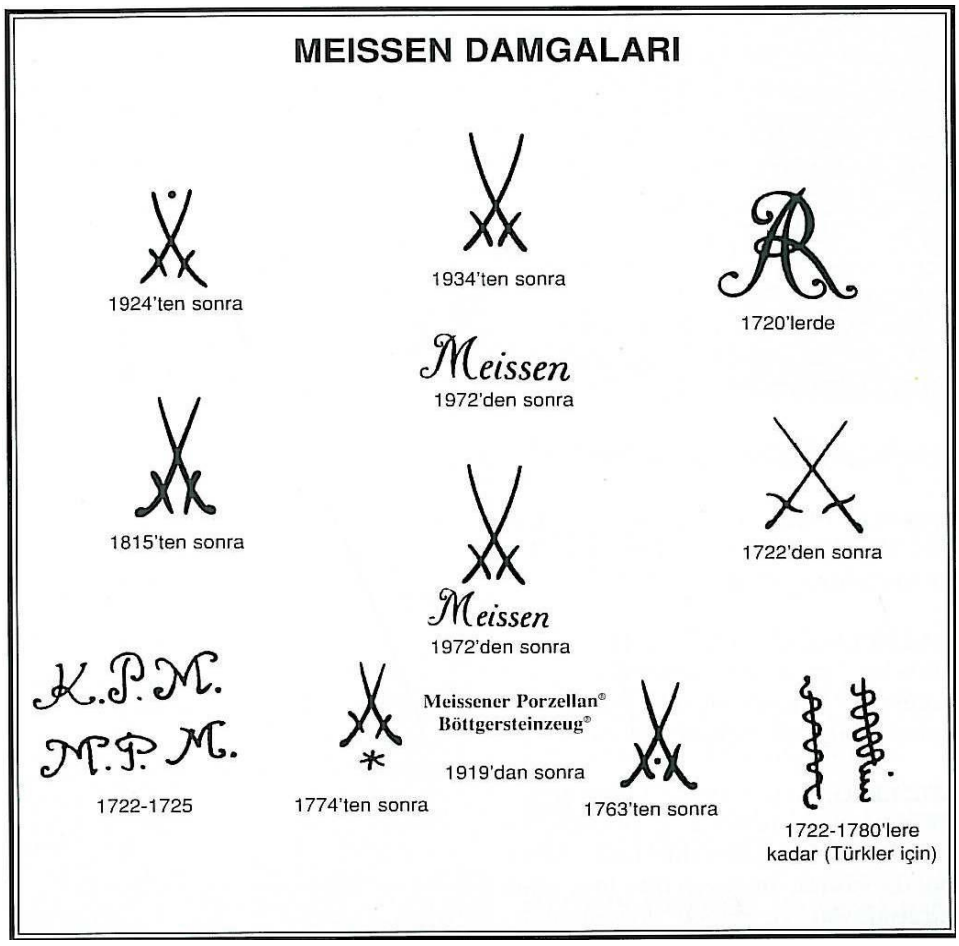

1799 yılında fabrika mali açıdan zor günler yaşamaktaydı. Bunu izleyen yaklaşık 20 yıl içinde, fabrikada yeni tekniklerle üretimler denenmiş, dönemin zevkine hitap eden mavi-beyaz rölyefli ürünlerin yapımına başlanmıştır. 1817 yılında krom yeşili sıraltı boyası bulunmuş, böylece "Üzüm Yaprağı" dekorlu porselenler üretilmeye başlanmıştır. On yıl sonra da, o tarihe kadar kullanılan mat altın yıldız yerine parlak altın yıldız dekoru kullanılmaya başlanmıştır.

1830 yılından başlayarak Meissen Kraliyet Porselen Manufakturu'nun adı, "Devlet Porselen Manufakturu" olarak değiştirilmiş, izleyen yıllarda yeni teknikler geliştirilerek, porselen çamurunun kimyasal ve mineralojik özellikleri çağa ayak uydurulmuştur. Var olan, ancak ortadan kaldırılan teknikler yeniden canlandırılmış, yumurta kabuğu inceliğinde porselen (Musselin), kristal sırlı porselen, öküzkanı sırlı porselen (sang de boeuf) gibi özel porselenler üretilmeye başlanmıştır.

Avrupa'da 1880-1910 tarihleri arasında, sanatın her alanında yaygınlaşan etkisi ile Almanya'da "Jugendstil" olarak adlandırılan "Art Nouveau" akımı ortaya çıkmış, Meissen'de de form ve dekorlarda, romantik ve estetik değerlerin ön plana çıktığı, dekorlamada konularını doğadan alan çiçek sapı, gonca, asma filizi, saydam kanatlı böcekler gibi motifler asimetrik bir düzende ve yer yer stilize edilerek kullanılmıştır.[25]

Damgalar: [26]Meissen porselenlerinin ve Höroldt döneminin ilk gerçek

porselen damgaları 1723 yılından başlayarak kullanılmış olan mavi renkte sıraltına uygulanan, Çin karakterli sembollerdir. 1723 tarihinde'Königliche Porzellan Manufaktur' anlamına gelen " KPM " markası vurulmaya başlanmıştır. Bu damga, " MPM " (Meissen Porselen Manufakturu) ve ender olarak da " KPF " (Kraliyet Porselen Fabrikası) olarak da, mavi renkte sıraltı tekniği ile kahvaltı takımlarının yalnızca çaydanlıklarına ve şekerliklerine uygulanmıştır. Ancak bu kararname çıkmadan önce üretilmiş

ve sırlanarak dekorlanmayı bekleyen porselenlere KPM damgası zorunlu olarak, sıraltı yerine mavi sırüstü tekniği ile vurulmuştur.

1725-1740 yılları arasında Meissen'de üretilen porselenlere " KPM " ve " Çapraz Kılıç " damgaları birlikte uygulanmış, 1740'dan başlayarak da sadece çapraz kılıç markaları kullanılmıştır. Porselenlerde rastlanan bir diğer sembol olan, "AR" markası, Kral Güçlü Augustus-Rex'i simgelemektedir. Bu marka, özel olarak Kral için üretilen porselenlere, ölüm tarihi olan 1733 yılına dek uygulanmış, 1880 yılında fabrika müdürü Raithel'in yasaklaması dışında, AR markası 19. yüzyılda da kullanılmıştır.

Sarayda kullanılmak üzere, Meissen Porselen İşletmesi'nde üretilen çeşitli servislere, pembe renkte ve altın yaldızla sırüstü tekniği ile 'KHK' (Königliche Hof Küche - Kraliyet Saray Mutfakları), 'KHC' (Königliche Hof Conditorei- Kraliyet Saray Pastahaneleri) gibi farklı damgalar da uygulanmıştır.

1721-1740 yılları arasında, Kral August'un Dresden'deki Japon Sarayı'nda kullanılmak üzere üretilen porselen takımların altında, kazıma olarak siyah renkli 'N' işareti ve envanter numaraları kullanılmıştır. 'Uçurtma ve Merkür Asası' sembolleri de yalnızca export porselenlerine uygulanmış olan damgalardır.

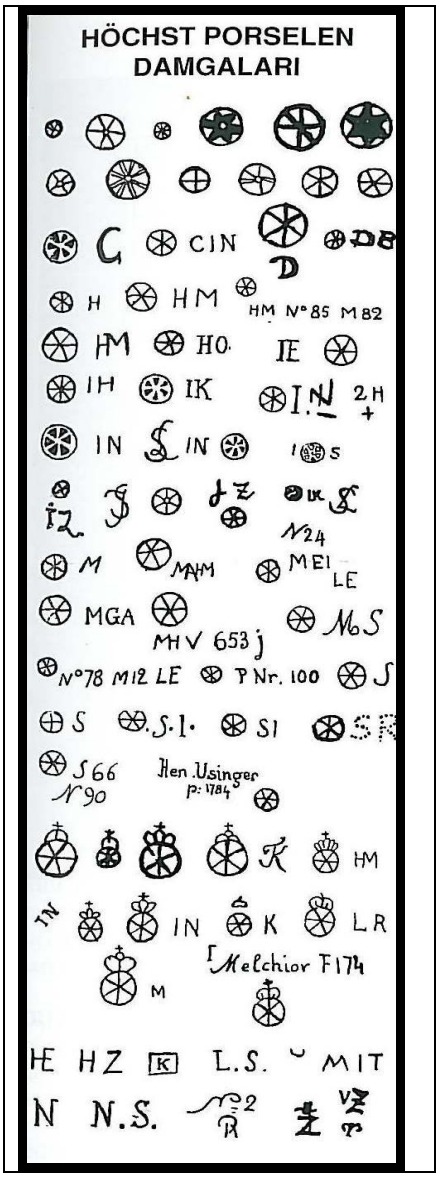
Avrupa pazarları için üretilen porselenlerde çapraz kılıç markası yer almaktadır. Osmanlı pazarları için üretilen Meissen porselenlerine ise, ithalatçı kuruluşlar çapraz kılıç damgasının vurulmasını yasaklamışlardır. Nedeni, çapraz kılıç motifinin Hristiyanlığın sembolü olan haçı andırması ve bu sebeplerle bunun Osmanlı Sarayı'nın tepkisini çekmesinden korkulmasıdır. Bu nedenle, 1755 yılından başlayarak 19. yüzyılın sonlarına kadar, Osmanlı tarafından ısmarlanan objelere istek üzerine ya Çince markalar uygulanmış veya herhagi bir damga uygulanmamıştır.

1774-1813 yılları arasındaki Marcolini döneminde, üretilen porselenlere vurulan çapraz kılıç damgalarının altına ek olarak ilk birinci yılda iki nokta, sonraki izleyen yıllarda da yıldız işareti konulmaya başlanmıştır.

1815 yılından başlayarak, farklı bileşimlerdeki porselen çamurlarından üretilen porselenlerde artık numaralı çapraz kılıç damgalarının kullanılmasına başlanmıştır. Böylece, 1817 yılından itibaren I ve II numaralı damgalar, 1822 yılından başlayarak ise III numaralı çapraz kılıç damgalar, sadece tıp ve eczacılık piyasasında kullanılan porselenlere uygulanmaya başlanmıştır.

Defolu ve ıskarta porselenlerin sıraltı çapraz kılıç damgasının üzerine ise taşlama yöntemi ile bir veya iki yatay çizgi atılmış, bunların bir kısmı Meissen'de değerlendirilirken, bir kısmı da dekorculara satılmıştır.

1.2.1.2 Hoechst Porselenleri: Diger önemli bir Alman porselen fabrikası olan Hoechst'te Meissen'de yapılan sultan biblolarının benzerleri yapılmıştır. Biblo sanatçısı 'Johann Peter Melchior' tarafından 1770 yılında yapılan bu ünlü bibloların duruşları, mimikleri, giysileri tıpatıp Meissen'lere benzemektedir. Bu fabrikaların bu sultan figürlerini birbirlerinden farkları, bibloların boyutlarında ve giysi dekorlarındadır. Höchst biblolarında bu ölçü 18,5 cm dolayında olup, giysilerde de daha çok Osmanlı motifleri hâkimdir. Büyük boyutlarda çalışmayı seven 'Melchior' 1778 yılında, boyları 19 cm olan Mehter Takımı'nı simgeleyen 'Türk Müzisyenleri' serisini üretmiştir.

Peter Melchior, Hoechst,1770,Johann Historisches Museum, İsviçre.

Johann Frederick Löck Hoecshst, 1758, Historisches Museum Basel, İsviçre.

Bu dönemde Osmanlı'daki harem hayatının renkli yaşantısını idealize eden üzerindeki giysileri uçuşan, ideal vücut ölçülerindeki, pembe tenli, çıplak kadınların resmedildiği porselenlerin yapılmış ve bu porselenler Avrupa pazarlarına sunulmuştur.

1.2.2 Avusturya Porselenleri

'Viyana Porselen Fabrikası, Meissen'den sonra Avrupa'da kurulan ikinci porselen fabrikasıdır. 1716 yılında kurulan fabrikanın başlıca 4 dönemi vardır.

İlk dönem: Du Paquier Dönemi (1716-1744) Avusturya'da 1716 yılından itibaren, aslen Hollandalı olan Claudius İnnocentus Du Paquier tarafından 'sert porselen' denemeleri yapılmaktaydı. Sanayi casusluğunun oldukça revaçta olduğu 18.yüzyılda, Meissen'den alınan bütün katı önlemlere rağmen dekor ustası Konrad Hunger ve Böttger'in fırın ustası Samuel Stölzel adında iki usta bu fabrikadan kaçmayı başardılar. 1717 yılında Paquier'in fabrikasına gelmeleri ile bu ustalarla birlikte, ortak bir çalışma başlatılmış oldu.

Du Paquier Dönemi, 1730.Marton museum, Samobor, Hırvatistan.

1740, by Jacobus Helchis, V&A Müzesi, Londra.

Viyana porselen fabrikasının erken dönemlerinde üretilen ve çoğu müzelerde bulunan eserler; tabaklar, kahve fincaları, leğen-ibrik takımları, vazolar yanında özellikle biblo sanatçıları Johann Klammer, Franz Schweiger, Markus Klampferer, Samuel Fromholt tarafından yapılan bisküvi ve renkli 'Commedia dell arte' biblo gibi çalışmalardan oluşan eserlerdir. Bu dönemdeki eserlerin genellikle geniş beyaz zemin üzerinde muhtelif çiçeklerle bezenen hafif dekorlu eserler olduğu görülür. Yine savaş sahnelerinin olduğu kompozisyonlar, mimari yapıların yer aldığı figürlü tasvirler nadiren de olsa görülmektedir.

İkinci Dönem: Devlet Yönetimi Dönemi (1744-1784) Paquier'in 1744 yılında Avusturya hükümetine sattığı dönemdir. Fabrikanın adı 'Kaiserliche Fabrik' olarak değiştirilmiştir. 40 yıl süren bu döneme 'Devlet Dönemi' denir.

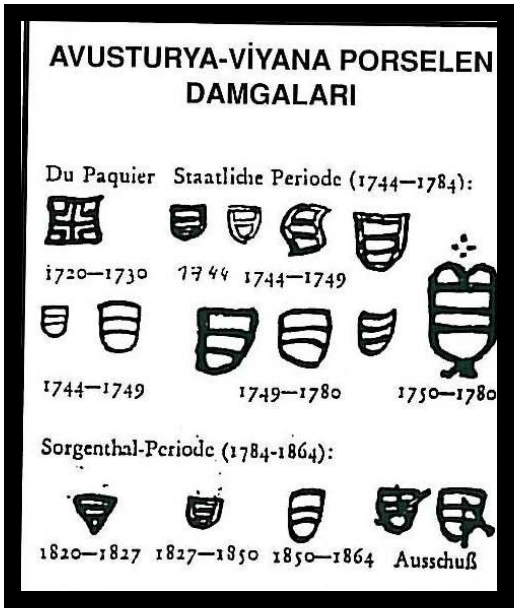

Sorgenthal, 1802, Kulturforum Museum, Berlin.

Üçüncü Dönem: Sorgenthal Dönemi (1784-1805) Bir süre, çeşitli yöneticilerin idaresinde imalatını devam ettiren fabrikanın yönetiminin, 1784 yılından itibaren Kont Konrad von Sorgenthal'e geçtiği dönemdir. Porselende tam bir klasizme geçilen 'Sorgenthal döneminde', natüralist renklerdeki rokoko çiçek bezemeli aranjmanlar son derece özenle yapılmış ve kapak içleri dahi bezenmiştir. Bu dönemde kullanımının 1760'larden

sonra arttırıldığı görülen altın yaldızlı motiflerin aranjmanlar arasına serpiştirildiği, bordürlerin kalın çizgilerle altın yaldızla hat sanatı inceliğinde işlendiği, balık pulu sırtı deseni, bol çiçek motifinin kullanıldığı görülmektedir. Zemini tamamen renklendirilen eserlerin formlarında oluşan yenilik ve zerafet, sırların parlaklığı, gerçekten etkileyicidir. Daha önceki üretimlerde formlarda yer yer görülen orantısızlıklar, yerini mükemmeliyete bırakmıştır. Neoklasik tarzda, Antik Roma ögelerinin ve heykellerin ve antik Yunan etkili siyah bazalt amphoraların yeni varyasyonları üretilmiştir. Ayrıca yine Uzakdoğu etkili sahnelerin yer aldığı farklı formlarda sürahiler ve kahve potları görülür. 1790'lardan sonra zeminde kullanılan renk paletlerinde yenilikler oluşmuş, kobalt, elma yeşili, orange, mor gibi renkler palete girmiştir. Ampir etkili aslan başı ayaklı bazı fincan ve tabak formlarında tüm yüzeyi kaplayan saraylar, üniversiteler resmedilmiştir.

Dördüncü Dönem (1805-1864): Sorgenthal'in ölümünden sonra 'yeni gotik' ve 'yeni rokoko' dönemi ürünleri verilmiştir. 19.yüzyılın başlarından itibaren Viyana üretimi eserlerin eski kalitesinden uzaklaştığı görülmektedir. Eserlerin dekorlarında, özellikle altın yaldız kullanım zenginliği azalmış, formlarda bozulmalar başlamıştır. Üretimleri seri imalat şekline dönüşen fabrikanın ürünleri birer sanat eseri olmaktan çıkıp, halkın kullanımına hizmet etmeye başlamıştır. 19. yüzyıl fabrikanın kapanış yıllarıdır.

Viyana porselenlerinin damgası, 1784'ten sonra her geçen yıl biraz farklı yapılmıştır. Bunlar hep sıraltı mavi renkli, oldukça büyük ve düzgün çizilen markalardır. Sıraltı 18. sonu ve 19. yüzyıl başında kullanılan sepet veya arı kovanı diye bilinen 'Mavi Viyana Arması', ilk yılların modelinde oldukça büyükken 1800'lerden itibaren oldukça küçülmüş ve 1830'lardan itibaren de hamur içine preslenmiş ve mavi renk kaldırılmıştır. Viyana markası, Türkiye'de 'arı kovanı' veya 'mavi sepet'olarak anılmaktadır.

Ayrıca hamur içine oyulmuş, örneğin eserin 1785 yılına ait olduğunu gösteren 85 rakamı, 1792 yılına ait olduğunu gösteren 92 rakamı görülmektedir. Eserin arkasında görülen diğer işaretler ise yaldızcı ve dekorcuya ait işaretlerdir. Ignaz Rabel, Leithner, C.Förster, Ernst Wahliss bu fabrika için çalışan sanatçılardan bazılarıdır. [27]

1.2.3 Fransız Porselenleri

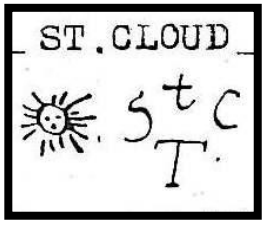
Avrupa'da İtalya'dan sonra üretim tekniklerinin araştırıldığı ikinci ülke Fransa'dır ve ülkedeki ilk ciddi girişim çömlekçi Claude Reverend tarafından başlatılmıştır. Sanatçı 1664 yılında Paris yakınlarındaki St. Cloud fabrikası'nda yumuşak porselen-sırçalı porselen üretmeyi başarır. Çamuruna gözeneksizliği sağlamak için çok ince öğütülmüş cam tozunun-sırçanın katıldığı, fildişi renginde olan bu porselenlere 'sırçalı porselen' denmiştir. Fransız teknolojisinde 'pate tendre' yani yumuşak porselen anlamında kullanılmaktadır.

1.2.3.1 Paris Ekolü Porselenleri: Saint-Yrieix'de sert porselen üretmek için gerekli olan kaolinin bulunması ile pekçok girişimci Paris ve çevresinde pekçok işletme kurmuştur. Sayıları otuzu bulan bu işletmelerde, 18.yüzyılın sonlarına doğru, sert porselen üretilmeye başlanmıştır. Strasbourglu bir arkanist olan Peter Anton Hannong sert porselen teknolojisinin yaygınlaşmasındaki en önemli isim olmuştur. Paris ve çevresinde birbirlerine çok benzeyen teknoloji ve tekniklerle üretim yapan fabrikaların ürünlerin tümüne birden 'Porcelainde de Paris', (Paris Porseleni) veya Vieux Paris (Eski Paris) denilmektedir. Bu porselenlerin çoğunda Sèvres etkisi vardır. Standart damgası çapraz iki oktur.

Rouen porselen, Haus zum Kırschgarten Basel, İsviçre.

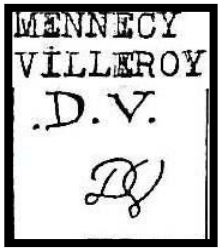
1.2.3.1.1 Rouen Porselenleri:(1673-1696) Fransa'da gerçek anlamda ilk porselen üretimini başlatan Louis Poterat adlı seramik sanatçısıdır. Sanatçı, Kral XIV. Louis'den aldığı imtiyazla Rouen'de başlattığı sırçalı porselen çalışmalarını, 1673 yılından 1696 yılına kadar sürdürmüştür. Çalışmalarının birçoğu dekorlanmada 'saçaklı desen'- 'Lambrequin' adı verilen sıraltı-mavi barok porselen süsleme tekniği ile yapılmışlardır. Döneminde çok rağbet gören bu desen tüm seramik işletmelerinde kullanılmaya başlanmıştır.

1.2.3.1.2 St. Cloud Porselenleri:(1678-1766) Kral XIV. Louis tarafından en çok beğenilen seramikçi olan Pierre Chicaneau, kral tarafından 1678 yılında Paris yakınlarındaki 'St. Cloud' da bir porselen işletmesi kurmuştur. 1766 yılına kadar faaliyet gösteren bu işletme saray tarafından en çok takdir edilen fabrika olmuştur.

1.2.3.1.3Chantilly Porselenleri:(1725-1800) St. Cloud porselenlerine çok benzeyen bir teknikle üretim yapan ve Conde Prensi Louis-Henry de Bourbon'un himayesinde kurulan 'Chantilly' 1725 yılında faaliyete geçmiş ve 75 yıllık başarılı bir üretim döneminden sonra, son yöneticisinin iflası nedeniyle 1800 yılında kapanmıştır. Fildişi tonunda renkleri olan ve sırlarının saten-ipek dokusunda olduğu bu porselenler porselen tarihinde son derece önemli kabul edilmektedirler.

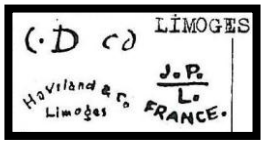

Chantilly porselenleri, Haus zum Kırschgarten Basel, İsviçre.

1.2.3.1.4 Mennecy-Villeroy Porselenleri:(1734-1806) 1734 yılında Villeroy Dükü Louis-'François de Neufville' tarafından, Paris'te Rue de Charonne'da kurulan işletme seramikçi François Barbin tarafından yönetilmekteydi. 1748 yılında Mennecy'ye taşınan ve adı Mennecy-Villeroy olan işletme son olarak Bourg-la-Rein'e yerleşerek Fransa tarihinde en çok yer değiştiren işletme olarak tarihe geçmiştir. Güçlü Sèvres porselen işletmesine, dönemin önemli fabrikaları St. Cloud ve Chantilly'den çok daha uzun süre dayanabilmiş, ancak buna rağmen 70 yılın sonunda, 1806 yılında kapanmıştır. İşletmenin en özgün eserleri arasında çatal-bıçak sapları, baston sapları, enfiye ve iğne kutuları gibi küçük objeler yer almaktadır.

Limoges porselen, 18 yy.

1.2.3.1.5 Limoges Porselenleri :(1769-1796) 1771 yılında Comte d'Artois'in himayesinde Grellet kardeşler ve Massie ve arkanist 'Fournerat' tarafından kurulan Limoges porselenleri kurulan ilk porselen fabrikasıdır. Ancak, 1784 yılında 16.Louis'nin Limoges'u Sèvres'e bağlaması ile iki fabrika arasında sorunlar çıkmış ve Limoges Porselen İşletmesi 1796 yılında üretimini durdurmuştur. Ancak 1797'den sonra Limoges'da açılan yeni imalathaneler "Haviland porseleni" adı altında ABD için seri üretime geçmiştir.

1.2.3.1.6 La Courtille Porselenleri :(1772-1840) Bu işletmelerin içinde en verimli çalışan fabrika, Rue Fontaine-au-Roi'daki La Courtille Porselen fabrikası'dır. Kurucusu, Jean Baptiste Locre'dir. 1787 yılında Alman, Hoechst firmasından gelen model uzmanı olan Laurentius Russinger işletmenin sahibi olur ve fabrika önceleri Alman tekniğinde ürünler vermesine karşılık, sonraları 16. Louis tarzında, çok yüksek kalitede porselen eserler verir. Fabrikanın korsan üretimlerle, ünlü modelci Boizot'un Sèvres için tasarladığı bisküi figürleri çoğalttığı söylenmektedir. 1795'de Locren'in firmadan çekilmesi ile Limoges Fabrikasından François Pouyat devreye girmiş ve 1840 yılında kapanmasına kadar popülerliği Neo-klasik stili ile devam etmiştir. Kendine özgü damgası olan iki çapraz meşale ise birçok eserlerinde mevcuttur.

Porcelaine de dure de Paris Vers,1790, Musee Nationale de ceramique, Sèvres.

1.2.3.1.7 Fabrique de Monsieur Porselenleri :(1771-1798) Provence Kontu Louis-Stanislas –Xavier himayesinde Pierre Deruelle tarafından Rue de Clignancourt'da kurulmuştur. Kont, XVIII. Louis olarak Fransa'yı yönetmeye başladığı zamanda fabrikayı desteklemeyi sürdürmüştür. Damgası, sıraltı 'Taçlı M damgası' ve Kont Louis Xavier sembolü'dür.

1.2.3.1.8 Fabourg St. Denis Porselenleri :(1771-1828) 1771'de Paris'de, Paris ve çevresine sert porseleni getiren arkanist Pierre-Antoine Hannong ve Artois Kontu Charles Phillippe tarafından kurulan fabrika damga olarak "H" harfi veya çapraz pipo kullanmıştır. Ancak, 1779'da Charles-Phillippe, Comte D'artois himayesinde kontun baş harfleri olan "CP" ve Taç inisiyalli damga ile üretime devam etmiştir. Fabrika 1798 de Mark Schoelcher'e satılıp "Schoelcher" damgası ile 1834'e kadar faaliyet göstermiştir.

Porcelaine de dure de Paris Vers,1820-30 Musee Nationale de ceramique, Sèvres.

1.2.3.1.9 Petit Carousel Porselenleri :(1775-1800) Charles-Barthelemy Guy tarafından, Paris'in bir caddesinin adının verilerek kurulduğu fabrika yirmibeş yıl süreyle hizmet vermiştir.

Porcelaine dure de Paris
Vers 1790, Musee Nationale de ceramique, Sèvres.

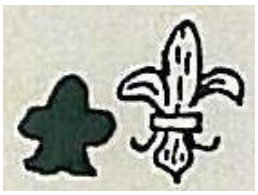
1.2.3.1.10 Fabrique de la Reine Porselenleri: Kraliçe Marie Antoinette'ten imtiyaz alan Andre Marie Leboef tarafından 1776 yılında kurulmuştur. Porselenlerde damga olarak 'Taçlı Antoinette' arması kullanılmış, sonradan çok el değiştiren fabrika yüz yıl kadar çalışmalarını sürdürmüştür.

1.2.3.1.11 Pont-aux-Choux Porselenleri :(1743-1788) İlk dönemlerinde İngiliz stilinde krem renkli gözenekli seramikler üreten fabrikada, Mignon 1774-1784 tarihleri arasında sert porselen üretmiştir. Porselenlerde 'Bourbon Zambağı' sembolü damga olarak kullanılmıştır. İtalya'da Capodimonte ve İspanya'daki Buen Retiro Porselen fabrikalarında da aynı damga kullanılmıştır.

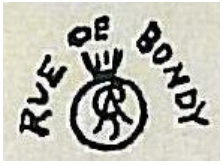
Pont-aux-Choux Porselen,
1743-1760, Musee des Arts Decoratitfs, Paris.

1.2.3.1.12 Rue de Bondy Porselenleri: 1780'de Paris'te Rue de Bondy sokağında, kurulan sert porselen üretimi yapan bir fabrikadır. Kurucusu Dihl, 1786'da Guerhard'ı ortak almış ve Duc D'angouleme'in himayesine girmiştir. 1795'te Rue du Templete' taşınmış, 1825 de Boulevard Saint-Martin'e geçmiştir ve 1829 da kapanmıştır. Özellikle sofra takımları imalatında bulunan firma, çiçek desenleri ile birlikte dekoratif yaldızlama kullanmıştır.

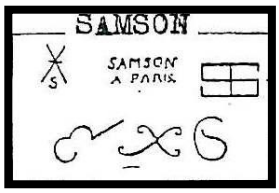
Porcelaine de dure de Paris
Vers 1795-97, Musee Nationale de ceramique, Sèvres.

1.2.3.1.13 Rue Popincourt Porselenleri: Avusturya doğumlu olan Jean Nast, 1780'de Paris'deki küçük porselen fabrikasını satın almış 1817'deki ölümüne dek devam etmiştir. Ölümünden sonra iki oğlu Henri ve François Nast, 'Freres' olarak, çok başarılı bir şekilde devam etmişlerdir. 'Nast porselenleri' Fransa'daki sergilerde çeşitli madalyalar kazanmış, bilhassa 1819, 1823, 1827 ve 1834'deki önemli Paris fuarlarında altın madalya almıştır. Çeşitli eserleri Limoges Müzesinde yer almaktadır. Kullandığı damga "Nast a Paris" damgasıdır.

Tabak, 1810-1815, Rue Popincourt Porseleni, Musee Nationale de ceramique, Sèvres.

1.2.3.1.14 Samson Porselenleri: 1845'de Edme Samson tarafından Rue Beranger' de kurulmuştur. Oğlu Emile (1837-1913) döneminde işletme kopyacılığı ile ünlenmiştir. Özellikle oriental, Fransız, İngiliz porselenlerin ve İznik seramiklerin kopya kaliteleri o kadar mükemmel yapılmıştır ki; önemli yapıtları çok yüksek değerlere halen satılmaktadır. Bazı eserlerde, altın çapa damga olarak kullanılmıştır. Sothebys müzayede kuruluşunun 11 Ekim 1989 tarihli 'İslamic Works of Art' konulu müzayede kataloğunda, 371 numaralı resimde İznik taklidi Samson seramik yer almaktadır. Ayrıca bu porselen örneklerine, Sadberk Hanım Müzesi koleksiyonu'nda rastlanmaktadır.

Samson Porseleni, 19.yy.

Manufacture de la Reine, rue Thiroux. 1780-90, Musee Nationale de ceramique, Sèvres.

1.2.3.1.15 Rue Thiroux Porselenleri: 1776'de Andre Lebeuf tarafından kurulan fabrika 1776-1792 yıllarında kraliçe Marie Antoinette'in himayesinde bulunmuştur. "A" harfli damgada ise bazen taç da kullanılmış ve çok yüksek kalitede eserler üretilmiştir.

1.2.3.1.16 Rue Amelot Porselenleri:1786'da Rue Amelot, Paris'de Duc D'orleans himayesi altında kurulmuştur. Eserleri tipik çiçek desenleri olup, damga olarak "LP" kullanılmıştır. 1798 yılına kadar üretim yapmıştır.

Tabak, 1814-1819, Rue Amelot Porseleni porselen, Musee Nationale de ceramique, Sèvres.

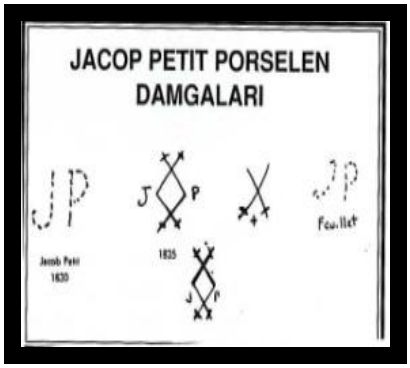
1.2.3.1.17 Cligancourt Porselenleri: 1771'de Pierre Deruelle tarafından kurulan sert porselen fabrikasıdır. 1775'den itibaren "Monsieur" olarak da tanınan firma, Monsieur Comte de Provence tarafından himayesine alınmıştır. Monsieur sayesinde, firma Sèvres yasaklarına rağmen, çok değerli, renkli, yaldızlı ve kaliteli porselen eserleri üretmekte serbest olmuştur. 1799 yılında kapanmıştır. Damga olarak değişik türler kullanılmış, bazen değirmen ve "M" harfi veya taç ve "M" harfi veya "LSX" kullanılmıştır.

Jacop Petit Porselen Fabrikası. 18.yy. Suna ve İnan Kıraç Koleksiyonu

1.2.3.1.18 Jacob Petit Porselenleri: 1759 yılında Benjamin Jacob ve Aaron Smoll tarafından kurulan ve büyük bir bölümü 1830 yılında Jacob Petit tarafından satın alınan bir fabrikadır. Fontainebleau'daki bu fabrika, 1862 yılında devredilmiş, kuruluş sonradan Godebaki&Co adı altında bir süre daha çalışmıştır.

Yüzeylerinin çiçek ve gül desenleriyle doldurulduğu ya da kabartma gül ve farklı çiçek motifleriyle süslendiği bu porselenlerde, bolca altın kullanılmıştır. Figüratif tiplemelerde abartılı giysiler içindeki, renkli oryantal kişilikler ön plana çıkmaktadır. Hokka ve rıhdanlar, özellikle aşurelikleri çok tipik ürünleridir. Aşureliklerde mutlaka barış sembolü olan bir kuş ve bol miktarda çiçek desenleri vardır. Osmanlı piyasası için ürettiği porselenlerle büyük ün yapan Jacop Petit porselenlerinin çoğunda damga olarak 'J.P.' harfleri, bir kısmında da Meissen'in çapraz kılıçlarını andıran semboller birlikte yer almaktadır.[28]

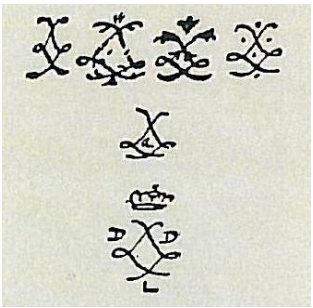
1.2.3.2 Sèvres Porselenleri

Birinci Dönem: (1738-1753) 1738 yılında da Fransa Maliye Bakanı'nın kardeşi Markiz Orry de Fulvy, Kral XV. Louis'den Meissen ayarında porselen üretmek amacıyla bir imtiyaz almıştır. Kendisine fabrika olarak kullanılmak üzere Vincennes'da eski bir şato tahsis edilmiş ve ustalar 'Chantilly' firmasından getirtilmiştir. Firma 1741'de 'Charles Adam' adını almış ve işletmeye Saint Cloud'dan dönemin önemli arkanistlerinden Robert ve Gilles Dubois Kardeşler getirtilmiş ve sanatçıların sert porselen üretme amaçlı çalışmaları ise, ancak 1745 yılında sonuç vermiştir. Ancak bu porselenler yine de sert porselen değil, fakat çok kaliteli bir 'sırçalı porselen' yani 'yumuşak porselen'dir.

Ancak, insan figürleri resmetmenin, altın yaldız kullanmanın, renkli mine çalışmalarının çok gündemde olduğu bu yıllarda Vincennes porselen işletmesi çalışmaları hızlandırır ve kısa sürede büyük bir gelişme gösterir. 1751 yılında Paris Akademisi'nden getirtilen ve 1745 yılından beri işletmede renk kimyageri olarak araştırmalar yapan Jean Hellot kral tarafından fabrikanın teknik müdürlüğüne atanır ve yüksek sıcaklığa dayanıklı sırüstü dekor boyalarının keşfinde büyük başarılar elde eder. Bu sırüstü dekor renkleri şunlardır: Kral mavisi (bleu de roi), turkuaz (blue celeste), açık mavi (bleu mourant), fulya çiçeği sarısı (jaune clair), hercai menekşe moru (violet pensee),

Hellot, Vincennes porselen işletmesine saray kuyumcusu Jean-Claude Duplessis''i, emayeci Mathieu'yu ve başressam ve modelci Jean Jacques Bachelier'i getirterek sağlam bir ekip kurmuş ve bu grup daha sonraki yıllarda güçlü Sèvres üslubunun temellerini atmıştır. Bachelier'in 1752 tarihinden başlayarak Vincennes'da 'bisküvi porselen' tekniğinde üretilmek üzere modeller hazırlanması, heykel yapımında sırlanmamış porselen kullanımı, Sèvres'in porselen sektörüne getirdiği bir yeniliktir.

Bu arada, 15.Louis bütün fabrikayı satın almıştır. Ayrıca kral, o güne değin ilk defa yapılmış bir uygulama ile 'porselen monopolü' dönemini başlatmış ve bu firma dışında, Fransa'da porselen imalatı yapan firmalara altın yaldızlı ve çok renk dekorlu üretimi yasaklamış, tek renk kullanma zorunluluğu getirmiştir. Eğer diğer firmalar çok renkli tasarım yapmak istiyorlarsa bunu kralın fabrikasındaki sanatçılara yaptıracaklardı ve bunun için bir bedel ödemeleri gerekecekti. Ayrıca Vincennes için çalışan sanatçıların başka işletmelerde çalışmaları yasaklanmıştı ve bundan böyle firma adı Manufacture Royale des Porcelaines de France'olacak ve porselenlerin altına Louis'yi simgeleyen çift 'L' damgası vurulacaktı.

1753 yılına kadar kullanılan Kral Louis damgaları.

Daha sonraki yıllara damgasını vuran bu dönem eserlerindeki en önemli karekteristik özellikler titiz, detaylı, tabii çiçekler, buketler, girlandlar, gerçekçi kuş sahneleri ve renkli zeminlerdir.

İkinci Dönem (1753-1772): 1756 senesinde, işletmeye büyük desteklerde bulunan 15.Louis'nin gözdesi Madame de Pompadour'un, Paris ve Versailles arasında Bellevue'deki yeni sarayına yakın yerde, Vincennes'da büyük bir bina inşa edilmiş ve fabrika Sèvres şehrine taşınmıştır.

1756 yılında dönemin en önemli porselen fabrikası Meissen'in gerilemesi üzerine Sèvres, Avrupa'nın en önde gelen porselen fabrikası konumuna geçmiştir. İşletmeye büyük destekler veren Madame Pompadour'un verdiği siparişler büyük bir özenle üretilmiş, renkleri, dekorları ve biçimleri ile çok özel olan bu objeler Fransız porselen sanatında Madame Pompadour modası'nın doğmasına neden olmuştur. 'Porselen kullanmayan vatan hainidir' diyerek porselen sanayine verdiği önemi gösteren 'Madame Pompadour' için 'pot-pouri' adı verilen pembe zeminli delikli, özel koku vazoları üretilmiştir. Yine fabrikaya büyük destekler veren 15.Louis'nin diğer gözdesi Mademe du Bary'ye, isteği doğrultusunda Antik Çağ'a girland (askı-çelenk) örgesi içeren eserler üretilmiştir.

'Pot-pouri vazo', yumuşak, Sèvres porselen. 1758, Wallace koleksiyonu, Londra.

Falconet, Cupıd ve Psyche figürleri, 1757, Sèvres Porselen, V&A müzesi, Londra.

Bir süre 'Vincennes-Sèvres Kraliyet monopolü'olarak devam eden yumuşak porselenin zirve yaptığı bu fabrikada, fabrika müdürlüğüne Boileau getirilmiştir. 1763 yılında başressam olan Fransız rokoko sanatçısı François Boucher, ünlü savaş ressamı Jean-Louis Morin, Jean-Baptiste Oudry, (1686-1755) Sèvres'in figüratif bisküvi porselendeki çizgisini yönlendiren en önemli sanatçısı heykeltraş Etienne-Maurice Falconet gibi döneminin önde gelen sanatçılarının çalışması sağlanmıştır. Başlangıçta büyük yemeklerde tatlı masalarını süslemesi için yapılan Sèvres bisküvileri, 1760'lardan sonra iç mekânlarda sergilenmek amacıyla yapılır olmuştur.

Sèvres porselenlerinde gerek renk, gerek bezeme seçiminde sarayın önemli etkisi olduğu bu dönemde Hellot tarafından keşfedilen renklere 1753'te, sarı (jaune jonquille), elma yeşili (vert pomme), İngiliz yeşili (vert pre), canlı pembe (rose pompadour) eklenmiştir.

1760-1770, sanatçısı: Hellot, Sèvres porselenleri. V&A müzesi, Londra.

Vincennes de önceleri Meissen geleneği doğrultusunda porselen çiçekler, bunlar için vazolar ve üstleri çiçeklerle bezeli tabaklar, kâseler ve kadehler üretilmiştir. Kuşlar da çiçekler kadar sevilen bir temadır. Daha sonra renkli zeminli objeler, altın yaldızla Avrupa süsleme sanatında aşkyolunu simgeleyen meandr, altın yaldızla benekleme ve balık pulu örgeleri ile bezenmiştir. Renkli zeminde en sık görülen renkler mavinin çeşitli tonları, papatya ve fulya sarısı, elma yeşili ve canlı pembedir.

Vincennes fabrikasının Sèvres'e transferinden önce başlayan vazo tarzındaki eserlerin sade ve zarif formları devam ettirilmiş, 1750-1765 yılları arasında ünlü vazo serileri imal edilmiştir. Örneğin gemi-vazolar, kulplu vazolar, pot pouri Pompadour vazolar, başlı vazolar ve Duplessis tasarımı vazolar gibi. Ayrıca, bu dönemde çok özgün servis takımlarının üretildiğini görüyoruz. Madame du Barry için üretilen 32 parçadan oluşan takım bunların en ünlüsüdür. [29]

Bu dönemin sonlarında, Sèvres'de yumuşak porselen üretimi sürerken bir yandan da sert hamur araştırmaları yapılmış, gerekli kaolinin Saint-Yriex'de bulunmasıyla ilk sonuçlar 1769'da alınmış ve 1772'de üretime geçilmiştir.

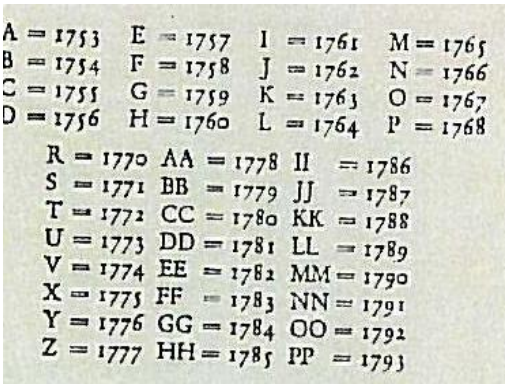

1775, Sèvres porselenleri.
V&A müzesi, Londra.

Üçüncü Dönem (1772-1800): Fransa'da Louis Quinze stilinden Louis Seize'e geçilmesi ile 'Neo-Classic dönem' başlamıştır. Bu tarihten sonra üretilen sert porselenler "Kraliyet porseleni" (porcelaine royale), yumuşak porselenler de "Fransız porseleni" (porcelaine de France) olarak anılmaya başlamıştır. Bu dönemle birlikte Fransa'da 20 yıldır hüküm süren porselen monopol devri kapanmış ve çift 'L' olan damgasının üzerine ayrıca taç amblemi ilave edilmiştir. Kaolinin porselen yapımında önemli bir madde olduğunun anlaşılması ile bütün kaolin rezervleri 15.Louis tarafından devletleştirilmiş ve bu dönemde fabrikada çalışan usta ve işçi sayısı dört yüze çıkarılmıştır.

1774 yılında tahta geçen 15. Louis döneminde yaşanan olumsuzluklar ile Sèvres'de büyük bir mali krize girilmiştir. Bu dönemde bir grup yatırımcı 1790 yılında fabrikayı satın almayı teklif etmiş, ancak kral bu teklifi redderek tarihe mal olan 'Je garde la Manufacture de Sèvres a mes frais' (Ben Sèvres fabrikasını kendi maddi varlığım ile koruyacağım) cümlesini söylemiştir. Lakin buna rağmen 1792 yılında kraliyetin sonu ile birlikte fabrika üretimi sekiz ay durdurulmuştur.

Kral 15. Louis döneminde Sèvres madalyonlarla bezeli mobilyalar, ayrıca ortada kral ve etrafında ünlü kadınların ya da çiçeklerin olduğu sehpalar çok tipik mobilyalar olarak ortaya çıkarlar. Kralın 1776 yılında Viyana Kaiser'ine hediye olarak Sèvres'e sipariş olarak verdiği elma yeşili fonlu ve altın yaldız bantlı yemek takımı bu dönemde üretilen en önemli eserlerdendir. Yine, 1776 yılında Rus Çariçesi Büyük Katerina tarafından Sèvres'e verilen sipariş son derece önemlidir. Bu sipariş, bugün St. Petersburg, Büyük Katerina Koleksiyonunda bulunan yemek takımıdır. 800 parçadan oluşan 60 kişilik bir yemek takımı olan bu koleksiyon, yeni moda olmaya başlayan neo-klasik stilde yapılmış, yumuşak hamurlu, emaye ve altın yaldız dekorlu ilk Sèvres takımıdır. Tümüyle yeni kalıplar ve tasarımlar gerektirmiş ve bunların hiçbiri bir daha kullanılmamıştır. Katerina, Ekaterina II monogramını ve turkuaz fonu ile tabağın kenarındaki 'cameo'madalyonlarını bizzat seçmiştir. Ardından Viyana'ya hediye gönderilmek üzere hazırlanan 'başaklı servis' adıyla bilinen beyaz fonlu, altın yaldız dekorlu yemek servisi gelmektedir. Yine, 1780 yılında III. Gustavus tarafından sipariş edilen ve Katerina'ya hediye edilen muhteşem bir 'garniture' takım son derece değerli porselen eserlerdir. Bu dönemlerde rakamlı damgalar kullanılmıştır.

A = 1753 E = 1757 I = 1761 M = 1765
B = 1754 F = 1758 J = 1762 N = 1766
C = 1755 G = 1759 K = 1763 O = 1767
D = 1756 H = 1760 L = 1764 P = 1768
R = 1770 AA = 1778 II = 1786
S = 1771 BB = 1779 JJ = 1787
T = 1772 CC = 1780 KK = 1788
U = 1773 DD = 1781 LL = 1789
V = 1774 EE = 1782 MM = 1790
X = 1775 FF = 1783 NN = 1791
Y = 1776 GG = 1784 OO = 1792
Z = 1777 HH = 1785 PP = 1793

Fincan ve tabak, 1793-1800, Sèvres porselen, Musee Nationale de ceramique, Sèvres.

Dördüncü Dönem- 1. Cumhuriyet Dönemi (1793-1804):

16.Louis'nin 1793 tarihinde Krallık dönemi sona ermiş ve I.Cumhuriyet dönemiyle birlikte fabrika devletleştirilmiştir. Damgalarda 'Louis' simgesi yerine, FransaCumhuriyeti-Sèvres anlamına gelen 'R.F.Sèvres' damgası kullanılmıştır.

Beşinci Dönem-1.İmparatorluk Dönemi (1804-1814): 1804 yılında I.Napeolon'un yönetime geçmesi ile birlikte, 'Manufacture İmperiale de Sèvres' adı altında faaliyete devam eden fabrika, bu tarihten itibaren yumuşak porselen üretimini bırakmış, yalnızca sert porselen üretimi yapmıştır. Bu dönemde İmparator Napeolon ve İmparatoriçe Josephine Alexander Brogniart yönetimindeki fabrikaya maddi destekler sağlamışlar ve dönemin ünlü porselen dekorcuları, İmparator ve önemli Fransız kadınlarının portrelerini porselenlere aktarmışlardır. Bu dönemde porselenlere uygulanan çağdaş dekor teknikleri ve gözalıcı bezemelerle porselen sanatı doruklara çıkmış, artık Avrupa'daki birçok porselen işletmesi Sèvres'i taklit eder olmuştur.

Fincan, 1810-1811, Sèvres porselen, Musee Nationale de ceramique, Sèvres.

Altıncı Dönem (1814-1824): XVIII. Louis dönemidir.
Damgası taçlıdır.
Yedinci Dönem: Restorasyon Dönemi **(1824-1830):** X.Charles dönemidir.

Sekizinci Dönem (1830-1848): Her türlü sanat ürünlerinde Barok ve Rokoko üsluplarından kaynaklanan bir sanat akımının başlangıcı olduğu Louis Philippe dönemidir. 1848 devrimi ile tahttan indirilen kralın damgasını taşıyan, 60 parçalık bir servis takımı bugün 'Topkapı Sarayı Müzesi' koleksiyonu içersindedir. III. Napoleon tarafından Sultan Abdülmecid'e hediye olarak gönderilen bu takım doğa görüntüleri ile resimlenmiştir. Tabakların 23 tanesi 'Lebel, Langlace, Poupart' gibi kraliyet fabrikasının ünlü dekoratörleri tarafından imzalanmışlardır. Kapaklı, ayakları yere basan, kulplu vazolar dönemin tipik ürünleridir.

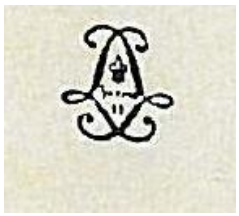

Kahcedan, 1833, Sèvres porselen, Musee Nationale de ceramique, Sèvres.

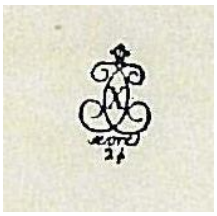
Dokuzuncu Dönem-2.Cumhuriyet Dönemi (1848-1852): 1848 devrimi ile tahttan indirilen Kral Louis Philippe'in ardından, Napoleon Bonapart'ın kardeşi III. Napeolon Fransa Cumhurbaşkanı olur. Deuxieme Republique, Ebelmen direktörlüğü denilen dönemdir.

Onuncu Dönem-2.İmparatorluk Dönemi (1852-1870) ‘III. Napeolon’un monarşik bir anayasa çıkararak kendisini imparator ilan ettiği dönemdir. Porselenlere Napeolon’u temsil eden ‘taçlı N’ damgasının vurulur.

Damgalar:

18.Louis dönemi damgası. (1814-1824)

X.Charles dönemi damgası. (1824-1830)

Louis Philippe dönemi (1830-1848)

2.cumhuriyet dönemi (1848-1852)

2. İmparatorluk Dönemi (1852-1870)

3. Cumhuriyet dönemi (1871)

‘’Bisküiporselen’’ damgası

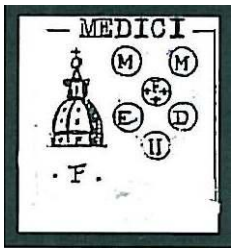

1941 yılından sonra uygulanan damga

1.2.4 İtalyan Porselenleri

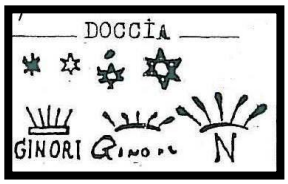
1.2.4.1 Medici Porselenleri: Çin porselenleri Batı'ya ilk olarak, İtalya olan ticaret bağlantıları ile 15.yüzyıl sonları ile 16.yüzyıl başlarında ulaşmıştır. İtalya'da ilk porselen denemeleri Floransa'da 1575-87 arasında Floransa Dükü I.Francesco Maria de Medici'nin desteklediği atölyelerde yapılmıştır. 'Medici porselenleri' proto porselenler olup yumuşak hamurlu ve düşük sıcaklıkta pişirilen 'alla porcellano' adı verilen mavi-beyaz seramiklerdir. Medici porselenleri'nde Çin porselenlerinin yanısıra, İran seramikleriyle İtalyan majolikalarının da etkileri görülmektedir. Günümüze kadar 60 parça örneği ulaşan bu porselenlerde grotesk figürler, armalar, çiçekler ve yapraklar işlenmiştir. Damgaları mavi-sıraltı olarak vurulmuştur. Damganın solunda Floransa Katedrali vardır.

Medici porcelain, 1575-187, V&A müzesi, London.

1.2.4.2 Doccia Porselenleri: 18.yüzyılda İtalya'da Venedik ile Floransa yakınlarındaki Doccia'da 1735'te Marki Carlo Lorenzo Ginori (1720-57) tarafından kurulan aile işletmesinde 1896 yılına kadar, Almanya ve Avusturya etkili sert porselenler üretilmiştir. Bu nedenle 'Ginori Porselenleri' olarakta bilinirler. Bu porselenler Mediciler, Napolyon'un eşi Marie Louise gibi birçok Avrupa asilzadesinin koleksiyonlarında yer almıştır.

Oğul Lorenzo Ginori yönetimindeki 1750-1791 dönemi, işletmenin en parlak dönemidir. Ginori tarafından çeşitli kil türleri ithal edilerek, başarılı üretimler yapılmış, 1740 yılında fabrikada daha sonraki yıllarda Avrupa'da yapılan çalışmalara öncü olan ve İngiltere'de yapılan çalışmalarla tekniği tam olarak geliştirilen, ilk 'transfer baskı' deneyleri yapılmıştır. Bu yıllarda üretilen porselenler genellikle açık gri renkleri ile dikkat çekmektedirler. 1760'larda porselenin gri tonunu kapatan, ışık geçirmeyen (opak) süt beyazı bir yüzey keşfedilmiştir. Böylece 'Tuscana'nın açık teni' adı verilen beyaz porselen ortaya çıkmıştır. Aynı yıllarda süsleme, çoğunlukla 'tulipano' olarak bilinen yapay çiçek desenleriyle yapılmıştır. Günümüzde 'İtalyan Meyveleri' adı verilen seri bu dönemde yapılan çalışmalardır. [30]

1770, Doccia/Ginori porselen.

Beş kuşak boyunca aile şirketi olarak devam eden fabrika, 1896'da Richard adında Milano'lu bir sanayi kuruluşu ile birleşmiş ve 'Richard-Ginori Porselenleri'adını almıştır. Richard-Ginori Fabrikası, üstün nitelikli porselenleri ile İtalya'da iyi kalitede üretim yapan en eski porselen fabrikasıdır. Günümüzde 'Ginori ve Richard-Ginori Porselenleri' koleksiyonerler tarafından en çok talep gören porselenlerdir.

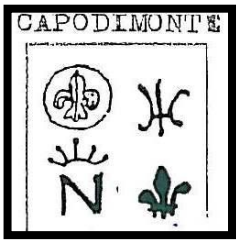
19.yy, Ginori, Doccia mayolika, Kültürforum Berlin.

Fabrika üretim yaptığı süre boyunca, enfiye kutuları, tabak ve ibrik gibi formlar imal etmiştir. Ürünleri damgalamada ise iki döneme ayrılmıştır: 1737-1757 yılları arasında damga olarak 'Davut Yıldızı'nın kullanıldığı 1.dönemde mavi, kırmızı, altın yaldız renkler veya kazıma teknikleri, 2. döneminde ise Ginori yazısı üzerine koyulan taç ambleminin kullanıldığı 'Taçlı Ginori' damgası kullanılmıştır.

1.2.4.3 Capodimonte Porselenleri: 1743'te Sicilya Kralı IV. Carlo tarafından Napoli yakınlarında kurulan Capodimonte, daha sonra 1759'da Carlo'nun İspanya Kralı olması ile Madrid dışında Buen Retiro'ya taşınmıştır. Yumuşak porselen üretilmi yapan ve 1812'de Yarımada Savaşı sırasında yıkılan Capodimonte imalathanesinin en önemli ürünleri, 'Portici (1757-59) ile Buen Retiro' atölyesinde üretilen Aranjuez (1763-65) ve Madrid (1770-80) Sarayları'nın porselen odalarıdır. Firma, damga olarak Bourbon'daki şarapları simgeleyen Bourbon zambağını kullanmaktadır. Yine ilk olarak 'Taçlı Napoli' damgasını kullanan fabrikadır. Capodimonte fabrikası kapanınca, fabrikadan aldığı kalıplardan ürettiği porselenlere Taçlı Napoli damgasını vuran Doccia firması bugün halen bu amblemi damga olarak kullanmaktadır.

Capodimonte porselen, 20 yy.

1.2.4.4 Vezzi Porselenleri :(1720-1727) İtalya'da Venedikte yapılan ilk porselen çalışmalarının, Floransa'dan da daha eski olduğu bilinmektedir. Ancak Medici dükü gibi güçlü bir şahsiyet tarafından himaye edilmeyen Venedik'te yapılan ilk çalışmalar sonuçlarını ancak, 7 yıl süreyle faaliyet gösteren, Francesco ve Guiseppe Vezzi tarafından kurulan 'Vezzi Porselen Fabrikası'nda bulmuştur. Her ne kadar ancak 7 yıl çalıştıysa da fabrika, Avrupa porselen tarihinde çok önemli rol oynamıştır. Bunun sebebi ise, Meissen'deki malzeme ve üretim yöntemleri hakkındaki bilgilerin Almanya ve İtalya çapında yayılması, Vezzi fabrikasını merkez alan endüstri casusluğu çalışmaları sonucunda gerçekleşmiş olmasıdır.

Vezzi Porseleni. Sanatçı C.C. Hunger, 1720.

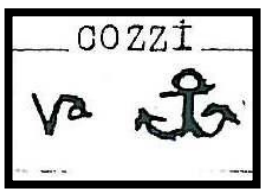

Francesko, Meissen'de Böttger'in yanında çalışarak deneyim kazanmış ve ayrıca Meissen'in üretim yöntemleri ve porselen üretim malzemelerini çok iyi bilen Christoph Conrad Hunger de bir süre sonra Vezzi kardeşlere katılmıştır. Bu dönemde Vezziler, Saksonya'dan gelen kaolini kullarak küçük çaydanlıklar yapmaya başlamışlardır. [31]

Bu fabrika damgalamada, 'Wen' ya da 'Venezia' ibaresinin yer aldığı ürünlerde sıraltı veya sırüstü mavi ve altın yaldız kullanmıştır. Emaye dekorlu, İtalyan komedyasının kadın karekterleriyle dekorlanmış zarif çaydanlık, bu fabrikanın küçük bir başyapıtı sayılmaktadır.

1.2.4.5 Cozzi Porselenleri: 1776-1820 de bir arkanist Vinovo tarafından kurulmuştur. (1764-1812) arasında da Geminiano Cozzi**,** Meissen taklitleri ürünler yapmışlardır. Bu ürünler arasında çeşitli madalyonlar, biblolar, vazolar yer almaktadır. Damga olarak, altın yaldız ya da kırmızı-sırüstü damga kullanmışlardır. Damgada çapa ve va ibaresi vardır. Va-Venedik'in simgesi anlamındadır. [32]

Cozzi Porseleni. 1760, Venedik.

1.2.5 Danimarka porselenleri

Danimarka'da da ilk porselen üretme çalışmaları, 1731 yılında Dresden'de arkanist ve cam ustası olan Elias Vater'in Kopenhag'a gelmesi ile başlamıştır. Önceleri Kopenhag'a gelen pekçok deneyimli usta ve sanatçının buradaki başarısız deneyimler olmuştur.

1756 yılında, Kopenhag bölgesi taşocakları müfettişi Birch'in, porselen üretimi için gerekli hammaddenin, Danimarka adalarından biri olan Bornholm'da bulunduğunu keşfetmesi ile bir porselen fabrikası kurma çalışmaları başlatılmış Christianshavn bölgesinde, bir fabrika kurulmuştur. Fabrikaya "Mavi Kule" denilmiş, yönetimine de Mehlhorn getirilmiştir.

Denmark Porselen, 18.yy. V&A müzesi, London.

Ancak fabrika birtakım sebeplerle verimli üretimler yapamayınca, Norveç ve Danimarka Kralı 5. Frederik (1746-66) 1759 yılında, diğer Avrupa ülkeleri arasında ülkesinin prestijini arttıracak olan porselen üretimine bizzat müdahale ederek, Fransa'da Chantilly ve Vincennes fabrikalarında çalışmış olan modelci Louis Fournier'i Danimarka'ya davet etmiş ve ilk gerçek fabrika üretime başlamıştır.

1760 yılında fabrikanın başına geçen Fournier, yumuşak porselen üretimi ile işe başlamıştır. Başlangıçta hafif sarımtırak renkte, üzerindeki sırı yarı mat olan, porselen yemek takımları üretilmiş ve bunlar düşük sıcaklıkta gelişen boyalarla dekorlanmıştır. Porselenin dekorlanmasını, daha önceleri Meissen, Höchst ve Viyana'da çiçek dekorcusu olarak çalışmış olan deneyimli sanatçı Johann Georg Richter üstlenmiştir.

Danimarka Porselenlerinde ilk dönem olarak adlandırılan 1759-1765 dönemi, önemli gelişmelerin yaşandığı, günümüz antika piyasalarında çok değerli bir yeri olan bir dönemdir. Bu dönemde üretilen Kopenhag porselenlerinde Kral 5. Frederik'i simgeleyen "F5" damgası bulmaktadır.

Ancak Fournier'nin üretiminin yüksek maliyetine dayanamayan kral 1765'te imalathaneyi kapatmış, 10 yıl sonra kimyacı Frantz Heinrich Müller'in kaolinle sert porselen üretmeye başlayan fabrikasını 1779'da satın alarak 'Danimarka Kraliyet Porselen Fabrikası'nı kurmuştur. İlk Kopenhag ürünleri grimsi renkte olup sıraltı maviyle boyalı Meissen desenleriyle bezenmiştir. Daha sonra sıriçi bezemeyle çeşitli çiçekler, manzaralar, figürler, az sayıda da kuş betimlenmiştir. Biblo yapımına 1776-79 arasında başlanmış, Fransız ve Alman örnekleri taklit edilmiştir.

Bu dönemde halka hitap eden porselenlerin üretilmesi yaygınlaşmış ve porselenin dekorlanmasında sıraltı tekniği ile uygulanan mavi, purpur (erguvan kırmızısı), eisenrot (tuğla veya demir kırmızısı) renkler, o dönemin

en beğenilen renkleri olmuştur. 1771-1775 yılları arasındaki bu dönemin değerli porselenleri, 'Fournier-Müller-Richter' üçlüsünü simgelemek üzere "üçgen" markası ile damgalanmışlardır.

1779 yılında Kral 7.Christian'ın fabrikayı satın alması ve Kraliçe Juliane Marie'nin fabrikayı kendi himayesine alması ile fabrikanın adı 'Royal Danish' olarak tanınmış "Kongelige Danske Porcelains Fabrik" (Danimarka Kraliyet Porselen Fabrikası) olarak değiştirilmiştir.

Johann Christoph Bayer', 1790, 'Flora Danica Servisi. Kopenhag'daki Rosenburg Şatosu.

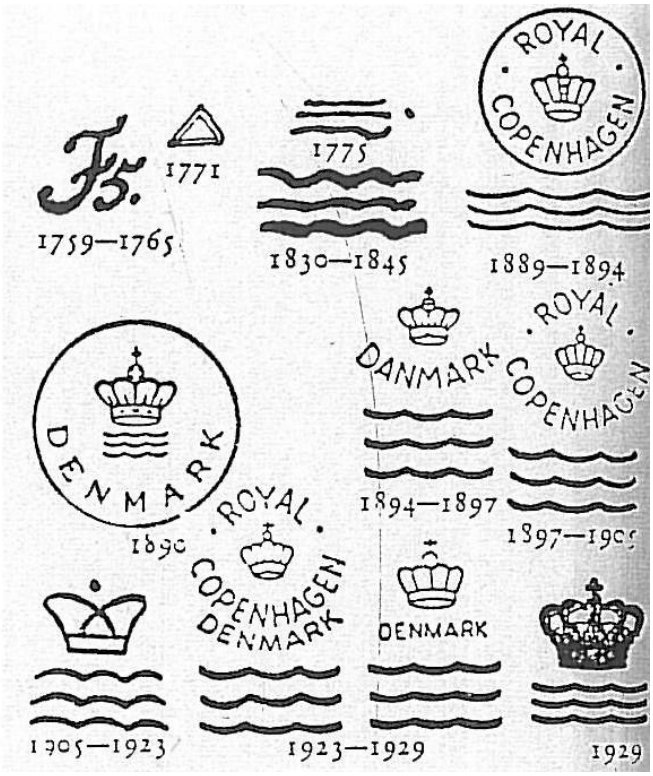
Ancak, fabrikayı kurtaran esas sanatsal gelişim, 'Danimarka çiçekleri' anlamına gelen "Flora Danica Servisi" ile gerçekleştirilmiştir. Bu servisi dekorlaması için Nürnberg Porselen Fabrikası'ndan davet edilen çiçek dekorcusu Johann Christoph Bayer, 1790-1802 yılları arasında, yaklaşık 1800 parçadan oluşan servisi büyük bir titizlikle dekorlamıştır. Servisin tüm modelleri Kopenhag'lı model sanatçısı Soren Preuss tarafından üretilmiştir. Bu servisten günümüze ulaşan yaklaşık 1500 parça porselen, bugün Kopenhag'daki Rosenburg Şatosu'ndadır.

'Flora Danica' kadar ünlü bir diğer Kopenhag Porseleni dekoru da "Musselmalede/Musselmalet" adı ile bilinen, salt kobalt mavisi motiflerden oluşan ve kökeni 1775 yılına kadar uzanan dekor tarzıdır. Dekor 1884 yılında, Kopenhag'da sanat yönetmeni olarak çalışmakta olan Arnold Krog tarafından, sıraltı kobalt mavisi tekniği ile yeniden yorumlanmıştır. Orijinal Musselmalet dekorunda, porselenlerin kenar ve köşelerine denk gelecek biçimde, üst üste binmiş midye kabuklarını andıran üçgen içi istiflemeler kullanılmıştır. Almanca konuşan ülkelerde bu tarz, "Muschelgemalte" yani midye dekoru olarak ifade edilir.

Kopenhag Porselenleri'ndeki Musselmalet dekorunun tamamlayıcısı, stilize saman çiçeği motifleridir. Başlangıcı 1779 yılına kadar giden bir diğer geleneksel dekor türü de, "Bla Blomat Svejfet" -Mavi Çiçek Buketi dekorudur. Çoğunlukla klasik porselenlere sırüstü tekniği ile uygulanan bu dekorda, kobalt mavisinin tüm tonları görülür. 1884'den başlayarak, geçen yaklaşık 20 yıllık Schou-Krog döneminde Royal Kopenhag Porselen Fabrikası'nda yeni bir teknik ve sanat anlayışı geliştirildi. Sıraltı teknikli porselen dekoruna önem verildi. Uçuk füme, açık mavi ve gri renklerle oluşturulan dekorlarla tipik 'Kopenhag Porseleni' yaratıldı. İşletmede Çin

porselenleri örneklerinden Art Nouveu'ya, sofra takımlarından numaralı heykellere kadar çeşitli porselen tarzları denendi

1889 yılından başlayarak Danimarka Kraliyet Porselen Fabrikası ürünlerine taçlı "Royal Copenhagen" mühürlü damgası uygulanmaya başlanmış, böylece ilk kez Danimarka Porselenleri'nin damgalarında Kopenhag sözcüğü de yer almıştır. Bu ve bundan sonraki tüm damgalarda, mührün altına gelecek şekilde, değişmez üç dalga sembolü günümüze kadar hep elle işlenmiştir. [33]

Danimarka Porselenlerinde rastlanan en eski damgadan, günümüze kadar gelen damgalar.

1.2.6 Rus Porselenleri

Rusya'da porselen imalatı için ilk teşebbüs Çariçe Elizabeth Petrovna (1741-1761) tarafından Meissen porselen fabrikasının sanatçılarından C.K.Hunger'i görevlendirmesi ile başlar.

Dimitriy Vinogradov, İmperial Porcelain Factory, St.Petersburg.

Ancak ilk teşebbüs kuruluş aşamasında meydana gelen çeşitli nedenlerle başarılı olamaz. 1747 yılının ortalarında mühendis Dimitriy Vinogradov tarafından St. Petersburg' da 'İmparatorluk Porselen Fabrikası kurulur ve ilk damga olarakta 'W 1754 'işareti kullanılmaya başlanır. Vinogradov'un 1759'da ölümünden sonra fabrikanın başına müdür olarak Meissen sanatçılarından J.G.Müller getirilmiştir. Müller'in dönemi İmparatorluk Porselen Fabrikası'nın önemli gelişmeler gösterdiği dönemdir. Alman asıllı Çariçe II. Katerina'nın (1762-1796) porselen imalatı ile yakından ilgilenmesi St. Petersburg'daki fabrikanın, ünlü Avrupalı porselen sanatçılarına cazip bir fabrika haline gelmesini sağlamıştır. Bu dönemde çariçenin portrelerinin sıkça porselenler üzerine resmedildiğini görüyoruz.

Falconet, 1757, Hermitage museum, St.Petersburg.

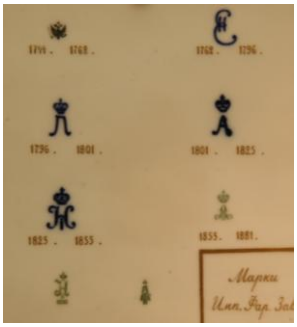
Sèvres'in figüratif porselendeki sanatsal çizgisini yönlendiren bir sanatçı olan Fransa kralı heykelcisi Etienne-Maurice Falconet', II. Katerina' tarafından 1766 yılında 'St. Petersburg İmparatorluk Porselen Fabrikası'na davet edilir ve böylece fabrika Rus porselenciliğinde yeni bir döneme girer. Bu dönemde Fransız etkili 16.Louis ekolü etkisinde yeni ürünler görülmeye başlanır. 'Falconet'nin bisküvi 'Eros'u ve 'gemi takımı servisi' en önemli eserlerindendir. Servisin dekorlanmasında Katerina'nın Osmanlı donanmasını yenme sahneleri vardır.

Çariçenin porselene olan ilgisine karşılık, Avrupalı porselen firmalarından çariçeye hediyeler göndermişlerdir. Bunların içersinde en önemlilerinden biri, Berlin Porselen Manüfaktürü'nde 1776 yılında üretilen ve Türk-Rus savaşını konu alan savaş sahneleri ile bezeli yemek takımıdır.

Russia İmperial Porcelain Factory, 1800, Hermitage museum, St.Petersburg.

Rus Kraliyet Porselen Fabrikası tarihinde, Prens Nikolai Borisovich İusupov (1751-1831) yılları, çok önemli bir dönemi temsil etmektedir. Bu dönemde Arkhangel skoe'de fabrikaya bağlı yarı özel bir işletme kurulmuş ve bu işletme Çar ailesine ve aristokrat sınıfa gözalıcı eserler üretmiş ve bu üretim 1917 Rus İhtilaline kadar kesintisiz olarak devam etmiştir.

Daha sonra yönetime geçen I.Paul (1796-1801) Gatchina'da ikinci bir fabrika kurdurarak, Rus porselen imalatındaki rekabeti geliştirmiştir. Bu porselenlerde, kraliyet monogramı ile birlikte taç işareti de kullanılmaya başlamış, çoğunlukla mavi renkte sırüstü, nadirende siyah sıraltı 'cyper mark' kullanılmıştır. Bazı çok önemli eserlerde görülen 'πk' damgası (pridvornaya kontora), hükümdar tuğrası anlamındadır ve bu şekilde damgalanan eserler çok değerlidir. Bu dönemde yurt dışından gelen porselen eserlere yüksek vergi getirilerek yerli piyasa korunmaya çalışılmıştır.

The İmperial Porcelain Factory, 1849-53, Peterhof Palace, St. Petersburg

Bu yılları izleyen Çar I.Alexander (1801-1825) döneminde ve sonrasında Rus ressamların kraliyet fabrikasında çalışmalarına olanak sağlandığı gibi, Kraliyet Porselen Fabrikasının, son derece kaliteli eserler üreten birçok fabrikanında açılmasına da öncülük yapması sağlanmıştır. Bu dönemde fabrikanın başındaki direktör Y.Scweback'tir ve bu dönem eserlerinde Napolyon savaşlarından ötürü savaş sahneleri ustaca kullanılmış, yerel kostümlü figürlere önem verilmiştir, büyük yemek takımları üretilmiştir. [34]

1.2.7 İngiliz Porselenleri

Dünya üzerindeki pekçok ülkedeki ilk porselen girişimleri, saray himayesi altında oluşmuş iken, İngiltere'deki ilk girişimler sermayedarların kendi çabalarıyla, Kraliyet yönetiminden herhangi bir destek almadan meydana gelmiştir.

İngiltere'de 18.yüzyılda meydana gelen sanayi devriminin etkisi ile kendine güveni gelişen ve diğer Avrupa ülkerine göre kıyasla sermaye birikimi açısından daha ileri durumda bulunan İngiliz orta sınıf üreticileri, İngiltere'nin Çin porselenleri ile yüzyıllar öncesine dayanan tanışıklığı ve Avrupa'daki ilk porselen üretim merkezi olan Meissen'e yakınlığının sağladığı avantajlar nedeniyle kendi porselen fabrikalarını herhangi bir bütçe almadan kendi imkanları ile kurmuşlardır.

Aslında bu üreticilerin çoğu, İngiltere'de orta gelir düzeyinde artan talebi karşılamaya yönelik olarak, ucuz mavi- beyazlar ya da alçakgönüllü emaye dekorlu seramikler üretmeyi amaçlamışlardır. 1770'lere dek gerçek porselenin hammaddesi ve teknik uzmanlığından yoksun olan ilk dönem İngiliz fabrikalarının tümü, 'yumuşak hamur' ya da taklit porselen yapmıştır. Yumuşak hamurları başarılı şekilde biçimlendirmek ve pişirmek genellikle zor olduğundan ilk dönem İngiliz porselenlerinin form çeşitliliği de genellikle çok sınırlı kalmıştır. [35]

Ancak, 18.yüzyılda İngiltere'de yapılan porselen figürler, kıta Avrupa'sında yapılanlardan çok farklı bir karaktere sahiptir. Bu kısmen kullanılan malzemenin farklılığından kaynaklanmaktadır. Örneğin, Meissen ve Nymphenburg'da elde edilen keskin ayrıntılar, parıltılı sır ve parlak emayeler, İngiltere'deki yumuşak hamur gövdelerle elde edilemiyordu. Ayrıca, diğer Avrupa fabrikalarının aksine İngiltere'de olanlar tümüyle ticari girişimlerdi ve pek azı birinci sınıf modelci çalıştırabiliyordu. Yine de daha yumuşak formları ve solgun renkleriyle, çok farklı pazar ve estetik hedefleri olan İngiliz porselen figürlerinin kendine özgü bir çekiciliği ve karakteri vardır.

Ayrıca ilk kez keşfedilen 'kemik porselen', İngiliz porselenleri ile geliştirilen porselenlerin dekorlanmasında kullanılan "transfer baskı" tekniği gibi çalışmalar İngiliz porselen sektörünün, dünya porselenciliğine getirdiği önemli katkılarıdır.

1.2.7.1 Chelsea Porselenleri :(1743-1770)

1743 yılında, Londra'nın batısında Chelsea'de bir araya gelen Briand ve diğer iki ortağı, altın kuyumcusu Charles Gouyn ve gümüş kuyumcusu Nicholas Sprimont, tarafından kurulan Chelesa Porselen İşletmesi bu kuruluşların ilkidir.

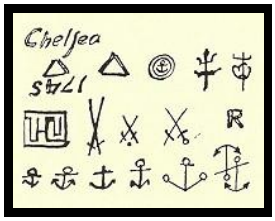
Müzik Dersi, Chelsea Porseleni, V&A müzesi, Londra

Chelsea'nin 1749 yılına kadar üç ortağın birlikte çalışarak porselen üretimi yaptığı, 1743-49/50 arasındaki bu dönemine 'Triangel'- yani üçgen dönemi denmiştir. Bu dönemde üretilen porselenlere, özellikle Kakiemon ve Meissen kaynaklı çiçek örgeli sıriçi bezemeler uygulanmış, Meissen etkili kuş ve hayvan bibloları yapılmıştır. Damgalar, oyma tarzında sıraltı mavi renkli üçgen damgası olarak vurulmuştur.

1750-58 yılları arasında, Chelsea İşletmesi İngiltere Kralı 2. George'un oğlu olan Cumberland Dükü Wilhelm August'un himayesine girer ve bu yıllara ait porselen damgaları da değişir. Artık tüm damgalar denizle ilgili motiflerden seçilmeye başlanır.

1750-52 yılları arasında üretilen porselenlere, kabartma madalyonlu çapa markası ve üçlü balık zıpkını damgalar uygulanır. "Üçgen" döneminde başlayan sıriçi bezeme, "kabartma çapa" döneminde de devam etmiştir.

1752-56 yılları arasındaki özgün Chelsea üslübu, **'**Kırmızı Çapa Dönemi'nde ise, Chelsea Porselenleri sanatın zirvesine ulaşır. Kırmızı çapa damgalı porselenler içinde "Chelsea Toys" adı altında üretilenler Chelsea'ler içinde çok büyük önem taşıyan eserlerdir. Bunun dışında, kırmızı çapa döneminde kapakları enginar, tavuk ya da kuğu biçimli yemek takımları, oryantal, Avrupa ve fabl desenleri ile dekorlanmış çeşitli porselenler de üretilmiştir. Hollanda kökenli, Joseph Willems (1715-1766) tarafından geliştirilmiş mevsimleri, bilimleri, duyuları simgeleyen alegorik figürler, balıkçılar, marangozlar, commedia dell'arte oyuncuları ve egzotik tipler bu dönemin ürünleridir.

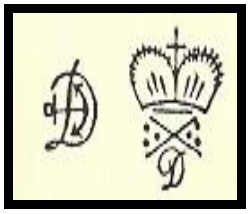

Chelsea'de, 1758-69 arası dönemde ise ilk kez altın yaldızlı çapa damgası kullanılmaya başlanmış ve '"Altın çapa" adı verilen bu dönemde Vincennes-Sèvres etkili, koyu mavi zemin üzerine yeşil ve siyah manzaralı porselenler üretilmiştir. Renkli zeminle birlikte egzotik kuşlar, mitolojik ya da Çin tarzı figürler ve çiçek demetleri bezeme programına girmiş, ayrıca giysileri çok renkli ve yaldızlı, büyük boyutlu, Rokoko kaideli biblolar da üretilmiştir.[36]

Chelsea Porseleni.
Joseph Willems. 1750'ler civarı

Chelsea figürlerinin kalitesi benzersizdir. Çoğu büyük modelci Joseph Willems tarafından yaratılan figürler arasında, Meissen modellerinin başarılı taklitleri ve baskılara dayanarak yapılan gruplar vardır. Örneğin, bugün V&A müzesinde bulunan ve François Boucher tablosunun gravüründen alınan, 1765 tarihli yumuşak hamurlu, emaye dekorlu, altın yaldız çapa motifi ve 'R'ile damgalanan 'The Music Lesson'adlı çalışma son derece önemlidir. [37]Bu tipteki Chelsea figürleri, 'bocage 'adı verilen elle modellenmiş ve bol çiçek ve bitki ile dekorlanmış biçimleri ile belirgin bir farklılık gösterirler. Bu teknik, ayrı ayrı kalıplanmış figür parçalarının farklı ustalar tarafından biraraya getirilmesiyle oluşturulan bir tekniktir.

Derby- Chelsea Dönemi: (1770-1784)

1756 yılında Derbyshire'de, Londralı bir dekorcu olan William Duesbury tarafından kurulan 'Derby Porselen Fabrikası', 1770 yılında Chelsea porselen fabrikasını satın alarak, tamamen kapandığı 1784'e değin 'Chelsea-Derby' adıyla anılmıştır. Bu yıllarda daha çok, Derby'ye gelen ünlü Fransız modelci Pierre Stephan'ın çabalarıyla tüm üretimde teknik ilerlemelerin gerçekleştirildiğini ve özellikle de Sèvres etkili-XVI. Louis dönemi (1774-93) Yeni-Klasikçi anlayışı benimseyen figüratif porselende, büyük prestij sağlandığını görüyoruz. Derby fabrikası ürettiği Meissen türü biblolarla da "ikinci Dresden" (yani Meissen) olarak nitelendirilmiştir.

Bu tarihler arasında 'Derby-Chelsea' döneminde üretilen porselenlerde Chelsea'yı simgeleyen "çapa" ve Derby'nin "D" harfi birlikte, genellikle altın yaldızlı olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte William Duesbury'nin bizzat Kral 3. George'dan izin alarak kullandığı taçlı çapa damgası, 'Taçlı D' vardır. Taçlı damgalarda kullanılan D harfi, Derby'den çok Duesbury'yi simgelemektedir. Bunlar 1784'ten sonra mavi, mor, genellikle kırmızı renklerde uygulanmışlardır. 1786-96 yıllar arasında işletme başına geçen, William Duesbury'nin oğlu Duesbury II, Derby- Chelsea'yi yönetmeye devam etmiş, 1784'te Chelsea kapanmış, Derby üretimini 1845'e değin sürdürmüştür.

Bloor-Derby” dönemi: (1811-1845)

1811 yılında Derby’yi satın alan Robert Bloor ile “Bloor-Derby” dönemi başladı. Bloor birçok ünlü porselen sanatçısına işletmesinde görev verdi. 1847 yılında Bloor’un ölmesi üzerine, tüm Derby kuruluşları satışa çıkarıldı. Stoke-on-Trent’de bir porselen fabrikasının sahibi olan Copeland, buradan sadece eski Chelsea porselen kalıplarını satın alıp onları fabrikasına götürdü.

Derby porselen kuruluşlarının açıkta kalan elamanları gruplar halinde Derby geleneğini sürdüren işletmeler kurdular. Bunların içinde en önemlisi, 1876’da kurulan ‘Royal Crown Derby’, İngiltere’nin günümüze kadar devam eden porselen fabrikalarından biri olma ayrıcalığındadır.

Fabrikada 1811 yılından itibaren ‘Bloor-derby’ döneminde, ıstampa tekniğinde kırmızı damga kullanılmıştır.

1.2.7.2 Bow Porselenleri : (1744-

İngiltere’deki diğer porselen fabrikaları arasında en önemli olanlarından biri de 1744’te cam tüccarı Edward Heylyn ve İrlandalı gravürcü Thomas Frye tarafından Stratford-le-Bow’da (Essex) kurulan ‘Bow Porselen Fabrikası’dır.

Freye’nin önderliğinde fabrikanın pekçok ilkeye örnek olduğunu görüyoruz. Freye, 1744 tarihinde Bow’da porselen üretmek için patent girişiminde bulunan ilk girişimci olmuş ve kendisine İngiltere’de porselen üretmek için alınan ilk patent olan 5 Nisan 1745 tarihli belge verilmiştir. Yine fabrika, 17 Kasım 1749 tarihinde “kemik porseleni”nin patentini almış ve hayvan kemiği külünü porselen çamurunda katkı maddesi olarak kullanan ilk porselen fabrikası olmuştur.

Yumuşak hamurlu Bow porselenlerinin içine katılan kemik tozu bileşimiyle, porselen literatüründe “Bone China” olarak yerini alan yeni bir porselen üretilmiştir. ‘New Canton’ adıyla anılan, temelde orta sınıfın günlük kullanımı için üretilen bu porselenler, Chelsea ürünleri kadar zarif olmasa da saydamlığı güzel, ucuz ve son derece dayanıklıydı.

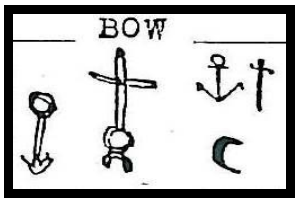
Bow porselen, 18.yy.

‘Bow Porselen Fabrikası’ ürünleri arasında, Blanc de China, Arita porselenleri ve Çin’in mavi-beyaz ve pembe aile tarzında dekorlanmış porselenlerinin örnek alınarak yapıldığı mavi-beyazların yanı sıra, pembemsi eflatun ve açık maviyle bezeli Kakiemon türü ve çiçekli porselenleri de yaygındır. Ayrıca Meissen etkili biblolarda da çeşitli tipler işleniyordu.

‘Bow Porselen Fabrikası’nda kullanılan ilk porselen damgalarını, 1750 yılına kadar oyma şeklinde uygulanan ‘ok ve haç motifleri’ veya modelcilerin isimlerinin harfleri oluşturmaktadır. 1750-70 döneminde üretilen mavi-beyazlarda ise dekorcuların sıraltı mavi renkteki kendi imzaları vardır. ’New Canton’ porselenleri damgalarını ise sıraltı mavi veya sırüstü kırmızı renkte çapa, haç ve yarım ay oluşturmaktadır.

Bow’da 1756 yılında, yine önemli bir yenilik olarak, porselenin ilk kez “transfer baskı” tekniği ile sırüstüne dekorlanması gerçekleştirilir. Bakır plakalardaki oyma desenlerin, özel bir sistemle porselen gövdeler üzerine aktarılarak, içbükey veya dışbükey her türlü porselenin dekorlanmasına olanak sağlayan bu sistemin Bow’daki uygulayıcısı, ünlü gravür sanatçısı Robert Hancock’tur. Sır üstüne transfer baskı ilk başlarda bir jelâtin tabakası (hayvan tutkalı) üzerine bir desenin basılması, ardından bunun kabın gövdesine uygulanması ve böylece desenin transfer edilmesi ilkesine dayanıyordu.

Robert Hancock, Bow’dan ayrıldıktan sonra, 1757 yılında Worester ve Caughley fabrikalarına da giderek, seramik teknolojisinde önemli bir baskı tekniği olan ‘transfer baskı’nın tüm Avrupa’ya yayılmaya başlamasını sağlayarak, dünya porselen tarihinde önemli bir yer edinmiştir.

Aynı Chelsea’de olduğu gibi, Bow’u da kendisine rakip firma olarak kabul eden Duesbury,1776 yılında bu fabrikayı da satın almış ve 1778’de Bow’u kapatıp, fabrikanın model ve kalıplarını Derby’ye kendi işletmesine götürmüştür. [38]

1.2.7.3 Worcester Porselenleri: (1751-

1751 yılında, cerrah Dr. John Wall ve eczacı William Davis önderliğinde 15 arkadaş tarafından kurulmuştur. İlk kez 1748'de Bristol'da denenen steatit (sabuntaşı) bileşimli yumuşak hamurlu ancak üstün nitelikli porselen, 1752'de Worcester Porselen Şirketi tarafından geliştirilir. Burada, Cornwall-Lizard'dan çıkartılan steatit adındaki sabun taşı, Barnstaple'dan getirtilen kil ve Wight Adası kumu birleştirilerek, yumuşak porselen türünde, sıcaklık değişikliklerine dayanıklığı çok üstün erken Worcester "Steatit Porselenleri" üretilir. Günümüzde de 18. Yüzyıl porselenlerini toplayan koleksiyonerlerce aranmakta olan bu porselenler, çok zarif dekorlu, özel porselenlerdir.

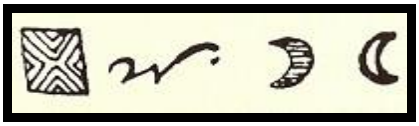

Worcester Porseleni. Thomas Baxter. 19 yy. ilk yarısı.

Bir süre Doğu etkili desenler uygulandıktan sonra Avrupa kaynaklı çiçek, kuş ve figürlü manzaraların egemen olduğu Worcester ürünlerinin en önemli özelliği, sıriçi bezeme yerine "çıkartma" tekniğinde bezenmiş olmalarıdır. Büyük kolaylıklar sağlayan bu yöntem sayesinde İngiliz seramik endüstrisi büyük bir ilerleme kaydetmiştir.

Yine, 1757 yılında Gravürcü Robert Hancock Bow'dan gelerek, burada porselen üzerine baskı teknikleri uygulamıştır. 1760'larda Worcester'da Fransız etkisiyle, yaldızlı kıvrıkdalla çevrili alanlarda yer alan egzotik kuş ve çiçeklerle bezeli mavi ve kırmızı zeminli porselenler üretilmiştir.

Modelci Thibaut'nun Plymouth Porselen Fabrikası'ndan sonra 1769 yılında, Worcester'e gelmesiyle ilk figüratif porselenler de üretilmeye başlanmıştır. Başlangıç yıllarında Worcester'da üç tür dekorlama yapılmaktaydı. Bunlar sıraltı mavi, sırüstü renkli el dekorları ve sırüstü siyah baskı teknikleriydi. Mavi sıraltı dekoru chinoiserie tarzında devam etmiştir.

Damgalamada, Dr.Wall dönemi porselenlere 'W'harfi damga, 1758 yılından sonra, transfer baskılı porselenlere sola dönük taramalı yarım ay, el dekorlu porselenlere de sağa dönük ay motifi damgalar, sıraltı mavi renkte uygulandılar. Çin porselenlerinin orijinallerinden kopya edilen dekorlara kare biçiminde "Çin Mühürü" damgası sıraltı mavi renkte uygulanmıştır.

Davis'in ölmesi ile birlikte, fabrikayı firmanın Londra temsilcisi Thomas Flight'ın satın almasıyla Worcester'de klasik 'Fligt dönemi' (1783-92) başlamış, 1788 yılında İngiltere Kralı 3. George ve Kraliçe Charlotte, Flight'ın fabrikasını ziyaret etmesiyle, ona "Royal China Works" adı ve aynı Derby'de olduğu gibi, taçlı damga kullanma izni verilmiştir. Flight'ın oğlu Joseph babasının ölümünden sonra, 1792 yılında Martin Barr ile ortaklığa girmiş, İngiltere Kralı 4. Wilhelm'in Worcester'a ısmarladığı porselen yemek servisi bu dönemde üretilmiş, dekorları da John Pennington tarafından yapılmıştır. 1807 yılına kadar porselenlerde bu dönemin taçlı "Flight & Barr" damgaları kullanılmıştır.

İngiltere'nin en çok ortak değiştiren işletmesi olan Worcester'da, 1807 yılında bu kez de Barr'ın küçük oğlu Marin Barr üçüncü kişi olarak ortaklığa katılmış, böylece 1813 yılına kadar süren 'Barr-Flight-Barr' dönemi başlamıştır. Üretilen porselenlerin sanat düzeyinde de büyük bir yükselme yaşanmış, 1813 yılında baba Barr'ın ölümüyle, porselen damgalarındaki Flight adı başa geçmiş, 1840 yılına kadar 'Fligh-Barr&Barr' dönemi devam etmiştir.

1840 yılında 'Worcester Porselen Fabrikası', 1876 yılından beri çalışan 'Chamberlain&Co.' İşletmesi ile birleşmiş, 'Chamberlain-Worcester' ortaklığı döneminde üretilen porselenlerle '1851 Londra Dünya Sergisi'ne katılınmıştır. Burada sergilenen bazı yeni porselenler, sonradan Sèvres tarafından taklit edilmişlerdir. 'Worcester Porselen Fabrikası' hakkında, kurulmuş olduğu 'Warmstry House' bölgesinde yapılan kazılardan sonra, daha geniş bilgilere sahip olunmuştur.[39]

1.2.7.4 Spode Porselenleri :(1770-)

1770 yılında, Josiah Spode tarafından, Stoke-on-Trent, Staffordshire'da kurulmuştur. Başlangıçta gözenekli beyaz seramikler üretimi yapılan fabrikada, 1797 yılından başlayarak Spode'un büyük oğlu Josiah Spode II (1755-1827) tarafından, Bow'da daha önce Thomas Freye tarafından üretilen kemik porselenleri geliştirilmiştir. Stoke-on-Trent Porselen İşletmeleri'nde kemik porseleninden yapılan kaliteli çay ve pasta takımları üretilmiş ve bunlar Çin ihraç porselenleri tarzında dekorlanmışlardır. Bu porselenler, İngiltere'de daha önce denemeleri yapılan ancak, 1799'da I.ve II. Josiah Spode tarafından birçok deneyden geçirilerek kemik porseleninin' en mükemmel haline getirildiği ve Bone China adı verildiği ürünlerdir. Bu formül günümüzde tüm dünyada 'fine bone china' olarak bilinen standart İngiliz porseleni formülüdür.

Girişimci, II. Josiah Spode Londra'da Fore caddesi Cripplegate'de porselen ticareti yapmak üzere bir mağaza açmış, burada özellikle babasının basılı tabaklar üzerindeki desenleri transfer etmedeki başarısından sonra işleri iyice genişlemiş ve ayrıca 1784'de mavi-beyaz manzara resimleriyle dekore

edilmiş Çin porselenlerinin kopyaları en önemli ürünlerini oluşturmuştur. Çin'deki Canton'dan porselen getirmek giderek zorlaştığından, piyasa spode porselenleri ile dolmuştur. Bu mavi baskılı kalıplar, günümüzde halen üretilmekte olup, şirket aynı zamanda Çin'de daha önce üretilmiş olan ve elde edilmesi giderek zorlaşan kraliyet armalı veya nişanlı pekçok porselen de üretmiştir.[40]

Spode II'nin 1827 yılında ölmesinden sonra, varisleri ve William Taylor Copeland 1833 yılına kadar işletmeyi birlikte yürütmüşler ve Spode'un anısına saygı olarak, damgalarda 1790-1800 arası üretilen porselenlerde yalın olarak yer alan 'Spode' adını damga olarak kullanmaya devam etmişlerdir.

Copeland fabrikayı satın aldıktan sonra, yanına Spode'un fabrikasında formen olarak çalışan Thomas Garret'ı alarak, 1833-47 yılları arasında "Copeland&Garret**"** firmasını kurmuştur. Bu dönemde üretilen manzara ve çiçek dekorlu yemek takımları çok kalitelidirler. Copeland&Garret'da 1842 yılında beyaz ve sırsız, olağanüstü görüntüde bir bisküvi porselen türü geliştirilmiş, buna "Parian Porseleni" adı verilmiştir. Nedeni, bu porselenlerin Yunanistan'ın Paros Adası'nda çıkan Parian mermerine benzemesidir.

1847 yılında Copeland firmanın tek sahibi olmuş ve bu tarihten sonra damga olarak 'çift C' simgesi kullanılmaya başlanmıştır. En tanınan damgası ise, siyah veya mavi renkli Copeland-Spode damgasıdır. 1851 Londra Dünya Sergisi'ne, İngiliz porselenlerini temsilen Copeland ve Worcester birlikte, katılmış, burada sergilenen Parian porseleninden biblolar, şömine ve mobilya plakaları, yemek takımları ve vazolar büyük ilgi görmüştür.
Spode Porselen Fabrikasında günümüzde de Spode'un kendi tasarım ekibinin gözetiminde hala aynı yüksek standarda sahip, son derece kaliteli Bone China porselenler üretilmekte ve her ürünün arkası özel "Crestedware" damgası ile damgalanmaktadır.

Spode Porseleni. 19 yy. ilk yarısı

1.2.7.5 Minton Porselenleri:

Caughley'de Thomas Turner'in yanında gravürcü olarak çalışan Thomas Minton tarafından, 1793 yılında Stoke-on-Trent'de, Spode'dan sonra kurulan ikinci büyük porselen fabrikasıdır. Minton yaptığı ilk çalışmalarda, ürettiği gözenekli beyaz seramikleri kendisine özgü mavi-siyah baskı tekniği ile dekorlamıştır.

Minton'un porselen üretimine geçiş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, 1798-1811 tarihleri arasında porselen üretimi yapıldığı, verilen bir aradan sonra, 1821 yılında porselen üretimine tamamen geçildiği anlaşılmıştır.

1821-30 yılları arasındaki dönemde Minton'da üretilen Çin tarzı dekorlanmış porselenlere, altında "M" harfi bulunan içiçe "L" harfli damgalar ve mızrak ucu sembolleri uygulanmıştır. Bu dönemin porselenleri, Derby'den gelen üstün yetenekli dekorcular Thomas Steel, Joseph Bancroft, George Hancock tarafından, Çin tarzı figürler, çiçekler ve manzaralar ile dekorlanmışlardır.

Kendisi de bir tasarımcı ve gravürcü olan Thomas Minton, çağdaşları tarafından ülkenin en iyilerinden biri olarak kabul edilen, Minton Porselen Fabrikası'nı kısa sürede zirveye çıkartan kişidir. Ne yazık ki, baba Minton vefatı nedeniyle Kraliçe Victoria'nın 1840 yılında Minton Porselen Fabrikası'nı ziyaret ederek, sipariş vermesine tanık olamamış, bu şerefe oğul Herbert Minton nail olmuştur.

19.yüzyılın ortalarında İngiltere'nin lider seramik şirketlerinden biri olan işletmede, Herbert Minton (1793-1858) babasının 1836 yılında ölümünden sonra fabrikanın yönetimini Boyle ile birlikte paylaşmış, üretilen porselenlere 1831-41 yıllarında "M&B" , 1836'da "M&Co. " , 1841-73 döneminde de 'Minton ve Michael Hollins'i simgeleyen "M&H" damgaları uygulanmıştır. Günümüzde ise, taçlı ve çelenkli Minton damgası kullanılmaktadır.

1840'lı yıllarda Minton'da Parian porseleninden biblolar, zengin dekorlu kaplar üretilmiş, 1847 yılında işletmeye gelen biblo dekorcuları Christian Henk ve Thomas Allen Fransız stilinde çalışmışlardır. 1848 yılında Fransız Leon Arnoux 46 yıllığına fabrikanın sanat yönetmenliğini üstlenmiştir. 1848'de Minton'da görevli mimar, yazar ve tasarımcı A.W.N. Pugin, George Baxter'ın tekniğin öncülüğünü yaptığı, seramik üstüne çok renkli baskı yapma tekniğini kullanılmıştır. Bu yeni teknikte, bir kâğıdın üzerine, bir set baskı levhasından (her renk için bir levha) sırasıyla ve 'hizalı'olarak baskı yapılıyor, daha sonra bu kâğıt desenin seramik kaba transferinde kullanılıyordu. Daha önceki transfer baskı tekniklerinden farklı olarak blok baskı ya da 'yeni baskı' tekniği, renkle kaplanacak bölgelerin basılmasını mümkün kılıyordu. Bu yeni baskı tekniği, İngiltere'de Gotik canlandırmacı

Minton Porseleni. 19. yy.

üslubun öncülerinden biri olan Pugin'in kullandığı Gotik stilinin çok güçlü bir öğesi olan karmaşık düz-motifleri için çok uygundu.

Minton fabrikasının, mayolika sırlarının gelişiminde de öncü bir rol oynadığı görülmektedir. Malzemeler ve süreçler, sanat direktörü Joseph François Leon (1816-1902) tarafından 1849 yılında kusursuz hale getirilmiştir. 1862 yılındaki Londra, Uluslarası Sergisi'ne 'Ever and stand'-ibrik ve kaidesi adlı Pierre-Emile Jeannest'e ait çalışma ile katılan Minton'ın bu eseri, en etkileyici sergi parçalarından birisidir. Bu dev boyutlu, 'minton' damgalı, sıraltına çok renk dekorlu mayolika sırlı, pişmiş toprak kap bir dizi tarihsel kaynağın, 19.yüzyıldaki en son seramik teknikleriyle birleştirilerek Viktoryen bir tasarım kullanımına bir örnek teşkil etmektedir. Başta yemek öncesinde el yıkama amacıyla yapılan bu ibrik ve kaideler, Rönesans dönemine gelindiğinde zenginlik ve statü göstergesi olarak ele alınmış, ancak burada yapılan bu çalışmayla, eserin formundaki mükemmel tasarım ve fabrikanın yeni bir teknikle 'mayolika sırları'na olan hâkimiyeti beğeniye sunulmak istenmiştir. Bu eserin, yontusal stil açısından manyerist özellikler taşıdığını ve 16.yüzyılla 17.yüzyılın sonlarından alınmış desenlerin çok ince bir şekilde bisküvi gövdeye uygulandığını görüyoruz. Eserin desenlendirilmesi Thomas Allen (1831-1915) tarafından yapılmıştır. [41]

Sonraki yıllarda Minton'un kaliteli sanat anlayışının öyküsü devam ederek, günümüze kadar ulaşmış, Minton'un lüks porselen dekorlarında kullanılan 22 ayar altın ve zengin renklerle porselen sanatında büyük gelişme sağlanmıştır.

1.2.7.6 Wedgwood Porselenleri: (1730-1795) Kurucusu Josiah Wedgwood'dur. Sanatçı Burslem'da 1759 yılında daha ilk kurduğu seramik fabrikasında başarıya ulaşmış, burada üretilen krem seramiğin'den yemek takımları Kraliçe Charlotte'a, "Majestelerine layık seramikler" olarak takdim edilmiştir. Kraliçenin büyük beğenisini kazanan yemek takımlarından yüklü bir sipariş alan 'Wedgwood', bunları 1765 yılında İngiltere Kraliyet Sarayı'na teslim etmiş ve takımlar Kraliçe'nin izniyle, "Queen's ware-Kraliçe işi"olarak damgalanmışlardır. Rengi ve pürüzsüz sırı sayesinde önem kazanmış olan bu seramikler, ilk olarak 1740 ve 1750'lerde Staffordshire'da geliştirilmiş ve 1760'larda 'Josiah Wedgwood' tarafından kusursuzlaştırılarak, kullanılmıştır. [42]

Josiah Wedgwood, Staffordshire,
1760, Peterhof Palace,
St. Petersburg

Josiah Wedgwood, Staffordshire,
1760, Peterhof Palace,
St. Petersburg

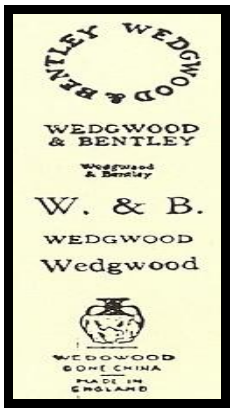
13 Haziran 1769 tarihinde, Staffordshire-Burslem'de bir seramik işletmesi kurmuş, Etrüskler'in seramik sanatından çok etkilenen Wedgwood kurduğu işletmeye bu gizemli medeniyetin adını vermiş ve işletme"Etruria" olarak anılmıştır.

Hem araştırıcı hem de sanatçı bir kişiliğe sahip olan Wedgwood'un dünya porselen tarihi açısından çok önemli buluşları olmuştur. Seramik kimyasını çok iyi bilen sanatçı, öncelikle seramik literatürüne "Siyah Porselen" veya "Bazalt Seramik**"** olarak geçen, gözeneksiz renkli seramikleri üretmiş ve bunları Etrüsk mezarlarındaki seramikleri örnek alarak dekorlamıştır. Siyah bazalt seramikleri, renkli biskü porselen türü "Jasper" adı verilen kaliteli bir çeşit stoneware işler izlemiştir. Ancak, jasperlar yalnızca yalın renkli biskü porselenler olmayıp, siyah, mavi, yeşil, leylak, sarı, kestane rengi zemin üzerine, çok büyük ustalıkla kontrast renkli rölyeflerin aplike edildiği çalışmalardır. Büyük usta John Flaxman Jasper işlerin rölyeflerini yaratan sanatçıdır.

Etruria, 1790, Wedgwood,
V&A müzesi, Londra.

1770-80 arasında Wedgwood-Bentley ortaklığı damgaları, 1770-85 arasında ise yalın Wedgwood damgaları, baskı tarzında uygulanmıştır. Bone China ürünlerde 'Portland Vazosu' figürü kullanılmıştır.

Dünya üzerinde inanılmaz derecede rağbet gören bu seramiklerin üretimi 1820'lere değin sürmüş ve tüm dünyaya ihraç edilmişlerdir. 'Wedgwood İşletmeleri'nde 1878 yılından başlayarak, kemik porseleni üretimine de geçilmiştir. Bone China'nın Avrupa'daki en iyi temsilcilerinden olan 'Wedgwood', bu alanda zirvedeki yerini bugün de korumaktadır.

1.2.8 İspanyol Porselenleri

Lladro Porselen, 20.yy.

Sicilya Kralı 4.Karl İspanya Kralı olduktan sonra, Capodimonte fabrikası Madrid'e taşınmıştır. 4.Karl Buen Retiro'daki sarayını porselen yapımı için ayırmış, dönemin önemli porselen sanatçılarından Guiseppe Giriççi bu eğlence sarayının bir odasını porselen odası haline getirmiş ve bu oda 'Chinisorie' olarak Çin stilinde dekore edilmiştir. 1760-1808 yılları arasında faaliyet gösteren fabrika ürünlerinde, stilize bourbon zambağı bazı değişikliklerle tekrar damga olarak kullanılmıştır. Sırüstü kırmızı renkli olarak basılan damgalarda 1804' e kadar üst sıradaki damgalar, 1804'ten sonra ise 'Ters Carl' amblemi kullanılmıştır.

1950 yılında Valencia'da kurulan diğer bir İspanyol porselen fabrikası olan 'Lladro' ise, geleneksel yöntemlerle pişirilen ve geleceğin antika parçaları olarak görülen porselenler üretmiştir: Bunlar genelde içleri kadife kaplı porselen kutular, palyaçolar, noel ağaçları, anne-çocuk temalı gibi duygusal ve modern ürünlerdir. Renkleri parlak ve canlı, kadife görünümlü eserlerdir. Fabrika halen üretime devam etmektedir. [43]

DİPNOTLAR

1.BÖLÜM

[1] *150 Yılın Sessiz Tanıkları Saray Porselenlerinden İzler*, İstanbul 2007.s.12,13; R.Leakey, *İnsanın Kökeni*, İstanbul 1998, s.114,115.

[2]

[3] *150 Yılın Sessiz Tanıkları..*, a.g.e., s.13. *Anadolu Medeniyetleri Müzesi Rehberi*, Ankara 1997, s.25,26.

[4] S. Sıdıka, *Seramik Dekorlar ve Uygulama Teknikleri*, İstanbul 2007, s.13,14.

[5] D.Coşansel, 'Dolmabahçe Sarayı'nın Porselenleri', *Antik Dekor*, Sayı:90, İstanbul 2005, s.76.

[6] S. Sıdıka,a.g.e.,s.14-17; E. Parman, 'Bizans Keramikleri' Anadolu Medeniyetleri II, İstanbul 1983, s.149. *Anadolu Medeniyetleri Müzesi …*, a.g.e., s. 159-161. G.Polat, *İstanbul Arkeoloji Müzelerinden Bir Grup Frig Keramiği*, İstanbul 1993, s.9-11. T.Oğuz, Alpözen, A.Harun Özdaş, B. Berkaya, *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*, s.35-30.

[7] Y.Çoruhlu, *Erken Devir Türk Sanatı*, İstanbul 2007,s.215-220. C. Kerametli, 'Asya'dan Anadolu'ya Türk Çini ve Seramik Sanatı', *Türkiyemiz Dergisi*, Sayı:9, İstanbul 1973, s.22-25.

[8] S. Sıdıka, a.g.e.., s.19 ; E. Parman, a.g.m.., s.149.

[9] A. Arcasoy, *16-19. Yüzyıl Avrupa Porselen Sanatı*, Konferans, *Antik Palace*, Kasım 1999.

[10] S. Sıdıka,a.g.e.,s.21.

[11] S. Sıdıka,a.g.e.,s.21; M. Rosamond, *Doğu Malı Batı Sanatı İslam Ülkeleriyle Ticaret ve İtalyan Sanatı 1300-1600,* İstanbul 2005, s.158-186.

[12] S. Sıdıka,a.g.e.,s.21; O. Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984, s.327; Sanat Tarihi Ansiklopedisi, İstanbul 2002, s.899; C.Kerametli, 'Asya'dan Anadolu'ya Türk Çini ve Seramik Sanatı', *Türkiyemiz Dergisi*, Sayı:9, İstanbul 1973, s.24-28.

[13] S. Sıdıka,a.g.e.,s.22.

[14] J. Carswell, *Çin Seramikleri Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu***,** İstanbul 1995, s.11.

[15] Porselenleri süslemede en önemli aşama 14.yüzyıl ortalarında kobalt mavisinin kullanılmış olmasıdır. Kobalt boyama maddesi olarak ilk kez İ.Ö. 2000 yılında Mezopotamya'da cam eşyaların renklendirilmesinde kullanılmıştır. Yine I.yüzyılda Mezopotamya'da toprak küplerin sır üstündeki süslemesinde kullanılmıştır. Sıraltına kobalt mavisi süsleme ilk olarak 12.yüzyılda İran'da kullanılmış, Çin'de kobaltın aynı kaliteye ulaşması ise 15.yüzyılı bulmuştur.

[16] R. Krahl, 'Mavi Beyaz Porselenler', *İstanbul'daki Çin Hazinesi*, İstanbul 2001, s. 69.

[17] A. Arcasoy, 'Antika Porselen Tarihi ve Sanatı', Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ders notları 2008/2009, İstanbul.

[18] A. Arcasoy, *16-19. Yüzyıl Avrupa Porselen Sanatı*, Konferans, *Antik Palace*, Kasım 1999.

[19] R.Krahl, a.g.m., s.77; A, Erdoğdu, 'Mavi Beyaz Hazine', *Antik Dekor*, Sayı:77, İstanbul 2001, s.89-96; N. Erbahar, *Çin Porselenleri,* İstanbul 1984, s.2-22; J. Carswell, a.g.e. s.49,50.

[20] R,Krahl, 'Çokrenkli ve Tekrenkli Porselenler', a.g.e., s.89; J. A. Pope, *Chinese Porcelains From The Ardebil Shrine,* Washington D.C. 1956, düzeltilmiş yeni baskı, 1981. E.Zimmermann, *Chinesisches Porzellan und die übrigen keramischen Erzeugnisse Chinas*, Leipzing 1923 ve Altchinesische Porzellane im Alten Serai, Berlin ve Leipzing 1930; J. Carswell.a.g.e. s.115.

[21] *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt:3, İstanbul 1997, s.1500.

[22] İ. Keribar, 'Osmanlı Saraylarına Özel Meissen ve Viyana Porselenleri', *Antik Dekor*, , Sayı: 14, İstanbul 1992, s.68-71.

[23] M, Rosamond, a.g.e.,s.159.

[24] A, Arcasoy, 'Commedia Dell'Arte Porselen Bibloları', *Antik Dekor*, Sayı: 47, İstanbul 1998, s.98-105.

[25] A, Arcasoy, 'Saksonya Kralları'nın Prestij ve Gururu Meissen Porselenleri', *Antik Dekor*, Sayı:58, İstanbul 2000, s.106-117; B. Chatwin, *Porselen Delisi Uz*, İstanbul 1991; Anonyme, 'Wundersames Dresden', Scala Zeitschrift aus der Bundesrepubilk Deutschland, 1990/5, Frankfurt; J. Kastl, *Antiques& Porcelain Absolutely Höroldt*, s.7-10; D. Syndram, und U, Weinhold, *Böttger Stoneware Johann Friedrich Böttger and Treasury Art,* s.13; M, Geiger, *The Arnhold Collection of Meissen Porcelain 1710-50*, s.171-176.

[26] Meissen damgaları: *A'dan Z'ye Antika Ansiklopedisi*, İstanbul 1998, s.273.

[27] İ. Keribar, 'Eski Viyana (Alt Wien) Porselenlerinde Dönemler', *Antik Dekor*, Sayı: 45, İstanbul 1997, s.154-156; Mrazek/Neuwirth, *Wiener Porzellan*. Damgalar: *A'dan Z'ye Antika...a.g.e.*,, s.31.

[28] A. Arcasoy. 'Fransa'da Kralların ve İmparatorların En Pahalı Uğraşları Sèvres ve Paris Porselenleri', *Antik Dekor*, Sayı: 59, , İstanbul 1998, s:86-91; F. Kayalı, 'Büyülü Şehrin Porselene Damgası Paris Porselen', *Antik Dekor*, Sayı: 39, İstanbul 1997, s:154-156; W.B.Honey, *French Porcelain of the Eighteenth Century*, London 1972, England; Damgalar: A. Arcasoy, a.g.m., s.84, 86, 87.

[29] A. Arcasoy.a.g.m., s.77; R. Erbslöh, 'Kaiserliches Porzellan aus Sèvres', *Die Kunst* 1987/5, Magazinprese Verlag, München; F. Kayalı, 'Zirvedeki Porselen Sèvres', *Antik Dekor*, Sayı: 29, İstanbul 1995, s:70-72**;** G. le Duc et H. Curtil, *Marques et Signature de la Porcelaine Française,* Editions Charles Massin, Paris 1970; J. Gwilt, *French Porcelain for English Palaces Sèvres from the Royal Collection*, London 2009, s. 12-15. *Musee National de Ceramique-Sèvres La Magie de la Porcelaine, Le Collections du Musee Marton Croatie*, Sèvres 2009, s.372-387.

[30] *150 Yılın Sessiz Tanıkları..,* a.g.e., s.59.

[31] A.g.e.,s.180.

[32] A. Arcasoy, 'Antika Porselen Tarihi ve Sanatı', Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ders notları 2008/2009, İstanbul.

[33] A. Arcasoy, 'Porselenin Alası Danimarka Porselenleri', *Antik Dekor*, Sayı:100, İstanbul 2007, s:94-105; X. Rostock, *The Royal Copenhagen Porcelain Manufactory 1775-1975*, Kopenhagen 1975; *Victoria ve Albert Müzesi'nden Dünya Seramiğinin Başyapıtları*

Masterpieces of World Ceramics from the Victoria and Albert museum, İstanbul 2009, s.220.

[34] F. Kayalı, 'Efsanevi Aristokrasi Rus Porseleni', *Antik Dekor,* Sayı: 30, İstanbul 1995, s.152-155**;** G. Lukomskiy**,** 'Russiches Porzellan' Berlin 1924; Ö. Tufan, 'Osmanlı Sarayı'nın Porselenleri ve Avrupa'da İmalathaneler', *Osmanlı Sarayında Avrupa Porselenleri,* İstanbul 2005, s.21-29; *The İmperial Porcelain Factory*, 1744-1904, St. Petersburg 1906; M, Pazı, 'Topkapı Sarayı Müzesi'nde Avrupa Porselenleri Koleksiyonu', *Kemal Çığ'a Armağan,* İstanbul 1984; *Musee National de Ceramique… a.g.e.,,* s.518-523.

[35] *Victoria ve Albert Müzesi'nden…*,a.g.e., s.188, 190.

[36] Ecz. Sanat Ansk. a.g.e., s.1502; A. Arcasoy, 'Araştırmacı Girişimcilerin Kurduğu Endüstri İngiliz Porselenleri', *Antik Dekor,* Sayı: 62, İstanbul 2009, s.80-88; G. Savage& H. Newman, *An İllustrated Dictionary of Ceramics*, London 1985.

[37] *Victoria ve Albert Müzesi'nden…*, a.g.e., s.188; A. Arcasoy, 'Antika Porselen Tarihi ve Sanatı', Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, ders notları 2008/2009, İstanbul.

[38] Ecz. Sanat Ansk. a.g.e., s.1502.

[39] A. Arcasoy, a.g.m., , s.80-88.

[40] *150 Yılın Sessiz Tanıkları…* a.g.e., s.53.

[41] *Victoria ve Albert Müzesi'nden…*, a.g.e., s.212, 218.

[42] A.g.e., s.202; A, Arcasoy, a.g.m., s.87,88.

[43] . A, Arcasoy, 'Antika Porselen Tarihi ve Sanatı', Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ders notları 2008/2009, İstanbul.

2.BÖLÜM: OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ÇİNİ VE SERAMİĞİN GELİŞİM SÜRECİ

2.1 İznik Seramik ve Çiniciliği

Milet işi seramikler,
14.yüzyıl, İznik fırınları.

İznik'te yapılan kazılar ve bulunan fırınlar, Osmanlı döneminde asıl seramik merkezinin İznik olduğunu göstermiştir. Buluntulardan Selçuklu sgraffitto ve slip tekniklerinin de bir ölçüde devam ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca ilk olarak Milet'te bulunduğu için "Milet işi" diye adlandırılan bir seramik türünün asıl merkezinin de yine İznik olduğu, aynı kazılarla kanıtlanmıştır. Osmanlılar'ın 14-15.yüzyılda yaptığı 'Milet işi'denilen grupta kırmızı hamurlu seramik beyaz astarla astarlanmakta, bunun üstüne lacivert ve morun hâkim olduğu serbest elle yapılmış motifler çizilerek boyanmakta ve şeffaf, renksiz bir sır sürüldükten sonra fırınlanmaktaydı. Bu grup seramikler Osmanlılar'ın ilk devir seramikleridir.[1]

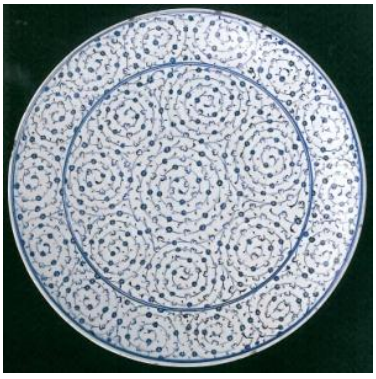
Bu keramiklerde zengin bir motif çeşitliliği karışmıza çıkmaktadır. Serbest fırça vuruşlarıyla yapılmış, merkezi bir rozetten dağılan yelpaze biçimli yapraklar sık görülen desenlerdir. En çok kullanılan renkler ise mor, firuze, yeşil ve kobalt mavisidir. En yaygın süsleme türleri de geometrik desenler, radyal bölümlemeler, stilize bitki, kuş ve balık figürleri hatta insan yüzleridir. Daha çok halk sanatının zevkini yansıtan bu seramikler oldukça kaba tekniklerine karşın, değişik ve zengin bir desen yaratma gücünü ortaya koyarlar. Ayrıca bu tabakların Beylikler döneminde alçı mihraplarda bir süsleme ögesi olarak da kullanıldığı görülmektedir.

Osmanlı keramik sanatı örnekleri, Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemine göre daha zengin desen ve teknik kaliteleri ile çok daha ileri bir aşamayı vurgulamaktadırlar. Üretilen seramik formlar, genellikle çukur tabaklar ve kâselerdir. Vazo ve sürahilere pek rastlanmaz. Bu çanakların orta kısmında bitkisel dekorlar, yıldızı andıran motifler, geometrik desenler ve hayvan motifleri kullanılmıştır. Kenar kısımlarda radyal desenler ağırlıklı olarak görülürler. Bütün dekorlar serbest elle ve büyük bir ustalıkla yapılmışlardır. Bu döneme ait cami kandilleri form bakımından da büyük bir olgunluğa ulaşıldığını gösteren örneklerdir. Osmanlı seramikleri arasında diğer bir grup ise, astar dekorlu seramiklerdir. Bu seramiklerin bir kısmı sırlı, bir kısmı sırsız olarak üretilmiştir.

Yapıldıkları döneme ve bölgeye göre farklılık gösteren keramikler, mavi-beyaz kullanım kapları ve çinilerle başlayıp giderek gelişen renk paletiyle farklı gruplara ayrılırlar. 15. yüzyıl sonuyla 16. yüzyıl başında, porseleni anımsatan beyaz hamurlu, üstün kaliteli bir keramik grubu karşımıza çıkmaktadır. Bu seramiklerde, tabakların içlerini ve dış kenarlarını süsleyen motiflerde, 15. yüzyıl Ming dönemi Çin porselenlerinin etkileri olduğu görülmektedir. Uzak Doğu kaynaklı, Çin bulutu, stilize ejder ve sembolik üç top motiflerinin yanı sıra şakayık ve üzüm salkımları da sık görülür. Ayrıca Türk sanatına özgü zarif rumili kıvrık dallar, kuş, geyik, balık gibi motifler, hayvan mücadelesi sahneleri, stilize iri çiçek ve rozetler, kufî ve nesih yazılar, o zamana kadar görülmeyen zenginlik ve incelikte bir desen çeşitlemesi sunarlar.

Üzüm salkımlı tabak, 1530, Oxford Müzesi koleksiyonu.

Haliç işi seramik, Sadberk Hanım Müzesi koleksiyonu, 1530.

Yine mavi-beyaz grubuna giren ve yanlış bir tanımlama ile "Haliç işi" diye tanıtılan bir türe de kısaca değinmek gerekir. Bu seramikler ilk kez Haliç'te bulundukları için 'Haliç işi' olarak adlandırılmıştır. 'Helezoni Tuğrakeş üslubu'[2] olarak da adlandırılan bu seramiklerin asıl yapıldıkları yer, yine İznik'tir. Helezonik biçimde ince spiral dallar ve küçük çiçeklerden oluşan desenler, çok ince bir işçilikle dekorlanmış ve kaliteli şeffaf sırla sırlanmıştır.

Şam işi seramik, 1545, Gulbenkyan Müzesi Koleksiyonu, Lizbon.

16.yüzyılın ortalarından itibaren yine İznik'te üretilen fakat ilk kez Şam'da bulunduğu için 'Şam işi' diye adlandırılan seramiklerle karşılaşmaktayız. Bu dönemden başlayarak, renklerde bir zenginleşme görülür. Bu tür örneklerde kaliteli beyaz hamur üzerine iri krizantem, bulut ve üç top motifleri ayrıca sümbül, lale, karanfil ve gül demetleri gibi çeşitli desenler, mavi, firuze, zeytin yeşili ve özellikle eflatun renkte boyanmakta, daha sonra renksiz, şeffaf sırla sırlanarak fırınlanmaktadır. Bu desen ve renkte çiniler, Şam'da 16. yüzyılın ikinci yarısına ait yapıların duvarlarını süslediği için yanlış olarak "Şam İşi" diye adlandırılmışlardır. Yine İznik kazılarında bol sayıda ele geçen bu tür çok

renkli keramik parçaları, 'Şam işi' sanılan grubun da aslında İznik atölyelerinde yapıldığını ortaya koymuştur. Bu görüşü doğrulayan bir başka kanıt ta bugün Londra British Museum'da bulunan aynı gruptan bir cami kandilidir.[3] Kandilin kitabesinden, bunun İznik'te 1549'da 'Nakkaş Musli' tarafından dekore edildiği anlaşılmıştır. Şam işi olarak tanıtılan bu renkli keramikler, 16. yüzyılın ikinci yarısında yerlerini araya çimen yeşili ve mercan kırmızısının da katıldığı çok daha üstün örneklere bırakmışlardır.

Osmanlı keramik ve çini sanatının bu yarım yüzyılı, gerek form ve desen inceliği, gerek teknik kalitesi bakımından dünya keramik sanatında Türk keramiğinin üstün yerini ve haklı değerini gösteren örnekler sunmuştur. Bu dönemde değişik formlardaki kaplar ve duvar çinilerinin desenleri, çoğunlukla İstanbul'da saray nakkaşları tarafından hazırlanıp İznik'e yollanmaktaydı. Orada önce beyaz keramik hamurunun üzerine astar çekildikten sonra kabın formuna uygun olarak özenle çizilen motiflerin içi kobalt mavisi, firuze, yeşil, beyaz bazen de kahverengi, pembe ve griyle renklendirilirdi. Kullanılan renkler arasında şeffaf, parlak bir sır altına kabartma olarak uygulanan 'mercan kırmızısı' bu dönemi simgeleyen en temel renk olarak kabul edilmektedir.

16. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı sanatının değişik dallarında görülen ve bitkisel motiflere ağırlık verildiği için, 'natüralist'[4] diye tanımlanan üslup, bu dönemin çini ve keramik desenlerini en fazla etkileyen motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde, lale, gül, karanfil, narçiçeği, sümbül, nergis, menekşe motifleri, bahar dalları, üzüm salkımları ve servi ağaçları değişik formlardaki seramikleri bir çiçek bahçesi gibi bezemişlerdir. Tabakların kenar süslemelerinde ise, mavi-beyaz keramiklerde görülen Uzak Doğu kökenli bulut, Çin kayası, su dalgası, üç top gibi motifler bu dönemde de varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Rüstempaşa Camisi çinileri, 1561.

Bitkisel bezemelerin yanı sıra figürlü örneklere de rastlanır. Rüzgârda şişmiş yelkenleriyle ilerleyen kalyonlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun o dönem deniz savaşlarındaki başarılarını anımsatan ilginç örneklerdir. Natüralist desenlerin arasına zaman zaman ilgi çekici başka motiflerin katıldığı da görülür. Zemini kırmızı, mavi ve yeşil renkli balık pulu motifleriyle kaplı bir tabak, günümüze kalan ilginç örneklerdendir. Yine bu döneme ait bir grup örnekte yaprak ve çiçek motifleriyle birlikte çok canlı ve hareketli tasvir edilmiş kuşlu, balıklı hatta sfenks, ejder gibi efsanevi yaratıkların bulunduğu kompozisyonlara da rastlanır.

Rodos üslubu seramik, 1565- Gülbenkyan Koleksiyonu, Lizbon.

Paris'teki Cluny Müzesi, bir grup keramiği Rodos'tan satın aldığı için eski yayınlarda "Rodos işi"[5] olarak tanıtılan bir diğer grup keramiğin ise daha sonra ele geçen İznik buluntuları ile İznik'te üretildiği anlaşılmıştır. Seramiklerin desenlerinde naturalist bitki motifleri, laleler, menekşeler, karanfiller, güller, sümbüller kullanılmıştır. Desenler, siyah kontür içine alınarak lacivert, koyu yeşil, firuze, beyaz ve mercan kırmızısı ile renklendirilmiştir.

17.yüzyılın ilk çeyreğine kadar, üstün kaliteli çinilerin yapımı devam etmiş, ancak bu dönemden sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda görülen ekonomik sorunlar nedeniyle ve sarayın kontrol mekanizmasının da zayıflaması ile İznik'te çini ve seramik üretiminde teknik açıdan bir duraklama ve gerileme başlamıştır.

2.2 Kütahya Seramik ve Çiniciliği

17. yüzyıl boyunca, İznik keramiklerinde giderek artan bir bozulmaya tanık olunur. Motif ve desenler bir süre daha çekiciliklerini korusalar da renkler konturlardan taşmış, canlılıklarını yitirip soluklaşmıştır. Parlak mercan kırmızısı ise kahverengiye dönüşmüş, sırlar da sararıp, üzerlerinde çatlaklar oluşmuştur. Bu bozulma, 18. yüzyılda İznik atölyelerinin bir daha açılmamak üzere kapanışlarına kadar sürmüştür.

18. yüzyıl başında o zamana kadar ikinci derecede bir keramik merkezi olan Kütahya ön plana geçmiş, 18. ve 19. yüzyıllar boyunca bu etkinliğini sürdürmüştür. Bu dönemde İstanbul tarafından verilen siparişler bu merkez tarafından karışlanmıştır. Kütahya seramikleri'nde teknik olarak beyaz hamur ve sır altı tekniği kullanılmıştır. Kullanılan renkler, mavi, kırmızı, mor ve yeşilin yanında sarıdır. Ancak bu keramiklerde İznik'in klasik, sade formları yerini giderek daha fantezi formlara bırakmıştır. Uçuşan melek figürleriyle süslü askı topları, insan figürlü tabaklar ilginç örneklerdir. Bu arada, motif çeşitleri ve kullanılan renk skalası da değişime uğramıştır. Bitkisel motifler daha belirsiz bir görünüm almış, yeni bordür ve dolgu motifleri ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıl başında ise kabarık süslemelere de yer verildiği, ayrıca sarı rengin çokça kullanıldığı görülür.

18.Yüzyıl Kütahya seramik sanatı örnekleri.

Kütahya keramik sanatında, 18. yüzyıl ikinci yarısında yavaş yavaş hızlanan bir gerilemeye tanık olunur. Kapların formları gittikçe kabalaşmış, yüzeylerde pürtükler, sırda çatlaklar, kimyasal bozulmalar belirmiş ve özensiz dekorlanmış örnekler artmıştır. Bu kalitesiz keramiklerin üretimi 19.yüzyılda iyice kaybolmuştur. Günümüzde ise Kütahya'da çini yapımı tekrar canlanmıştır.

2.3 Tekfur Sarayı Çiniciliği

Eyüp Cezeri Kasım Paşa Camisi çinileri, 18.yüzyıl.

18.yüzyıl başlarında gerek saray halkının yaptırdığı dini mimari eserlerde, gerekse sivil mimaride taleplerin azaldığı bir dönem başlamıştır. Bu nedenle çiniye de olan talebin azalması, Lale Devri'nin ünlü sadrazamı Nevşehirli Damat Ibrahim Paşa'yı bu konuda bir önlem almaya zorlar ve Paşa İstanbul'da, surların Eyüp yönündeki eski 'Bizans Blakhernai Sarayları'ndan bir parça olan 'Tekfur Saray'ı civarında bir çini atölyesi açtırır. 1718 yılında İznik'ten iki çini ustası getirilmiş, çini imalatının koşulları, malzemeleri, fırınların biçim ve ölçüleri tespit edilmiş ve bu fırınları kullanacak ustaların ve malzemelerin bu atölyeye getirilmesine karar verilmiştir. Ayrıca, bu üretimlerin yapılabilmesi için de 1718 yılında çıkarılan buyruklarla, çevre illerden çam odunu, çeşitli madenler İstanbul'a getirilmiştir. Kaynaklarda atölyenin imalata geçiş tarihi hakkında farklı yorumlarda bulunulmasına rağmen, en yaygın kanı üretim başlangıcının, 1720 yılına dek geldiği düşüncesidir. Bir süre çini imalatı gerçekleştiren bu atölye, gösterilen tüm bu uğraşlara rağmen maalesef istenilen görselliğe ve teknik kaliteye ulaşamamıştır. Bunlar gerek hamur, gerekse motif özellikleri açısından İznik çinileri ile kıyaslanamayacak düzeyde özensiz ve kalitesiz üretimlerdir. Ancak dönemin ihtiyaçlarını karşılamış ve birçok mimari yapıda kullanılmışlardır. Tekfur Sarayı çinilerinin genel olarak; yaklaşık 850-900 °c sıcaklıkta pişirilen, saf olmayan öğeleri fazla barındıran ve yeterince homojen olmayan bir hamur özelliği vardır. Sırı çok ince ve yumuşaktır. Sırdaki kurşun miktarı İznik'e göre daha fazladır. Sırları fazla akışkan olduğu için, renklerde akmalar olmuştur ve ayrıca yeterince parlak olmayıp, yer yer de beneklidirler. Bezeme özellikleri açısından genel olarak, İznik motifleri kullanılmıştır. Ayrıca Barok etkili çiçekler, iri güller, başağa benzeyen formu bozulmuş laleler, Kabe tasvirleri en çok görülen motiflerlerdir. Kabe tasvirlerinde, stilizasyon yerine minyatür üslubu ve ayrıca çoğunlukla perspektifli stil kullanılmıştır. [6]

Günümüzde mevcut olan hiçbir örneği bulunmadığı için, kullanım amaçlı seramik üretip üretmediği bilinmeyen bu atölyenin yalnızca, duvar çinileri ürettiği kabul edilmektedir.

2.4 Çanakkale Seramikçiliği

18. yüzyıl ortalarından 20. yüzyıl başına kadar etkinlik gösteren üçüncü bir keramik merkezi de, Çanakkale'dir. Bu bölgede keramik üretiminin kesin olarak ne zaman başladığı bilinmemekle birlikte, bu konudaki ilk bilgiler 18. yüzyıl ortalarında Çanakkale'den geçen bazı seyyahların notlarından edinilmiştir. Çanakkale keramikleri sıraltı tekniği ile kaba, kırmızı ya da kirli bej renkli bir hamur kullanılarak üretilen eserlerdir. Sırlar kalın ve pürtüklüdür. Geç örneklerde tek renkli sır üstüne boyama yapıldığı da görülür. Figürlü tabakların, kâse, küp, vazo gibi kapların yanı sıra, Barok bir zevkle ve kaba bir fanteziyle oluşturulmuş sürahi ve ibriklere, heykelsi formlara, hatta keramik mangallara da çokça rastlanır.

Gemili tabak, Çinili Köşk, 19.yüzyıl.

Daha çok gündelik yaşama ait değişik konulu resimlerle bezenen örneklerin bulunduğu formlar ise, tabaklardır. Bu tabaklarda yelkenli, cami, köşk motiflerinin yanı sıra hayvan ve insan figürleri de yer almaktadır. Yayvan tabak biçimleri bazen düz, bazen de kıvrımlı kenarlara sahiptir. Çukur tabak ve kâseler, açık veya kapaklı sahanlar, meyvelikler, yaprak biçimli tabaklar, sepet örgülü kaplar açık formların en çok bilinenleridir. Buna karşın bazen aplike ve barbotin tekniklerinin de kullanıldığı kapalı formlar, aşurelikler, testiler, şişkin gövdeli ve uzun boyunlu sürahilerde abartılı bir Barok zevki yansıtırlar. Hayvan başları bunlarda dikkati çeker. Kulplu ve kulpsuz kavanozlar, küpler, vazo ve şekerliklerde üretimi yapılan diğer formlardır.

Çanakkale keramikleri, teknik yönden üstün olmamakla birlikte, karakteristik form ve desenleriyle bölgesel bir sanat zevkini yansıtmak bakımından değer taşırlar.

DİPNOTLAR

2.BÖLÜM

[1] A. Altun – J. Carswell, *Türk Çini ve Seramikleri*, İstanbul 1991. s.10; Ayrıca bkz. H.Kalyoncu, *Rüstempaşa Camisi ve Çinilerinin Türk Sanat ve Mimarlık Tarihi Açısından Önemi, Üretim, Kullanım ve Restorasyon Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s.371.

[2] J.Raby 'Haliç İşi' olarak adlandırılan helezonik ince spiral dallardan oluşan, ince işçilikli bu üslubu, Kanuni Sultan Süleyman'ın tuğrasının zemininde çok başarılı kullanılmasından ötürü, 'Helezoni Tuğrakeş üslubu' olarak isimlendirmeyi önermiştir. Üslup 1520'lerin ortasından sonlarına kadar ilk kez seramikte ortaya çıkmış ve 16. yüzyılın ikinci yarısından sonraya kadar devam etmiştir. N. Atasoy- J. Raby, *İznik,* İstanbul 1989, s.101,108.

[3] Önemli bir tarihi belge niteliğindeki bu kandilin, yanlış bir kanı ile Şam'da üretildiği düşünülmüştür. Ancak daha sonra İznik'in ilk atölyelerinde üretildiği anlaşılmıştır. Daha önce Kudüs'teki Harem'de bulunan eserin, Kubbet-üs Sahra'nın Kanuni tarafından tamir ettirildiği döneminde oraya koyulduğu kabul edilmektedir. Üzerinde tarih, ressam Musli'nin imzası ve İznik gölüne ve bölgenin Sufilerinden Evliya Eşrafzade Rumi'ye ilişkin bilgiler yer almaktadır. N. Atasoy- J. Raby, a.g.e.,s.135.

[4] 16. yüzyıl'ın simgesel üslubu olan ve 'şukufe' adı verilen Natüralist çiçek üslubu, dönemin saray başnakkaşı olan Şahkulu'nun atölyesinde yetişen yerli sanatçı Karamemi'nin, bir eseridir. Cennet'i temsil eden çiçek kompozisyonlarından oluşan bu dekorlama, dönemin en çok sevilen ve kullanılan üsluplarından biri olmuştur. H.Kalyoncu, *Uluslarası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu (26-31 Temmuz Kiev) Bildiriler*, Ankara 2010, s.70.

[5] H.Kalyoncu, a.g.e., s.372.

[6] Z. Sönmez,"Türk Çiniciliğinde Tekfur Sarayı İmalatı Çiniler", *Antika***,** Sayı: 22, İstanbul 1987, s.29-35.

3.BÖLÜM: OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA PORSELENİN GELİŞİM SÜRECİ VE YILDIZ ÇİNİ FABRİKA-İ HÜMAYUNU

3.1 Osmanlı'da Çini ve Seramik Üretiminden Porselen Üretimine Geçiş Nedenleri

Porselenin keşif yeri olan Uzakdoğu ile yakın ilişkiler içersinde olan Osmanlı İmparatorluğu, porseleni çok uzun yüzyıllar öncesinden tanımaktaydı. Osmanlı'da üretilen dönemin dünyaca ünlü çinilerinin, kalite ve bezeme açısından çin porselenleri ile benzerlikleri oldukça fazladır. Bu nedenle bu tür kaplara çini kültüründen gelen geleneksel bağla oldukça yakınlık besleyen Osmanlı, çin porselenlerine de her zaman ilgi göstermiştir. Önceleri temin edilmesi oldukça ve pahalı zor bir kullanım eşyası olan porselen yalnızca saraylarda, maden kaplar yerine kullanılmaya başlanmıştır.

Bu nedenle, çok uzun yüzyıllardır porseleni zaten tanıyan Osmanlı, 18. yüzyıldan itibaren Avrupa'da Meissen'de porselenin keşfedilmesi ile Avrupa porselenleri ile de tanışmış ve bundan böyle daha kolay yollarla elde edebildiği bu porselenlere ilgi duymaya başlamıştır. Artık Avrupa porselenleri sarayda daha fazladır ve saray koleksiyonunda 5000'i aşan sayıda Avrupa porseleni yemek takım parçaları bulunmaktadır.

Haremde Kahve İçen Kadınlar. Jean-Baptiste Vanmour 18.yüzyıl, Pera Müzesi Koleksiyonu.

Osmanlı saraylarında görülen mutfak ve sofra takımlarının, saray erkânı ve yakınlarının yaşadığı zengin konaklarda da kullanıldığı bilinmektedir. Muhallefat, ölen veya azledilen saray ve devlet görevlilerinin eşyalarının saraya mal edilmesi sistemi gereğince, 19.000'i aşkın Çin ve Avrupa porseleninin saraya geri dönmesi Muhallefat Defterleri'nden[1] tespit edilen bilgilerdir. Bu sayı, saray dışındaki asil evlerinde porselen kullanımının saraydan pek de farklı olmadığını göstermektedir. Böylece önceleri yalnızca saraylarda kullanılan porselen kaplar ve objeler daha sonraları, aristokrat evlerine ve en sonra da halkın kullanımına indirgenmiştir. Artık kullanımı oldukça geniş çevrelere yayılan bu sanayi malzemesini, kendi bünyesinde üretmeye başlamakta kaçınılmaz olmuş ve böylece Osmanlı'da ilk porselen üretimi 19.yüzyılda basit üretimlerle başlatılmıştır.

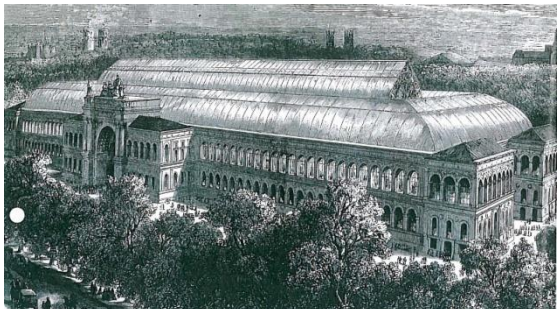
Bu amaçla, 19. yüzyılda Beykoz atölyeleri kurulmuş ve bu atölyelerde üretilen ilk Osmanlı üretimi porselenler, günlük kullanımdan çok hediye ve süs amaçlı yapıldığından sofralarda çok fazla yer almamışlardır.

Bu yüzyılda Avrupa'ya bakarsak, 'Fransız İhtilal'i yaşanmış ve sanayileşme hareketleri başlamıştır. Bu dönem, Avrupa ülkeleri arasında dengelerin oturtulmaya çalışıldığı ve ülkelerarası ilişkilerde dışa açılma politikalarının ağırlık kazandığı bir dönem olmuştur. Artık Avrupa ülkeleri, bu siyasi ve ekonomik şartlarda farklı etkinlikler ve daha yakın ilişkiler kurarak, birbirlerinin, kültürel ve sosyo-ekonomik koşullarını tanımak ve kendilerine yeni pazarlar yaratmak istemektedirler. Bu amaçla, Avrupa'da 19.yüzyılda uluslarası sergiler düzenlenmiş ve bu sergiler ülkelerin birbirleri olan ilişkilerinde politik, askeri ve ticari açılardan önem arz eden etkinlikler olmuşlardır.

18.yüzyılda İngiltere'de açılan ilk sergiler, açık bir pazar yerinde çeşitli günlük ihtiyaçların sergilendiği etkinliklerdir. Ticari sebeplerle kurulan bu sergilerde, esas amacın dışında çeşitli eğlenceler düzenleyerek uzak yerlerden gelen yerel halkın kaynaşmasının sağlanmaya çalışılması da, ikinci bir amaç olmuştur.

1851 yılına kadar pek çok serginin yapıldığı Londra'da, 1851 Dünya Sergisi'nin Osmanlı İmparatorluğu açısından da önemi büyüktür. Bu sergiye cam işleri ile katılan "Beykoz Fabrika-i Hümayunu", sergi komitesi tarafından "altın madalya" ile ödüllendirilmiştir.

İngiltere'de sergiler için oluşan bu gelişmelere karşılık, Fransa'da açılan ilk sergilerde ise üretim yöntemleri yerine endüstri ürünleri yer almıştır. 1789 ihtilali öncesi üretimi yapılan ve satılamayan eserler için pazar bulunması amacıyla St. Cloud Şatosu'nda açılması planlanan sergi, daha sonra 1797 tarihinde Paris'te Otel Dorsay'da açılmıştır. İşte bu serginin oldukça ilgi görmesi, ardından gelen diğer sergilerin öncülüğünü yapmıştır. [2]

1855 Paris Sergisi'nde Endüstri Pavyonu'nun ön cephesi. (John Alwood, s.32,L'illustration, Journal Unıversal) , 1854 .

Paris'te açılan üçüncü uluslarası sergi olan 1855 yılı Paris Dünya Sergisi'ne, 1851 yılı sergisinde gösterdiği başarıdan cesaret alan Osmanlı İmparatorluğu, bu kez de "İncirköy Fabrika-i Hümayunu" nun cam ve porselen eserleri ile katılmıştır.

Toplam 29 adet ürünün bir kısmını Çanakkale çanak-çömlekleri, Kütahya çinileri ve fırınlanmış topraktan yapılmış çubuk lüle ve biblolar oluşturmuştur. Ancak bu kez Osmanlı ödül kazanmamış, sadece beğeni elde edebilmiştir.[3] Yine bu sergilerin getirdiği alış-veriş ilişkilerine bağlı olarak, Sultan Abdülaziz'in 1867 Uluslarası Paris Sergisi'nde, çok sayıda Sèvres porselenleri satın aldığı kayıtlarda olan bilgilerdir.[4]

Özellikle Avrupa'ya Osmanlı halkının tarım, sanayi ve sanat alanlarındaki kabiliyetini kanıtlamak ve Padişah'ın ülkenin gelişme yolunda sarf ettiği çabalarını göstermeye çalışması gibi amaçlarla sergiye katılan Osmanlı İmparatorluğu, ilk kez Fransa ve İngiltere ile politik ve askeri anlamda büyük bir işbirliği içine de girmiş oluyordu.

Bu dönemde, Avrupa'da oluşan sanayi hareketlerine uyum sağlamaya çalışma ve yenileşme çabaları içinde olan Osmanlı'da da, gerek sanayi alanında gerekse sanatta yoğun çalışmalar yapılmıştır. Avrupa'daki 'hasta adam' imajını silmek ve sanayisinin ilerlediğini ispat etmek isteyen Osmanlı İmparatorluğu da yeni atılımlar içersine girmeye çalışmış, bu dönemde küçük el sanatlarını canlandırmak amacıyla birtakım küçük sanayi işletmeleri kurmuştur.

Ancak burada Osmanlı'da gelişemeyen küçük ölçekli sanayilerin, özellikle de konumuz olan mimari yapılar ile kullanımı doğru orantılı olan küçük objelerin üretim anlayışını, Osmanlı'nın hükümdarlık anlayışında aramak gerekir. Türk devletlerinin hükümdarları, asaletin gösteriş ve görkemini, askeri anlamda güç sahibi olmakta ve büyük ölçekli topraklara hükmetmekte bulmaktaydı. Fani olan insan, yaşamı boyunca dünya zevklerini değil, ahreti amaçlamalıydı. Dolayısıyla mütevazı saraylarda yer alan günlük kullanıma ve dekora yönelik objeler de, aynı anlayış doğrultusunda üretim teknolojisi belli çerçeveler içersinde olan mütevazı objeler olarak kalmışlardır.

Ancak bu anlayış, 18.yüzyıl başlarından itibaren ülkelerarasında gelişen ilişkiler doğrultusunda, başkentlere gönderilen elçilerin hazırladıkları sefaretnamelerde, Avrupa saray yapılarını ve hükümdarların yaşam biçimlerini göstermeleri ile değişikliğe uğramaya başlamıştır.[5] III. Selim döneminden itibaren artan Batı hakkındaki bilgiler, Osmanlı padişahları üzerine yeni ufuklar açılmasını sağlamıştır. Avrupa hükümdarları görkemli, muazzam saraylarda yaşadıklarına göre artık, Osmanlı padişahlarının sarayları ve sarayı oluşturan diğer elemanları da aynı uygunlukta olmalı, padişahın şanına tümüyle yakışmalıdır.

III. Selim ve II. Mahmud gibi reformcu padişahlara göre, Osmanlı Devleti'nin kendini toparlayarak güçlenebilmesi için, Batı bilgi ve teknolojisinden yararlanarak çağdaşlaşma çabasını sürdürmesinden başka çaresi yoktu. Bu görüş aslında hiç bitmemiş, 1839 Tanzimat hareketinden sonra daha da kuvvet kazanarak devam etmiştir.

Ordu ve donanmanın ıslah edilmesi için, Avrupa'dan subay ve mühendis getirilmesi ile dolaylı biçimde de olsa sanatçının, mimarın, el sanatları ustalarının bunlardan bir şeyler öğrenmeleri ya da bilgilerini takviye edebilmeleri ya da hiç bilmedikleri bir konuya ilgi göstermeleri, Batı'dan gelen yeni anlayış ve estetik değerlere dikkat çekmeleri mümkün olmuştur. Ancak burada dikkat çekilmesi gerekli husus, Türkiye'de dış kaynaklı ve mevcutlardan farklı estetik zevklere ve yeni teknolojilere yöneliş ve Batıya açılış, öncelikle sanatta daha sonra da toplum yaşamında, modernleşme hareketinin ifadesi şeklinde bir gelişim yolu izlemiştir.

Burada dikkat çekici bir diğer husus, saray mimarisinin değişmesi ile önce aristokrat kesimde ve sonra da halkın yaşam düzeninde meydana gelen değişimlerdir. Türk toplum yaşamında hâkim olan minder-sedir düzeni ve kullanılan geleneksel kap ve dekoratif amaçlı kullanım objeleri, Batının kullanım ilkelerinin örnek alınması ile toplum içinde kademeli değişimlere yol açmaya başlamıştır.

19.yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu için modernle gelenekselin iç içe yaşandığı bir dönem olmuş, bu dönemde yeniliklere açık olunmuş, ancak gelenekselden de tümüyle vazgeçilmemiştir. Örneğin, son dönem saraylarında görülen masalar ve sayıları on binleri bulan yemek takımları, ziyafetlerde ve özel günlerde masalarda yemek yendiğini gösterirken, koleksiyonlarda bulunan siniler günlük hayatta gelenekselden vazgeçilmediğinin adeta göstergeleri gibidirler.

Çağın gerekleri doğrultusunda değişen zevkler, Cevdet Paşa'nın 'Maruzat'adlı eserinde ifade ettiği şekilde, 19.yüzyılda sinide yemek yeme âdetinin yerini masalara kurulan sofraların almasında ve sofralarda çatal-bıçak takımları ile yeni tarz servis tabaklarının kullanımında bulmuştur. 19.yüzyıl Osmanlı saraylarındaki sofra düzeninde, batı sofralarındaki ziyafet sofraları ile oldukça fazla benzerlikler görülür. Bu dönemde batıda kullanılan yemek takımlarına ek olarak, porselen şamdanlar, sosluklar, dondurmalıklar gibi çeşitli ek servis parçaları da sofra düzenine katılmışlardır. O devri yansıtan fotoğraflardan ve koleksiyonlarda yer alan çiçeklik formlarından anladığımız üzere, sofraların süslenmesine çok önem verilmiş ve sofralarda farklı formlarda, art nouveau ve rokoko bezemeler içeren vazolar ve çiçeklikler dahi kullanılmıştır.

Sultan II. Mahmud döneminde, sofra adabı ve hizmetlerde batılı etkilerin görülmeye başlandığı ve Sultan II. Mahmud'un, düğünlerde ve yabancı konuklar için verilen yemeklerde, batılı tarzda sofralar kurduttuğu bilinmektedir. Avrupa'dan getirtilmiş, Sultan II. Mahmud tuğrası taşıyan sofra takımları bu durumu destekleyen koleksiyonlardır.

Yıldız Sarayı-II. Abdülhamid sofrası, 19.yüzyıl.

Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz'in Dolmabahçe Sarayı'nda ve Sultan II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'nda yabancı konuklara verdikleri ziyafetlerin de batılı özellikler taşıdığı bilinmektedir. Bu dönemlerde verilen ziyafetlerde, Avrupa'dan getirilmiş farklı formlarda porselen objeler dikkat çekmektedir.

19.yüzyıla ait arşiv belgelerinde, son dönem ziyafetlerinde kullanılıp geri verilmek üzere piyasadan alınan Avrupa yapımı sofra takımı kayıtları vardır. Yine başka bir belgede ise, Sofracıbaşı Marko'nun Paris'e gidip geldiği, aşçıların ve şekerlemecilerin de Fransa'dan getirtildiği belirtilmektedir. Bu dönemde konuklar için kiralanan sofra takımları, konuklar gittikten sonra çatlak ve kırıkları için tazminat ödenerek geri verilmişlerdir.[6]

Sultan Abdülmecid döneminde, Avrupa'da özellikle İngiltere'de yaygınlaşmaya başlayan çay saatleri, Osmanlı kültürüne de etki etmiş, farklı form ve boyutlarda çay ve kahve servisi kullanılmasını gerektirmiştir. Ancak burada da gelenekselden tümüyle uzaklaşılmamış, kahve ocakları kullanımı devam etmiş, farklı tip fincanlar koleksiyona katılmıştır.

Yine bu dönem, Batı neo-klasiği ve ampirini iyi bilen sanatçıların, mimarların, diplomatların Avrupa ülkelerini ziyaret ederek Avrupa sanat ve teknolojisinin yeni ürünlerini öğrenmiş oldukları ve bunları Osmanlı İmparatorluğu'nda öğrettikleri bir dönem olmuştur.

Sultan Abdülmecid dönemindeki bazı belgelerden ülkeler arasında gelişen bu ilişkilere istinaden 'Dolmabahçe Sarayı'nın yapımında, özellikle İngiliz ve Fransız teknolojisinin en seçme ürünlerinin yer aldığını, bunların bir kısmının da kataloglardan Fransa'ya ve İngiltere'ye sipariş edilen 'porselenler' olduğunu görüyoruz.

Ayrıca, bu dönemde Avrupa'dan özel sipariş sofra takımları ve dekoratif eserler getirtmek dönemin modası haline gelmiş, sultanlar ve saray hanımları 'Paris modasının' da etkisi ile lüks tüketim mallarını, Galata ve Beyoğlu'na yerleşmiş yerli ve yabancı tüccarlardan satın alarak saraya getirmişlerdir. Saray koleksiyonunda, 'H. Decugis' adlı Fransız mağazasından alınan, çoğunluğunu Fransız porselenlerinin oluşturduğu pek çok porselen bulunmaktadır. Yine saray harcamalarına ait arşiv kayıtlarından İstanbul'da bulunan İngiliz mağazası 'Baker'dan kapaklı sahanlar alındığı bilinmektedir. [7]

Kahve Takımı. 19.yüzyılda Sultan Abdülmecid'in kızı 'Refia Sultan' için, D.S.M.P.K.

Yine Dolmabahçe Sarayı koleksiyonunda bulunan, içi mor kadife kaplı, iki bölmeli mahfazanın üzerinde 'Refia Sultan' yazılı olan kahve takımı da, Beyoğlu'ndaki tüccarlardan alınmış, çok önemli bir koleksiyon parçasıdır. 14 adet kahve fincanı ve zarfı bulunan bu koleksiyon, turkuaz renkte ve çok ince porselenden yapılmış ve üzerlerinde altın yaldız ile Osmanlıca, Sultan Abdülmecid'in kızı Refia Sultan'ın isminin yazılı olduğu çok zarif bir takımdır.

Ayrıca bu dönemde batılı devlet adamlarının, ülkelerinin değerli ve beğenilen porselen türlerini ya da tamamıyla Osmanlı için üretilen porselenleri, hediye olarak gönderdiklerini biliyoruz. Bunlardan, III. Napolyon tarafından Sultan Abdülmecid'e gönderilen Sèvres ürünü 'Louis Philippe' damgalı altmış parçalık yemek takımını örnek olarak verebiliriz. Ayrıca yine, Paris'te bulunan 'Baschet-Frere, Brevete Brianchon, Rousseau' gibi imalathaneler, Sultan Abdülmecid tuğralı ve Türk bayraklı porselen tabaklar üretmişlerdir.

19.yüzyılın ortalarına doğru ise Rusya ile gelişen ilişkiler doğrultusunda, Osmanlı Sarayları'nda Rus porselenleri görülmeye başlanmıştır. Çar I. Nicolai (1825-1855) tarafından Sultan II. Mahmud'a hediye olarak kendi damgasını taşıyan yemek takımı ve vazolar gönderilmiştir. Bu takım, bugün Topkapı Sarayı porselen koleksiyonunda bulunmaktadır.

Rus Çarı I.Nicolai tarafından II.Mahmud'a hediye olarak gönderilen St.Petersburg Porselen Fabrikası ürünü yemek takımı, 1834, T.S.M.P.K

Sultan II. Abdülhamid dönemine ait, üzerinde Alman İmparatoru II. Wilhelm'ın portresinin bulunduğu vazoda büyük olasılıkla, İmparatorun diplomatik ziyaretinde Sultan'a getirdiği hediye olmalıdır. Ayrıca yine, üzerinde İsveç Kralı II. Oscar'ın portresinin bulunduğu duvar tabağı da hediye olarak gönderilen diğer eserlerden bazılarıdır.

Ayrıca, batıya hediye olarak gönderilen eserler arasında, Mustafa Vasfi Paşa'nın (1857-1905) kendi yaptığı iki adet vazoyu II. Abdülhamid adına, İngiltere Kralı'na hediye olarak götürdüğü bilinmektedir. Yine, II. Abdülhamid'in Alman İmparatoru II. Wilhelm'e yolladığı hediyeler arasında 'Yıldız Porselenleri' yer almaktadır.

Yine, Başbakanlık arşivinde yer alan Tarih 14/Ra/ 1320 Dosya No:40 Gömlek No:54 sayılı belgeye göre, Padişah tarafından 'Rus İmparatoru ve İmparatoriçe'sine hediye edilmek üzere çay ve vazo takımları 'Padişah'ın Yaveri Feyzi Bey' tarafından 'Petersburg Sefiri'ne 24 Mayıs 1318 (yaklaşık 6 Haziran 1902) tarihinde Padişah iradesi ile beraber, hediyeler ve bir kıt'a defter (ne gönderildiğine dair defter) ile gönderilmiştir. 3 Haziran 1318 (yaklaşık 16 Haziran 1902) tarihinde 'Peterhof Sarayı'nda, hediyeler İmparator ve İmparatoriçeye takdim edilmiştir. Kayıtlara göre, 'Fabrika-i hümayun' ürünü olan bu hediyeler, İmparator tarafından tek tek incelenmiş ve takdim edilen 'açık mavi renkli çay ve vazo takımları'nın bizzat padişah tarafından seçildiğinin söylenmesi üzerine, İmparator'un buna da ayrıca sevindiği beyan edilmiştir.[8] Yine belgede belirtildiği üzere, hediyelerin takdiminde Feyzi Bey'in de hazır bulunduğu ve vazifesini güzel ifa etmesi nedeniyle imparator tarafından ödüllendirildiği de beyan edilmiştir.

Görüldüğü gibi Osmanlı'da porselenle olan yakın ilişkiler yüzyıllardır zaten mevcuttur. Ancak değişen siyasi ve ekonomik koşulların sonucu olarak Osmanlı artık kendi porselenini üretmek zorundaydı. Gerek padişah için bir prestij unsuru olması, gerekse sarayın ve halkın porselen kullanım ihtiyacı ve Avrupa'nın özellikle de Fransa'nın bu konudaki teşvikleri, porselen sektörünün Osmanlı'da kuruluşunu hazırlayan sebepler olmuştur.

3.2 Porselen Üretiminde İlk Girişimler, ‘Eser-i İstanbul’

Osmanlı’da ilk porselen çalışmalarının 19. yüzyıl başlarından itibaren, İstanbul’da Galata, Beykoz, Eyüp ve Balat gibi semtlerindeki küçük çini ve çömlek atölyelerinde yapıldığı bilinmektedir. Sınırlı sayılarda ve pek kaliteli olduğu söylenemeyen bu ürünler, Osmanlı porselen sanatının ilk örnekleridir. Bu atölyelerden T.S.K.eserlerinden tespit edilen ‘Alimzade’ atölyesi, bunlar içinde en değerli olanlarından birisidir. Arşiv kayıtlarından öğrendiğimize göre, girişimcinin kendisine ait olan Mahmutpaşa’daki dükkânında satılan bu porselenler üzerinde, ‘Alimzade Ömer Efendi’ damgası bulunmaktadır.

Daha sonraki dönemlerde, 1845 yılında ‘Tophane Nazırı Fodosizade Ahmet Fethi Paşa’nın, daha kaliteli ve Avrupa tekniğinde porselenler üretmek amacıyla Beykoz’da İncirli Köyü civarında küçük imalathaneleri biraraya getirerek, bir porselen atölyesi kurduğu bilinmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu’nda porselen üzerine ilk ciddi girişim olan bu işletme, Sultan Abdülmecid (1839-61) döneminde kurulan, çok büyük boyutlu olmayan, yalnızca atölye tarzında üretim yapan küçük bir işletmedir. Bu işletmeye porselenin hammaddesi olan kaolin Avrupa’dan getirilmektedir. Ancak yapılan son araştırmalarla bu dönemde İstanbul civarında kaolin arandığı anlaşılıyor. İlerleyen dönemlerde de Haliç kıyılarındaki çamur ve kilin, fayans ve porselen yapımında kullanıldığı bilinmektedir.

Önceleri Viyana ve Saksonya porselenleri örnek alınarak yapılan, ancak daha sonraları Osmanlı zevk ve kültürüne yönelik üretimin yapıldığı bu eserler kendi aralarında, soğuk damga ile ‘mühür basılmış olanlar’ ve bir kısmının altın yaldız, bir kısmının ise mavi veya kırmızı boya ile damgalandığı ‘boya ile damgalananlar’ olarak ikiye ayrılırlar. Porselenlerin üstünde sadece fabrikanın adını veren damgalar bulunur. Ayrıca bazılarında kırmızı boya ile yazılmış ‘elif ve lam harfleri’ görülür.

Eser-i İstanbul damgası.

Fayans ve porselen üretimi yapan ‘Beykoz İncirli Köyü’nde kurulan bu porselen atölyesinde, üretilen eserlerde ‘Eser-i İstanbul’ damgası yer almaktadır. Bu damga ile birlikte İstanbul porselenleri ilk olarak, yerli imalatın kaliteli örneklerini vermiş oluyordu.

Günlük kullanım amaçlı değil, yalnızca dekoratif malzeme olarak üretilen bu porselenler, küçük fırınlara sahip olunması nedeniyle form olarak küçük boyutlarda üretilmiş, son derece başarılı çalışmalardır. Eserlerin bir kısmı düz beyaz renkte saç örgüsü şeklinde, bir kısmı ise çok renkli ve yaldız süslemeli şekerlikler, kupalar, sürahiler, vazolar ve çini şeklinde kare levhalar, aşure testileri gibi formlar olarak tasarlanmışlardır. Porselenlerin kapak tutamakları çeşitli meyve, sebze veya çiçek biçiminde yapılmıştır ve Avrupa porselen örnekleri ile benzerlik gösteren bu şekillerde çilek, incir, erik, domates, biber, gül, papatya formları kullanılmıştır. Ayrıca bu dönemde üretilen çini karoların üzerinde de altın yaldızla yazılmış, 'Eser-i İstanbul' damgası görülmektedir.

Eser-i İstanbul, 18.yüzyıl, T.S.M.P.K.

Çalışan sanatçı ve ustalar hakkında fazla bilgi sahibi olamadığımız fabrikanın, yalnızca 'Hacı Beyzade Ali Bey' isimli bir çalışanı olduğu ve bu kişinin de desenci olduğunu biliyoruz. [9]

Osmanlı İmparatorluğu 1855 yılında, Paris'te açılan üçüncü uluslarası sergiye ikinci kez katılmıştır. Bu sergiye 2000 parça ürün ile katılan Osmanlı imparatorluğu'na ait sanayi ve tarım ürünleri otuzbeş ayrı pavyonda, özel olarak inşa edilen "Endüstri Sarayı"nda sergilenmiştir. Hariciye Teşrifatçısı Kamil Bey tarafından temsil edilen Osmanlı İmparatorluğu'na ait sergilenen ürünlerin listesinde, 29 adet seramik ürünü olduğu belirtilmiştir. "İncirköy Fabrika-i Hümayunu" yapımı porselenler Osmanlı tarafından kazanılan 27 madalyadan birini almıştır. [10]Bu sonuçtan da, "İncirköy Fabrika-i Hümayunu"yapımı ürünlerin, böyle önemli bir uluslararası sergide sergilenecek ve madalya alacak kadar iyi ürünler olduğu anlaşılmaktadır. Pahalı bir üretim olan bu porselenler, lüks malzeme olmaları nedeniyle az sayıda üretilmişlerdir. Pahalı üretim ve devletin içinde bulunduğu ekonomik, buhran, bakımsızlık ve sipariş borçlarının ödenememesi gibi sebeplerle bu imalathane, kuruluşundan 25-30 sene sonra kapatılmıştır.

3.3 Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu'nun Kuruluşu ve İşletilmesi

Yıldız Porselen Fabrikası'nın kuruluşu hakkında farklı kaynaklarda, farklı yorumların yer aldığı görülmektedir. Kabul edilen en yaygın görüşlerden birisi, 1890 yıllarında Fransa'nın Türkiye Büyükelçisi olan M.Paul Cambon'un (1843-1924) porselen fabrikası kurulması için, II. Abdülhamid üzerinde yarattığı etkidir.[11]

Yine değerlendirmeye alınan bir diğer yorum da: O günlerin Avrupası'nda birçok devlet yöneticisinin, örneğin Avusturya- Macaristan İmparatoru'nun, Prusya, İngiltere, Fransa Kralları'nın ve Rus Çarı'nın, dünya saraylarının prestij sanat ve teknolojisi sayılan, dünyaca ünlü porselen fabrikalarına sahip olmaları ve II. Abdülhamid'in de kendi insiyatif ve isteği doğrultusunda böyle bir fabrikaya sahip olmak arzusudur.

Yıldız Porselen Fabrikası, İ.Ü. Merkez Kütüphanesi, 90680 env. Numaralı II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albümden.

Aslında burada farklı görüşler olarak ele alınan bu yorumlar, birbirlerini tamamlayıcı, aynı amaç ve hedefler doğrultusunda alınacak kararlara sebep olabilecek nedenlerdir. Kaldı ki kanaatimizce, kendisi de oldukça usta bir marangoz olan, sanat ve sanatçıyı koruyan böyle bir hükümdarın, ülkede diğer bir sanat kolu olan çini ve porseleni teşvik edici girişimlere yönelmesi başka bir sebep gerektirmeyen öncelik konusu yaratmış olmalıdır. Hükümdarın bu konuyu anlık yapılmış konuşmalara istinaden değil de, tüm detayları düşünülmüş olarak ve uzun çalışmalar sonucunda hayata geçirmiş olması, çok daha kolay anlaşılabilir bir olgudur.

Yine, Sultan'ın 1900 tarihinde yazmış olduğu 'Hatıra Defteri'ne istinaden, 'kendisine gelen tüm teklif ve yorumları sonuna kadar dinleyip, soğukkanlılıkla telaş etmeden karar verdiğini, ancak bir karara vardıktan sonra da kararından dönmediğini ve sebatla tatbik ettiğini' öğreniyoruz. [12] Dolayısıyla kanaatimizce, böyle bir şahsın böyle önem arz eden bir işletmeyi, ani bir kararla kurmuş olması çokta gerçekçi görünmemektedir.

‘Macaristan Jolnay Porselen Fabrikası’sahibi Jolnay Mikloş’a verilen mecidi nişan belgesi.

Ayrıca, bu konuda yapılan bir araştırmadan edindiğimiz bir bilgiye istinaden II. Abdülhamid tarafından verilen 4.rütbeden mecidi nişanının belgesi 1887 yılında İstanbul’a gelmiş bulunan, ‘Macaristan Jolnay Porselen Fabrikası’sahibi Mikloş Jolnay’a verilmiştir. Burada enteresan olan husus, belgenin bu şahsa kurulacak fabrika ile ilgili yaptığı başarılı çalışmalardan ötürü verilmiş olmasıdır. Kanaatimizce, fabrikanın 1892 yılında kurulduğu göz önüne alınırsa, Sultan II. Abdülhamid’in bu fabrika ile ilgili çalışmalara, gerçekte çok önceden başlamış olduğu görülmektedir.

Ancak bütün bunların yanı sıra dönemin Türkiye’sinde genel olarak yaygınlaştırılmak istenilen bir sanayileşme düşüncesini ve bu sanayileşme için öncü kuruluşların, özellikle devlet tarafından desteklenmiş ve korunmuş olmasının gerekliliğini de unutmamak gerekir. O günlerin en önemli sorunlarından birisi olan ülkenin geleneksel endüstrilerinin gün geçtikçe güçsüzleşmesini önlemenin tek yolu ise yeni teknolojilerin, Sanayi Devrimi’ni gerçekleştirmiş olan Batı ülkelerinden, bu tarz işbirlikleri ile ülkeye getirilmesi olmuş olmalıdır.

Dönemin tüm bu ekonomik ve siyasi şartları içinde, Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) tarafından Yıldız Sarayı dış bahçesinde, 1890-1892 yıllarında inşa ettirilen bu fabrika, devrindeki kaynaklara göre ‘Çini Fabrika-i Hümayunu veya Porselen Fabrika-i Hümayunu’ adıyla anılan fabrikadır. Bu fabrika, İstanbul’da 1845 yılında Sultan Abdülmecid (1839-1861) zamanında, ‘Eser-i İstanbul’ damgasıyla porselenler imal eden Beykoz’daki ilk fabrikadan sonra kurulan, ikinci porselen fabrikasıdır.

İki yıl kadar üretim yapan fabrika, 1894’deki büyük hasara yol açan İstanbul depreminde oldukça büyük zarar görmüş ve aynı yıl mimar D’Aranco’[13] tarafından yeniden inşa edilmiştir. Bu yapı, kırmızı tuğladan yapılmış iki kule ortasında kemerli bir kapısı bulunan değişik bir mimariye sahip bir yapıdır.[14]

Fabrikanın ilk kurulduğu yıllar. İ.Ü. Merkez Kütüphanesi, 90680 env. Numaralı II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayındaki Kütüphanesine ait albümden.

Bir saray imalathanesi, Fabrika-i Hümayun olarak kurulan atölye ilk yıllarda yalnızca saray ve saray çevresi için çalışmış, burada imal edilen porselenlerin pek çoğu ise devlet büyüklerine ve Batı'ya hediye olarak gönderilmiştir.

1909 yılında 'Sultan II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden sonra Porselen Fabrika-i Hümayunu'nun da faaliyeti durdurulmuştur. Arşiv kayıtlarına göre, fabrikanın kapanması üzerine sayıları yirmiyi aşan sanatçı işsiz kalmış ve burasının yeniden çalıştırılması için, devlet makamlarına yazılı müracaatta bulunmuşlardır. Bugün bu belgeler Başbakanlık arşivlerinde yer almaktadır. [15]

Ancak fabrikanın tekrar açılışı uzunca bir süre mümkün olmamış ve Maarif Vekâleti tarafından, bugünkü adıyla İstanbul Arkeoloji Müzesi olan 'Müze-i Hümayun'a bağlanarak çalıştırılması istenmiştir. Halid Ziya Uşaklıgil'in hatıralarından edindiğimiz bilgilere göre, Sultan II. Abdülhamid Yıldız'da bir müze kurduğu zaman, değişik zamanlarda bendegânından birini Topkapı Sarayına göndererek 'Hazine-i Hümayun'dan porselenleri de kapsayan birçok sanat eserini, Yıldız'a aldırtmış ve bunları genel olarak sarayın değişik yerlerine ve çoğunlukla da 'Yıldız Müzesi'ne koydurtmuştur.[16]

Ayrıca yine bu hatırattan öğrendiğimize göre, Hazine muhafızlarından birkaçı bendegân vasıtasıyla aldırılan yüzlerce eşyanın özelliklerini gizlice ve ayrıntılı biçimde bazı defterlere kaydetmişlerdir. [17]

Sultan II. Adbülhamid'in tahttan indirildiği 1909 yılında dönemin müze müdürü olan Osman Hamdi Bey, sözü edilen bu defterleri de kullanarak, Yıldız Sarayı Müzesi'nde bulunan eserleri Müze-i Hümayu'nun üst katındaki salonunda toplamıştı. Yıldız Sarayı'na ait eserlerin konulduğu bu bölüm, günümüzde halen 'Yıldız Salonu' adıyla anılmaktadır."Yıldız'daki müzeden toplanıp Asar-ı Atika Müzeleri'ne nakil olunan eşyaların defteri olan üç defterde diğer eserlerle birlikte kaydedilen bu eserler, 1933 yılında 'Topkapı Sarayı Müzesi'ne devredilmişlerdir.

Fabrikanın yeniden çalıştırılması fikrini onaylayan Osman Hamdi Bey, bu konuda girişimlere başlamış ve imalat için gerekli olan kaolinin Sakız Adası'nda bol miktarda bulunduğunun tespit edilmesi üzerine de, fabrikanın tekrar açılması için çalışmalara başlamıştır. Ayrıca Fransa'dan uzman getirtmek için faaliyetlere de başlamış, ancak bu arada rahatsızlanarak 1910 yılında vefat etmiştir. Sanatçının vefatı üzerine yerine kardeşi Halil Edhem Bey müze müdürü olarak tayin edilmiş ve fabrikanın adının "Çini Fabrikası" olması dolayısıyla burasının çinicilik üretimi için tahsis edilmesini teklif etmiştir. Bu dönemde, T.S.K.'nun da örnekleri bulunan porselen duvar çinileri yapılmıştır.

1911 yılında Müze-i Hümayun Müdürü Halil Bey zamanında, yapılan tamirat sonucu 1912 yılında fabrika tekrar faaliyete geçmiş ve yarım kalmış parçalar da tamamlanarak fırınlanmıştır. Bu porselenler 'Hamidiye Türbesi' karşısındaki 'Orsu Pazarı'nda satışa çıkarılmıştır.

Bu sıralarda, Sultan II. Abdülhamid döneminde onbeş sene fabrikanın imalat müdürlüğü görevini yürütmüş olan Pierre Tharet de 'Müze-i Hümayun Müdüriyeti'ne yeniden açılması düşünülen fabrikada çalışmak istediğini bildiren bir dilekçe ile müracaat etmiştir. Ancak bu dilekçenin kabul edilmediği veya işlem yapılmadığı ve arkasına "şimdilik hıfz" yazılarak dosyaya kaldırıldığı bilinmektedir. Ertesi sene 'P. Tharet'nin müze idaresine bir şikâyet mektubu yazdığı da yine arşiv kayıtlarında yer alan bilgilerdir.

Bu sırada 'Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi' hocalarından ressam Ömer Adil Bey fabrikanın müdürü olmuştur. Sanatçının 1912 yılında istifasından sonra Darphane modelcisi olan, heykeltıraş ve desinatör Mesrur İzzet Bey fabrikaya müdür olarak tayin edilmiştir. Aynı tarihlerde İstanbul'da Yakacık civarındaki, işletme ruhsatı İngiliz teb'asından Robert Camille'e ait olan, kaolin ve kırmızı boya madeni ocağının, müddetinde çalıştırılmadığı için iptal edilip Maarif Vekâleti'ne ve dolayısıyla fabrikaya terk edildiğine dair 31 Ağustos 1331 tarihli belge mevcuttur. Başta hammadde olmak üzere, büyük ölçüde dışarıya bağımlı olarak faaliyet gösteren fabrika, 1914 yılında 1.Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte yeniden kapanmıştır.

Kurtuluş Savaşı yıllarında ülkenin haberleşme alanında daha önceleri yurtdışından getirilen 'telgraf ve telefon izolatörleri' için porselen fincanlara ihtiyacı olunca fabrika, Talat ve Enver Paşa'ların istekleri üzerine dönemin müdürü Mesrur İzzet Bey yönetiminde, bu kez tarihinde ilk ve son kez üretmek üzere 'izolatör' yapımı için yeniden açılmıştır. Fabrikada daha önce çalışan çok sınırlı sayıdaki işçiler köylerinden toplanarak getirilmişler ve çok zor şartlarda yüzbinlerce izolatör üretmişlerdir. [18], [19]

Fabrikanın üretim atölyeleri. İ.Ü. Merkez Kütüphanesi, 90680 env. Numaralı II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albümden.

1915-1916 yıllarına kadar üretimi çeşitli zorluklarla devam ettirilen Yıldız Porselen Fabrikası'nın bir dönem, Kadıköy'e taşınması da planlanmıştır. Yine arşivlerde, 'eskiyen fırınların yerine yenisinin yapılmayıp, Fenerbahçe semtinde yeni bir fabrika yapılması' görüşünü içeren belgeler yer almaktadır. Fenerbahçe'ye yapılacak porselen fabrikası inşaası için müteahhit ve mimar Hayik Zipçı isimli bir şahısla antlaşma imzalanmıştır. Ancak binaların bir kısmı yapılmış olsa da, inşaatın yarım kaldığını yine bazı belgelerden öğrenmekteyiz.[20] Daha sonraları kısa aralıklarla üretime devam edilmişse de fabrika, 1918 veya 1920 yıllarından sonra kapatılmıştır. Bu tarihlerde fabrikanın üretmiş olduğu porselenler, İstanbul'da Sultanhamam ile Hereke Fabrikası'nın satış yerinde halka satışa sunulmuştur.

Cumhuriyet'ten sonra 1936-1938 yıllarında, 'Milli Emlak' tarafından tasfiye edilen fabrikada bulunan kalıplar ve diğer demirbaş eşyalar da, müzayede yolu ile satılmıştır. Tarihçi Zarif Orgun'un verdiği bilgiye göre, fabrikanın eşyasını, pişmemiş tabak ve vazoları, kalıpları ve bir hayli de mevcut kaolini satın alan, Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa'dır. [21]

Fabrika 1959 yılında Sümerbank'a devredilmiştir. Bu tarihten itibaren ek binaların temelleri atılarak 1961 yılında yapılan ilk denemeler de başarıyla sonuçlanmıştır. Fabrika 1962 yılında "Sümerbank Yıldız Porselen Sanayii Müessesesi" adıyla yeniden faaliyete geçirilmiş, aynı yerde son yıllara kadar porselen imalatına devam edilmiştir. İşletme, kuruluşunun 100. senesinde 'TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na devredilmiş ve 'Yıldız Porselen Fabrikası' adını almıştır. Günümüzde üretimi halen devam etmektedir.

3.4 Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu'nun Türk Ekonomisi İçindeki Önemi

II. Abdülhamid' döneminde Osmanlı ekonomi politikası, daha önceki dönemlere kıyasla daha korumacı ve kendi kendine yetebilen bir ülke yaratma anlayışı içersine girmiştir. 18.yüzyılda Avrupa ülkelerinin ekonomilerine güç veren 'Sanayi Devrimi'nin etkileri, Osmanlı'da ancak 19.yüzyılda görülmeye başlanır ve fabrikanın ülkedeki geniş sanayileşme hareketleri ile çok yönlü bağlantıları olmuştur.

Bu dönemde Osmanlı ekonomisinin yapılan ağır savaşlar, kaybedilen topraklar ve azalan vergi gelirleri nedeniyle oldukça zorda olmasına karşılık, Abdülhamid iç piyasayı canlandırmak için, sanayi hareketlerine hız vermek istemiştir. Yine bu dönemde özellikle lüks tüketim mallarının, ülke kaynakları kullanılarak ve ekonomiye ağır yük getirmeden üretilmesi çabaları olduğu görülmektedir.

Bu nedenle, özellikle saray halkına yönelik üretim yapan bazı el sanatları kurumlarının yeniden yapılandırılmak suretiyle ya da küçük kapasiteli de olsa, üretime yeni açılması ile iç piyasanın canlandırılması çalışmalarının hız kazandığını görüyoruz. Bu amaç doğrultusunda da öncelikle Avrupa'dan yüksek maliyetlerle ithal edilen porselenin, İstanbul'da kurulan bu fabrikada üretilmeye başlanması, ekonomiye oldukça olumlu yenilikler getiren bir girişim olmuştur.

Bu dönemde Osmanlı saray ve aristokrat evlerinde kullanımı oldukça fazla olan ve sahip olunduğunda önemli bir prestij unsuru olarak kabul edilen porselenin, Avrupa'dan oldukça fazla miktarlarda ithal edildiğini biliyoruz. Hatta Osmanlı pazarları için ciddi boyutlarda üretim yapan Avrupa porselen firmalarından özellikle Avusturya ve Alman fabrikalarının, zora düştükleri durumlarda Osmanlı için kapasite arttırma çalışmaları yaptıkları ve bu sayede de zordan çıkmayı başardıkları bilinmektedir. Dolayısıyla bu durum, dönem içersinde Osmanlı'nın porselene olan yoğun ilgisini ve Avrupa'nın da porselen sayesinde Osmanlı'ya karşı elinde bulundurduğu avantajları göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Burada dikkat çekilen husus, fabrikanın ilk kurulduğu yıllardaki ihtiyaç duyulan hammadde ve insan kaynaklarının, Fransız ve Alman porselen fabrikalarından yüksek maliyetlerle temin edilmesine karşılık, buna rağmen sarayın porselen için yaptığı harcamalara kıyasla ülke ekonomisine sağladığı katkı payıdır.

Aslında fabrikanın kuruluş amacını ve döneminde ülke ekonomisine yarattığı katkıyı, ülkeye porselen sanayinin ilk kez ciddi bir oluşumla giriyor olmasında ve yok olma tehlikesi yaşayan en önemli el sanatlarından çiniciliği, tekrar canlandırmasının yaratacağı faydalarda aramak yerinde olacaktır.

Daha önceki dönemlerde de ekonomiyi oldukça etkileyen saray kadınlarının değerli taşlar, kürkler, halılar ve porselenler gibi lüks tüketim malları için yaptıkları yüksek harcamaların Abdülmecid döneminden itibaren bütçeyi olumsuz yönde etkilediği ve zora soktuğu bilinen bir gerçektir. Ancak herşeye rağmen ileriki dönemlerde de bu tarz lüks tüketim malları, yoğun bir şekilde saraya girmeye devam etmiştir. Bu nedenle öncelikle saraya ve daha sonra da halka yönelik üretim yapan porselen fabrikasının kurulmasının, ekonomiye getireceği olumlu katkısınında göz ardı edilemeyeceği bir gerçektir.

Bu fabrika, her ne kadar Avrupa'daki benzerlerine kıyasla oldukça küçük kapasiteli bir işletme dahi olsa, global anlamda değerlendirme yapıldığında dönemin ekonomisine oldukça yüksek artı değer sağlamıştır. Yine dönemin şartları içersinde düşünüldüğünde, bu fabrikanın önderliğinde yalnızca küçük atölyelerde yapılan küçük girişimlerle ve yalnızca birkaç kişinin çalıştırılması şeklinde devam ettirilen el sanatları sektörü ilk kez, istihdam kapasitesi yüksek ciddi bir oluşuma dönüşmüştür.

Yine bu fabrika ile birlikte, yalnızca Kütahya'da bazı yerel üretim atölyeleri ile devam eden çinicilik, tekrar gündeme gelmiş ve yapılan atılımlarla daha yüksek kapasitede çini üretimi hedeflenmiştir.

Örneğin bu dönemde, Sultan II. Abdülhamid tarafından Topkapı Sarayı'nda çeşitli restorasyonlar yaptırılmış ve fabrika, çini üretim kapasitesini arttırarak sarayın Bağdat ve Revan Köşk'leri için yeni çiniler üretmiştir. Köşklerin iç ve dış duvarlarında bulunan mavi beyaz dekorlu çinilerin dökülenlerinin yerine, Yıldız Porselen Fabrika-i Hümayunu'nda üretilen yeni çini porselenler, restore edilen duvar yüzeylerine monte edilmiştir. Tamirlerden arta kalan, 25x25 cm. ölçülerindeki çini porselen karo levhalar bugün, T.S.M.P. K.'nunda katalog no: 215 ile yer alan karolardır. Bu karoların tamamı yerlerine kullanıldığı ve üretilenlerden arta kalan başka örnekler olmadığından bu eserlerin koleksiyonda yer alması, sanat tarihi açısından son derece önemlidir. Tahta çerçeveler içersine alınan bu karolar geleneksel çini desenleri bezenmiş ve 1312 H. sene 3/1897M. tarihli eserlerdir.

Ancak fabrikanın kuruluşundan itibaren oldukça yüksek olan üretim maliyetleri, 1909 yılında II. Abdülhamid'in tahtan indirilmesi ile tamamen karşılanamaz hale gelmiştir. Bu dönemde Avrupa'da oldukça ucuz maliyetlerle üretim yapan Avrupa fabrikalarıyla da rekabet edemeyen saray himayesindeki bu lider fabrika, bir süreliğine zorunlu olarak kapatılmıştır.[22]

Ancak bu zorlu dönemden sonra, üretimi yarım bırakılmış bisküvi porselenler imalatları tamamlanarak Ordu-Donanma pazarında, bu sefer halka yönelik olarak satışa sunulmuşlardır. Bu durum yinede ekonomiyi kısmen canlandırmış ve yapılan bu zorunlu satışlarla porselenlerin kullanımı halka indirgenmiştir.

Fabrikanın 1912 yılında üretim kapasitesi 98.500 kuruş'tur ve halkda artık porselen ile tanışmıştır. 1913 yılında fabrikada çalışan işçinin ortalama gündeliği 12-16 kuruş arasındadır. Bu dönemde ülkede porselen tüketiminin ve ithalatının oldukça fazla olduğu bilinmektedir. Gerçekte dönemin dış ticaret istatistiklerinde toprak, çini, porselen daima bir arada gösterildiğinden porselen ithalatının net değeri tam olarak bilinememektedir. Ancak İstanbul ve İzmir limanlarından yapılan ithalatın 6.500.008 kuruş olduğu kayıtlarda yer almakta ve bunun da önemli bir kısmının porselen ithalatı olduğu kabul edilmektedir. [23]

Bu durum aslında, ülke ekonomi şartlarının iyi olması durumunda kurulan yeni porselen sanayinin ülke ekonomisine sağlayacağı avantajı göstermektedir. Artık halk, Yıldız Porselen Fabrika'sının kurulması ile porseleni tanımıştır ve bu dönemde evlerde maden kaplardan ziyade porselen tüketimi daha yaygın hale gelmeye başlamıştır.

Ancak, I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile porselen sektöründeki olumlu gelişimler tekrar sekteye uğramış ve 1915 yılında üretim kapasitesi 31.500 kuruş'lara kadar düşmüştür. Bu dönemde fabrikada 2 memurun ve 30 işçinin çalıştığı bilinmektedir. Bu dönemde üretimi yapılan mamüller ise ordu için imal edilen, telgraf ve telefon izolatörleridir.

Fabrikanın 1917 yıllarına denk gelen döneminde ise 50-60 kişi arasında değişen bir işçi sınıfı istihdam edildiği bilinmektedir. Dönem dönem zorluklar yaşayan, kapanan ve tekrar üretime geçen fabrikanın dönemin şartları içersinde düşünüldüğü zaman Osmanlı ekonomisine sağladığı katkı payının, ekonomiye getirmiş olabileceği yükten daha fazla olduğu tartışmasızdır.

Fabrika 1920 yılından sonra uzunca bir süre kapalı kalmış, 1957 yılında yeniden çalıştırılması girişimleri başlatılmıştır. Fabrikanın onarılarak, yeniden donatılması ve işletilmesi görevi 'Sümerbank'a verilmiştir. 1959 yılında Sümerbank'a tamamen devredilen ve ismi'Sümerbank Yıldız Porselen Sanayii Müessesesi' olarak değiştirilen işletme 1962 yılında, yeniden üretime başlar. 1994 yılında Sümer Holding'in özelleştirilmesi projesine kadar geçen süre içinde korunmuş bulunan fabrika, 1994 yılından sonra bütünüyle TMBB Milli Saraylar Daire Başkanlığı'na devredilmiştir.

Çok ağır bir sanayi, zor bir teknoloji ve güçlü bir sermaye gerektiren porselen yapımı, fabrikanın kurulduğu yıllarda yüksek ısıların hassas olarak kontrol edilmesinin, ham malzemelerin ve renklerin kimyasal bileşimlerinin elde edilmesinin, büyük uğraşlar gerektirdiği oldukça zorlu bir serüvendir. Ayrıca yine bu teknolojiyi kullanabilecek donanımlı elemanların, biçimlendirme, kalıplama yapabilecek ustaların ve dekorlama yapabilecek sanatçıların yetiştirilmesi de, bir diğer zorlu yoldur.

Dolayısıyla bu denli emek isteyen, zorlu çabaların sonucunda ortaya çıkan olağanüstü porselenler, bir prestij sanayiinin ve sanatının da ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yaşadığı zorlu savaşlar ve geçirdiği ekonomik krizler içinde düşünüldüğünde küçük bir sermaye ile kurulduğu anlaşılan bu mütevazı saray fabrikası, dönemin Avrupa'sındaki sanayi devrimi sonrası yüksek teknolojileri ile çalışmaya başlayan kraliyet fabrikaları ile kendi çapında küçük boyutlu da olsa bir yarışa girmiş ve bu yarıştan başarı ile çıkmıştır.

Geçen yüzyıl içinde Türk porselen sanayinin oluşturulması ve geliştirilmesi çabalarına öncülük etmiş olan bu işletme, daha sonraki yıllarda yüksek kapasite ve yüksek üretim gücü ile kurulan ve dünya üretiminde üst sıralarda yer alan Türk porselen fabrikalarının potansiyelinin de öncülüğünü yaparak, haklı bir gurur elde etmiştir.

Ayrıca, yine o dönemlerde yok olmaya maruz kalmış, oysaki kökleri Anadolu'nun yüzyıllara uzanan güçlü birikimine bağlanan, geleneksel çini ve seramik yapımının sürekliliğinin sağlanması ve gelecek nesillere aktarılması ve de bunun ekonomiye getirdiği ilave katkı payı da Yıldız Porselen Fabrika'sının başarısı olsa gerektir.

3.5 Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu'nun Türk Tasarım Tarihi İçindeki Önemi

Kuruluşundan bu yana yüz yıldan fazla bir süre geçen ve o günden bu yana üretim yapan bu fabrikaya ve gelişime dikkatle bakılacak olursa, işletmenin küçük kapasiteli yapısından hiç beklenmeyecek ölçülerde, Türk çini ve porselen sanatının son yüzyılının en önemli birikimine öncülük yapmış olduğu görülür.

Sanayi Devrimi'nin İstanbul'daki en önemli yansımalarından biri olan bu fabrika ile bağlantılı olarak kurulmuş olan 'Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi' bir yandan Batı ölçülerindeki gelişimlerin ve sanatın, diğer yandan da geleneksel sanayinin gelişmesini sağlayacak sanatçıların yetiştirilmesini ve bütün bunların bugünkü karşılığı olan tasarım hedefini de içermekteydi.

Kurulan yeni fabrikanın desteğiyle, uzun süredir gerilemekte olan çinicilik sanayi, sanatı ve kimliği yeniden yönlendirilmeliydi ve bu süreç elden geldiğince desteklenerek hızlandırılmalıydı. O nedenledir ki; Yıldız Çini Fabrika-i Hümâyûnu, Batı'daki Sanayi Devrimi'nin etkisiyle Anadolu'nun geleneksel sanayinin, sanatının ve kimliğinin içine düştüğü sıkıntıların giderilmesi için yapılmış önemli girişimlerden birisidir. Böylece, geçmişteki parlak dönemlerden sonra özellikle sanat, sanayi ve teknoloji açısından desteksiz kalmış ve hızla gerileme sürecine girmiş olan Anadolu seramik ve çinicilik kimliği yeni koşullara uygun biçimde geliştirilmek istenmiştir.

Hemen belirtmek gerekir ki, fabrikanın kurulduğu tarihlerde, özellikle Avrupa'da sanayileşen ülkelerde, porselen üretim teknolojileri çok önemli değişiklikler geçirmekteydi. Saraylar, krallıklar, devletler bu prestij teknolojisini özel olarak desteklemekte, porselen üretimi, usta sanatçıların da bilgi ve tecrübesiyle neredeyse uluslararası bir teknoloji ve sanat yarışması durumuna dönüştürülmekteydi.

Kırılgan ancak yine de birçok yönden zamana karşı oldukça dirençli bir malzeme olan porselenin, tarihi değerlerin kaydedilmesinde sanat tarihi açısından, oldukça önemli bir yeri vardır. Sökülüp başka yerlerde kullanılabilen ya da eritilip yok edilebilen malzemelerden üretilen eserlerin zaman içinde değişikliğe uğratılarak, ilk biçimlendirilmelerinde taşıdıkları görselliklerin yok olma tehlikesine karşılık, porselenler sahip oldukları ilk nitelikleri olduğu gibi gelecek nesilllere aktarma özelliğine sahiptirler. Buna bağlı olarak zarif görünümlerine karşılık oldukça güçlü bir tarihi belge niteliği taşıyan porselenler daima, en üstün teknikler kullanılarak ve çoğu zaman da devlet himayesi altında üretilmişlerdir.

Yıldız Çini Fabrikası da, bu ortamda, diğer örnekleri gibi, bir saray fabrikası olarak kurulmuştur. Aslına bakılırsa, bu fabrika "o tarihlerin en yeni tekniklerini" kullanmak üzere planlanmıştır. Bu yönüyle de ünlü İznik çiniciliğinden sonra, geleneksel çinicilik kimliğinin yeniden canlandırılması konusunda yapılmış girişimlerin en önemlisi olmuştur. Özellikle Anadolu sanatı ile Batı sanatı arasındaki çok yönlü senteze katkıları açısından belki de, en önemli rollerden birisini oynamıştır. Üstelik Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi'yle olan çok yakın ilişkileri başlangıçtan bugüne canlı tutulmuş ve bu bir ilke olmuştur. Çünkü fabrikanın sanatçı, yönetici kadrosu hep bu önemli kaynaktan yararlanmıştır.

Çini ve porselen gibi, özel teknolojiler gerektiren üretim alanlarının "ağır sanayi" diyebileceğimiz bir teknolojiye dayanması beraberinde pekçok zorlu çabalarıda getirir. Bu sanayilerde çok yüksek ısıların kontrolü, karmaşık kimya bilgisi ve yaratıcı sanatçıların yorumlarını gerektiren bir teknolojinin kullanılabilmesiyle, çini ve porselen ustalığına ulaşılabilmektedir. Ayrıca bu teknolojiyi kullanabilecek, çok özel teknik bilgilerle donatılmış, biçimlendirme ve üretim için kalıp ve resimleri yapabilecek sanatçıların gerekliliğide bir diğer önemli unusurdur.

Bu gibi özel sanayiler için gerekli olan üst düzeydeki sanatçıların yetiştirilmesi, ancak Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi'nin kurulması ile sağlanabilirdi. Bu nedenle, böyle bir eğitim kurumdan yoksun olan Osmanlı'da bu amaç doğrultusunda 1883 yılında Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi kurulmuş ve okul Yıldız Çini Fabrika-i Hümâyûnu'nu ile çok yönlü işbirliği içine girmiştir.

Kurum altı yıl sonra ilk mezunlarını vermiş ve 1890 yılında da Yıldız Fabrikası kurulmuştur. Fabrikanın zaman içinde ihtiyaç duyduğu üst düzey yaratıcı ve hatta yönetici kadrosu çok büyük oranda bu kurum tarafından sağlanmıştır. Bir başka deyişle, Yıldız Fabrikası ve Sanayi-i Nefise Mektebi, bir anlamda, devletin üst düzeydeki "araştırma, geliştirme ve işbirliği merkezi" gibi ilginç bir işbirliğini sürdüregelmiştir.

Bu fabrikadaki Türk yöneticiler, sanatçılar, ustalar başlangıçta genellikle bu en üst düzeydeki kurumda öğrenim görmüşler, hocalık yapmışlardır. Ayrıca bu fabrikanın eserlerine imza koymuş isimler arasında, özellikle geleneksel Türk sanatına büyük katkılar yapmış olan kişiler büyük bir oranda bulunmaktadır.
Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi, öncelikle resim, heykel, mimarlık ve gravür alanlarında öğretime başlamakla birlikte, buradan mezun olanların büyük bir bölümü, pratikte, sanayinin sanatçı gerektiren alanlarındaki ilk öncü yetişkinleri olmuştur. Örneğin, Çini Fabrikası'nın ressam, kalıpçı, gravürcü, hattat, tezhibci gibi en önemli sanatçı gereksinmesi Sanayi-i Nefise'lilerden sağlanmaktaydı.

Yıldız Çini Fabrika-i Hümâyûnu'nda görevli Sanayi-i Nefise'lilerden ve askeri okullardan gelen sanatçılar ve yöneticiler, Osmanlı'da porselen sanayinin ürün kimliğinin araştırılması, yaratılması, ürünlerin prototiplerinin oluşturulması ve öncü nitelikteki birçok önemli "proje"nin başarısının sağlanmasında öncü olmuş bir gruptur. Burada çalışan birçoğu sarayın etkili ustaları olan "üstadlar" ekibinin gücüyle ve deneyimiyle porselen sektörü, teknik ve sanat açısından hızlı bir yol almıştır.

Hiç kuşkusuz, böyle bir görevin başarılı sonuç verebilmesi için bir yanda sağlam bir yönetim otoritesi, diğer yanda büyük bir bilgi birikimine dayanan yaratıcı sanatçı kadrosu ve gelişen, öncü bir teknoloji gerekmekteydi.

Bu gibi öncü nitelikli projelerde, çok yakından kontrol edilebilen etkili bir organizasyon, yeterli sayıda en iyi nitelikte profesyonel "üstad" kadrosu gerekir. Ayrıca böyle bir organizasyonun uzun süre boyunca canlı ve etkili kalabilmesi için oldukça zor ve ince bir denge gereklidir. Fabrikada çalışan bu üstadlar topluluğunun, gerek bu araştırma-geliştirme çalışmalarında, gerekse önemli ve özel tekniklerin ürüne dönüştürülmesinde, bir anlamda çok "esnek bir organizasyon" düşüncesi içinde çalışmalarını sürdürmüş olduğu gözlenmektedir. Eldeki belgelerden ve bazı hatıratlardan, sarayla bağlantılı olarak çalışan bu kadronun, her an değişen ihtiyaçlara bağlı olarak yeniden biçimlendirilmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca bir kısmı yurt dışında eğitim almış, bu nitelikli kadronun en ilginç yönlerinden birisi de, bu üstadların hem ülke içinden, hem de ülke dışından desteklenerek güçlendirilmesiydi. O tarihlerin sanat ve ilim erbabı olan, ressam, müzehheb, kalıpçı gibi üretim alanlarındaki en iyilerin iyileri bu kadroyu oluşturmaktaydı.

Batılılaşma hareketlerinin en yoğun yaşandığı fabrikanın ilk yıllarında hem Türk, hem de yabancı ressamlar genellikle birlikte çalışmışlardır. Porselenler üzerinde çok önemli çalışmalar yapmış olan bu sanatçıların çoğunluğu, ilk Türk ressamları arasında büyük ün kazanmış sanatçılardır. Başta Sanayi-i Nefise'nin kurucusu Osman Hamdi Bey olmak üzere, Hoca Ali Rıza, Ömer Adil, Halid Naci, İsa Behzat, Mesrur İzzet, Fausto Zonaro gibi sanatçılar Türk resim tarihine yön vermiş sanatçılardır. Gerçekte yalnızca ressam yönleriyle tanınmış olan bu ünlü sanatçılar, Yıldız Fabrikası'nda yapmış oldukları çalışmalarla sanayi ile geleneksel sanatların birleşmesi ve Batılılaşma arasındaki çok hassas dengeyi sağlamış oluyorlardı. Sanatçıların güçlü yorumlarıyla oluşturdukları sentezlenmiş özgün üslupları da, Türk resim sanatına yapmış oldukları değerli katkılarıdır.

Özgün bir resim sanatının olduğunu kanıtlaması bakımından önem kazanan porselenler, üzerinde yer alan resimler açısından Türk resminin gelişimiyle paralellik göstermektedir. Porselenler üzerinde yer alan manzaraların ilerleyen dönemlerde durağan görüntülerinden daha dinamik bir görsellik kazanmaları, konulara portrelerin, rokoko natürmortların eklenmesi tuval resmi gelişimi ile eşdeğer özellikler göstermektedir. Yine bu dönemde renklerde ve motiflerde çeşitlenmeler, ince işçilikli tezhipli çalışmalar tasarıma getirilen yenilikler olmuştur.

Fabrikanın ilk yıllarda saray halkının günlük kullanımına yönelik olarak ürettiği objeler tabaklar, fincanlar, şekerlikler, fincan çay takımları, tatlı hokkaları, sigaralıklar, tepsiler, testiler/aşurelikler, sürahiler, yemişlikler, kutular, lavabo, saksı, lazımlık, tıbbi ecza kavanozu, tükürük hokkası, sosluk, soba, kapı aksamları, kalemlik, sefer tasları, şerbet küpleri ve tuzluklardır.

Ancak üretimin ilk yıllarından farklı olarak, fabrikanın üretime yeniden başladığı 1962'li yıllarda, halkın kullanımına yönelik porselen takımlar ve biblolar ve Türk süsleme sanatının geleneksel eserleri üretilmeye başlanmıştır. Ayrıca, bugün de sürdürülen bir anlayışla, 'El Dekoru Atölyesi'nde özenle desenlenen sonra da sırlanan, klasik Yıldız tekniğiyle yapılmış kahve takımları fabrikanın önemli bir özelliğidir. İznik serisi içinde yer alan ve sıraltı işlemeleriyle göze batan Haliç işi vazo, sürahi, maşrapa ve kupalar da Yıldız Porselen ürünleri arasında dikkati çeker ve bugün, fabrikanın satış mağazasında, öne çıkarlar. Önemli bir bölümü, başta Dolmabahçe Sarayı ve Yıldız Sarayı köşkleriyle İstanbul'daki diğer saraylara dağılmış; büyük bir bölümü bugün de bu mekânlarda hâlâ sergilenmekte olan bu nadide porselenler farklı desenlerle süslüdürler.

Yapılan bu değişimlerle formlara getirilen eklemeler, tasarım açısından önemli bir yenilik olmuştur.

Bugün, çeşitli müzelerde ve özel koleksiyonlarda yer alan çok sayıdaki 'Yıldız Çini Fabrika-i Hümâyûnu' eserleri, çok geniş bir sanatçı topluluğunun, kısa bir sürede geliştirilen bir teknik donanım ve özgün sanatsal anlayışları ile yaratmış oldukları nadide eserlerdir.

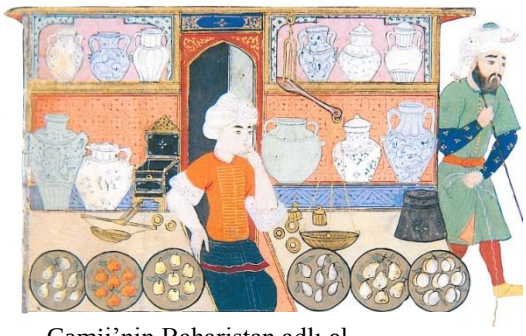
Günümüzde 19.yüzyılda kaybolmaya yüz tutan çini sanatına getirdiği yeni yorum ve anlayışla çini sanatını yeniden canlandıran ve porselen sanayine ilk başarılı atılımları yaparak, bugün dünyanın pekçok ülkesine çok büyük hacimli üretimler yapan Türk porselen sektörüne öncülük yapan 'Yıldız Çini Fabrika-i Hümâyûnu', Türk porselen tarihindeki yerini gururla taşımaktadır.

3.6 Yıldız Porselenleri ile Avrupa Porselenleri'nin Tasarım ve Teknik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Osmanlı ve Avrupa porselenlerini karşılaştırırken, konunun içeriğini iki yönlü değerlendirmek yerinde bir yaklaşım olacaktır. Burada Avrupa porselenlerinin Osmanlı porselenleri üzerindeki etkilerinin ve Osmanlı'da porselen ve çini geleneğinin de, Avrupa porselenleri üzerindeki etkilerinin söz edilmesi gerekliliğini düşünmekteyiz.

Ancak burada öncelikle üzerinde durulması gereken, Osmanlı çini ve seramiklerinin Çin porselenleri ile olan yakın ilişkileridir. Porselenden önce Osmanlı'da üretimi bolca yapılmış olan çinilerin, Çin porselenleri ile oldukça benzer özellikleri vardır.

Bilindiği üzere, Çin porselenlerinin denizaşırı ticaret yoluyla Osmanlılar'a gelmesi, 1453 İstanbul'un Fethi'nden çok öncelere dayanmaktadır. İlk örneklerini Sultan II. Murad'ın, Edirne'de 1435-36 yıllarında inşa ettirdiği imaretinin duvarlarında gördüğümüz dekoratif amaçlı mavi-beyaz altıgen çiniler, 14.yüzyıl sonu ve 15.yüzyıl başı, mavi-beyaz Çin porselen motiflerinden esinler taşımaktadır. 15.yüzyıl Osmanlı seramiklerinde, Yuan ve Ming dönemi mavi-beyazlarının etkisi çok açıktır. Formlarından ziyade, bezeme özellikleri ile Osmanlı çini ve seramiklerini etkileyen çin porselen desenleri, pekçok eserdeki minyatür sayfalarında çoğu zaman çok net bir biçimde seçilebilmektedir.[24]

Camii'nin Baharistan adlı el yazmasında yer alan yemişçi dükkanındaki kavanozlar. H.1711, yaprak 14a, T.S.M.P.K, İstanbul.

Surnamelerdeki yemek sahneli minyatürlerde sinilerin üzerindeki mavi-beyaz kâse ve tabakların bezemeleri de yine, aynı koleksiyonda birebir aynıları ya da benzerleri bulunmaktadır. Bu tabakların bazılarında yer alan üçlü üzüm salkımı, dalga, balık, lotus, şakayık, çiçek dalları geleneksel çin bezeme sanatından, Osmanlı çini sanatına gelen süsleme ögeleridir. Ayrıca yine bu dönemde Osmanlı sanatını da etkileyen İran, Irak, Suriye gibi kültürlerden alınan çeşitli form ve bezeme özellikleri de, sert hamurlu porselenin keşfinden önce Avrupa'da üretilmiş olan yumuşak hamurlu seramikleri etkileyen form ve bezeme özellikleri göstermektedirler. Bu bağlamda gerçekte, özellikle Uzakdoğu, Mezopotamya ya da Osmanlı'ya ait maden sanatlarından örnek alınarak üretilen pekçok form ve bezemenin Batı'ya, Doğu'dan gittiğini söylemek mümkün olacaktır.

Osmanlı Haliç işi desenli, Liguria (Cenova) üretimi ecza kavanozu, 1575, British Museum, Londra.

Örneğin, bugün 'Londra, British Museum'da yer alan yaklaşık 1575 tarihli, 'Liguria' yapımı (Cenova ya da Savona) Osmanlı üslubunda boyalı bir ecza kavanozu, üzerindeki klasik döneme ait 'haliç işi motifi' ile Osmanlı çini motiflerinden etkilenen Avrupa sanatlarını göstermesi açısından oldukça önem arz etmektedir. Yine aynı şekilde bugün, 'Musee National de Ceramique, Sèvres'de bulunan, 1633 tarihli 'Padova' üretimi Osmanlı' ya ait natüralist çiçek bezemeleri ile desenlendirilmiş tabak ta, Avrupa'nın bu dönemde Osmanlı motiflerine olan yakın ilgisini göstermektedir.[25] Dekorlarda kullanılan motifler, Avrupa'nın 17.yüzyılda kullanmaya başladığı oysa ki Osmanlı'da, 16.yüzyılın ikinci yarısından itibaren oldukça yoğun kullanılan motiflerdir.

Padova üretimi Osmanlı çiçek bezemeli tabak, 1633, Musee National de Ceramique, Sèvres.

18.yüzyılda ise, porselen üretimini henüz gerçekleştiremeyen Osmanlı İmparatorluğu'nun, geniş bir pazar olması sebebiyle Avrupa porselen fabrikaları için büyük bir önem arz etmekte olduğunu biliyoruz. Bu nedenle Osmanlı'ya büyük oranlarda üretim yapan Avrupa porselen fabrikaları, Osmanlı ihtiyaçları ve zevklerine uygun çok farklı tasarımlar yaratmışlardır. Bunlar, dini sebeplerle yasak kabul edilen figür tasvirleri yerine, rengârenk çiçek demetleri, gül kompozisyonları ile bezenen, Osmanlı yaşam şekline uygun formlarda üretilen eserlerdir.

Osmanlı için hazırlamış olan bu formlar genel olarak, Osmanlı'da kullanılan toprak ve bakır kaplarda kullanılan formlardır. Örneğin, saleplikler, çeşitli boylarda sahanlar, iftariyelikler geleneksel formların porselene uyarlanması ile üretilmiş kullanım eşyalarıdır. Ayrıca, alaturka sini üzerinde yemek yeme geleneğine dayalı sisteme göre imal edilmiş bulunan, büyük boyutlu kâseler, kapaklı sahanlar, kapaklı kupalarla fincanlar, tepsiler, zemzemlikler, aşurelikler, leğen-ibrik gibi formlarda diğer üretilen formlar olmuştur.

Bu dönemde Osmanlı porselenleri ile Avrupa porselenleri arasındaki en yoğun etkileşim Avusturya, Almanya ve Fransız porselenleri arasında olmuştur. Avusturya Porselenleri'nde 'Sorgenthal dönemi', Osmanlı pazarı için özel üretimin yapıldığı ve Osmanlı'ya ihracatın başladığı dönemdir. 1721-22'de kurulan Doğu Ticaret Şirketi, Osmanlı ile aralarındaki ticaretin daha düzenli olmasını sağlamış ve 18.yüzyılın ikinci yarısında Viyana porselenleri, Osmanlı pazarında önemli bir konuma gelmiştir. Ürünleri arasında Osmanlı kültürünün zevk ve beğenisine uygun olarak tasarlanmış zarif ve fonksiyonel objelerde,

genellikle çiçek motifleriyle bezenmiş, kahve ve çay fincanları, servis takımları, leğen-ibrik takımları, şerbetlikler, buhurdan ve gülabdanlar, kapaklı sahanlar, oval tepsiler ve vazolar yer almaktadır. 1762-1784 yılları arasında Viyana Osmanlılar'a yönelik üretilen objeleri Georg Stöckel, Jozef Schindele ve Andreas Hagel dekorlamıştır. Çiçek motifleri Angelica Kaufmann'ın 'Deutsche Blumen' adlı çalışmalarından uyarlanarak seçilen çalışmalardır. Bu dönemde marka olarak ise sır altına mavi renk ile kalkan resmi kullanılmıştır.

1784'lerde kapak tutamaklarının yerini tutan zarif ve işlemeli güller, 1785'den itibaren 'Türk kapları' adı verilen şekerlik ve sahanlarda yerlerini açık sarı renkli, limon kabuğu biçimindeki limon motiflerine, bazen de elmalara bırakmıştır. Ancak şerbetliklerde hiçbir zaman limon kullanılmamış, 1817' lere kadar gül motifi kullanımı devam etmiştir. Viyana'da Osmanlı pazarı için üretilen porselenlerde, beyaz zemin üzerinde bol altın yaldızlı motiflerin çerçevelediği gül demetleri ve balık pulu motifleri diğer yaygın olan motiflerdir.

Kapaklı Kase Avusturya-Viyana, 1798, T.S.M.P.K, İstanbul.

Almanya'da ise, Marcolini dönemi başladıktan sonra, Meissen Porselen İşletmesi'nde Osmanlı'ya yönelik porselen üretimi hızlanmış, Avrupa'da yaygın olarak barok ve rokoko stillerinden etkilenen Osmanlılar, taleplerini de bu tarzlarda porselen eşyalara yöneltmişlerdir. Meissen Fabrikası'nda bu nedenle özel tezgâh ve donanımlar kurulmuş, model, biçim ve dekor stillerinde Osmanlı'ya yönelik değişiklikler yapılmıştır. Porselenden sahanlar üretilmeye, sahanlara ve kupalara kapaklar eklenmeye başlanmıştır. Kapaklı porselenlerin tutamakları mutlaka bir çiçek, limon ve sebzelerle hareketlendirilmiştir. Yine bu dönemde, altın yaldız bordürlü, şal desenli eserler Osmanlı için üretilen özel yapım eserlerdir. Çiçekler, buketler, balık pullarını andıran bezemelerde yine sıkça kullanılan bezemelerdir.

Peter Reinicke, 1748, 'Sultanin', Porzellan Sammlung, Zwinger Sarayı, Dresden.

18. yüzyılda Avrupa'da resim, müzik, edebiyat alanlarında ortaya çıkmış olan "Turquerie" "Türkenmode" (Türk Modası) modasına Fransa ve Almanya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesi uymuş ve bu dönemde çok sayıda Osmanlı'yı betimleyen figüratif porselenler üretilmiştir. Başta Meissen porselen sanatçısı Peter Reinicke olmak üzere pekçok sanatçı, Osmanlı kıyafetli biblo serileri oluşturmuşlardır. Bu porselen figürlerde, kadınların haremdeki yaşantısını yansıtan görünümler ele alınan en önemli temadır.

Yine Meissen Fabrikası'nda Johann Friedrich Eberland ve Höchst Porselen Manufaktur'unda 'Türk Müzisyenleri' serisini üreten Johann Peter Melchior da bu dönemin Osmanlı figürleri yapmış olan en önemli sanatçıları arasındadırlar.

Fransız porselen fabrikalarından, Jacop Petit Porselen Fabrikası'ndan 'Petit', Osmanlı İmparatorluğu'nda gözlemlerde bulunmuş ve Osmanlı pazarları için Osmanlı zevkine hitap eden neoklasik, Gotik ve Rokoko üsluptaki bezemelerin bir arada kullanıldığı aşurelikler üretmiştir. Yine, Fransız fabrikalarından Sèvres, Osmanlı pazarları için özel olarak yapılmış manzara resimli özel form ve bezemeli porselenler üretmişlerdir.

Jacop Petit, 19.yüzyıl, D.S.M.P.K, İstanbul.

Zamanla, Osmanlı kültür ve zevk anlayışını gösteren zarif çiçek kompozisyonları ve manzara betimlemelerinin, Avrupa sanatını da etkilemeye başladığı ve Osmanlı pazarları için üretilen form ve desenlerin Avrupa'da da yaygınlaştığı görülmektedir.

Avrupa'daki porselen fabrikalarında üretilen Batı kökenli formların kapaklarının meyve, sebze veya çiçekli tutamaklı olması ve fırfırlı sahanlar ve kupalar yapılması, bunlara örnek olarak verilebilir. Bu porselenler üzerinde uygulanan Osmanlı zevkine yakın bitkisel motifleri ile tutamaklar Osmanlı'daki ilk porselen üretimi girişimlerinden olan 'Eser-i İstanbul' porselenlerinde de çokça görülmektedir.

Yine, 18. ve 19. yüzyıllar'da Paris'te Osmanlı konulu büyük boyutlu vazoların yapıldığı görülen atölyelerden biri olan Pon-aux-choux atölyesi'nde, baş usta olan Andre Heidrich tarafından yapılmış vazo da, Osmanlı etkili çalışmalardan biridir. 'Turquerie modası' etkisiyle üzerinde Osmanlı süvari figürü resmedildiği Batı formlu bu vazo gibi ürünler, Osmanlı porselen sanatı kimliğinin oluşmasında etkili olan önemli örneklerden bazılarıdır.

Yine, tarafımızca 2009 yılında St. Petersburg'da 'Rus Devlet Müzesi'ne yapılan ziyarette, depolarda karşılaşılan, Osmanlı pazarları için üretilen bir yemek takımına ait, Osmanlıca yazı ile bezenen 'Rus Porselen Fabrikası' üretimi şekerlik, türünün çok nadir bir örneği olduğu için son derece ilgi çekicidir.

Rus Porselen fabrikası üretimi yemek takımı, 19.yüzyıl, Rus Müzesi, St. Petersburg.

DİPNOTLAR

3.BÖLÜM

[1] Muhallefat defterleri Kassam ya da tereke defterleri olarak da anılan, ölenlerin taşınır taşınmaz bütün varlıklarının belirtildiği ve fiyatlandırıldığı defterlerdir. Bu defterlerde İznik çinilerinin ve Çin porselenlerinin de sayı ve fiyatlarının kayıtları tutulmuştur. Daha ayrıntılı bilgi için bkz: N. Atasoy-J. Raby, a.g.e., s.27.

[2] Ö. Küçükerman, '1855 Paris Güzel Sanatlar Sergisi ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Yansımaları', *Antik Dekor*, Sayı:69, İstanbul 2001, s.69.

[3] A.Arcasoy,a.g.m., s:84.

[4] *150 Yılın Sessiz*..a.g.e., s. 19.

[5] 1764/ 65'te Prusya'daki ilk büyükelçilik görevini yürüten Ahmed Resmi Efendi'nin sefaretnamesi, porselen açısından oldukça önemlidir. Berlin'de yaşayan ve Prusyalı derebeylerinden sık sık davetler alan elçi sefaretnamesinde, her türlü porselen eşyayla tıka basa dolu odalarda bahçedeymişçesine eğlenen varlıklı Berlin'lilerin porselen tutkusundan söz etmektedir. Bununla birlikte Ahmed Resmi, Saksonya'nın Dresden porseleninin ülkeye ithalini yasaklayan ve bir porselen fabrikası yaptıran kralın, aldığı ticari önlemlerine değinmeyi de ihmal etmemiştir. S. Faroqhi, *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla,* (Çev: Elif Kılıç), İstanbul 2005, s.260.

[6] *150 Yılın Sessiz*..a.g.e., s. 34.

[7] A.g.e., s.124.

[8] Ancak 2009 yılında St. Petersburg'da Peterhof Sarayı'nda tarafımızca yapılan araştırmalarda, yetkililerle yaptığımız görüşmelere istinaden sarayda böyle bir esere ve kayıtlarına rastlanamamıştır.

[9] H.Taşçı, 'Topkapı Sarayı'nın Eser-i İstanbul Damgalı Porselenleri', *Antik Dekor*, Sayı:37, İstanbul 1996, s. 88–90.

[10] Ö. Küçükerman, a.g.m., s.69.

[11] Kabul edilen bir diğer görüş ise; Büyükelçi M.Paul Cambon' un Padişahın sürekli olarak aynı bardağı kullanıyor olmasının dikkatini çekmesi ve Padişaha neden hep aynı fincanı kullandığını sorması üzerine, bu fincanın bir 'Sèvreses' eseri olduğunu ve ona çok değer verdiğinin cevabı ile Osmanlı-Fransız iyi ilişkilerini fırsat bilen Büyükelçi'nin, isterlerse İstanbul'da kendisinin aracılık edebileceği bir porselen fabrikası kurdurulmasına öncülük edebileceğini belirtmesidir. J.Haslıp, *Bilinmeyen Taraflarıyla Abdülhamid*, (Çev: N. Kuruoğlu), İstanbul 1964, s.229.

[12]N.Uğurlu, *II. Abdülhamid'in Hatıra Defteri Ulu Hakan mı Kızıl Sultan mı,* (Edi: Ö.Andaç Uğurlu), Örgün Yayınevi, . İstanbul 2009, s.264.

[13] Osmanlı Sergisi'nin projelerini hazırlamak üzere 1894 yılında İstanbul'a gelen Raimondo D'Aronco, 1896 yılında Sultan II. Abdülhamid tarafından başmimarlığa getirilmiştir.

[14] Fabrikanın rölöve ve çizimi için. bkz: A.Batur, 'İstanbul'da 19.Yüzyıl Sanayi Yapılarından Fabrika-i Hümayunlar', *I.Uluslarası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi İTÜ*, 14-18 Eylül 1981, III. İstanbul 1981, s.340-341.

[15] Zonaro anılarını yazdığı eserinde, kapanan Yıldız porselen fabrikası çalışanları için; '*İşlerine son verilen ve tek kurtarıcıları olarak bana gelen ustaların ricasıyla, yenileştirme kargaşası arasında fabrikaya dokunulmaması ve uzmanlaşmış, beceriler kazanmış işçilerin yerlerinden edilmemesi için ne çok adım attım ve ricalarda bulundum. Fakat hiçbir yararı olmadı'* demiştir. F.Zonaro, *Abdülhamid'in Hükümdarlığında Yirmi Yıl*, *Fausto Zonaro'nun Hatıraları ve Eserleri*, (Çev: Turan Alptekin, Lotte Romano), İstanbul 2008, s.157.

[16] Padişah'ın eşyaların nakli ve iadesi için çıkarttırdığı irade 27 Mayıs 1325H./9 Haziran 1990M. tarihli, nr.23/23 Ca 1327.'lı Başbakanlık Osmanlı Arşiv belgesidir.
Topkapı Sarayı'ndan Yıldız'a aldırılmış eşyaların kaydedilmesi sırasında, Hazine-i Hümayun kâtiplerinden Mehmed İzzet (Kumbaracılar) bir vesile ile Maarif Nezaretine yazdığı bir yazıda, Yıldız yağmasını bir yolsuzluk manasında yorumlamış ve '*…hiçbir şey almaksızın üç ay, her gün yaya olarak Yıldız Sarayı'na gitmiş, Sultan Abdülhamid'in Topkapı Sarayı hazinesinden aldırdığı on bin parçayı mütecaviz kıymetli ve tarihi eşyayı noksansız olarak, tesadürf edilen müşkilata ve zorluğa göğüs gererek geri almış, Yıldız yağmasından kurtarmıştım',* demiştir. S.Kumbaracılar, '31 Mart Vakası ve Yıldız Sarayı yağması', *Hayat Tarih Mecmuası*, Sayı:4, İstanbul 1972, s.70-77.

[17] M. Candemir, *Yıldız'da Kaos ve Tasfiye*, İstanbul 2007, s.45; H. Z. Uşaklıgil, *Saray ve Ötesi*, I, İstanbul 1940, s.157-158.

[18] A. Arcasoy, 'Meşrutiyetten Cumhuriyet'e Kadar Uzanan Tarihi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.Yılında Yıldız Porselen Fabrikası', *Antik Dekor*, Sayı:65, İstanbul 1998, s:92.

[19] Ancak tarafımızca yapılan çalışmada, T.S.M.P. K.'nunda herhangi bir izolatör örneğine rastlanmamıştır.

[20] N.Bayraktar, 'Yıldız Porselenleri', *Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Yıldız Porselenleri*, İstanbul 1982, s.22-34.

[21] A.g.m., s.34.

[22] Zonaro anılarını yazdığı eserinde, Yıldız porselen fabrikası için; '*Fabrika, Padişahın bir hevesiydi. Bütün değerli konukları, gerekli merasim kuralları dâhilinde fabrikayı ziyaret etmeyi ihmal etmezlerdi. Yüce gönüllü Padişah, bu vesileyle değerli konuklarına birkaç parça porselen ya da çok beğenmişlerse, yüksek değerli bir yemek takımı armağan ederdi. Padişah, çok özendiği Alman İmparatoru Wilhem'e benzemek istiyordu. Yazık oldu, mektebe! Yazık oldu atölyeye! Ne hale geldiler ! Halbuki bu şekilde sürdürülen bir sanayi dalı, iyi yönlendirilseydi, öncülüğüyle şaşırtct sonuçlar, payitaht için maddi manevi bir zenginlik kaynağı olacak kuruluşlar ortaya çıkabilecekti'* demiştir; F. Zonaro, *Abdülhamid'in Hükümdarlığında Yirmi Yıl*, *Fausto Zonaro'nun Hatıraları ve Eserleri*, (Çev: Turan Alptekin, Lotte Romano), İstanbul 2008, s.157.

[23] Ö.Küçükerman, *Dünya Saraylarının Prestij Teknolojisi: Porselen Sanatı ve Yıldız Çini Fabrikası,* İstanbul 1987, s.114,115.

[24] Örneğin, 'Camii'nin Baharistan' adlı el yazmasında yer alan minyatüründeki yemişçi dükkânında resmedilen kavanozlar (H.1711, Y.14a), T.S.K'daki meiping vazolar ile büyük benzerlikler göstermektedir.

[25] Mack E. Rosamond.a.g.e.,s.178-180.

4.BÖLÜM: YILDIZ ÇİNİ FABRİKA-İ HÜMAYUNU'NDA ÜRETİLEN PORSELENLER KATALOĞU

4.1.Vazolar

4.1.1.Dar ve Uzun Boyunlu Vazolar

4.1.1.1 Manzaralı Vazolar

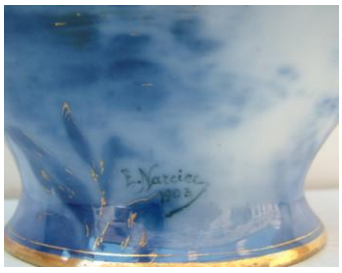

Katalog No : 1
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H.sene 9 /1903 M.
Sanatçısı – Atölyesi : E.Narcice
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/121
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8.5 cm
Taban çapı : 10.5 cm
Çevresi : 54 cm
Yükseklik : 38 cm
Resim No : (1-2)

1

Tanımı: Yuvarlak tabanlı, geniş ve basık gövdeli, ince ve uzun boyunludur. Boynu oldukça yüksektir. Ağzı yukarıya doğru genişlemektedir. Gövde ve boyun arasında altın yaldızlı bir boğum yer almaktadır. Gövdenin ve boynun tamamının zemini, mavi renklidir ve üzerinde beyaz kuşların yer aldığı bir manzara görülmektedir. Tabanın çevresi sarı altın yaldızlı ve hafifçe yüksektir. Bu grupta iki adet vazo vardır. Diğeri 'Nicot' imzalıdır. D.S.M.P.K.'nunda bitkisel motiflerle bezeli, aynı form ve ölçüde bir benzeri vardır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

2

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

3

Katalog No : 2
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 2/1896 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Halid Naci
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/105
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7 cm
Taban çapı : 10 cm
Çevresi : 59 cm
Yükseklik : 30 cm
Resim No : (3-4)

Tanımı: Gövde kısmı geniş ve basık, yukarıya doğru yükselen bir formu vardır. Gövde ve boyun arasında üzeri kabartmalı, zemini sarı renkli bir boğum yer almaktadır. Gövdenin ön ve arka geniş yüzeylerinde madalyonlar içersinde, iki farklı manzara bulunmaktadır. Bunlardan birinde ağaçlıklı bir dere, diğer yüzünde ise evlerin ve ağaçların göründüğü bir köy manzarası vardır. Resimlerin yer aldığı yüzeylerin dışında kalan yeşil zeminli alanların tamamı, siyah, sarı, kırmızı, mavi ve yeşil renkli rumilerle ve çeşitli dekoratif öğelerle bezenmiştir. Taban kısmı sarı altın yaldızlı ve hafif yüksektir. Bu grupta iki adet vazo vardır. Diğeri 'Nicot' imzalı olup, env. no: 34/106'dır. Y.S.M.P.K'da manzaralı ve D.S.M.P.K.'nunda natüralist çiçek kompozisyonları ile bezeli, aynı form ve ölçülerde, kapaklı örnekleri vardır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

3a

4

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.1.2 Bitkisel Motifli Vazolar

5

Katalog No : 3
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H sene 2 / 1896 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Bende-i Vasfi
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/6
Ölçüleri:

Ağız çapı : 25. 5 cm
Taban çapı : 31 cm
Çevresi : 146 cm
Yükseklik : 94. 5 cm
Resim No : (5-7)

Tanımı: Geniş ve şişkin gövdeli, yukarıya doğru daralan, uzun silindirik boyunlu formu olan bir eserdir. Ağız kısmı dışarıya doğru açılmaktadır ve altın yaldız ile bordürlenmiştir. Taban çevresi ve gövdenin boyun kısmı ile birleşim yeri, altın yaldızlı çiçek ve saplardan oluşan bir kompozisyon ile bezenmiştir. Mavi renk zemin üzerinde koyu mavi ve açık mavi renkli, saadet düğümleri ve rumilerden oluşan geleneksel 16.yüzyıl Türk motifleri bulunmaktadır. Yeşil ay-yıldız damgalıdır. İki adettir. Diğer eşi dekorlama açısından tamamen aynıdır, ancak diğeri imzalı değildir. D.S.M.P.K.'nda aynı form ve ölçülerde, ancak dekorlamasında İstanbul manzaralı ve savaş sahneleri yer alan örnekler vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

6

7

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

8

Katalog No : 4
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 3/1897 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/13
Ölçüleri:

Ağız çapı : 24. 5 cm
Taban çapı : 30 cm
Çevresi : 144 cm
Yükseklik : 92 cm
Resim No : (8-10)

Tanımı: Geniş gövdeli, yukarıya doğru daralan, uzun silindirik boyunlu formu olan bir eserdir. Ağız kısmı dışarıya doğru açılmaktadır. Ağız altın yaldız ile bordürlenmiş, ancak yaldızları silinmiştir. Taban çevresi ve gövdenin boyun kısmı ile birleşim yeri altın yaldızlıdır. Koyu yeşil renkli zemin üzerinde natüralist üslüpta beyaz, pembe pastel renkli yapraklar ve muhtelif renklerden oluşan çiçeklerin yer aldığı kompozisyonlar mevcuttur. Boyun ve gövde üzerinde iri yaprak ve çiçekler, gövdenin bombeli üst kısmında daha küçük boyutlu yaprak ve çiçekler yer almaktadır. Gövde kısmında çatlak vardır. Yeşil ay-yıldız damgalıdır. Benzer dekorlamada üç adet eser bulunmaktadır. Üçü de imzasızdır. Bir tanesi 1312 sene 5 tarihlidir. D.S.M.P.K.'nda aynı form ve ölçülerde, ancak dekorlamasında İstanbul manzaralı ve savaş sahneleri yer alan örnekler vardır. Sırüstü ve aplike teknikleri uygulanmıştır.

9

10

Kaynak: N.Bayraktar, Istanbul Glassware and Porcelain'', Topkapı Palace, (Ed. İ. Akşit), İstanbul 1986. s. 66.

11

Katalog No :5
Objenin Türü :Vazo
Tarihi :damga yok
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/7
Ölçüleri:

Ağız çapı : 24. 5 cm
Taban çapı : 30 cm
Çevresi : 144 cm
Yükseklik :101. 5 cm
Resim No : (11-12)

Tanımı: Gövdesi geniş, boğaz kısmı uzun ve dardır. Lacivert zemin üzerine sarı yaldız kabartma dallar ve çiçeklerle bezenmiştir. Aynı dalların devamından iki kulpu vardır. Boğaz kısmında da sarı yaldız ve beyaz renkle çiçek bezemeleri vardır. Gövdenin yan kısımlarında pembe ve yeşil renklere ayrılmış bölümleri vardır. Art nouveau üslubundadır. Damgası yoktur. Bu vazodan iki adet vardır. Sırüstü, kabartma ve aplike teknikleri kullanılmıştır.

12

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

13

Katalog No : 6
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H.sene 10/1904 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/108
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8 cm
Taban çapı : 30 cm
Çevresi : 54. 5 cm
Yükseklik : 40 cm
Resim No : (13-16)

Tanımı: Yuvarlak gövdeli, yukarıya doğru genişleyen uzun boyunlu bu vazonun bezemesi, gövdede ve boyunda mavi zemin üzerine, sarı yaldızla çevrelenmiş pembe çiçekler ve yine sarı yaldızla çevrelenmiş yeşil dallardan oluşmuştur. Karın ile boyun arasındaki boğum ile kaidenin üst bölümü turkuaz zemin üstüne küçük yaldızlı mavi çiçekli, diğer boğum ise turkuaz zeminli balıksırtı motiflidir. Tüm bu bölümler birbirinden altın yaldız çerçeve ile ayrılmıştır. Ayak ve ağız etrafı ise, kırmızı zemin üstüne sarı yaldız bordürlüdür. Ağız çevresi motifli olmayıp, kaidenin altın yaldız bordürleri arasında birbirine ters bakan dekoratif bir motif yer almaktadır. Ağzında çatlak vardır. Üzerinde herhangi bir imza bulunmayan eser, yeşil Ay- yıldız damgalıdır. Bu formda ve bitkisel bezemede üç adet vazo vardır. 34/107 env. no'lu imzasız, 34/121 env. no'lu diğeri ise, 'E.Narcice' imzalı ve 'Hüseyin' soğuk damgalıdır. Aynı formda, farklı desende örnekleri D.S.M.P.K'nunda bulunmaktadır. Sırüstü ve aplike teknikleri uygulanmıştır.

14

15

16

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

17

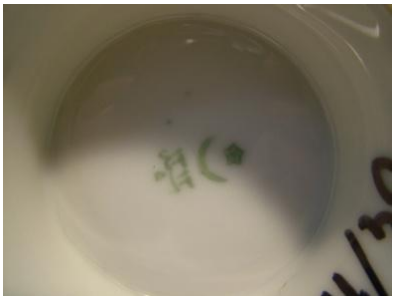
Katalog No : 7
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H.sene5/1899 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Nuri
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/110
Ölçüleri:

Ağız çapı : 14 cm
Taban çapı : 6 cm
Çevresi : 58 cm
Yükseklik : 29 cm
Resim No : (17-19)

Tanımı: Yuvarlak gövdeli, yukarıya doğru genişleyen uzun boyunlu ve geniş ağızlı bir forma sahiptir. Ağız kenarları altın yaldızla çevrelenmiştir. Gövde, sarı zemin üzerine natüralist üslupta muhtelif renklerle bezenen krizantem çiçekleri yeşil iri yapraklar ile dekorlanmıştır. Taban kısmı kalınca ve çevresi altın yaldızlıdır. Yine altın yaldız bordürlü kırık olan ağız kısmı, 23.5.1979 zaptında kaydedildiği üzere tamir görerek yapıştırılmıştır. Benzer formda iki adet eser vardır. Dekorlaması farklıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

18

19

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 8
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 5/1899 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/112
Ölçüleri:

Ağız çapı : 13. 5 cm
Taban çapı : 9 cm
Çevresi : 58 cm
Yükseklik : 29 cm
Resim No : (20-22)

20

Tanımı: Yuvarlak gövdeli, yukarıya doğru genişleyen uzun boyunlu ve geniş ağızlı bir forma sahiptir. Sarı yaldızlı kalınca bir tabanı vardır. Ağız kenarları altın yaldızla çevrelenmiştir. Gövdesi sarı zemin üzerinde, Art nouveau üslubunda iri uzun iki yaprak arasında kalan pembe küpe çiçekleri ile bezenmiştir. İki yüzün bezemesi de simetriktir. Üzerinde herhangi bir imza bulunmayan eser, yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

21

22

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

23

Katalog No : 9
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H.sene 3/1897 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/113
Ölçüleri:

Ağız çapı : 9 cm
Taban çapı : 7 cm
Çevresi : 53 cm
Yükseklik : 32 cm
Resim No : (23-26)

Tanımı: Yuvarlak, şişkin ve geniş gövdeli, yuvarlak ince bir tabana üzerine oturan, ince ve uzun boyunlu bir formdur. Ağız kısmı yukarıya doğru gittikçe genişlemektedir. Hamuru ve sırı çatlaksızdır. Genelde görülenin aksine, birleşim yerlerinin yaldızla çerçevelenmediği bu vazoda, somon renkli zemin üzerinde ağızdan tabana kadar bütünlük gösteren bir desen yer almaktadır. İnce uzun kahverengi dallar üzerinde natüralist üslupta sarı yaldız damarlı küçük yeşil asma yaprakları, yeşil kırmızı üzümler, sarı altın başaklar ve kahverengi yapraklar kompozisyonu oluşturan bitkisel motiflerdir. Üzerinde herhangi bir imza bulunmayan eser, yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu eserden iki adet vardır. Diğerinin envanter no'su 34/114'tür. İkisi de tarih, imza ve dekorlama açısından tamamen benzerdir. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

24

25

26

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

27

Katalog No : 10
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi :1312 H.sene 5/1898 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/117
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8. 5 cm
Taban çapı : 10 cm
Çevresi : 63 cm
Yükseklik : 43 cm
Resim No : (27-29)

Tanımı: Taban kısmı yuvarlak, gövdesi geniş, ince ve uzun boyunlu bir formdur. Ağız kısmı yukarıya doğru genişlemektedir. Ağız kısmının çevresi altın varaklıdır. İki yüzünde iki farklı desen bulunan vazonun zemini beyaz renkli olup, bir yüzeyinde natüralist üslupta yaprakları açmış iki adet pembe, beyaz gül ve yeşilin farklı tonlarında ve farklı tipte yapraklar, diğer yüzeyinde ise bir adet açmış iri bir gül ile pembe haşhaş çiçekleri yer almaktadır. Taban kısmında bir deliği vardır. Üzerinde herhangi bir imza bulunmayan eser, yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

28

29

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

30

Katalog No : 11
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H.sene2/1898 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/119
Ölçüleri:

Ağız çapı : 9 cm
Taban çapı : 8. 5 cm
Çevresi :62 cm
Yükseklik : 38 cm
Resim No : (30-32)

Tanımı: Alt kısmı yuvarlak ince bir taban üzerine oturan, gövdesi geniş, ince ve uzun boyunlu bir formdur. Ağız kısmı yukarıya doğru genişlemektedir. Ağız kısmının çevresi, ağız ile boyunun birleşim yeri ve taban çevresi sarı yaldız kaplıdır. Ağız ve boyun arasındaki bölüm turuncu zemin üzerinde, sarı yaldızın çerçevelediği pembe çiçekler ve yeşil dallardan meydana gelen kompozisyondan oluşmuştur. Gri zeminli boyun ise klasik Osmanlı motiflerinden farklı özellikler gösteren, sarı kartuşlar içine alınmış mavi renkli sembolik desenlerden ve siyah beyaz motiflerden oluşmaktadır. Krem renk zeminli yuvarlak gövdede ise natüralist üslupta bezenmiş pembe, lila, mor renkli ‘jerbera’lar (iri papatya), sarı fulyalar, pembe güller ve yeşil yapraklar yer almaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur. Tek örnektir. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu vazonun formu birebir aynısı olan, ancak üzeri manzara betimlemeli bir örneği Y.S.M.P.K’nunda yer almaktadır.

31

32

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 12
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H.sene5/1899 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/91
Ölçüleri:

Ağız çapı : 16 cm
Taban çapı : 10.5 cm
Çevresi : 64 cm
Yükseklik : 35.5 cm
Resim No : (33-35)

33

34

Kaynak: Yayınlanmamıştır

Tanımı: Yuvarlak şişkin gövdeli, yukarıya doğru genişleyen uzun boyunlu ve gittikçe genişleyen ağızlı bir forma sahiptir. Sarı yaldızlı kalınca bir tabanı vardır. Ağız kenarları altın yaldızla çevrelenmiştir. Gövdesi kahverengi zemin üzerinde, natüralist üslupta sarıçiçekler ve kahverengi yapraklarla bezelidir. Üzerinde herhangi bir imza bulunmayan eser, yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

Bu grupta üç adet eser bulunmaktadır. Hepsi 1312 sene 5 tarihlidir, imza yoktur. Diğerlerinin env. no'ları 34/ 92 ve 34/93'tür.

35

4.1.1.3 Tuğralı Vazolar

Katalog No : 13
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H.sene 2/ 1896M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/205
Ölçüleri:

Ağız çapı : 2.2 cm
Taban çapı : 6.5 cm
Çevresi : 32 cm
Yükseklik : 23 cm
Resim No : (36)

36

Tanımı: Taban kısmı yuvarlak, gövdesi kütlesel, ince ve uzun boyunlu bir formdur. Ağız kısmı yukarıya doğru uzanmaktadır. Zemini kobalt mavisi renklidir. Boyun etrafında sarı yaldızlı daldan oluşan dekoratif bir süsleme öğesi bulunmaktadır. Ağız çevresi ve ince tabanı altın yaldızlıdır. Gövdesinin ortasında yaldızlı bir 'Osmanlı arması' bulunmaktadır. Üzerinde herhangi bir imza bulunmayan eser, yaldız ay yıldız damgalıdır. Diğer koleksiyonlarında örneklerine rastlanmamıştır. Sırüstü tekniği ve altın yaldızlama uygulanmıştır.

36a

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.1.4 Altın Yaldızlı Vazolar

37

Katalog No :14
Objenin Türü: :Vazo
Tarihi :1312 H. sene 5 / 1899 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No :34/118
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8. 5 cm
Taban çapı : 8. 5 cm
Çevresi : 63 cm
Yükseklik : 45 cm
Resim No :(37-39)

Tanımı: Taban kısmı yuvarlak, gövdesi geniş ve şişkin, ince ve uzun boyunlu bir formdur. Ağız kısmı yukarıya doğru genişlemektedir. Zemini kobalt mavisi renklidir. Sarı yaldızlı dallar ve çiçeklerden oluşan bezemeleri, Avrupa etkili rokoko bezeme özelliği gösterir. Gövdesinin ortasında yaldızlı bir arma bulunmaktadır. Boynunun iki yerinde ve dibinde yuvarlak küçük delikleri vardır. Avrupa'da ki örnekleri göz önüne alınarak boynundaki deliklerinin yapım amacının vazonun sergilenmesini sağlamak olduğu düşünülmektedir. Üzerinde herhangi bir imza bulunmayan eser, yeşil ay yıldız damgalıdır. Aynı form desende iki adet vazo bulunmakta olup diğeri, kiremit kırmızısı zeminli ve imzasızdır. Diğer koleksiyonlarında örneklerine rastlanmamıştır. Sırüstü tekniği ve altın yaldızlama uygulanmıştır.

38

39

Kaynak: Yayınlanmamıştır

40

Katalog No : 15
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene 5 / 1898 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/116
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8. 5 cm
Taban çapı : 10 cm
Çevresi : 63 cm
Yükseklik : 45 cm
Resim No : (40-42)

Tanımı: Taban kısmı yuvarlak, gövdesi geniş ve şişkin, ince ve uzun boyunlu bir formdur. Ağız kısmı yukarıya doğru genişlemektedir. Zemini bordo renklidir. Sarı yaldızlı dallar ve çiçeklerden oluşan bezemeleri, Avrupa etkili rokoko bezeme özelliği gösterir. Boynunun iki yerinde ve dibinde yuvarlak küçük delikleri vardır. Avrupa'daki örnekleri göz önüne alınarak boynundaki deliklerinin yapım amacının vazonun sergilenmesini sağlamak olduğu düşünülmektedir. Üzerinde herhangi bir imza bulunmayan eser, yeşil Ay-yıldız damgalıdır. Aynı form desende iki adet vazo bulunmakta olup diğeri, lacivert zeminli ve imzasızdır. Diğer koleksiyonlarında örneklerine rastlanmamıştır. Sırüstü tekniği ve altın yaldızlama uygulanmıştır.

41

42

Kaynak: Yayınlanmamıştır

4.1.2 Kısa Boyunlu-Uzun Gövdeli Vazolar

4.1.2.1 Manzaralı Vazolar

43

Katalog No : 16
Objenin Türü : Vazo/Çiçeklik
Tarihi : 1312 H. sene 2/1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/201
Ölçüleri:

Ağız çapı :2. 5 cm
Taban çapı :yuvarlak değildir.
Çevresi :25. 5 cm
Yükseklik :20 cm
Resim No :(43-44)

Tanımı: Ağız kenarı, kare formlu taban etrafı ve tabandan kulp yerine kadar yükselen çizgisi sarı yaldızlıdır. İki yanında sarı yaldızlı kulpları olup, kulplardan birisi kırılmıştır. Beyaz zeminli gövde üzerinde açık yeşil, sarı tonları, turuncu ve lila renklerinin kullanıldığı ağaçlık alanlar ve bu ağaçlıklar içersinde bir yüzde yine rengârenk bir tavus kuşu, diğer yüzde ise açık kahve tonlarında bir tilkinin oturduğu görülmektedir. Ayrıca yine iki yüzde de olmak üzere, desenlerin bitim noktası ve ayağı çevreleyen altın yaldız çember arasında yaldızlı iri yaprak motifleri göze çarpmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt köşesinde, 'Halid' imzası vardır. Bu form ve bezemede üç adet vazo bulunmaktadır. Bunların üçü de aynı tarih ve imzalıdır. Bu vazonun birebir örneği Y.S.M.P.K'nunda yer almaktadır.
Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

44

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

45

Katalog No : 17
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 2 / 1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : Halid Naci
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/196
Ölçüleri:

Ağız çapı : 5. 5 cm
Taban çapı : 5. 5 cm
Çevresi : 27 cm
Yükseklik : 21 cm
Resim No : (45-46)

Tanımı: Kupa formunda, yüksek tabanlı ve uzun gövdelidir. Ağız ve taban kısmı düz yeşildir. Sarı yaldızlı bir kulpu vardır. Boyun ve ayak çevresi sarı yaldız bordürlüdür. Gövdenin etrafında dere ve ağaç manzarası vardır. Ağzının kenarında çatlak vardır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt köşesinde, 'Halid' imzası vardır. Tek örnektir. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

46

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

47

Katalog No : 18
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 7 / 1901 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/32
Ölçüleri:

Ağız çapı : 16/18 cm (asimetrik)
Taban çapı : 27. 5 cm
Çevresi : 119cm
Yükseklik : 67 cm
Resim No : (47-49)

Tanımı: Art nouveau üslubunda, ancak Osmanlı etkileri taşıyan bir vazodur. Yanlarda mavi, kırmızı, sarı renklerden meydana gelen balık formlu kulpları vardır. Silindir gövde ve yukarıya doğru genişleyen bir boyun özelliği gösterir. Ağız ve yüksek taban altın yaldızlı bir bordürle çevrelenmiştir. Pişirme esnasında oluşan deformasyonlar nedeniyle formunda bozukluk olduğu görülen vazonun, ölçümlerinde asimetriler farkedilmiştir. Vazonun yeşil zeminli boyun ve kaide kısımlarında muhtelif renkli rumiler yer almaktadır. Beyaz zeminli gövdenin bir yüzünde hüzünlü bir orman manzarası, diğer yüzünde arkada dağların önde ise ağaçlıklar içinde bir evin yer aldığı, romantik etkiler taşıyan bir manzara görülür. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan ikiside aynı tarih ve imzalıdır. Diğerinin env. no'su 34/33'tür. Diğeri, N.Bayraktar, 'İst. porselenleri', (Japonca) adlı kaynakta yayınlamıştır. Bu vazonun Yıldız Arşivi Koleksiyonu'ndaki örnekleri yüksekçe bir sütun üzerine yerleştirilmiştir. Dolayısıyla bu vazoda, yüksekçe bir sütunun üzerine yerleştirilerek kullanılmış olmalıdır.

47a

48

49

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.2.2 Bitkisel Motifli Vazolar

50

Katalog No : 19
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene11/1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi : J. Della Tolla
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/35
Ölçüleri:

Ağız çapı : 16 cm
Taban çapı : 14 cm
Çevresi : 80 cm
Yükseklik : 68 cm
Resim No : (50-52)

Tanımı: Uzunca silindir bir gövdesi ve yukarıya doğru genişleyen bir boynu vardır. Art nouveau üslubunda, batı etkili bir vazodur. Geniş ağız ve zemine oturan ince taban altın yaldızlı bir bordürle çevrelenmiştir. Mavi zeminli gövdede, mavi renkli haşhaş çiçekleri ve yapraklar arka yüzünde uçan bir kuş görülmektedir. Boyun kısmında kanatlanmış iri bir kuş yer almaktadır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt kısımlarında, 'J.Della Tolla' imzası görülür. Bu form ve bezemede dört adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan ikisi 1312 sene 11 tarihli, diğerleri ise 1312 sene 5, 1312 sene 7 tarihlidir. İkisi imzalıdır.

51

52

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 20
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 14 / 1908 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/158
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 5 cm
Taban çapı : 9. 5 cm
Çevresi : 43. 5 cm
Yükseklik : 25 cm
Resim No : (53-55)

53

Tanımı: Aşağıdan yukarıya genişleyen, ağız kısmında daralan bir formu vardır. Art nouveau üslubundadır. Ağız etrafı altın yaldızla çevrelenmiş olup, gövde açık mavi zemin üzerine natüralist üslupta yeşil yapraklar ve iri pembe sarı güller, goncaları ve minik pembe mavi mine çiçekleri ve sarı beyaz papatyalar ile bezenmiştir. Yeşil ay yıldız damgalı, sırüstü tekniğinde yapılan bu eserde imza bulunmamaktadır. Bu form ve bezemede dört adet vazo bulunmaktadır. Bunların hepsi aynı tarihli ve imzasızdır.

54

55

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.2.3 Figürlü Vazolar

56

Katalog No :21
Objenin Türü :Vazo
Tarihi :1312 H. /1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi :
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No :34/1638
Ölçüleri:

Ağız çapı : 2. 5 cm
Taban çapı : yuvarlak değildir
Çevresi :25. 5 cm
Yükseklik :20 cm
Resim No : (56-59)

57

Aşağıdan yukarıya genişleyen, ağız kısmında oldukça daralan bir formu vardır. Ağız kenarı, kare formlu ayak şeklinde çıkıntıları olan taban etrafı ve tabandan kulplara kadar yükselen yan çizgileri sarı yaldızlıdır. İki yanında sarı yaldızlı kısa yukarıya doğru uzanan kulpları vardır. Pembe zeminli gövde üzerinde altın yaldızlarla yapılmış bitkisel dekorlar görülmektedir. Vazonun ön yüzünde yuvarlak bir madalyon içersinde II. Abdülhamid'in oğlu, 'Şehzade Burhaneddin Efendi'nin portresi bulunmaktadır. Madalyon ve pembe zemin arasındaki boşluklar mavi minelerle dekorlanmıştır. Ayrıca yine iki yüzde de olmak üzere, desenlerin bitim noktası ve ayağı çevreleyen altın yaldız çember arasında yaldızlı iri yaprak motifleri göze çarpmaktadır. Eser 'Sultan II. Abdülhamid'in cülusunun 25.yıldönümü nedeniyle özel olarak yapılmış, 'Cülus hediyeleri defterinde 64 no'lu sıra numarası ile gösterilmiş ve defterde eserin, sütun üzerinde yer aldığı belirtilmiştir. Eserin 1900'lü yıllarda fabrikada çekilmiş orijinal bir fotoğrafı bulunmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserin imzası yoktur. Sırüstü, aplike ve mineleme tekniği kullanılarak yapılmıştır.

Kaynak: N. Bayraktar**,** Sultan II. Abdülhamid'e Gelen 25.Cülus Hediyeleri Defteri, *Tarih ve Toplum,* Sayı: 21, İstanbul 1985, s.160.

58

59

4.1.2.4 Hayvan Figürlü Vazolar

60

Katalog No : 22
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 14/1908 M.
Sanatçı – Atölyesi : E.Narcice
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/156
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 5 cm
Taban çapı : 8. 5 cm
Çevresi : 45. 5 cm
Yükseklik :25cm
Resim No : (60-63)

Tanımı: Aşağıdan yukarıya genişleyen, ağız kısmında daralan bir formu vardır. Art nouveau üslubundadır. Mavi zemin renklidir. Ağız ve boynu kabartma biçiminde altın yaldız yapraklarla çevrelenmiş olup, gövde mavi zemin üzerine yeşil ağaçlar, kayalıklar ve uçan kuşların yer aldığı manzara ile bezenmiştir. Vazonun arka yüzeyinde ise yalnızca uçan iri, beyaz bir kuş görülmektedir. Üzerinde fırınlama esnasında oluşan minik siyah beneklerin bulunduğu, yeşil ay yıldız damgalı, sırüstü tekniğinde yapılan bu eserde 'E.Narcice 1907' imzası bulunmaktadır. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan ikiside aynı tarih ve imzalıdır. Manzaraları değişiktir. Sırüstü ve aplike tekniklerinde yapılmıştır.

61

62

63

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

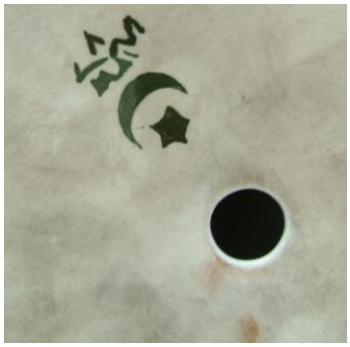
Katalog No : 23
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. Sene5/1895 M.
Sanatçısı – Atölyesi :
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/37
Ölçüleri:

Ağız çapı : 16 cm
Taban çapı : 14 cm
Çevresi : 80 cm
Yükseklik : 68 cm
Resim No : (64-65)

64

Tanımı: Uzun silindir bir gövdesi ve yukarıya doğru genişleyen yüksek bir boynu vardır. Art nouveau üslubunda, batı etkili bir vazodur. Ağız ve yüksek taban altın yaldızlı bir bordürle çevrelenmiştir. Sarı zeminli gövdede, natüralist üslupta bezenmiş lila ve beyaz renkli çiçekler ve iki adet sülün görülmektedir. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin imzası yoktur. Bu form ve bezemede dört adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan ikisi 1312 sene 11 tarihli, diğerleri ise 1312 sene 5, 1312 sene 7 tarihlidir. İkisi imzalıdır.

65

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.2.5 Tek Renkli Vazolar

66

Katalog No : 24
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene 14/1908 M.
Sanatçı – Atölyesi: -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1217
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 4 cm
Taban çapı : 9 cm
Çevresi : 45 cm
Yükseklik : 26 cm
Resim No : (66-67)

Tanımı: Klasik vazo formunda beyaz renkli bisküvi porselendir. Aşağıdan yukarıya genişleyen, ağız kısmında daralan bir formu vardır. Tabanı zemine oturmaktadır. Üzerinde sır çatlakları bulunan yeşil ay yıldız damgalı eserde imza yoktur. Bu form ve bezemede üç adet vazo bulunmaktadır. Bunların hepsi aynı tarihli ve imzasızdır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

67

4.1.3 Boyunsuz-Uzun Gövdeli Vazolar

4.1.3.1 Manzaralı Vazolar

68

Katalog No : 25
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H.sene3/1897M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1735
Ölçüleri:

Ağız çapı :yuvarlak değildir.
Taban çapı :ölçülemedi
Çevresi :14 cm
Yükseklik : 12 cm/12.5cm
Resim No : (68-70)

Tanımı: Ağız kısmı açık ve asimetrik gövdesi uzundur. Zemini beyazdır. Gövde girintili çıkıntılı dört ayak üzerine oturmaktadır. Asimetrik iki kulpu vardır. Gövdesinin üzerinde bir yüzünde ağaçlıklar arasında akan su manzarası vardır. Ağız ve kulp kenarları sarı yaldızlıdır. Bu form ve bezemede tek örnektir. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

69

70

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

71

Katalog No : 26
Objenin Türü :Vazo
Tarihi :1312 H. sene 7/1903M
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/139
Ölçüleri:

Ağız çapı :dikdörtgen
Ayak çapı :dikdörtgen
Çevresi :27cm
Yükseklik :47cm
Resim No : (71-74)

Tanımı: Dikdörtgen prizma formunda dört aslan ayaklı ve dikdörtgen ağızlıdır. Geniş beyaz zeminli iki yüzünde, ön cephede yeşil yüksek bir ağacın yer aldığı, şelalenin aktığı bir manzara yer almaktadır. İki yüzündeki manzaralar aynı temalı, ancak farklı cepheden verilen manzaralardır. Kulpları yoktur. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde ‘Halid‘ imzası görülür. Bu formda iki adet eser daha vardır. Diğerlerinin bezemeleri farklıdır. İkisi de ‘J. Della Tolla‘ tarafından imzalı ve aynı tarihlidir. Diğerinin env.no’su 34/138’ve 34/139’ dur.

72

73

74

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

75

Katalog No : 27
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/197
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8 cm
Taban çapı : 7. 5 cm
Çevresi : 27 cm.
Yükseklik : 20.5 cm
Resim No : (75-78)

Tanımı: Tabanı dar ve zemine oturan, boyun kısmı boğumlu ve ağzı geniş ve dışa açılan, kütlesel bir formu vardır. Boynu sarı zemin üzerine sarı yaldız hat ve bezemelidir. Boynun boğum yerinde pembe bir kurdele sarılmıştır. Gövdenin ön yüzeyinde altın yaldız dallarla sarmalanan büyük bir madalyon içinde yer alan kayalıklar arasında bir deniz fenerinin gösterildiği 'Fenerbahçe manzarası' vardır. Madalyonun dışında kalan boşluklar kırmızı zemin üzerine altın yaldızlı yıldız motifleri ile bezenmiştir. Altın yaldız ay yıldız damgalıdır. Sırüstü ve aplike tekniği uygulanarak yapılmıştır. Koleksiyondaki tek örnektir.

76

77

78

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

79

Katalog No : 28
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H.sene10/1904M.
Sanatçısı – Atölyesi :J.Della Tolla
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/28
Ölçüleri:

Ağız çapı : 13. 5 cm
Taban çapı : 16.5 cm
Çevresi : 102 cm
Yükseklik : 69 cm
Resim No : (79-82)

Tanımı: Aşağıdan yukarıya daralan bir formu vardır. Art nouveau üslubunda, ancak Osmanlı etkileri taşıyan bir vazodur. Yanlarda gövde bezemesi ile bütünleşen kabartma dallardan oluşan yaldızlı kulpları vardır. Ağız ve yüksek taban altın yaldızlı bir bordürle çevrelenmiştir. Mavi zeminli gövdenin üzerinde martıların uçtuğu bir deniz manzarası vardır. Gövdeyi saran altın yaldızlı dallar üzerinde minik pembe çiçekler ve altın yaldızlı minik dallar yer almaktadır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde 'J.Della Tolla' imzası vardır. Bu form ve bezemede ondört adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan beşi 1312 sene 10 tarihli, dördü 1312 sene 13, ikisi 1312 sene 5, biri 1312 sene 4, biri 1312 sene 6, diğeri ise 1312 sene 11 tarihlidir. Bazılarında Halid, J.Della Tolla, Et. Narcise imzası vardır. Eserlerin bir tanesi, N.Bayraktar, 'İst. porselenleri', (Japonca) adlı kaynakta yayınlamıştır. Y.S.M.P.K.'nunda ve A.E.M.P.K.'nunda da birebir benzer formda ancak, farklı bezemede birer örneği bulunmaktadır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

34/31 – Tarih: 1312 sene 5 – Sanatçı: -

80

34/30 – Tarih: 1312 sene 5 – Sanatçı: -

81

82

4.1.3.2 Bitkisel Motifli Vazolar

83

Katalog No : 29
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene 11/1904 M
Sanatçısı – Atölyesi : Et. Narcise
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/17
Ölçüleri:

Ağız çapı : 20 cm
Ayak çapı : ölçülemedi
Çevresi : 110 cm
Yükseklik : 87 cm
Resim No : (83-85)

Tanımı: İnce uzun bir formu vardır. Ağız kısmına ve tabanına yakın kısmı altın yaldız yapraklı ve bordürlüdür. İki kulplu ve dört ayaklıdır. Art nouveau tarzındadır. Ayaklarından biri kırıktır. Yeşil renk zeminli yüksek ve geniş gövdesinin üzeri, natüralist üslupta gül ve yaprak betimleriyle bezenmiştir. Boyun kısmı krem zemin üzerinde muhtelif geometrik desenlerle bezelidir. Ayak üzerinde kabartma desenler vardır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt kısımlarında, 'Et. Narcise'imzası görülür. Bu form ve bezemede sekiz adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan ikisi 1312 sene 6, ikisi 1312 sene 7, ikisi 1312 sene 8, ikisi ise 1312 sene 11 tarihlidir. Eserlerin 8 ve 11 tarihi olanları 'Et. Narcise' imzalı, diğerleri imzasızdır. 1312 sene 8 tarihlilerde ayrıca 'Osmanlı Toprağı, Tare' yazısı vardır. Boyutlarda birkaç santimlik farklar olabilmektedir. Aynı formda ve ölçülerde ancak, farklı desende örnekleri D.S.M.P.K'nunda ve Y.S.M.P.K.'nunda bulunmaktadır.

84

85

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

86

Katalog No : 30
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene 11/1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/222
Ölçüleri:

Ağız çapı : 11 cm
Taban çapı : 13 cm
Çevresi : 22 cm
Yükseklik : 39 cm
Resim No : (86-89)

Tanımı: Art nouveau tarzında bir formu vardır. İnce uzun**,** taban ve ağız kısımları yuvarlaklaşan ve çevresi altın dallarla çevrelenen bir görsellik özelliği göstermektedir. Üst kısmı iki yaldızlı pafta içersinde erguvani zemin üzerinde, muhtelif renklerde natüralist çiçeklerle bezenmiştir. Ağız kısmına yakın kısımdaki çiçeklerin etrafı yaldız bordürlüdür. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur. Bu form ve bezemede iki adet eser vardır. İkisi de imzasız ve aynı tarihlidir. Benzer bir örneği A.E.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

87

88

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

4.1.3.3 Hayvan Figürlü Vazolar

90

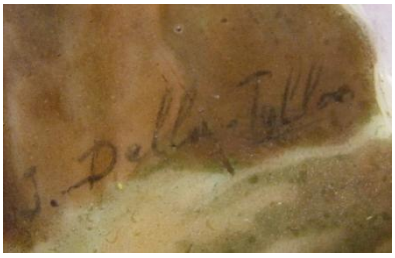
Katalog No : 31
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H.sene7/1903 M.
Sanatçısı – Atölyesi : J. Della Tolla
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/137
Ölçüleri:

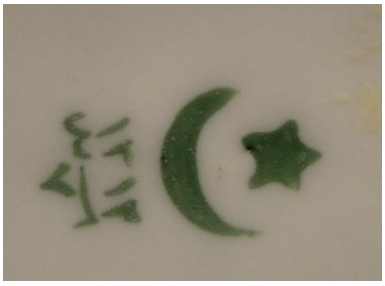
Ağız çapı : karedir
Ayak çapı : karedir
Çevresi : 27 cm
Yükseklik : 47 cm
Resim No : (90-94)

Tanımı: Dikdörtgen prizma formunda, kaidesiz ve dikdörtgen ağızlıdır. Dört adet ayağı vardır. Ayaklarından biri kırılmış ve tamir görmüştür. Geniş beyaz zeminli iki yüzünde uçan iri kuşlar ve aşağı kısmında ise muhtelif renklerde natüralist üslupta küçük çiçek motifleri kullanılmıştır. Dar olan diğer iki yüzünde ise, kabartma altın yaldızlı kulplar vardır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde, 'J. Della Tolla' imzası görülür. Bu formda üç adet eser vardır. Birinin bezemesi farklıdır. Bezeme özellikleri aynı olan ikiside, aynı sanatçı tarafından imzalı ve aynı tarihlidir. Diğerinin env.no'su 34/138've 34/139'dur.

91

92

93

94

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

94a
env. no: 34/138

94b

sanatçı:J.Della Tolla

94c

95

4.1.3.4 Kabartma Motifli Vazolar

Katalog No : 32
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : -
Sanatçısı – Atölyesi :KullarıMesrur İzzet
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/940
Ölçüleri:

Ağız çapı : 11 cm
Taban çapı : 13 cm
Çevresi : 22 cm
Yükseklik : 39 cm
Resim No : (95-97)

Tanımı: Art nouveau tarzında bir formu vardır. İnce uzundur. Ağız kısmına ve tabanına yakın kısmı altın yaldız yapraklı ve bordürlüdür. Üzerini kabartma porselen çiçek gonca ve yapraklı kısmen kırık bir dal sarmıştır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde ‘Kulları Mesrur İzzet ‘ imzası vardır. Bu form ve bezemede iki eser vardır.

96

97

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 33
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/229
Ölçüleri:

Ağız çapı : ölçülemedi
Taban çapı : 10 cm
Çevresi : 17 cm
Yükseklik :12cm
Resim No : (98-100)

98

Tanımı: İnce uzun bir formu vardır. Ağız kısmı gittikçe genişleyen, oldukça açık bir ağızdır. Çevresi altın yaldızlıdır. Gövdenin beyaz renk zemini üzerinde başı tabanda, kuyruğu ise gövde üzerinde sarmalanmış sarı yaldızlı kabartma bir balık vardır. Sırüstü ve kabartma teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde, imza yoktur. Bu form ve bezemede beş adet vazo bulunmaktadır. Hepsi aynı tarihli ve imzasızdır.

99

100

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

101

Katalog No : 34
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene 7/1900 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1
Ölçüleri:

Ağız çapı : 20.5 cm
Ayak çapı : ölçülemedi
Çevresi : 111 cm
Yükseklik : 91cm
Resim No : (101-104)

Tanımı: Dört ayak üzerine olup gövde düz beyazdır. Genişçe karınlı, uzun boyunludur. Art nouveau tarzındadır. Ağız etrafında sarı yaldız kabartma iki kulpu vardır. Ağız etrafı ile dip tarafında kabartma küçük stilize çiçekler mevcuttur. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta dört adet vazo vardır. İkisi 1312 sene 6, diğer ikisi de 1312 sene 7 tarihli olup imzasızdır. Boyutlarda birkaç santimlik farklar olabilmektedir. Aynı formda ve ölçülerde ancak, farklı desende, Osmanlı arması olan örnekleri D.S.M.P.K'nunda ve Y.S.M.P.K.'nunda bulunmaktadır.

102

103

104

34/3 – Tarih: 1312 sene 6

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

105

Katalog No : 35
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 11/ 1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi :
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/223
Ölçüleri:

Ağız çapı : asimetrik
Taban çapı : 10 cm
Çevresi : 111 cm
Yükseklik : 39 cm
Resim No : (105)

Tanımı: Art nouveau tarzında bir formu vardır. İnce uzundur.İnce uzundur. Düz beyazdır. Dip kısmında relief çiçekler, diğer yerinde az relief çiçekler ve salkımlar bulunmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.4 Şişkin Gövdeli Vazolar

4.1.4.1 Manzaralı Vazolar

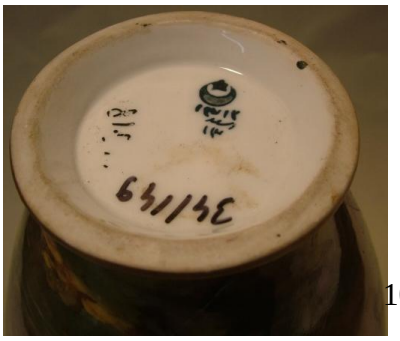

106

Katalog No : 36
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H.sene13/1907M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/149
Ölçüleri

Ağız çapı : 10. 2 cm
Taban çapı : 8. 3 cm
Çevresi : 45 cm
Yükseklik : 26 cm
Resim No : (106-108)

Tanımı: Yuvarlak tabanlı, yukarıya doğru genişleyen gövdeli, dar ve uzun boyunludur. Boyun düz leylaki renktedir. Gövde etrafında natüral renklerle manzara resmi bulunmaktadır. Bir yüzünde pembe çatılı bir ev görülmektedir. Boyun kısmı çatlaktır. Tamir görmüştür. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta tek vazo vardır. D.S.M.P.K'nunda, aynı ebatlarda Boğaz manzaralı örneği bulunmaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

107

108

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

109

Katalog No : 37
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : soğuk damga:Kulları Ali
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/454
Ölçüleri:

Ağız çapı : 15 cm
Taban çapı : 11.5 cm
Çevresi : 75 cm
Yükseklik : 42 cm
Resim No : (109-112)

Tanımı: Yuvarlak tabanlı, yukarıya doğru genişleyen gövdeli, dar ve uzun boyunludur. Ön ve arka yüzünde gövdeyi tamamen kaplayan bir madalyon içersinde, farklı görüntülerdeki sonbahar mevsiminde derede ördeklerin yüzdüğü orman manzaraları vardır. Turuncu zeminli boyun ve ayak kısmı ve yan yüzlerdeki madalyonlar arasında kalan kısım, altın yaldızlı stilize motiflerle bezenmiştir. Çatlaktır. Tamir görmüştür. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Soğuk damga ile 'Kulları Ali 'olarak damgalanmıştır. Bu gruptaki tek örnektir. D.S.M.P.K'nunda aynı formda, rumilerle bezeli başka bir örneği vardır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

110

111

112

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.4.2 Bitkisel Motifli Vazolar

Katalog No : 38
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : soğuk damga: Bende-i Ali
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/151
Ölçüleri:

Ağız çapı : 10. 2 cm
Taban çapı : 8. 3 cm
Çevresi : 45 cm
Yükseklik : 26 cm
Resim No : (113-114)

Tanımı: Şişkin gövdeli, boyun kısmı yukarıya doğru genişleyen, ağzı oldukça geniş ve tabanı ince bir formu vardır. Kırmızı zemin üzerine sarı yaldız ve beyaz rumiler ile bezelidir. Boyun ve taban çevresi altın yaldızlıdır. Boyunda bir sıra palmet motifi ve bir sıra mavi ve lila renkli karanfiller görülmektedir. Yeşil ay yıldız damgalıdır ve soğuk damga ile 'Bende-i Ali' damgası vardır. Grubundaki tek örnektir. Diğer koleksiyonlarda da benzerlerine rastlanmamıştır. D.S.M.P.K.'nunda benzer formlarda, ancak 'Halid' imzalı manzaralı örnekleri vardır.

113

114

Kaynakça: N.Bayraktar, *İstanbul Cam ve Porselenleri*, İstanbul 1982, .s.28.

115

Katalog No : 39
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi :1312 H. sene 14/1908M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/152
Ölçüleri:

Ağız çapı : 10 cm
Taban çapı : 9 cm
Çevresi : 52. 5 cm
Yükseklik : 25 cm
Resim No : (115-116)

Tanımı: Yuvarlak gövdeli, dar ve kısa boyunludur. Kaide ve ağız yaldız bordürle çevrelenmiştir. Desenleme tüm yüzeyde aynen devam etmiş, yüzey kısımlara ayrılmamıştır. Burada beyaz zemin üzerinde helezonik kırmızı ince formlar üzerine dairesel yaldızlar serpiştirilmiş ve boşluklar, mor pençler çeşitli ebatlardaki turkuaz, pembe ve rumilerle doldurulmuştur. Boyun kısmında ise sarı renkli stilize penç ve rumiler ve hatayiler görülmektedir. Motifler arasında boşluklar ise, yüzeyde bütünlük sağlamak amacıyla sap çıkmalarıyla birbirlerine bağlanmıştır. Yıldız Porselenin üretim dönemi ilerledikçe batı ve doğunun motiflerini tam bir senteze ulaştırdığı düşünülürse, bu eserin bu seneteze iyi bir örnek olduğu görülür. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur. Aynı form ve desenden iki adet olan vazonun diğeri env. no'su 34/153'tür, 1312 sene 13 damgalıdır. Biri aynı tarihli, diğeri 1312 sene 13 tarihli, birebir aynı dekorlu fakat renkleri farklı iki benzeri, D.S.M.P.K.'nda yer almaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu vazonun ön yüzü İstanbul boğaz manzaralı, yan yüzleri bu vazodaki rumi desenlerinin yer aldığı paftaları içeren birebir aynı formu A.E.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

116

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

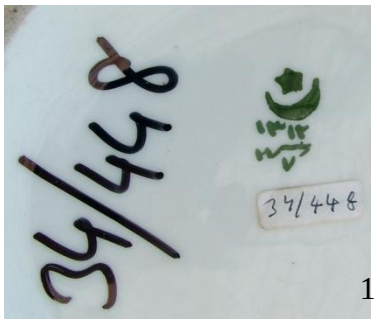

117

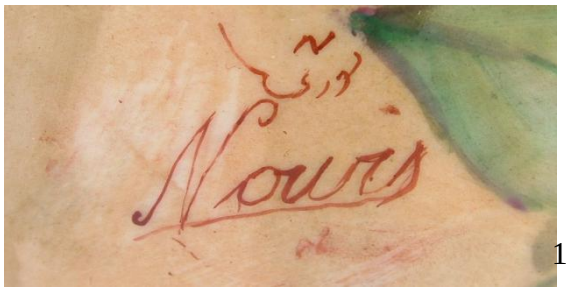
Katalog No :40
Objenin Türü: :Vazo
Tarihi :1312H.sene7/1907M.
Sanatçı – Atölyesi :Bende-iNouri
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No :34/448
Ölçüleri:

Ağız çapı : 5. 5 cm
Taban çapı : 15. 8 cm
Çevresi : 103 cm
Yükseklik : 54 cm
Resim No : (117-119)

Tanımı: Şişkin gövdeli, uzun boyunludur. Gövdenin iki yanında, gövdeyi boyuna bağlayan sarı yaldızlı ağaç şeklinde iki kulpu vardır. Taban ve boyun çevresi altın yaldızlıdır. Gövdesinin iki tarafında natüralist üslupta bezenmiş kırmızı, beyaz, sarı renkli krizantem çiçekleri, pembe güller ve yeşil yapraklar resmedilmiştir. Yeşil ay yıldız damgalı bu eser, Fransızca 'Bende-i Nouri' imzalıdır. Bu gruptaki tek örnektir. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

118

119

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

120

Katalog No : 41
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 8/1914 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1459
Ölçüleri:

Ağız çapı : 11.5cm
Taban çapı : 14.5cm
Çevresi : 80 cm
Yükseklik : 40. 5 cm
Resim No : (120-123)

Tanımı: Şişkin gövdeli, kısa boyunludur. Taban ve ağız kısmı dar, gövdesi geniştir. Koyu kiremit rengi gövdesi altın yaldız, yeşil açıklı koyulu pembe, mavi, sarı renklerle iri saz yaprakları ve stilize irili ufaklı çiçeklerle bezelidir. Bunların aralarında da altın yaldızla ince dallar yer almaktadır. Boyun ve taban çevresi altın yaldız bordürlü olup, boyunda birbiri üzerine binen iri yapraklar yer almaktadır. Kırık olup, tamir edilerek yapıştırılmıştır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde, imza yoktur. Bu gruptaki tek örnektir. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

121

122

123

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

124

Katalog No : 42
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H.sene11/1905M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/455
Ölçüleri:

Ağız çapı : 12. 5 cm
Taban çapı : 14 cm
Çevresi : 84 cm
Yükseklik : 39 cm
Resim No : (124-127)

Tanımı: Şişkin gövdeli, uzun boyunludur. Boyun kısmı iki ayrı boğumlu olup, birinci yüzeyin zemini koyu yeşil, ikinci zemin açık mavi, firuze renklidir. Gövdesinin ilk bölümü varaklı, ikinci kısmı çiçek bezemelidir. Varaklı bölümde stilize çiçek dekorları görülmektedir. Sarı renkli zeminli gövde etrafında natüralist üslupta bezenmiş, pastel renklerle resmedilen açmış iri pembe güller, goncalar ve minik beyaz papatyalar vardır. Arka yüzünde ise, tamamen sarı zeminde minik beyaz bahar çiçekleri bulunur. Boyun ve tabanının etrafı yeşil zeminli ve altın yaldız bordürlüdür. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur. Aynı form ve desenden iki adet olan vazonun diğerinin env. no'su 34/456'dır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

125

126 127

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

128

Katalog No : 43
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi :1312H.sene14/1908M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/155
Ölçüleri:

Ağız çapı : 10 cm
Taban çapı : 9 cm
Çevresi : 51 cm
Yükseklik : 25 cm
Resim No : (128-129)

Tanımı: Yuvarlak gövdeli, dar ve kısa boyunludur. Taban ve ağız yaldız bordürle çevrelenmiştir. Boyun ve gövdenin alt kısımları mavi zeminlidir. Gövde sarı renk zeminli olup alt ve üst kısımlarda, natüralist üslupta yeşil yapraklar, ayn-i sefalar, goncalar ve pembe minik bahar dallarıyla sarmalanmıştır. Ayağın gövde ile birleştiği yerde çatlama vardır. Yer yer sırlamada meydana gelen küçük benekler ve sır çatlakları vardır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza bulunmamaktadır. Aynı form ve desende iki adet bulunmaktadır. D.S.M.P.K'nunda ve A.E.M.P.K.'nunda benzer formda, manzaralı birer örnek bulunmaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

129

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.4.3 Hayvan Figürlü Vazolar

130

Katalog No : 44
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H.sene13/1907M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/150
Ölçüleri:

Ağız çapı : 10. 2 cm
Taban çapı : 8. 3 cm
Çevresi : 45 cm
Yükseklik : 26 cm
Resim No : (130-133)

Tanımı: Yuvarlak tabanlı, yukarıya doğru genişleyen gövdeli, geniş ve uzun boyunludur. Taban ve ağız yaldız bordürle çevrelenmiştir. Boyun düz leylaki renktedir. Gövde etrafının ön yüzünde, bir çiftlik içinde betimlenen iri bir horoz, tavuk ve piliçler, arka yüzünde ve yan yüzlerinde ise ormanlık alan ve çitler resmedilmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu gruptaki tek örnektir. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

131

132

133

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.4.4 Kabartma Motifli Vazolar

134

Katalog No : 45
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : -
Sanatçı – Atölyesi : Kulları Mesrur İzzet
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/88
Ölçüleri:

Ağız çapı : 12. 5 cm
Taban çapı : 14.5cm
Çevresi : 84 cm
Yükseklik : 39. 5 cm
Resim No : (134-141)

Tanımı: Yuvarlak gövdeli, dar ve kısa boyunludur. Bisküvi düz beyaz renkli olup, gövdesinin ön yüzünde kabartma ağaçlar, dallar ve bir kemerden çıkan öküz kabartması vardır. 1956 yılında tutulan zabıt kayıtlarına göre, üzerindeki kabartma çiçeklerin bir kısmı dökülmüştür. Bazı kırık parçaları içindedir. Damgası yoktur. Aynı form ve motiflerde beş adet bulunan vazoların üçü, 'Kulları Mesrur İzzet' imzalı, diğer ikisi ise imzasızdır. Yine eserlerin üçü damgasız, diğer ikisi ise yeşil Ay-yıldız damgalıdırlar. Tarihleri ise, birinde 1312 sene 11, diğerinde 1319 sene 10'dur. Kabartma tekniği ile yapılmıştır.

135

136

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

137

138

34/90 env.no’lu vazo

139

140

141

34/1100 env.no’lu vazo

4.1.5 Kaideli Vazolar

4.1.5.1 Manzaralı Vazolar

142

Katalog No : 46
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene5/1899 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Hüseyin Hulusi
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/61
Ölçüleri:

Ağız çapı :28. 5 cm
Kaide çapı :29cm
Çevresi :78 cm
Yükseklik :56 cm
Resim No : (142-144)

Tanımı: Kupa formlu, yüksek kaidelidir. Kapak ve kulpları yoktur. Gövdenin alt kısmı ve kaidenin alt kısımları mavi, üst kısmı ise beyaz zeminlidir. Gövdenin alt kısmında mavi zemin üzerinde natüralist üslupta yeşil yapraklı, renkli minik bahar dalları, beyaz zeminli kartuşları içersinde ise renkli bahar dalları ve kırmızı rumiler ve helkar görülmektedir. Altın yaldızlı bordürlerle kısımlara ayrılan kaide üzerinde, rumili, minik bahar dallı ve çiçekli rumili bölümler yer almaktadır. Gövdenin yüzeyinde, yüzeyin tamamını 360 derece ile çevreleyen barok üslupla yapılmış bir manzara yer almaktadır. Manzarada yer alan nilüferlerle kaplı nehirden patika yolu ile ulaşılan, yeşillikler içindeki kerpiç yalnız ev, adeta sizi içine davet eder görünmektedir. Kaidesi boydan boya çatlaktır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt köşesinde, 'Hüseyin Hulusi' imzası vardır. Aynı formda ve manzaralı iki adet eser bulunmaktadır. İkisi de aynı tarihli ve 'Hüseyin Hulusi' imzalıdır. Diğerinin env.no'su 34/62'dir. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

143

144

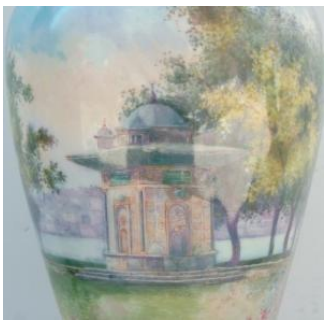

145

Katalog No : 47
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 9/1903 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/146
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 5 cm
Kaide çapı : 13 cm
Çevresi : 39 cm
Yükseklik : 48 cm
Resim No : (145-147)

Tanımı: Vazo kaide, gövde ve boyun olmak üzere üç parçadan oluşmuştur. Altın yaldızlı stilize bitki motifleri ve pastel renkli manzarası ile rokoko etkileri taşır. Neo-klasik üslupta yapılmıştır. Ağız çevresi, gövde ile boyunun birleşimini sağlayan boğum, gövde ile kaideyi birleştiren boğum ve kaide çevresi altın yaldızla bordürlenmiştir. Boyun ve kaide açık mavi rengi zeminli olup, stilize yaldız dallar ve yapraklarla bezelidir. Gövdenin ön yüzünde ağaçlar ve deniz manzarası eşliğinde 'Küçüksu Çeşmesi' resmi, arka yüzünde ise manzaranın devamı vardır. Gövdenin kaide ile birleşim yerinde teknik sorunlar gözlenmiş, kaide ve gövdenin birbirlerine tam oturmadığı tespit edilmiştir. Aynı form ve bezemede iki adet eser bulunmaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılan, yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur.

146

147

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

148

Katalog No : 48
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi :KullarıMustafa Vasfi
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/169
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 5 cm
Kaide çapı : 7. 5 cm
Çevresi : 36 cm
Yükseklik : 23. 5 cm
Resim No : (148-151)

Tanımı: Dip kısmı yuvarlak kaide üzerine oturan, gövdesi geniş, aşağıdan yukarıya genişleyen boyunlu bir formu vardır. Boyun uzundur ve ağız dışarıya doğru açılmaktadır. Boyun ve kaide çevresi pembe renklidir. Boyunun üzerinde yeşil girift bezemeler bulunmaktadır. Kaidenin üzerinde stilize altın yaldız yapraklar yer almaktadır. Vazonun gövdesi mavi zeminli ağaçlıklı dere manzaralı iki paftaya ayrılmıştır. Gövdenin paftalar dışındaki boşlukları turkuaz zeminlidir ve boşluklar pembe dekoratif öğelerle bezemelidir. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde, 'Kulları Mustafa Vasfi' imzası bulunmaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

149

150

151

152

Katalog No : 49
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/166
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8 cm
Kaide çapı : 7. 5 cm
Çevresi : 35. 5 cm
Yükseklik : 24 cm
Resim No : (152)

Tanımı: Dip kısmı yuvarlak kaide üzerine oturan, gövdesi geniş, aşağıdan yukarıya genişleyen boyunlu bir formu vardır. Ağız ve kaide çevresi sarı yaldız kaplıdır. Vazonun tamamı erguvani zeminli olup, boyun ve kaide iç içe geçen dekoratif formlarla, gövde ise altın yaldızla renklendirilmiş olan natüralist gül ve yapraklar, goncalar, dallar ve iki adet kuş kompozisyonu ile bezenmiştir. Sıvama tekniği kullanılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde, imza yoktur. Bu form ve bezemede dört adet vazo bulunmaktadır. Hepsi 1312 tarihlidir. Diğerlerinin env. no'ları 34/165, 172 ve 170'tir.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

153

Katalog No : 50
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 10 /1994 M.
Sanatçısı – Atölyesi :
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/11
Ölçüleri:

Ağız çapı : 36. 5 cm
Kaide çapı : 36 cm
Çevresi : 134 cm
Yükseklik : 110 cm
Resim No : (153)

Tanımı: Dip kısmı yuvarlak kaide üzerine oturan, gövdesi oldukça uzun aşağıdan yukarıya genişleyen ortası boğumlu boyunlu bir formu vardır. Vazonun zemini yeşil ve turuncu olmak üzere iki ayrı renklidir. Ağız ve kaide çevresi ve gövdenin üç bölüme ayrılmış, iki kısmı turuncu zemin ile kaplıdır. Gövdenin orta kısmı yeşil zeminli olup, yeşil ve turuncu renklerle renklendirilmiş olan stilize yapraklar ve iki adet kuş kompozisyonu ile bezenmiştir. Boyuni gövde ve kaide ortlarından g Sıvama tekniği kullanılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde, imza yoktur. Manzaralı benzer bir örneği Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

153a

153b

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

154

Katalog No : 51
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H.sene 10/1994M.
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/457
Ölçüleri:

Ağız çapı :27 cm
Kaide çapı :23 cm
Çevresi :109.5 cm
Yükseklik :71cm
Resim No :(154-157)

Tanımı: Dip kısmı yuvarlak kaide üzerine oturan, gövdesi geniş ve armudi, aşağıdan yukarıya genişleyen boyunlu bir formu vardır. Ağız, kaide çevresi ve gövde alt ve üst kısımları sarı yaldız ile çevçevelenmiştir. Vazonun tamamı mavi zeminli olup, boyun, kaide ve gövdede içinde manzaraların resmedildiği paftalardan kalan boşluklar altın yaldızla renklendirilmiş olan stilize bitkisel bezemelerle bezenmiştir. Gövdenin iki yüzünde paftalar içinde farklı manzaralar vardır. Arka yüzünde derede yüzen beyaz ördekler ve sahilde otlayan koyunlar, ön yüzünde ise Rumelihisarı'ndan karşı sahilin görünüşü vardır. Sırüstü ve aplike teknikleri kullanılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde, Halid imzası bulunmaktadır. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. İkiside 1312 sene 10 tarihlidir. Bu vazodan iki adet bulunmaktadır. Env. no'su 34/458 olan diğer vazonunda iki yüzeyindeki manzaraları farklıdır. İmzasız olan diğer eserin ön yüzeyinde, önde sonbahar ağaçlarının, arkada ise bir evin resmedildiği bir manzara resmi vardır. Arka yüzeyinde ise, gökyüzünde kuşların uçtuğuönde kısa ağaçların görüldüğü boğazdan bir köşe manzarası yer almaktadır. S.H.M.P.K.'nunda da birebir benzer formda ancak, farklı bezemede bir örneği bulunmaktadır.

155

156

157

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 52
Objenin Türü :Vazo
Tarihi :-
Sanatçısı – Atölyesi :-
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No :34/1475
Ölçüleri:

Ağız çapı :13 cm
Kaide çapı :12.5cm
Çevresi : 62 cm
Yüksekliği : 35 cm
Resim No : (158-160)

158

Tanımı: Dip kısmı kısa yuvarlak kaide üzerine oturan, gövdesi geniş, ağızda yukarıya genişleyen bir formu vardır. Sarı zeminli gövdesinin iki yanında beyaz zeminli madalyon içersinde iki minareli 'Yeni Cami' ve diğer yüzünde 'Kız Kulesi' resmi vardır. Vazonun üzerinde gümüşe benzeyen kakma bezemeler vardır. Altında kırmızı boya ile Ay-yıldız içersinde (DF) harfleri, ay'ın içersinde 'Cevahirzade' yazısı bulunmaktadır. Aynı form ve desende iki adet vazo bulunmaktadır.

159

160

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.5.2 Bitkisel Motifli Vazolar

Katalog No : 53
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H./1984 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/164
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8 cm
Kaide çapı : 8. 5 cm
Çevresi : 36 cm
Yükseklik : 23 cm
Resim No : (161-163)

161

Tanımı: Dip kısmı yuvarlak kaide üzerine oturan, gövdesi geniş, aşağıdan yukarıya genişleyen boyunlu bir formu vardır. Ağız ve kaide çevresi sarı yaldız kaplıdır. Vazonun tamamı erguvani zeminli olup, boyun ve kaide iç içe geçen dekoratif formlarla, gövde ise altın yaldızla renklendirilmiş olan gül ve yapraklar, goncalar, dallar ve iki adet kuş kompozisyonu ile bezenmiştir. Sıvama tekniği kullanılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde, imza yoktur. Bu form ve bezemede dört adet vazo bulunmaktadır. Hepsi 1312 tarihildir. Diğerlerinin env. no'ları 34/165, 172 ve 170'tir.

162

163

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

164

Katalog No : 54
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H.sene 2/1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/143
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 5 cm
Kaide çapı : 13 cm
Çevresi : 39 cm
Yükseklik : 48 cm
Resim No : **(**164-165)

165

Tanımı: Vazo kaide, gövde ve boyun olmak üzere üç parçadan oluşmuştur. Altın yaldızlı stilize bitki motifleri ve pastel renklerde çiçek bezemeleri ile rokoko etkileri taşır. Neo-klasik üslupta yapılmıştır. Ağız çevresi, gövde ile boyunun birleşimini sağlayan boğum, gövde ile kaideyi birleştiren boğum ve kaide çevresi altın yaldızla bordürlenmiştir. Boyun ve kaide açık somon rengi zeminli olup, stilize yaldız dallarla bezelidir. Gövdenin ön yüzü beyaz zemin üzerinde açık yeşil yapraklar arasındaki, pembe beyaz gül, nergis, haşhaş çiçeği ve minik minelerle natüralist üslupla dekorlanmış, arka yüz ise beyaz zeminli bırakılmış, herhangi bir dekorlama yapılmamıştır. Sırüstü tekniğinde yapılan, yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur. Aynı form ve bezemede dört adet eser bulunmaktadır. Ancak diğeri 1312 sene 5, diğer ikisi ise 1312 sene 10 tarihlidir. Hepsi yeşil ay-yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. İ.Ş.M.K.'nunda da birebir benzer formda ve bezemede bir örneği bulunmaktadır.

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

166

Katalog No : 55
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 7/1903 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/95
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 5 cm
Kaide çapı :13cm
Çevresi : 39 cm
Yükseklik : 48cm
Resim No : (166-170)

Tanımı: Yüksekçe bir kaidesi, şişkin bir gövdesi ve yukarıya doğru genişleyen yüksek bir boynu vardır. Boyun ve gövde kısmı koyu yeşil zemin üzerinde muhtelif renklerde bezenmiş natüralist üslupta beyaz papatyalar, sarı ve pembe krizantemler ve yeşil yapraklarla dekorlanmıştır. Gövdenin alt ve üst kısmından altın yaldızlı geçmeler bordür olarak dolanmaktadır. Gövdenin kaide ile birleşim yerinde açık yeşil zeminli iri stilize akantus yaprakları yer almaktadır. Vazonun zemine oturduğu kaide, kiremit renginde ve altın yaldız bordür çevrilidir. Yan taraflarında dallar şeklinde altın yaldızlı iki adet kulpu vardır. Gövde, kaideye metal aksam ile kenetlenmiştir. Sırüstü tekniğinde yapılan, yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur. D.S.M.P.K'da 'İngiliz Copeland Porselen Fabrikası'na ait benzer formda örnekleri vardır. Bu form ve bezemede üç adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan ikisi imzasız ve 1312 sene 7 tarihli, diğeri ise Mardiros imzalı ve 1312 sene 6 tarihlidir. Sırüstü, kalıpla kabartma ve aplike tekniğinde yapılmıştır.

167

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

168

169

34/131 – Tarih: 1312 sene 6- Sanatçı: -

170

34/94 – Tarih: 1312 sene 7 – Sanatçı: Mardiros

171

Katalog No : 56
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 11/1907 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/15
Ölçüleri:

Ağız çapı : 18. 5 cm
Kaide çapı : 22 cm
Çevresi : 99.5 cm
Yükseklik : 117 cm
Resim No : (171-173)

172

Tanımı: Boyun, gövde ve kaideden oluşan üç parçadan meydana gelmektedir. Yüksekçe bir kaidesi, şişkin bir gövdesi ve yukarıya doğru genişleyen yüksek bir boynu vardır. Hepsi birbirine demir aksamalar ile tutturulmuştur. Boyun ve kaide turuncu zemin üzerine, gövde ise yeşil zemin üzerine natüralist üslupta yaldızlı çiçeklerle bezenmiştir. Ortada küçük bir kuş resmi vardır. Aplike tekniğinde yapılmıştır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur. Neo-klasik üslup özellikleri göstermektedir. Benzer bir örneği D.S.M.P.K.'nunda yer almakatdır.

173

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 57
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi :1312 H.sene11/1907 M.
Sanatçı – Atölyesi : Enderuni Nuri
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/49
Ölçüleri:

Ağız çapı : 13. 5 cm
Kaide çapı : kaidesi altıgen
Çevresi : 74 cm
Yükseklik : 54 cm
Resim No : (174-177)

174

Tanımı: Boyun, gövde ve kaideden oluşan üç parçadan meydana gelmektedir. Yüksekçe bir kaidesi, şişkin bir gövdesi ve yukarıya doğru genişleyen yüksek bir boynu vardır. Kulplarında küpe görünümünde yuvarlak süsleme detayları bulunmaktadır. Ağız, boyun ve kaide çevresi altın yaldızla bordürlemiştir. Kaidesi ayrı yapılmıştır ve altıgendir. Beyaz zeminli gövdesi üzerinde natüralist üslupta dekorlanmış çiçek demetleri vardır. Boyun ve kaide kısmında asma yaprakları vardır. Kaide çevresi, boyun ve kulplar sarı altın yaldızlıdır. Yaldızları birçok yerde silinmiştir. Kulpların takıldıkları yerler sırlanmamıştır. Gövde ve kaide tam olarak üst üste oturmamaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde 'Enderuni Nuri'imzası vardır. Y.S.M.P.K.'nunda şehzade Abdurrahim'portreli benzer bir örneği bulunmaktadır. D.S.M.P.K'nun da, birinde 'Alman Çeşmesi' ve 'Aksaray Valide Çeşmesi', diğerinde 'Ayasofya' ve 'Yavuz Sultan Selim Camisi'nin resimleri bulunan, iki adet benzeri bulunmaktadır. Sırüstü ve kalıpla kabartma teknikleri uygulanmıştır.

175

176

177

Env. no:34/48 – Tarih: 1312 sene 11 – Sanatçı: Enderunî Nuri
Kaynak: Yayınlanmamıştır.

178

Katalog No : 58
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H.sene4/1898M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/66
Ölçüleri:

Ağız çapı : 15 cm
Kaide çapı : 17. 5 cm
Çevresi : 94. 5 cm
Yükseklik : 61 cm
Resim No : (178-181)

Tanımı: Yüksekçe bir boyun kısmı, altı ayrı paftaya ayrılmış gövdesi bulunan, iki kulplu, yüksek kaideli bir vazo türüdür. Gövdesinin üzerinde paftalar içersinde muhtelif renklerde, natüralist çiçek betimlemeleri yer almaktadır. Bu eserden iki adet vardır. Diğerinin env. no'su 34/65'tir. Aynı tarihlidir. İmzası yoktur. Bir kulpu kırıktır. Parçası yoktur. D.S.M.P.K'nunda benzer formda ve ölçülerde 6 adet eser vardır. Bunlardan ikisi 1312 sene 3 tarihli, diğerleri ise 1312 tarihlidir. Sırüstü, kalıpla kabartma ve aplike teknikleri ile yapılmıştır. 'Milli Saraylar Porselen Koleksiyonu'nun özel parçalarından biri olan bir benzeri 1897 yılında 'Sultan II. Abdülhamid' tarafından 'Yunan Savaşı'nda dul ve yetimler yararına düzenlenen 'İane Sergisi'ne hediye edilmiştir. Bu örneklerin İ.Ü.Kütüphanesi yer alan 'Abdülhamid Albümü'nde, suluboya ile yapılmış çizimleri yer almaktadır. Yine Y.S.M.P.K.'nunda benzer bir örneği bulunmakatdır.

179

180

181

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.5.3 Figürlü Vazolar

182

Katalog No : 59
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 11/1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi : A.Nicot
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/459
Ölçüleri:

Ağız çapı : 26. 5 cm
Kaide çapı : 30 cm
Çevresi : 105 cm
Yükseklik : 80 cm
Resim No : (182-184)

Tanımı: Dip kısmı ince uzun yuvarlak kaide üzerine oturan, gövdesi geniş, aşağıdan yukarıya genişleyen boyunlu bir formu vardır. Ağız ve kaide çevresi sarı yaldız kaplıdır. Üç ayrı parça halinde üretilmiş ve ayrı ayrı monte edilmiştir. Gövdesinin üzerinde kayalıklar üzerinde oturan sarı saçlı çıplak ayaklı bir kız ve suya yakın uçan iki martı kuşu, kızın arkasında yerde oturan dört güvercin ve bina manzarası vardır. Ağız, kaide çevresi ve gövdenin alt kısmında bulunan bölümlerde altın yaldızla stilize dekoralar bulunmaktadır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt köşesinde, 'A.Nicot' imzası vardır. Aynı formda ve manzaralı iki adet eser bulunmaktadır. İkiside aynı tarihli ve aynı sanatçı tarafından imzalıdır. Diğerinin env. no'su 34/460'tır. D.S.M.P.K'nunda benzer formlarda, ancak biri çiftlik sahneli, diğeri savaş sahnesi betimlemeli iki örneği bulunmaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

183

184

185

Katalog No : 60
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H.sene 2/1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : Atam
Yeri : T.S.M.P.K
Envanter No : 34/144
Ölçüleri:

186

Ağız çapı : 7. 5 cm
Kaide çapı : 13 cm
Çevresi : 39 cm
Yükseklik : 48 cm
Resim No : (185-187)

Tanımı: Vazo kaide, gövde ve boyun olmak üzere üç parçadan oluşmuştur. Ağız çevresi, gövde ile boyunun birleşimini sağlayan boğum, gövde ile kaideyi birleştiren boğum ve kaide çevresi altın yaldızla bordürlenmiştir. Boyun ve kaide açık mavi rengi zeminli olup, stilize rumilerle bezelidir. Gövdenin ön yüzü açık mavi zemin üzerinde çeşitli müzik aletleri çalan üç adet melek tasviri ile betimlenmiştir. Arka yüzünde ise, natüralist üslupta yeşil yapraklar içersinde pembe renkli bir gül ile sarı renkli müzik aletleri ahenkle dans etmektedirler. Sırüstü tekniğinde yapılan, yeşil ay yıldız damgalı bu eser 'Atam' imzalıdır. Neo-klasik üslupta yapılmıştır Aynı formda başka eserler vardır. Desende özelliği olarak tek eserdir. Yeşil ay-yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. İ.Ş.M.K.'nunda da birebir benzer formda ancak, bitkisel bezemeli bir örneği bulunmaktadır.

187

Kaynakça:
Yayınlanmamıştır.

4.1.5.4 Hayvan Figürlü Vazolar

188

Katalog No : 61
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 5/1899 M.
Sanatçısı – Atölyesi :Hüseyin Hulusi 1323
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/62
Ölçüleri:

Ağız çapı : 30 cm
Kaide çapı : 29 cm
Çevresi : 78 cm
Yükseklik : 56 cm
Resim No :(188-192)

189

Tanımı: Kupa formlu, yüksek kaidelidir. Kapak ve kulpları yoktur. Gövdenin alt kısmı ve kaidenin alt kısımları mavi, üst kısmı ise beyaz zeminlidir. Gövdenin alt kısmında mavi zemin üzerinde natüralist üslupta yeşil yapraklı, renkli minik bahar dalları, beyaz zeminli kartuşları içersinde ise renkli bahar dalları ve kırmızı rumiler ve helkar görülmektedir. Altın yaldızlı bordürlerle kısımlara ayrılan kaide üzerinde, rumili, minik bahar dallı ve çiçekli rumili bölümler yer almaktadır. Gövdenin yüzeyinde, yüzeyin tamamını 360 derece ile çevreleyen, uzaklardan görülen bir dağ silueti, ormanlık alan, dere kenarında balık tutan fesli bir erkek çocuk ve farklı renklerdeki sığırlar yer almaktadır. Aynı formda ve manzaralı iki adet eser bulunmaktadır. İkisi de aynı tarihli ve 'Hüseyin Hulusi' imzalıdır. Diğerinin env. no'su 34/61'dir. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt köşesinde, 'Hüseyin Hulusi' imzası vardır.

190

191

192

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

193

Katalog No : 62
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi :1312 H.sene14/1908M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1591
Ölçüleri:

Ağız çapı : 14.3 cm
Kaide çapı : 17.5 cm
Çevresi : 75 cm
Yükseklik : 54 cm
Resim No : (193-195)

Tanımı: Boyun, gövde ve kaideden oluşan üç parçadan meydana gelmektedir. Yüksekçe bir kaidesi, şişkin bir gövdesi ve yukarıya doğru genişleyen yüksek bir boynu vardır. Kapak ve kulpları yoktur. Kaide gövdeye vida ile tutturulmuş, kulp yerleri tamirlidir. Kaide ve ağız kenarında çatlaklar vardır. Ağız kenarı, kulpları, paftaların çerçeveleri pembe renkte ve yaldızla süslüdür Altı köşeli ebruli renkli kaide üzerinde yuvarlak ikinci kaide, geniş bir gövdeye oturmuştur. Zemin koyu yeşil, pembe bordürlerle ayrılmış bölümlerde iki tarafta iki resim var. Birinde bir av kuşu ağaçlar arasında, diğer yüzünde ise orman manzaralı, dere üzerinde tahta bir köprü manzarası vardır. Renklerin kullanımı, kalite ve form bütünlüğü açısından sorunları vardır. Sırüstü ve kalıpla kabartma teknikleri ile yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde, imza yoktur.

194

195

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.5.5 Kabartma Motifli Vazolar

196

Katalog No : 63
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/60
Ölçüleri:

Ağız çapı : 10 cm
Kaide çapı : 17. 5 cm
Çevresi : 94. 5 cm
Yükseklik : 61 cm
Resim No : (196-198)

Tanımı: Rokoko etkiler taşıyan, yüksekçe bir boyun kısmı ve altı ayrı paftaya ayrılmış gövdesi bulunan, altı adet kulplu, yüksek kaideli armudi formlu bir vazo türüdür. Gövdesinin üzerinde panolar içersinde muhtelif renklerde stilize, kabartma çiçek betimlemeleri yer almaktadır. Kulpları, ağız kısımları, ara geçmeler altın yaldızlıdır. Boynun alt tarafında altın yaldızlı, akantus yaprağı şeklinde kıvrık kulpları bulunan vazonun, ayaktaki bilek kısmı altın yaldızlı inci dizisiyle çevrilidir. 1956 yılında tutulan zabıt kayıtlarına göre, ağız kısmı tamamen kırıktır ve parçaları yoktur. Koleksiyonda iki adet aynı form ve bezemede vazo bulunmaktadır. Ancak diğerinin tarihi 1312 sene 4'tür ve sağlamdır. Bu vazonun İ.Ü.K'sinde bulunan 'Abdülhamid Albümünde' yer alan suluboya resimleri bulunmaktadır. D.S.M.P.K'nunda benzer örnekler vardır. Sırüstü, kalıpla kabartma ve aplike teknikleri ile yapılmıştır. 'Milli Saraylar Porselen Koleksiyonu'nun özel parçalarından biri olan bir benzeri 1897 yılında 'Sultan II. Abdülhamid' tarafından 'Yunan Savaşı'nda dul ve yetimler yararına düzenlenen 'İane Sergisi'ne hediye edilmiştir. S.H.M.P.K.'nunda da birebir benzer bir örneği bulunmaktadır.

197

198

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

199

Katalog No : 64
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : -
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/171
Ölçüleri:

Ağız çapı :7cm
Kaide çapı : 7. 5 cm
Çevresi : 36. 5 cm
Yükseklik : 23 cm
Resim No : (199-203)

Tanımı: Dip kısmı yuvarlak kaide üzerine oturan, gövdesi geniş, aşağıdan yukarıya genişleyen boyunlu bir formu vardır. Ağız ve kaide çevresi sarı yaldız kaplıdır. Vazonun tamamı kobalt zeminli olup, boyun ve kaide püskürtme şeklinde dekoratif formlarla, gövde ise altın yaldızla kabartma ve mineleme tekniği kullanılarak şekillendirilen çiçekler ve dallarla bezenmiştir. Eser damgasız ve imzasızdır. Bu vazoların daima çift olarak yapıldığı ve birinin damgasız diğerinin ise, damgalı olduğu bilinmektedir. Ancak bu vazonun diğer bir eşinin koleksiyonda yer almaması, diğer eşinin kırıldığını düşündürmektedir. 34/172 ve 34/170 env. no'lu vazolar ile benzer özellikler göstermektedir.

200

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

201

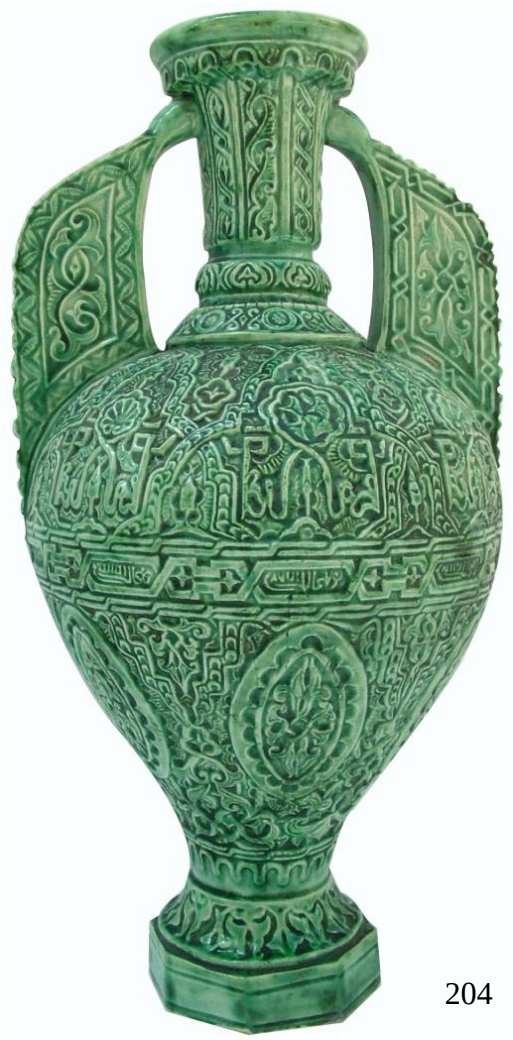

202

203

4.1.5.6 Arabesk Motifli Vazolar

204

Katalog No : 64
Objenin Türü: :Vazo
Tarihi :1312 H.sene/1894M.
Sanatçı – Atölyesi : Tare
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/133
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 5 cm
Kaide çapı : 7. 6 cm
Çevresi : 53 cm
Yükseklik : 34 cm
Resim No : (204-205)

Tanımı: Gövdesi şişkin, ayak kısmı küçük ve sekiz köşeli, boynu ise ince dar ve uzundur. Düz yeşil üzerine relief bezemelidir. İki kulpludur. Endülüs kökenli 'Al-Hamra' modeli olarak adlandırılmıştır. Yeşil ay yıldız damgalı, sırüstü tekniğinde yapılan bu eserde 'Tare' imzası vardır. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. Bunların ikisi de aynı tarihli ve 'Tare' imzalıdır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

204a

205

4.1.6 Kapaklı-Kaideli Vazolar

4.1.6.1 Manzaralı Vazolar

206

Katalog No : 65
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : -
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/63
Ölçüleri:

Ağız çapı : 17 cm
Kaide çapı : 27 cm
Çevresi :120 cm
Yükseklik :83cm
Resim No : (206-209)

Tanımı: Dört ayaklı ve iki kulpludur. Gövdesinin etrafında kasır, ağaçlar ve deniz manzarası vardır. Ajur kapaklıdır. 1954 yılında tutulan zabıtlara göre tamir görmüştür. İmzasızdır. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. Diğeri, 'E.Narcice' imzalıdır. Sırüstü, kabartma ve ajur teknikleri uygulanmıştır. D.S.M.P.K'nunda bisküvi porselenden yapılmış bir örneği bulunmaktadır.

207

208

209

Kaynakça: T.Öz,'Yıldız Çini Fabrikası',*Arkitekt*, Sayı: VI, İstanbul 1945, s.110.

210

Katalog No : 66
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene5/1899M
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/52
Ölçüleri

Ağız çapı : 14 cm
Kaide çapı : 29 cm
Çevresi : 75 cm
Yükseklik : 53.5cm
Resim No : (210-213)

Tanımı: Kapaklı ve kulplu ve kaideli bir formu vardır. Kaidesi ayrıdır ve yuvarlak değil, altıgen biçimli yapılmıştır. Yuvarlak ve ince boyunludur. Barok özellikler taşımaktadır. Pembe zemin üzerinde iri madalyonlar içersinde, iki ayrı manzarası vardır. Ön yüzdeki madalyonda, yeşillikler içersinden görünen, dumanı tüten bayraklı bir geminin ön planda olduğu, arkada küçük gemilerin ve arkadan 'Ayasofya'nın görüldüğü boğaz manzarası vardır. Arka yüzünde ise, ormanlık bir manzara resmi, boyun ve kaide kısmında asma yaprakları vardır. Kaide çevresi, boyun, kapak tutamağı ve küpe biçimli kulpları sarı altın yaldızlıdır. Kulplar gövdeye, iri kabartma altın yaldızlı yapraklarla ve rumi ile bağlanmıştır. Formda bozukluklar tespit edilmiş, kapağın gövdeye, gövdenin kaideye oturmadığı gözlenmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta dört adet vazo bulunmaktadır. Hepsi sanatçıya ait olup iki tanesi 1312 sene 4, diğer ikisi 1312 sene 5 tarihlidir. D.S.M.P.K'nun da, birinde 'Alman Çeşmesi' ve 'Aksaray Valide Çeşmesi', diğerinde 'Ayasofya' ve 'Yavuz Sultan Selim Camisi'nin resimleri bulunan, iki adet benzeri bulunmaktadır. Sırüstü ve kalıpla kabartma teknikleri uygulanmıştır. Ayrıca, Y.S.M.P.K.'nunda şehzade 'Abdurrahim' portreli benzer bir örneği bulunmaktadır.

211

212

213

214

Katalog No : 67
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene 4/1900 M.
Sanatçısı – Atölyesi : E.Narcise-1903
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/40
Ölçüleri

Ağız çapı : 15 cm
Kaide çapı : ölçülemedi.
Çevresi : 90 cm
Yükseklik : 69 cm
Resim No : (214-217)

Tanımı: Dip kısmı altıgen bir kaide üzerine oturan, aşağıdan yukarıya genişleyen geniş bir gövdesi olan, kısa boyunlu bir formu vardır. İki yanında ajurlu, üzeri altın yaldızlı ve zemini mavi renkli kulpları vardır. Ağız ve kaide çevresi sarı yaldız kaplıdır. Mavi zeminli vidalı ayaklı ve kozalak tutamaklı, ajur kapaklıdır. Kaidesi altı köşelidir. Kapak, boyun, kulplar ve kaide kısmı turkuaz mavi renk zeminlidir. Gövdenin iki yüzünde de köprü ve evlerden oluşan manzara ve alt kısmında ise natüralist üslupta bezenmiş, pastel renklerle desenlendirilen güllerden oluşan bir kompozisyon vardır. Ağız kısmında hafif çatlak vardır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt kısımlarında, 'Et. Narcise-1903'imzası görülür. Bu form ve bezemede beş adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan ikisi 1312 sene 5, biri 1312 sene 4, diğer ikisi ise 1312 sene 11 tarihlidir. Eserlerin 4 ve 5 tarihi olanları 'Et. Narcise' ve 'Halid' imzalı, diğerleri imzasızdır. Sırüstü, kalıpla kabartma, ajur ve aplike teknikleri uygulanmıştır. Y.S.M.P.K'nunda ve D.S.M.P.K'nun da natürmort desenli ve bitkisel bezemeli ve manzaralı örnekleri bulunmaktadır.

215

216

217

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 68
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 11/1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/123
Ölçüleri:

Ağız çapı :11.5cm
Çevresi :55. 5
Kaide çapı :9. 5 cm
Yükseklik :32cm
Resim No : (218-220)

218

Tanımı: Dip kısmı yuvarlak bir kaide üzerine oturan, aşağıdan yukarıya genişleyen geniş bir gövdesi olan, kısa boyunlu bir formu vardır. İki yanında uçları dışa dönük, kısa ve kıvrımlı altın yaldızlı kulpları vardır. Ağız ve kaide çevresi sarı yaldız kaplıdır. Kapak altın yaldız kozalak tepeliklidir. Gövdesinin etrafında yel değirmeni, ağaçlar, dere ve bir evden oluşan bir manzara resmi vardır. Kapak, boyun ve kaide turuncu renk zeminlidir. Kaide ve boyun üzerinde altın yaldızla yapılmış dekoratif bezemeleri vardır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. İkisi de 1312 sene 11 tarihlidir. Bu vazonun birebir ölçü ve formundaki yine manzaralı benzer örneği, Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır. Ayrıca D.S.M.P.K.'nunda Avusturya/Viyana Kraliyet Fabrikasına ait 19.yüzyıl üretimi, yüksek kare ayaklar üzerine yerleştirilmiş benzer ölçü ve formdaki bir çift vazo, bu formun Avusturya porselenlerinden alındığını göstermektedir.

219

220

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

221

Katalog No : 69
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : -
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/129
Ölçüleri

Ağız çapı : 11. 5 cm
Kaide çapı :9.5cm
Çevresi : 55. 5 cm
Yükseklik : 41 cm
Resim No : (221-223)

Tanımı: Dip kısmı yuvarlak bir kaide üzerine oturan, aşağıdan yukarıya genişleyen geniş bir gövdesi olan, bir formu vardır. İki yanında yuvarlak altın yaldızlı kulpları vardır. Ağız ve kaide çevresi sarı yaldız kaplıdır. Kapak altın yaldız kozalak tepeliklidir. Gövdesinin etrafında sonbahar ağaçlarının yer aldığı bir orman manzara resmi vardır. Diğer yüzünde ise, arkada mor renkli dağların, ön cephede ise ağaçlıklı bir yerde ve dere kenarında konumlanmış ahşap bir evin görüldüğü romantik bir manzara resmi yer almaktadır. Kaidesinin ve üst kısmının zemini turkuaz renklidir. Boğum araları sarı yaldızlıdır. Kapak ve kapak ile gövde arasındaki boşluklar altın yaldızlı dekoratif süsleme öğeleri ile bezenmiştir. Bu grupta iki adet vazo vardır. Diğerinin env. no:su 34/129'dur. İkisi de damgasız, tarihsiz ve 'Halid' imzalıdır. D.S.M.P.K'nun da bitkisel motifli, aynı formda örnekleri vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

222

223

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 70
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H.sene 12/1906 M.
Sanatçısı – Atölyesi : A. Nicot
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/43
Ölçüleri:

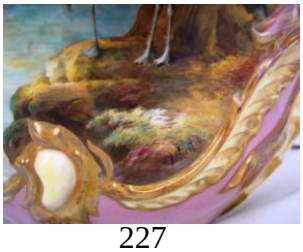
Ağız çapı : 8cm
Kaide çapı :19cm
Çevresi :114 cm
Yükseklik :80cm
Resim No : (224-229)

224

225

Tanımı: Kapak, gövde ve kaideden meydana gelen üç kısımlı büyük boyutlu bir vazodur. Rokoko ve barok özellikler taşıyan pembe zeminli bu vazonun tutamağı, kapak çevresi ve kulpları akantus yapraklarından oluşmuştur. Kapakta yer alan deliklerin yapım amacının, 'Sèvres Porselen Fabrikası'nda benzerleri üretildiği üzere içine çiçekler koyularak kapaktaki deliklerden güzel kokunun dışarıya verilmesi olduğu bilinmektedir. 'Sèvres Porselen Fabrikası'nın 'Madame Pompadour' için ürettiği 'potpouri vazo' tarzı bu vazonun gövdesi, şişkin armudi formlu, ağzı ise dardır. 1954 sayımında kapağının süslemelerinin bazılarının eksik olduğu tespit edilen vazonun eksik yaprakları sonradan yapılan onarımla yapıştırılmışlardır. Vazonun yanlarından çıkan akantus yaprakları, yukarıda birleşerek geniş kulplarını oluştururlar. Gövdede, pembe zemin üzerinde yer alan iki büyük madalyon içersinde iki farklı manzara görülmektedir. Manzaraları yaldız kabartmalar çevrelemektedir. Manzaralardan biri, sonbahar mevsiminde orman içindeki nehirden avlanan leylekleri, diğeri ise orman içindeki nehirde sandalla gezenleri realist üslupla tasvir etmektedir. Sırüstü, aplike, kabartmalı teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt köşesinde, 'A.Nicot' imzası görülür. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. Diğeri 1312 sene 11 tarihli ve 'Halid'imzalıdır. Bu vazonun aynı form ve ölçülerde ancak, Dolmabahçe Sarayı'nı gösteren, İstanbul Boğaz manzaralı bir örneği D.S.M.P.K.'nunda bulunmaktadır.

226

227

228

229

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

230

Katalog No : 71
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H.sene5/1899 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/54
Ölçüleri:

Ağız çapı : 16. 3 cm
Kaide çapı : 27. 5 cm
Çevresi : 88 cm
Yükseklik : 73 cm
Resim no : (230-232)

Tanımı: Dip kısmı yuvarlak bir kaide üzerine oturan, aşağıdan yukarıya genişleyen geniş bir gövdesi olan, bir formu vardır. Ağız ve kaide çevresi, gövdede manzaranın alt ve üst kısmılarını sınırlayan yerleri, altın yaldız çerçevelidir. Kapaklıdır ve kapak altın yaldız kozalak tepeliklidir. Kaide, kapk ve gövdenin alt ve üst kısımları, zümrüt yeşili renk zemin üzerine pembe, turuncu rumilerle ve minik mavi mineler ve minik palmetlerle bezenmişlerdir. Altın yaldzlı paftalar içine alınan bu motifler ince helezonik sap çıkmaları ile birbirlerine bağlanmışlar ve çok zengin bir görsellik yaratmışlardır. Gövdesinin ön yüzünde pembe yapraklı bir ağacın ön cepheden verildği ağaçlıklar içersinde iki katlı bir su fıskıyesi manzarası vardır. Yeşil ay yıldız damgalı eser, sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu grupta iki adet örnek vardır. Diğeri imzasız olup 1312 sene 5 tarihlidir. Gövdesinde barok üslupta yapılmış bir merdiveninin, orman içersinde verilmiş güzel bir resmi yer almaktadır. Aynı form ve ölçülerde ve yine manzaralı örnekleri Y.Ş.K.'nde bulunmaktadır.

231

232

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.6.2 Bitkisel Motifli Vazolar

233

Katalog No : 72
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H.sene5/1899 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/68
Ölçüleri:

Ağız çapı :19 cm
Kaide çapı :16cm
Çevresi :70 cm
Yükseklik :56 cm
Resim no :(233-234)

Tanımı: Yuvarlak formlu, kapaklı ve kozalak biçimli tutamağı bulunan vazonun, kaide ve bilezik kısımları altın yaldızlı bir bordürle çavrilidir. Boyun kapak ve kaide kısımları kırmızı zemin üzerine altın yaldızlı asma yaprakları ile dekorlanmıştır. Gövdesi mavi zeminli vazonun bir yüzü pembe zambaklar ve yeşil yapraklar ile diğer yüzü ise sarı krizantemler ve mor haşhaş çiçekleri ile natüralist üslupta bezenmiştir. Yeşil ay yıldız damgalı, sırüstü tekniğinde yapılmış olan bu eserde imza yoktur. Bu form ve bezemede yedi adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan ikisi 1312 sene 5, biri 1312 sene 7, biri 1312 sene 10, biri 1312 sene 11, ikisi ise 1312 sene 13 tarihlidir. Eserlerin hepsi imzasız olup, biri, N. Bayraktar, İstanbul Porselenleri, Tokyo (Japonca) adlı kaynakta yayınlamıştır. Bu vazonun kapaklı ve kapaksız manzaralı iki adet örneği A.E.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

234

235

Katalog No : 73
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H.sene11/1905M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/77
Ölçüleri

Ağız çapı : 70 cm
Kaide çapı : 16.5 cm
Çevresi : 71 cm
Yükseklik : 52 cm
Resim no : (235-237)

236

Tanımı: Rokoko özellikler taşıyan kupa formlu, kapaklı bir vazodur. Kapağın tutamağı, kapak çevresi, boyun çevresi ve kaidenin gövde ile birleşim yeri altın yaldız bordürlüdür. Kapak ve kaide koyu sarı zeminli, gövde ise açık sarı zeminlidir. Kapakta natüralist üslupta pembe erguvan çiçekleri ve turkuaz renkli yapraklar, gövdenin ön yüzünde yine natüralist üslupta pembe beyaz zambaklar, minik bahar dalları, pembe küpeler arka yüzünde ise mor salkımlar yer almakta, gövdenin alt kısmında pembe çiçekler görülmektedir. Kapak tepeliği kırıktır. Kaide ise lila renkli stilize saraypatılarla bezenmiştir. Kaidesi boydan boya çatlak ve yaldızları döküktür. Yeşil ay yıldız damgalı, sırüstü tekniğinde yapılmış olan bu eserde imza yoktur. Bu form ve bezemede üç adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan biri 1312 sene 7 tarihli ve 'Enderuni Abdurrahman' imzalı ve 'Ahmet' soğuk damgalıdır. Diğer ikisi ise 1312 sene 11 tarihli ve imzasızdır. D.S.M.P.K.'nunda iki adet A.Nicot imzalı birebir formdaki benzerleri vardır. Ancak bu vazolar üzerinde genç kız ve hayvan figürleri yer almaktadır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

237

238

Katalog No : 74
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H.sene2/1896 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/174
Ölçüleri:

Ağız çapı : 6 cm
Kaide çapı : 7. 5 cm
Çevresi : 42 cm
Yükseklik : 28 cm
Resim no : (238-240)

Tanımı: Sarı tepeliği olan, sarı zeminli kapağı vardır. Boğazına yakın kısmı çıkıntılı ve beyaz zeminli olup, sarı yaldızla ince dal yaprak arasında kuş, bu kısmın at sarı zemini üzerinde ise, muhtelif renklerden krizantem çiçekleri ile bezelidir. Gövdenin üst kısmı beyaz zeminli bombeli ve minik çiçekli altın yaldız bezemelidir. Kaidesi beyaz zeminli, altın yaldız çerçevelidir. Yeşil ay yıldız damgalı, sırüstü tekniğinde yapılmış olan bu eserde imza yoktur. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. İkiside aynı tarihli ve imzasızdır.

239

240

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

241

Katalog No : 75
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H.sene11/1905M.
Sanatçısı – Atölyesi : Enderuni Nuri
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/47
Ölçüleri:

Ağız çapı : 15 cm
Kaide çapı : ölçülemedi
Çevresi : 90 cm
Yükseklik : 69 cm
Resim no : (241-243)

Tanımı: Dip kısmı altıgen bir kaide üzerine oturan, aşağıdan yukarıya genişleyen geniş bir gövdesi olan, kısa boyunlu bir formu vardır. İki yanında ajurlu, üzeri altın yaldızlı kulpları vardır. Ağız ve kaide çevresi sarı yaldız kaplıdır. Kaidesi altı köşelidir. Kapak, boyun, kulplar ve kaide kısmı beyaz renk zeminlidir. Kapak, boyun ve kaide üzerinde altın yaldızla yapılmış dekoratif bezemeler yer almaktadır. Kapak altın yaldızlı tutamaklı ve ajurludur. Gövdenin iki yüzünde de natüralist üslupta çiçek bezemelerinden oluşan bir kompozisyon vardır. Ağız kısmında hafif çatlak vardır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt kısımlarında, 'Enderuni Nuri 'imzası görülür. Bu form ve bezemede üç adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan ikisi 1312 sene 11, biri 1312 sene 4 tarihlidir. Eserlerin 11 tarihi olanları 'Enderuni Nuri' imzalı, diğeri imzasızdır. Sırüstü, kalıpla kabartma, ajur ve aplike teknikleri uygulanmıştır. Y.S.M.P.K'nunda ve D.S.M.P.K'nun da natürmort desenli ve bitkisel bezemeli ve manzaralı örnekleri bulunmaktadır.

242

243

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

244

Katalog No : 76
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : tarih yok
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/41
Ölçüleri:

Ağız çapı : 15 cm
Kaide çapı : 18 cm
Çevresi : 117 cm
Yükseklik : 88 cm
Resim no : (244-247)

Tanımı: Dört ayaklı ve iki kulpludur. Gövdesinin natüralist çiçek demetleri vardır. Ajur kapaklıdır. Kulpu tamirlidir. Sırüstü teknikle yapılan damgasız bu eserde 'E.Narcise' damgası vardır. Bu form ve bezemedeki tek eserdir. Bu vazonun büsküvi ancak birebir benzer form örneği D.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

245

246

247

248

Katalog No : 77
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene9/1903 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/450
Ölçüleri

Ağız çapı : 23. 5 cm
Kaide çapı : 34 cm
Çevresi : 125 cm
Yükseklik : 92 cm
Resim no : (248-250)

Tanımı: Gövdesi iri kütlesel bir yapıda, yuvarlak ayaklı ve tutamaklı kapaklı bir formdur. Kapağı sarı tepeliklidir. Gövdesinde muhtelif renkli zemin üstünde sarı yaldız arı peteği şeklinde iri yuvarlak damarlı ve yeşil renkli yapraklar ve sarıçiçekler vardır. Gövdenin alt ve üst kısımlarında ve ayakta ve kapakta mavi renkli yuvarlak çiçekler bulunmaktadır. Kaidesi kırıktır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu gruptaki tek örnektir.

249

250

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.6.3 Hayvan Figürlü Vazolar

251

Katalog No : 78
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H.sene3/1897 M.
Sanatçısı – Atölyesi : A. Nicot
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1373
Ölçüleri:

Ağız çapı : 17 cm
Kaide çapı : 24 cm
Çevresi : 99 cm
Yükseklik : 72. 5
Resim no : (251-254)

Tanımı: Boyun kısmı yukarıya doğru genişleyen ve açılan, gövde kısmı ise, aşağıya doğru incelen bir form özelliği gösterir. Ayağı dört köşe bir kaide ile birleşik olup, yuvarlak ve boğumludur. Zemini açık mavidir. Ağız etrafı tamamen yaldızlı ve kenarları dilimlidir. Gövdenin şişkin kısmını mavi zemin üzerinde içinde güller, eflatun ve mavi renkli leylaklar, çiçekler ve kuşlardan oluşan kompozisyon kuşatmıştır. Üstünde yaldızlı yaprak bordürü, altında aralarında hendesi tezyinat bulunan dört yaldızlı kıvrık yaprak ve madalyonlardan oluşan motifler vardır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde ‘A.Nicot’imzası vardır. Tek örnektir. Bu vazonun ölçüleri benzer, üzerinde kuğuların yüzdüğü bir göl manzarası olan bir örneği D.S.M.P.K.’nunda yer almaktadır.

252

253

254

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

255

Katalog No : 79
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H.sene13/1907 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/76
Ölçüleri:

Ağız çapı : 16.cm
Kaide çapı : ölçülmedi
Çevresi : 75 cm
Yükseklik : 57 cm
Resim no : (255-257)

256

Tanımı: Yuvarlak kaideli, yukarıya doğru genişleyen gövdeli ve kapaklıdır. Kulpsuzdur. Kaide, ağız ve kapak zemini mavidir. Ön yüzeyinde renkli muhabbet kuşlarının ve çiçeklerin resmedildiği kompozisyonun yer aldığı paftanın rokoko etkili çerçevesi ve ayak, ağız konturları ve boşluklarda yer alan bitkisel dekorlar, altın yaldız bezemelidir. Kapak tutamağıda yine altın yaldız çam kozalağı biçimdedir. Sırüstü teknikle yapılan Yeşil ay yıldız damgalı, bu eserde imza görülmemiştir.

257

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

258

Katalog No : 80
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Nicot
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/81
Ölçüleri:

Ağız çapı : 16. 5 cm
Kaide çapı : ölçülmedi
Çevresi : 86 cm
Yükseklik : 65 cm
Resim no : (258-261)

259

Tanımı: Vidalı ayaklı, ajur kapaklı ve kulpsuzdur. Altı köşeli ayaklıdır Kapak, boyun ve kaide kısmı pembe renk zeminlidir. Gövdenin ön yüzünde derede kuğuların yüzdüğü ve ağaçların görüldüğü bir sonbahar manzarası vardır. Arka yüzeyde ise, altın yaldızla aplike edilmiş bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde 'Nicot' imzası görülür. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. Env. no: 80 olan diğeride aynı tarihlidir, ancak imzasızdır. Ön yüzünde bu defa derenin yan cephelerinde ağaçlıklı manzaraların görüldüğü, yüzen kuğular kompozisyonu vardır. Arka yüzeydeki bezemeler birebir aynı özellikleri taşımaktadır. Sırüstü, kalıpla kabartma, ajur ve aplike teknikleri uygulanmıştır. Y.S.M.P.K'nunda ve D.S.M.P.K'nun da natürmort desenli ve bitkisel bezemeli ve manzaralı örnekleri bulunmaktadır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

260

261

262

Katalog No : 81
Objenin Tür :Vazo
Tarihi :1312H.sene7/1901.M
Sanatçısı – Atölyesi : Enderuni Nuri
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/127
Ölçüleri:

Ağız çapı : 11. 5 cm
Kaide çapı : 9. 5 cm
Çevresi : 58 cm
Yükseklik : 34 cm
Resim no : (262-265)

Tanımı: Ayaklı, şişkin karınlıdır. Sarı yaldız tepelikli, kapağı ve iki kulpu vardır. Kapak etrafında kuşlar ve renkli çiçekler vardır, altı deliktir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü ve teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur. Bu form ve bezemede üç adet vazo bulunmaktadır. Yine kuş ve renkli çiçeklerle bezeli env. no: 126 olan diğeri de aynı tarih ve imzalıdır. Env. no:130 olan bir diğeri ise, J.Della Tolla imzalı ve damgası ve o da çiçekler ve kuşlarla dekore edilmiştir. Bu vazonun birebir ölçü ve formundaki yine manzaralı benzer örneği, Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır. Ayrıca, D.S.M.P.K.'nunda Avusturya/Viyana Kraliyet Fabrikasına ait 19.yüzyıl üretimi, yüksek kare ayaklar üzerine yerleştirilmiş benzer ölçü ve formdaki bir çift vazo, bu formun Avusturya porselenlerinden alındığını göstermektedir.

263

264

264a

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 82
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 11/1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/45
Ölçüleri:

Ağız çapı : 13.5 cm
Kaide çapı : 18.5 cm
Çevresi : 106 cm
Yükseklik : 78.5 cm
Resim no : (265)

265

265a

Tanımı: Kapak, gövde ve kaideden meydana gelen üç kısımlı büyük boyutlu bir vazodur. Rokoko ve barok özellikler taşıyan pembe zeminli bu vazonun tutamağı, kapak çevresi ve kulpları akantus yapraklarından oluşmuştur. Kapakta yer alan deliklerin yapım amacının, 'Sèvres Porselen Fabrikası'nda benzerleri üretildiği üzere içine çiçekler koyularak kapaktaki deliklerden güzel kokunun dışarıya verilmesi olduğu bilinmektedir. 'Sèvres Porselen Fabrikası'nın 'Madame Pompadour' için ürettiği 'potpouri vazo' tarzı bu vazonun gövdesi şişkin armudi formlu, ağzı ise dardır. Vazonun yanlarından çıkan akantus yaprakları, yukarıda birleşerek geniş kulplarını oluştururlar. Gövdede, bordo zemin üzerinde yer alan iki büyük madalyon içersinde iki farklı manzara görülmektedir. Manzaraları yaldız kabartmalar çevrelemektedir. Manzaralardan biri, nehirin etrafındaki yeşil alana yayılmış olan geyikleri, diğeri ise yeşil alanda otlamakta olan geyikleri realist üslupla tasvir etmektedir. Sırüstü, aplike, kabartmalı teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt köşesinde, 'Halid' imzası görülür. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. Diğeri 1312 sene 12 tarihli ve 'A.Nicot' imzalıdır.

265b

265c

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.6.4 Figürlü Vazolar

266

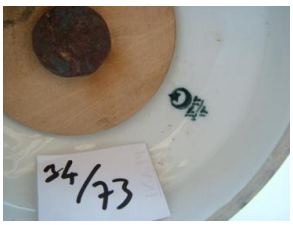

267

Katalog No : 83
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312 H. sene 13/1907 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/73
Ölçüleri:

Ağız çapı : 15 cm
Kaide çapı : 12 cm
Çevresi : 56 cm
Yükseklik : 55 cm
Resim no : (266-269)

Tanımı: Yuvarlak kaideli, yukarıya doğru genişleyen gövdeli ve kapaklıdır. Kaide, ağız ve kapak etrafı mavi, pembe, sarı, kırmızı renk rumi bezemelidir. Gövdede ağaçlar, çiçeklerden oluşan bir manzara vardır. Sırüstü teknikle yapılan damgasız bu eserde 'Halid' imzası vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu form ve bezemedeki iki eser vardır. Diğer örnek de aynı tarihli ve 'Halid' imzalıdır.

268

269

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

270

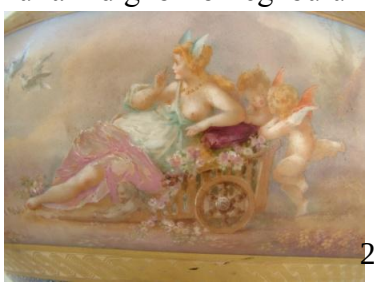
Katalog No : 84
Objenin Türü :Vazo
Tarihi :1312H.sene3/1897 M.
Sanatçısı – Atölyesi :-
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No :34/1048
Ölçüleri:

Ağız çapı : 17 cm
Kaide çapı : 9. 5 cm
Çevresi : 99 cm
Yükseklik : 61 cm
Resim no : (270-273)

Tanımı: Boyun kısmı yukarıya doğru genişleyen ve açılan, gövde kısmı ise, aşağıya doğru incelen bir form özelliği gösterir. Ayağı dört köşe bir kaide ile birleşik olup, yuvarlak ve boğumludur. Zemini koyu lacivert-kobalttır. Ağız etrafı tamamen yaldızlı ve kenarları dilimlidir. Gövdenin şişkin kısmını pembe zemin üzerinde içinde melekler, kuşlar, ağaçlar ve saz barınaklarla tasvir eden bir bahçe manzarası kuşatmıştır. Üstünde yaldızlı yaprak bordürü, altında aralarında hendesi tezyinat bulunan dört yaldızlı kıvrık yaprak ve madalyonlardan oluşan motifler vardır. 1956 sayım zabıtında uygun görülen farklı bir kapakla tamamlanmıştır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin imzası yoktur. D.S.M.P.K'nunda birebir aynı ölçü ve formda ancak, bezemede kuğular, orman ve deniz manzaralarının kullanıldığı bir örneği bulunmakatdır.

271

272

273

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.6.5 Kabartma Motifli Vazolar

274

Katalog No : 85
Objenin Türü : Vazo
Tarihi :1312H.sene7/1901 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Bende-i Mesrur İzzet
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/124
Ölçüleri:

Ağız çapı : 11 cm
Kaide çapı : 9 cm
Çevresi : 54 cm
Yükseklik : 34 cm
Resim No : (274-279)

Tanımı: Gövdesi şişkin, kaidesi alçak ve tutamaklı kapaklıdır. Kapak ve kaide turkuaz zeminli balıksırtı motiflidir. Tutamağının ve kaidesinin çevresi altın yaldızlı olup, gövdesinin kabartma çiçekli pafta içinde beyaz ve kabartma olarak 'Ortaköy Camisi' manzarası vardır. Sırüstü teknikle yapılan yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt kısımlarında, 'Bende-i Mesrur İzzet' imzası görülür. Bu form ve bezemede iki adet vazo bulunmaktadır. İkisi de aynı tarihlidirler ve aynı sanatçı tarafından imzalamışlardır.

275

276

277

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

278

279

4.1.7 Kapaklı-Kaidesiz Vazolar

4.1.7.1 Bitkisel Motifli Vazolar

280

281

Katalog No : 86
Objenin Türü: : Vazo
Tarihi : 1312 H.sene7 /1901M.
Sanatçı – Atölyesi : Osmanlı Toprağı Tharet (kaolin de Turquie)
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/176
Ölçüleri:

Ağız çapı : 6. 5 cm
Kaide çapı : 9. 5 cm
Çevresi : 37 cm
Yükseklik : 38 cm
Resim No : (280-282)

Tanımı: 1956 sayımıyla kapaklı olduğu tespit edilen vazo, kısa ayaklı, ağıza doğru daralan bir yapıdadır. İki yanında altın varaklı uzun kulpları bulunmaktadır. Ağız ve alt kısmının çevresi, yeşil zeminde ters yöne bakan küçük sarı bahar dalları ve pembe nergislerle süslenmiştir. Mavi renk zeminli gövdenin bir yüzünde dallar üzerinde yeşil yapraklı sarı renkli nergis (narcissus) çiçekleri yer almaktadır. Diğer yüzünde ise, uzun dallar üzerinde, daha küçük yapraklı beyaz renkli nergisler vardır. Ağız, gövde ve alt kısımlar daire biçimindeki altın yaldızla bordürlenmiştir. Daha önce kapaksız olduğu kaydedilen vazonun 1956 sayımında kapaklı olduğu anlaşılmıştır. Kapak yeşil renkli ve altın yaldız tutamaklıdır. Yeşil ay yıldız damgalı vazonun alt kısmında ayrıca, 'Osmanlı Toprağı Tharet' (kaolin de Turquie) damgası yer almaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı, bu eserde imza yoktur. Aynı ve bezemede yedi adet vazo bulunmaktadır. Bunlardan beşi 1312 sene 7 tarihli ve imzasız, diğer ikisi ise 1312 sene 10 tarihli ve 'Enderuni Nuri'imzalıdır. Sırüstü, aplike tekniğinde yapılan vazonun kapaksız benzerleri 'Dolmabahçe Sarayı'nda bulunmaktadır. Biri, N. Bayraktar, İstanbul Porselenleri, Tokyo (Japonca) adlı kaynakta yayınlamıştır. Benzer bir örneği Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

282

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.1.7.2 Kabartma Motifli Vazolar

283

Katalog No : 87
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312H.sene11/1905M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/96
Ölçüleri:

Ağız çapı : 14 cm
Taban çapı : 18. 5 cm
Çevresi : 66 cm
Yükseklik : 38. 2 cm-38. 5 cm
Resim No : (283)

Tanımı: Taban kısmı oldukça geniş, aşağıdan yukarıya doğru daralan bir formu vardır. Kırmızı zemin üzerinde sarı, yeşil, pembe renklerle stilize edilmiş kabartma çiçeklerle bezenmiştir. Taban ve alt kısmının iki yerinde sarı yaldızlı bordürü vardır. Kalıpta asimetri ve oran bozuklukları görülmüştür. Yükseklik her yüzeyde eşit değildir. Yeşil ay yıldız damgalı, bu eserde imza yoktur. Aynı form ve bezemede beş adet vazo bulunur. Bunların hepsi 1312 sene 11 tarihli ve imzasızdır. Dördünde, ‘Yerli Toprak, Mösyö Tare’ yazısı vardır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 88
Objenin Türü : Vazo
Tarihi : 1312 H. sene 5/1899 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Dekora Abdurrahman Enderunî
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/64
Ölçüleri:

Ağız çapı : 17 cm
Taban çapı : 27 cm
Çevresi : 34 cm
Yükseklik : 67 cm
Resim No : (284)

Tanımı: Taban kısmı oldukça geniş, aşağıdan yukarıya doğru daralan bir formu vardır. Alçak bir tabanı ve ajurlu, tutamaklı bir kapağı vardır. Ekru renkli zemin üzerinde stilize edilmiş kabartma çiçeklerle bezenmiştir. Kalıpta asimetri ve oran bozuklukları görülmüştür. Yükseklik her yüzeyde eşit değildir. Yeşil ay yıldız damgalı, bu eserde 'Dekora Abdurrahman Enderunî' imzası vardır.

284

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

4.2 Tabaklar

4.2.1 Servis Tabakları

4.2.1.1 Manzaralı Tabaklar

Katalog No : 89
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/280
Ölçüleri:

Çap : 24. 5 cm
Resim No : (285-294)

285

Tanımı: Fabrikanın ilk ürünlerindendir. Kenarı erguvani zemin üzerine sarı yaldızla helezoni yaprak bezemelidir. Ortada, beyaz bir zemin üzerinde, yandan çarklı bir vapur resmi ve boğaz manzarası vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta sekiz adet tabak vardır. Yedi tanesi 'Halid', bir tanesi 'U. Avergne' imzalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu tabakların manzaralı benzer örnekleri Y.S.M.P.K.'nunda ve İ.Ş.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

286

287

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Sanatçı: Halid - Sene: 1312

288

34/309 Sanatçı: Halid - Sene: 1312

289

34/279 Sanatçı: Halid - Sene: 1312

290

34/316 Sanatçı: Halid - Sene: 1312

291

34/315 Sanatçı: U. Avergne - Sene: 1312

292

34/286 Sanatçı: Halid – Tarih: 1312

293

34/303 Sanatçı: Halid – Tarih: 1312

294

Katalog No : 90
Objenin Türü : Tabak
Tarihi :1312 H. /1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/323
Ölçüleri:

Çap : 22. 5 cm
Resim No : (295-297)

295

Tanımı: Çukurca olup, kenarları dilimlidir. Kenarı geniş kabartma palmetler ve stilize motifler içersinde, sarı yaldız bordürlüdür. Ortasında, kayalıklı ve ağaçlıklı bir dere manzarası vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet örnek vardır. Sır üstü ve kalıpla kabartma teknikleri uygulanmıştır.

296

297

Kaynakça: N.Bayraktar*, İstanbul Porselenleri*, Topkapı Sarayı Müzesi, 1980, sergi açılış broşürü.

Katalog No : 91
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi :1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : U.Avergne
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/314
Ölçüleri:

Çapı : 24. 5 cm
Resim No : (298-302)

298

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarı açık yeşil zemin üzerinde sarı yaldız yaprak bezelidir. Kontürleri sarı yaldızlı bir bordürle çevrilidir. Orta kısmında beyaz zemin üzerinde, Emirgan sahilinde geleneksel tarzda yapılmış ahşap Osmanlı yalıları önünde, bacası tütmüş, hareket halindeki bir boğaz vapuru tasvir edilmiştir. Alt tarafında tamirat görmüş küçük bir kısmı olan yeşil ay yıldız damgalı eser, 'U.Avergne' imzalıdır. Bu grupta beş adet tabak vardır. İki adet tabak Mardiros, bir adet tabak U. Avergne, iki adet tabak ise Halid imzalıdır. Sır üstü tekniğinde yapılmıştır. Bazıları H.Şehsuvaroğlu, İst.Manzaraları sergisi, İst.1995 s, 52'de yayınlanmıştır.

299

300

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

34/282 Sanatçı: Mardiros - Sene: 1312

301

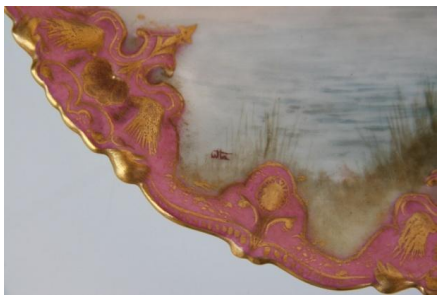

34/317 Sanatçı: Halid - Sene: 1312

302

Katalog No : 92
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. / 1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/322
Ölçüleri:

Çap : 22. 3 cm
Resim No : (303-305)

303

Tanımı: Ortada mavi zemin üzerinde, Göksu deresi ve Anadolu Hisarı manzarası mevcuttur. Çukur bir formu vardır. Kenarları dilimli ve pembe zemin üzerine altın yaldız dekorludur. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet tabak vardır. İki tabak ta 'Halid' imzalıdır. Sırüstü ve kalıpla kabartma teknikleri uygulanmıştır.

304

305

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.2.1.2 Bitkisel Motifli Tabaklar

Katalog No : 93
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/273
Ölçüleri:

Çap : 24. 3 cm
Resim No : (306-311)

Tanımı: Ortasında natüralist renklerle bezenmiş yapraklı çilek tasvirleri bulunmaktadır. Tabağın kenarlarında kartuşlar içersinde, Kız kulesi, bir yalı ve cami betimlemeleri vardır. Arkası düz beyazdır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta beş adet örnek bulunmaktadır. Bir tanesi U. Avergne imzalı olup, diğerleri imzasızdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. İ.Ş.M.P.K.'nunda ve Y.S.M.P.K.'nunda natürmortlu benzer örnekleri bulunmaktadır.

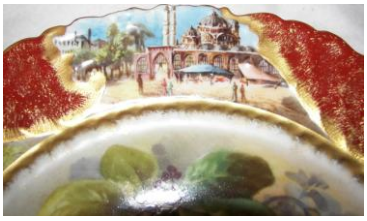
306

307

308

309

310

Kaynakça: N. Bayraktar, 'Çini Fabrika-i Hümayunu Mamulâtı Ay Yıldız Damgalı Porselenler Yıldız Porselenleri', *Antik Dekor*, Sayı:6 (Nisan 990), s.56.

34/275

311

311a

Katalog No : 94
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : Mardiros
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/288
Ölçüleri:

Çapı **:** 24. 5 cm
Resim No : (312-318)

312

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarı erguvani zemin üzerinde sarı yaldızla helezoni yaprak desenlidir. Kontürleri altın yaldızlı bir bordürle çevrilidir. Orta kısmında beyaz zemin üzerinde, mor renkli çan çiçeklerini (boru çiçeği) yeşil yaprakları ile birlikte betimleyen çok zarif bir kompozisyon yer alır. Yeşil ay yıldız damgalı eser, 'Mardiros' imzalıdır. Bu grupta altı adet tabak yer almaktadır. Grupta üç adet 'Mardiros', iki adet 'Vasfi', bir adet de 'Halid ' imzalı tabak bulunmaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu eserlerin bazıları N.Bayraktar, İstanbul Porselenleri, Tokyo (Japonca) adlı kaynakta yayınlanmıştır.

313

314

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

34/289 - Tarih: 1312 – Sanatçı: Halid

315

34/290 – Tarih: 1312 – Sanatçı: Vasfi

316

34/291 – Tarih: 1312 – Sanatçı: Mardiros

317

34/304 – Tarih: 1312 – Sanatçı: Mardiros

318

Katalog No : 95
Objenin Türü : Tabak
Tarihi :1312 H. sene 4 / 1898 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/294
Ölçüleri:

Çap : 20. 8 cm
Resim No :(319-320)

319

Tanımı: Kenarı mavi zemin üzerine sarı yaldız, sarı ve kırmızı renklerle halkâr bezemelidir. Ortası beyaz zemin üzerine, mavi ve sarı yaldızla yapraklar ve hatayi bezemelidir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta beş adet tabak olup hepsi 1312 sene 4 tarihli ve imzasızdır ve hepsi farklı renklerdedirler. Sır üstü tekniğinde yapılmıştır.

320

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 96
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : Mardiros
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/324
Ölçüleri:

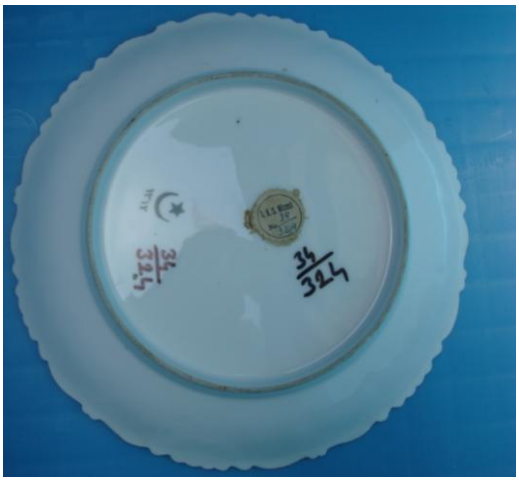
321

Çapı : 22. 7 cm
Resim No : (321-323)

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarı dilimlidir. Etrafını çevreleyen somon renkli kartuşlar içersinde, kiremit kırmızısı ile renklendirilmiş rumileri andıran motifler yer almaktadır. Kıvrımlı kartuşların çevresini altın yaldız dolanmakta olup, beyaz zeminli iç yüzey, iri yeşil yapraklar ve minik mor mineler, kokulu mor menekşeler ve pembe renkli cezayir menekşeleri (vinca) ile desenlendirilmiştir. Mor çiçeklerin birinin üzerinde pişirme esnasında meydana gelen bir delik bulunmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı eser, ‘Mardiros’ imzalıdır. Bu grupta bir adet örnek vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

322

323

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 97
Objenin Türü : Tabak
Tarihi :1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/363
Ölçüleri:

Çap : 24. 3 cm
Resim No : (324-325)

324

Tanımı: Beyaz zemin üzerine etrafının boş yerinde tabii renklerle çiçek demetleri vardır ve kendinden kabartma bezemesi vardır. Etrafı altın yaldızla bordörlüdür. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet örnek vardır ve imzasızlardır. Sır üstü tekniğinde yapılmıştır.

325

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 98
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 3/1897 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/319
Ölçüleri:

Çap : 25. 5 cm
Resim No : (326-327)

Tanımı: Ortada pembe zemin üzerinde, siyah ve beyaz üzüm ile şeftali resmi vardır. Dilimli sarı yaldızlı olan kenarı koyu kahverengi zemin üzerine sarı yaldız bezemelidir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet örnek bulunmaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

326

327

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 99
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H.sene 5/1899 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1906
Ölçüleri:

Çap : 46 cm
Yükseklik : 25. 5 cm
Resim No : (328-330)

328

Tanımı: Tabağın ortasında altın yaldızlı ve beyaz renkli büyük bir çiçek ve yapraklar mevcuttur. Yeşil zeminli madalyonlar içersinde ananas çiçekleri bulunmaktadır. Gövdenin ortasında beyaz yaprak demetleri bulunmaktadır. Kenarı altın yaldızla çevrelenmiştir. Arkası beyazdır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet örnek vardır ve imzasızlardır. Sırında bazı minik deliklere rastlanmıştır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu eserden iki adet bulunmaktadır. Env. no:34/1097 olan diğeri 1312 sene 6 tarihli olup, bu tabakta madalyon içersindeki bezemeler kabartma olarak dekorlanmışlardır.

329

330

env. no: 34/1907 – Tarih: 1312 sene 6

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 100
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 8/1902 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/358
Ölçüleri:

Çap : 24 cm
Resim No : (331-333)

331

Tanımı: Beyaz zemin üzerine bir kenarında natüralist üslupta, iri kıvrık ve uçları birbirine geçen yeşil, pembe, sarı saz yapraklar ve aynı renklerle pençler ve sarı yaldızla filizler mevcuttur. Ay yıldız damgalıdır. Bu grupta dokuz adet örnek vardır ve hepsi imzasızdır. Bu tabaklardan bir tanesi N.Bayraktar, İstanbul Porselenleri, Tokyo (Japonca) adlı eserde yayınlanmıştır.

332

333

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 101
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 9 /1903 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Wilfred de Sain 1903 (yaldızla)
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1856
Ölçüleri:

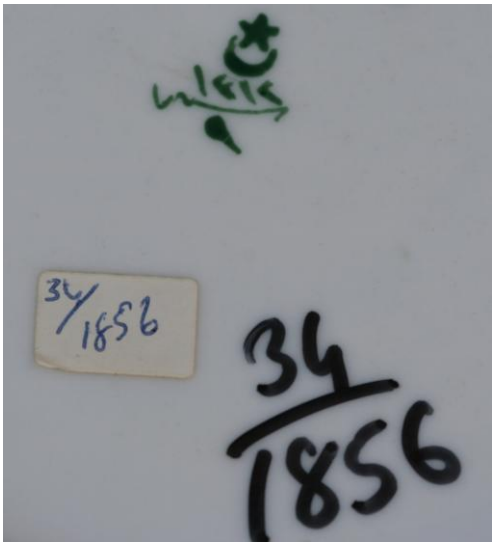
Çap : 24. 5 cm
Resim No : (334-336)

334

Tanımı: İçi yeşil zemin üzerine yaldızlı stilize çiçek motifli olup, kenar kısımlarının çiçekleri kahve renklidir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta üç adet tabak yer almaktadır. Ve hepsi 'Wilfred de Sain 1903' (yaldızla) imzalıdır. Sır üstü tekniğinde yapılmıştır.

335

336

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 103
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 10/1904 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1634
Ölçüleri:

Çap : 24. 3 cm
Resim No : (337-339)

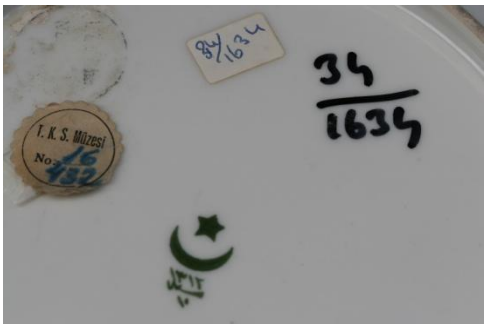

337

Tanımı: İçi beyaz zemin üzerine yaldız ve renk ile natüralist üslupta yaprak, lâle, narçiçekleri ile bezenmiştir. Araları yeşil, kahverengi, nefti renklerle desenlendirilmiştir. Arkası düz beyazdır. 1312 tarihlidir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta dokuz adet tabak vardır ve hepsi imzasızdır. Sır üstü tekniğinde yapılmıştır.

338

339

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 104
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 8 /1902 M.
Sanatçısı – Atölyesi :
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/962
Ölçüleri:

Çap : 24 cm
Resim No : (340-341)

Tanımı: Yeşil renkli zemin üzerine yaldızla natüralist üslupta saz yaprakları ve çiçek motifleri ile bezemiş olup, boşluklar mavi, pembe, sarı renklerle ince stilize motiflerle doldurulmuştur. Arkası düz beyazdır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta on yedi tabak yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi 1312 tarihli, on altı tanesi ise 1312 sene 11 tarihlidir. Bütün tabaklar imzasızdır. Sır üstü tekniğinde yapılmıştır. Bu tabakların bir tanesi N.Bayraktar, İstanbul Porselenleri, Tokyo (Japonca) adlı eserde yayınlanmıştır. Bu tabağın birebir bir benzeri Y.S.M.P.K.'nunda ve yer almaktadır.

340

341

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 105
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 3 /1897 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/760
Ölçüleri:

Çap : 16. 5 cm
Resim No : (342-343)

342

Tanımı: Kenarları dilimli ve yaldız bordürlüdür. ‘Soğan motifi’ olarak adlandırılan, içi dışı beyaz, stilize mavi çiçek dal ve yaprak bezemeli kenarı mavi, ve mor motifli bezeme ile dekorlanmıştır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta altı adet tabak vardır ve hepsi imzasızdır. Sır üstü tekniğinde yapılmıştır.

343

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 106
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/310
Ölçüleri:

Çapı : 24. 5 cm
Resim No : (344-347)

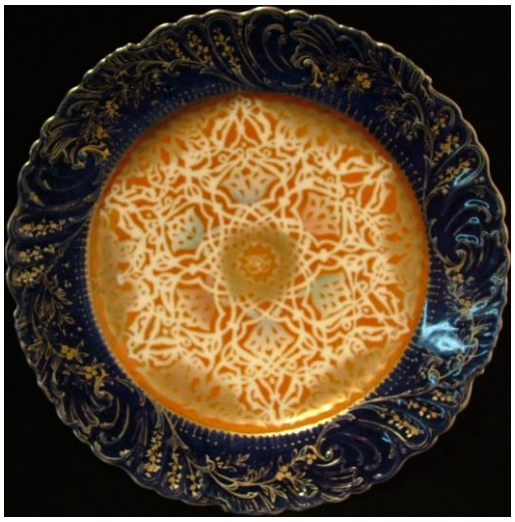

344

345

Tanımı: Ortada kırmızı zemin üzerine sarı yaldızla ve beyazla rumi bezemelidir. Ortadaki on iki köşeli yıldız içinde (.....) ibaresi yazılıdır. Yaldızla ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet tabak vardır.

346

347

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

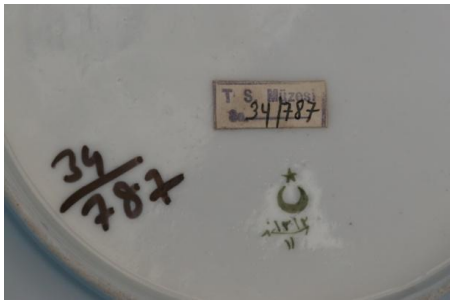
Katalog No : 107
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 11/1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/787
Ölçüleri:

Çap : 23 cm
Resim No : (348-349)

Tanımı: Kenarı yaldızlı ve dilimlidir. İçi beyaz zemin üzerine lâcivert tepelik, ve yeşil, mavi çiçek, yeşil yapraklı stilize helezonik motiflerle dekore edilmiştir. Kenarında aynı motiften bir bordür dolaşmaktadır. Bütün bezemeler yaldız desenlidir. Yaldızların bir kısmı dökülmüştür. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta on adet tabak vardır. İki tanesi 'Ferid' imzalı olup diğerleri imzasızdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu eserlerden bir tanesi, N. Bayraktar, İstanbul Porselenleri, Tokyo (Japonca) adlı kaynakta yayınlanmıştır. Bu tabağın birebir bir benzeri S.H.M.P.K'nunda ve yer almaktadır.

348

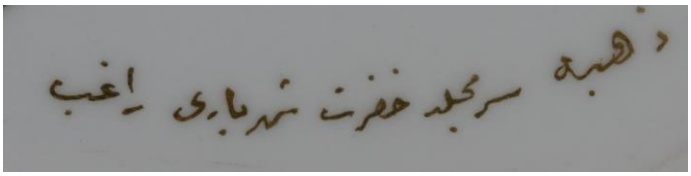

349

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 108
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 2 /1896 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Ser mücelled-i Hazreti Şehriyari Ali Ragıp (yaldızla)
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/333
Ölçüleri:

Çap : 23. 5 cm
Resim No : (350-353)

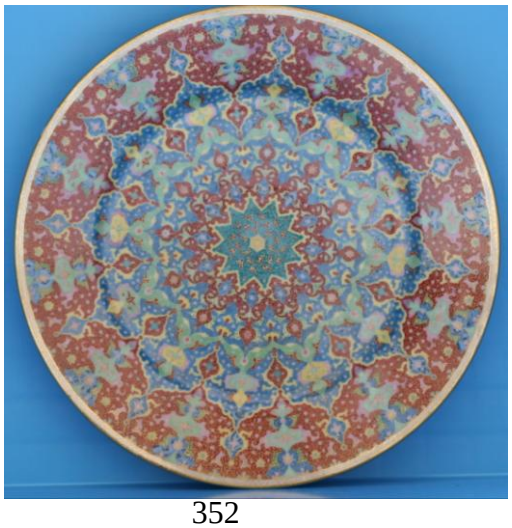

350

351

Tanımı: Tabağın ortasında, oniki kollu yıldızın içinde sarı yaldız ve muhtelif renklerle altı dilimli çiçekten çıkan rumiler bulunmaktadır. Kademeli ve helezonik motiflerle devam eden kompozisyon, en tepede tabağın kenarındaki altın yaldız çerçeve ile son bulmaktadır. En ortada yeşil ile başlayan zemin renkleri ise kırmızı, mavi, kırmızı sarmal renklendirme ile tabak çevresine kadar uzanır. Tabak kenarı altın yaldız ile çevrelenmiştir. Tabağın arkası da özel bir bezemeye sahiptir. Beyaz zemin üzerinde altın yaldız bitkisel bezemeler yer alır. Altın yaldızla ay yıldız damgalıdır. Bu grupta tek örnek vardır.

352

353

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

4.2.1.3 Arabesk Motifli Tabaklar

Katalog No : 109
Objenin Türü : Tabak
Tarihi :1312 H.sene 9/1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/325
Ölçüleri:

Çap : 24 cm
Resim No : (354-356)

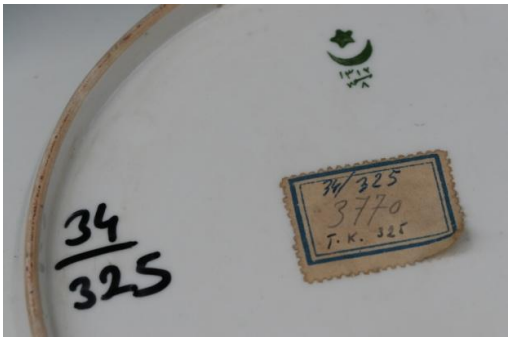

354

Tanımı: Sarı zemin üzerine sarı yaldız, siyah ve kırmızı bezemelidir. Yaldızların kenarı siyah bezemelidir. Deseni tabağın tamamını kaplayan stilize, arabesk sarmal motiflerdir. Tabağın kenarları ve iç bölümünün dekorları farklılık göstermektedir. İç bölümde sekiz yapraklı bir çiçek motifinin içersinde çizgisel desenler yer almaktadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta dokuz adet tabak vardır. Bunlardan beş tanesi sene 9, iki tanesi sene 8 ve bir tanesi de sene 7 tarihlidir. Bir tanesinin üzerinde tarih yoktur. Sadece bir tanesinde ‘Wilfred de Sain 1903’ (yaldızla) imzası vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

355

356

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

4.2.1.4 Figürlü Tabaklar

Katalog No : 110
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : A.N.
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/301
Ölçüleri:

Çapı : 24. 5 cm
Resim No : (357-358)

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarı kartuşlara ayrılmış vişneçürüğü renginde zemin üzerinde sarı yaldızla helezoni yaprak desenlidir. Kontürleri yaldızlı bir bordürle çevrilidir. Orta kısmında üzerinde pembe renkli uçuşan kıyafet içinde meleği işaret eden kadın tasviri yer alır. Yeşil ay yıldız damgalı eser, 'A.N.' imzalıdır. Bu grupta dört adet tabak vardır. Hepsi 1312 tarihli olup A.N. imzalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

357

358

Kaynakça: T.Öz, a.g.m., s.108; N. Bayraktar, 'Kadın Tasvirli Yıldız Porselenleri', *Sanat Dünyamız,* Sayı:19, İstanbul 1980, s. 4; Ö.Küçükerman**,** *Dünya Saraylarının Prestij ve Teknolojisi: Porselen Sanatı ve Yıldız Çini Fabrikası***,** Sümerbank, Ankara 1987, s.154.

Katalog No : 111
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : A.N.
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/299
Ölçüleri:

Çapı : 24. 5 cm
Resim No : (359-360)

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarı kartuşlara ayrılmış mavi ve somon zemin üzerinde sarı yaldızla helezoni yaprak desenlidir. Kontürleri yaldızlı bir bordürle çevrilidir. Orta kısmında üzerinde kırmızı, yeşil ve sarı renkli kıyafet içinde kuzuları besleyen bir küçük çoban kız ve üç koyun tasviri yer alır. Dağlık bir manzarayı betimleyen resimde güneşin batışı vurgulanmıştır. Yeşil ay yıldız damgalı eser, 'A.N.' imzalıdır. Bu grupta dört adet tabak vardır. Hepsi 1312 tarihli olup A.N. imzalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu tabağın resminin aynısının yine 'A.Nicot' tarafından ancak, bir vazo üzerine resmedildiği bir örneği D.S.M.P.K'nunda yer almakatdır.

359

360

Kaynakça: N. Bayraktar, 'Kadın Tasvirli..a.g.m., s.4.

Katalog No : 112
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi :1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi :F. Zonaro
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/311
Ölçüleri:

361

Çapı : 24. 5 cm
Resim No : (361-363)

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarı kobalt zemin üzerinde sarı yaldızla helezoni yaprak desenlidir. Yaldız yapraklar arasına minik beyaz ve turkuaz inci görünümlü noktacıklar serpiştirilmiştir. Kontürleri altın yaldızlı bir bordürle çevrilidir. Ortasında arkasında görülen ağaçlıklı bir manzara içinde uzun saçlı, mavi gözlü omuzları açıkta bırakan bir elbise giymiş bir genç kız portresi yer almaktadır. Yaldız ay yıldız damgalı eser, 'F.Zonaro' imzalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu grupta bir adet tabak vardır. Sırüstü ve kalıpla kabartma tekniklerinde yapılmıştır.

362

363

Kaynakça: N. Bayraktar, 'Kadın Tasvirli…a.g.m.,s.6.
*150 Yılın Sessiz Tanıkları Saray Porselenlerinden İzler***,** TBMM Milli Saraylar, s.69.

4.2.1.5 Hayvan Figürlü Tabaklar

Katalog No : 113
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : -
Sanatçısı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/305
Ölçüleri:

Çap : 24. 5 cm
Resim No : (364-366)

364

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarı kartuşlara ayrılmış mavi ve pembe zemin üzerinde stilize çiçek desenlidir. Kontürleri yaldızlı bir bordürle çevrilidir. Orta kısmında ormanda gezinen bir at ve tay figürlü bir resim yer almaktadır. Damgasızdır. Bu grupta üç adet örnek yer alır. Diğerlerinde yeşil ay yıldız damga vardır ve 1312 tarihlidir. Her üçü de Halid imzalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

365

env.no:34/305

366

env. no: 34/306

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.2.1.6 Tuğralı Tabaklar

Katalog No : 114
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Rıfat
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/292
Ölçüleri:

Çap : 24. 5 cm
Resim No : (367-369)

367

Tanımı: Yuvarlak biçimli, vişneçürüğü rengi zemin üzerinde altın yaldızlı stilize çiçek desenlidir. Kontürleri yaldızlı bir bordürle çevrilidir. Orta kısmında beyaz zemin üzerinde sarı yaldızla II. Abdülhamid tuğrası yer almaktadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet tabak örneği vardır. İkisi de 1312 tarihli ve 'Rıfat' imzalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

368

369

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 115
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : soğuk damga imza: Bende-i Ali
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/353
Ölçüleri:

Çap : 23. 8 cm
Resim No : (370-372)

370

Tanımı: Fabrikanın ilk ürünlerindendir. Büyük bir takımdır. Ancak takımın devamı D.S.K.'nunda bulunmaktadır. Diğer koleksiyonda, T.S.K.'nunda bulunmayan sosluk, kahve fincanları, diğer boy servis tabakları gibi parçalar yer almaktadır. Tabak beyaz zeminlidir. Etrafındaki altı beyaz dilimlerinden birinde Arap harfleri ile sarı yaldızla kabartma olarak, Sultan II. Abdülhamid'in baş harfleri olan 'A.H.' arması bulunmaktadır. Tabağın ortası, beyaz zemin üzerinde natüralist üslupta bezenmiş çiçek demetleri ile dekorlanmıştır. Kenarları bordo renkli bir bordür ile çevrelenmiştir. Bordürün hemen altında, altın yaldızlı bir sıra inci dizisi yer almaktadır. Ay yıldız damgalıdır. Bu grupta beş adet tabak vardır. Yalnızca bir tanesinde kalıpçı 'Bende-i Ali'nin soğuk damgası vardır. Bu tabakların İ.Ü.Kütüphanesi yer alan 'Abdülhamid Albümü'nde, suluboya ile yapılmış çizimleri yer almaktadır. Sırüstü ve kalıpla kabartma tekniklerinde yapılmıştır. Bu tabağın bir benzeri S.H.M.P.K'nunda yer almaktadır.

371

372

Kaynakça: N. Bayraktar, *İstanbul Porselenleri*, a.g.e., s. 52:

Katalog No : 116
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 3 /1897 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/367
Ölçüleri:

Çapı : 21 cm
Resim No : (373-374)

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarı tırtıklı ve ajurludur. Beyaz zeminli tabağın ortasında, yatık bir ay içinde yaldızla 'Yadigâr-ı Sur-u Hümayun' ibaresi yazılıdır. Bunun üstünde ise 'Arma-i Osmani' yer almaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı eserde imza yoktur. Bu grupta bir adet tabak vardır. Sırüstü ve ajur teknikleri uygulanmıştır. Bu tabağın bir benzeri S.H.M.P.K'nunda yer almaktadır.

373

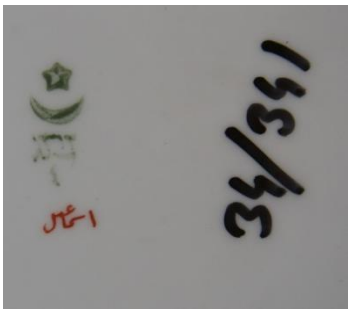

374

Kaynakça: N. Bayraktar, *İstanbul Cam ve Porselenleri*, a.g.e.,, s.13.

Katalog No : 117
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi :1312 H. sene 5 /1899M.
Sanatçı – Atölyesi : İsmail
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/341
Ölçüleri:

Çap : 23. 5 cm
Resim No : (375-390)

375

Tanımı: Tabağın beyaz zemin üzerindeki orta bölümünde, altın yaldızla II. Abdülhamid tuğrası yer almaktadır. Tabağın çevresini mavi zeminli halkâr bordür dolaşmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı eserin arka yüzünde, kırmızı ile 'İsmail' imzası vardır. Bu grupta on altı adet tabak olup, on bir tanesi sene 4, beş tanesi sene 5 tarihlidir. Sene 4 tarihlilerden 5 tanesi ise yaldızla 'Ser mücellid-i Hazreti Şehriyari' imzalıdır. Bu tabağın bir benzeri S.H.M.P.K'nunda ve Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

376

377

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

378

379

34/340 – Tarih: sene 4 – Sanatçı: İbrahim (kırmızı ile)

380

34/345 – Tarih: 1312 sene 4 – Sanatçı: Ser mücellid-i Hazreti Şehriyari (yaldızla)

381

34/342 – Tarih: 1312 sene 4 – Sanatçı: Ser mücellid-i Hazreti Şehriyari (yaldızla)

382

34/343 – Tarih: 1312 sene 4 – Sanatçı:Ser mücellid-i Hazreti Şehriyari (yaldızla)

383

34/346 – Tarih: 1312 sene 5 – Sanatçı: mücellid-i Hazreti Şehriyari (yaldızla)

384

34/339 – Tarih: 1312 sene 5 – Sanatçı: -

385

34/337 – Tarih: 1312 sene 4 – Sanatçı: -

386

34/338 – Tarih: 1312 sene 4 – Sanatçı: -

387 34/334 – Tarih: 1312 sene 5 (1899) – Sanatçı: -

388

389 34/1056 – Tarih: 1312 sene 4 – Sanatçı: Ser mücellid-i Hazreti Şehriyari Ali Ragıb (yaldızla)

390 34/344 – Tarih:1312 sene 5 – Sanatçı: Ser mücellid-i Hazreti Şehriyari (yaldızla)

Katalog No : 118
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi :1312 H.sene 8/1902 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1912
Ölçüleri:

Çap : 25 cm
Resim No : (391-394)

391

Tanımı: Kenarı dilimlidir ve uzun-kenarı içinde yaldızla bir (A) harfi ve üzerinde taç resmi yer alır. Taç amblemi İngiliz porselenleri etkili olarak, Mısır Hıdivinin hediyesi olmalıdır. Tabağın formu env no: 34/911 ile aynıdır. Tabağın içi beyaz zemin üzerine iki ayrı buket, sarı, pembe çiçekli ve yeşil yaprak bezemelidir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Kaidesinde bir çentik vardır. Bu grupta bir adet tabak vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

392

393

394

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 119
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : -
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1910
Ölçüleri:

Çap :28. 5 cm
Yükseklik :12. 8 cm
Resim No : (395-397)

395

Tanımı: Beyaz porselenden yuvarlak ve yüksek kaidelidir. Tabağın kenarında altın yaldızla konturlanmış bordo renkli, bir bordürü vardır. Tabağın uzun bir kenarında altın yaldızla Sultan II. Abdülhamid'in adının baş harfleri A.H. Latin harfleri ile yazılmıştır. Altında soğuk damga iki yerde var (F) ve (R) ayrıca yeşil boya ile MR harfleri vardır. Ayrıca ortada kırmızı boya ile 'A.CHAVIN-Constantinople' yazısı kırmızı çerçeve içinde yazılmıştır. Farklı yıllarda üretilmiş örnekleri vardır. Bu nedenle parçalar eksildikçe yerine yenilerinin yapıldığı düşünülmektedir. Bu grupta 4 adet tabak yer almaktadır ve hepsi damgasız ve imzasızdır. Bu yemek takımı, Sultan II. Abdülhamid'in kızı Ayşe Sultan'ın 'Babam Abdülhamid' adlı eserinde '*sırma cepkenli, büyük şalvarlı Tablakârbaşı diğer yardımcılarla Kiler-i Hümanyun'dan çıkıp yemek odasının yanındaki taşlığa gelir, burada tablayı açılır kapanır bir masanın üstüne koyup sofrayı hazır ederdi. Piyatalar, yemek tabakları porselen olup etrafları kırmızı, beyaz altın yaldızlı ve markalı idi. Çatal, bıçak takımları* altındı'şeklinde söz ettiği takım parçası olmalıdır. D.S.K.'nunda takımın devamı parçalar vardır. Sosluk, çorba kâseleri, farklı boy tabaklar, koleksiyonun diğer parçalarındandır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

396

397

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.2.1.7 Tek Renkli Tabaklar

Katalog No : 120
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 3 /1897 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/778
Ölçüleri:

Çap : 25. 5 cm
Resim No : (398)

Tanımı: Çukur, yaldız dilimli kenarında enli kırmızı bir bordür dolaşmaktadır. İçi ve dışı beyazdır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bazı yerlerde fırınlamadan oluşan ufak kusurlar göze çarpmaktadır. Bu grupta sekiz adet tabak vardır. Bunlardan üç tanesi 1312 sene 2 tarihli, üç tanesi 1312 sene 5 tarihli, diğer ikisi de sene 3 ve sene 15 tarihlidir. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

398

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.2.1.8 Altın Yaldızlı Tabaklar

Katalog No : 121
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/308
Ölçüleri:

Çapı : 24. 5 cm
Resim No : (399-402)

399

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarı erguvani zemin üzerinde sarı yaldızla helezoni yaprak desenlidir. Yaldız yapraklar arası kırmızı rankli minik çiçekler ve yapraklardan oluşan bir kompozisyon ile desenlendirilmiştir. Kontürleri altın yaldızlı bir bordürle çevrilidir. Ortasında sarı, mavi, kırmızı ve pembe gibi muhtelif renklerin kullanıldığı rumilerden oluşan çok ince işçilikli bir tezhip çalışması yer almaktadır. Nadir görülen bir çalışma olarak tabağın arka yüzünde helkari bir bordür yer almaktadır. Yaldız ay yıldız damgalı eserde imza yoktur. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu grupta üç adet tabak yer almaktadır. Bir tanesinde 'Vasfi' imzası vardır. Diğer bir tanesinde ise 'Zehebehu (tezbihçi) ser mücelled-i Hazreti Şehriyarî Ragıb ' (yaldızla) imzası vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

400

env.no:34/308

401

env. no:34/313 – Tarih: 1312 – Sanatçı: Vasfi

402

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.2.2 Kapaklı Sahanlar

4.2.2.1 Bitkisel Motifli Sahanlar

Katalog No : 122
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 8 /1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1357
Ölçüleri:
Çap : 25 cm
Resim No : (403-406)

Tanımı: Yuvarlak formlu ve kapaklıdır. İç zemini düz beyaz renkte olan sahanın, iç kenarı ve dışı pembe renk bordürlüdür. Kubbe biçimli kapak üzeri de pembe renk zeminli olup ve natüralist üslupta yapılmış sarı menekşelerle, sarı yaldız ve yeşil yapraklarla bezenmiştir. Kapak tutamağı ise, kenarları yaldızlı menekşe biçiminde dekorlanmıştır. Kapak ve sahanın kenarları dilimlidir. Yaldız süsleri kısmen silinmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Formda bozukluklar vardır. Kapak ve tabak birbiri üzerine birebir oturmamaktadır. Bu grupta 13 adet tabak vardır, hiçbirinde imza yoktur. D.S.K.'nunda benzerleri bulunmaktadır. Sırüstü ve aplike tekniğinde yapılmıştır. Env. no'ları 34/1360 ve 34/1088 olan kapaklı sahanlar siyahla, 1310 sene 1332 olarak tarihlendirilmişlerdir. Bu sahanların benzerleri D.S.K'nunda, S.H.M.P.K'nunda ve Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

403

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

34/1358 – Tarih: 1312 sene 3 – Sanatçı: -

404

34/1359 – Tarih: 1312 – Sanatçı: -

405

34/1150 – Tarih: 1312 sene 3 – Sanatçı: -

406

4.2.2.2 Tek Renkli Sahanlar

407

Katalog No : 123
Objenin Türü : Kapaklı Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 13/1907 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/814
Ölçüleri:

Çap : 24. 8 cm
Resim No : (407-409)

Tanımı: Kenarı dilimli ve kapaklıdır. Kubbemsi kapağın tepeliği gül şeklindedir. Rengi düz beyazdır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Üzerinde sırlama hatasından oluşan siyah benekler ve noktalar görülmektedir. Bu grupta bir adet tabak vardır. Sırüstü ve aplike tekniğinde yapılmıştır.

408

409

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 124
Objenin Türü : Kapaklı Tabak
Tarihi :1310 H. sene/1330 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Musa
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1437
Ölçüleri:

Çap : 24. 8 cm
Resim No : (410-412)

410

Tanımı: Kenarı dilimli ve kapaklıdır. Kubbemsi kapağın tepeliği pembe renkli şeklindedir. Üzeri tamamen altın yaldız ile renklendirilmiştir. İç zemini düz beyaz, kapak yeşil yaprak ve gül ile dekorlanmıştır. Kapağın içinde 'Musa' ismi görülmüştür. Arkasında, Yeşil ay yıldız damga ile 1310 sene 1330 tarihi vardır. Tabak ve kapağın bazı yerlerinde sıyrık ve çizikler görülmüştür. Tabağın iç kısmı beyaz zemin üzerine altın yaldızla çiçek dekorludur. Eserde, pişirme esnasında oluşmuş delik görülmüştür. Bu grupta bir adet tabak vardır. Sırüstü ve aplike tekniğinde yapılmıştır.

411

412

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.2.3 İftariyelikler

4.2.3.1 Bitkisel Motifli İftariyelikler

Katalog No : 125
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 5 /1899 M.
Sanatçı – Atölyesi : soğuk damga: Mustafa 1315
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/734
Ölçüleri:

Çapı : 16 cm
Yükseklik : 2. 8 cm
Resim No : (413-415)

413

Tanımı: Yuvarlak formludur. Kenarları dilimlidir. Çevresini yaldızlı bir bordür sarmıştır. Formunda bozukluk olduğu görülen tabağın içi sarı, dışı beyaz olup ortada beyaz nergis çiçekleri, minik mavi bahar dalları ve yeşil yapraklar ile bezenmiştir. Yeşil ay yıldız damgalı eser, soğuk damga ile 'Mustafa' tarafından imzalanmıştır. Bu grupta elli adet tabak vardır. İki tanesinin arkasında 'Mustafa 1315' soğuk damgası bulunmaktadır. Bunların bazıları tek renk ve çatlak ve kırıktır. Ancak tamamı görülmemiştir. D.S.K.'nunda farklı tarihlerde yapılmış birçok örnek vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu iftariyeliklerin benzer örnekleri S.H.M.P.K'nunda yer almaktadır.

414

415

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

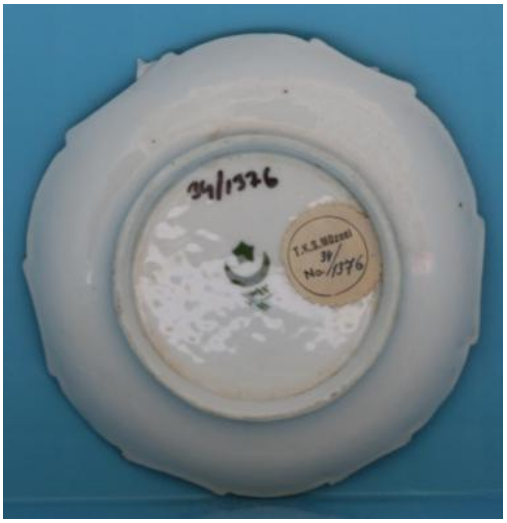
Katalog No : 126
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 11 /1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1376
Ölçüleri:

Çap : 14 cm
Resim No : (416-417)

Tanımı: Beyaz renkte, kenarı sarı yaldızlı ve dilimlidir. Yaldızı silinmiştir. İçinde mavi, pembe, yeşil renklerle dallar bulunmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta oniki adet tabak vardır. Hepsi imzasızdır. 4 adedi kırıktır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

416

417

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 127
Objenin Türü : Tabak
Tarihi :1312 H. sene 3 /1897 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Rıfat
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/368
Ölçüleri:

Çap : 14. 3 cm
Resim No : (418-420)

418

Tanımı: Altı köşelidir. Yeşil zemin üzerine ortası düz, kenarları yapraklar içinde kiremidi zemin üzerine sarı yaldızla rumi bezemelidir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet tabak vardır. İkisi de 1312 sene 3 tarihli olup, 'Rıfat' imzasını taşımaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

419

420

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.2.3.2 Tuğralı İftariyelikler

Katalog No : 128
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 2 /1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/364
Ölçüleri:

Genişlik : 18. 8 cm x 18. 4cm
Resim No : (421-423)

421

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarları dilimli ve ajurludur. Çevresi altın varakla konturludur. Kenarlarında kıvrık yaprak motifleri yer almaktadır. Tabağın dilimleri karşılıklı iki noktada sivrileşmiş, bir tarafında altın varak konturlu altıgen içinde yine altın varaklı Latin harfleri ile A.H. arması görülmektedir. Orta bölümde de yine altın varaklı dilimler yer almaktadır. Yuvarlak fincan yeri vardır. Yaldızların önemli bir kısımı silinmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta sekiz adet tabak vardır. Bir tanesinde 'İbrahim' soğuk damgası vardır. D.S.K.'nunda da örnekleri vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

422

423

Kaynak: N.Bayraktar, a.g.e.,s.205,s.55.

4.2.3.3 İstiridye Kabuğu Formunda İftariyelikler

Katalog No : 129
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 4 /1898 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/753
Ölçüleri:

Çap : 14 cm
Resim No : (424-426)

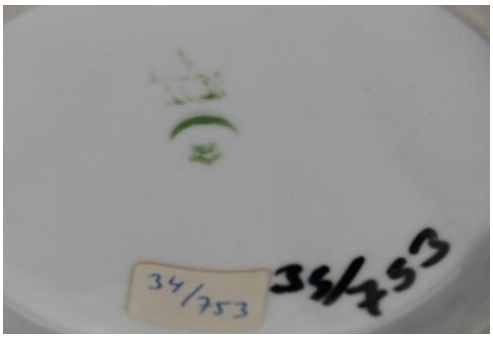

424

Tanımı: Kenarı yaldız bordürlü ve dilimlidir. Dışı beyaz içi firûze rengindedir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta yedi adet tabak vardır ve hepsi imzasızdır. D.S.K.'nunda da örnekleri vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

425

426

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.2.4 Duvar Tabakları

4.2.4.1 Manzaralı Duvar Tabakları

Katalog No : 130
Objenin Türü: : Kayık Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 4 /1898 M.
Sanatçı – Atölyesi : Halid – soğuk damga: Musa
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/350
Ölçüleri:

Yükseklik : 6 cm
Boyut : 39 x 27. 5 cm
Resim No : (427-428)

Tanımı: Oval formlu tabağın orta kısmında ‘Ayvazovzski’ etkili bir deniz manzarası yer almaktadır. Açık mavi, lila, pembe gibi pastel renklerin yer aldığı resimde, kayalıklı bir sahile doğru giden yelkenleri kapalı, üç direkli bir kadırganın hüzünlü bir biçimde yol aldığı görülmektedir. Tabağın etrafı sarı yaldızla relief yapılarak yaprak ve çiçekle bezenmiştir. Sağ ve sol kısımlarında tabağın duvara asılmasını sağladığı düşünülen delikler ve alt ve üst kısımlarında küçük çapraz karelerin yer aldığı narçiçeğine benzer madalyonlar bulunmaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmış, yeşil ay yıldız damgalı eserin sol alt köşesinde ‘Halid’ damgası ve arka yüzünde soğuk damga ile vurulmuş ‘Musa’ damgası yer almaktadır. Bu grupta bir adet tabak vardır. Sırüstü ve kalıpla kabartma tekniğinde yapılmıştır.

427

428

Kaynakça: H.Şehsuvaroğlu, *İst.Manzaraları Sergisi*, İstanbul 1959, s.52.

Katalog No : 131
Objenin Türü : Kayık Tabak
Tarihi :1312 H. sene 2 /1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : Mesrur İzzet
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/348
Ölçüleri:
Yükseklik : 6 cm
Boyut : 40x30 cm
Resim No : (429-432)

429

Tanımı: Oval formlu bu tabağın etrafı kobalt zemin üzerine sarı yaldız kabartma yaprak, çiçek ve ay-yıldız motifi dekorludur. Yan taraflarında yer alan duvara asma tutamakları da yaprak motifinin devamı niteliğindedir. Tabağın ortasında heykeltraş 'Mesrur İzzet Bey''in bisküvi kabartma olarak çalıştığı 'Göksu Mesiresi'nde Küçüksu Mihrişah Sultan Meydan çeşmesi ve Namazgâhı' tasviri yer almaktadır. Üstte çerçeve içinde ay-yıldız, aşağıdaki bölüm içinde ise, 'Göksu mesiresi sene 1312' yazısı vardır. Yeşil ay yıldız damgalı eser, 1954'de tutulan kayıtlara göre tamir görmüştür. Bu grupta iki adet tabak vardır. İkisi de 1312 sene 2 tarihlidir, renkli olan diğeri 'Halid' imzalıdır. Kalıpla kabartma tekniğinde yapılmıştır. Env. no: 34/349'dur.

430

431

432

Kaynakça: H.Şehsuvaroğlu, a.g.e.,s.247.
N.Bayraktar, 'Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Ay Yıldız Damgalı Yıldız Porselenlerinde İstanbul Manzaraları, s.53; H,Taşçı, 'Yıldız Porselenlerinde İstanbul Manzaraları, *Antik Dekor*, s.25, 1994, İstanbul, s.51.

Katalog No : 132
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 sene 2 (1896)
Sanatçı – Atölyesi : Hüseyin Zekai Paşa
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/352
Ölçüleri:

Çapı : 33. 5 cm
Resim No : (433-436)

433

434

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarı erguvan ve dalgalı beyaz zemin üzerine helezonik altın yaldız bezemelidir. Etrafı kalın altın yaldız bordürlüdür. Beyaz zeminli tabağın ortasında, Dolmabahçe Camisi karşısında yer alan altıgen kubbesi, kitabesi ve barok bezemeleri ile göz alıcı bir eser olan 'Mehmet Emin Ağa Sebili'nin resmi vardır. Tabak üç kenetli demir asma arapatı ile çevrelenmiştir. Yeşil ay yıldız damgalı eser 'Zekai Kulları' imzalıdır. Bu grupta bir adet tabak vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

435

436

Kaynakça: J.Soustiel, *La Ceramique İslamic*, Feibourg 1985, s.358.
Ö. Küçükerman, a.g.e., s.147; H.Şehsuvaroğlu, a.g.e.,s.247; N.Bayraktar, a.g.e.,141, s.10; T.Öz, a.g.m. s.107.

4.2.4.2 Bitkisel Motifli Duvar Tabakları

Katalog No : 133
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 2 /1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : Atam
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/425
Ölçüleri:

Çap : 45. 5 cm
Yükseklik : 4 cm
Resim No : (437-439)

437

Tanımı: Yuvarlak formludur. Çevresini yaldızlı bir bordür sarmıştır. Mavi zeminli iç yüzeyinde natüralist üslupta yapılmış yeşil ve kahverengi yapraklar arasında pembe, sarı, kırmızı güller ve goncaları yer almaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı eser, 'Atam' imzalıdır. Bu grupta üç adet tabak vardır. Bir tanesi W. sonuncusu ise d'aprés W. Lavergne imzalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

438

439

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 134
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : A. Nicot
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/430
Ölçüleri:

Çap : 38 cm
Resim No : (440-441)

440

Tanımı: Kayalıklı bir dere, sağ kenarında sazlar ve ağaçlar, sol kenarında kavak ağaçları ve su üstünde uçan kırlangıçlar bulunmaktadır. Kenarsızdır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet tabak vardır. Sırüstü tekniği ile yapılmıştır.

441

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.2.4.3 Figürlü Duvar Tabakları

Katalog No : 135
Objenin Türü: : Tabak
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : Bende-i Atam
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/420
Ölçüleri

Çap : 22. 3 cm
Resim No : (442-445)

442

Tanımı: Yuvarlak biçimli, kenarları altın yaldız dekorludur. Ancak yaldızların bir kısmı dökülmüştür. Tabağın ortasında başında sorgucu, kavuğu ve kürklü kaftanı ile 'III. Ahmed', etrafında kartuşlara ayrılan bölümler içersinde 'Üsküdar III. Ahmet Çeşmesi, arkasında Üsküdar Mihrimah Sultan Camisi, Gülhane, Dolmabahçe sebili ve Topkapı Sarayı'nın denizden manzarası ve 'Halıcıoğlu Camisi' resmedilmiştir. Resimler Abdullah Biraderler'in İstanbul resim katalogundan alınmış olmalıdırlar. Yeşil ay yıldız damgalı eserde, 'Bende-i Atam' imzası vardır. Bu grupta iki adet tabak vardır. Bir tanesi 'Atam', diğeri ise 'Bende-i Atam' imzalıdır. Bu tabakların bugün, İ.Ü.M.K.'sinde bulunan 90725 numaralı '*Porselen Fabrikasında 1 Eylül 1310'dan Şubat sonuna kadar yapılan mamulâtı havi albüm'de* çekilmiş fotoğrafları bulunmaktadır. Sırüstü ve kalıpla kabartma tekniği kullanılmıştır.

443

env no: 420

444

env. no: 421

445

Kaynakça: N. Bayraktar, a.g.e., s.54.
Ö. Küçükerman, a.g.e., s. 145.

Katalog No : 136
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Atam
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/417
Ölçüleri:

Çap : 45 cm
Resim No : (446-450)

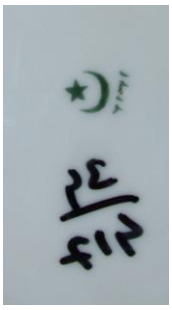

446

Tanımı: Açık mavi zeminli bu tabağın sağ köşesinde güller arasında ve Türk bayrağı içinde 'III. Selim'in portresi ve arka plânda 'Selimiye Kışlası' bulunmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta 3 adet tabak olup hepsi 'Atam' damgalı ve sene 1312 tarihlidir. Diğerlerinin env. no'ları 34/418 ve 34/419'dur. Diğerlerinin üzerlerinde de padişahlar ve dönemlerinde yapılan önemli mimari yapıların resimleri vardır. Bu tabakların bugün, İ.Ü.M.K.'sinde bulunan 90725 numaralı '*Porselen Fabrikasında 1 Eylül 1310'dan Şubat sonuna kadar yapılan mamulâtı havi albüm'de* çekilmiş fotoğrafları bulunmaktadır. Sırüstü tekniği ile yapılmıştır.

447
env no: 417 (III. Selim portresi)

448
env. no: 419 (Abdülmecid portresi)

449
env no:418 (II. Mahmud portresi)

450

Kaynakça: Anadolu Medeniyetleri, III İst. 1983, s. 31.
N. Bayraktar, a.g.e., s.248, s.52.
N. Bayraktar, a.g.e., s. 62.
Ö. Küçükerman, a.g.e., s. 146.

4.2.4.4 Hayvan Figürlü Duvar Tabakları

Katalog No : 137
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 3 /1897 M.
Sanatçısı – Atölyesi :
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/427
Ölçüleri:

Çap : 45 cm
Resim No : (451-452)

451

Tanımı: Açık mavi zeminli bu tabağın ortasında orman içinde otlayan ineklerin bulunduğu bir kompozisyon bulunmaktadır. Yuvarlak varaklı çerçevesi vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniği ile yapılmıştır. Bu tabağın 'Halid' imzalı aynı büyüklükte ve çerçeveli bir benzeri D.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

452

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.2.4.5 Armalı Duvar Tabakları

Katalog No : 138
Objenin Türü : Tabak
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçısı-Atölyesi :Yaveran-ıHazretiŞehriyarî BinbaşıVasfi kulları1312 sene 2
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/423
Ölçüleri:

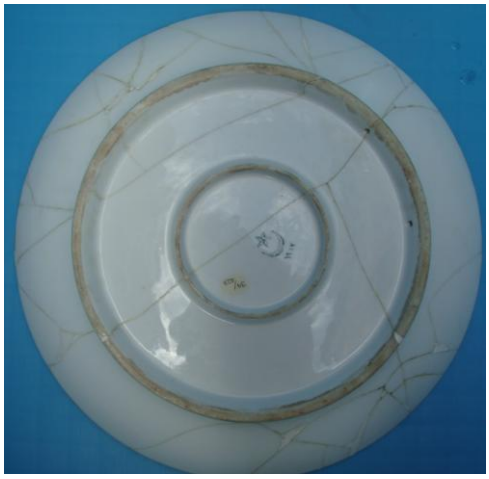
453

Çap : 34.5 cm
Resim No : (453-455)

Tanımı: Muhtelif renklerle bezemelidir. Kenarındaki mavi kısım ile ortadaki yeşil üzerine yaldız bordürlü kırmızı kısım arasında kırmızı zemin üstüne sarı yaldızla Abdülhamid II'nin arması ve bunun sağ ve solunda ''Teşvikinle etdin ihya alemi başdan başa. Teşvikinle oldu maarif cümleye ziynet bahşa. Hatta bu aciz nailiyetinden mahrum kalmadım haşa. Taç-ü taht-ı devletinde Padişahım çok yaşa.'' Beyitleri ve sair beyitler yazılıdır. Tabağın dekorlanması üretiminden iki sene sonra yapılmıştır. Çatlaktır. (Tamir görmüş olup tekrardan parçalara ayrılmıştır. 27.6.1946'da tamir edilmiş). (Tamirli yerlerinden dağılmıştır. Zabıt 1977). Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet tabak vardır.

454

455

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.3 Fincanlar

4.3.1 Kahve Fincanları

4.3.1.1 Armalı Kahve Fincanları

Katalog No : 139
Objenin Türü: : Kahve fincanı
Tarihi : 1312 H. sene 2/1896 M. (tabak ve fincanda)
Sanatçı – Atölyesi : soğuk damga imza: Ali
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/815
Ölçüleri:

Çap : 6 cm
Yükseklik : 4 cm
Tabak çapı : 9. 5 cm
Resim No : (456-467)

456

Tanımı: Fincan ve tabak zeminleri tamamen beyaz renkte olup, fincan dar tabanlı ve geniş ağızlıdır. Fincan ve tabağın üzerinde altın yaldız bezemeli (A.H.) arması vardır. Sap kısmı altın yaldızlıdır. Yeşil ay-yıldız damgalı bu fincanlardan, Sultan II. Abdülhamid'in kızı Ayşe Sultan 'Babam Abdülhamid' adlı eserinde söz etmekte ve '*Kahve tepsisi, babamın annesi Tîrimüjgân Kadın'ın yadigârı küçük altın bir tepsi olup, üzerine gümüş bir cezve ve iki tane porselen beyaz fincan konurdu. Fincanlarda babamın markası vardı*' diye belirterek bu fincanlardan bahsetmektedir. Bu grupta on iki adet fincan vardır. Dört tanesinde 'Ali', iki tanesinde 'Bende-i Ali' imzası vardır. Armanın üzerindeki iç içe geçen geometrik desenin daha yuvarlak bir bezeme özelliği kazandığı örnekleri olan fincanlar, D.S.M.P.K.'nun da yer almaktadır. Yine D.S.M.P.K.'nunda ve Y.S.M.P.K.'nunda fincanın ve tabağın tamamen altın yaldız bezemelerle süslendiği armalı fincan örnekleri de bulunmaktadır. Bu fincanların bugün, İ.Ü.M.K.'sinde bulunan 90725 numaralı '*Porselen Fabrikasında 1 Eylül 1310'dan Şubat sonuna kadar yapılan mamulâtı havi albüm'de* çekilmiş fotoğrafları bulunmaktadır. Sırüstü ve aplike teknikleri uygulanmıştır.

457

458

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

34/816 – Tarih: 1312 sene 2 – Sanatçı: soğuk damga imza Bende-i Ali

459

460 34/817 – Tarih: 1312 sene 2 – Sanatçı: soğuk damga imza: Ali

461 34/821 – Tarih: - Sanatçı: -

462 34/822 – Tarih: 1312 sene 2 – Sanatçı: soğuk damga imza Bende-i Ali

463 34/823 – Tarih: 1312 sene 2 – Sanatçı: soğuk damga imza Bende-i Ali

464 34/824 – Tarih: - Sanatçı: -

465 34/1370 – Tarih: 1312 sene 10 – Sanatçı: Osmanlı toprağı Tare

466 34/1715 – Tarih: 1312 sene 3 – Sanatçı: -

467 34/1714

4.3.1.2 Padişah Portreli Kahve Fincanları

Katalog No : 140
Objenin Türü: : Fincan
Tarihi : 1312 H. sene 7 /1901 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/934
Ölçüleri

Çap : 3. 5 cm
Yükseklik : 4 cm
Resim No : (468-478)

468

Tanımı: Ağız kısmından, aşağıya daralan bir form özelliği gösterir. Ağız, taban ve resim etrafı altın yaldız bordürlüdür. Beyaz zeminli gövdenin üzeri, altın yaldızla kafes bezemelidir. Her bir fincanda altın yaldız bir madalyon içersinde, farklı bir padişah portresi yer almaktadır. Çok ince porselenden üretilmiştir. Bu fincan kırık ve tamirlidir. Bu grupta 32 adet fincan vardır. Yıldız defteri kayıtlarına göre, üç adedi kırılmış ve yapıştırılmıştır. Zarflı olarak kullanılmışlardır. Y.S.M.P.K.'nunda da oldukça fazla sayıda benzer örnekleri bulunmaktadır.

469

470

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

471

34/936 – Tarih: - Sanatçı: -

472

34/937 – Tarih: - Sanatçı: -

34/942 – Tarih: - Sanatçı: -

473

34/943 – Tarih: - Sanatçı: -

474

34/944 – Tarih: - Sanatçı: -

475

34/945 – Tarih: - Sanatçı: -

476

34/935

477

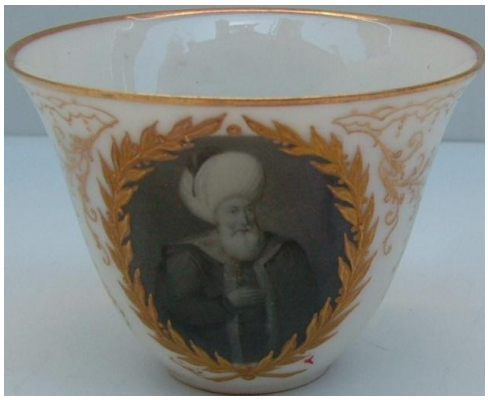

478

Katalog No : 141
Objenin Türü : Kahve Fncanı
Tarihi : -
Sanatçı – Atölyesi : Rıfat
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1642
Ölçüleri:

Çap : 5. 8 cm
Yükseklik : 4 cm
Çevresi : 14 cm
Resim No : (479-504)

Tanımı: Yukarıdan aşağıya daralan bir form özelliği göstermektedir. Ağız çevresi oldukça geniştir. Ağız ve taban çevresi altın yaldız bordürlüdür. Gövdenin zemini beyazdır. Bir yüzünde altın yaldız kabartmalar biçimindeki dallar arasında, kara kalem olarak padişah portreleri yer almaktadır. Bu fincanda '2. Padişah, Orhan Gazi' portresi vardır. Bu grupta otuz üç adet fincan vardır ve hepsi 'Rıfat' imzalıdır. Bunların yirmi beş tanesi tarihsiz olup, geriye kalanlardan iki tanesi 1312 sene 3, beş tanesi 1312 tarihlidir. Eserlerden bazıları N. Bayraktar, İstanbul Glassware and Porcelain',''Topkapı Palace (ed.İ. Akşit), İstanbul 1986, s.60 isimli kaynakta yayımlanmıştır.

479

480

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

481 34/1643 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (22. Padişah II. Mustafa)

482 34/1644 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (23. Padişah III. Ahmed)

483 34/1645 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (7. Padişah II. Mehmed)

484 34/1650 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (

485 34/1655 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (4. Padişah Yıldırım Bayezid)

486 34/1656 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (5. Padişah Çelebi Mehmed)

487 34/1668 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (21. Padişah II. Ahmed)

488 34/1661 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (29. Padişah IV. Mustafa

489

34/1640 – Tarih: 1312 sene 3 - Sanatçı: Rıfat (25. Padişah III. Osman)

490

34/1648 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (16. Padişah II. Osman Genç)

491

34/1662 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (15. Padişah I. Mustafa)

492

34/1663 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (13. Padişah III. Mehmed)

493

34/1639 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (20. Padişah II. Süleyman)

494

34/1852 – Tarih: 1312 - Sanatçı: Rıfat (32. Padişah Abdülaziz)

495

34/1651 – Tarih: 1312 - Sanatçı: Rıfat (12. Padişah III. Murad)

496

34/1667 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (28. Padişah III. Selim)

497

34/1664 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (18. Padişah İbrahim)

498 34/1666 – Tarih: 1312 - Sanatçı: Rıfat (11. Padişah II. Selim)

499 34/1670 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (24. Padişah I. Mahmud)

500 34/1663 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (13. Padişah III. Mehmed)

501 34/1647 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (19. Padişah IV. Mehmed)

502 34/1649 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (10. Padişah Kanuni Süleyman)

503 34/1654 – Tarih: - Sanatçı: Rıfat (26. Padişah III. Mustafa)

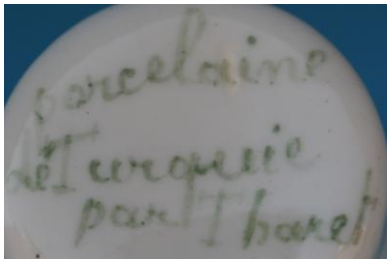

504

4.3.1.3 Desensiz Kahve Fincanları

Katalog No : 142
Objenin Türü: : Fincan
Tarihi : -
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1598
Ölçüleri:

Çap : 5 cm
Yükseklik : 6 cm
Resim No : (505-507)

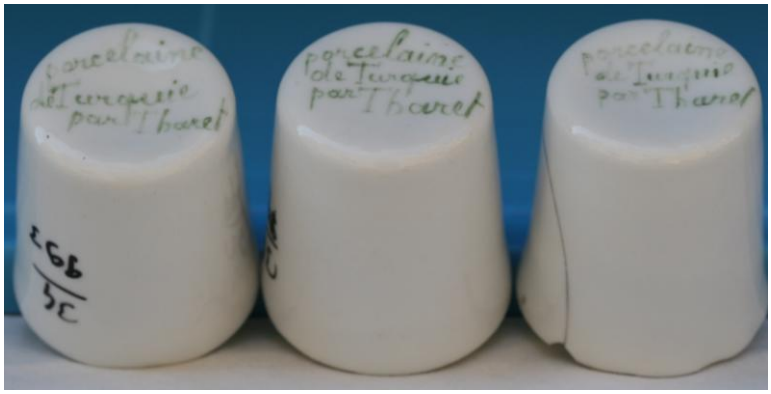

505

Tanımı: Çok ince bisküvi porselenden yapılmışlardır. 3 adettirler. Silindir formludurlar ve üzerlerinde herhangi bir bezeme yoktur. Ağız kısımları ve taban etrafında da herhangi bir bordür ya da renk uygulaması yapılmamıştır. Çatlaktırlar. Altlarında yeşil boya ile 'Porcelaine de Turquie par Tharet' ibaresi yer almaktadır. Tharet tarafından yapılan deneme fincanlarıdır.

506

507

Kaynakça: N. Bayraktar, ''Çini Fabrika-i Hümayunu Mamulâtı Ay Yıldız Damgalı Porselenler Yıldız Porselenleri'', Antik Dekor, sayı: 6 (Nisan 990), s. 52-56

4.3.2 Çay Fincanları

4.3.2.1 Bitkisel Motifli Çay Fincanları

Katalog No : 143
Objenin Türü : Kulplu Çay Fincanı ve Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 3 /1897 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1713
Ölçüleri:

Fincan çapı : 10 cm
Tabak çapı : 16. 7 cm
Resim No : (508-510)

508

Tanımı: Aşağıdan yukarıya daralan bir formu vardır. Fincan ağız kenarı, tabak kenar çevresi ve kalın kulpu altın yaldızlıdır. Yeşil zeminlidir. Gövdesinin üzerinde iri altın yaldız bezemeli yapraklardan oluşan bir kompozisyon yer almaktadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta dört adet fincan vardır. Hepsi 1312 sene 3 tarihli ve imzasızdır. Sırüstü ve aplike teknikleri uygulanmıştır. Y.S.M.P.K.'nunda benzer örnekleri bulunmaktadır.

509

510

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 144
Objenin Türü: : Çay Fincanı ve Tabak
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/396
Ölçüleri:
Çap : 10. 3 cm
Ayak çapı : 5. 5 cm
Genişliği : 35 cm
Resim No : (511-513)

511

Tanımı: Aşağıdan yukarıya daralan bir formu vardır. Sarı yaldızlı kalın bir kulplu vardır. Beyaz zeminlidir. Gövdesinin üzerinde büyük bir çiçek dalı ve üzerinde pembe renkli natüralist çiçek bezemeleri ve iri yeşil yapraklar yer almaktadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Bu gruptaki tek eserdir.

512

513

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 145
Objenin Türü: : Fincan ve Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 11/1905 M
Sanatçı – Atölyesi : Yerli toprak Mösyö Tare
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/390
Ölçüleri:

Tabak çapı : 13 cm
Yükseklik : 10 cm
Resim No : (514-515)

514

Tanımı: Altın yaldız kulplu ve tutamaklı olup gövdesinin üç yerinde, paftalar içersinde beyaz zemin üzerine menekşe çiçekleri bulunmaktadır. Tabağın kenarı kalkık ve üç yerinde üç dilimli çiçek vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet fincan vardır ve her ikisi de 1312 sene 11 tarihli olup 'yerli toprak Mösyö Tare' imzalıdır. Tabak ve fincanda sır çatlakları vardır. Tabağın damgası silinmiştir. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

515

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 146
Objenin Türü : Çay Fincanı ve Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 3 /1897 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Vasfi
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1722
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8. 8 cm
Ayak çapı : 5.3 cm
Çevresi : 29.5 cm
Tabak çapı : 14.3 cm
Resim No : (516-517)

516

Tanımı: Ayağı yüksekçe olup, üzeri kırmızı ve sarı yaldızlıdır. Gövdesinde altı köşeli paftalar bulunmaktadır. İçleri beyaz üzerine yeşil, sarı, kırmızı renkle tezhip görünümlü natüralist üslupta minik çiçeklerle bezenmiştir. Paftaların fincan ağızları ile oluşturduğu boşluklar, yaldız ve kırmızı boya ile dekorlanmıştır. 14.3 cm çapındaki tabağı da aynı bezemeye sahiptir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. . Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Bu grupta iki adet örnek vardır.

517

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

4.3.2.2 Padişah Portreli Çay Fincanları

Katalog No : 147
Objenin Türü: : Kulplu Çay Fincanı ve Tabak
Tarihi : 1312 H. sene 7 /1901 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1597
Ölçüleri:

Fincan çapı : 9 cm
Tabak çapı : 15. 4 cm
Resim No : (518-533)

Tanımı: Padişah portreli çay fincanları serisindendir. 'Yıldız Porselen Fabrikası' tarafından, 'Sultan II. Abdülhamid'in 25. Cülüs yıldönümü için özel olarak üretilen ve hediye edilen eserler arasındadırlar. Bu grupta 32 adet fincan vardır. Fincanlardaki portrelerde 'Konstantin Kapıdağlı'ya ait Young albümü' kalıpları kullanılmış ve her bir fincana Sultan Osman'dan itibaren, 32. Padişah Sultan Abdülaziz'e kadar olan padişahlar renkli olarak resmedilmişlerdir. Çok ince porselenden yapılan fincanın, kulp ve ağız etrafı altın yaldızlıdır. Form olarak yuvarlak ve yüksek dipli ve yuvarlak ağızlı özellik gösterir. Alt kısmı dardır. Fincanın arka yüzünde natüralist üslupta muhtelif çiçekler yer alırken, ön yüzünde altın kabartma yapraklar arasında renkli olarak yapılan 'III. Ahmet'in resmi vardır. Tabağının içi natüralist üslupta renkli çiçeklerle bezelidir. Kenarı yaldızlı ve arkası düz beyaz olan tabak, yeşil ay yıldız damgalıdır. İki tanesinin fincanı dışında hepsinin tarihi 1312 sene 7 dir. Sırüstü ve kabartma tekniği uygulanmıştır.

518

519

Kaynakça: N. Bayraktar, a.g.e., 104, s.35.

Ö.Küçükerman, a.g.e., s.223, s.148.

34/1620 – Tarih: 1312 sene 7 (tabak) 1312 sene 5 (fincan) Sanatçı: -

520

34/1619 – Tarih: 1312 sene 7 – Sanatçı: -

521

34/1621 – Tarih: 1312 sene 7 – Sanatçı: -

522

34/1605 – Tarih: 1312 sene 7 – Sanatçı: -

523

524

34/1626 – Tarih: 1312 sene 7 – Sanatçı: -

525

34/1602 – Tarih: 1312 sene 7 (tabak) – Sanatçı: -

526

34/1611 – Tarih: 1312 sene 7 (tabak) – Sanatçı: -

527

34/1603 – Tarih:1312 sene 7 (tabak)- 1312 sene 6 (fincan)–Sanatçı:-

528

34/1609 – Tarih: 1312 sene 7 (tabak) – Sanatçı: -

529

34/1613 – Tarih: 1312 sene 7 (tabak) – Sanatçı: -

530

34/1615 – Tarih: 1312 sene 7 (tabak) – Sanatçı: -

531

34/1624 – Tarih: 1312 sene 7 (tabak) – Sanatçı: -

532

533

4.3.3 Çay takımları

Katalog No : 148
Objenin Türü : Çay Takımı
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/380
Ölçüleri:

534

535

Sütlük yükseklik :18 cm
Sütlük ayak çapı :8. 2 cm
Sütlük ağız çapı : 7 cm
Sütlük gövde çevresi : 36 cm
Fincan ağız çapı : **8. 8 cm** (10 adettir)
Fincan ayak çapı : **5 cm**
Fincan gövde çevresi :**30 cm**
Tabak çapı : **14. 5 cm**
Çaydanlık ağız çapı :9.8 cm
Çaydanlık ayak çapı : 9. 8 cm
Çaydanlık çevresi : 43 cm
Çaydanlık yükseklik : 24 cm
Şekerlik yükseklik :**22 cm**
Şekerlik ayak çapı : **9. 3 cm**
Şekerlik ağız çapı : **11 cm**
Şekerlik gövde çevresi: **48 cm**
Resim No : (534-538)

536

Tanımı: Takım çaydanlık, sütlük, şekerlik ve fincanlardan meydana gelmektedir. Takımın tüm parçaları**,** mavi zemin üzerine altın yaldız ve kırmızı, yeşil, sarı, beyaz renklerle rumi tezhiplidir. Hepsinde 'II. Abdülhamid'in arması vardır. 13 parçadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Tarihler 1312 sene 2, 9 ve 10 olarak değişmektedir. Bu takım çok sevildiğinden devamı yapılmış olmalıdır. Sultan II. Abdülhamid'in 25. Cülüs yıldönümü için özel olarak üretilen ve hediye edilen eserler arasındadırlar. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

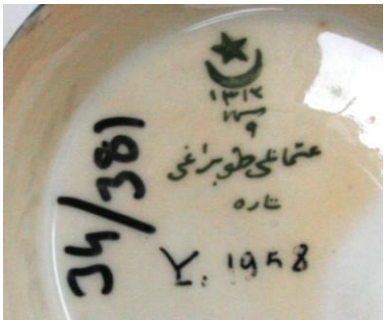
537

538

Kaynakça: N.Bayraktar, a.g.e.,s.104,s.14.

Katalog No : 149
Objenin Türü : Çay Takımı
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/381
Ölçüleri:

539

Sütlük yükseklik : 15 cm
Sütlük ayak çapı :7. 8 cm
Sütlük ağız çapı : 7 cm
Sütlük gövde çevresi : 36 cm
Fincan ağız çapı : 5 cm (10 adettir)
Fincan ayak çapı : 4. 5 cm
Fincan gövde çevresi :28 cm
Tabak çapı : 14. 5 cm
Çaydanlık ağız çapı :11 cm
Çaydanlık ayak çapı : 11 cm
Çaydanlık çevresi : 52 cm
Çaydanlık yükseklik : 24 cm
Şekerlik yükseklik :22 cm
Şekerlik ayak çapı : 9. 3 cm
Şekerlik ağız çapı : 11 cm
Şekerlik gövde çevresi: 48 cm
Resim No : (539-541)

Tanımı: Takımın tüm parçaları, turkuaz zemin üzerine muhtelif renklerde natüralist üslupta bezenmiş iris çiçekleri ile dekorlanmıştır. Kulpları ve kapak tepelikleri altın yaldızlıdır. Formu ve motifleri Avrupa etkilidir. Çaydanlık ve sütlük ve iki tabak 1312 sene 10, fincanlar ise 1312 sene 9 tarihlidir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Fincan ve tabaklarda 'Osmanlı toprağı Tare' ibaresi vardır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Takımın diğer parçaları D.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

540

541

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

4.3.4 Sütlük

Katalog No : 150
Objenin Türü : Sütlük
Tarihi : 1312 H. sene 10/1904 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M. P.K.
Envanter No : 34/1247
Ölçüleri:

Yükseklik : 15 cm
Gövde çevresi: 36 cm
Resim No : (542)

Tanımı: Düz beyaz renkte olup, kulplu ve gaga ağızlıdır. Kapaksızdır. Gövdenin ön yüzünde yaldızla ‘Abdülhamid II’ (A. H) arması görülmektedir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu gruptaki tek örnektir. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

542

Kaynakça: N. Bayraktar, a.g.e.,s.205, s. 54.

4.3.5 Şekerlik

Katalog No : 151
Objenin Türü : Şekerlik
Tarihi : 1312 H. sene 6/1900 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M. P.K.
Envanter No : 34/1248
Ölçüleri:

Yükseklik : 17 cm
Gövde çevresi: 44 cm
Resim No : (543)

Tanımı: Düz beyaz renkte, iki kulpludur. Gövdenin ön yüzünde yaldızla 'Abdülhamid II' (A. H) markası görülmektedir. Kapak kendisinin değildir, sonradan eklenmiştir. Kulpunun biri çatlaktır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta tek örnek vardır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

543

Kaynakça: N. Bayraktar, a.g.e.,s.205, s. 54.

4.3.6 Çaydanlık

Katalog No : 152
Objenin Türü : Çaydanlık
Tarihi : 1312 H. sene 10 /1904 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Osmanlı toprağı Tare
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1246
Ölçüleri:

Yükseklik : 17 cm
Gövde çevresi: 44 cm
Resim No : (544)

Tanımı: Düz beyaz renkte olup, s kıvrımlı yüksek kulplu ve gaga ağızlı ve kapaklıdır. Gövdenin ön yüzünde yaldızla 'Abdülhamid II' (A. H) arması görülmektedir. Kulpu çatlaktır. Alt kısmında ufak bir yer tamir görmüştür. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta üç adet örnek vardır. Diğerleri 1312 sene tarihlidir. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

544

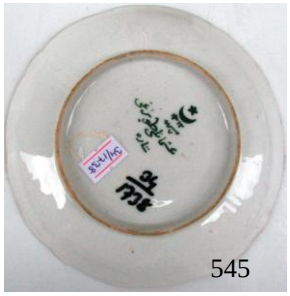
Kaynakça: N. Bayraktar, a.g.e.,s.205, s. 54.

4.4 Tatlı Hokkaları ve Takımları

4.4.1 Tabaklı ve Kapaklı Tatlı Hokkası Takımları

4.4.1.1 Manzaralı Tatlı Hokkası Takımları

Katalog No : 153
Objenin Türü : Hokka Takımı
Tarihi : 1312 H. sene 7/1901 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1738
Ölçüleri:

545

Ağız çapı : 6. 5 cm
Taban çapı : 6 cm
Çevresi : 29 cm
Yükseklik : 11 cm
Tabak çapı : 15 cm
Resim No : (545-547)

Tanımı: Hokkanın taban ve ağzı dar ve gövdesinin alt kısmı daha genişçedir. Üzeri yaldız ve eflatunla ayrılmış dört pafta içinde çeşitli renklerle bezenmiş, orman resimleri ile dekorlanmıştır. Paftalardan kalan açıklıklar beyaz zeminlidir ve pembe çiçeklerle bezenmiştir. Kulpu sarı yaldızlıdır. Kapak tepeliği yaldızlı çiçek şeklindedir. Tabağın gövdesinin bezemesi de hokka ile aynıdır. Bu forma 19.yüzyıl'dan sonra 'tatlı hokkası, reçellik ya da şerbet kupası' adı verilmiştir. Altında, 'Osmanlı Toprağı 1312' yazısı vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet eser vardır. 34/1739 env. no'lu olan kupanın kapağı yoktur. Kalıp formlarında orantısızlıklar olduğu görülmüştür.
Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

546

547

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

4.4.1.2 Bitkisel Motifli Tatlı Hokkası Takımları

Katalog No : 154
Objenin Türü : Hokka Takımı
Tarihi :1312 H. sene 7 /1901 M.(fincan)1312 sene 6/1900 M. (tabak)
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/383
Ölçüleri:
Ağız çapı : 10. 7 cm
Taban çapı : 15. 5 cm
Çevresi : 22 cm
Yükseklik : 18 cm.
Tabak çapı : 15. 5 cm
Resim No : (548-550)

548

Tanımı: Yuvarlak formludur. Kapak kubbe biçimindedir ve daha geniş bir yükseklikle gövdeyi kapatır. Mavi zemin üzerinde beyaz süsen çiçekleri ve derede yüzen iki adet ördek ve uçan kuşlar ile dekore edilmiştir. Tabağın çapı oldukça dardır ve tabağın ortası ve kapak tepeliği altın yaldızlıdır. Üzeri orijinalinde altın yaldızlı olmasına rağmen, günümüzde yaldızları dökülmüştür. Kalıp formları açısından mükemmel oranlara sahiptir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet eser vardır ve imzasızdırlar. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

549
34/383 env.no'lu fincan

550
34/384 env.no'lu fincan

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 155
Objenin Türü : Hokka Takımı
Tarihi : 1312 H. sene 11/1905 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/390
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 7 cm
Taban çapı : 4 cm
Çevresi : 29 cm
Yükseklik : 13. 5 cm
Tabak çapı : 13. 3 cm
Resim No : (551-553)

551

Tanımı: Hokka yukarıdan aşağıya daralan bir form özelliği göstermektedir. Kapaklı, kulplu ve tabaklıdır. Kulpu girift şekilli altın yaldızlı kapak ise yonca biçiminde altın yaldız tepeliklidir. Tabağı üç yapraklı yonca biçimindedir. Hokkanın ön ve arka yüzlerindeki paftalar içersinde natüralist üslupta yapılmış, çeşitli renklerde bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Bu grupta renk ve çiçekleri değişik olmak üzere iki adet eser vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdırlar ve imzasızlardır. Tabağın altında, 'yerli toprak' imaresi vardır. İki eserin ölçülerinde küçük farklar bulunmaktadır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

552

34/390 env. no'lu fincan

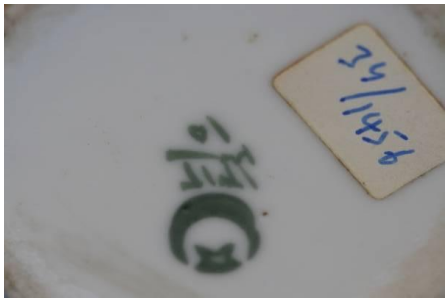
553

34/391 env. no'lu fincan

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 156
Objenin Türü : Hokka Takımı
Tarihi : 1312 H. sene 15/1909 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1456
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7 cm
Taban çapı : 5. 7 cm
Çevresi : 29 cm
Yükseklik : 13 cm
Tabak çapı : 15.5 cm
Resim No : (554-557)

554

Tanımı: Aşağıdan yukarıya daralan bir form özelliği gösterir. Kulplu ve kapaklı ve tabaksızdır. Gövdede dört madalyon içinde ve kapak üzerinde küçük kırmızı renk mine çiçekleri vardır. Madalyonların kenarı sarı yaldızlıdır. Gövdede dört adet kabartma, kenarı yaldızlı papatya vardır. Kapağı uymamakta ve rengi kremdir. Bozuk orantıları vardır. Kapağında alçı ile yapılan yanlış tamirattan sonra bozulan kısımları vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet eser vardır. İkisi de imzasız olup, diğeri 1312 sene 12 tarihlidir. 34/826 env. no'lu diğer eser, kapaksız ve tabaksızdır. Genelde şerbet servisi için kullanılan bu objelerin kapaklı ve tabaklı olan örnekleri de bulunmaktadır. Bu nedenle muhtemelen bu objenin diğer kısımları kırılmış olmalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

555

556

557

34/826 env. no'lu

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 157
Objenin Türü : Hokka Takımı
Tarihi : 1312 H. sene 9 /1903 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1716
Ölçüleri:

Ağız çapı : 12. 5 cm
Taban çapı : 7 cm
Çevresi : 38.5 cm
Yükseklik : 13 cm
Tabak çapı : 18. 5 cm
Resim No : (558-559)

558

Tanımı: Alt tarafı dar ve dilimli olup ağız kısmı geniştir. Yuvarlak tabanlı, kapaklı, kulplu ve tabaklıdır. İçi beyaz, dışı mat sarı yaldızlı ve bunun üzeride parlak yaldızla çiçek bezemelidir. Gövdenin alt kısımları iç bölüme doğru uzunlamasına bölümlere ayrılmıştır. Kapak ve tabakta aynı bezeme özelliklerine sahiptir. Tabakta kırmızı renkli reçine ile yapılan tamirat yeri vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet eser vardır ve ikisi de imzasızdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. D.S.M.P.K.'nunda aynı form ve birebir benzer ölçülerde ancak, farklı bezemelerde örnekleri vardır.

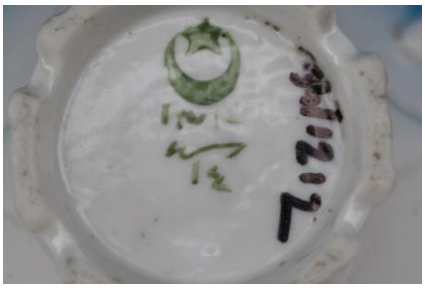
559

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.4.2 Tabaksız ve Kapaksız Tatlı Hokkası Takımları

Katalog No : 158
Objenin Türü : Hokka
Tarihi : 1312 H. sene 14/1908 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1212
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 5 cm
Taban çapı : 4. 5 cm
Çevresi : 6 cm
Yükseklik : 10 cm
Tabak çapı :yok
Resim No : (560-561)

560

Tanımı: Beyaz renkte, üzeri kabartma bezemeli ve iki kulpludur. Kulpların oranlarında bozukluklar vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet eser vardır.

561

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 159
Objenin Türü : Hokka Takımı
Tarihi : 1312 H. sene 6/1900 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Ser Mücellid-i hazreti Şehriyari Ali Ragıp
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/382
Ölçüleri:

Ağız çapı : 11 cm
Taban çapı : 6 cm
Çevresi : 29 cm
Yükseklik : 15 cm
Tabak çapı : 18. 5 cm
Tepsi boyu : 51 cm
Tepsi eni : 29 cm
Resim No : (562-563)

562

Tanımı: Bir tepsi ve iki adet hokkadan oluşmaktadır. Tepsi ovaldir ve kenarları hafifçe yükseltilmiş bir forma sahiptir. Hokkalar yuvarlak formlu, kapaklı ve altın yaldız tutamaklıdırlar. Tepsinin etrafında şemse şeklinde, mavi zemin üzerine hatai ve rumi bezeme olup, diğer kısımları kiremidi zeminlidir. Hepsi aynı tezhiplidir. Tepsinin üstünde, kulpta ressam imzası yaldızla ‘’Ser Mücelledi-i hazreti Şehriyari Ali Ragıp’ iki nevruziyyede ve tepsinin arkasında yeşil ay yıldız damga ve 1312 sene 6 tarihi vardır. Nevruziyyelerde de yaldızla aynı imza vardır. Bu gruptaki tek eserdir.

563

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

4.5 Levhalar

4.5.1 Manzaralı Levhalar

Katalog No : 160
Objenin Türü: : Levha
Tarihi : 1312 H. sene 2/1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : Halid Naci
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/254
Ölçüleri:

Eni : 33 cm
Boyu : 30 cm
Resim No : (564-567)

564

Tanımı: Yatay dikdörtgen formlu köşeleri asimetrik bu levhanın çevresi, altın yaldızlı kabartmalı bir bordürle çevrelenmiş olup, tuğrası silinmiştir. Sanatçının Eyüp Sultan'da yaşamış olduğu bilindiğinden, dönemin Eyüp Sultan manzarası olduğu düşünülen ağaçlıklı, çiçekli tabiat manzarası levhanın ortasında yerini almıştır. Açık mavi renkli, bulutlu gökyüzünde kırlangıçlar uçmakta, uzaklarda ağaçlar içersinde küçük bir ev görülmekte, manzara bize doğru yaklaştıkça doğa sanki bizi içine almaktadır. Ön tarafta küçük bir su birikintisi, pembe nilüfer çiçekleri, ormana giden minik bir patika yolu ve yanlara savrulmuş yeşil hüzünlü ağaçlarıyla, adeta bizi doğaya davet eder gibi görünen bu levhanın arkasında, duvara asılması için delikleri vardır. Eser, yeşil ay yıldız damgalı olup, 'Halid Naci' imzalıdır. Bu grupta altı adet eser vardır. Üç tanesi Halid, bir tanesi 'Halid Naci', iki tanesi ise 'A. Nicot imzalıdır. Bu çerçevelerin benzerleri Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

565

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

566

34/251 env. no'lu levha. A.Nicot imzalı

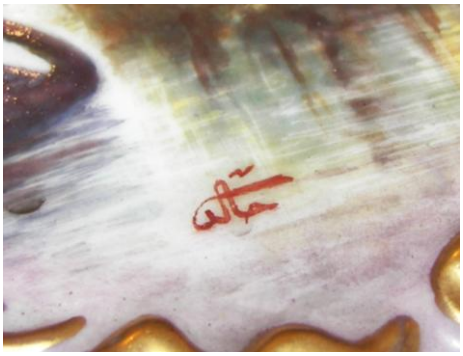

567

34/257 env. no'lu levha. Halid imzalı

Katalog No : 161
Objenin Türü: : Levha
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/256
Ölçüleri:

Eni : 34 cm
Boyu : 29 cm
Resim No : (568-571)

568

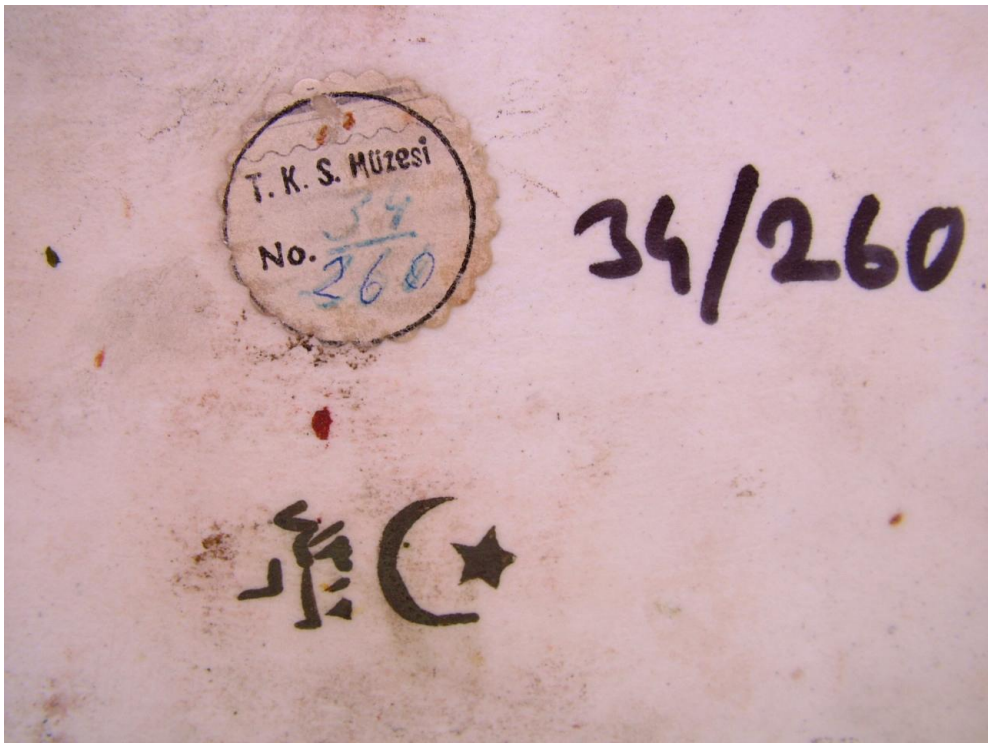
Tanımı: Yatay dikdörtgen formlu köşeleri asimetrik bu levhanın lila zeminli çevresi, altın yaldızlı kabartmalı bir bordürle çevrelenmiş olup, tuğrası silinmiştir. Levhanın ortasında ağaçlıklar içersinde bugün var olmayan, Kağıthane-'Çadır Köşkü veya Sayeban Köşkü'diye anılan köşk ve Kağıthane deresinde yüzen ördekler ve kuğuların yer aldığı enfes bir manzara görülmektedir. Bu köşk Kağıthane Deresi'nin Çağlayan bendleri yanındaki mermer set üzerinde idi ve 'II. Mahmud' (1808-1839) zamanında, aynı yerde 'III. Ahmed' devrine ait olan 'Kasr-ı Neşat' denilen kasır üzerine 1815-1816 yıllarında yapılmıştır. Levhanın arkasında, duvara asılması için delikleri vardır. Eser, yeşil ay yıldız damgalı olup, 'Halid ' imzalıdır. Bu grupta iki adet eser vardır. Diğer eser 'Ferid' imzalıdır.

569

Kaynakça: N, Bayraktar, 'İstanbul Glassware and Porcelain (Topkapı Palace)', İst.1986, s.66
C.E. Arseven, Les Arts Decoratits Turcs, İst.
H.Y.Şehsuvaroğlu, a.g.m.,s:247, s.52.N.Bayraktar,a.g.e.,248, s.51.

570

571

Katalog No : 162
Objenin Türü: : Levha
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : Mardiros
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/250
Ölçüleri:

Eni : 26 cm
Boyu : 40 cm
Resim No : (572-577)

Tanımı: Dikdörtgen formlu köşeleri asimetrik bu porselen levha, lila renkli ve altın yaldızlı kabartmalı bir bordürle çevrelenmiştir. Çok ince bir çalışmayla desenlendirilmiş olan levhada, Yıldız Sarayı'na ait olduğu düşünülen mermer bir merdiven girişi ve burayı süsleyen pembe, sarı, mor, kırmızı renklerdeki natüralist üsluptaki nerengül (katmerli düğün çiçekleri) çiçekleri yeşil yapraklar içinde resmedilmişlerdir. Barok tarzda yapılmış, girlandlar ve akantus yaprakları ile süslenmiş büyük boyutlu bir dış mekân vazosu da yeşil yapraklar arasına gizlendirilmiş ve yanından açık pembe renkli şebboy çiçekleri sarkıtılmıştır. Topkapı Sarayı koleksiyonundaki diğer örneklerinde tepe kısmında yer alan madalyon içindeki padişah tuğrasının zamanla, yaldız silinince yok olduğu görülmektedir. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde, sağ alt köşede 'Mardiros' imzası bulunmaktadır. Bu grupta beş adet levha vardır. Üç tanesi Halid Naci, bir tanesi 'Halid' diğeri ise 'Mardiros' imzalıdır.

572

573

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

574
34/246 env. no'lu levha, Halid Naci

576
34/244 env. no'lu levha, Halid Naci

575
34/247 env. no'lu levha, Halid Naci

577

Katalog No : 163
Objenin Türü: : Levha
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/248
Ölçüleri:

Eni : 34 cm
Boyu : 29 cm
Resim No : (578-580)

578

Tanımı: Boyuna dikdörtgen formlu köşeleri asimetrik bu porselen levha, tamamı altın yaldızlı kabartmalı bir bordürle çevrelenmiştir. Çok özenli bir çalışmayla desenlendirilmiş olan levhada, Üzerinde Kağıthane'de yer alan bir cami resmi olup, arma yerinde beyaz renkli Abdülhamid II tuğrası bulunmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet levha vardır ve imzasızdır.

579

580

Kaynakça: N.Bayraktar, 'Topkapı Sarayı Müzesindeki İstanbul Manzaralı Yıldız Porselenleri, Sanat Dünyamız, s.32-33, 1979.
Anadolu Medeniyetleri. III., İst.1983,s.313

4.5.2 Bitkisel Motifli Levhalar

Katalog No : 164
Objenin Türü: : Levha
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/249
Ölçüleri:

Eni : 26 cm
Boyu : 40 cm
Resim No : (581-582)

Tanımı: Dikdörtgen formlu köşeleri asimetrik bu porselen levha lila renkli ve altın yaldızlı kabartmalı bir bordürle çevrelenmiştir. Ortada beyaz zemin üzerinde açık lila ve mavi renklerle natüralist üslupta salkımlı sümbüllerin (muscari) çevrelediği yeşil yaprakları ile bütünleşen pembe beyaz zambak (lilium) çiçekleri ahenkle bir arada resmedilmiştir. Resmin sol alt köşesinde kanatları sarı renk hareli, mavi beyaz renkli şakıyan bir bülbül göze çarpmaktadır. Topkapı Sarayı koleksiyonundaki diğer örneklerinde tepe kısmında yer alan madalyon içindeki padişah tuğrasının zamanla, yaldız silinince yok olduğu anlaşılmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserde imza yoktur.

581

582

Kaynakça: Nedret Bayraktar, 'İstanbul Glassware and Porcelain (Topkapı Palace)', İst.1986, s.66

4.5.3 Hayvan Figürlü Levhalar

Katalog No : 165
Objenin Türü : Levha
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : A. Nicot
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/245
Ölçüleri:

Eni : 26 cm
Boyu : 40 cm
Resim No : (583-586)

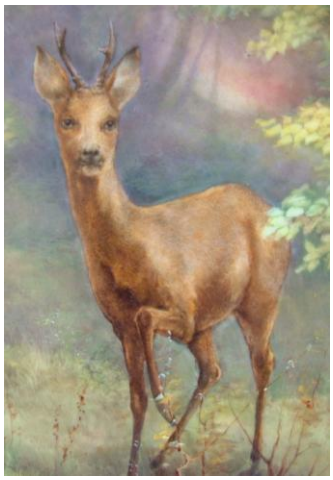

583

Tanımı: Dikdörtgen formlu köşeleri asimetrik bu porselen levha, altın yaldızlı kabartmalı bir bordürle çevrelenmiştir. Ortada ormanda karaca resmi olup, arma kısmında ‘Arma-i Osmani’ bulunmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Nicot imzalıdır. Bu grupta bir adet levha vardır.

584

585

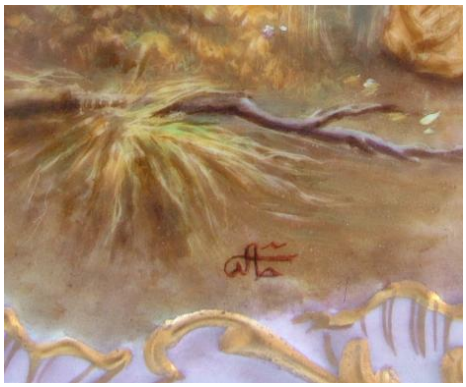
586

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.5.4 Figürlü Levhalar

Katalog No : 166
Objenin Türü: : Levha
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/255
Ölçüleri:

Eni : 34 cm
Boyu : 30 cm
Resim No : (587-588)

587

Tanımı: Bordür kısmı pembe zeminli ve kıvrımlıdır. Arması silinmiştir. Genel manzara sonbahar havasını vermektedir. Ön planda ağaçlıklı bir yerde, kucağında mor renkli çiçekler bulunan bir kadın, arka planda ise elele tutuşmuş üç kadın ve biraz daha yakın cephede ise bunlardan ayrı yüzü geriye dönük bir kadın figürü bulunmaktadır. Kenarı sarı yaldızla kabartma bezemelidir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet eser olup her ikisi de Halid imzalıdır.

588

Kaynakça: N, Bayraktar, a.g.e., 223, s.3.

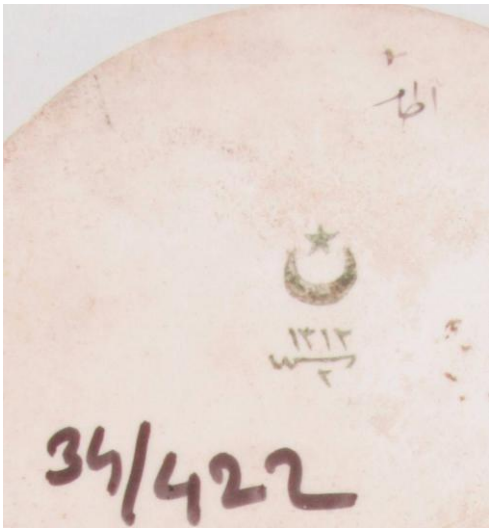
Katalog No : 167
Objenin Türü : Levha
Tarihi : 1312 H. sene 2 /1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : Atam
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/422
Ölçüleri:

Eni : 14 cm.
Boyu : 21 cm.
Resim No : (589-590)

Tanımı: Oval şekillidir. Üzerinde I.Mahmud'un portresi yer almaktadır. Padişahın başında murassa tek sorgucu, kırmızı çatal kavuğu, üzerinde yakası kürklü yeşil kaftanı, belinde murassa hançeri görülmektedir. Yeşil ay yıldız damgalı eserde, eserin arkasında siyahla belirtilmiş, 'Atam' imzası vardır. Bu grupta bir adet levha vardır.

589

590

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.6 Çiçeklikler

4.6.1 Sepet Formunda Çiçeklikler

591

Katalog No : 168
Objenin Türü : Çiçeklik
Tarihi : 1312 H. sene 2 /1898 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/269
Ölçüleri :

Genişliği :12 cm
Uzunluğu : 24 cm
Resim No : (591-594)

Tanımı: Sepet formundadır. Bir kulpludur. İçinin ağız kenarı sarı yaldızlı, dışı sepet örgüsü taklidi sarı boyalıdır. Kulpu kırıktır. Yapıştırılmıştır. Sağında ve solunda dekoratif amaçla yapılmış 11 adet delik bulunmaktadır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta dört adet eser vardır. İkisi sarı renkli, diğer ikisi ise beyaz renklidir. Hepsi 1312 sene 2 tarihli olup imzasızdır.

592

593

594

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.6.2 Kulplu Çiçeklikler

4.6.2.1 Bitkisel Motifli Çiçeklikler

Katalog No : 169
Objenin Türü : Çiçeklik
Tarihi : 1312 H. sene 10 /1904 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/438
Ölçüleri :

Genişliği : 23. 5 cm.
Uzunluğu : 51 cm.
Yükseklik : 25 cm.
Resim No : (595-604)

595

Tanımı: Yan yüzeyleri iri paftalar içersinde natüralist üslupta yaldızlı çiçeklerle bezelidir. Paftanın zemini yeşil renklidir. İki yanda asimetrik kulpları vardır. Kulplar eğrisel formda ve altın yaldızlıdır. Yüksek bir kaidesi vardır. Eserin zemini turuncu renklidir. Paftalar arasında kalan boş yüzeylerde kabartma yaprak motifleri yer almaktadır. Kaidenin ay yıldız damgası ve 1312 sene 10 tarihi vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta beş adet eser vardır. İki tanesi 'Mardiros', bir tanesi 'Enderunî Abdurrahmani' imzalı olup diğer ikisi imzasızdır. İkisi kaideli, üçü kaidesizdir. Meissen katalogunda benzerlerine rastlanmıştır. Bir benzeride Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

596

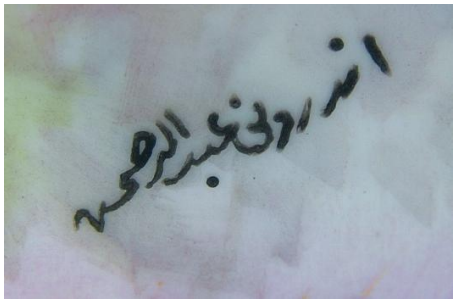
597

598

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

599

600

34/439 env. no'lu çiçeklik, imza: Enderunî Abdurrahmani

601

602

34/437 env. no'lu çiçeklik, imza: Mardiros

603

604

34/436 env. no'lu çiçeklik, imza: Mardiros

4.6.2.2 Tek Renkli Çiçeklikler

Katalog No : 170
Objenin Türü : Çiçeklik
Tarihi : 1312 H. sene 11/1905 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/833
Ölçüleri :

Genişliği : 23 cm.
Uzunluğu : 47 cm.
Yükseklik : 25 cm.
Resim No : (605-606)

605

Tanımı: Bisküvi porselendendir. İki kuplu, saplı sepet formunda yapılmış olup içinde, rokoko tarzda yapılmış kabartma muhtelif çiçekler bulunmaktadır. Dört ayağından biri ve çiçeklerinin bir kısmı kırıktır. Bu grupta bir adet örnek vardır. Yıldız defteri kayıtlarında 'jardiniere' olarak adlandırılmıştır.

606

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.7 Vazo Kaideleri

4.7.1 Yuvarlak Formlu Vazo Kaideleri

4.7.1.1 Bitkisel Motifli Vazo Kaideleri

Katalog No : 171
Objenin Türü : Vazo Kaidesi
Tarihi : 1312 H. sene 4/1898 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1918
Ölçüleri:

Çapı :15. 5 cm
Yüksekliği :3. 5 cm
Resim No : (607-608)

607

Tanımı: Yuvarlak kaidenin zemini mavi boyalıdır. Kenarında yaldızla süsleme vardır. Yanlarda bordürlü eğrisel dekorlar bulunmaktadır. Boşlukta kalan yüzeylerin zemini kahverengi rengindedir. Kenarı kırık, boya ve yaldızları yer yer dökülmüş, üstte ortada iki ufak yuvarlak vida deliği görülür. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet eser vardır. İkisi de imzasız ve 1312 sene 4 tarihlidir.

608

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 172
Objenin Türü : Vazo Ayağı
Tarihi : 1312 H. sene 5 /1899 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1003
Ölçüleri:

Çapı : 15 cm
Yüksekliği : 3 cm
Resim No : (609-611)

609

Tanımı: Yuvarlak, ortası beyaz, kenarı açık yeşil zemin üzerine yaldızdan lale tepelik bordür bezemelidir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta üç adet eser vardır. Hepsi imzasız olup, ikisi 1312 sene 4, diğeri 1312 sene 5 tarihlidir. Koleksiyonda bu ayaklara uyan vazolar bulunmamaktadır. Beraber kullanıldığı vazoların kırılmış oldukları düşünülmektedir.

610

611

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.7.1.2 Kabartma Motifli Vazo Kaideleri

Katalog No : 173
Objenin Türü : Vazo Ayağı
Tarihi : 1312 H. sene 6/1900 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/995
Ölçüleri :

Çapı : 18 cm
Yüksekliği : 11 cm
Resim No : (612-618)

612

Tanımı: Ortası yuvarlak ve beyaz olup, dört ayaklıdır. Ayakları oldukça yüksektir. Nefti zemin üzerine kabartma yaldız yaprak bezemelidir. Bu grupta on adet eser olup, hepsi imzasızdır.

613

614

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

34/994 env.no'lu ayak

615

34/997 env.no'lu ayak

616

34/1002 env.no'lu ayak

617

34/1001 env.no'lu ayak

618

4.7.1.3 Tek Renkli Vazo Kaideleri

Katalog No : 174
Objenin Türü : Vazo Ayağı
Tarihi : 1312 H. sene 14 /1908 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1005
Ölçüleri

Ağız çapı : 6 cm
Taban çapı : 17 cm
Yüksekliği : 13 cm
Resim No : (619-621)

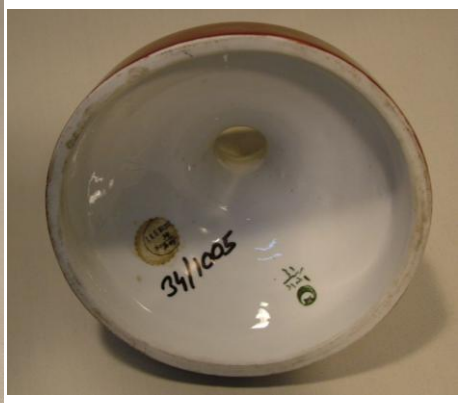

619

Tanımı: Dibi yuvarlak olup yukarı doğru daralmaktadır. İçi boştur ve beyaz renklidir. Dış yüzeyi ise vişneçürüğü rengindedir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet örnek vardır.

620

621

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 175
Objenin Türü : Vazo Kaidesi
Tarihi : 1312 H. sene 5/1899 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1915
Ölçüleri:

Ağız çapı : 2 cm
Taban çapı : 14 cm
Yükseklik : 14. 5 cm

Tanımı: Altı yuvarlak ve yaldızlıdır. Üzerinde düz bir bölüm vardır. Yukarıya doğru incelen kaidenin içi boş ve beyaz renktedir. Dışı koyu mavi zemin üzerinde yaldızla dal süslemeli, iki tarafında pembe renkli çiçek buketleri yer alır. Çoğu yerinde yaldızları dökülmüştür. Kenarları ve kaidenin üst tarafı, vazonun oturacağı kısımda çentikleri vardır. Kaidenin içinde yeşil ay yıldız damga ve 1312 sene 5 tarihi yazılıdır. 1956 sayımında tesbiti yapılmıştır.

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.7.2 Kare Formlu Vazo Kaideleri

Katalog No : 176
Objenin Türü : Vazo Kaidesi
Tarihi : 1312 H.sene 3 /1897 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1220
Ölçüleri

Uzunluk : 14 cm
Yüksekliği : 11. 5 cm
Resim No : (622-626)

622

Tanımı: Pembe renkte, dört köşeli ve üzeri altın yaldız bezemelidir. Kaidesi oldukça kalın, kademeli ve kütlesel forma bir kaidedir. Ortasında yuvarlak bir delik vardır. Bu delik kaidenin üzerine koyulan vazoyu, vidalamak için yapılmış olmalıdır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet eser vardır. İkisi de imzasız olup, 1312 sene 3 tarihlidir.

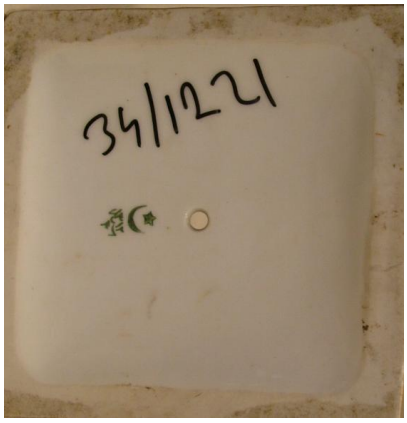
623

625

624

626

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 177
Objenin Türü : Kaide
Tarihi : 1312 H. sene 13/1907 M.
Sanatçısı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1222
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8 cm
Yükseklik : 19 cm
Resim No : (627-628)

Tanımı: Pembe renkte, dört köşe ayak üzerine yuvarlak, boynu dar bir kısmı ilave edilmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır.

627

628

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.8 Sigaralıklar

4.8.1 Tabla Formlu Sigaralıklar

4.8.1.1 Manzaralı Sigaralıklar

Katalog No : 178
Objenin Türü : Sigaralık
Tarihi : 1312 H. sene 2 /1896 M.
Sanatçısı-Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/370
Ölçüleri

Genişliği : 16 cm
Uzunluğu : 11. 5 cm
Resim No : (629-631)

629

Tanımı: Oval formlu ve dip kısmı çukurdur. Etrafı dilimli ve ajurlu olup altın yaldızla bezemelidir. İç kısmı, sarı ve kahverengi renklerde, sahilde yelkenli gemi resimlerini betimleyen manzara resmi ile dekorlanmıştır. Bu grupta bir adet eser vardır. Koleksiyonda sigara tablası olarak gösterilmiştir, ancak 'yemişlik' olarak kullanıldığı da düşünülmektedir. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

630

631

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 179
Objenin Türü : Sigaralık
Tarihi : 1312 H. sene 2/1896 M.
Sanatçısı-Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/411
Ölçüleri:

Genişliği :11. 5 cm
Uzunluğu :13. 8 cm
Resim No : (632-635)

632

Tanımı: Eşkenar dörtgen formundadır. Kenarları hafifçe dışarıya doğru yükseltilmiştir. Üzerinde **'**Beylerbeyi Sarayı'nın gündüz resmi vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet eser vardır, ikisi de 'Halid' imzalı olup 1312 sene 2 tarihlidir. Diğerinde ise, 'Beylerbeyi Sarayı'nın gece resmi vardır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

633

634

635

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 180
Objenin Türü : Sigaralık
Tarihi : 1312 H. sene 3 /1897 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1729
Ölçüleri:
Genişliği : 6 cm
Uzunluğu : 21. 5cm
Resim No : (636-638)

636

Tanımı: Uzun dikdörtgen formunda, etrafı kabartmalı ve yaldızlıdır. Üzerinde ev, kayık manzarasını gösteren manzara resmi vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta üç adet eser vardır. Hepsi imzasız, manzara resimli ve 1312 sene 3 tarihlidir. 34/1731 env.no'lu eserin altında (Kaolin de Turquie Tharet) Fransızca olarak yazılıdır. Sırüstü ve kalıpla kabartma tekniğinde yapılmıştır. Gövdenin sol alt kısmındaki yuvarlak içersinde muhtemelen şimdi silinmiş olan, altın yaldız padişah arması bulunmaktaydı. Eserin bir benzeride, Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

637

638

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

4.8.1.2 Tek Renkli Sigaralıklar

Katalog No : 181
Objenin Türü : Sigaralık
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/413
Ölçüleri:

Genişliği : 18 cm.
Uzunluğu : 15 cm
Resim No : (639-640)

Tanımı: Beyaz zeminli olup, asma yaprağı şeklindedir. Gövde üzerinde yaprağın damarları görülmektedir. Yeşil ay yıldız damgalı olup, imzasız ve 1312 tarihlidir. Bu formda iki adet eser bulunmaktadır. İkisi de tamamen benzerdir. Bisküvi porselendir. Bu sigaralığın bir diğer birebir benzeri Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

639

640

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

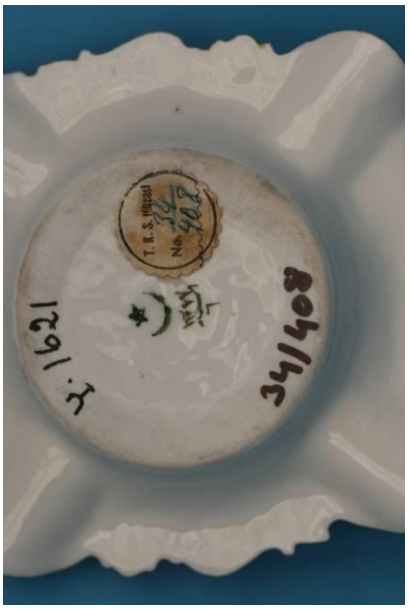
Katalog No : 182
Objenin Türü : Sigaralık
Tarihi : 1312 H. sene 6/1900 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/406
Ölçüleri:

Genişliği : 14. 5 cm
Uzunluğu : 14. 5 cm
Resim No : (641-642)

Tanımı: Kahverengi zemin üzerine dört köşesinde altın yaldızlı dört sigara yeri vardır. Orta kısmı altın yaldızlı olup bunun etrafında daire içinde rölyef çiçekler vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Bu grupta üç adet eser vardır. Her üçü de imzasız olup, 1312 sene 6 tarihlidir. Üçü de tamamen benzerdir. Bu sigaralığın bir diğer birebir benzeri Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

641

642

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.8.2 Değişik Formlarda Sigaralıklar

Katalog No : 183
Objenin Türü : Sigaralık
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçısı-Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/403
Ölçüleri:

Ağız çapı : 4. 3 cm.
Tabak çapı : 15. 5cm.
Çevresi : 4 cm
Yüksekliği : 8 cm.
Resim No : (643-644)

Tanımı: Tabak kısmı altı köşeli olup, etrafı erguvani ortası beyaz zeminlidir. Bardak formunda ve kapaklıdır. Kapakta beyaz renkli bir tutamak yer almaktadır. Kapak, gövde, tabak kenarları altın yaldız ile bordürlemiştir. Beyaz kısma merbut sigaralık kısmının altı beyaz, üst tarafı erguvani renklidir. Pembe zemin üzerinde minik natüralist bahar çiçekleri ile bezenmiştir. Orijinal formunda kapaklı olup olmadığı belirlenemeyen objeye, 1956 sayımında env. no'su bulunmayan bir kapak uygun görülerek eklenmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Bu grupta üç adet eser vardır. Hepsi imzasız ve 1312 tarihlidir. Diğerleri 34/402 ve 404 env. no'lu objelerdir. 34/404 no'lu obje Yıldız defterlerinde 'hardallık' olarak adlandırılmıştır.

643

644

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

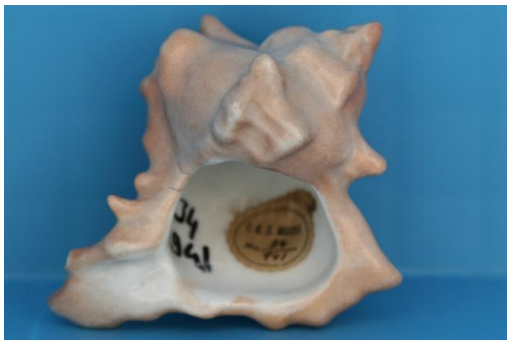
Katalog No : 184
Objenin Türü : Sigaralık
Tarihi : -
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/941
Ölçüleri :

Çapı : 11 cm
Resim No : (645-646)

Tanımı: Deniz salyangozu kabuğu biçiminde olup, pembe renktedir. Bu gruptaki tek eserdir, damgası ve imzası yoktur. Bazı yerlerinde hafif kırık ve çatlakları bulunmaktadır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

645

646

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 185
Objenin Türü : Sigaralık
Tarihi : 1310 H. sene 26/ 1920 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1023
Ölçüleri :

Genişliği : 9. 5 cm
Uzunluğu : 13. 7 cm
Resim No : (647-648)

647

Tanımı: Beyaz zemin üzerine soluk pembe dal ve kırmızı üç benek araları, stilize yeşil yaprak bezemelidir. Bezemeler diğer objelerin dekor özelliklerinden oldukça farklı tarzdadır. Sırı çatlak ve tabanı ortadan kırıktır. Mavi ay yıldız damgalıdır. Bu objede ilgi çeken durum, tarihin 1310 olarak gösterilmiş olmasıdır. Bu tarihli başka bir damga yoktur. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

648

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.9 Tepsiler

4.9.1 Manzaralı Tepsiler

649

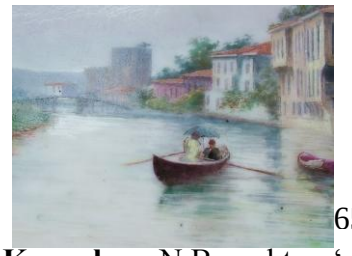
Katalog No : 186
Objenin Türü : Tepsi
Tarihi : 1312 H. sene 8/1904 M.
Sanatçısı-Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1737
Ölçüleri:

Genişliği : 44. 5 cm.
Uzunluğu : 30. 2 cm.
Resim No : (649-652)

Tanımı: Oval formludur. Kulpları, ağaç dalı şeklinde kabartmalı ve sarı yaldız bezemelidir. Üst kısmı yukarıya, alt kısmı ise aşağı doğru çıkıntılıdır. Yüzeyinde, pastel renklerin kullanıldığı, sağ tarafında ağaçlıklar, yalı, iskele, kayık ve sol tarafta ise, çayırlık ve ağaç resimlerinin yer aldığı pitoresk bir manzara resmi vardır. Resim Abdullah Biraderler'in fotoğrafından bakılarak yapılmıştır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu gruptaki tek örnektir. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

650

651

652

Kaynakça: N.Bayraktar, 'a.g.e.,291, s.30.
H, Taşçı, a.g.e., s.248, s.50.

Katalog No : 187
Objenin Türü : Tepsi
Tarihi : 1312 H. sene 3/1897 M.
Sanatçısı-Atölyesi : A.Nicot
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/398
Ölçüleri:

Genişliği : 38. 5 cm.
Uzunluğu : 27. 5 cm.
Resim No : (653-655)

653

Tanımı: Dikdörtgen formundadır. Dış kısmının kenarları yukarıya doğru kalkıktır. Zemimi kahverengi renkli olup, sazlık kenarında kaya üstünde bir erkek ve bir dişi resmi ile bezenmiştir. Kenarları yeşil zeminli olup altın yaldızlı çerçeveler içersinde yer alan, kabartma altın yaldız başak demetleri ile bezenmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet eser yer alır. Tepsinin sağ alt köşesinde 'A.Nicot' imzası bulunmaktadır. Yazı takımına ait bu tepsinin manzaralı birebir örneği Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

654

655

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.9.2 Bitkisel Motifli Tepsiler

656

Katalog No : 188
Objenin Türü: : Tepsi
Tarihi : 1312 H. sene 7/1903 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/416
Ölçüleri:

Genişliği : 56 cm
Uzunluğu : 3 cm
Resim No : (656-657)

Tanımı: Oval formludur. Mavi zemin üzerine ortada sarı yaldızla yaprak şekli verilmiş ve iki yanına gül motifleri eklenmiştir. Rokoko motif etkileri görülür. Tepsinin etrafı kahverengi yaldızla bordürlenmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet eser vardır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

657

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 189
Objenin Türü: : Tepsi
Tarihi : 1312 H. sene 11/1905 M.
Sanatçı – Atölyesi : Bende-i Nuri
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/400
Ölçüleri:

Genişliği : 32 cm
Uzunluğu : 45 cm
Resim No : (658-661)

658

Tanımı: Köşeleri yuvarlatılmış üçgen biçimli olup, kenarı altın varak konturludur. Üç yapraklı yoncayı anımsatan formun kıvrım yerlerinde küçük üç yapraklı yoncalar yer almaktadır. Yoncalar birbirlerine genişleyen kısımlarda yer alan dallar ile bağlanmışlardır. Avrupa porselen sanatından izler taşıyan eserin iç kısmı, beyaz zemin üzerinde natüralist üslupta beyaz renkli ayn-i sefa (calendula), mor ve sarı renkli hercai menekşesi, uzun bir dala yerleşmiş hezarenler, pembe küpe çiçekleri, beyaz pembe saray patılar ve sümbül, tebere benzer sarı çiçeklerlerden oluşan çiçek buketi ile bezenmiştir. 'Bende-i Nuri' imzalıdır. Sır üstü tekniğinde yapılmış yeşil ay yıldız damgalı eserde, 'yerli toprak Mösyö Tare' ibaresi yer alır. Bu grupta üç adet tepsi vardır. Biri imzasız, diğeri ise E.Narcice imzalıdır. Hepsi bitkisel desenlidir.

659

660

661

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

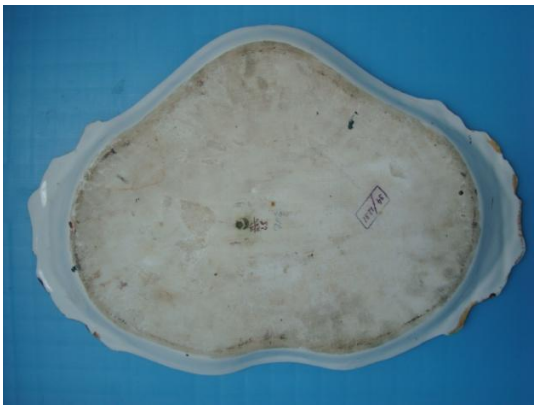
Katalog No : 190
Objenin Türü: : Tepsi
Tarihi : -
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1231
Ölçüleri:

Genişliği : 32 cm
Uzunluğu : 45 cm
Resim No : (662-663)

Tanımı: Oval formlu olup, bir kenarı girintili diğeri çıkıntılı bir tarzda yapılmıştır. İçi beyaz zemin üzerine açık ve koyu yeşil yaprak ve yuvarlak çiçeklerle bezenmiştir. Ortası beyaz kulpları kahverengi dal şeklindedir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet eser yer alır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

662

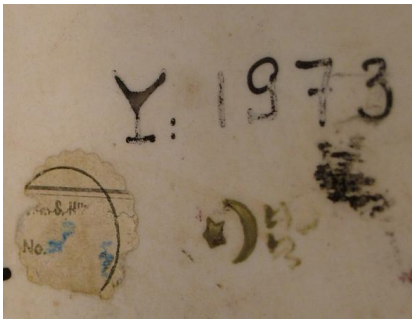

663

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 191
Objenin Türü : Tepsi
Tarihi : 1312 H. sene 4/1900 M.
Sanatçı – Atölyesi : Abdurrahman
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/397
Ölçüleri:

Genişliği : 38. 5 cm.
Uzunluğu : 27. 5 cm.
Resim No : (664-665)

664

Tanımı: Dikdörtgen formundadır. Dış kısmının kenarları yukarıya doğru kalkıktır. Krem renkli zemini üzerinde natüralist üslupta pembe, kırmızı yabani güller ile yeşil yapraklar içersinde gonca güller yer almaktadır. Kenarları kahverengi çerçeveler içersinde, mavi renk zeminlidir. Dış kısmının kenarı beyaz sırlı, arka kısmı ise sırsızdır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet eser yer alır. Altında soğuk damga ile ‘Bende-i Musa’ imzası bulunmaktadır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

665

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.10 Testiler

4.10.1 Bitkisel Motifli Testiler

666

Katalog No : 192
Objenin Türü: : Testi
Tarihi : 1312 H. sene 2/1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : Mardiros
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/212
Ölçüleri:

Ağız çapı : ölçülemedi
Çevresi : 35 cm
Taban çapı : 6 cm
Yükseklik : 26 cm
Resim No : (666-669)

Tanımı: Gaga ağızlı, kulplu, gövdesi şişkin bir formu vardır. Kapaksızdır. Beyaz zemin üzerine muhtelif renklerde natüralist üslupta çiçek bezemelidir. Yeşil, sarı ve kahverengi yapraklar, açmış ve kapalı sümbüller en fazla görülen çiçek motiflerdir. Kulpu dal biçiminde, üstü çiçekli, altın yaldızlıdır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta yedi adet testi bulunur. Altı tanesi 1312 sene 2, bir tanesi ise 1312 sene 5 tarihlidir. Bir tanesi ‘Mardiros’, bir tanesi ‘A. Nicot’ imzalı olup diğerleri imzasızdır. Hepsi bitkisel motiflerle dekorlanmışlardır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

667

668

669

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 193
Objenin Türü: : Testi
Tarihi : 1312 H. sene 7/1901 M.
Sanatçı – Atölyesi : soğuk damga: Hüsrev
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/102
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8 cm
Çevresi : 70 cm
Taban çapı : 14 cm
Yükseklik : 46 cm
Resim No : (670-672)

670

Tanımı: Büyük boyutlu bir objedir. Gaga ağız, kulp, gövde ve yüksek bir tabandan oluşmuştur. Kapaksızdır. Kulp, boyun, gövde ve kaidenin birleşim yerleri yaldız bordürle çevrelenmiş, boyun ve kaide zemini fuşya, gövde beyaz ve kulp mavi ile renklendirilmiştir. Boyunda natüralist yaldız yapraklar sap çıkmalarıyla birbirlerine bağlanmış ve gagada helezonik şekillere yer verilmiştir. Boyun ve gövdenin birleştiği kısımda turkuaz renkli kartuşlar içine yaldız yoncalar yerleştirilmiş, birbirlerine agraflarla bağlanarak arabesk bir desen oluşturulmuştur. Bu desenin gövde ve kaide birleşim yerinde de tekrarlandığı görülür. Mavi zeminli kulp yaldız çıkmalarla hareketlendirilmiş, gövde ise kasımpatı, gül, gonca, ayn-i sefa, haşhaş ve haşhaş tohumu, sümbül, aslanağzı gibi natüralist çiçekler ve yapraklarla sarmalanmıştır. Kapağı olmayan bu eserin diğer örnekleri göz önüne alınarak gerçekte kapaklı olması gerektiği, ancak kapağının kırılmış ya da kaybolmuş olabileceği düşünülmektedir. Yeşil ay yıldız damgalı bu eserin alt köşesinde, 'Hüsrev Usta (kalıpçı)' imzası görülür. Bu grupta üç adet desti vardır. Hepsinde 'Hüsrev 'soğuk damgası ve birinde ayrıca 'Enderuni Nuri' imzası bulunmaktadır. Yine her üçü de, 1312 sene 7 tarihlidir. Sırüstü tekniği uygulanmıştır.

671

672

Kaynakça: N, Bayraktar, a.g.e.,, s.31.
Ö.Küçükerman, a.g.e., s.223, s.153.

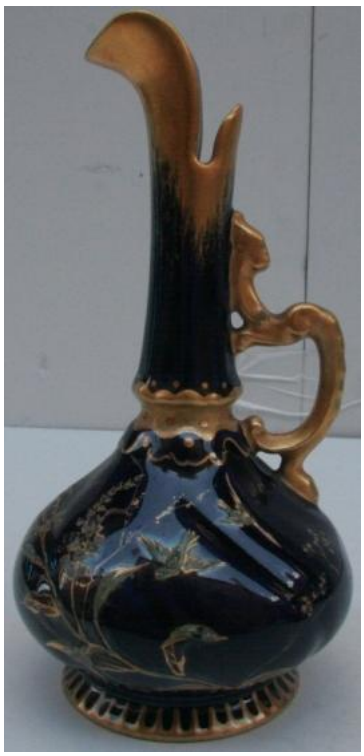
Katalog No : 194
Objenin Türü : Testi
Tarihi : -
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/220
Ölçüleri:

Ağız çapı : 2.5 cm
Çevresi : 27 cm
Taban çapı : 6 cm
Yükseklik : 16 cm
Resim No : (673-674)

673

Tanımı: Gaga ağızlı, kulplu, gövdesi şişkin bir formu vardır. Kapaksızdır. Kobalt mavisi zemi altın yaldızla natüralist üslupta çiçekler ve kuşlar ile dekore edilmiştir. Gaga ağzı, boyun boğumu, tabanın çevresi ve kulpu altın yaldızlıdır. Tabanın üzerinde yukarıya doğru yükselen altın yaldız çizgisel dekorlar görülmektedir. Damgasız ve imzasızdır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Bu gruptaki tek örnektir.

674

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.10.2 Serbest Motifli Testiler

Katalog No : 195
Objenin Türü: : Testi
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/217
Ölçüleri:

Ağız çapı : 5 cm
Çevresi : 43 cm
Taban çapı : 6 cm
Yükseklik : 25 cm
Resim No : (675-677)

675

Tanımı: Yüksek ağızlı, kulplu, gövdesi şişkin bir formu vardır. Kapaksızdır. Lacivert zemin üzerine sarı yaldızla radyal çizgileri vardır. Dal şeklinde sarı yaldızlı bir kulpu ve boğaz etrafında bu kulpun devamı gibi yükselen çiçekler bulunmaktadır. Kulpu tamir görmüştür. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta üç adet testi vardır. İki tanesi 1312 tarihli, bir tanesi ise 1312 sene 2 tarihlidir ve her üçü de imzasızdır.

676

677

Kaynakça: N. Bayraktar, a.g.m, s. 52.

4.10.3 Figürlü Testiler

Katalog No : 196
Objenin Türü : Testi
Tarihi : 1312 H. sene 2/1896 M.
Sanatçı – Atölyesi : Atam
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/210
Ölçüleri:

Ağız çapı : 5 cm
Çevresi : 38 cm
Taban çapı : 6 cm
Yükseklik : 26 cm
Resim No : (678-681)

678

Tanımı: Yüksek ağızlı, kulplu, gövdesi şişkin bir formu vardır. Kapaksızdır. Gövdesinin beyaz zemini üzerinde, natüralist çiçek bezemeleri arasında enstrüman çalan iki melek figürü bulunmaktadır. Ağız ve taban çevresi üzeri altın yaldızla çevrelenmiştir. Kulpun üzeri yine sarmal şekilde altın yaldızla dekorlanmıştır. Yeşil ay yıldız damgalı ve 'Atam' imzalıdır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Bu grupta bir adet eser yer alır.

679

680

681

Kaynakça: N. Bayraktar, a.g.m, s.34.
Ö. Küçükerman,a.g.e., s.149.

4.11 Sürahiler

4.11.1 Manzaralı Sürahiler

Katalog No : 197
Objenin Türü : Sürahi
Tarihi : 1312 H. sene 8/1902 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/188
Ölçüleri:

Ağız çapı : 5. 9 cm
Çevresi : 43 cm
Taban çapı : 7 cm
Yükseklik : 28 cm
Resim No : (682-683)

Tanımı: Aşağıdan yukarıya doğru yükselen, gövdesi şişkin bir formu vardır. Kapaklıdır. Kapak tutamağı altın kozalak formundadır. Çevresi altın yaldızla bordürlenmiş yüksekçe bir tabanı vardır. Sürahinin tamamının zemini mavi renklidir. Boynun etrafı altın yaldızla paftalara ayrılmış, içlerine pembe renkle dolgu süsleme yapılmıştır. Gövdesinin etrafında natüral renklerle dekorlanmış, ağaçlıklı manzaralar yer almaktadır. Boyun ve gövdenin birleşim yerlerindeki yüzey boşlukları iri pembe kabartma çiçeklerle ve araları altın yaldız madalyon motifi ile doldurulmuştur. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Bu grupta bir adet örnek vardır.

682

683

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 198
Objenin Türü : Sürahi
Tarihi : 1312 H. sene 10/1904 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/183
Ölçüleri:

Ağız çapı : 5. 9 cm
Çevresi : 43 cm
Taban çapı : 7 cm
Yükseklik : 27 cm
Resim No : (684-693)

684

Tanımı: Aşağıdan yukarıya doğru yükselen, gövdesi şişkin bir formu vardır. Kapaklıdır. Kapak tutamağı sarı yaldız tepeliklidir. Yüzeyinin tamamı altın yaldızlı yüksekçe bir tabanı vardır. Sürahinin tamamının zemini fuşya renklidir. Boynun etrafı altın yaldızla paftalara ayrılmış ve içlerine altın yaldızla barok üslupta çiçek betimlemeleri yapılmıştır. Boyun ve gövdenin birleşim yerlerindeki yüzey boşlukları ise, altın yaldızlı kabartma çiçeklerle doldurulmuştur. Gövdenin üzerinde dört adet beyaz zeminli madalyon içinde Sultan Ahmet, Ayasofya, Küçük Ayasofya camileri, Sultan Ahmet çeşmesi manzara resimleri vardır. Madalyonların etrafı altın yaldızlı yaprak motifleri ile sarmalanmıştır. Madalyonların üstlerinde ay-yıldız motifi yer almaktadır. Eser yeşil ay yıldız damgalı ve imzasızdır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Bu grupta üç adet sürahi bulunur. Hepsi 1312 sene 10 tarihli olup imzasızdır.

685

686

687

Kaynakça: Ö. Küçükerman, a.g.e., s. 152.
N.Bayraktar,a.g.ö.,, s.32.

34/184 env. no'lu sürahi

689

688

34/189 env. no'lu sürahi

691

690

692

693

4.11.2 Bitkisel Motifli Sürahiler

Katalog No : 199
Objenin Türü : Sürahi
Tarihi : 1312 H. sene 7/1901 M.
Sanatçı – Atölyesi : E. Narcice
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/181
Ölçüleri:

Ağız çapı : 5. 9 cm
Çevresi : 43 cm
Taban çapı : 7 cm
Yükseklik : 27 cm
Resim No : (694-697)

694

Tanımı: Aşağıdan yukarıya doğru yükselen, gövdesi şişkin bir formu vardır. Kapaklıdır. Kapak tutamağı sarı yaldız tepeliklidir. Çevresi altın yaldızla bordürlenmiş yüksekçe bir tabanı vardır. Sürahinin gövdesinin zemini beyaz boynun zemini yeşil renklidir. Yeşil renk zeminli boynun etrafı altın yaldızla paftalara ayrılmış ve içlerine rölyef altın yaldızla barok üslupta çiçek betimlemeleri yapılmıştır. Boyun ve gövdenin birleşim yerlerindeki yüzey boşlukları ise, altın yaldızlı kabartma çiçeklerle doldurulmuştur. Gövdenin üzerinde natüralist üslupta yapılmış, pastel renklerde çiçek betimleri vardır. Eser yeşil ay yıldız damgalı ve 'E. Narcice' imzalıdır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Bu grupta iki adet sürahi vardır. Diğeri 1312 sene 9 tarihlidir ve imzasızdır.

695

696

697

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 200
Objenin Türü: : Sürahi
Tarihi : 1312 H. sene 10/1904 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/194
Ölçüleri:

Ağız çapı : 5. 5 cm
Çevresi : 42 cm
Taban çapı : 6. 5 cm
Yükseklik : 34 cm
Resim No : (698-700)

698

Tanımı: Gövdesi şişkin, yukarıya doğru yükselen uzun boyunlu bir formu vardır. Kapaklıdır. Kapak tutamağı sarı yaldız tepeliklidir. Boyun ve taban tamamen altın yaldızlıdır. Camgöbeği zemin üzerine sarı yaldız, kırmızı ve yeşil renklerle natüralist üslupta çiçek bezemeleri yapılmıştır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. Bu grupta iki adet sürahi vardır. İkisi de 1312 sene 7 tarihli olup imzasızdır.

699

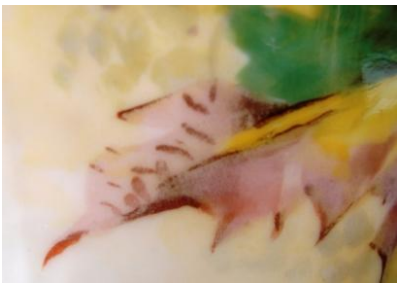

700

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 201
Objenin Türü: : Sürahi
Tarihi : 1312 H. sene 10/1904 M.
Sanatçı – Atölyesi : soğuk damga imza: Hasan
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/198
Ölçüleri:

Ağız çapı : 6 cm
Çevresi : 35 cm
Taban çapı : karedir
Yükseklik : 24 cm
Resim No : (701-705)

701

Tanımı: Yukarıdan aşağıya doğru daralan**,** dört köşeli bir formu vardır. Kapaklıdır ve tutamağı altın kozalak formundadır. Boynu oldukça kısadır. Taban tamamen zemine oturmaktadır. Dört yüzeyi altın yaldız çerçeveli paftalara ayrılmıştır. Her pafta içinde natüralist üslupta yapılmış birer gül buketi bulunmaktadır. Ağzında çok ufak bir çatlak vardır. Yeşil ay yıldız damgası vardır. Sırüstü tekniği uygulanmıştır. 'Hasan' soğuk damgalıdır. Bu grupta iki adet sürahi yer alır. İkisi de 1312 sene 10 tarihlidir. Bu sürahinin birebir ölçülerinde ancak, dört yanı paftalar içersine yerleştirilmiş manzaraları olan bir diğer örneği A.E.M.K.'nunda yer almaktadır.

702
34/198 env.no'lu

703

704

705
34/199 env. no'lu

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.11.3 Tek Renkli Sürahiler

706

Katalog No : 202
Objenin Türü : Sürahi
Tarihi : 1312 H. sene 7/1901 M.
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/185
Ölçüleri:

Ağız çapı : 5. 5 cm
Çevresi : 43 cm
Taban çapı : 7 cm
Yükseklik : 28 cm
Resim No : (706-708)

Tanımı: Gövdesi şişkin, boyun kısmı daralan, kapaklı bir formdur. Ağız ve taban çevresi altın yaldız bordürlü olup, kapak tutamağı tamamen yaldız kaplamadır. Gövde beyaz zeminli olup dekorlanmamış, yalnızca boyun kısmı yaldızla çevrelenen kartuşlar içersine alınan stilize minik güller ve yapraklarla bezenmiştir. Boynu gövdeye bağlayan boğum yerinde, zamanla silindiği anlaşılan dekoratif bezemeler görülmektedir. Yeşil ay yıldız damgalı, sır üstü tekniğinde yapılan bu eserde imza bulunmamaktadır. Bu eserden iki adet vardır. İkisi de 1312 sene 7 tarihli ve imzasızdır.

707

708

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.11.4 Kabartma Desenli Sürahiler

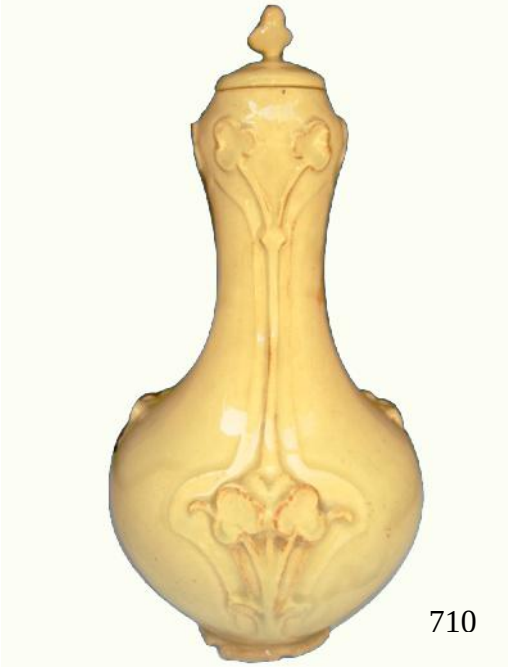
Katalog No : 203
Objenin Türü: : Sürahi
Tarihi : -
Sanatçı – Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/198
Ölçüleri:

Ağız çapı : 4 cm
Çevresi : 43 cm
Taban çapı : 6 cm
Yükseklik : 26 cm
Resim No : (709-711)

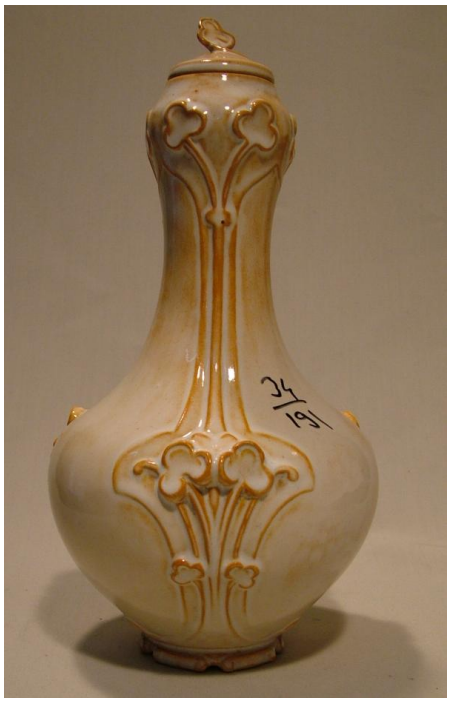
709

Tanımı: Gövdesi şişkin, boyun kısmı daralan, kapaklı bir formdur. Tabanı oldukça alçaktır. Eserin tamamı düz açık sarı renk zeminlidir. Boğazdan aşağıya inen ve gövdede çiçek şeklini alan kabartma bezemeleri vardır. Kapak yaprak formunda tutamaklıdır. İnce bir tabanı vardır. Kapakta fırınlama esnasında olduğu düşünülen siyah bir leke vardır. Yine kapakta, sırlamada meydana gelen minik delikler görülmektedir. Bu grupta dört adet sürahi vardır ve ikisi 1312 sene 11 yeşil ay yıldız damgalı, ikisi damgasızdır. İmzaları yoktur. Bu süt takımına ait sürahinin kapaksız iki benzeri A.E.M.K.'nunda ve Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

710

34/198 env.no'lu

711

34/191 env.no'lu

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.12 Yemişlikler

4.12.1 Bitkisel Motifli Yemişlikler

Katalog No : 204
Objenin Türü : Yemişlik
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçı – Atölyesi : A. Nicot
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/261
Ölçüleri:

Gövde çapı : 26 cm
Çevresi : 43 cm
Kaide çapı : 13 cm
Yükseklik : 19 cm
Resim No : (712-715)

712

Tanımı: Yüksek ayaklı, yuvarlak formda, kullanım amaçlı yapılmış bir eserdir. Doğu ve batı sanatının sentezi görünümündeki eserin altın yaldızla çevrelenmiş iç kısmı, beyaz zemin üzerinde yeşil yapraklar arasındaki zarif sarı, pembe, beyaz, kırmızı güller, goncalar ve açık mavi hezarenlerden oluşan bir buketle desenlendirilmiştir. Rokoko etkisi taşıyan iç yüzeye karşılık dış yüzey desenlerde Osmanlı, renklerde ise Sevr Porselen özellikleri gösterir. 'Madame Pompadour Pembe'si adı verilen pembe zeminli gövdenin çevresi Osmanlı klasik döneminin süsleme sanatı ustalarından Karamemi'nin saz yapraklarını andıran bir formla bezenmiştir. Formların kontürleri siyah, iç kısımları yaldızlıdır. Yapraklar üst kısımlarda ve aralarda çintemani deseni ile çevrelenmiştir. Ayakta aynı desenle çevrelenmiş, kaide turkuaz zemin üzerine yine Sevr etkili 'Kral mavisi' diye adlandırılan mavi ile konturlanmıştır. Yeşil ay yıldız damgalı eserde 'A.Nicot' imzası vardır. Bu grupta beş adet örnek vardır. Bir tanesi dışında hepsi imzasızdır. Bu meyveliğin birebir natürmortlu bir benzeri S.H.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

713

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

714

715

Katalog No : 205
Objenin Türü : Yemişlik
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı-Atölyesi : Halid
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/267
Ölçüleri

Uzunluk : 24 cm
Genişlik : 14 cm
Yükseklik : 17 cm
Resim No : (716-718)

716

Tanımı: Ajurlu, geniş, kare bir tabanı vardır. Taban X biçimli yüksek çapraz bir ayakla, gri renkli, iki yandan tutamaklı, çevresi ajurlu ve üst kısmı tamamen altın yaldızlı, alt kısmı bordo zemin üzerine dekorlu bir çanağa bağlanmaktadır. Yemişliğin iç yüzeyi natüralist üslupta muhtelif renklerle menekşe çiçekleri ile bezenmiştir. Menekşeler arasında iki tane uçuşan kelebek görülmektedir. Eser yeşil ay yıldız damgalı ve 'Halid' imzalıdır. Sırüstü, aplike ve ajurlama teknikleri kullanılmıştır. Bu grupta iki adet eser vardır. İkisi de 1312 tarihli olup, diğeri imzasızdır. Bir örneği Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

717

718

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.12.2 Hayvan Figürlü Yemişlikler

Katalog No : 206
Objenin Türü : Kuruyemişlik/Sigaralık
Tarihi : 1312 H. sene 6 /1900 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/415
Ölçüleri

Uzunluk : 10cm
Genişlik : 22 cm
Yükseklik : 7. 5 cm
Resim No : (719-720)

719

Tanımı: Tavuskuşu figürü şeklinde bir formu olan eserin ön kısmı, tavuskuşunun başı olup, yemişlik kısmı olan gövdesi kuşun kuyruğundan oluşmaktadır. Zemini açık yeşil renk olan eserin, gövde kısmı istiridye kabuğu görünümünde bir forma sokulmuş ve üzeri mavi-siyah benekli renklerle, kuşun tüyleri görünümünde renklendirilmiştir. Gövdenin çevresi ve kuşun ayakları altın yaldızlıdır. Yeşil ay yıldız damgalı eser, imzasızdır ve bu gruptaki tek örnektir.

720

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.13 Kutular

Katalog No :207
Objenin Türü : Kutu
Tarihi : 1312 H. sene 10/1904 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri :T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/238
Ölçüleri

Uzunluk : 10 cm
Genişlik : 7 cm
Yükseklik : 13 cm.
Resim No : (721-732)

721

Tanımı: Dikdörtgen prizma şeklinde, dört yüksek aslanpençesi ayaklı ve kapaklıdır. Kutunun gövdesinin ve kapağının köşeleri, yaprak formunda dekore edilmiş ve altın yaldızlanmıştır. Paftalara ayrılan dört yüzeyide mavi zeminlidir ve her yüzeyde farklı orman manzaraları görülmektedir. Kapağı sarı yaldız tepeliklidir ve üzerinde x biçiminde yapraklı bir dekor yer almaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı eser, imzasızdır ve sırüstü ve kabartma teknikleri kullanılarak yapılmıştır. Bu grupta beş adet kutu vardır. Bir tanesi 'Halid' imzalı ve 1312 sene 5 tarihlidir. Diğerlerinde imza yoktur. Alt kısmında 'Osmanlı Toprağı Tare' yazılıdır. İki tane kutu 1312 sene 10, bir tanesi 1312 sene 3, diğeri ise 1312 sene 4 tarihlidir.

722

723

724

725

726

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

727

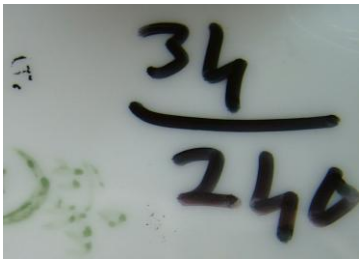

728

34/237 env. no'lu kutu

729

730

34/240 env. no'lu kutu

731

732

34/236 env. no'lu kutu

Katalog No : 208
Objenin Türü : Kutu
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı – Atölyesi : Andon Miyazyan
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1455
Ölçüleri:

Uzunluk : 10 cm
Genişlik : 25 cm
Yükseklik :17cm
Resim No :(733-738)

733

Tanımı: Altıgen formlu, kapaklı bir kutudur. Üzerinde genişçe bir pafta içersinde ön planda kuğuların yer aldığı derelikli, ağaçlıklı bir manzara bulunan oval bir kapak bulunmaktadır. Kapağın manzara resminden kalan boşluklarında kahverengi zemin üzerinde altın yaldızlı süsleme detayları görülmeketedir. Kutunun sekiz köşeli gövdesinin dört tarafında, çeşitli boğaz manzaraları yer almaktadır. Paftalar içersine yerleştirilen 'Kız kulesi, Anadolu Fener'i, Sultan Ahmet camisi, Rumeli Hisar'ı ve yelkenli manzaraları, altın yaldızlı süsleme detayları ile çevrelenmiştir. Kutunun paftaların dışında kalan zemin kısmı, kahverengi renklidir ve boşluklar natüralist üslupta renkli çiçekler ile bezenmişlerdir. Kutunun bezeme unsurları açısından üstün niteliklerine karşılık, form oranları oldukça bozuktur. Sırlamada sorunları olduğu görülmektedir. 2006'da tamirat görmüştür. Mavi ay yıldız damgalı eser, 'Andon Miyazyan' imzalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır.

734

735

736

737

738

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

Katalog No : 209
Objenin Türü : Kutu
Tarihi : 1312 H. sene 3/1897 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
738
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/235
Ölçüleri :

Uzunluk : 18 cm
Genişlik : 12 cm
Yükseklik : 21. 5 cm.
Resim No : (739-744)

739

Tanımı: Dikdörtgen prizma şeklinde, dört yüksek aslanpençesi ayaklı ve kapaklıdır. Kutunun gövdesinin ve kapağının köşeleri, yaprak ve çiçek formunda dekore edilmiş ve altın yaldızlanmıştır. Paftalara ayrılan dört yüzeyide mavi zeminlidir ve her yüzeyde farklı manzaralar görülmektedir. Dar yüzlerinden birinde, 'Orta Kapı, diğerinde Sarayburnu'ndaki Got'lar sütunu, geniş taraflarında ise Boğaziçi ve Çinili Köşk' resimleri vardır. Kapağı pembe zeminlidir, sarı yaldız tepeliklidir ve üzerinde x biçiminde yapraklı bir dekor yer almaktadır. Yeşil ay yıldız damgalı eser, imzasızdır ve sırüstü ve kabartma teknikleri kullanılarak yapılmıştır. Bu gruptaki tek örnektir. Ancak bir diğer benzeri Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

740

741

742

743

744

Kaynakça: N.Bayraktar, a.g.e., s.32.

Katalog No : 210
Objenin Türü : Kutu
Tarihi : 1312 H. sene 9/1903 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/241
Ölçüleri

Çap : 12. 7 cm
Yükseklik : 8. 7 cm
Resim No : (745-746)

745

Tanımı: Yuvarlak formludur. Dış kenarı ve kapak etrafı sarı yaldızlıdır. Kapak üstünde ağaçlıklı bir manzara bulunmaktadır. İçi düz beyazdır. Gövde ve kapak kenarları tamamen altın yaldızlıdır. Kapak kenarlarında ve gövde çevresinde geometrik kabartma bezemeler yer almaktadır. Formunda bozukluklar vardır. Kapak ve gövde tam olarak birbiri üzerine oturmamaktadır. Mücevher kutusu olarak geçmektedir ancak, şekerlik amacıyla da kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu grupta bir adet eser bulunmaktadır.

746

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.14 Levha Köşeleri

Katalog No : 211
Objenin Türü : Levha Köşeleri
Tarihi : 1312 H.sene 11/1905 M.2 adedinde
1312 H.sene 13/1907 M. 2 adedinde
1312 H.sene 15/1909 M. 7 adedinde
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/978
Ölçüleri:

Uzunluk : 11 cm
Genişlik : 16 cm
Yükseklik : 12. 5 cm
Resim No : (747-750)

747

Tanımı: Levha köşeleri oyma ve kabartma bezemeli olup, bu grupta yirmi bir adet eser bulunmaktadır. Kenarları girift oymalı, yaprak şeklinde bir formu vardır. 21 adettir. 10 adedi beyaz zemin üzerine yaldızlıdır. Altta kalan delikleri duvara asılmaları için yapılmıştır. İki tanesi kırıktır. Kırık olan bir tanesinin parçaları 1982 yılında saray atölyesinde birleştirilmiştir. 6 adedi beyaz porselendir. 4 adedi pembe zeminli, yaldız bordürlüdür. Yaldızları kısmen dökülmüştür. 1 adedi karışık renklidir. Hepsi yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü ve kalıpla kabartma tekniği kullanılarak yapılmışlardır.

748

749

750

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.15 Levha Kenarları

Katalog No : 212
Objenin Türü : Levha Kenarı
Tarihi : 1312 H.sene 11/1905 M. 1 adedinde
1312 H.sene 15/1909 M. 1 adedinde
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/972
Ölçüleri :

Uzunluk :33.5 cm
Genişlik : 32 cm
Resim No : (751-754)

751

Tanımı: Tamamı altmış adet olan levha kenarları grubunun, birbirlerinden farklı renkleri bulunmaktadır. Renkli olanların, ortadaki ve kenardaki oyma ve yaprak bezemeleri beyaz ve üzerleri altın yaldızlıdır. Orta kısımları pembedir. Beyaz renkli olanların kenarları yaldızlı olup, boşlukta kalan kısımları pembedir. Bir tanesinin kenarı kırıktır. Sırüstü tekniği ve kalıpla kabartma tekniği ile yapılmıştır. Eserlerin yeşil ay yıldız damgaları vardır ve hiçbirinde imza yoktur.

752

753

754

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.16 Kapı Aynası

Katalog No :213
Objenin Türü : Kapı Aynası
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/444
Ölçüleri:

Uzunluk : 40 cm
Genişlik : 8 cm
Resim No : (755-756)

755

Tanımı: Uzun dikdörtgen formundaki kapı aynasının ortasında, büyükçe bir anahtar deliği yer almaktadır. Kubbe biçimindeki iki ucu üzerinde de, birer delik bulunan eserin zemini beyaz renklidir. Zemin üzerinde sarı yaldızla dekoratif süslemeler yer almaktadır. Üzerinde yaldızla yazılmış 1312 H./1894 M. tarihi görülmektedir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet eser olup her ikisi de imzasızdır. Kalıpla kabartma tekniği ile yapılmışlardır.

756

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.17 Kilitlik

Katalog No : 214
Objenin Türü : Kilitlik
Tarihi : 1312 H./1894 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/983
Ölçüleri :

Uzunluk : 40 cm
Genişlik : 7. 5 cm
Resim No : (757-758)

757

Tanımı: Beyaz porselenden uzun dikdörtgen formundaki kapı kilidinin ortasında, kabartma yaprak bezemeli, yuvarlak topuz yer almaktadır. Topuzun üzerinde, kabartma dört yaprak biçiminde bir motif yer almaktadır. Kubbe biçimindeki iki ucu üzerinde de, birer delik bulunan eserin tamamının zemini, beyaz renklidir ve kendinden kabartma yaprak ve dal bezemelidir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta on iki adet eser vardır. İkisi tokmaklı, üçü tokmaksızdır. Hiçbirinde imza yoktur. Kabartma tekniği kullanılarak yapılmışlardır.

758

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.18 Duvar Çinileri

Katalog No : 215
Objenin Türü : Kare Duvar Çinisi
Tarihi : 1312 H.sene 3/1897 M
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/931
Ölçüleri:

Uzunluk : 25 cm
Genişlik : 25 cm
Resim No : (759-761)

759

Tanımı: Kenarları çerçeve içine alınmış, kare formlu çinilerdir. Zeminleri beyazdır. Üzerleri soluk mavi renkte nilüfer çiçeği, gonca ve yaprak ile kirli yeşil renkte rumi ve dallar ile bezenmiştirler. Bu çini taklidi porselen duvar karoları, Bağdat ve Revan Köşklerinin restorasyonu için, dökülen çinilerin yerine yapılan eserler olmalıdırlar. Çini geleneğinden gelen porselen tekniği ile sırüstü olarak üretilmişlerdir. Bu grupta dört adet çini vardır. Hepsi 1312H.sene 3/ 1897M. tarihli ve imzasızdırlar.

760
34/931 env.no'lu çini

761
34/932 env.no'lu çini

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.19 Lavabo

Katalog No : 216
Objenin Türü : Lavabo
Tarihi : 1312 H. sene 15/1909 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/990
Ölçüleri:

Uzunluk : 27 cm
Genişlik : 42 cm
Resim No : (762)

Tanımı: İki kulplu, gövdesi şişkin, tabanı dar ve düzdür. Zemini beyaz renklidir. Duvara dayanan kısmı düzdür. Üzeri yeşil, sarı boya üzerine çiçek ve yaprak bezemelidir. Çok yüksekte bulunduğu için obje indirilemeden bulunduğu yerde resmi çekilmiştir. İki adettir. Diğeri dekorlanmamış, bisküvi olarak bırakılmıştır.

762

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.20 Saksı

Katalog No : 217
Objenin Türü : Saksı
Tarihi : 1312 H. sene 7 /1901 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/992
Ölçüleri:

Ağız çapı : 32. 5 cm
Taban çapı : 32. 5 cm
Yüksekliği : 33. 3 cm
Resim No : (763-765)

763

Tanımı: Gövdesi geniş, yuvarlak boyun kısmı dar, ağız kısmı dışa dönük ve kenarları dışarıya doğru çıkıntılı, bisküvi porselendir. İki burma kulpu vardır. Tablasının ayakları kendinden kabartma bezemeli ve dört tanedir. Sap kısmına ait kırık parçalar objenin içinde olup, kaidesi de kırık, saksının içi de çatlaktır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu gruptaki tek örnektir.

764

765

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.21 Lazımlık

Katalog No : 218
Objenin Türü : Lazımlık
Tarihi : 1312 H. sene 15/1909M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1209
Ölçüleri:

Ağız çapı : 13. 5 cm
Taban çapı : 8. 7 cm
Yüksekliği : 12. 5 cm
Resim No : (766-768)

766

Tanımı: Yukarıdan aşağıya doğru daralan ağzı geniş, tabanı dar ve zemine oturan bir formu vardır. Bisküvi porselendendir ve s kıvrımlı bir kulpu vardır. Sırlarında çatlamalar gözlenmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet örnek vardır. İkisi de 1312H.sene 15/1909 M. tarihli olup, imzasızdırlar.

767

768

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.22 Tıbbi Ecza Kavanozu

Katalog No : 219
Objenin Türü : Kavanoz
Tarihi : 1312 H.sene 4/1899 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1213
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7 cm
Taban çapı : 9 cm
Yüksekliği : 16 cm
Resim No : (769-771)

769

Tanımı: Silindir şeklindedir. Ağız kısmında, muhtemelen önceden bir kapağa sahip olduğu için, içeriye doğru daralan bir çıkıntısı vardır. Gövdenin tabana ulaştığı yerde üç kademeli boğumlu bir kısmı ve gövdenin ön yüzeyinde kahverengi renkli barok bezemeler vardır. Boya ile H harfi resmedilmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet kavanoz vardır. Diğeri 1312 sene 11 tarihlidir. İkisi de imzasızdır. Sır üstü tekniği kullanılmıştır.

770

771

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.23 Tükürük Hokkası

Katalog No : 220
Objenin Türü : Tükürük Hokkası
Tarihi : 1312 H.sene 15/1909 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1211
Ölçüleri:

Ağız çapı : 7. 5 cm
Taban çapı : 8 cm
Yüksekliği : 8. 5 cm
Resim No : (772-774)

772

Tanımı: Yukarıdan aşağıya doğru genişleyen, ağzı dar, tabanı geniş ve zemine oturan bir formu vardır. Bisküvi porselendendir ve s kıvrımlı bir kulpu vardır. Beyaz porselenden, ağzı kıvrık ve gövdesi geniştir. Yeşil ay yıldız damgalı olup, bu gruptaki tek eserdir.

773

774

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.24 Sosluk

Katalog No : 221
Objenin Türü : Salçalık
Tarihi : 1312 H.sene 15/1909 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/827
Ölçüleri:

Ağız çapı : 5 cm
Taban çapı :5 cm
Çevresi : 13 cm
Yüksekliği : 12 cm
Resim No : (775-776)

775

Tanımı: Yukarıdan aşağıya doğru daralan ağzı geniş dilimli yaprak biçiminde, tabanı dar ve zemine oturan bir formu vardır. Bisküvi porselendendir ve s kıvrımlı bir kulpu vardır. Kepçesi yuvarlak ve sapı ise 0.14 cm.dir. Sırlarında çatlamalar gözlenmiştir. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta bir adet salçalık vardır.

776

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.25 Soba

Katalog No : 222
Objenin Türü : Soba
Tarihi : 1885 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1524
Ölçüleri:

Uzunluk : 53 cm.
Genişlik : 43 cm.
Yükseklik : 95 cm.
Resim No : (777-778)

Tanımı: Dikdörtgen prizma formunda, dört ayak üzerine oturmuş, dört tarafı lacivert zemin üzerine firuze, beyaz renkle stilize rumi, yaprak bezemelidir. Altta rumi ve hatayi çiçeklerle süslü bir bordürü vardır. Üst bölümü ajurludur. Üzerinde bir kapak vardır. Kapak üzeride yine lacivert, firuze, beyaz renkle rumi ve çiçeklerle bezenmiştir. Sobanın önünde sarı madeni bir kapağı vardır ve kapağın üstünde firuze renk kabartma ve eski Türkçe: 'der İstanbul es mamulâtı Uncu zade Apik 1301' yazısı ve tarihi bulunmaktadır. Sultan II. Abdülhamid'in kızı Ayşe Sultan 'Babam Abdülhamid' adlı eserinde saraya sobanın gelişinden söz etmiş ve 'Dolmabahçe Sarayı'nın müthiş soğuğuna karşı, Sultan'ın küçük bir dükkânda gördüğü çini sobayı alıp, sarayda kurduttuğundan bahsetmiş, ancak daha sonra 'Sultan Aziz'in sarayın yanmasından korkarak, sobayı saraydan kaldırttığından söz etmiş ve bunun üzerine 'Sultan Abdülhamid'in sobayı Kağıthane'deki köşküne götürdüğünü belirtmiştir. Ayşe Sultan'ın büyük mavi çini soba olarak söz ettiği eserin, kitapta sözü geçen eser olması muhtemeldir. Sobanın bazı yerleri çatlaktır ve tamir görmüştür. Bu grupta bir adet soba yer alır.

777

778

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.26 Soba Aksamı

Katalog No : 223
Objenin Türü : Soba Aksamı
Tarihi : -
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/987
Ölçüleri:

Uzunluk : 15 cm
Genişlik : 9 cm
Resim No : (779)

Tanımı: Bisküvi porselenden olup, mihrap şeklinde bir forma sahiptir. Damgasızdır. Bu grupta 7 örnek vardır.

779

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.27 Kalemlik

Katalog No : 224
Objenin Türü : Kalemlik
Tarihi : -
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1728
Ölçüleri:

Uzunluk : -
Genişlik : 16 cm
Yükseklik : 9. 5 cm
Resim No : (780)

Tanımı: Sarı yaldızlı ağaç dalı şeklinde üçayağı vardır. Bu gruptaki tek örnek olup imzasız ve damgasızdır.

780

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.28 Sefertası

Katalog No : 225
Objenin Türü : Sefertası
Tarihi : 1312 H.sene 11/1905 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/1245
Ölçüleri :

Ağız çapı : 17 cm
Taban çapı : 17 cm
Yüksekliği : 42.5 cm
Resim No : (781-783)

781

Tanımı: Üstüste yuvarlak beş kap ve bir kapaktan oluşan altı parçalık bir objedir. Kapların yanlarında altın yaldızlı 2 adet tutamak vardır. Kapların ağız kenarları altın yaldızlıdır ve gövdelerinin üzerinde natüralist üslupta bezenmiş, pastel tonlarda renklendirilen çiçek bezemeleri yer almaktadır. Gövdenin beyaz zemini üzerindeki iki yanında yer alan çiçekler, pembe güller, küçük mavi mineler ve yeşil yapraklı dallardır. Kapak üzerinde de yine aynı desenler görülmektedir. Kapların birinin taban kısmının yaldızı sıyrılmış, birinin de yaldızlı kısımdan bir parçası kırılıp düşmüştür. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu gruptaki tek örnektir.

782

783

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.29 Şerbet Küpleri

Katalog No : 226
Objenin Türü : Şerbet Küpü
Tarihi : 1312 H.sene 8/1902 M.
Sanatçısı-Atölyesi : küp altında: Yeşil ay yıldız içinde (Tare Osmanlı toprağı)
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/135
Ölçüleri:

Ağız çapı : 16 cm
Taban çapı : 20 cm
Çevresi : 80 cm
Yüksekliği : 44. 5 cm
Resim No : (784-791)

784

Tanımı: Yuvarlak gövdeli, tabanı yüksekçe fıçı formunda bir objedir. Gövdenin üzerine oturduğu yüksekçe bir kaidesi vardır. Gövdeyi sarı zemini üzerinde asma dal ve yaprakları sarmalamaktadır. Gövdenin ortasında 'II. Abdülhamid' tuğrası ve alt kısmında bir musluk haznesi vardır. Tuğra etrafı altın yaldızla çevrelenmiş, iç boşlukları pembe renkli bir madalyon içinde yer almaktadır. Gövdenin alt ve üst kısımları pembe kalın bordürle kuşatılmıştır. Asma yapraklı bir kapağı vardır. Yeşil ay yıldız damgası vardır. Bu grupta dört adet küp yer alır. Üç tanesinde 'Tare Osmanlı Toprağı' damgası vardır. İkisi renkli, biri düz beyaz porselendir. Bir diğeri ise yine düz beyaz ve yüksek kaidelidir. Bu küpün bir diğer benzer örneği Y.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

785

786

787

788

Kaynakça: Yayınlanmamıştır.

4.30 Tuzluklar

Katalog No : 227
Objenin Türü : Tuzluk
Tarihi : 1312 H. sene 2/1896 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/373
Ölçüleri :

790

Ağız çapı : 14 cm
Taban çapı : 13.5 cm
Çevresi : 13cm
Yüksekliği : 12 cm
Resim No : (790-792)

Tanımı: İki yuvarlak gövdeli ve kapaklı formun, ortadan altın yaldızlı yüksekçe bir kulpla bağlandığı bir objedir. Tuzluk ve karabiberlik olarak kullanılan yuvarlak gövdeli kısımların sarı tepelikleri olan kapakları vardır. Objenin tamamı sarı zemin üzerine natüralist üslüptaki pembe çiçekler ve yeşil yapraklarla bezelidir. Kapakları da yine aynı şekilde dekorlanmıştır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Bu grupta iki adet örnek vardır. Diğeri 1312H. sene 3 / 1897M. tarihlidir, ikisinde de imza yoktur.

791

792

Kaynakça: Yayınlanmamştır.

Katalog No : 228
Objenin Türü : Tuzluk
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/375
Ölçüleri:

Ağız çapı : 8 cm
Taban çapı : -
Çevresi : 13cm
Yüksekliği : 13 cm
Resim No : (793-794)

Tanımı: Üçayak üzerine deniz minaresine benzer bir formu vardır. Zemini koyu mavi rengindedir ve üzerine sarı yaldızla helezon hatları çizilmiştir. Üç adet altın yaldızlı ayağı vardır. Yeşil ay yıldız damgalıdır. Sırüstü tekniğinde yapılmıştır. Bu grupta dört adet tuzluk yer alır. Hepsi damgasız ve imzasızdır.

793

794

Kaynak: Yayınlanmamıştır.

4.31 Çerçeveler

Katalog No : 229
Objenin Türü : Çerçeve
Tarihi : 1312 H. / 1894 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/431
Ölçüleri:

Uzunluk : 60 cm
Genişlik : 60 cm
Resim No : (795-796)

Tanımı: Dört köşesi yaprak şeklindedir. Üç bordürü sarı yaldız, ortaları erguvani, üzeri yaldız ve kenarı beyaz üstüne sarı yaldız ve oyma bezemelidir. Sekiz parçadan ibaret olup vida ile altındaki tahtaya monte edilmiştir. Bazı kaynaklarda içinde padişahların resminin yer aldığı örnekleri bulunmakatadır. Bu grupta altı adet çerçeve vardır. Hiçbirinde imza yoktur.

795

796

Kaynak: Ö.Küçükerman, 'Saray Bahçesindeki Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu ve 110 Yıllık Porselen Koleksiyonu', *Antik Dekor,* Sayı:70, İstanbul 2002, s.88.

4.32 Saatler

797

Katalog No : 230
Objenin Türü : Saat
Tarihi : 1312 H. /1894 M.
Sanatçısı-Atölyesi : -
Yeri : T.S.M.P.K.
Envanter No : 34/442
Ölçüleri :

Kaide çapı : 27x34.5
Çevresi : 55 cm
Yükseklik : 31.5 cm
Resim No : (797-799)

Tanımı: Dikdörtgen prizma formunda, kütlesel ve yüksek kaidelidir. Yıldız Albümü arşivlerinde olan resimlerinden görüldüğü üzere, üzerinde bir vazo yer almaktadır. Üzerinde barok üslupta altın yaldızla yapılmış motiflerin yer aldığı saatin yüzeyinin ortasında yuvarlak saat haznesi ve altında içinde II. Abdülhamid'in tuğrasının yer aldığı madalyon yer almaktadır. Madalyonun zemini beyaz renklidir, içinde altın yaldızlı yıldızlar yer almaktadır. Saatin gövdesi vişneçürüğü renginde olup, üzerinde altın yaldızlı minik yıldızlar yer almaktadır. Y.S.M.P.K.'nunda, bir benzeri sütun üzerinde yer almaktadır.

798

799

Kaynak:N. Bayraktar, a.g.e.,, s.15.

5. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME

5.1 Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu Porselenlerinin Malzeme, Teknik ve Form Özellikleri Açısından Değerlendirmesi

5.1.1 Malzeme Özellikleri: Porselenin temel hammaddesi olan kaolin, fabrikanın ilk kurulduğu yıllarda önceleri Fransa'dan daha sonraları ise Arnavutköy'den getirilmiştir. Porselen kalıpları da önceleri Fransa'dan temin edilmiş daha sonraları ise, yerli ustalar tarafından fabrikada özel olarak hazırlanmıştır. Bu kalıp ustalarının soğuk damga ile vurulmuş damgaları, bazı eserlerin yüzeylerinde görülmektedir. Ayrıca malzeme olarak, salt dekorasyon için veya parçaları birbirine bağlamak için metal parçalarda kullanılmış, genellikle büyük boyutlu vazoların kaide kısımlarında yer alan bu metal parçaların üzerleri porselenin rengine göre boyanmış ve desenlendirilmiştir. Yine porselenleri dekorlamada, çeşitli boyalar ve altın yaldız malzemeler kullanılmıştır.

5.1.1.1 **Hammadde**: Fabrikada, İstanbul'da porselen üretimine uygun kaolinin saf halde zor bulunması nedeniyle, önceleri Fransa'dan getirilen toprakla üretim yapılmıştır. Ancak Osmanlı'da, porselenin ilk üretiminin başladığı 19.yüzyılın son çeyreğinde, yurt dışından gelen mallara büyük tepkiler verildiğini biliyoruz. Dönemin basın organlarında 'Sanki memlekette bulunmayan bir mata imiş gibi kaolin ve feldspatın da Fransa'dan getirildiği maalesef bir hakikattır' şeklinde eleştiriler yapılmıştır. Bu nedenle, yoğun araştırmalar sonucunda Arnavutköy (Mahmut Şevket Paşa Köyü) toprağının bu işe uygun olduğu görülmüş ve yerli toprak kullanılmaya başlanmıştır. Yerli toprakla imalatın başarıldığını arşiv kayıtlarının[1] yanısıra mevcut eserlerden de anlamak mümkündür. Bazı porselenlerde damganın yanında eski harflerle yazılmış olarak 'Osmanlı yerli toprağı' veya 'yerli toprak' ibaresine rastlanmaktadır. Yanında ayrıca, bazıları Fransızca olarak yazılmış 'Mösyö Tare' ya da yalnızca 'Tare' olarak isim bulunur. Bu yazı bazen de 'Porcelaine de Turquie par Tharet' veya 'Kaolin de Turquie Tharet' olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.1.1.2 **Pişirim ve Isı**: Yıldız Porselen Fabrikası'nın ilk dönem fırınları, odunla ısıtılan odacıklı, açık ateş fırınlarıydı. Porselenin açık ateşli redüksiyonlu (indirgen) fırın atmosferinde pişirilmesinin en önemli nedenlerinden birisi, porselen çamurunun içinde tutsak kalan 3 değerli demir oksidin, 2 değerli demir okside indirgenmesidir. Uygun ortamda pişirme sonucu oluşan 2 değerli demir, porselen çamuru içindeki silisyum oksit ile tehlikesizce birleşerek ortaya çok açık, belli belirsiz mavi-yeşil rengin çıkmasına aracı olur. Bu renk insan gözü tarafından beyaz olarak algılandığından, porselen beyaz pişme rengine kavuşmuş sayılırdı. Yine eski dönemde kullanılan elektrikli fırınlarda kullanılan termoelementler, yalnızca İsveç'te üretiliyor, fırınlar 365 gün 24 saat kontini olarak çalıştıklarından, sürekli sıcak kalmaları gerekiyordu. Bunun yanında, elektrikli fırınlarda fırın atmosferi oksidatif olduğu için, bu teknikle pişen porselenler devamlı sarımtrak renkte oluyorlar, bu rengi gizlemek için kullanılan zirkon ve kalay gibi pahalı oksitlerin kullanımı ise maliyeti arttırıyordu.[2]

Fabrikada günümüzde kullanılan ve Portekiz Forno Ceramica Firma'sından getirilen porselen fırınlar, her biri 8 metreküp hacminde olan 3 adet doğalgazla çalışan fırınlardır. Böylece porselenin pişirme teknolojisine uygun olarak, fırınların içinde redüktif atmosfer sağlanabilmektedir. Soğuktan soğuğa yani periyodik olarak çalışan fırınlarda 950'C sıcaklıkta gerçekleştirilen bisküvi pişirimi 8-10 saat, 1380'C sıcaklıkta gerçekleştirilen sır pişirimi de 16-18 saat sürmektedir. 1 kg. porselenin pişirilmesi için de 2100 kilokalori enerji harcanmakta ve bu da elektriğe oranla çok büyük bir tasarruf sağlamaktadır.

5.1.1.3 **Teknikler:** 1892-1920 dönemi arasında üretilmiş Yıldız porselenlerinde, genellikle sıraltı, ajur, aplike, kalıpla kabarma teknikleri uygulanmıştır. Teknik özellikler Avrupa'daki porselen teknikleriyle büyük benzerlik göstermişlerdir. Aplike tutamaklı sahanlar, sıraltı süslemeler sıklıklıkla kullanılmış olan tekniklerdir. Yine örneğin katalog no: 64 gibi bazı vazolarda, düşük sıcaklıkta gelişen seramik sırı olarak tanımlanabilen minelerin porselen yüzeylerine uygulandığı 'mineleme tekniği' kullanılmıştır. 'Champleve tekniği' denilen bu teknikte, mineyi oluşturan camsı madde ve renklendirici oksitler toz haline getirildikten sonra, süslenecek olan ve desenlere göre oyulan, çizilen, çukurlaşan yuvalara yerleştirilmektedir.

5.1.1.4 **Damgalama: '**Yıldız Porselen Fabrikası' amblemi ay-yıldız'dır. Eserlerin büyük kısmı damgalı ve tarihlidir. Çok az kısım eser ise damgalanmamış ve tarihlendirilmemiştir. Yeşil, mavi, siyah boya ve altın yaldızla yapılmış damga çeşitleri vardır. (tablo:3) Ancak eserlerin büyük çoğunluğu yeşil renkle damgalanmıştır. Ay-yıldız altında fabrikanın imalata başladığı kabul edilen 1312H. tarihi ve imalatın hangi yılda yapıldığını gösteren numara vardır. Örneğin; 1312 sene 5 şeklinde damgalanan bir eserin yapım yılı, 1894 yılına 5 yıl eklemek suretiyle 1312H./1899M. olarak bulunmaktadır. T.S.M.P.K.'nunda 1312 h./1894M. yılından itibaren onbeşinci yıl dahil '1312 sene 15' yani 'Sultan II. Abdülhamid'in tahtan indirilişine kadar üretilen eserlerin kronooljik dizilişini görmek mümkündür.

Yerli toprakla yapıldığı belirtilen porselenlere, fabrikanın kuruluşunun üçüncü yılı olan '1312 sene 3'-1897'den itibaren rastlanmaktadır ve bu üretim onikinci yıl olan '1312 sene 12'-1906 senesine kadar devam etmiştir.

Damgalar

1312

1312 sene 2

1312 sene 3

1312 sene 4

1312 sene 5

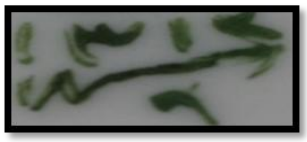
1312 sene 6

1312 sene 7

1312 sene 8

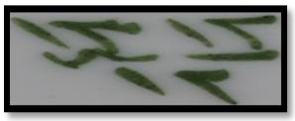
1312 sene 9

1312 sene 10

1312 sene 11

1312 sene 12

1312 sene 13

1312 sene 14

1312 sene 15

Altın yaldızlı damga

5.1.2 Form ve Boyut Özellikleri: Yıldız Porselen Fabrikası'nda üretimi yapılan porselenleri, kullanım eşyaları ve dekoratif amaçlı kullanılan eşyalar olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür.

Fabrikada, 1894 yılında başlayan ve ilk 15 yıla ait kullanıma yönelik olarak üretilen ürün örneklerinin halkın günlük kullanımına yönelik olmayıp, saray halkının kullanımı için yapıldığı bilinmektedir. Dekoratif amaçlı olarak üretilenler ise, sarayların ve önemli yapıların salonlarının dekorasyonunda kullanılmak ve devlet ileri gelenleri ile Batı liderlerine hediye edilmek üzere imal edilmişlerdir.

Saray halkının günlük kullanımına yönelik olarak üretilen objeler tabaklar, fincanlar, çay takımları, tatlı hokkaları, sigaralıklar, tepsiler, testiler/aşurelikler, sürahiler, yemişlikler, kutular, lavabo, saksı, lazımlık, tıbbi ecza kavanozu, tükürük hokkası, sosluk, soba, kapı aksamları, kalemlik, sefer tasları, şerbet küpleri ve tuzluklardır.

Tabaklar Minyatürlerden ve kaynaklardan öğrendiğimize göre, Osmanlı mutfaklarında en çok kullanılan ve 13.yüzyıldan itibaren Çin'den ithal edilen, ancak 15.yüzyılın ikinci çeyreğinden (1480) itibaren İznik çini ve seramik atölyelerinde ve daha sonra da Osmanlı porselen fabrikalarında üretilen kap formları, tabaklardır.

Fatih döneminden itibaren kullanılmaya başlanan seramik ve porselenlerin, ilk başlarda oldukça büyük boyutlu Çin seladonları ve mavi-beyaz tabak ve çanaklar olduğu görülmektedir. Bunlar Osmanlı'daki yeme içme kültürüne bağlı olarak Çin tarafından Osmanlı pazarları için özel olarak üretilen büyük boyutlu tabak ve çanaklardır. Sofrada tek kaptan yemek yeme âdetine dayalı olarak, bir sini etrafında en az üç-dört kişinin oturduğu büyük ziyafetlerde, çok çeşitli yemeklerin tek bir kapla yenmesi için üretilmiş özel kaplardır. Tabaklarda ve kâselerde et ve sebze yemekleri, pilavlar, meyvalar, çok çeşitli helvalar servis yapılmıştır. Saray arşiv kaynaklarında bazı kapların altlarında kullanım amacının belirtilmiş olması, bizlere kapları kullanım amaçlarını sunması açısından son derece önemli aktarımlardır. Örneğin T.S.M.P.K.'nunda bulunan mavi-beyaz bir çin porselen tabağın altına mürekkeple Arapça olarak yazılan 'tavuk kebabı' yazısı ile başka bir tabaktaki 'narenciye yazıları' bu kapların işlevi ile birlikte bize sunulduğundan önemli örneklerdir.

1640 yılından sonra İznik üretimi tabakların biçimlerinde bir standartlaştırmaya gidilmiştir. 1480-1530 arasında üretilen Baba Nakkaş üsluplu seramiklerde 45. 5 cm. çapında pek çok tabak bulunurken, 16.yüzyılın ikinci yarısından örnek, 42. 5 cm. çapındaki tek bir tabaktır. 1560'tan sonra üretilen kenarlı tabaklar ölçüldüğünde kabın derinliği ve çapının birbirlerine orantılı olarak arttığı görülmektedir. 19.yüzyıldan itibaren ise, Avrupa'nın sofra adabının örnek alınması ile tabaklar küçük boyutlara indirgenmişlerdir.

Genellikle 25 cm. çapında olan kapaklı sahanlar (katalog no:122-124 resim: 403412), 14.-16 cm. çap civarlarındaki iftariyelikler (katalog no: 125-130 resim: 413-426), ve 40x30 boyutlarındaki oval duvar tabakları ve çapları 22 cm. ve 45 cm. arasında değişen yuvarlak duvar tabakları (katalog no:131-138 resimler: 427-455), tabak grubunda incelenmiş olan diğer eserlerdir.

T.S.M.P.K' nun da bulunan Yıldız Porselen tabaklar, servis tabakları, kapaklı sahanlar, iftariyelikler ve duvar tabakları olmak üzere 4 bölümde incelenmişlerdir. Boyutları yaklaşık olarak 16 cm. ile 46 cm. çap arasında değişmektedir. Farklı form özellikleri göstermektedirler. Servis için kullanılan tabaklar genelde 24 cm. çap civarında olmakta, daha küçük boyutlu tatlı tabakları 16 cm. çap civarında, diğer büyük servis tabaklarının çapı ise 46 cm. çap civarında dahi olabilmektedir. (katalog no: 89-121 resimler:285-402)

Formları genellikle yuvarlak, kenarları kabartma görünümlü, bazıları düz, bazıları tırtıklı ya da ajurludur. Düz tabakların derinliği azdır. Bu tabaklar içersinde, sıvı bulunmayan yiyecekler için kullanılmışlardır.

Çukur tabak ya da çorba tabağı, sıvı ya da yarı sıvı yiyecekler için kullanılmışlardır. (katalog no: 120 resim:398) Bunlar yuvarlak, 25. 5 cm. çapında, ortası derin, kenarları kalın altın yaldız kontürlü tabaklardır.

İftariyelikler, çapları diğerlerinden daha küçük düz tabaklardır. Kenarları tırtıklı olanlar da vardır. (katalog no:105 resim: 343) Ayrıca salyangoz, istiridye ya da yonca yaprağı gibi belirli yiyeceklerin içlerine teker teker oturtulduğu özel çukurları olan tabaklar vardır. (katalog no:125, 129 resim: 413-426) Bu tabakların tatlı tabakları olarak kullanılmış olduklarıda düşünülmektedir.

Servis tabakları koleksiyonunda ayrıca, oval formlu tabaklarda mevcuttur. Bu tip tabakların daha büyükleri balık servisi ya da mezeler için kullanılmış olmalıdır. (katalog no: 118 resim: 391-394)

Yine fabrikanın ilk ürünlerinden büyük bir takım olan, ancak koleksiyonda sınırlı sayıda parçası bulunan ve takımın devamının D.S.M.P.K.'nunda bulunduğu, bir sofra takımı önemli bir gruptur (katalog no:115 resim:370-372). Daha önceki dönemlerde kullanılan formlardan oldukça farklı tasarımları olan bu takım tamamen Avrupa etkili sofra düzeninde kullanılan bir seridir. Farklı boyutlarda yemek ve servis tabaklarından oluşmaktadır. T.S.M.P.K.'nun da yer alan tek servis tabağı 23. 8 cm. çapında olan, yuvarlak, ortası hafifçe derin ve kenarları 6 paftaya ayrılmış bir tabaktır. Paftaların kenarları kırmızı konturla çevrelenmiştir. Özellikle Avrupalı devlet adamlarına verilen ziyafetler için uzun masalarda servis edilen bu koleksiyonun, sosluk, kahve fincanları, diğer boy servis tabakları gibi diğer bazı parçaları D.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır.

Osmanlı mutfaklarında kullanılmak üzere tamamen Osmanlı menşei ile İznik seramik atölyelerinde üretilmiş olan yüksek ayaklı, derin tabaklar olan 'Tazza'ların' Osmanlı porselen fabrikalarında çok az sayıda benzerleri üretilmiştir. Tabaklar ve kâseler kadar yaygın olmasalarda bu ayaklı kap biçimlerinin üretimi çok eski devirlere dayanmaktadır.

İznik seramiklerinde 1580'lerde ortaya çıkan kapaklı, ayaklı kâse formları 1600'lü yıllardan itibaren daha zarif bir görüntü kazanmışlardır. Bu formun daha büyük boyutlu, kulpsuz ve kapaklı 'habbane' olarak isimlendirilen benzer türleri, İslam sanatlarında ortaçağdan itibaren yer almaktadır. Bu objeler sofrada sıcak çorbaların ya da sulu yemeklerin servis yapılması için kullanılmıştır. İznik seramiklerinin en etkileyici yapımlarından olan bu tür büyük ayaklı kâselerin yapımı, 16.yüzyılın ortalarına kadar sürmüş, sonra yok olmuşlardır. Leğen olarak kullanıldığı düşünülen ve lüks eşya oldukları belli olan bu kâselerin camilerin hünkâr mahfillerinde kullanılmak üzere tasarlandığı da düşünülmektedir. Louvre Müzesi ve Victoria and Albert Müzeleri'nde örnekleri bulunmaktadır.

Minyatürlerde sıkça karşılaştığımız ayaklarının yüksekliği ve kâsenin derinliği değişik olan türleri bulunan bu formların, Yıldız Porselen Fabrikası üretiminde 1 adet benzer formu vardır. Katalog no:119 olan 28. 5 cm. ağız çapı ve 12. 8 cm yüksekliğindeki, yüksek ayaklı tabak, koleksiyondaki tek örnektir. (resim: 395-397) Bu tabağın

damgası Yıldız Porselen' e ait yeşil ay-yıldız damgasından farklı olarak, kırmızı boya ile yapılmış Fransız Limoges Porselen Fabrikası'na ait A.CHAVİN-Constantinople damgası ile damgalanmıştır. (resim: 397) Bu nedenle bu eserin aslında, Limoges fabrikasından getirilen bir usta tarafından örnek olarak üretildiği ve tabağın bu nedenle bu şekilde damgalandığı düşünülmektedir.

Tabak grubu içersinde değerlendirmeye alınan diğer bir grup olan kapaklı sahanların Osmanlı kayıtlarında geçen ismi 'sahan ma'a serpuş'tur. (katalog no: 122-124 resim: 403-421) Eser-i İstanbul yapımı pekçok örneğine rastladığımız 'kapaklı sahanlar'ın Osmanlı'daki ilk kayıtlarına 16.yüzyılın başlarında rastlamaktayız. Sahan kısımları biraz daha farklı formlarda ve genellikle kenarları düz olan bu sahanların çoğunlukla kapakları yoktur. Minyatürlerden anlaşıldığı üzere seramik sahanların kaplarla kullanıldığı ancak bu kapların çoğunlukla metal olduğu görülmektedir. Günümüzde elimizdeki tek seramik kapak örneği, İznik Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 1560'lara ait olduğu düşünülen kubbemsi seramik kapaktır. Ancak bazı metal sahanların da, kapları seramiktendir.

Bunlar, kahve merasiminden önce halayığın gül kokulu lokum sunduğu lokumluk'lardır. Pilavlık olarakta adlandırılan bu tip kapların koleksiyonda yer alan örneklerinin boyutları genellikle, 25 cm. çaplarındadır. Yuvarlak formludurlar, kapak ve gövde olmak üzere iki ayrı formun üstüste gelmesiyle oluşmuş bir tasarımdır. Kapaklar yüksekçe üçgen bir forma sahiptir ve çiçek ya da meyva biçiminde tutamaklara sahiptirler. T.S.M.P.K'nunda yer alan kapaklı sahanların formlarında bozukluklar olduğu, kapak ve tabağın birbirleri üzerine oturmadıkları tespit edilmiştir.

Tabaklar içersinde ele alınan son grup, 'Duvar Tabakları Koleksiyonu'dur. Arkalarında duvara asılması amacıyla iki adet delik bulunan bu duvar tabakları oval ya da yuvarlak formludurlar. Boyutları 22 cm. ve 45 cm. arası çaplardadır. (katalog no: 130-138)

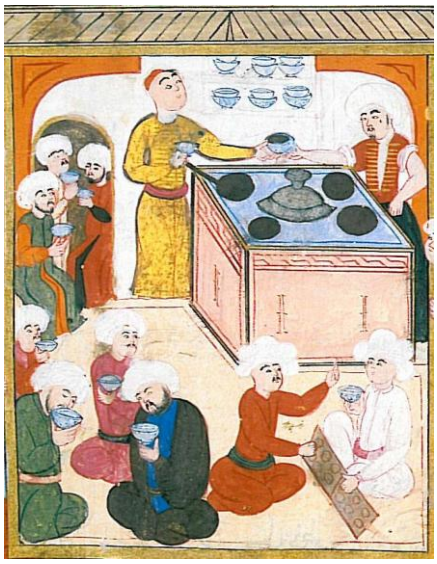

Kahve Fincanları 1517 yılında Yavuz Sultan Selim döneminde, Yemen Valisi Özdemir Paşa'nın Yemen'de içtiği ve çok sevdiği kahveyi İstanbul'a getirmesiyle birlikte kahveyle tanışan Osmanlı'da, bu dönemden itibaren kahve fincanları kullanılmaya başlanmıştır. Kahve, kısa zamanda itibarlı bir içecek olarak saray mutfağında yerini almış ve büyük ilgi görmeye başlamıştır. Saray görevlileri arasına 'Kahvecibaşı' adında bir de rütbe eklenmiş, padişahın ya da bağlı olduğu devlet büyüğünün kahvesini pişirmekle görevlendirilen bu kişilerden sadrazamlığa yükselenlere bile rastlanmıştır.

1550, V&A Müzesi, Londra.

İlk kez, 1555 yılında açılan kahvehanelerde kullanılmaya başlanan kahve fincanlarının, form özellikleri açısından geniş kâselere ya da çorba kâselerine benzediğini biliyoruz. Kahve fincanları formunun Çin'de üretimleri Zhengde dönemine (1506-21) kadar inmektedir. Bugün Louvre Müzesi'nde bulunan, 'Kahve Getiren Genç Adam' isimli 16.yüzyıla ait bir minyatürde bu kahve fincanı resmedilmiştir. Yine bu fincanların 1550 yapım tarihli bir örneği bugün V&A Müzesi'nde bulunmaktadır. Ayrıca yine aynı tarihlerde İran-Tebriz'de üretildiği düşünülen büyük boyutlu bir benzeri de, aynı müzede aynı sergi mekânında sergilenmektedir.

III. Murad Surnamesi, 1582, T.S.M.P.K, İstanbul.

Ayrıca burada dikkat çekici bir husus, boyutları ve biçimleri ile bazı değişiklikler gösteren fincanlarının tümünün kahve için kullanılmadığı, kulpsuz küçük kâse formunda olanların şerbet içmek içinde kullanıldığının belgelerde yer almasıdır.

Çin'den getirilen bu ilk kahve fincanlarından sonra kullanılanlar da yine kulpsuzdurlar. Ancak bunlar gümüş, altın veya tahtadan oymalı zarflar içersine yerleştirilerek kullanılmışlardır. Saray yalı, köşk gibi mekânlarda zarflı fincan kullanılmasına karşılık, kahvehanelerde ve mütevazı evlerde ise zarflar yerine fincan tabakları kullanılmıştır.

Ancak kimi minyatürlerde, örneğin Lale Devri'nin ünlü minyatürcüsü Levni'nin 'Sultan Osman'ın Hizmetkârı Cafer Bey' çiziminde ya da 'Saray'da Kahve Sunan Zülüflü Baltacı' adıyla anılan bir başka minyatüründe, Çin porseleni görünümünde genelde mavi-beyaz zeminli, bitkisel bezemeli geniş ağızlı ve tabaklı, kenarlarının kalın olarak üretildiği fincanlar olarak yansıtılmıştır.

Saray'da Kahve Sunan Zülüflü Baltacı, 18.yüzyılbaşı, levni,

1600'lerin minyatürlerinde kahve içenlerin zarflı fincan formunda, ancak zarfsız fincan kullandıkları görülmektedir. Bu tasvirlerde yer alan ve kulbu bulunmayan fincanların tutuş biçimleri farklıdır. Bu dönemin narh defterlerinde 'Mavi-yeşil Fincan', 'Bülbül Fincanı', 'Acem Fincanı', 'Tabaklı ve Güllü Paşa Fincanı' isimleri alan fincanların İznik yapımı olduğu düşünülmektedir. İznik Arkeoloji Müzesi'nde farklı formda birkaç örneği bulunan kahve fincanlarının sağlam biçimde günümüze ulaşan örneklerine ise ne yazık ki rastlanmamıştır.

16.yüzyıl İznik seramik fincanlar, İznik Arkeoloji

Türk kahve geleneğinde, kahve fincanı için genel ölçünün 'sağlığa zarar vermeyecek miktarda kahve içermesi' olduğunu biliyoruz. 18. yüzyıldan itibaren Kütahya, Çanakkale ve Tophane atölyelerinde üretilmiş kahve fincanları da bu anlayış doğrultusunda, küçük boyutlu olarak ve dudak yakmaması için de, kalın hamurla üretilmişlerdir. Bu anlayışla kahvenin yumurta kabından pek büyük olmayan boyutlarda üretilmesi benimsenmiş ve özellikle bayramlarda kullanılan, küçük boyutlu olanlarına 'Bülbül Tükürüğü' adı verilmiş, daha büyük boyutlu olanlarına ise 'Kallavi' denmiştir. [3]

Arşiv belgelerinde, tabaklı bardak (bardak ma'a tabak) ya da tabaklı kâse (üsküre ma'a tabak) gibi terimlerden bazı fincanların tabaklarla ve kapaklarla birlikte kullanıldığını öğrenmekteyiz. Bu tabakların ve kapakların ise genellikle altından ya da diğer madenlerden yapıldığını ise belgelerden öğrenmekteyiz. Kullanılış biçimleri minyatürlerde kısmen gösterilen bu tabaklar için, 1716 yılında İstanbul'a gelen İngiliz elçisinin eşi Lady Montague, 'Sultan Mustafa'nın gözdesi Hafize Sultan'ın onuruna verdiği ziyafeti şöyle anlatır: '*Şerbet çin porseleni kaplar içinde getirildi. Ancak kapakları ile birlikte fincan tabakları som altındadı. Yemekten sonra istemeyerek kullandığım peçetelere benzeyen el silme bezeleriyle altın bir leğen içersinde su getirildi ve altın tabaklı porselen fincanlarla kahve servisi yapıldı'.* [4]

19.yüzyıldan itibaren Osmanlı için üretilmiş ince Saksonya, Meissen ve Sèvres fincanları ithal edilmeye başlanmıştır. T.S.M.P.K.'nunda bu eserlerden bolca örnekler yer almaktadır.

Yine 19.yüzyılda Osmanlı Sarayı için üretilen 'Eser-i İstanbul' damgalı kahve fincanları olduğunu biliyoruz. Günümüzde T.S.M.P.K.'nunda hiçbir örneği bulunmayan söz konusu fabrikaya ait kahve fincanları, ancak bazı özel koleksiyonlarda yer almaktadır.

Yıldız Porselen Fabrikası'nın saray için imal ettiği kahve fincanları ise, farklı form özellikleri göstermektedirler. Genellikle tepsisi, iki fincanı ve fincan tabağı ile üretilmişlerdir. Formları çeşitli boylarda olup tek, çift, ya da seri halindedirler. Koleksiyonda, boyutları 6 cm. çapında ve 4. 5 cm. yüksekliğinde, bir bölümü kulplu, bir bölümü kulpsuz fincanlar yer almaktadır.

Koleksiyonda yer alan II. Abdülhamid'in kendisine özel olarak imal ettirdiği kahve fincanları, kulplu ve tabaklı Sultan Hamid'in inisiyalleri 'A' ve 'H' Latin harfleriyle nakşedilmiş fincanlardır. Bu fincan formları, 19.yüzyıl Avrupa fincanları form özelliği göstermektedirler. Kulpsuz olanlara göre daha kalın porselenden ve geniş ağızlıdırlar. Katalog no: 139 (resim: 456-467) olan bu fincanlar 6 cm. çapında ve 4 cm. yüksekliğindedir. D.S.M.P.K'nunda da aynı formda kahve fincanları yer almaktadır.

T.S.M.P.K.'nunda özellikle zarfla kullanılmak üzere üretilen, katalog no:140 (resimler: 468-478) olan kulpsuz fincanlar 3. 5 cm. çapında olan eserlerdir. 32 adet olan bu imzasız fincanlar, yukarıdan aşağı daralan form özelliği gösterirler. Çok ince porselenden üretilmişlerdir.

Koleksiyonda yer alan katalog no:141 (resim: 479-504) olan diğer bir grup kahve fincanları da benzer özellik gösterirler. Çoğu tarihsiz olan bu fincanların sayısı 33'tür ve boyut olarak diğer gruptan biraz daha büyüktürler, çapları 5. 8 cm'dir.

Koleksiyonda ayrıca katalog no:142 (resim: 505-507) olan bisküvi porselenden yapılmış, silindir biçimli kahve fincanları vardır. Bunlar 5 cm. çapında ve 6 cm. yüksekliğindedirler.

Çay takımları, çaydanlık Günümüzde kullanılan fincan formunun M.Ö 1800'lü yıllara tarihlenen ilk arkaik örneği, Asur Medeniyeti'ne ait Kültepe kazılarında bulunmuştur. Tek kulplu pişmiş topraktan yapılan bu seramik örneğinin alt kısmı üçgendir ve bir kaideye oturtularak kullanılmış olduğu düşünülmektedir. [5]

Antik Yunan'a ait (M.Ö 756-146) alçak kaideli, silindirik gövdeli, çift kulplu şarap kâseleri ise 'Scyphus' adını alırlar[6] ve derin gövdeli yukarıya doğru genişleyen bir forma sahiptirler. Yine Antik Yunan'da kullanılan kaidesiz, düz dipli 'Calathus'[7] adı verilen süt kapları çay fincanlarının bugünkü formuna daha yakın kaplardır. Fincanlar Osmanlı'da en çok kullanılan kaplardan olmuşlardır. Belgelerde çok renkli fincan, yeşil fincan, salep fincanı, Acem fincanı, armudi fincan, bülbül fincanı, tabaklı güllü paşa fincanı gibi işlevlerine ve renklerine göre farklı sınıflandırılmış fincan tiplemeleri vardır. Bunlar genellikle minyatürlerde görüldüğü üzere mavi-beyaz dekorlu kulpsuz fincanlardır.

Çaydanlık Formu ise Uzakdoğu kökenli bir form olup, zaman içerisinde giderek daha yalın bir görünüme dönüşmüştür.

T.S.M.P.K.'nunda farklı boyutlarda kulplu ve tabaklı, 7 adet çay fincanı vardır. Bunların fincan ağız çapları 8. 8 cm. ve 13 cm. arasında değişmektedir. Belli bir gruba girmeyen ve tek parçalar halinde bulunan bu fincanların takımlarına ait diğer parçaların kırılmış ve atılmış oldukları düşünülmektedir. (katalog no.143, 144, 145, 146 resimler: 508-517)

Koleksiyondaki en geniş çay takımı, tamamı 30 adetlik padişah portreli fincanlar serisidir. Form olarak yuvarlak, yüksek dipli ve alt kısımları dardır. Tabakları ve kulpları vardır. Katalog no 147 resim: 518-533) olan bu gruptaki fincanların çapları 9 cm. ve tabakların çapları 15. 4 cm'dir.

Yine koleksiyonda, çaydanlık, sütlük, şekerlik ve fincanlardan oluşan parçaları ve farklı bezemeleri olan, 2 farklı çay takımı vardır. Bunlardan birisi 13 adet parçadan oluşmaktadır. (katalog no:148 resim:534-538) Çaydanlığı ve şekerliği kubbeli kapaklı, bezeme ve form özellikleri açısından diğer takıma göre daha arabesk özellikler göstermektedir. Çaydanlık 24 cm. yüksekliğinde v e 43 cm. genişliğindedir.

Diğer takımın parçaları daha fazla eksiktir. Form özellikleri açısından rokoko etkiler taşımaktadırlar. Boyutları ise diğer takımla benzer özellikler göstermektedir. (katalog no:149 resim:539-541)

Koleksiyonda bulunan birer adet düz beyaz ve Sultan II.Abdülhamid armalı sütlük, şekerlik ve çaydanlık form özellikleri açısından ikinci takımla birebir eş değerler göstermektedir. Her parçanın yapım tarihi farklıdır. T.S.M.P.K.'nun da fincan örneği olmayan bu serinin, D.S.M.P.K.'nun da çapı 6 cm. olan bir adet örneğinin olması ve bununda yapım tarihinin farklı olması, bu serinin her sene tekrar üretiminin yapıldığını ve koleksiyonun çok sık kullanıldığını göstermektedir. (katalog no:150-152 resim:542-544)

Tatlı Hokkaları Osmanlı İmparatorluğu'nda 18.-19. yüzyıldan önce reçellikler kullanılmaktaydı. 19. yüzyıldan sonra reçeller daha katı bir özellik alarak 'tatlı' olmuş ve kullanım kapları da artık bardak değil, tatlı hokkası ya da şekerlik, sakızlık, şerbetlik, şerbet kupası, şerbet küpü gibi isimler almışlardır. Daha önceleri gümüşten yapılan örnekleri olan bu formlar, genellikle aşure servisi için kullanılmışlar ve çift olarak yapılmışlardır. Kapaklı ve tabaklı modelleri bulunmaktadır.

Koleksiyonda yer alan hokka takımları, aslında tamamının bir adet tepsi, iki adet kapaklı ve tutamaklı kupadan meydana geldiği düşünülen takımlardır. Ancak bazılarının tepsisi, diğer eş kupası ya da bazılarının kapakları eksiktir. Kupaların ağız çapları 6. 5 cm.ile 12. 5 cm. arasında, çevreleri ise 11 cm. ile 18 cm. arasında değişmektedir. T.S.M.P.K.'nu kayıtlarında tabaklı ve kapaklı olan bazı takım parçaları, 'Fincan maa tabak', 'kapaklı bardak' 'kulplu kupa ve tabak' 'kupa' gibi farklı isimlerde görülmektedirler. Biz çalışmamızda herhangi bir kavram karışıklığı yaratmamak için hokka takımlarına ait bu tip parçaları sınıflandırırken hepsine, genel bir ifade ile 'hokka takımı' demekteyiz.

Katalog no. 153, 154, 155 (resimler: 545-559) olan eserler çift kupalıdır. Form olarak katalog no: 153 ve 156 olan hokkalar, aşağıdan yukarıya daralan bir form özelliği gösterirler. Kulplu ve kapaklıdırlar. Kapak tutamakları çiçek formundadır. Tabakları yuvarlak formludur. Ancak bu hokkaların kalıplarında bozukluklar görülmektedir. Kapak ve gövdeler birbirleri üzerine tam olarak oturmaz. Genel olarak bu hokkaların, üzerinde yüzeyleri dört eşit parçaya ayıran paftalar yer almaktadır. Yükseklikleri 11 cm. ve hokkaların ağız çapları 6. 5 cm.'dir.

Katalog no. 159 (resim: 562-563) olan hokka takımı, iki hokka ve bir tepsiden oluşmaktadır. Tepsinin genişliği 29 cm, hokkaların ağız çpları 11 cm. ve yükseklikleri 15 cm.'dir. Tepsi tutamk yerleri girintili ve kenarları yükseltilmiş bir forma sahiptir. Hokkalar yuvarlak formlu ve kapaklıdırlar.

Katalog no: 155 (resim: 551-553) olan bir diğer eser ise kulpunun daha girift bir şekil aldığı, kapak tutamağının ise üç yapraklı yonca biçiminde olduğu ve ağzın yukardan aşağıya daraldığı bir form özelliği göstermektedir. Bu tip hokkaların ön ve arka yüzlerinde birer iri pafta yer almaktadır. Tabakları ise üç yapraklı yonca formundadır ve üçgen köşeleri yuvarlatılmıştır. Yükseklikleri 13. 5 cm. ve hokka ağız çapı 7. 7 cm.dir.

Katalog no: 154, 157 ve 158 olan hokkalar ise hepsi birbirlerinden farklı boyut ve form özelliği gösterirler. Katalog no:154 (resim: 548-550) olan hokka, yuvarlak ve orantıları olarak mükemmel kalıp formları olan eserdir. Kapağı kubbe biçimindedir ve diğer hokka kapaklarına göre daha yüksektir. Gövde ve kapak daha yuvarlak biçimlidir. Kulp ve tabak sade ve düz formlu, kapak tutamağı ise diğerleri gibi girift değil, düz formludur. Bardak çapı olarak diğerlerine göre daha geniş olan bu formun tabağı, diğerlerinin tabağına göre daha küçük görünmektedir. Yüksekliği 18 cm. ve hokka çapı 10. 7 cm. dir.

Katalog no: 157'nin (resim: 558-559) ise alt tarafı dar ve dilimli olup, ağız kısmı geniştir. En yuvarlak, yüksekliği en az ve tabak çapı en geniş olan form budur. Hokka ağız çapı: 12. 5 cm, yüksekliği 13 cm.'dir. Katalog no.158 (resim: 560-561) iki kulplu olmasıyla diğerlerinden ayrılır. 7.5 cm'lik ağız çapı ile diğer hokkalardan daha küçüktür. Tabağı ve kapağı ve bir eşi bulunmayan bu hokkanın sözü geçen parçaları kırılmış olmalıdır.

Sigaralıklar Koleksiyonda dikdörtgen, oval, kare ve farklı biçim özelliği gösteren çok farklı tipte sigaralıklar bulunmaktadır. Oval, kare ve dikdörtgen formlu olanların boyutları genişlikleri 18 cm. ile 6 cm. ve uzunlukları 21. 5 cm. ile 11. 5 cm arasında değişmektedir. Bu objeler T.S.M.P.K.'nu kayıtlarında 'sigara tablası', 'tabla', 'sigaralık', 'sigara küllüğü' gibi farklı isimlerde gösterilmektedirler. Biz çalışmamızda herhangi bir kavram karışıklığı yaratmamak için bu tip parçaları sınıflandırırken hepsine, genel bir ifade ile hepsine 'sigaralık' demekteyiz.

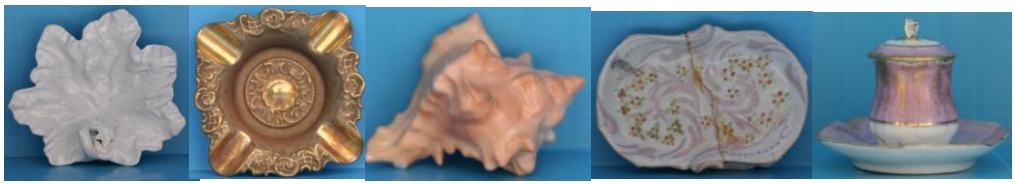
Katalog no: 178 (resim: 629-631) olan oval formlu sigara tablasının kenarları tırtıklı, etrafı dilimli ve ajurludur. Grubundaki tek örnektir. Bu gruptaki bazı eserlerin kullanım amaçları tam olarak belirlenemediğinden bunların, sigara tablaları olduğu düşünülmüş, ancak işlevlerinin yemişlik'te olabileceği görüşü kabul edilmiştir.

Yine katalog no: 179 (resim: 632-535) olan tabla, eşkenar dörtgen formundaki iki örnekten biridir ve oldukça yalın bir form özelliği göstermektedir.

180 katalog no'lu (resim: 636-638) tabla ise, uzun dikdörtgen formunda ve etrafı altın yaldız kabartmalı bir özellik gösterir.

Ayrıca koleksiyonda yaprak formunda, kare, salyangoz, oval ve bardak biçiminde farklı özellikler gösteren formlarda bulunmaktadır. (katalog no: 179, 181, 182, 183, 184, 185 resim: 632-646)

Tepsiler Tepsi formunun ilk örneklerine Antik Yunan'da rastlanmaktadır. Bunlar 'Ferculum'[8] adı verilen dikdörtgen biçimli büyük servis tepsileridir. Belgelerden Osmanlı'da ilk tepsi kullanımının ise, 1582 yılında çini tüccarları loncasının saraya sunduğu armağanlar ile başladığı anlaşılmaktadır. Genel olarak tepsi, içinde yemek pişen ya da servis yapılan yapılan objelerdir. Ancak, günümüze ulaşabilen bu tarz seramikler yoktur. Belgelerde geçen tepsi teriminin fincan tabağı ya da altlığa denk geldiği düşünülmektedir. Koleksiyondaki tepsiler oval, dikdörtgen ve yaprak formunda eserlerdir. Genişlikleri 56 cm. ve 32 cm. arasında ve uzunlukları ise 45 cm. ile 27.5 cm. arasında değişmektedir.

186 katalog no'lu (resim: 649-652) asimetrik formdaki tepsinin, üst kısmı yukarıya doğru kıvrımlı, alt kısmı ise girintili bir form özelliği göstermektedir. Gurubundaki tek örnek olan bu eserin iki yanındaki kulpları, ağaç dalı biçiminde saç örgüsü formunda yapılmıştır. Hokka takımının tepsisi olma ihtimali olan bu parçanın, diğer takım parçalarının kırılmış olduğu düşünülmektedir. Bu formdaki ancak farklı bezeme unsurları taşıyan bir diğer örnek, katalog no: 190 (resim:662-663) olan tepsidir. Boyutları aynıdır ve bununda yine bir hokka takımının tek kalan tepsisi, olduğu düşünülmektedir.

Katalog no:187 (resim:653-655) kenarları düz dikdörtgen bir form özelliği gösterir. Bununda yine aynı boyutlarda ancak bezemesi farklı bir diğer örneği katalog no:191 (resim:664-665) olan parçadır.

Katalog no: 188 (resim: 656-657) ovaldir, sade bir form özelliği gösterir. Katalog no: 189 (resim: 658-661) ise üç yapraklı yonca formundadır, köşeleri yuvarlatılmıştır.

Testiler Gaga ağızlı seramik testilerin ilk örneklerine M.Ö 3000'lerde Eski Tunç Çağı'nda Anadolu'da rastlamaktayız. Daha sonra M.Ö 1800'lerde Asur Medeniyetine ait Kültepe kazılarında ise, gaga ağzın daha uzadığı ve forma ayak eklendiği görülmüştür. [9] Günümüz ibrik formuna en yakın form ise İran menşeilidir. Çin bu formu Orta Doğu'dan esinlenmiş ancak form, dünyaya Çin menşeili olarak lanse edilmiştir. Ayrıca Orta Asya Türk Medeniyetleri'nden 6.-8. yüzyıllara tarihlenen Taraz'lar da gaga ağızlı seramikler kullanmışlardır.

Osmanlı'da 16.yüzyılda üretilen İznik yapımı seramikler ise, gövde kısmı aşağıdan yukarıya genişleyen, ağız kısmı oldukça geniş, 20.30 cm. civarlarında yükseklikleri olan form özellikleri gösterirler. Testiler, Türk geleneksel yemek kültüründe yer alan ve yemeklerden sonra mutlaka tatlı yemek alışkanlığına bağlı olarak üretilen formlardan biridir. Özellikle sarayda, Muharrem ayında yapılan sulu aşure ya da boza sunumu yapmak için kullanılmışlardır. Yapımından daha sonra eklenen kapakları olanlarda vardır.

Bu testi formuna oldukça benzeyen ancak armut biçimli, ince uzun boyunlu, geniş ağızlı ince uzun kıvrık emzikli ibrikler ise 15. yüzyıldan itibaren Çin'de şarap sunmak için kullanılırken, Osmanlı'larda yemek sırasında el yıkamak için ya da abdest almak için kullanılmışlardır.

Koleksiyondaki testiler ise gaga ağızlı, yüksek boyunlu, geniş karınlı, tek kulplu form özellikleri gösterirler. Genel olarak kapaksızdırlar. (katalog no: 192, 194, 195, 196 resim: 666- 681) Boyutları; 16 cm. ve 46 cm. arası yükseklikte ve gövde çevreleri ise yaklaşık 26 cm. genişliktedir. Bu objeler T.S.M.P.K.'nu kayıtlarında 'desti','testi' ve 'aşurelik' olarak farklı isimlerde tanımlanmışlardır. Biz çalışmamızda herhangi bir kavram karışıklığı yaratmamak için bu tip parçaları sınıflandırırken hepsine, genel bir ifade ile hepsine 'testi' demekteyiz.

Ancak katalog no: 193 olan kapaksız büyük boy testinin, müze koleksiyonlarındaki benzer İznik seramikleri örnekleri göz önüne alındığında, bu formunda gerçekte kapaklı olması gerektiği, ancak kapağının kırılmış ya da kaybolmuş olabileceği düşünülmektedir.

Sürahiler Sürahi formunun silindirik gövdeli, keskin omuzlu, yüksek silindirik boyunlu, düz kulplu benzer ilk örneklerine 12.-13.yüzyıllar'da Büyük Selçuklu'da rastlanmaktadır. Bunlar 27.-30 cm. yüksekliğinde seramiklerdir. 14.yüzyılda Osmanlı'da kullanılan sürahi formları ise minyatürlerde görüldüğü üzere uzun boyunlu, yuvarlak gövdeli, kapaksız, mavi-beyaz Çin porselenleridir.

Formlarda 1545'lerden sonra yükseklikleri artan ve 1575'lerden sonra ise boyun kısmından yükseklikleri azalan ve armudi gövde yerine yuvarlak gövde formunun ön plana çıktığı örnekler görülmeye başlanmıştır.

Osmanlı İznik çinilerinde örnekleri görülen ve bugün dünya müzelerinde yer alan yaklaşık 40 cm.lik sürahilerin bazılarının ağız kısmına sonradan eklenmiş metal kapaklar bulunmaktadır. Bunlar değerli objeler olarak kabul edilen porselenlere zamanla oluşan kırıkları kapatmak için uygulanmışlardır.

T.S.M.P.K.'nunda 4 tip sürahi formu bulunmaktadır. Koleksiyonda yer alan sürahilerin genel olarak yükseklikleri 26 cm. ila 35 cm. ve gövde çevreleri 35 cm. ila 43 cm. arasında değişmektedir ve şişkin gövdeli-kısa boyunlu olan form örnekleri daha çok sayıda, ince-uzun boyunlu kısa-şişman gövdeli olan form örnekleri ise daha az sayıda yer almaktadır.

Katalog no: 197, 198, 199, 202, (resim: 682-711) olan sürahiler, yükseklikleri 28 cm, gövde çevreleri 43 cm. ve ağız çapları 28 cm. olan şişkin gövdeli, boyun kısmı daralan ve kapaklı formlardır. Kapakları çiçek formlu tutamaklıdır. Boyun kısımları bezeme yapmak üzere paftalara ayrılmıştır ve 4 köşelidir. Köşelerde çıkıntıları vardır, ayakları alçaktır.

Katalog no:200 (resim:698-700) örneğindeki uzun ince ya da kısa boyunlu formların, kapaksız modellerine, İznik çinilerinin 1530 tarihlerine denk gelen üretimlerinde (5.) rastlanmaktadır. Çeşitli dünya müzeleri koleksiyonlarında karşılaştığımız bu formdaki sürahilerin yükseklikleri ise genellikle 35 cm. civarlarındadır.

Katalog no:201 (resim:701-705) olan bir diğer tip sürahi, tabanı tamamen zemine oturan, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen ve gövdenin boyun kısmına geçişinde çıkıntı yapan bir form özelliği taşırlar. Çıkıntılar 4 köşelidir, boynu kısadır ve kapaklıdır. Kapak tutamağı oldukça yüksektir. Sürahinin yüksekliği 35 cm. ve çevresi 35 cm.'dir.

Katalog no: 203 (resim:709-711) koleksiyondaki diğer bir tip sürahidir. Diğerlerinden daha küçüktür. Çok kısa bir tabanı vardır. Yuvarlak gövdeli ve ince uzun boyunludur. Küçük ve tutamaklı bir kapağı bulunmaktadır. 26 cm. yüksekliğindedir ve 43 cm. gövde çevresi vardır.

Yemişlikler Asur Medeniyeti'ne ait Kültepe kazılarında bulunan M.Ö.1900 yıllarına tarihlenen altı kulplu pişmiş toprak meyvelik, bu formun ilk arkaik örneğidir.[10] Yine, Antik Yunan'da (M.Ö.756-146) en çok kullanılan içki kabı formlarından 'Kyliks' [11]de benzer yemişlik formunun arkaik örneklerindendir. Bu formda, yaygan gövde ve çift yatay kulp en belirgin özelliktir. Yine Batı Anadolu Karia kazılarında bulunan M.Ö. 750-680 dönemine ait meyvelik, geç geometrik çağ seramiklerindendir. T.S.M.P. K.'nundaki meyveliğin kulpsuz, daha kalın ayaklı ve geometrik bezemeli örneği olan bu ayaklı tabak, söz konusu formun yüzyıllardır Anadolu'da kullanıldığını göstermektedir. Yemişlik formunun daha kısa ayaklı, geniş gövdeli bir benzeri 16.yüzyılda, İznik seramiklerinde görülür. Bu formun Osmanlı madeni objelerinden, özellikle de tombaklardan esinlendiği düşünülmektedir. T.S.M.P. K.'nunda bu forma benzer yüksek ayaklı, yuvarlak gövdeli, çapı 26 cm. ve yüksekliği 19 cm. olan 5 adet eser bulunmaktadır. (katalog no: 204 resim: 712-715)

T.S.M.P.K.'nundaki diğer tip yemişlik formları ve boyutları birbirlerinden farklıdır. Katalog no: 205 (resim: 716-718) olan yemişlik, geniş kare bir taban ile iki yandan tutamaklı ve çevresi ajurlu bir çanağın, X biçimli yüksek çapraz bir ayak ile bağlandığı farklı bir form özelliği gösterir. Yüksekliği 17 cm. ve genişliği 14 cm.dir. Form olarak, Antik Yunan'da kült işlevli olarak kullanılan ve 'Perirrhanterion' olarak adlandırılan kaplara benzemektedir.

Koleksiyondaki bir diğer yemişlik formu, uç tarafı tavus kuşu şeklinde ve tabak kısmı, tavuskuşunun kuyruğu biçiminde olandır. Koleksiyondaki tek örnek olan bu formun uzunluğu uzunluğu 10 cm. genişliği 22 cm.dir. (katalog no: 206 resim:719-720)

Kutular Dünya koleksiyonlarında örneklerini sıkça gördüğümüz porselen kutuların kullanım amaçları mücevherlik, bonboniyer, hattat kutuları, daha küçük boyutlular da ise pudralık, enfiye saklama gibi nedenler olabilmektedir. Çok çeşitli formlarda karşımıza çıkan kutuların T.S.M.P.K.'nun da rastladığımız kutu formları ise 4 yüksek ayaklı, kapaklı, (katalog no:207 (resim:721-732) ve katalog no:209 (resim:739-744) oval (katalog no: 208 (resim:733-738) ya da yuvarlak formlardır (katalog no:210 (resim:745-746) 13x7, 20x12 ölçülerindeki kutular dikdörtgen prizma şekillidirler. Ebatlarından mücevher saklama amacıyla kullanıldığı anlaşılan bu kutuların, kalıplarında simetri açısından bozukluklar olduğu görülmüştür. Bazı örneklerinde yan yüzlerde ebat açısından asimetri olduğu, kapakların gövdeye birebir oturmadığı gözlenmiştir.

Lavabo Katalog no: 216 (resim: 762) olan bu lavabonun form olarak benzerlerinin 17.yüzyıldan itibaren Avrupa Sarayları nda kullanıldığı bilinmektedir.

Lazımlık T.S.M.P.K.'nunda yer alan lazımlık formu, özellikleri açısından ilk örneklerine Antik Yunan ve Roma dönemi kaplarında rastladığımız 'Calathus' isimli formu anımsatmaktadır. Kaidesiz, düz dipli ve içbükey profilli olarak üretilen bu Antik Yunan kapları, şarap, süt gibi sıvı maddeler için kullanılmıştır. Formun bereket çağrışımı yapması nedeniyle Artemis, Meter'ler ve Zeus Serapis kültlerine ve ikonografilerine girdiği bilinmektedir. Koleksiyonda yer alan katalog no:218 (resim: 766-768) olan eser, ağzı geniş ve açık, kulplu, yukarıdan aşağıya doğru daralan bir formda ağız çapı 13. 5 cm. ve yüksekliği 12. 5 cm. olan bir objedir.

Tıbbi Ecza Kavanozu Literatüre ‘Albarello’ olarak geçmiş bu formun en erken örneklerini 10.yüzyıl İran Medeniyetine ait seramik kültüründe görmekteyiz. Tamamen İslam medeniyetlerine ait bir tasarım olarak karşımıza çıkan albarellonun ilk örneklerinde kullanım amacının vazo, rulo kağıt saklama kabı gibi işlevler olduğu bilinmektedir. Ancak formun kullanım amacı zamanla tıbbi ecza objesi ve baharat saklama olarak işlev değiştirmiştir. 12.yüzyıldan itibaren en çok kullanılan formlardan biri haline gelen bu kabın ağız yüksekliğinde farklılaşmalar görülmesine rağmen, genelde gövde kısmının boyutları fazlaca bir farklılık göstermemiş yaklaşık 15-17 cm.arasındaki yükseklikte üretilmişlerdir. Ağız kısmının yüksekliği erken örneklerde daha alçak olmasına rağmen, zamanla yüksekliğin arttığı görülmektedir. Bezemeleri genellikle kazıma, kabartma, lüster, sırüstü gibi tekniklerle yapılan bu formların motiflerinin de İslam kaynaklı geçmeler, düğümler, rumiler, sarmallar gibi desenlerden oluştuğu görülmektedir. Desenlendirmede kiremit kırmızısı, siyah, beyaz, mavi gibi renkler kullanılmıştır.

Bazen daha yuvarlak hatlı ve iki kulplu olarak karşımıza çıkan bu ecza saklama kapları, raflara dizildikleri zaman güçlü bir dekoratif etki yaratmış, hatta bu kaplar Rönesans sanatçıları tarafından resmedilmişlerdir. Örneğin Filippino Lippi’nin San Gimignano kentindeki 1482 tarihli ‘Meryem’e Müjde’sinde altın rengi perdahlı, asma yaprağı ve sapı desenli üç mahfaza Meryem’in odasının raflarını süslemektedir. Resimde tasvir edilen bir albarello, kanat şeklinde kulplu bir vazo ve ayaklı bir maşrapanın ağızlarının sıkıca parşömenle örtülmesi bunların içinde baharat ya da kokulu maddeler saklandığını göstermektedir. [12]

Günümüze kalan tıbbi ecza kavanoz örneklerinin çoğu çift kulplu kavanoz ya da maşrapalar olup, beyaz üstüne koyu kobalt mavisi renkte hayvan ve yaprak tasarımlı örneklerdir. Örneğin Avrupa’ nın ilk imzalı çömleği olan Floransa’daki Santa Maria Nouva Hastanesi için imal edilen 15.yüzyılın ilk çeyreğine ait çömlekçi Giunta di Tugio’nun üç yıldızlı damgası ile imzalanmış kabartma mavi boyalı kavanoz bu forma en önemli örneklerden biridir. [13]

19.yüzyıla kadar üretilen çeşitli örneklerini gördüğümüz bu formun 15.yüzyılın ilk çeyreğinde batı ülkeleri için yapılmış armalı, ancak İslam motifli mavi-beyaz Suriye menşeli örnekleri, mavi-beyaz renkli ancak gövdesi daha geniş, boyun kısmı daha enli örnekleri çeşitli müzelerde yer almaktadır. 15.yüzyılın ilk yarısından itibaren Valencia-İspanya’nın ve 15.yüzyılın ortalarından itibaren de Floransa-İtalya’nın albarello’ların önemli üretim merkezleri olduğu görülmektedir. Osmanlı’da ise aynı dönemlerde bu formun benzerlerine rastlanmaz. Ancak bunlara benzeyen formda silindir biçimli, ağzı açık, kulplu sıvı içecek kapları imal edilir. ‘Maşrapa’olarak adlandırılan objelerin Divan-ı Selimi (1515-20) minyatürlerinde bir niş içersinde betimlenen ilk örneklerinin saksı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

T.S.M.P.K..'nunda yer alan katalog no: 219 (resim: 769-771) olan eser, koleksiyondaki tek örnektir. Silindir şeklindedir. 16 cm. yüksekliğinde, 7 cm. ağız çapındadır. Kulpsuz ve kapaksızdır. Ancak kapağın gövdeye oturma haznesi olması kapağının kırılmış olduğunu düşündürmektedir.

Tükürük Hokkası Gövdesiyle boynunun birleştiği yeri belirten kısmı ve formun küçüklüğü, bu objeyi maşrapa formuna benzetmektedir. Formun çok eski seramik kaplardan esinlenildiği düşünülebilir. Frig'lere ait Alişar kazıları'nda bulunan ve M.Ö.800'lü yıllara tarihlenen pişmiş topraktan maşrapa formu koleksiyondaki objenin, bilinen ilk arkaik form örneğidir.[14] Oldukça geniş ağızlı ve tek kulplu maşrapanın daha geç dönem örnekleri, farklı prototiplerde Antik Yunan seramiklerinde de görülür.

Çin'de ise 'Shadou Kavanozu' adı verilen yuvarlak gövdeli, daha yayvan ağızlı benzer formlar üretilmiş ve bunlar da tükürük hokkası ya da çöp kapı görevi görmüşlerdir. Osmanlı'da ise, 1520'lerde İznik'te üretilmeye başlanan benzer formlara rastlanır. Bu örnekler ise Timuri döneminde ortaya çıkmış, sonra Safeviler ve Osmanlı'lar tarafından da benimsenmiş madeni ya da toprak içki kaplarının formlarına benzemektedir. Koleksiyonda katalog no:220 (resim: 772-774) olarak yer alan eser, 7. 5 cm. ağız çapında, kaide çapı:8 cm ve yüksekliği ise 8. 5 cm bir eserdir.

Sosluk Daha önceki dönemlerde benzer formlarına rastlanmayan ağız kısmı girinti çıkıntılı olan bu sosluk formunun karşılaşılan ilk benzer örnekleri, daha büyük boyutlu olarak ve belki de farklı kullanım amacıyla 1800'lü yıllarda üretilen Fransız 'Chantilly' porselen fabrikası ürünleridir. Koleksiyonda yer alan eserin katalog no:221 (resim: 775-776)'dir. Yüksekliği 12 cm, çapı: 5 cm ve çevresi 13 cm.'dir.

Soba

Katalog no: 222 (resim: 777-778) olan 95 cm. yükseklğinde ve 43 cm. genişliğindeki bu sobanın yurtdışındaki müzelerde 'Hollanda yapımı' bazı örneklerine rastlanmıştır.

Kalemlik Katalog no:224 (resim: 780) olan 9. 5 cm. yüksekliğinde ve 16 cm. genişliğindeki bu formun, daha önceki dönemlere ait herhangi bir benzerine rastlanmamıştır.

Sefer tası formu ilk defa Çinliler ve Japonlar tarafından kullanılmıştır. En altaki kaba koyulan sıcak su, üst taraftaki kapların sıcak kalmasını sağlamaktadır. [15]Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre, bu kaplar harem kadınlarının mesire yerlerini ziyaretlerinde kullanılmışlardır. Bu formun benzer örneklerine, Fransız porselen fabrikalarının 19.yüzyıl ürün kataloglarında rastlanmaktadır.

Koleksiyondaki 225 katalog no'lu (resim: 781-783) sefer tası, bu gruptaki tek örnektir. Tek kapaklı beş adet tencerenin üst üste koyulması ile elde edilen bir form özelliği göstermektedir. Tencerelerin çapı 17 cm olup, yüksekliği cm 42. 5 cm'dir.

Şerbet Küpleri Katalog no:226 (resim no: 784-791) olan 44.5 cm. yüksekliğinde, ağız çapı: 16 cm. ve çevresi 80 cm. genişliğindeki bu formun benzer örneklerine, Fransız porselen fabrikalarının 19.yüzyıl ürün kataloglarında rastlanmaktadır.

Tuzluklar

Katalog no:228 (resim no: 793-794) olan 13 cm. yüksekliğinde ve 8 cm. çapındaki ve katalog no: 227 (resim no: 790-792) olan 12 cm. yüksekliğinde ve 5 cm. çapındaki tuzluk formlarının benzer örneklerine, Fransız porselen fabrikalarının 19.yüzyıl ürün kataloglarında rastlanmaktadır.

Dekoratif amaçlı olarak ise vazolar, duvar tabakları, levhalar, çiçeklikler, vazo kaideleri, duvar çinileri, tablo çerçeveleri, saatler üretilmiştir.

Vazolar: 9.yüzyılda Samerra'da yapılan kazılarda, altın ve gümüş vazoları anımsatan seramikler bulunmuştur. Beyaz zemin üzerine kırmızı, sarı, mavi ve yeşil renkler veren metal oksitlerle boyanan seramikler, İslamiyetin ilk yıllarından itibaren Irak'ta çok gelişmişler ve en önemli üretim merkezi Bağdat olmuştur. Anadolu Selçuklu döneminden günümüze ulaşan vazo örnekleri çok azdır. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenen sırsız Selçuklu vazoları kalıplama tekniği ile dekorlanmışlardır.[16]

Yıldız porselen fabrikasında dekoratif amaçla üretilen **vazolar**, en fazla üretimi yapılan ve koleksiyonda en fazla sayıda yer alan gruptur. Fabrikada büyük salonları süslemek, hediye olarak verilmek amacıyla görkemli vazolar üretilmiştir. Bunlar genellikle çift olarak yapılmışlardır. Çoğu da kapaklı olup, çeşitli boyları mevcuttur. Büyük boyutta olan vazolar üç parça halindedir. Ayak, gövde ve boyun kısımları metal bir eksene vidalanarak birbirine bağlanmıştır. Vazoların kaidelerinin genellikle dökme demirden olduğu ve Avrupa porselenleri kaideleri kadar yüksek olmadığı görülmüştür.

Koleksiyonda farklı tipte ve boyutlarda vazolar bulunmaktadır. Vazoların en küçüğü 12 cm. yüksekliğinde (katalog no: 24) ve en büyüğü 117 cm. yüksekliğindedir (katalog no.56). Genellikle 50-100 cm arasındaki orta boyutlu vazolar tek veya iki parça halinde üretilmiştir. Bunun yanında 30 cm civarında daha ufak boyda vazolar, sayıca en büyük grubu oluştururlar.

Katalog çalışmasında formlarına göre sınıflandırılan vazolar alt grupları itibari ile de bezemelerine göre ayrılmışlardır. 1. Grubu; **Dar ve Uzun Boyunlu Vazolar oluşturmaktadır.** Bunlar, katalog no: 1 ve 14 arasındaki vazolardır. Form olarak gövde kısımları geniş ve basık, yukarıya doğru yükselen uzun silindirik boyunlu bir form özelliği gösterirler. Genellikle gövde ve boyun arasında bir boğumu vardır, ağızlı açık ve dışarıya dönüktür. Taban kısımları kalıncadır ve zemine oturmaktadır. Genellikle yükseklikleri 35 cm. ila 45 cm. arasındadır. Ancak katalog no:3, 4, 5 (3. 7. 14.) (resim: 5-12) olanlar diğerlerinden oldukça büyük olup, yükseklikleri 100 cm. civarlarındadır. Katalog no:9-12 arasındaki armudi gövdeli formların, boyun kısmı daha kısa olan benzer formları Çin'de Tang Hanedanlığı döneminde 'Yuhuchunping ya da şişe ağızlı vazolar' adı ile üretilmişlerdir. Katalog no:10 (resim: 27-29), 14, 15 (resim: 37-42) (9.10.11.) no'lu eserlerin formları, 15.yüzyılın sonlarına ait armut biçimli, alçak tabanlı Çin vazoları formuna benzemektedir. Yine bu dönemlerde Osmanlı'da bu formlara benzer objelerin sürahi olarak kullanıldığını gösteren minyatürler T.S.M.K.'nde bulunmaktadır.

Katalog no:1 ve katalog no:6 (resim: 1,13) olan ince uzun boyunlu ve boynu boğumlu vazolar, İznik'te 1530'lu yıllardan itibaren üretilmeye başlanmıştır.

2. grup **Kısa Boyunlu-Uzun Gövdeli Vazolardır.** Bunlar katalog no'su 16-23 (resim: 43-65) arasındaki vazolardır. İşlevsel olarak, içlerine tek gül ya da lale koyulan vazolar, 'laledanlar'dır. Formları birbirlerinden oldukça farklıdır. Genellikle boyunları oldukça kısa, gövdeleri ince uzundur ve yükseklikleri 20 cm. ile 30 cm. arasında değişmektedir. Ancak katalog no:18 gibi (resim: 47) 68 cm. yüksekliğinde daha büyük boyutlu olanları da vardır.

Katalog no: 19, 20 ve 22 (resim: 50-62) gibi tamamen kulpsuz ya da katalog no: 17 (3.) gibi tek kulplu olanları vardır. Katalog no: 19'in (resim: 50) formu (2.) porselende ilk kez 17.yüzyılda Çin'de 'yen-yen' vazolar adı ile üretilmeye başlanmışlardır. 75 cm. boyunda olanları da vardır. Katalog no: 17'daki (resim: 45) örnek, koleksiyondaki bu formdaki tek örnektir. Vazo 21 cm. yüksekliğindedir (3.) ve form özellikleri açısından Çin etkilidir. Aynı formun Büyük Selçuklu yapımı örnekleri de bugün Berlin, İslam Sanatı müzesi'nde görülebilmektedir. Katalog no: 20 (resim: 53) (4.) daki form ise, 'meiping' yani 'erik ağacı baharı' adı ile ilk kez 10.yüzyılda Çin'de üretilmiş olan ve üretimi hep devam etmiş bir formdur.

Çift kulpu olan katalog no: 64 (resim: 204) olan vazo (5.) 34 cm. yüksekliğindedir. ‘Elhamra Vazosu’ olarak anılan vazonun tasarımı klasik amforalara dayanan, kanatlı bir vazo türüdür. Oldukça geniş bir gövdesi olan vazonun yanlardan çıkan iki kanadı ile gövde ve boyun birbirlerine bağlanırlar. Bugün, Granada Ulusal İspanyol Sanat müzesi’nde 14-15.yüzyıla tarihlendirilen ilk örneklerinden bir vazo, bu müzede yer almaktadır. Elhamra’da yapılan örneklerinde hayvansal figürler yer almakta ve vazoyu çevreleyen orta şeritte ‘saadet ve refah ‘ duaları yer almaktadır.

Yine katalog no: 18 olan (resim: 47) (6.) vazo, form ve boyut özellikleri açısından tektir. Art Nouveau formunda, gövdenin boyuna balık şeklinde kulplarla bağlandığı, kulplu bir form özelliği gösterir. Gövdesi aşağıdan yukarıya daralan üçgen biçimindedir ve ağız kısmı gövdenin daraldığı yerden yukarı uzanır. Ayak kısmı alçaktır. Yüksekliği 67 cm. olup oldukça büyük boyutludur.

Yine katalog no:16 (resim: 43) olan vazo tiplemesi (1.) vazonun yanlarında yer alan ve vazoyu rahatça taşımak amaçlı kulplardan ziyade, yalnızca vazoya görsellik katan tutamakları olan küçük boyutlu bir laledandır. Vazonun ağız ve taban kısmı karedir. 20 cm. yüksekliğindedir.

3.grup vazolar, **Boyunsuz-Uzun Gövdeli Vazolardır.** Bunların katalog no’ları 25-35 (resim: 68-105) arasındaki vazolardır. Bunlar genellikle uzun, kütlesel form özellikleri gösterirler. Kalın, ince uzun silindir ya da dikdörtgen prizma şeklinde olanları vardır. Ağız kısımları açık ve kaidesizdirler. Yükseklikleri genel olarak 12 cm. ila 40 cm. arasında değişmektedir. Ancak katalog no: 29 ve 34 gibi, (resim: 83,101) 90 cm. civarında yükseklikleri olan vazolar da mevcuttur.

4.grup vazolar, **Şişkin Gövdeli Vazolardır.** Kaideden yukarı doğru genişleyen armut biçimli şişkin gövdeli, kısa silindirik boyunlu ve dışa doğru genişleyen ağızlı vazolardır. Yuvarlak, ince ve zemine oturan bir tabanları vardır. Genellikle kulpsudurlar, ancak katalog no: 40’taki (resim: 117-119) vazo (3.) bu gruptaki kulplu tek örnektir ve yüksekliği en uzun olandır. Koleksiyonda yer alan bu tip vazolar katalog no’ları 36-45 (resim: 106-141) arasındaki vazolardır. Yükseklikleri 25 cm. ve 54cm. arasında değişmektedir.

Bu vazoların formunun çömlekçilikteki ilk örnekleri, Neolotik çağda M.Ö 3000'ler de Çin'de görülmektedir.[17] Bunlar form olarak oldukça geniş gövdeli, kısa ya da uzun boyunlu olabilmektedir. Boyun kısmında iki küçük kulpun yer aldığı örnekleri vardır. Daha sonra 13.yüzyıl Suriye (Rakka) seramikleri içinde de benzer formlar görülmüştür. 16.yüzyıl Osmanlı minytürlerinde bu forma yakın özelliklerde kapaklı olanları, meyvecilerin saklama kabı olarak kullandıkları form özelliği gösterirler. Bunlar 14.yüzyıl Çin üretimi 'Guan' adı verilen mavi-beyaz porselenler olmalıdır. Ayrıca 1480'e tarihlenen V&A Müzesi'nde yer alan örnekten gördüğümüz üzere bu tarihlerde kulpsuz kavanoz formları da İznik atölyelerinde üretilmiştir.

Bir diğer grup, **Kaideli Vazolardır.** Bunlar katalog no: 46 ile 64 (resim: 142-205) arasındaki vazolardır. Kaideli vazo grubunda da karşımıza pekçok farklı formda vazo çıkmaktadır. Kupa formunda olanlar (katalog no: 46, 61) (1. ve 16.), (resim: 142, 188) oldukça yüksek ve yukarıya doğru incelen kaideli, kapak ve kulpları bulunmayan şekil itibari ile kupayı andıran bir forma sahiptirler. Antik Yunan'da kulplu olarak kullanılan ve 'kantharos' [18]olarak adlandırılan şarap kâsesi formuna benzemektedir.

Katalog no: 48, 49, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 62, 64 vazo formları birbirlerine benzer. Aşağıya doğru incelen oldukça geniş bir gövdenin, üçgen ve yüksek bir kaideye oturduğu, ağız kısmı yukarıya doğru açılan, kulpsuz bir formdur. (2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.) Ancak katalog no: 55 ve 57 'deki (resim: 166, 174) örneklerin biri gövdeye bitişik kulplu, diğeri ise küpeli kulp denen yuvarlak halkaların, porselen çıkıntılarla gövdeye yerleştirildiği bir biçim özelliği göstermektedir. Bu gruptaki vazoların yükseklikleri 24 cm. ile 71 cm. arasında değişmektedir.

Katalog no:58, 63'teki **(**resim: 178, 196) vazoların boyun kısmı kulplu olan tiplerine, 16.yüzyıl Osmanlı minyatürlerinde rastlanmaktadır. Meyveci dükkanını tasvir eden minyatürden gördüğümüz üzere mavi-beyaz bu porselenler, Çin üretimi ve meyveleri saklama kabı olarak kullanılmış olmalıdırlar.

Katalog no:47, 54, 56, 59 ve 60'taki (11. 12. 13.) vazo formu, neo-klasik tarzdır. Benzerlerine Avusturya-Viyana Porselen fabrikası üretimlerinde rastlanmaktadır. Bu tipteki vazolar kaide, gövde ve boyun olmak üzere üç ayrı parçadan oluşan bir formdan meydana gelmektedir ve bütün parçalar birbirlerine demir aksamlar vasıtasıyla birleştirilmiştir. Yükseklikleri 48 cm. ile 117 cm. arasında değişmektedir. Form olarak benzeri olan kaplar Antik Yunan'da 'loutrophos'[19] adı ile anılan kaplardır. Kaplarda bu forma ek olarak yanlarda yer alan çift dikey kulp vardır. Düğün banyosu için gereken suyun taşındığı kaplar olarak kullanılmışlardır.

6. grup vazolar**, Kapaklı-Kaideli Vazolardır.** Bunlar katalog no: 65 ve 85 (resim: 206-284) arasındaki vazolardır. Bu grup içinde de birbirlerinden çok farklı formlarda vazo tipleri bulunmaktadır. 30 cm. ve 90 cm. arasındaki yüksekliklerde bulunmaktadırlar. Bu tipteki vazolar form açısından genel olarak, Atina'da yapılan Panathenaia şenliklerindeki yarışmalarda, kazananlara ödül olarak içi zeytinyağı ile doldurularak verilen 'amphora'ları andırmaktadırlar.

En büyük vazo 92 cm. yüksekliği ile katalog no: 77 (6.) (resim: 248) olan eserdir. Katalog no:65, 76 (1.ve 13.) (resim: 206, 244) olan iki vazonun kaideleri, aslan ayağı formunda ve 4 ayaklıdır. Yuvarlak ve 117 cm. çevre genişliği ile oldukça büyük bir kütle olan gövdesinin üzerinde, iki yandan iri kulplarla bağlanan geniş bir boyun yer almaktadır. Boyun üzerinde ajurlu ve çiçek formunda tutamakları olan kapak yer almaktadır. Vazoların ayak ve gövde bağlantı yerlerinde sorunlar tespit edilmiştir. Formların kalıplarında orantısal bozukluklar olduğu görülmüştür.

Katalog no: 66 (18.), (resim: 210) aşağıya doğru incelen oldukça geniş bir gövdenin, üçgen ve yüksek bir kaideye oturduğu, ağız kısmı yukarıya doğru açılan, iki yandan küpe kulpları ve kapağı olan bir formdur. Kaidesi ayrıdır ve yuvarlak değil, altıgen biçimindedir. 53.5 cm. yüksekliğindedir. Barok form özellikleri taşımaktadır.

Katalog no:67, 75 (resim: 214, 241) olan örnekte görüldüğü üzere, Madame Pompadour için Sèvres porselen tarafından üretilen 'Poutpori' tarzı vazolar, kapakları ajurlu olan ve içine çeşitli çiçeklerin koyularak, deliklerden kokuların çıkmasının sağlandığı, etrafa güzel koku yaymağı amaçlayan vazolardır. Vidalı ve altı köşeli ayakları vardır. Genelde iki yanında taşınmasını sağlayan geniş, kıvrımlı kulpları bulunmaktadır. Ancak katalog no:80 (resim: 258) olan örnekte görüldüğü üzere kulpları bulunmayan örnekleri de vardır. Yükseklikleri yaklaşık 69 cm.ve gövde çevreleri de 90 cm.'dir.

Bu formun arkaik modellerine antik seramiklerde, amforalarda rastlanmaktadır. İleriki dönemlerde Suriye'de Memlük'ler döneminde karşımıza çıkan şişkin karınlı ve iki yandan kulplu kısa boyunlu matara formu, Osmanlı çiniciğinde örnekleri görülmez.

Katalog no:68, 69, 81, 85 (11.12.14.15) (resim: 218, 221, 262, 274) olan vazolar benzer özellikler göstermektedirler. Bunlar alçak üçgen kaideli, oldukça şişkin gövdeli, yanlarında içe dönük kulpları olan, çiçek formunda tutamaklı, 30 cm. 35 cm. civarında yükseklikleri olan orta boylu vazolardır. Ancak katalog no:85'in kulpları yoktur.

Katalog no: 71, 72, 73, 74, 77, 79, 83 (resim: 230, 233, 235, 238, 248, 255, 267) olan vazolar birbirlerine benzeşen form özelliği gösterirler. Kaideleri oldukça yüksek, gövde çevreleri geniştir. Yükseklikleri 28 cm. ve 92 cm. arasında değişmektedir. Katalog no: 74 olan 28 cm. yüksekliğindeki en küçük boyutlu vazo form olarak diğerlerinden farklı özellik göstermektedir. Gövdesinin üst kısmının bombeli olması ve yüksekliğinin de 28 cm. gibi küçük bir boyut olması ile diğerlerinden ayrılmaktadır.

Katalog no:78 ve 84 ise (resim: 251, 270) yükseklikleri 60 cm. ve 70 cm. arasında ve gövde çevreleri ise 99 cm. genişliğinde olan, boyun kısmı yukarıya doğru genişleyen ve gösterişli yüksek bir kapağı olan ve gövdesi aşağıya doğru incelen bir form özelliği taşımaktadır. Ayağı dört köşe bir kaide ile birleşik olup, yuvarlak ve boğumludur. Tamamen Avrupa ve Rus porselen formlarından esinlenilmiştir. Form özellikler açısından Antik Yunan'da kullanlan 'lydion' [20]adı verilen yüksek silindirik ayaklı ve basık kürevi gövdeli özel parfüm kaplarına benzemektedir.

7. grup vazolar, **Kapaklı-Kaidesiz Vazolardır.** Bunlar katalog no:86 ve 87 (resim: 281, 283) olan vazolardır. Form olarak, çok alçak tabanlı, aşağıdan yukarıya daralan bir yapı özelliği gösterirler. İki yanından geniş tutamaklı ve kapaklıdırlar. Yükseklikleri 38 cm. civarındadır. Louvre müzesi koll. yer alan 1480-1510 civarı tarihli deri kupa-bardak, form olarak katalog no: 87 (resim: 283) olan vazoya oldukça benzerlik göstermektedir.

Tablo Çerçeveleri Parça veya tamam haldeki mevcut pek çok tablo

çerçevesinin, fabrikanın 11.13. ve 15. yıllarında yapıldığı tarihlerden anlaşılmaktadır. Çerçeveler yekpare değildir. Parça halinde birbirine monte edilmişlerdir. 32 cm. uzunluğunda dikdörtgen parçaların köşelerde de 11 cm'lik üçgen şeklinde yapılmış olanlarıyla birleştirilmesinden meydana getirilmiştir. Tam vaziyette olanları, kenarlarda yan yana iki dikdörtgen levha ilavesiyle, 95x95 cm. veya ortalarına birer parça konulmasıyla 60x60 cm. ölçülerindedir. Pek çoğu dağılmış, vidalarından ayrılmış vaziyettedirler.
Katalog no: 212 (resim: 751-754)

Levhalar 30x32, 27x35 civarında ölçülere sahip levhalar, padişahlara ait yaşam mekânlarında duvarları süslemek amacıyla, Avrupa etkili olarak kullanılmaya başlanmış objelerdir. Arkalarında duvara asılması amacıyla iki adet delik bulunmaktadır. Bu levhalar enine (katalog no: 160, 161, 166) (resim: 565, 569, 588) ve boyuna (katalog no: 162, 163, 164) (resim: 572, 579, 581) dikdörtgen formda asimetrik ölçülerde yapılmış olan, objelerdir.

Levhalar form olarak, etrafı yaldızlı girift yapraklarla çerçevelenmiş, üzerinde Sultan II. Abdülhamid tuğralı özellikler gösterirler ve arkalarında duvara asılmak üzere bir yuva açılmıştır. Yere oturan iki asimetrik ayakları vardır. Bunlardan soldaki düz ve köşeli, sağdaki ise daha yuvarlaktır. Ancak bunların düz ve çerçevesiz olanları da vardır. Bunlardan ressam "Ferid" imzasına sahip (1312 sene 6) 1900 tarihli, katalog no verilmeyen ancak 34/260 müze katalog no'su olan, üzerinde Beykoz'daki İshak Ağa Çeşmesi resmedilmiş bir porselen levha bu tarzda yapılmıştır. Bu tip levhaların bazı eşyalara da monte edilerek ya da çervelenerek kullanılmış oldukları tespit edilmiştir. Env. no: 34/260 olan ancak, katalog no olmayan bir duvar levhası çerçevelenerek kullanılmıştır. Yıldız Sarayı Müzesi koleksiyonun'da bulunan bir cephesi "Halid" imzalı, üzerine iki porselen levha yerleştirilmiş olan kare bir ahşap masa da, objenin masaya monte edildiği farklı bir çalışmadır. (resim: 570, 571)

Çiçeklikler de farklı formlarda koleksiyonda yer almaktadırlar. Katalog no: 168 (resim: 591-594) çiçeklik grubu, sepet formunda olup gövdeden yukarıya yükselen uzun kulpa sahiptirler. Genişlikleri 12 cm, uzunlukları 24 cm'dir. Kulpların iki yanında delikler yer almaktadır.

Katalog no: 169 (resim: 595-603) ise altında kaidesi olan ve yüksek ayaklı, yanlardan yüksek kulplu formlardır. Koleksiyonda bulunan bazı örnekleri ise form olarak birebir aynı kalıptan çıkmıştır, ancak kaidesizdir. 67x 22 ölçülerinde kaideli çiçekliklerin birebir benzer formları Meissen Porselen Fabrikası'nda üretilmiştir.

Kapı aksam ve kilitleri Koleksiyonda az da olsa, yine fabrikanın damgası ve tarihi bulunan porselen kapı aksam ve kilitleri de bulunmaktadır. (katalog no: 213, 214) (resim: 755, 756) Bunlar, T.S.M Komisyon Defterleri'nde "çini çekmeler*"* adıyla kaydedilmiş ve "pencere ve kapı çekme mahallerine vaz' edilmek üzere imal edilmiş" olduğu belirtilmiştir. Ayrıca "çini pencerelikler" veya "çini pencere aynalığı*"* tabirleri de kullanılmaktadır. Boyutları 40 cm. uzunlukta ve 7. 5 cm. genişliktedir. [21]

Çini karolar Koleksiyonda yer alan katalog no: 215 (resim: 759-761) olan, 25x25 cm. boyutlarındaki çini karolar, geleneksel Osmanlı çini formu özelliği gösterirler. Ahşap çerçeveler içersine alınmışlardır.

Vazo Kaideleri ve Ayaklar Koleksiyonda yer alan vazo kaideleri yuvarlak (katalog no: 171, 172), (resim: 605, 610) dört ayaklı (katalog no: 173), (resim: 613) kütlesel kare formlu (katalog no: 176) (resim: 623) ve dipten yukarıya uzanan yuvarlak formlu (katalog no: 174) (resim: 620) tiplerdir. Yuvarlak formların çapları 15. 5 cm, yükseklikleri 3 ise cm'dir. Dört ayaklıların yükseklikleri 11 cm, ayak çapları 18 cm'dir. Yuvarlak dipli ve yukarıya yükselenler 13 cm. yüksekliğinde ve 17 cm. çapında, kare olanlar ise 11. 5 cm. yüksekliğindedir.

5.1.3 Renk Özellikleri: Yıldız porselen fabrikasının 1892-1924 yılları arasındaki ilk dönem örneklerindeki genel renk unsuruna bakıldığında, Barok ve Rokoko resim anlayışının etkileri açıkça görülmektedir. Barok resmin, resim sanatına getirdiği en büyük yeniliklerden biri olan renk kullanımı, porselenlerde de kendini belli eder. Renklerin kaynaşması için her rengin birbirinin içinde yoğunlaştığı barok anlayışta, ön plana çıkan ikinci önemli unsur ışığın kullanımıdır. Barok resimde daima ışık-gölge oyunları ile renklerin kontrastlığı sağlanmış ve böylece resmin izleyici üzerinde bıraktığı görsel etki güçlendirilmiştir. Bu anlayış çerçevesinde porselenlerde de açıklı-koyulu renk kullanımlarının bir arada olduğu görülmektedir. Ancak, Fransız porselen fabrikalarında üretilen eserler üzerinde kullanılan renklerin dönemlere göre çeşitlilik göstermesine karşılık, Yıldız porselenlerinde böyle ayrımsal dönemlerden söz etmek mümkün değildir. Renk kullanımı sanatçının ve dönemin gereklerinin insiyatifine bırakılmıştır.

Zemin renkleri bazen tek renk, bazen birkaç renk halinde uygulanmakla birlikte kimi zamanda zemin boyanmadan, yalnızca sırlanmak suretiye yalın şekilde bırakılmıştır. Vazolarda genel olarak boyun ve ayak kısımlarının aynı renklerde, gövdenin ise farklı renklerde tek renk olarak renklendirmesi yapılmıştır. Turkuaz, kobalt mavisi, yeşil, açık krem, kırmızı, beyaz, en çok kullanılan zemin renkleridir. Bezemede kullanılan renkler ise zemine kontrast yaratmak için, çoğunlukla zemin rengi ile zıtlık göstermektedir. Genelde zemini beyaz olan objelerin bezemelerinde, daha pastel tonlar kullanılmak sureti ile manzaralar ve bitkisel bezemeler yapılmıştır. Açık yeşil ve sarılar, açık maviler, soluk kırmızı ve pembeler bu tip vazolarda en sık rastlanılan renklerdir. Esas bezemenin manzara, natürmort ya da figürlerle yapıldığı gövde üzerinde ise her türlü rengin kullanıldığı, görülmektedir. Eğer ayak ve boyun zemin rengi koyu ise, genelde pafta içine yerleştirilen ana bezeme renklerinin pastel tonlar olduğu, ayak ve boyun zemin rengi açık ise, ana bezemenin tersine daha canlı ve koyu renkler seçilerek yapıldığı görülmüştür.

Özellikle hayvan ya da insan figürlü olan vazo bezemelerinde, genelde ön plana çıkartılmak istenen ana figürün yine daha koyu ve diğer renklere göre daha belirgin renklerden seçildiği görülmektedir.

Koleksiyonda yer alan farklı vazo tiplemeleri içersinde, genelde ayak, gövde ve boyun kısımlarını birbirlerine bağlayan, halkalar ve varsa kulplar ve kapak tutamakları ya da ana bezemeyi çevreleyen paftalar genellikle altın yaldızdan oluşturulmuştur.

Bazı Çin etkili form özellikleri gösteren vazo tiplerinde genellikle tek renk üzerine yoğunlaşılmış, ancak bu rengin farklı tonlamaları kullanılarak (katalog no:19 resim: 50) etkili bir kompozisyon yaratılmıştır.

Genellikle natüralist çiçeklerle bezenen Sèvres form etkili vazoların zemin yüzeyleri ya tamamen beyaz ya da pastel renklerde bırakılmış, kompozisyonlar ise bütünde pastel renklerle, ancak aralarda baskın renklerin kullanımı ile tamamlanmışlardır. (katalog no:57, 74, 43, 71, 40, 86 resim: 174, 238, 128, 230, 117, 281)

Bazı vazo tiplerinde ise, geleneksel Osmanlı desen ve renk özelliklerine dönüşler yaşandığı görülmektedir. Örneğin katalog no:41 (resim: 120) olan eserde, Osmanlı sanatı klasik dönem motifleri, geleneksel renklerle bir arada kullanılmıştır. Koleksiyonda yer alan tabakların hemen hemen hepsi el dekorludur. Genel olarak kenarları ile orta kısımlarının birbirlerinden altın yaldızlarla ayrıldığı görülmektedir. Bir grup seri tabağın kenar kısımları tek renk üzerinde altın yaldız dallarla bezenmiştir. Pembe, kırmızı, yeşil, lila, turuncu, açık sarı gibi renklerle zemini oluşturulan bu tabakların merkezlerine genellikle pastel tonlardan yapılan manzara, natürmort, portre resimleri yerleştirilmiştir.

Manzaralarda perspektifi güçlendirmek için, kontürler daha koyu renklerle yapılmıştır. Ancak, Osmanlı sanatçısı zaman zaman alışkanlıklarından uzaklaşsa dahi, geleneksel anlayıştan tamamen kopamamış, doğa betimlemelerinde doğanın renklerini olduğu şekliyle yansıtmaya çalışmıştır. Renklerde çok fazla çeşitlilik yoktur. Gökyüzünün, denizin rengi açık mavi, ağaçların renkleri ise yeşilin çeşitli tonları ve kahverengilerle tasvir edilmişlerdir. Yapılarda beyaz ve kırmızılar, gökyüzünde pembe ve mavi tonlar kullanılmıştır. Ancak bazı eserlerde, renklerin açık-koyu dereceleri oldukça itina ile seçilmiş, yeşil ağaçlar üzerlerine düşen ışıktan zaman zaman sararmış, mavi gökyüzü ışıkla pembelere, sarılara bürünmüştür. (katalog no:2 resim: 3) Gölgeleri ile birlikte verilen ağaçlar ve yapılar ile sanatçıların gölge-ışık denemelerine giriştikleri görülmektedir.

Genelde tabakların orta kısım zeminleri açık mavi ya da beyaz renklidir. Açık krem, açık mavi gibi zemin renkleri üzerindeki kompozisyonun (katalog no:95 resim: 320) genelde daha pastel renklerden, tamamen beyaz renkli zeminlerin ise (katalog no:94 resim: 313), oldukça çarpıcı, güçlü koyu yeşil, koyu kırmızı gibi renkler kullanılarak oluşturulduğu görülmektedir.

Bazı natürmortlu tabakların kenar kısımları üzerinde çeşitli paftalara ayrılmış kısımlar içersinde manzara resimleri ile çevrelendiği görülmektedir. Bu tip tabakların (katalog no:93 resim: 306) ana zemin rengi ile farklı manzaralardan oluşan yardımcı kompozisyonların yer aldığı kenar kısımları arasındaki renk bütünlüğünü sağlamak için, bunların pafta ve ana zemin renkleri birbirlerinin devamı olarak hemen hemen aynı tonlardan yapılmıştır.

Paftalar arasındaki çarpıcı tonlardaki renkler ise, genelde altın yaldız ile çevrelenmiş ve ana kompozisyonun temel öğesinin renkleri ile uyumlu hale getirilmiştir. Böylece dikkat aslında ana kompozisyondaki temel nesneye odaklanmakta, fakat aynı zamanda yan kompozisyonlarda birer detay olmaktan çıkarılarak, tabağın genel kompozisyonu içinde ele alınmaktadır. Böylece aslında resimde farklı anlayış içersinde yer bulan manzara ve natürmort resmi, renklerle yapılan ustaca kullanımlar ile izleyici tarafından bir bütünlük içinde algılanmaktadır. Yine deniz konulu yan manzaralarda, deniz üzerindeki ışık-gölge oyunları manzaralar üzerindeki perspektif etkisini güçlendirmiş, evlerin çatıları, caminin kubbesi, pencereleri gibi uzaktaki nesneler siyah kontürlerle belirginleştirilerek derinlik etkisi arttırılmıştır. Yine kullanılan figürler yalnızca birer leke özelliği göstermesin diye oldukça açık renklerden seçilmişlerdir.

Ana kompozisyon içersinde yer alan yapraklara ait yeşilin çeşitli tonları, çilekler üzerinde açık sarıdan açık kırmızıya doğru yapılan geçişler, açık lilanın ve morun birbirleri içersindeki ahengi aynı şekilde paftalardaki küçük manzaralara aktarılmış ve tabağı bir sanat eseri şekline dönüştürmüştür.

Bu seri içersinde yer alan natürmortlu bir diğer tabakta ise, tabak kenarı ve orta zemin rengi tamamen açık tutulmuş, ancak ana kompozisyon tamamen koyu, canlı ve parlak renklerle karıştırılarak ana kompozisyonun tek başına öne çıkması amaçlanmıştır. Desenin merkezinde yer alan mor ve pembe renkli ana motiflerin etrafında yer alan yardımcı motifler gittikçe açılan

tonları ile tabağın ana zemini ve kenar zemininin birbirlerinden kopmamasını ve bütünleşmesini sağlamıştır. Koyu renkli ana motifin tam ortaya yerleştirilmesi ve yan cepheden görüntüleri, kompozisyona bir derinlik kazandırmış ve tabakta adeta kuşbakışı bir kompozisyon algılaması meydana getirmiştir.

Bazı tabak tiplerinde ise (katalog no: 97,100 resim: 325, 332) zemin tamamen beyaz bırakılmış, tüm natüralist bezemeler tabak yan kenarlarına çeşitli çiçek demetleri şeklinde yerleştirilmiştir. Burada kullanılan yeşilin, kırmızının en canlı tonlarının yer aldığını görmekteyiz. Böylece beyaz renk ve canlı renklerle yapılan kontrast, tabak üzerinde sade bir şıklık yaratmıştır.

Yine daha girift desenlerin kullanıldığı bazı tabak tiplerinde ise renk skalası çok fazla geniş tutulmamış, desen çokluğunun yarattığı karmaşık etkinin en fazla 2-3 çeşit renk kullanımı ile basite indirgenmesi sağlanmıştır. (katalog no:99, 101, 103 resim: 329, 335, 338)

Kahve fincanları beyaz renksiz porselenden yapılmış olup, armalı ya da padişah portrelidirler. Bunlarda genellikle siyah-beyaz baskı kullanılmış, renk uygulamaları yapılmamıştır. (katalog no: 139, 140, 141 resim: 457, 469, 479) Çay fincanları ise, zeminde beyaz renkli ve boş yüzeylerin ise, açık pastel tonlu çiçek betimlemeleri ile süslendiği bezeme özelliği gösterirler. Açık uçuk maviler, açık turuncu ve sarılar, uçuk yeşiller kullanılan renklerdir. (katalog no: 147 resim: 518) Koleksiyonda yer alan 2 adet parçaları eksik çay takımından biri, (katalog no:149 resim: 540 olan) mavi zemin üzerine altın yaldız, kırmızı, yeşil, beyaz renklerle bezenmiştir. Diğer takım ise, mavi zemin üzerinde sarı, koyu lila, uçuk pembe çiçekler ve yeşil yapraklarla bezenmiştir.

Testilerde renk kullanımında genellikle pastel tonların hâkim olduğu, natüralist çiçek kompozisyonlarının ağırlıklı olarak resmedildiği görülür. (katalog no:192, 193 resim: 667, 671) Lacivert zemin üzerinde altın yaldızla dekorlanmış (katalog no: 194, 195 resim: 674, 676) ve melek figürlerinin uçuk pastel tonlarla bezendiği örnekleri de vardır. (katalog no: 196 resim: 679)

Tatlı hokkalarında ve kutularda orman manzaralarını betimleyen pastoral renkler, çiçek bezemelerini betimleyen natüralist renkler, mavi-beyazlar, altın yaldız, kiremit kırmızısı ve kahverengi gibi renkler kullanılmış, kilitlik, lavabo, saksı, lazımlık, tükürük hokkası, salçalık gibi bazı objeler ise düz beyaz porselenden yapılmıştır. Yine sarı ve turkuaz renkli tuzluklar, açık yeşil ve lila renklerin hâkim olduğu şerbetlikler, pastel tonlarda uçuk pembelerin, yeşillerin, hakim olduğu sürahiler, kobalt mavisi renginde testiler, pastel tonların ağırlıklı olarak kullanıldığı tepsiler, levhalar ve altın yaldızlı sigaralıklar ve vazo kaideleri, kullanılan renklere göre ayrımları yapılan Yıldız Porselen'de üretilen diğer formlardır.

5.1.4 Üslup Özellikleri: Osmanlı'da 19.yüzyılın başlarından itibaren her alanda olduğu gibi sanatta da Batılılaşma çabaları olduğu bilinmektedir. Sanatsal anlamda yönelim, Osmanlı geleneksel resim sanatı olan minyatürden uzaklaşan sanatçıların, batı anlayışı içersindeki resim sanatına ilgi duymaya başlamaları şeklinde olmuştur. Ancak bu yöneliş, sanat ve sanatçı üzerinde yoğun bir baskı unsuru olan inanç sistemi dışına tamamıyla çıkılmasına yetmemiş, geleneksel kurallar çoğunlukla aynen devam etmiş, bu da sanatta önceki dönemin önemli sınırlamalarını yeni döneme olduğu gibi taşımıştır. Örneğin; Osmanlı sanatçısı canlı resmi yapmaktan hala tedirgindir ve bunu eserlerine fazlasıyla yansıtmak zorundadır.

İslamiyet'in kabulünden önce çeşitli insan ve hayvan tasvirlerini büyük ustalıklarla betimleyen Türk sanatçısı, İslamiyet'in kabulünden sonra figürün bir putlaştırma öğesi olduğu inancı ile figürlü resmi tabulaştırmış ve zamanla figürden tamamen uzaklaşmıştır. Arap Emeviler'i, Türk Gazneliler'i ve Anadolu Selçukluları bir süre saraylarında figür içeren süslemelere yer vermişlerse de, figürlü süslemeler halkın yaşam alanlarında yer almamıştır.

Minyatür sanatında ise, figürün kullanımında farklı bir anlayış ile karşılaşmaktayız. Hiçbir yüz ifadesinin yer almadığı minyatürde bağnazlığa karşı getirilen savunu, minyatürde gölgelendirmenin yapılmaması ve perspektif kullanılmaması ile gerçekte, minyatürde Tanrı'nın yeryüzüne düşen aksının yer almamış olduğudur. Böylece figür kompozisyon içindeki herhangi bir nesneden daha farklı algılanmamalı ve figüre herhangi bir tinsel mana yüklenmemelidir. Figürlerin tapınma ve cisimlendirme gibi nitelikleri yoktur ve onlar, ifade ile duygudan yoksun olarak yalnızca olayları resimlemede birer meta işlevi görürler.

Osmanlı minyatüründe geleneksel kalıpların kırılmaya başlaması ilk olarak Levni ile gerçekleşmiştir. Resmin bir ders olarak okul programına ilk kez alınışı ise III. Selim döneminde olmuş, Sultan Kapıdağlı Konstantin'e Osmanlı padişahlarının resimlerini yaptırmıştır. Seri halinde yapılmış olan bu resimler sanat tarihi açısından bir değer teşkil etmeseler dahi, ilk kez bir Osmanlı padişahının resme bu denli ilgi duyması, Osmanlı kültürü açısından oldukça önem arz etmektedir.

Osmanlı'ya batı tarzı resmin ise öncelikle, Osmanlı mimarisinde kendini gösteren Batı üsluplarının yanında bir süsleme öğesi olarak girdiği görülür. Resim daha sonraları ise yeniliklerin kavranmasının bir ifade aracı olarak ele alınmış, en son aşama olarakta, sanat için resim yapma evresi başlamıştır.

Sanatta önemli bir gelişim olarak, 19. yüzyılın sonlarına doğru askeri okul çıkışlı ve özel yetenekli ressamlar yurt dışına eğitime gönderilmiş, 1883 yılında Osman Hamdi Bey'in girişimleri ile kurulan Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi'nin kurulması[22] ile de Türk resim sanatı ilk bilinçlenme dönemine girmiştir.

Ancak yine de bu dönemde Avrupa resim sanatında, realizm, empresyonizm gibi akademiye karşı duruş sergileyen akımların etkileri yaşanırken, Osmanlı sanatçısı geleneksele ve inançlarına karşı gelememiş ve akademik kuralları benimseyen, içe dönük eserler vermeyi tercih etmiştir.

Türk resim sanatında bu dönemleri kapsayan süreler içersinde Barok, Rokoko etkili süsleme özelliklerinin hem formlarda, hem de bezemede etkili olduğu görülür.

Yıldız porselenlerinin ilk yıllarına ait örnekleri, çok net bir biçimde Fransız Sèvres porselenlerinin etkisini taşımaktadırlar. Üretime ilk olarak Sèvres'den getirilen ustalarla başlayan fabrikada, batı etkili porselen form ve bezemelerin kullanması kaçınılmaz bir durumdur. Ancak zaman içersinde yabancı sanatçılardan öğrendiklerini geleneksel Osmanlı sanatlarıyla bütünleştiren deneyimli yerli sanatçılar, batı kültürü ile Osmanlı kültürünü çok iyi sentezlemeyi bilmiş ve Osmanlı sanat tarihi açısından oldukça değerli eserler üretmişlerdir.

Yıldız porselenleri, kullanılan formlar ve süsleme öğeleri açısından pek çok tarzın bir arada kullanıldığı 'Eklektik' bir tarzı yansıtırlar. Çağı yakalama telaşı içersindeki Osmanlı'nın Batılı üslupları benimsemesinde uzun süreli bir geçiş süreci yaşamadığı ve batılı anlayışı çok kısıtlı bir sürede ve süratle özümsemesi gerekliliği düşünülürse, eklektik tarzı benimsemesi hiç te anlaşılması zor olmayan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü daha önceki yüzyıllarda Barok, Rokoko gibi sanat akımlarını çeşitli evreleri ile yaşamış ve pek çok aşamadan geçmiş Avrupa, artık çok daha farklı arayışlar içersine girmiş ve yaratıcılığını geliştirmiş, ancak kimi dönemlerde de sık sık geçmişe duyduğu özlemle de geriye dönüşler yaşamıştır. Bu nedenle de Avrupa'da bu yüzyılda, önce geçmişe olan özlemi sanata aktaran Neo-klasizm, Ampir gibi akımlar, daha sonraları ise insanı sanatın merkezi haline getiren Romantizm, Realizm, Empresyonizmin gibi akımların etkileri görülmeye başlanmıştır.

Bu dönemde, batılılaşma arzusu içinde olan Osmanlı'dan yurt dışına eğitime gönderilen ve daha sonra yurda dönen Osmanlı sanatçısının ya da yurt dışından eğitime gelen Avrupa sanatçısının işbirliği ile yapılan bu eserlerde, Barok, Rokoko, Neo-klasik ve Antik öğelerin geleneksel Osmanlı motifleri ile bir arada kullanılmış olmaları doğal bir süreçtir.

Genellikle eserlerin yüzeylerinde görülen batı üsluplu bezeme tarzı, değişen yıllarda farklılıklar göstermekle birlikte, Osmanlı geleneksel motifleri ve Avrupa etkili motiflerin birlikte ahenk içinde görüldükleri, naif bir üslup özelliği taşımaktadır. Kimi örneklerde ise salt Osmanlı motifleri ya da salt Avrupa etkili motifler görülürken, genel olarak her iki kültürden de esintiler

yer almaktadır. Örneğin; bütünsel bir tema içinde ya da kompozisyonda detay olarak kullanılan rumilerden (katalog no. 3, 38 resim: 5, 113) oluşan ve tamamen klasik Osmanlı nakkaş sanatı olarak bilinen, Karamemi'ye ait 'Saz Üslubu' desenli (katalog no.41) bitkisel bezemeler ya da tuğralı kompozisyonlar salt Osmanlı'ya ait bezeme unsurlarıdır.

Porselenler üzerindeki İstanbul'a ait manzaraların ve mimari yapıların resimleri ise gerçekçi anlayış doğrultusunda fotoğraflardan yapılmış çalışmalardır. Özellikle bu dönemde oldukça fazla önem kazanan Osmanlı Barok'u tarzında yapılan meydan çeşmeleri ve sebilleri, porselen servis ve duvar tabaklarına işlenen Osmanlı'ya ait özgün desen özelliklerinden biri olmuş ve bu tema oldukça fazla işlenmiştir.

Ancak, yine Avrupa sanatında yüzyılllardan beri süregelen estetik anlayış içersinde ve farklı tekniklerle yaratılan yağlıboya resimlerin porselene uygulanan tarzları ise, tamamen Avrupa kökenli çok uzun soluklu çalışmalara ve geniş tecrübelere dayanan çalışmaların ürünleridir.

Girlandlar, sütunlar, istiridyeler, eğri bitki sapları, rozetler, inci motifleri, iç içe geçmiş bezemeler, kartuş, S ve C formları ve kıvrımlar gibi Barok ve Rokoko süsleme özellikleri hem formlarda, hem de bezemelerde yer alırlar. Batılılaşma ile birlikte, bu dönem duvar resimlerinde görülmeye başlayan Barok ve Rokoko kartuşlar içine yerleştirilmiş natüralist etkili kompozisyonlar da, porselenlerde sıkça yer alan çalışmalardır.

Kullanılan temalarda, ölü doğa ya da pitoresk manzara resimleri (katalog no.65 resim: 206), kartuşlar içersine yerleştirilen (katalog no. 35, 58 resim: 105, 178) ya da serbest alan kullanımı ile yaratılan çeşitli çiçek demetleri kompozisyonları (katalog no.40, 42, 57 resim: 117, 124, 174), madalyonlar içine yerleştirilen manzara resimleri (katalog no.37 resim: 109) ya da genelde dış mekan yaşamlarından sahne kesitlerinin yer aldığı janr-resimleri, girlandlar (katalog no.73 resim: 235), hayvansal motiflerin yer aldığı kompozisyonlardır (katalog no.30,44 resim: 86,130). Ayrıca klasik Avrupa resim sanatının vazgeçilmez öğelerinden 'melek' figürleri yine uygulanan bu temalardan bazılarıdır. (katalog no.60 resim: 185)

Osmanlı sanatçısının porselenler üzerine yapmış oldukları resim çalışmalarında çeşitli ışık-gölge denemelerine giriştiklerini görüyoruz. Henüz Türk resim tarihinin erken dönem denemeleri olsalar dahi, bu çalışmalarda sanatçıların artık Batı anlamında perspektif yaratma çabasında olduğunu anlıyoruz. Kimi çalışmalarda ise daha girift perspektif denemeleri karşımıza çıkmaktadır ki; (katalog no: 209 resim: 740) farklı mimari unsurları biraraya getirerek daha kapsamlı bir perspektif etkisi yaratan olan bu çalışmalar, daha deneyimli sanatçıların eserleri olmalıdırlar.

Osmanlı pazarı için özel olarak üretilmiş, günlük kullanım porselenlerinin iç ve dış yüzeyleri Avrupa yapımı emsallerinden örnekler alınarak, renkli çiçek demetleri ve altın yaldızla süslenmiş ve tutamak kısımları da çiçek, meyve, sebze formuyla dekorlanmıştır.

Fabrikada çalışma üslubu olarak öncelikle imal edilecek porselenlerin, desenlerinin hazırlandığı eldeki mevcut belgelerden anlaşılmaktadır. Bugün elimizde, Hoca Ali Rıza Bey'in fabrikada yapılacak eserlerle ilgili olarak hazırladığı suluboya desenlere sahip, bir albüm bulunmaktadır. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde 90680 envanter numara ile kayıtlı, kapağında "Mekteb-i Şahane yağlıboya resim muallim muavini Kolağası Ali Rıza Bey tarafından Porselen Fabrika-i Hümayunu'nda imal olunacak eşyayı nefise-i resim ve nakışlarına nümune olmak üzere teslim edilen vazo, kupa, çaydan resimleri" ibaresi bulunan, Sultan II. Abdülhamid tuğralı, kırmızı deri dosya şeklindeki albümün içinde mevcut olan 26x21 cm. ölçüsündeki beş suluboya deseninin altında, "kulları Ali Rıza" adı okunmaktadır. Ancak, bu desenlerin kullanıp kullanılmadığı hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Albümün tek olmadığı, başka örneklerinin de bulunduğu tahmin edilmektedir**.** [23]

Ayrıca fabrikada üretilen eserlerin fotoğraflarının çekilerek arşivlenmiş olması da diğer bir çalışma yöntemi olsa gerektir. Bugün İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde yer alan Yıldız Sarayı'na ait olan büyük albümlerde bu çalışmaları görmekteyiz. İçinde üretilen porselenlerin büyük boy fotoğrafları bulunan ve 1980 yılında ortaya çıkarılan bu albümlerden biri, 90525 numaralı "Yıldız Porselen Fabrikası'nda imalatı olan eserler" diğeri ise 90552 numaralı 'Yıldız Sarayı porselen fabrikasına ait olan fotoğraflar'dır. Yine adı geçen kütüphanede "Porselen fabrikasında 1 Eylül 1310'dan Şubat sonuna kadar yapılan mamulâtı havi albüm" de 90725 numara ile kayıtlıdır. Bu üçüncü albümde fotoğrafları bulunan porselenlerin pek çoğu bugün, T.S.M.P.K.'nun da bazıları ise D.S.M.P.K'nun da yer almaktadır. Bunlar arasında şehzade portreli vazo, sultan portreli tabaklar, Sultan II. Abdülhamid'in isminin baş harflerine (A.H*)* sahip beyaz kahve fincanları, yemek takımına ait tabak ve yemişlikleri sayabiliriz.[24]

Koleksiyonda yer alan porselenden kare duvar çinileri farklı bir duruma ilgiyi çeker. Sultan II.Abdülhamid tarafından Topkapı Sarayı'nda büyük tamirler yaptırıldığı bilinmektedir. Buradan yola çıkılarak Bağdat ve Revan Köşk'lerinin çinilerinin de yenilendiği, köşklerin iç ve dış duvarlarında bulunan mavi-beyaz dekorlu çinilerin dökülenlerinin yerine Yıldız Porselen Fabrikası'nda üretilen porselenlerin yapılıp duvara monte edildiği anlaşılmaktadır. Sarayın komisyon defterinede 214 numara ile kayıtlı olan 'Çini Tamirhanesi' denilen mekanda 25x25 cm. boyutlarında porselen karo levhalar bu eserlerin restorasyonlar için üretildiğini göstermektedir. Defterdeki tarifine göre Çini Tamirhanesi, Mecidiye Kasrı'nın bulunduğu bahçede üç tarafı camlı bir odadır. Bu tarif, Sultan Abdülmecid'in inşa ettirdiği Mecidiye Kasrı önünde ve onun müştemilatı olan Esvab Odası'na çok uygundur. İçinde yukarıdan itibaren beşinci rafta, 17465 numaradan 17556 numaraya kadar Kütahya duvar çinileri kayıt edilmiştir. Karolardan ikisi tahta çerçeve içine alınmıştır. Bu karo levhalarda ay-yıldız damgalı ve 1312 sene3-1897 tarihlidirler. (katalog no: 215 resim:760-761).[25]

Bazı porselenlerde rastladığımız dikkati çeken bir diğer husus, bazı tabakların imalatının ve desenlendirme tarihlerinin aynı olmamasıdır. Örneğin, katalog no: 138 olan 1894 yılında üretilen eserin, resimlenmesi ise iki sene sonra 1896'da yapılmıştır. Kayıtlarda 1946 yılında tamir gördüğü belirtilen, içi çeşitli renklerde tezhiple süslenmiş tabağın üzerinde, Sultan II. Abdülhamid'in armasının sağ ve solunda padişahı öven beyit bulunmaktadır. Yıldız Porselen Fabrikası'nda imal edilmiş porselenlerin hemen hemen tamamı damgalı ve tarihlidir. Genellikle eserlerin arkasında fabrikanın amblemi olarak yeşil boya ile yapılmış 'ay-yıldız damgası' görülmektedir. Ancak bazı eserlerde, ay-yıldız damgası altında yer alan tarih altın yaldızlıdır.

Ay-yıldız damgası altında fabrikanın kuruluş yılını belirten- 1312 Hicri (1894 Miladi) tarihi yazılıdır. Tarihin altında görülen çeşitli rakamlar ise, eserin fabrikanın hangi yılında yapıldığı göstermektedir."1312 sene 2" yazılı bir porselenin, fabrikanın ikinci üretim yılı olan 1896 senesine ait bir imalatı olduğu anlaşılır. T.S.M.P.K.'nun da 1894 yılından itibaren, Sultan II. Abdülhamid'in hal'edildiği 1909 yılına kadar olan eserleri "1312 sene 15" tarihi ile 15. yılsonuna kadar bir arada görebilmek mümkündür.

Fabrikanın üretiminin son yıllarında imal edilen bazı porselenlerdeki damga ve tarihler farklılık göstermektedir. Ay-yıldız damgası değişik renklerde kırmızı, mavi veya siyah boya ile yapılmış bu eserlerde, tarihlerde de farklılıklaşmalar görülür. Örneğin, fabrikanın kuruluş yılını 1310 Hicri "1310 sene 1332" gibi gösteren tarihlemelerin yapıldığı bu tarz porselenlere, 1911 yılından 1918 yılına kadar olan üretim tarihleri içersinde rastlamak mümkündür. Fakat bu ürünler, daha özensiz olarak çalışılmış olan ve artık bir saray atölyesinin üretimleri olmayan eserlerdir. Bu objeler, Müze-i Hümayun idaresindeki fabrikanın yaptığı ve İstanbul Postahanesi civarında, Hereke Fabrikası'nın satış mağazasında ve ramazanlarda ise Hereke, Feshane ve Yıldız gibi üç önemli saray fabrikasının adına, Bayezid Camii avlusunda açılan sergi pavyonunda halka satılan porselenlerdir.

5.1.5 Desen-Motif Özellikleri: Resimsel özellikleri bakımından porselenler, manzaralı olanlar, figürlü olanlar, konulu sahneleri ve natürmort kompozisyonlarının, geometrik ve bitkisel desenlerin ve çeşitli hayvanların ön planda görüldüğü hayvansal desenlerin kullanıldığı çalışmalar olarak gruplandırılabilirler. Resimsel ağırlıklı porselenlerde, resmin etrafında çeşitli süsleme öğeleri de yer almaktadır.

Manzara ağırlıklı örnekler salt deniz ve doğa manzarası, çeşitli kent görünümleri, iç ve dış mekânın görüldüğü mimari yapılar ve figürlü manzaralar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Figürlü örneklerin yer aldığı porselenler ise sultan, şehzade ve kadın portreleri, hayvan figürleri, fantastik figürlüler olarak çeşitlemeler göstermektedir.

Süsleme özellikleri bakımından porselenler, üzerinde çiçek, yaprak ve meyveli bitkisel bezemeler, figürlü, geometrik, nesneli, kozmik, yazılı olmak üzere çeşitli süsleme öğeleri görülmektedir.

1890-1910 arasında Avrupa ve A.B.D.'de mimarlık ve iç dekorasyon alanlarında yaygınlaşmış, sanatçının ilhamını öncelikle doğada aradığı, ince uzun çizgilerin bitkisel motiflerin, kadın figürlerinin, kıvrılan bükülen çizgilerin egemen olduğu bezeme ağırlıklı sanat anlayışı olan 'Art Nouveau' etklileri görülmektedir. Yıldız porselen eserlerinde de bu etkilerin görüldüğü bazı eserlerde, doğanın dinamik kuvvetleri dile getirilmeye çalışılmış ve simetrik olmayan dalgalı çizgiler, zarif bir biçimde kullanılmıştır. Bunun yanında barok, neo-klasik desen-motif özellikleri de yine birarada uygulanan bezeme unsurlarıdır.

Bu süsleme öğelerinin genellikle ya tek başlarına ya da resimli örneklerle birlikte ele alındığı görülmektedir. Süslemeler, resimsel bezemelerle birlikte kullanıldıklarında kaide, ayak çevresinde, madalyonların etrafında ve kapakta yer almaktadırlar. Porselenler üzerinde tek başına kullanıldığı gibi karışık halde uygulanmış süslemeler olarakta karşımıza çıkabilmektedirler. Bezemeleri formlar açısından irdelemeye çalışırsak;

Vazoların bezemeleri vazoların formlarına bağlı olarak, ya tamamına ya da yalnızca gövdelerine uygulanmıştır. Bazı örneklerde vazonun tamamını bütünsel bir kompozisyon çevrelerken, bazılarında kapak, boyun ve gövdede birbirini tamamlayan ya da bağımsız farklı kompozisyonlar görülebilmektedir. Yapılan çalışmada, eserler bezeme özelliklerine farklı kategorilerde incelenmişlerdir.

Geleneksel Osmanlı motifleri ile bezenen vazolara örnek olarak katalog no: 2, 3, 22, 38, 39, 41, 52, 64 resim: 3, 5, 59, 113, 115, 120, 159, 199) olan vazoları verebiliriz. Bunlar çeşitli renklerde rumilerle ve arabesk motiflerle

bezenen bu vazo tiplemeleridir. Örneğin katalog no: 41'deki vazo tamamen stilize Osmanlı çiçek desenleri ve ünlü nakkaş Karamemi tarafından yaratılan 'saz yaprakların'dan oluşan geleneksel Osmanlı motifleri ile dekorlanmış bir vazodur. Bu tip vazolarda geleneksel motifler vazo yüzeyinde ya yalnızca boyun veya gövdede ya da yüzeyin tamamında yer almaktadırlar. Genel olarak Avrupa etkili diğer motiflerle birlikte kullanılmamışlardır. Ancak katalog no: 2'de görüldüğü üzere manzara ile birlikte kullanılan örnekleri de bulunmaktadır.

Koleksiyonda yer alan bitkisel bezemeli vazolar katalog no: 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 28, 29, 40, 42, 43, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 64, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 86 resim: 8, 11, 13, 17, 21, 23, 27, 30, 34, 36, 37, 47, 50, 79, 83, 117, 124, 128, 161, 164, 166, 171, 174, 178, 182, 199, 233, 235, 238, 241, 244, 248 olan vazolardır. Bitkisel bezemelerde ise bazı vazolarda klasik Osmanlı bitkisel motifleri, bazı vazolarda ise Avrupa etkili motifler daha etkindir. Osmanlı sanatlarına porselen sanatının girmesi ile birlikte, daha önceki dönemlerde kullanılan bitkisel bezemlerde oldukça farklılaşmalar olduğu görülmektedir. Resmedilen çiçek motifleri ve motiflerin yüzeylere yerleştirilmesinde geleneksel kalıplardan kısmende olsa uzaklaşıldığı gözlerden kaçmaz. Genellikle bezemeler vazonun tamamını çevrelemeye ve çok iri çiçekler şeklinde resmedilmeye başlanmıştır. Klasik saz yaprakları yerine iri yuvarlak yapraklar (katalog no:77) ve minyatürlerde ve çinilerde genellikle açmamış tomurcuk biçiminde ya da yalnızca profilden katmerli ve kırmızı olarak verilen gül motileri yerine de, Avrupa porselenlerinde görüldüğü üzere çok daha iri, tamamen açmış pastel renkli geniş yapraklı olarak verilmeye başlanmıştır. (katalog no:42)

Koleksiyondaki manzaralı vazolar, katalog no: 1, 2, 15, 16, 17, 24, 25, 26, 27,36, 37, 46, 47, 48, 51, 52, 65, 66, 67, 68, 69, 70,71 resim: 1, 3, 40, 43, 45, 66, 68, 71, 75, 106, 109, 142, 145, 148, 154, 159, 206, 210, 214, 218, 221, 225, 230 olan vazolardır. Manzaralarda ağaçlar, dereler, kayalıklar, mavi gökyüzü, çimenler, evler en çok görülen öğelerdir. Genelde bol yapraklı yeşil ağaçlar vazoların yan yüzlerinin iki kenarını uzunlamasına çevrelemektedirler. Ağaçların arasından sessiz sakin akan dere, dere içinde kahverengi kayalıklar, uzaklardan görülen dağlar veya evler ve yine genellikle ağaçlar içersinden görülen sisli puslu ya da mavi gökyüzü resimlerin temel manzara görünümleridir. (katalog no: 65 resim: 206) Bazende resimlerin ön cephelerine hayvanlar ya da küçük bir figür yerleştirilmiştir. (katalog no: 37 resim: 109)

Koleksiyonda yer alan figürlü vazolar, katalog no: 20, 59, 60, 83, 84 resim: 53, 182, 185, 267, 270 olan vazolardır. Koleksiyondaki bezeme özelliği açısından en küçük grubu teşkil etmektedir. Figürlerin tiplemeleri bazen yerel giysiler içindeki genç bir kız ya da erkek (katalog no: 59, 83 resim: 182, 267) ya da Neoklasik ve antik öğeler içeren mitolojik tiplemeler veya melek figürleridir. (katalog no:84 resim: 270) Figürler genellikle profilden, iri boyutlu ve yüzeyin bir kenarına bitişik olarak verilmişlerdir. Yüzeyin tamamen ön cephesini, ön görünümden gösteren örnekler fazla yoktur. Figürler genellikle hayali, bol ağaçlıklı doğa manzaraları içerisinde ve hayvanlarla birlikte ya da mitolojik bir sahnede melek figürleriyle birlikte gösterilmişlerdir.

Hayvan figürlü vazolar ise katalog no: 21, 30, 44, 61,62, 78, 79, 80, 81 resim: 56, 86, 130, 188, 193, 251, 255, 258, 262 olan vazolardır. Hayvanlar genellikle ağaçlıklı ya da çiçekli ya da sulu manzaralar içinde, çok iri boyutlarda gösterilmişlerdir. Kompozisyonlarda ön cepheden gösterilen hayvan çeşitleri genellikle kuşlar, kazlar, inekler, ördeklerdir.

Tabaklar ağırlıklı olarak bitkisel motiflerle bezenmişlerdir. Meisen'de üretilen 'soğan motifi' bezemeli tatlı tabakları örnekleri (katalog no:105 343), dünyada Almanya'dan sonra bu motifin kullanıldığı ender örneklerdendirler. Koleksiyonda sayısının oldukça az olması, bu tabakların bir takımın parçaları olduğunun düşündürmektedir.

Koleksiyonda tabak kenarlarının aplike teknikle dekorlandığı ve beyaz zeminli gövde üzerine, farklı natüralist süslemelerin yapıldığı (katalog no: 93, 94, 95, 103, 107 resim: 306, 313, 320, 338, 348) ya da zeminin tamamen beyaz bırakılarak, tabak kenarlarına çiçek demetlerinin yerleştirildiği (katalog no:97,100 resim: 325, 332) gruplar yer almaktadır.

Kenarları farklı renklerde ve aplike tekniği ile altın yaldızla süslenen tabak gruplarında çeşitli doğa manzaraları (katalog no:90 resim: 295) İstanbul manzaraları, (katalog no:89, 91, 92 resim: 286, 299, 304) hayvan figürleri (katalog no:113 resim: 365), kadın portreleri (katalog no:111,112 resim: 359, 362) de ayrıca kullanılan çeşitli betimleme konularıdır.

Yine çeşitli paftalar içersinde geometrik düzenlemelerin yapıldığı, altın yaldız bezemeli, armalı, tuğralı ve arabesk motifli (katalog no:110, 114, 119 resim: 357, 368, 396) örnekler de vardır.

Tabak kenarların ajurlama tekniği ile biçimlendirildiği ve ortasının beyaz zemin üzerinde devlet arması ile süslendiği grupta bir diğer önemli bir çalışmadır (katalog no:116 resim: 373). Yine tabak kenarlarının çeşitli renklerde zemin üzerinde helkar tekniği ile bezendiği, gövdenin zeminin ise mavi, yeşil, pembe, kiremit kırmızısı gibi farklı renklerden oluştuğu ve üzerinde II. Abdülhamid tuğrası ile dekorlanan herbiri farklı sanatçı tarafından imzalanmış tabak grubu da bir diğer önemli seri takımdır (katalog no:117 resim: 376).

Kapaklı sahanların tek renkli örneklerininde bulunduğu koleksiyon parçalarının bezemeleri genellikle, pastel tonlarda yapılmış bitkisel motiflerdir. Kubbe biçimli kapaklar üzerinde, Viyana Porselen Fabrikasının Osmanlı pazarı için üretmiş olduğu modelden esinlenerek oluşturulan çiçek ve meyve formları yer almaktadır. Genellikle tabak ve kapak kenarları altın yaldız ile bordürlenmiştir. Sanatçı imzasına rastlanmayan eserler, sırüstü ve aplike teknik kullanılarak yapılmışlardır.

Bir grup servis tabakları, kenarları kalıpla kabartma tekniği ile yapılmış ve zemini düz beyaz olan ve ortası çiçek demetleri ile bezenen bir tabak grubudur.

Bir grup tabağın ortaları Arap harfleri ile sarı yaldızla kabartma olarak, Sultan II. Abdülhamid'in baş harfleri olan 'A.H.' arması ile dekorlanmıştır. Ay yıldız damgalı bu eserlerden koleksiyonda dokuz adet örnek vardır. Yalnızca bir tanesinde kalıpçı Bende-i Ali'nin soğuk damgası vardır. Parçaların farklı tarihlerde üretilmiş olması, kırılanların zamanla yenilendiklerini göstermektedir. (katalog no: 115 resim: 371)

İftariyelikler hepsi birbirlerinden farklı renk ve bezemede olan tabaklardır. Ramazan ayı boyunca tutulan orucun sonunda akşam yemeğinde, ilk yenilen zeytin, hurma, reçel, kuru yemiş gibi gıdaların içine koyulduğu bu tabakların koleksiyonda ajurlu kenarlıklı, altın yaldız bezemeli, armalı, istiridye kabuğu formunda olan örnekleri mevcuttur.

Tabaklar içersinde ele alınan son grup, ‘Duvar Tabakları Koleksiyonu’dur. Levhalar gibi padişahlara ait yaşam mekânlarında duvarları süslemek amacıyla, Avrupa etkili olarak kullanılmaya başlanmışlardır. Üzerlerinde çeşitli manzaralar, İstanbul manzaraları ile birlikte Padişah portreleri ve bitkisel süslemeler yer almaktadır. Koleksiyonun çok değerli parçaları olan bu tabaklar genelde imzalıdırlar ve az sayıda üretilmişlerdir. Bu tabakların çerçeveleri genellikle altın yaldız ile bordürlenmiştir. Sırüstü ve kalıpla kabartma teknikleri kullanılarak üretilen bu eserlerin diğer koleksiyonlarda benzerlerine rastlanmamıştır. Özellikle ‘Atam ‘imzalı, eserlerini yaptıran padişahları ile beraber betimlemesinin yapıldığı 3 adet tabak, birer tarihi belge olmaları sebebi ile Osmanlı porselen tarihi açısından son derece önemli eserlerdir.

Kahve kültürüne önem veren II. Abdülhamid’in kendisine özel olarak imal ettirdiği kahve fincanları düz beyaz porselenden olup, üzerleri Sultan Hamid’in inisiyalleri ‘A’ ve ‘H’ Latin harfleriyle nakşedilmiş fincanlardır. Katalog no: 139 olan bu fincanların diğer özel koleksiyonlarda Rokoko etkili bordürleri, altın varak ve gümüş bezemeli işlemeleri olanları vardır. D.S.M.P.K’nunda buna benzer kahve fincanları yer almaktadır.

Bu fincanlardan ‘Sultan II. Abdülhamid’in kızı Ayşe Sultan’ın ‘Babam Abdülhamid’ [26]adlı eserinde söz edilmekte ve Sultanın bu fincanlardan kahve içtiğinden bahsedilmektedir. Koleksiyonda bu grupta on iki adet fincan vardır. ‘Topkapı Sarayı’na ait Komisyon Defteri’nde, Yıldız’dan geldiği belirtilen, “on aded çini fabrikası mamulâtından fincan maa tabak”, Yıldız Sarayı’ndaki numarası ile kayıtlıdır. Tabaklarla, fincanlarının altlarında ay yıldız damgası ile (1312 sene 2) yani 1896 Miladi tarihi ve hepsinde, hamurda soğuk damga olarak kalıbı hazırlayan ustanın adı, “ bende-i Ali “ yazısı bulunmaktadır.

Armanın üzerindeki iç içe geçen geometrik desenin daha yuvarlak bir bezeme özelliği kazandığı örnekleri olan fincanların birebir benzerleri, D.S.M.P.K'nunda yer almaktadır. Yine D.S.M.P.K'nunda fincanın ve tabağın tamamen altın yaldız bezemelerle süslendiği, bu gruba benzeyen armalı fincanlarda bulunmaktadır.

T.S.M.P.K.'nunda katalog no:140 resim: 469 olan fincanlar son derece ince porselenden ve düz beyaz zemin üzerine dekorlu, eserlerdir. Üzerlerinde her birinde farklı olmak üzere, kara kalemle çizilen padişah portreleri yer alır. Portreler altın varaklı madalyonlar içersine yerleştirilmiştir. Madalyon dışında kalan beyaz zeminler ise, altın yaldızlı kafes biçimindeki geometrik motiflerle dekorlanmışlardır.

Koleksiyonda yer alan katalog no:141 resim: 479 olan diğer bir grup kahve fincanlarının tamamı 'Rıfat' imzalıdır ve üzerlerine kara kalemle yapılan padişah portreleri, altın yaldızlı kabartmalar biçimindeki dallar arasına yerleştirilmişlerdir. Çoğu tarihsiz olan bu fincanların ve madalyon dışında kalan beyaz zemin üzerindeki diğer kısımlar çok ince işçilikli, zarif bitkisel bezemelerle dekorlanmışlardır.

Koleksiyonda ayrıca katalog no:142 resim: 506 olan bisküvi porselenden yapılmış, bezemesiz, çok yalın kahve fincanları vardır. Bu eserler 'Porcelaine de Turquie par Tharet' imzalıdırlar.

Sürahilerin bezemeleri genelde üç yatay bordür üzerinde yapılır. İlki gövde bölümüne, diğer ikisi ise omuz ile boyun ağzı arasına işlenirken, bir ince halkayla da birbirlerinden ayrılırlar. Bu üç farazi bezeme alanı, farklı şekillerde de desenlendirilebilirler ve genelde gövde bölümü diğer bölümlerden ayrı tutulur. Sürahiler genellikle, renk kullanımında pastel tonların hâkim olduğu, altın yaldızlı kartuşlar içersinde çeşitli orman ve tarihi yapıların manzaralarının ya da natüralist çiçek kompozisyonlarının resmedildiği, sürahi tiplemeleridir. Dekorlanmamış ve yalnızca kabartma tekniği ile dekorlanmış örnekleri de vardır.

Çay takımları koleksiyonda yer alan çay fincanları ve takımları katalog no:143 ve 149 resim: 509 ve 540 arasında yer almaktadırlar. Katalog no: 147 resim: 518 olan grubun üzerlerinde renkli olarak yapılan padişah portreleri, altın yaldızlı kabartmalar biçimindeki dallar arasına yerleştirilmişlerdir. Madalyon dışında kalan beyaz zemin üzerindeki diğer kısımlar çok ince işçilikli, zarif bitkisel bezemelerle dekorlanmıştır. Katalog no:143, 144, 145, 146 resim: 509, 512, 515, 517 natüralist çiçek bezemeli fincan örnekleridir. Katalog no: 148 resim: 538 rumilerle, katalog no:149 resim: 540 ise iri natüralist çiçeklerle bezeli çay takımlarıdır.

Levhalar, genellikle Sultan II. Abdülhamid tuğralıdırlar. Çerçeveleri genellikle altın yaldız ile bordürlenmiştir. Ancak birçoğunun yaldızı dökülmüştür. Üzerlerinde çeşitli orman manzaraları, İstanbul manzaraları, hayvan resimleri vardır.

Tatlı hokka takımları, genel olarak üzerinde paftalara ayrılmış bölümler içersinde manzara ile ve bitkisel motiflerle dekore edilmişlerdir.

Kutularda, genellikle Fransız sanatında ‘rocaille’ denen Rokoko kartuşların içlerine ve kapakların üst kısımlarına doğa manzaraları, gerçek mimari yapıların tasvirleri, çeşitli yelkenliler resmedilmiştir. Kutuların kapak ve gövde ve yan yüzlerini birbirlerine bağlayan eklem yerleri genellikle, 15.Louis döneminin rokoko üslubunu yansıtan hafif ve kıvrımlı çizgilerle ifade edilen altın yaldızlı yaprak motifleri ile çevrelenmiştir. Ayaklarda ampir üslubun etkileri dikkati çeker.

5.1.5.1 **Manzaralı Desenler**: Osmanlı resim sanatına manzara resimlerinin ilk girişini, mimaride barok ve rokoko süslemelerin arasına yerleştirilen perspektifli duvar resimlerinde görmekteyiz. İlk yapıldığı dönemlerde minyatürü andıran görünümleri ile daha basit, yalın ifadeleri olan duvar resimleri zamanla anlatım gücü yüksek, renklerin ve çizgilerin daha ustaca kullanıldığı eserlere dönüşmüşlerdir. Gerçekte Osmanlı minyatür geleneğinde de, özellikle Matrakçı Nasuh dönemi minyatürlerinde dönemin kalıplarının dışına çıkılarak son derece detaycı, plan biçiminde çizilmiş minyatürler görmekteyiz. Bunlar arazilerin engebelerinin, bitki örtülerinin, hatta olayların geçtiği yerlerde yaşayan hayvanların bütün ince ayrıntıları ile verildiği minyatürlerdir. Dolayısıyla böylesine detaycı bir manzara resmi içeren minyatür geleneğinden gelen Osmanlı sanatçısı da, her ne kadar resim sanatını 19.yüzyıldan itibaren tanımaya başlamış olsa dahi, gerçekte asırlardır bu tarz resimler ile iç içe yaşamıştır.

İlerleyen dönemlerde duvar resimlerinin, saraylardan halkın yaşam mekanlarına indirgenmesi ile resmin aristokrat kesimin himayesinden çıkartılıp, Osmanlı kültürüne entegre edilmeye başlatıldığını ve duvar resimleri vasıtası ile resmin artık yavaş yavaş gündelik hayatın içine girmeye başladığını görmekteyiz. Bu nedenle de, dini sebeplerle figüratif resmi onaylamayan Osmanlı resim sanatı içersinde duvar resimlerinin, Osmanlı resmin sanatı içindeki ilk uyarıcı etkisi yadsınamaz bir gerçektir aslında.

T.S.M.P.K.'da çoğu askeri okullardan gelen asker kökenli ressam sanatçıların desenlendirdikleri vazolar, levhalar, sigara tablaları, kutular ve tepsiler, orman ve deniz manzarası ve önemli yapı betimlemelerini içeren en nadide eserlerdir. Eserlerde resmedilen çeşitli manzaralar gerçek ya da hayali manzaralardır. Kullanılan mimari öğeler ise genellikle kasırlar, köşkler, meydan çeşmeleri, geleneksel ahşap evler ve camilerdir.

Bu dönemde genel olarak, manzara içersinde ya da salt mimari bir yapı olarak betimlenen yapıların porselenler üzerinde desenlendirilmesinde, Osmanlı'da yeni kullanılmaya başlanmış olan fotoğraf makinesinin etkisi görülmektedir. Fotoğraf sanatının resim sanatçılarını da oldukça etkilemiş olduğunu ve bu fotoğraflardan esinlenerek birçok eser üretildiğini biliyoruz. Özellikle Yıldız Sarayı Koleksiyonu'na ait birçok resmin bu tür yapılı manzaraların temelini teşkil ettiği görülmektedir.

Bu dönemin ünlü fotoğrafçıları Abdullah Biraderler'in fotoğraflarından yapılan resimlerle dekorlanmış eserler oldukça ilgi çekicidir. Bu eserler genellikle, bugün ortada olmayan veya harap durumda bulunan cami, köşk gibi binaların resimleriyle süslenmişlerdir. Bu tarz manzara resimlerinde, genellikle tüm resimlerin ışığı aynıdır. Bu ressamlar fotoğraftaki kompozisyonu genellikle insan figürleri ve diğer ayrıntılardan sıyırarak duru, sakin bir görünüme kavuştururlar. Fotograflardan yapılan bu çalışmalarda çıplak insan gözünün yakalayamayacağı, ancak fotoğraf objektifinin saptayabileceği detayların işlendiği, boyanın herhangi bir rölyef etkisi bırakmayacak şekilde uygulandığı, kullanılan renklerin koyu atölye renkleri olduğu ve tabiata tamamen durağanlık verildiği görülmektedir.

Bu resimlerde, resmin ön ve arka planları arasında nitelik farkı yoktur; ancak çizgisel perspektife ilişkin değerlerin ve objektifin yansıtıldığı net ışık gölgenin, özenle uygulandığı dikkati çekmektedir. Yıldız Porselenlerinde bu tarz çalışmayı genellikle, ressam Halid Naci yapmıştır.

Yıldız Porselenleri'nin üzerinde yer alan yapılı manzaraların bir kısmı hayali olup, diğer önemli bir kısmı Büyükdere'nin gizemli yalılarının, Sultanahmet meydanının tarihi yapılarının, İstanbul'un çeşitli semt ve binalarının tasvirlerinin yapıldığı gerçek manzaraları içerirler. 1860-1900 arasında yapılan duvar resimleri ve çeşitli sanatçılara ait tual resimlerinde sıkça karşımıza çıkan Yıldız Sarayı, Topkapı Sarayı Bahçeleri, köşkleri ve havuzları, Ihlamur Kasrı, Çağlayan Köşkü, Kuğulu Fıskiye gibi yapılar porselenler yüzeyinde görülen gerçek yapı tasvirlerinden bazılarıdır.

Genellikle hayali manzara resimlerinin vazolar üzerine, mimari tasvirlerin ise kullanım ve duvar tabakları ile mücevher kutuları üzerine yapıldığı görülmektedir.

Birer tarihi belge niteliğindeki bu eserlerden 1312 H./ 1894 M. tarihli ve katalog no.161 olan levha üzerinde, ressam Halid Naci tarafından resmedilmiş Kâğıthane kasırlarından Çadır veya Sayeban Köşkü'nü betimlemesi ile önemli örneklerden birini teşkil etmektedir. Kasır, Sultan II. Mahmud döneminde, 1815-1816 yıllarında Kâğıthane Deresi üzerindeki Çağlayan bendleri yanında ve mermer set üzerinde, aynı yerde III. Ahmed devrine ait olan Kasr-ı Neşat denilen kasır üzerine inşa ettirilmiştir. Ancak, kasır bugün mevcut değildir. [27]

Fabrikanın yedinci üretim yılında üretilen katalog no.85 olan bir çift kapaklı vazo üzerinde, yaldızla kabartma çiçekler arasındaki düz beyaz bisküvi olarak bırakılmış bölümde, birinde Kız Kulesi, diğerinde ise Ortaköy Camii kabartmaları ve kenarlarında da " bende-i Mesrur İzzet " imzası yer almaktadır.

Yine, bir çift olarak yapılan ve duvara asılmak üzere hazırlanmış, katalog no.132 resim: 435 olan oval duvar tabağının ortasında kabartma olarak, Küçüksu ve Göksu meydan çeşmeleri ve namazgâhının resimleri görülmektedir. 'Boğaz'da Küçüksu Kasrı'nın yanında bulunan meydan çeşmesi, 1806 yılında

Sultan III. Mustafa'nın (1717-1774) hanımı Mihrişah Sultan tarafından yaptırıldığı için onun adıyla da tanınmaktadır.

Tabakların biri lacivert, diğeri kırmızı zeminli kenar bordürleri, yaldızlı kabartma dallarla süslenmiştir. Üstte çerçeve içinde ay yıldız, aşağısındaki bölüm içinde ise "Göksu mesiresi sene 1312" yazı ve tarihi vardır. Bu birbirinin eşi iki tabağın bezemeleri birbirlerinden tamamen farklıdırlar. Birinin ortasındaki rölyef biçiminde yapılmış resmin çeşitli renklerde boyanıp sırlanmasına karşılık diğerinin merkezindeki kabartma, beyaz bisküvi olarak bırakılmıştır. Üzerinde açık olarak "kulları Mesrur İzzet*"* imzası görülmektedir. Sırlı olan diğeri ise, "Halid*"* imzasına sahiptir. Fakat dikkatle bakıldığı zaman sırın altında yine 'Mesrur İzzet'in adını okumak mümkündür. Tabakların arkalarında fabrikanın damgası ile (1312 sene 2) 1896 tarihi bulunur. Bu eserin diğer bir önemli özelliği ise kalıbının bugünde mevcut olması ve son yıllarda 'Mesrur İzzet Bey'in tabağının yeniden yapılmasıdır.

Saray mabeyn ressamı ve aynı zamanda yabancı konuklar teşrifatçısı olan Hüseyin Zekai Paşa tarafından resmedilmiş, üzerinde "Zekai kulları*"* imzası bulunan katalog no.133 olan duvar tabağı, fabrikanın ikinci yılında yapılmıştır. Çok iyi kalitedeki bu eser üzerinde Dolmabahçe Bezmialem Valide Sultan Camii karşısındaki, içinde yaptıranın türbesi de bulunan, bugün çay bahçesi olarak kullanılan altıgen kubbeli, barok bezemeli Mehmed Emin Ağa Sebili görülmektedir. Tabağın arkasında, fabrikanın damgası (1312 sene 2) 1896 tarihi yer alır.

Porselenlerin zeminleri üzerinde yer alan resimlerin bazıları gövdeyi çepeçevre kuşatacak biçimde, bazıları ise kartuşlar içersine alınan farklı manzaraların yer aldığı, panolar biçiminde dekorlanmışlardır.

Gövdeyi kaplayan resimlerin daha detaylı çalışmalar, kartuşlar içinde yapılan tasvirlerin ise, daha stilize bir anlayış içinde yapıldığı görülmektedir. Bu tarz kartuşlu çalışmalarda mimari detayların göz ardı edildiği ve resimde bütünsel bir anlayış izlendiği görülmektedir.

Manzaralı resimlerin yapım ilkelerinde Avrupa resminin etkilerini görmekteyiz. Bu dönemde Avrupa'ya giderek eğitim alan Osmanlı sanatçıları artık, kapalı mekân-atölye çalışmaları yanında, açık hava manzara resimleri de yapmaya başlamıştır. Burada sanatçıların gördükleri manzaraları tabiattaki biçimleriyle, objektif olarak tuallerine aktardıklarını görmekteyiz. Bu resimler aslında parklar, bahçeler, eski sokakları donmuş biçimde betimleyen ayrıntılı doğa taklidi resimlerdir.

Gerçekçi bir anlayış içersinde betimlenmiş olan bu manzara resimlerinde genellikle, akedemik kökenli tutucu bir yaklaşım söz konusudur. Bu çalışmalarda detaylar ayrıntılı biçimde belirtilmiş, perspektif kurallarına uyulmuş, renkler doğadaki renk tanımlaması içinde verilmiştir. Sanatçıların

gelişimi ile birlikte ise manzara resimlerinde eskiye oranla daha serbest fırça vuruşlarının egemen olduğu ve çizgiden çok renge ve ışık-gölge karşıtlıklarına ağırlık verildiği görülmektedir. Bazı hayali yapı manzaraları olduğu gibi, hayali orman ve deniz manzaraları da sıkça kullanılmıştır. Kayalıklar, bulutlu veya mavi gökyüzü ve havuzların yeşil durgun suları, dönemin ilk yandan çarklı vapurları porselenlerin resimlendirilmelerinde karşılaştığımız kimi hayali, kimi gerçek kompozisyonlardır.

Manzaralı resimlerde genellikle deniz ve orman birarada gösterilmiş, Boğaz'ın veya Haliç'in ağaçlıklı duru suları ya da tanımlabilen veya tanımlamayan bazı ağaçlıklı dere yataklarının görünümleri kompozisyon temalarını oluşturmuştur. Manzaralar, boğazın veya Haliç'in bilinen herhangi bir köşesinin yeşil ağaçlar içersinde ve yine bilinen bir yapısının ön plana yerleştirilmesi ile verilir. Bu resimlerde bazen ön planda hayvanlar (katalog no:161 resim: 569) ya da tarihi yapılar (katalog no:163, 179, 208, 209 resim: 579, 635, 734, 740), yalılar (katalog no:186 resim: 650) yer almaktadır.

Dere yataklı su ve orman manzaralı resimlerde ise iki yanda görülen ağaçlar, sazlıklar belli kalıpların dışına çıkılmadan yansıtılmışlardır. (katalog no:135 resim: 443) Bu tarz kompozisyonlarda genel olarak figürlere rastlanmaz ya da kayık içersinde belli belirsiz bir ya da iki siluet görülür. Durgun sularda çalılıklar, taş kümeleri, kayıklar görülmektedir. (katalog no:180, 207 resim: 637) Genel olarak doğadaki renk tanımlamalarına uyulsa da bazen gerçekliğin dışına çıkılır. Realist yaklaşımdan çok, romantik etkiler görülmeye başlanır.

5.1.5.2 **Hayvansal Desenler:** Koleksiyondaki en küçük gruplardan birini teşkil eden hayvan figürlü eserler, daha ağırlıklı olarak vazolardır. Hayvansal betimlemeler salt tek başlarına kullanılmamış, doğada manzara içinde resmedilmişlerdir. İlk yapım örneklerinde daha küçük boyutlu ve perspektife göre daha geride yerleştirilen hayvan figürleri (katalog no.80 resim: 258) ilerleyen dönemde boyut olarak büyümüş, renkleri daha belirgin hale gelmiştir. Hatta fabrikanın 7.üretim yılında yapılan (katalog no.30) eser de, çiçek demetleri kompozisyonu yardımcı kompozisyon olarak ele alınmış, esas figürler kuşlar olmuşlardır. Özellikle eserin arka yüzündeki kuşlar, artık ana kompozisyona dönüşmüşlerdir.

Hayvan figürlü vazolarda, formal özelliklere göre değişmekle birlikte genel olarak tüm cepheyi sarar nitelikteki resimlemeler yer almaktadır. Ancak özellikle kapaklı ve kaideli vazo tiplemelerinde hayvansal figürü içeren kompozisyon, ön cephede genelde altın yaldızlı kartuş içinde yer almaktadır. Barok özellikler taşıyan 'S' kıvrımlı ya da tırtıklı kartuşlar içersine yerleştirilen bu bezemelerde (katalog no.79 resim: 255) ağırlıklı olarak kuş resimleri ve kuğular gerçekçi bir anlayışla resmedilmiştir. Ancak, hayvan figürlerinin genelde ön cepheden değil, yan cepheden verildiği görülmektedir.

Vazolarda yer alan hayvan figürlerinin renk özellikleri, figürün içinde yer aldığı kompozisyon ve objelerin kendi zemin ve detay renkleri ile ilişkilendirilmiş ve dekorlamada uyumlu bir ahenk yaratılmıştır.

Yine hayvansal motiflerin yer aldığı bir diğer obje levhalardır. Levhaların çerçeveleri genelde altın yaldız ile dekorlandığından, hayvan figürleride genelde bu renklerle uyumlu hale getirilmiş ve hayvan karekteri ön cepheden verilmiştir. (katalog no: 165 resim: 584)

Hayvan motiflerinin daha az olmak üzere resmedildiği diğer objeler ise, tabaklardır. Tabaklarda da genelde hayvanın doğal rengi, genel kompozisyonun renkleri göz önüne alınmadan, ancak genel bütünlüğü bozmadan verilmiştir. Resimlerde derinlik yaratmak amacıyla daha yakın figürler daha büyük ve tamamen yan cepheden, uzakta yer alan küçük boyutlu figürler ise, karşı cepheden gösterilerek perspektif sağlanmıştır. (katalog no.113 resim: 366)

5.1.5.3 **Bitkisel Desenler:** Osmanlı sanatlarında çok önemli bir yeri bulunan çiçek öğesi, Yıldız Porselenleri üzerinde de en çok kullanılan bezeme unsurlarından birisidir. Bir İslam sanatı olarak figürlü bezemeyi sınırlı ölçülerde kullanan Osmanlı sanatları, stilize bitkisel dekorlamayı çok yaygın olarak kullanmıştır. 16.yüzyıldan itibaren ise, Saray başnakkaşı Karamemi ile Osmanlı geleneksel sanatlarına giren natüralist çiçek desenleriyle daha doğaya dönük gerçek çiçek betimlemeleri ön plana çıkmıştır. Stilize edildiği dönemlerde bile minyatürlerde açıkça ifade bulan çiçek tiplemeleri, natüralist yaklaşım sonucunda tamamen sanatsal bir üslup içersinde tanımlanmaya başlamışlardır.

16.yüzyıldan itibaren Batı'ya Osmanlı'dan giderek kültürlerine yerleşen lale, sümbül, leylak, ağlayan gelin ve bazı zambak çeşitleri minyatürlerde, kitap sanatlarında, çinilerde en çok kullanılmış olan çiçek motifleridir. Bu çiçek motifleri ve diğerleri, en erken devirlerden itibaren aşırı stilize edilmiş örneklerinden, natüralist ve çok realist olanlarına kadar her şekliyle hemen her sanat dalında yer almışlardır.

T.S.M.P.K.'nun da yer alan bitkisel bezemeler ise genelde, klasik Osmanlı çiçek motifleri ve batı etkisi ile yapılmış barok tarzdaki motiflerin birarada kullanıldığı eklektik çalışmalardır. II. Abdülhamid'in hatıra defterinde, 'Eserlerimizde, kadim sanatın sadeleğini esas olarak almak onu modern sanatla meczetmesini bilmek lazımdır. Herekede'ki halı fabrikamızda ve diğer endüstri sanatlarımızda yabancıları taklit etmekten kaçınmalıdırlar. Sanat ve edebiyatımıza ait mevzular, kendi milletimize has esaslar üzerinde inşa edilmelidir'[28] dediği bilinmektedir. Ayrıca, Sultan'ın çiçek ve doğa sevgisi de bilinmektedir. Dönemin Sultan'ının bu sanat anlayışı doğrultusunda sanatçılarda eserlerinde, salt batı taklitçiliğinden kaçınmış ve klasik Osmanlı çiçek motiflerini, gelenekselden tamamen kopmadan yeni bir anlayış içinde tanımlamaya özen göstermişledir.[29]

Ayn-i sefa çiçekleri, hercai menekşeleri, küpe çiçekleri, kasımpatılar, güller, zambaklar, katmerli düğün çiçekleri, papatyalar, laleler, boru çiçekleri, mineler, narçiçekleri, nergisler, haşhaş çiçekleri, yeşil yapraklar ve tırtıklı saz yaprakları porselenler üzerinde yer alan bitkisel öğelerden bazılarıdır. Bunlar çarpıcı renklerde iri çiçek motiflerinin buketler biçiminde ve ön planda gösterildiği tipte kompozisyonlar içersinde gösterilmişlerdir. Çiçek buketleri hokkalarda, çiçekliklerde genellikle paftalar içersinde yer almaktadırlar. (katalog no:155, 164) Vazolarda ise özellikle de dar ve uzun boyunlu vazo tiplerinde, ön ve arka yüzü tamamen kaplayan geniş kompozisyonlar şeklinde dekorlanmışlardır. (katalog no:4, 6,7, 9, 12, 13, 14, 19, 28 resim: 8, 13, 17, 23, 34, 36, 37, 50, 79)

Bazı eserler üzerindeki klasik Osmanlı dönemine ait çiçek betimlemelerinin barok ve rokoko etkili girlandlar, akantus yaprakları ve barok etkili bazı mimari öğeler içersinde verilmiş olmaları Doğu-Batı sentezinin güzel bir örneği olarak gösterilebilir. (katalog no:162 resim: 572)

5.1.5.4 **Figüratif Desenler:** Kanaatimizce, Osmanlı'da figürlü resimleri yorumlayabilmek için öncelikle Müslümanlık dininin figürlü resme bakış açısını ve ardından Osmanlı'da gelişen resim sanatı-minyatürü genel anlamda incelemek yerinde bir yaklaşım olacaktır.

Tek tanrılı dinlerin sonuncusu olan Müslümanlık da, Yahudilik gibi resim yasağını benimsemiş bir din olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa ki gerçekte Kuran-ı Kerim'de de, Tevrat'ta olduğu gibi resmi kesin yargılarla yasaklayan bir ayet bulunmamaktadır. Ancak farklı yorumlamalarla bu düşünceye sebep olan ayet; "Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytana ait pis işlerdir, artık bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz" diyen Maide suresi: 90. ayettir. Burada, ayetin açılımında 'ensab' kelimesinin yer alması ile bunun bazı İslam âlimlerince; 1. Putperest Arapların üzerlerinde kurban kesip ibadet ettikleri dikili taşlar. 2. İbadet için dikilmiş putlar. 3. Resim, tasvir. şeklinde yorumlanmış olmasının bir anlamda yarattığı kavram karmaşasıdır.

Yapılan tüm tartışmalar gözönüne alınarak buradan varılan sonuç, aslında Kuran'da yasaklanmış olgunun resim olmayıp, putlar ve putlaştırma olduğu yönündedir. Yeni bir din olarak gelen Müslümanlık ile Pagan dinlerin temsili sayılan putlaştırma, insan yaşamından uzaklaştırılarak, tek bir yaratıcı olan Allah'ın varlığı kabul ettirilmek istenmiştir.

İslam dininde daha muhafazakâr yaklaşımların 750'lili yıllardan sonra, hadisler yoluyla arttığı görülmektedir. Allah'ın yanında azabı en şiddetli olan insanlar tasvircilerdir (Müslim 6: 369). Şu suretleri yapanlar kıyamet gününde azap görürler ve kendilerine yaptığınız suretlere can verin denilir (Müslim 6: 368) şeklinde hadislerle canlı varlıkların resimlerinin yapılması günah sayılmış, yalnızca canlı olmayan tabiat resimleri yapılmasına izin verilmiştir.

Ancak insanoğlu varoluşundan itibaren, kendisini ve dünyayı yalnızca işitsel ve yazınsal yolla değil, görsel yolla da ifade etmeyi istemiştir. Bu nedenle Hırıstiyan sanatı, yaşanan kültürel değişimlerle bağlantılı olarak doğanın ve insanın tasvirine yönelmiş ve resim ile heykel sanatını geliştirmiş, İslam sanatçısı ise İslam felsefesine uygun olan şematik bir anlatımı tercih etmiş ve minyatür sanatını kullanmıştır.

Yine burada dikkatimizi çeken bir diğer husus, İslam dininin aslında kadın resmi yapılmasına olan yaklaşımıdır. Yaptığımız araştırmalar göstermiştir ki burada söz konusu olan, yalnızca kadın ya da yalnızca erkek figür olgusu değil, İslam dininin canlı varlık kavramına olan genel bir yaklaşımıdır.

Türk Devletlerinde Uygurlardan itibaren, Anadolu Selçuklu Devleti'ne kadar tasvir sanatlarında, kadın-erkek figür kullanımının çeşitli şekillerde karşımıza çıktığını görüyoruz. Doğu dünyasından aldığı etkileşimlerle minyatür ve seramik sanatlarında, dönemler itibari ile farklı aşamalar yaşanırken, Fatih'in İstanbul'u fethi ile sanat anlayışı yüzünü Batıya'da dönmüş ve saraya, doğulu ve batılı pekçok bilim ve sanat adamı davet

edilmiştir. Fatih'in ünlü portresini yapan Gentile Bellini de bu dönemde saraya gelen yabancı sanatçılar arasındadır.

15.yüzyılda bir İslam ülkesinde padişahın yabancı bir ressama portresini yaptırması, bu konuda atılmış olan en büyük adımlardan biridir ve böylece Osmanlı minyatüründe portre geleneğinin temelleri atılmıştır. Yine bu dönemde II. Mehmet, dönemin en ünlü nakkaşı olan ve bir süreliğine Venedik'e gidip burada çalışmalar yapan, Sinan Bey'e de bağdaş kurarak elinde tuttuğu karanfili koklar bir vaziyette resmini yaptırmıştır.

Minyatürlü yazmalardan günümüze gelen en erken tarihli örneklerin II. Beyazıd döneminde olduğu görülmektedir. Bu dönemde Fatih döneminde yoğunlaşan batı etkisi azalmaya başlar ve portrelerin yerini yeniden elyazmalarının sayfalarını süsleyen minyatürler alır.

Yavuz Sultan Selim döneminde ise, 1514'de Tebriz'in fethiyle bağlantılı olarak bazı İran'lı sanatçıların saraya gelmesiyle Safevi üslubu etkili olur. Yaklaşık 40 yıllık bir süreç içerisinde Fatih döneminden gelen batı etkileri özümsenir ve bunun yanı sıra çeşitli doğu okullarının etkileri hissedilmeye başlar. Yaklaşık 30 yıl süren II. Selim ve III. Murat dönemlerinde ise Osmanlı minyatürü dış etkilerden tamamen kurtularak, tam anlamıyla bağımsız ve özgün bir stil geliştirir. II. Mehmet döneminde ilk kez görülen portreler de, bu dönemde popüler olur.

Türk minyatürünün klasik dönemi olarak tanımlanan ve II. Selim ile III. Murat'ın saltanat yıllarını kapsayan dönemde (16. yüzyılın ikinci yarısı) Nakkaş Osman, Osman Gazi'den III. Murat'a kadar olan tüm Osmanlı padişahlarının portrelerini çizmiştir. Bu resimlerde sultanlar ¾ profilden, bağdaş kurmuş ya da oturmuş olarak resmedilmiştir.

Öte yandan 18.yüzyılın başından itibaren albüm yapımı ve tek figürler ve ayrı portreler önem kazanır. Türk minyatürünün ikinci klasik dönemi olarak nitelendirilen Lale Devri'nin ünlü nakkaşı Levni'nin hazırladığı Silsilename'de Osman Gazi'den III. Ahmet'e kadar tüm padişahların portreleri yer almaktadır; daha sonraki padişahlar da bu albüme kendi portrelerini eklettirmişlerdir. 'Levni' ile birlikte kadın figürü ilk kez minyatüre büyük ölçüde girer ve sahnelerde önemli bir yer tutmaya başlar. Figürlü minyatürlerde ışık-gölge uygulamaları, hacimli Batı örneklerine uygunluk göstermeye başlar.

Levni'yi izleyen dönemde çağının zevkine uygun çiçek resimleri ve kadın tek figürleri yapmış olan Abdullah Buhari önem kazanır. Sanatçıya ait, 1741-2 tarihli 'yıkanan kadın' resmi, kadın figürünün konu alındığı minyatürlerin en ilgi çekicilerinden biri olarak kabul edilir.
30

19. yüzyılın sonlarına doğru kurulan Sanay-i Nefise Mektebi, Batı'ya yönelik Türk resminde çağdaş portre anlayışının çekirdeğini oluşturur. Bununla birlikte, Mühendishane çıkışlı bir ressam olan Yıldız porselen fabrikası sanatçılarından Halil Paşa portre alanında ilk öncüler arasında yer alır. Bu dönemin portre yapan diğer ünlü ressamları arasında Abdülmecit Efendi, Ömer Adil, Hoca Ali Rıza Efendi, Atam, Rıfat Yıldız porselen fabrikası için çalışan diğer önemli sanatçılardan bazılarıdır.

Osmanlı resim sanatı figür anlayışında, dolayısıyla Yıldız porselenler üzerindeki figürlü resimlerde dikkat çeken bir diğer unsur, fotograflardan kopyalanan resimlerde figürler yer alsa dahi, bunların resimlerden tamamen çıkartılmaları ya da oldukça küçük boyutlara indirgenmesi ya da yalnızca birer siluet şeklinde görüntülenip, genellikle arka planda çizilmeleridir. Ürkek bir resim anlayışı içinde verilen figürler, genelde manzara ve cami konulu resimlerde, detaylar arasında ve nadiren çalışılmışlardır. (katalog no: 91, 92, 93, 91 resim: 299, 304, 306, 299)

Buradaki amaç, resimde durağanlığı hafifletmek amacıyla resme yerleştirilen figürlerin, ikinci plana atılarak, cansız birer nesne konumuna indirgenmeleri ve mimari eserlerin ve manzaraların görkeminin ön plana çıkartılmasıdır. T.S.M.P.K.'nundaki yüzeylerinde daha büyük boyutlarda yer alan portrelerin olduğu eserler ise genellikle, Sultan II. Abdülhamid için özel olarak yapılan çalışmalardır.

Koleksiyonda yer alan ve üzerinde insan ve özellikle; kadın ve çocuk resimleri olan tabaklar, çok önemli bir grup oluştururlar. Daha önceki çalışmalarla tabağın yüzeyindeki resmin genç bir saraylı kadın portresine ait olduğu düşünülen 1312 H./ 1894 M. tarihli ve katalog no:112 resim:215 olan tabak, ressam Fausto Zonaro imzalıdır. Ancak tarafımızca yapılan çalışmalara istinaden bu portrenin bir Osmanlı saray kadını değil, daha Yıldız Porselen Fabrikası kurulmadan, 13 Kasım 1893 tarihinde Padova'da düzenlenen Zonaro sergisinde sergilenen 'Çayır Çiçeği'[31] adlı çalışmasından alınmış bir detay olduğunu düşünmekteyiz. Sanatçının 1891 yılında istanbul'a geldiği göz önüne alınırsa, çalışmanın bu tarihten önceki bir yıla ait olması yüksek bir ihtimaldir. Bu tabak tek örnektir ve Sultan II. Abdülhamid devrinde Saray başressamı olan İtalyan 'Fausto Zonaro'nun henüz başka bir Yıldız porseleni üzerinde imzasına rastlanmamıştır.

Ayrıca sanatçı anılarında, Padişah Hazretlerinin kendisinden kızları Refia Sultan'ın bir portresini yapmasını istediğinden söz etmektedir. Bu sebeple elindeki manzara çalışmalarını bıraktığını ve Mabeynci Faik Bey ile hareme girdiğini ve arkasında onu takip eden iki gözalıcı cariye ile birlikte gelen, ihtişamlı bir şekilde yavaşça ilerleyen gökten inme bir melek görüntüsündeki Sultan Refia'yı gördüğünü ve portre çalışmalarına başladığını' belirtmektedir.

Daha sonra Yıldız Porselen Fabrikası'nda üretilen altın yaldızlı çerçevelere yerleştirilen resimlerin pastel çalışma ile yapılanı Harem'e, yağlıboya olanı ise Padişah'ın kendi dairesine asılmıştır. Yine 1312 H. (1894 M.) tarihli, küçük boy bir vazo üzerindeki genç şehzade resmi, Sultan II. Abdülhamid'in oğullarından biri Burhaneddin'in resmidir. Eser, Sultan II. Abdülhamid'e, 25. Cülûs yıldönümü için özel olarak üretilmiştir. (katalog no: 21 resim: 56)

T.S.M.P.K.'nunda yer alan kadın figürlü çalışmalardan biri, katalog no:166 resim: 588 olan bir kır manzarası içinde yürüyen bir kadın ve geri planda ise el ele tutuşmuş üç kızın görüldüğü Halid Naci imzalı levhadır. İki adet olan bu çalışmaların dışında, aynı manzaraya sahip ancak, değişik sanatçılara ait örnekler, hatta tuval üzerine yapılmış kimi resimlerin porselen üzerinde de yer alması resimlerin birtakım fotoğraflardan yapıldığını göstermektedir. Genellikle manzara resimleri yapan ve İstanbul'daki yapıları porselenler üzerine aktaran ressamlar, kartpostallardan ve Abdullah Biraderler'in fotoğraflarından yararlanmışlardır.

Yine koleksiyonda yer alan bir grup büyük boyutlu vazolarda resmin merkezine yerleştirilen ve resimde ana tema olarak karşımıza genç kız figürleri yer almaktadır. (katalog no: 59 resim: 182) Osmanlı tiplemesine uymayan ve kıyafetleri avrupai özellikler gösteren bir figür olan A.Nicot imzalı bu eserlerin figürleri, gerçek olmayan, hayali ve büyük olasılıkla eski kartpostallardan alınan tiplemeler olmalıdırlar. Katalog no: 83 (resim: 267) olan diğer bir 'Halid' imzalı vazoda ise, bir orman manzarası içersinde kazlarla birlikte gösterilen Osmanlı kıyafetleri içersinde genç bir erkek figürü ise gerçek bir modelden esinlenerek yapılmış olmalıdır.

Yine katalog no: 60 (resim: 185 olan) ve ‘Atam’ imzalı ve katalog no: 84 (resim: 270) olan imzasız melek figürlü vazolar ve katalog no: 196 (resim: 679) olan ‘Atam’ imzalı melek figürlü testi koleksiyonda ender olarak rastlanılan melek figürlü çalışmalardır.

Koleksiyondaki en önemli figürlü porselenler ise, padişah portreli fincanlar ve duvar tabaklarıdır.

Yıldız fabrikasında üretilen çay ve kahve fincanlarında seri halinde 1. Osman’dan başlayarak 32. padişah Sultan Abdülaziz’e kadar 32 Sultan’ın resmi yapılmıştır. Bu resimler ‘Young Albümü’ndeki asıllarından kopya edilmiştir. ‘Young Albümü’ adıyla tanınan, içinde padişah resimlerinin yer aldığı albüm, Sultan 3. Selim tarafından Ressam Kapıdağı Konstantin’e yaptırılmış, ancak Sultan 2. Mahmut devrinde tamamlanarak Londra’da basılabilmiştir.

Kahve fincanları içersinde çoğu tarihsiz ve hepsi ‘Rıfat’ imzalı üzerlerinde madalyon içersinde 32 sultanın resminin siyah-beyaz olarak seri halde yapıldığı fincanlar, önemli bir grubu oluşturur. (katalog no: 141 resim: 479) Ayrıca her portrenin yanında kaçıncı padişah olduğunu belirten, 1’den 32’ye kadar numaraları da konulmuştur. Bunlar küçük boyutlu, kulpsuz, zarflı olması muhtemel, çok ince beyaz porselenden yapılmış fincanlardır.

Yine, fincan ve tabaklarıyla beraber 32 parçadan ibaret bir çay takımı ise çok özel bir gruptur. (katalog no: 147 resim: 518) T.S.M.K.’de 1119 numara ile kayıtlı olan 1316 H. Tarihli “Halife-i Hümayuna takdim kılınan eşyaların müfredatı ile esaminilerini havi” bir defter bulunmaktadır. Defterde, Sultan II. Abdülhamid’in 25. Saltanat yıl dönümü dolayısıyla gelen ‘culus hediyeleri’ sıra numarası ile ve kimin tarafından verildiği de belirtilerek tarifleri yapılmıştır. Burada kaydedilen ve Yıldız Porselen Fabrikası mamulâtından diğer eserlerle beraber[32] 32 çay fincanının da Çini Fabrika-i Hümayunları tarafından Sultan II. Abdülhamid’e yirmibeşinci cülusunda, yani tahta çıkışının 25. senesinde hediye edildiği anlaşılmıştır. Ay-yıldız damgalı ve (1312 sene 7) yani 1901 tarihi yazılı olan tabakların çapı, 15. 4 cm. dir.

Koleksiyondaki padişah portreli bir diğer önemli grup, duvar tabaklarıdır. Bunların aslında bir seri olarak yapıldığı düşünülmektedir. Bu tabakların hepsi 1312 Hicri (1894 M.) tarihine aittir ve ressam "Atam" imzasına sahiptirler.

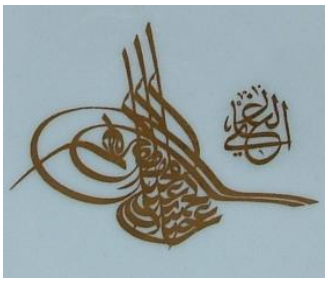
Bu duvar tabaklarından, katalog no: 135 (resim:440) da merkeze yerleştirilen sorgucu, kavuğu ve kürkü ile ihtişam içindeki iri III. Ahmed portresi, kartuşlar içersine yerleştirilen dönemin önemli yapılarının mimari tasvirleri ve bazı göz alıcı manzaralar ile birlikte verilmiştir.

Katalog no: 136 (resim: 447, 448, 449) grubunda ise, sol üst köşeye yerleştirilen çiçek demetleri ile bezenip, çok değişik kompozisyonlarla süslenen Osmanlı sancağı ortasındaki padişah portreleri, padişahın yaptırdığı önemli bir tarihi binanın resmi ile birlikte verilmektedir. Koleksiyonda 3 adet olan bu tabakların, çalışmanın katalog no'su verilen örneğinde Sultan III. Selim portresi ile Selimiye Kışlası, numara verilmeyen diğerlerinde ise Sultan Abdülmecid portresi ve Dolmabahçe Sarayı ile Sultan II. Mahmud portresi yanında, Tophane'deki Nusretiye Camisi', ayrıca ön planda 'Mahmudiye Kalyonu'nun resimleri birlikte yer almaktadır. Nusretiye Camisi'nin Sultan II. Mahmud tarafından yenilendiği bilinmektedir. Devrinin en meşhur gemisi olan ve zaman zaman Sultan'ın ziyaret ettiği ve bir defasında da içinde geceledeği belirtilen üç anbarlı 'Mahmudiye Kalyonu'da yine kendisi tarafından yaptırılmıştır

5.1.5.5 **Tuğra ve Armalar**

5.1.5.5.1 **Padişah Tuğra ve arması:** Bazı servis tabakları, duvar tabakları, levhalar ve fincanlarda Osmanlı arması, Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası veya adının baş harfleri olan marka yer almaktadır. Sultan II. Abdülhamid'e ait değişik pekçok eser veya eşya üzerinde isminin baş harflerini gösterir bir marka olarak kullanılan bu amblem, Osmanlı sanatlarında ilk kez Sultan II. Abdülhamid tarafından kullanılmıştır. Bu objelerin sultana ait özel parçalar olduğunu gösteren bu tip marka ve amblemler, eski harflerle 'ayın-ha' veya Latin harfleriyle 'A.H' olarak adının baş harflerini gösterir biçimde porselenler üzerine uygulanmışlardır.

Padişah tuğralarının bir başka motifle beraber kullanılması 19. yüzyıla ait bir uygulamadır. Bunun ilk örneği ise, II. Mahmud'un tuğrasının yanındaki "Adli" yazısıdır. Sultan Abdülmecid ise, tuğranın yanında gül motifini kullanmaya başlamıştır. Abdülhamid, ilk hizmet madalyasında babası gibi çiçek kullanmayı tercih etmiş, ancak kısa bir süre sonra madalyada çiçeğin yerini "El Gazi" unvanı almıştır. II. Abdülhamid, resmi evraklarda daima El Gazi mahlasını tuğra ile birlikte kullanmış, 1881'den itibaren ise 'Arma-i Osmanî'yi kullanmaya başlamıştır.[33]

Katalog no: 114 resim: 368 padişah tuğralı, katalog no: 115 resim: 371 Arap harfleri ile yazılan A.H. tuğralı tabak takımından örnek parçalardır. Katalog no:117 resim:376 tuğralı tabak gruplarından bir örnektir. Katalog no 119 resim:396 padişah armalı, katalog no:128 resim: 421 olan tabaklar ise Latin harfleri ile yazılan A.H. tuğralı iftariyelik örnekleridir.

.

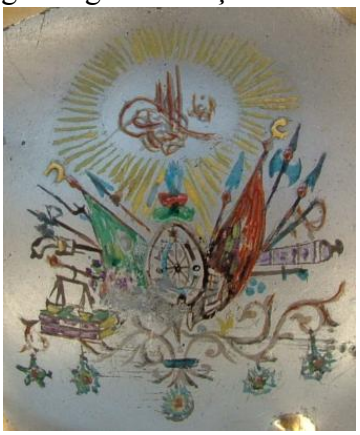

Katalog no:139 (resim: 457), armalı kahve fincan ve tabak grubudur. Ayrıca, 226 katalog no'lu (resim: 785) şerbet küpü ve 163 katalog no'lu (resim: 579) levha, II. Abdülhamid tuğralı diğer formlardır. Bununla birlikte bazı levhalarda da tuğra ve arma izleri bulunmakta, ancak bunlar zamanla silindiğinden net olarak okunamamaktadır.

5.1.5.5.2 **Osmanlı Devleti Arması**: 19.yüzyılda Avrupa devlet geleneğindeki nişanlardan etkilenilerek Osmanlı Devleti için hazırlanmıştır.

Ondan önce, padişahların tuğraları devlet nişanı yerine geçmekteydi. Osmanlı nişanının son hali 1882 yılında Sultan II. Abdülhamid tarafından yürürlüğe koyulmuştur. Biri Osmanlı hanedanını simgeleyen kırmızı zeminde ay-yıldız, diğeri İslam halifeliğini simgeleyen yeşil zeminde üç hilalden oluşan iki bayraktan ve diğer sembolik işaretlerden oluşmaktadır. (tablo:3)

Osmanlı Devlet armasının üzerindeki öğelerin sembolize ettiği anlamları şöyle açıklayabiliriz. En tepede bir güneş şekli ve onu çevreleyen güneş ışıkları vardır. Güneş şeklinin ortasında armanın ait olduğu dönemin hükümdarlarının tuğrası yer almaktadır. Onun altındaki yukarıya açık hilalin üzerinde, Arapça "Osmanlı devletinin hükümdarı olan... han Allah'ın muvaffak kılması ve yardımına dayanır ve öylece hüküm sürer, anlamına gelen bir söz yazılıdır. Onun altında, armanın tam göbeğine gelecek şekilde aynalıklı kalkan motifi vardır. Bu kalkanın çevresinde yıldızlar bulunmaktadır. Bu yıldızların sayısı genellikle 12 adet ile sınırlandırılmış olup, 12 burcu temsil etmektedirler. Böylece Osmanlı Devleti kâinatın merkezine yerleştirilmiştir. Kalkanın hemen üzerinde de, devletin kurucusu Osman Gazi'yi temsil eden bir sorguç vardır ki; Osmanlılar'ın köklerine ne kadar bağlı olduğunu temsil etmektedir.

Kalkanın sağ yanında Osmanlı sancağı yer almaktadır ve renkli armalarla kırmızı ile gösterilmiştir. Onun karşısında ise hilafet sancağı bulunmaktadır. Hilafet sancağının rengi aslında siyah iken, arma üzerinde daima yeşil renkte gösterilmiş ve bazen üzerine üç hilal kondurulmuştur. Merkezdeki kalkandan Osmanlı sancağı yönüne doğru uzanan şekiller ise şöyle sıralanmaktadır: Sancağın üzerinde bir ok bulunmaktadır. Sancak âleminin altında baltacıklar ocağının kullandığı tek taraflı bir çift yüzlü teberler (balta) bulunmaktadır. Ayrıca mızrak ve altında el sperlikli tören kılıcı,

ağızdan dolma bir top ve altında savaş kılıcı yer alır. Hemen altında bozdoğan (gürz) görülmektedir. Top ile bozdoğanı sancaktan ayıran boynuzdan yapılan boru ise savaş ilanını ve sonra da mehter haneyi temsil etmektedir.

Armanın sol yanında, yani hilafet sancağı yönünde uzanan semboller yine yukarıdan aşağıya şöyle sıralanırlar: Sancak âleminin altında süngü takılmış bir tüfek, altında tek yüzlü teber (balta), toplu tabanca ve topuz başlı asa mevcuttur. Asanın şeşper (savaş araçlarından altı dilimli topuz) topuzu kenarına asılı olan terazi adaleti temsil etmektedir. Terazi kitap şekilleri üzerine oturtulmuş olup, bu kitaplardan üstteki Kuran-ı Kerim'i, alttaki ise diğer hukuk metinleri yerine geçen kanun kitabını temsil etmektedir.

Hilafet sancağının altındaki çiçek şekilleri Osmanlı'nın estetik yönünü göstermektedir. Buket arasında ki güller, hilafet sancağı üzerinde manevi ilhamlar sebebiyle bulundurulmaktadır. Buketin hemen altında denizciliğin sembolü bir çapa yer almaktadır. Arma göbeğindeki kalkanın hemen alt yanında dik duran bir borazan, mızıka takımını, onun altında çaprazlama duran tirkeş (ok kuburu, sadak) ile meşale de, gece donanımlarını ve ok müsabakalarını hatırlatmaktadır. Armanın alt tarafını boydan boya süsleyen inci defneyaprakları ve çiçek motifleri arasından beş tane madalya sarkmaktadır. Bu madalyalar ise, İmtiyaz nişanı, Mecidi nişanı, İftihar nişanı, Osmanlı nişanı ve Şefkat nişanı madalyalarıdır.

Katalog no: 116 (resim: 373) olan tabak armalı tek tabak, katalog no:138 (resim: 454) ise armalı tek duvar tabağıdır. Katalog no: 165 resim: 584 ise, Arma-i Osmanî armalı tek levhadır. 34/251 ve 34/257 no'lu levhalar da armalı levhalardır. Ancak bu eserler bir gruba dâhil olduklarından ayrıca katalog numarası almamışlardır.

5.1.6 Sanatçıları

5.1.6.1 **Kalıp Ustaları:** Yapılan çeşitli çalışmalarda ve fabrikanın kurulduğu yıllarda kullanılan kalıpların Fransa'dan getirildiği belirtilmektedir. Kalıbı hazırlayan ustalara ait olduğu düşünülen soğuk damga ile basılan bazı isimler, bazı eserlerin arkasında yer almaktadır. Ancak tarafımızdan koleksiyon eserleri üzerinde yapılan incelemede herhangi bir yabancı usta adına rastlanmamıştır. Koleksiyondaki eserlerde, porselen hamuruna soğuk damga olarak basılmış imzaları olan kalıp ustalarının isimleri görülmektedir.

T.S.M.P. K' nunda soğuk damga imzaları görülen sanatçılar Tablo 2'de görüldüğü şekilde şunlardır:

-Bende-i Nuri
-Kulları Ali (bende-i Ali)
-Hüsrev
-Hüseyin
-Kulları Ömer
-Hasan

Diğer müzelerde bulunan Yıldız Porselen eserlerin kalıplarını yapmış sanatçılar: Musa (bende-i Musa)**,** İbrahim, Ali Rüştü (bende-i Ali Rüştü), Sabri, Ahmed, Hakkı, Mustafa'dır.

5.1.6.2 **Ressamlar:**
Yıldız Porselenler üzerinde yapılmış resim veya motiflerin çoğunda, ressam imzaları yer almaktadır. İmzalar çoğunlukla, porselenlerin resminin bir kenarında ya da motiflerin arasına sıkıştırılmış olarak görülmektedirler. Bu imzalar eserlere kazandırdıkları önem yanında, fabrikada çeşitli dönemlerde görev almış bulunan yerli ve yabancı ressamların isimlerini öğrenebilmemiz açısından da büyük önem arz etmektedirler. (Tablo: 1) Bu sanatçıların bazıları belli eğitimler almışlar bazıları ise, herhangi bir gruba dahil olmamıştır. Arşiv kayıtlarından, belgelerden ve imzalardan öğrendiğimiz şekliyle, Asker Ressamlar olarak tanınan bazı Paşa'lar, Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi hocaları, Enderun'lular ile bazı Batı'lı sanatkârlar, saray fabrikasında çalıştıkları tesbit edilmiş eğitimli sanatçılardır. Ancak bu sanatçıların içinde saraya Anadolu'dan gelen gezici sanatçılarında olduğu düşünülmektedir.

Saray baş Sanatçısı Zonaro anılarında, '*Fabrikanın, resim yapan birkaç Rum, birkaç Ermeni ve Lille'den gelen ve maaşla çalıştırılan Fransız ustalarının beraber çalıştığı iyi donanmış bir atölye'* olduğundan' söz etmektedir. Sanatçıya göre; '*Bu atölyede sanat yapılmıyor olsa da; biçimler ve yeni renkler deneniyordu. Bu atölye çok değişik insanların bir arada bulunduğu ilginç bir ortamdı. Arap bir Topçu Subayı, kocaman vazoları kendi üslubu ile boyuyor, çalışanlar disiplinli ve dakik bir biçimde üretim yapıyorlardı.'* [34]

T.S.M.P.K' nunda imzaları görülen sanatçılar Tablo 5'de görüldüğü şekilde şunlardır:

-Halid veya Halid Naci (Halid Naci 1875-1927)
-Rıfat
-Nuri, Enderuni Es-seyid Nuri veya Nouri (Osman Nuri Paşa 1839-1906)
-Tare
-Vasfi (Mustafa Vasfi Paşa 1857-1905)
-Mesrur İzzet
-Atam
- Enderuni Abdurrahman
-Ferid
-Zekai Kulları (Hüseyin Zekai Paşa 1859-1919)
-Hüseyin Hulusi
-Ser mücellid-i Hazret-i Şehriyari Ali Ragıp
- Ömer (Ömer Adil 1868-1928)
-İsmail
- İbrahim,
-U. Avergne veya W. Lavergne
-Et. Narcice
-A. Nicot
-J. Della Tolla,
-Mardiros
-Wilfred de Sain,
-F. Zonaro (Fausto Zonaro 1854-1929)

Diğer Müzelerde Bulunan Yıldız Porselen Eserlere Dekor Yapmış Sanatçılar:

-Şeker Ahmet Paşa (1841-1907) Ahmed Ali (Şeker Ahmed Paşa 1841-1906) -Hoca Ali Rıza (1864-1939),-Ömer Adil (1868-1928)-Heykeltraş İsa Behzat Bey (1875-1913) , -Şefik, -Şevki, -Reşid,-Mehmed, -Ressam Enver Bey, -Ali (Uzun Ali Bey) diğer koleksiyonlarda imzaları bulunan Yıldız Porselen'e eserler üretmiş sanatçılardır.

Halid Naci: 1875 yılında Eyüp Sultan'da doğmuştur. İlköğretim günlerinde resme gösterdiği ilgi, Bahriye Mektebi'nde de devam etmiştir. Öğrenciliğindeki resim çalışmaları, hocaları tarafından izlenmiş ve okul komutanı tarafından da oldukça destek görmüştür.

Bahriye Nazırı Hüseyin Hüsnü Paşa'nın bir portresini yapması istenmiş ve Paşa'nın karakalem portresini yapmıştır. Resim okul komutanı tarafından Paşa'ya teslim edildiği zaman Paşa, resmi çok beğenmiş ve sanatçıdan Padişah'ın büyük bir portresini yapmasını istemiş ve portre Sultan tarafından beğenilince, sanatçının bundan sonra Sanayi-i Nefise Mektebi'ne devamının sağlanmasını sağlamıştır. Üç yıl Akademi'nin askeri öğrencisi olarak devam eden sanatçı 3 yılın sonunda, 1893 yılında 'Birinci Derecede Ressam' olarak diplomasını almıştır.

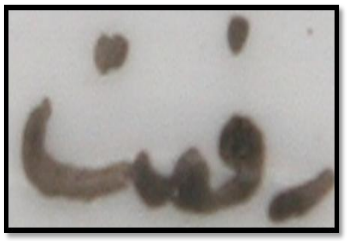
Bu dönemlerde Yıldız Fabrikası'nın yapımı başlamıştır. 1893 yılında artık Birinci Derecede Ressam olan Halit Naci, eğitim görmesi ve dönüşte de fabrikanın baş ressamlık görevine getirilmesi için Sultan II. Abdülhamid tarafından Sèvres Porselen fabrikası'na gönderilmiştir. Orada çinicilik ve porselen ressamlığı eğitimi gören ve kısa sürede uzmanlaşan Halit Naci, İstanbul'a dönmüş ve yapımı tamamlanan Yıldız Porselen ve Çini Fabrikası'nda baş ressamlık görevine başlamıştır.

Sanatçı fabrikada uzun süre, resim ve desenlendirme işlerini yönetmiştir. Çalışmalarında eklektik üslup kullandığı görülmektedir. Eserleri hem Batı, hem de Doğu tekniği ile hazırlanmış bezeme özelliği gösteren eserlerdir. Genellikle manzara çalışan sanatçının T.S.M.P.K.'nunda resimlendirdiği pekçok sayıda büyük ölçülerde vazoları, tabakları, levhaları, kutuları vardır. Ayrıca bazı özel koleksiyonlarda da eserleri yer almaktadır. Sanatçı, 53 yaşında iken vefat etmiştir.[35]

T.S.M.P.K' nunda 7 adet manzaralı numarasız tabağı (katalog no: 89 ve resim no:289-291,293-294), 1 adet manzaralı tabağı (katalog no:90 ve resim no:295-297), 2 adet manzaralı tabağı (katalog no: 91 ve resim no:302), 1 adet manzaralı tabağı (katalog no:92 ve resim no:303-305), 1 adet bitkisel motifli tabağı (katalog no: 94 ve resim no:315), 3 adet hayvan figürlü tabağı (katalog no:113 ve resim no:364-366), 1 adet manzaralı duvar tabağı (katalog no:131 ve resim no:429-432) vardır. 3 adet manzaralı vazosu **(**katalog no: 16 ve resim no:43-44), 1 adet manzaralı vazosu (katalog no:17 ve resim no:45-46), 1 adet manzaralı vazosu (katalog no:26 ve resim no71-74):, 1 adet manzaralı vazosu (katalog no:2 ve resim no:3-4), 1 adet manzaralı vazosu (katalog no:51 ve resim no:154-157), 4 adet manzaralı vazosu katalog no:66 ve resim no:210-213), 1 adet manzaralı vazosu (katalog no:67 ve resim no:214), 2 adet manzaralı vazosu (katalog no:69 ve resim no:221-223), 1 adet manzaralı vazosu (katalog no:71ve resim no230-232), 1 adet hayvansal motifli vazosu (katalog no:82 ve resim no:) , 2 adet

figürlü vazosu (katalog no:83 ve resim no:267-269), 1 adet manzaralı vazosu (katalog no:51 ve resim no:154-157) vardır. Ayrıca 1 adet bitkisel motifli yemişliği (katalog no: 205 ve resim no:716-718)), 3 adet manzaralı levhası (katalog no:160 ve resim no:564-567), 1 adet manzaralı levhası (katalog no:161 ve resim no:568-569), 1 adet manzaralı sigaralık'ı (katalog no:178 ve resim no:629-631), 2 adet manzaralı sigaralık'ı (katalog no:179 ve resim no:632-634) , (katalog no:183 ve resim no:643-644) bulunmaktadır. 1 adet manzaralı tepsisi (katalog no: 186 ve resim no:649-650) vardır. 1 adet numarasız kutusu (katalog no:207 ve resim no:721-723) gibi eserleri mevcuttur.

Rıfat: T.S.M.P.K' nundaki eserlerinde figüratif, arabesk motifli kompozisyonlarda eserler vermiştir. Koleksiyonda (katalog no: 141 ve resim no: 479-504) padişah portreli 33 adet numarasız fincanı, (katalog no: 127 ve resim no: 418-420) 2 adet bitkisel motifli iftariyeliği, 2 adet tuğralı numarasız tabağı (katalog no: 114 ve resim no:368-369) bulunmaktadır.

Osman Nuri Paşa:1839 yılında İstanbul'da doğan Osman Nuri'nin bütün eğitimi İstanbul'da tamamlanmıştır. Sanatçı, 1894 yılında Harbiye'den, 'Ressam Piyade' sınıfından mezun olmuştur. 1892'de Askeri İdadide resim hocası olan Miralay Nuri Bey, 1893 yılında Mektebi İdadi-i Şahane'de resim hocası olur. Nuri Paşa 1895'te 'Osmanlı Mecidi, gümüş senai' alan Nuri Paşa, 1898'de Kuleli'de resim öğretmenliği yapmıştır.

Nuri Paşa, büyük boy resimlerden çok, küçük suluboyaları ile tanınmaktadır. Tablolarında fotografik bir görüş yansıtmaktadır.

Sanatçı Saray'da yabancı ressamlarla olan yakın ilişkileri yüzünden sürekli eleştirilmiştir. Ancak sanatçının sanat tarihi açısından değerinin, bıraktığı sanat eserlerinin yanında, sanatı tanıtmak ve yaygınlaştırmak için yaptığı önemli çalışmaları olduğu kabul edilmektedir. Yaptığı çalışmalar arasında Harbiye'de son sınıf öğrencilerine birer tablo yaptırtarak, onları madalyalarla ödüllendirmesi ve öğrencilere sanatı sevdirerek yaygınlaştırması oldukça önem taşımaktadır. 1906 yılında ölmüştür. [36]

Sanatçının T.S.M.P.K.'nunda natürmortlu, bitkisel bezemeli 11 adet vazosu (katalog no: 7 ve resim no:17-19, katalog no:57 ve resim no:174-177, katalog no:75 ve resim no:241-243, katalog no:81 ve resim no:262-265), 1 adet bitkisel motifli tepsisi (katalog no: 189 ve resim no:658-661) ve 1 adet bitkisel motifli, numarasız testisi (katalog no: 193 ve rsim no:670-672) bulunmaktadır.

Pierre Tharet (Tare): Arşiv kayıtlarından Büyükada'da bir evi olduğunu bildiğimiz, Fransız vatandaşı çini mühendisi Pierre Tharet, Yıldız Porselen Fabrika-i Hümayunu'nda onbeş sene, yani 1894'den 1909 yılına kadar imalat müdürlüğü görevini yapmıştır. Fabrikanın gelişimine en önemli adımı attıran üretim müdürü, Pierre Tharet olmuştur. Mühendis Tharet, fabrikadaki üretimin yerli kaolin (toprak) ile yapılmasını başlatmıştır. Bu dönemde, porselen ürünlerin altına 'Türk Toprağı' damgası vurulmuştur

Bazı porselenlerde damganın yanında eski harflerle yazılmış olarak 'Osmanlı yerli toprağı' veya 'yerli toprak' ibaresine rastlanmaktadır. Yanında ayrıca, bazıları Fransızca olarak yazılmış 'Mösyö Tare' ya da yalnızca 'Tare' olarak isim bulunur. Bu yazı bazen de 'Porcelaine de Turquie par Tharet' veya 'Kaolin de Turquie Tharet' olarak karşımıza çıkmaktadır ve sanatçı 'Tharet'ye aittir. Kendisinin çoktandır yerli toprakla imalatı başardığını belirten bir dilekçesi de, üzerinde kartviziti ile beraber arşiv kayıtlarında yer almaktadır.[37]

Sanatçının T.S.M.P.K.'nundaki imzasına genellikle, arabesk motifli ve bitkisel motifli bezemelerde rastlamaktayız. Vazolar: 5 adet bitkisel motifli, numarasız vazosu (katalog no: 86 ve resim no:280-282), 2 adet arabesk motifli numarasız vazosu, (katalog no: 64 ve resim no: 204-205), 4 adet bitkisel motifli vazosu (katalog no: 87 ve resim no:283), 4 adet numarasız kutusu (katalog no: 207 ve resim no:721-732), 3 adet numarasız şerbet küpü (katalog no: 226 ve resim no:784-791) bulunmaktadır.

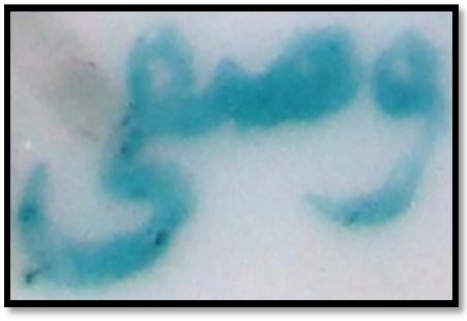
Mustafa Vasfi Paşa: 1857 yılında Erzurum'da doğan Mustafa Vasfi, ilköğrenimini Halep'te, orta öğrenimini ise, 'Şam Askeri İdadisi' nde tamamlamıştır. 1877 yılında Mühendishane'den 'Mülazim' olarak orduya katılan sanatçının, okul yıllarından beri sanata olan ilgisi ve yaptığı haritalarının Saray'ın ilgisini çekmesi üzerine, sanatçı önce 'Harbiye matbaası resimhanesi'ne, sonra 'Yıldız Porselen Fabrikası' ressamlığına ve daha sonra da 1905 yılından itibaren fabrikanın müdürlüğüne getirilmiştir.

Mustafa Vasfi Paşa, Sultan II. Abdülhamid tarafından İngiltere hükümetine hediye edilen ve üzerinde kendisinin çalıştığı iki büyük vazoyu Londra'ya götürmekle görevlendirilmişti. Ayrıca Ayşe Sultan'ın 'Babam Abdülhamid' isimli eserinde verdiği bilgilerden, Sultan II. Abdülhamid'in, İstanbul'a padişahı ziyarete gelen Alman İmparatoru II. Wilhelm ve oğullarına verdiği çeşitli hediyeler arasında, porselen fabrikasında yapılan vazoların bulunduğu ve Berlin'de imparatorun hususi müzesinde bu eserlerin mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

T.S.M.P.K.'nunda bulunan ve sanatçı tarafından hazırlanan ve büyük bir ihtimalle kendisi tarafından Sultan II. Abdülhamid'e takdim edilen 1312 Hicri (1894 Miladi) tarihli, tabak üzerindeki imzasını, "Yaveran-ı hazret-i şehriyari Binbaşı Vasfi kulları 1312 sene 2" olarak görüyoruz.

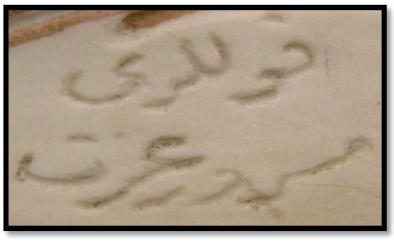
Mustafa Vasfi Paşa'nın, manzaralı, çiçek dekorlu ve rumilerle tezhipli 'kulları Mustafa Vasfi', 'bende-i Vasfi' şeklinde imzalanmış eserleri T.S.M.P.K.'nunda yer almaktadır. Sanatçı, 1905 yılındaki deprem sırasında Beşiktaş'taki evinde ölmüştür. [38]

Sanatçının, T.S.M.P.K.'nunda 1 adet manzaralı vazosu (katalog no: 48 ve resim no:148-151), 1 adet manzaralı vazosu (katalog no:3 ve resim no:5-7), 1 adet altın yaldızlı tabağı (katalog no: 121 ve resim no:399-402), 2 adet bitkisel motifli tabağı, (katalog no:94 ve resim no: 125, 138) ve 2 adet bitkisel motifli fincanı **(**katalog no: 146) bulunmaktadır.

Mesrur İzzet Ebu Şeneb Bey: Mesrur İzzet Bey hakkındaki bilgiler oldukça sınırlıdır. Sanayi-i Nefise Mektebi heykel öğrencilerinden olduğu bilinen sanatçının belgelerde geçen adı, 'Mesrur İzzet Ebu Şeneb Bey'dir. 1902 'II. İstanbul Resim Salonu Sergisi'ne 10 eseriyle katılan sanatçının, eserlerini üretirken Eskişehir lüle taşını kullandığı bilinmektedir. Dönemin genç sanat yazarı Celal Esad Arseven tarafından, Adolphe Thalasso'nun 1906 yılında Paris'te basılan 'Les Premiers Salons de Peinture de Constantinople' adlı eserinde, Mesrur İzzet için, eskiden Doğu'da gelişmiş bir sanat olan dekoratif heykeli dirilten sanatçı olarak tanımlanmıştır. Sanatçı 1910 yılında kurulmuş olan Halife Abdülmecid'in başında bulunduğu 'Osmanlı Ressamlar Cemiyeti' kurucuları arasında yer almaktadır. [39]

Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi mezunlarından, heykeltraş ve desinatör olan ve bir müddet de Darphane'de kalıp modelleri hazırlayan Mesrur İzzet Bey'in koleksiyondaki eserleri kabartmalı eserlerdir. İlk imzalı porselenlerine Yıldız Porselen Fabrika-i Hümayunu'nun kuruluşunun ikinci yılı olan 1896 tarihinden itibaren rastlanmıştır. Sanatçı Adil Bey'in istifasından sonra, 1912 yılından itibaren fabrikanın müdürlüğünüde yapmıştır. [40]Eserleri arasında bisküvi halinde ve sırlanıp boyanmamış, ikinci defa fırınlanmamış olanlarda bulunmaktadır. Sanatçının, T.S.M.P.K.'nunda 2 adet kabartma motifli vazosu (katalog no:85 ve resim no:274-279), 2 adet kabartma motifli vazosu (katalog no:31 ve resim no:95-97), 3 adet kabartma motifli vazosu (katalog no:45 ve resim no:134-141) ve 3 adet tabağı (katalog no: 131 ve resim no: 433-436) bulunmaktadır.

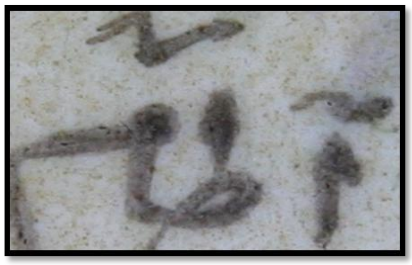
Garabed Charles Atamyan/Atam (1872-1947): İstanbul'da doğan sanatçı, eğitimini İtalya'da tamamlamıştır. 1894 yılında İstanbul'a dönen sanatçı, Yıldız Porselen Fabrikası'nda çalışmaya başlamıştır. Eserlerinde en çok işlediği konular, denizler, sonsuz ovalar, kıyılar, rüzgarlar ve neşeli çocuklardır. Daha sonra Paris'e yerleşmeye karar veren Atamyan'ın bu kentteki ilk yılları sıkıntılarla geçmiştir. Le Monde İllustré, Lisez Moi, Je Sais Tous, Graphique ve Sphère dergilerinde çalışarak geçimini sağlamaya çalışan sanatçı, bir yandan da portreler çizmiş, Anatole France, Henry Bordeaux gibi ünlü yazarların kitaplarını resimlemiştir. Bir dönem dekorlarını hazırladığı Palais Royal tiyatrosu için

resmettiği, generallerin yer aldığı afişlerden biri, halen Orduevi Müzesi'nde bulunmaktadır.

Atamyan, hırsı ve özverili çalışmasıyla zamanla kendine özgü bir üslup geliştirmeyi başarmıştır. Onun, ışığı ve devinimi hayal gücüyle birleştirdiği özgün yapıtlarını değerlendiren Belçikalı bir eleştirmen. ''*Atamyan gibi ışığa müthiş bir yorum getiren çok az sayıda sanatçıya rastladım. Yeteneğini bilimsel teknikle birleştirebilen bu çok özel sanatçının atölyesi, deniz kıyısı ve denizin ta kendisidir''* demiştir.

Çarpıcı renkleri seven sanatçının tabloları, mutluluk ve coşkuyu yansıtır. Güneş ışınlarını betimlediği tuvallerindeki parlak alevlenmeler oldukça etkileyecidir. Renk cümbüşü içeren resimleri empresyonist üslubu çağrıştırsa da sanatçı, kendisini hiçbir ekole dâhil etmemiştir.

1903'ten itibaren kırk yıl boyunca salon sergilerinde yer alan sanatçı, pek çok da kişisel sergi düzenlemiştir. Ayrıca Fransa dışında, Brüksel, Buenos Aires, Japonya, Kanada, Venezuela'da uluslararası sergilere katılmıştır. Bugün Lüksemburg, Fransa, İsviçre ve Belçika'da birçok müze, sanatçının yapıtlarına ev sahipliği yapmıştır. [41]

Sanatçının, T.S.M.P.K.'nunda 1 adet figürlü vazosu (katalog no: 60 ve resim no: 185-187), 1 adet bitkisel motifli tabağı (katalog no: 133 ve resim no:437-439), 4 adet figürlü tabağı (katalog no:135,136 ve resim no:442-450) ve diğer formlarda 1 adet figürlü levhası (katalog no:167 ve resim no:589-590) ve 1 adet figürlü testisi (katalog no: 196 ve resim no:678-681) bulunmaktadır.

Enderuni Abdurrahman: Hakkında çok fazla bilgiye sahip olamadığımız sanatçının, eserlerinde natürmort bitkisel bezemelere değinmiş olduğu bilinmektedir. Eserlerini 'Dekore Enderunî Abdurrahman (Enderunî Abdurrahman)' olarak imzalamıştır.

Sanatçının T.S.M.P.K.'nunda 2 adet bitkisel motifli, numarasız çiçekliği (katalog no: 169 ve resim no: 601-603) ve 1 adet bitkisel motifli tepsisi (katalog no: 191ve resim no: 664-665) bulunmaktadır.

Ferid: Sanatçı eserlerinde, natürmort, manzara, bitkisel motifli bezemelerle çalışmıştır. Sanatçının T.S.M.P.K.'nunda 2 adet bitkisel motifli numarasız tabağı (katalog no: 107 ve resim no: 348-349) ve 1 adet manzaralı numarasız levhası (katalog no: 161 ve resim no: 570-571) bulunmaktadır.

Hüseyin Zekai Paşa: 1860 yılında doğmuş olan Hüseyin Zekai, 1883 yılında Harbiye Mektebi'nin piyade sınıfından mezun olur. Hüseyin Zekai, daha sonra Harbiye'de öğrenciyken o yıllarda yaptığı bir tablosu 'Mektep Nazırlığı' tarafından Saray'a takdim edilmiştir. 'Boğaziçi'nin bir yaz gecesindeki Donanma Gecesini' gösteren bu resim Sultan II. Abdülhamid tarafından çok beğenilir ve 'Hüseyin Zekai Efendi, 'Bairade-i Seniye' (Mülazım Yaveran) sınıfına geçirilir.

Böylece önünde yeni bir dönem açılan Hüseyin Zekai, o günden sonra hızlı bir gelişme içine girer. Sami Yetik, o günleri şöyle anlatmaktadır. '*Ressamlığın peyzaj ve natürmort kısımlarında çok güzel ve çok istifadeli eserler meydana getirmiştir. Klasik, temiz bir stil takip eden fırçasının mahsulleri tetkike şayandır. Akademi ve Avrupa tahsili görmeksizin üstad eserlerinden, üstad nasihatlarından aldığı terbiye ve ilhamlarla ilerleyişi hassasiyet ve zekâsını ispat eder'.*

Zekai Paşa hakkında yapılmış olan araştırmalardan, kendisinin eski Türk eserlerine son derece ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Yine Sami Yetik'ten şunları öğrenebiliyoruz.' *Türk eşyalarıyla süslü olan atölyesi, kendilerini ziyaret ettiğim gün bana o zamana kadar görmediğim bir müzede bulunuyorum hissini vermişti. Eski nakış sanatımızın ve eşyalarımızın meftunu olan üstad, ecdadımızın güzel sanatlara karşı beslediği muhabbeti, oymalar, yazılar, tezhipler ve birçok güzel sanat eserleri taşıyarak bana birer birer anlatmıştı. Yemeni oymalardan, yazma mendil çiçeklerinden, sarı bir kapı halkasının şeklinden, bir tahta rafın üslubundan, bir çekmecenin, bir kalemtraşın, bir divitin, bir maktenin vücudundan bir mana çıkararak unutulmuş, tarih olmuş güzellikleri açıklayışı... bana hassas bir asker ressam karşısında bulunduğumu öğretmişti'*

Kendisini tanıyanlardan edinilen bilgiye göre, Zekai Paşa, Askeri İnşaat Komisyon Reisliği'nde bulunduğu zaman, Almanya İmparatoru II. Wilhelm'in Suriye gezisinde 'Asar-ı atika mütehassısı' olarak tayin edilmiştir. Ayrıca, Yıldız'da Şehit Mahmut Paşa'nın başkanlığında kurulan 'Esleha Müzesi' Komisyonu'nda da üye olarak çalışmıştır. Zekai Paşa, 1908'de 'Yirmibirinci Redif Liva Kumandanı' iken emekli olmuş ancak, çalışmalarını sürdürmüş 1913 yılında 'Mübeccel Hazineler' isimli eserini yayımlamıştır. Ayrıca Umumi Harp yılları içinde 'Maarifin Talim Terbiye Encümeni, Güzel Sanatlar Şubesine' davet edilmiş ve deneylerinden yararlanılmıştır. Ressam Zekai Paşa, o günlerin sanat ortamı içinde kendisini kabul ettirmiş bir kişidir. Tablolarının konuları çoğunlukla mimari eserler ve manzaralardır. Temiz bir işçiliği, itinalı renkleri ve doğaya bağlılığı ve sadeliği

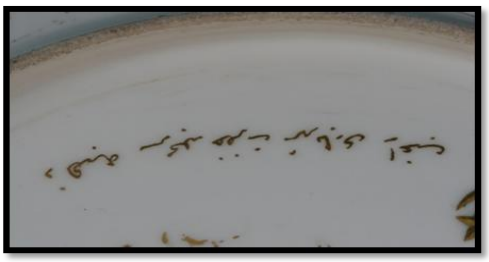

en önemli özelliği olarak kabul edilmiştir. Eserlerinin büyük bir kısmı Resim Heykel Müzesi'nde ve özel koleksiyonlardadır. 1919 yılında ölmüştür. [42]

Sanatçının, T.S.M.P.K.'nundaki (katalog no: 132- resim:433-436) olan 1 adet tabağı Mehmed Emin Ağa Sebili manzaralıdır ve sanatçı tarafından 'Zekai Kulları' olarak imzalanmıştır.

Hüseyin Hulusi: Hakkında fazla bir bilgiye sahip olamadığımız, sanatçının T.S.M.P.K.'nundaki imzasına genellikle, hayvan figürlü ve manzara ağırlıklı bezemelere sahip vazolarda rastlamaktayız. Sanatçının (katalog no: 46- resim: 142-144) 2 adet manzaralı vazosu ve 2 adet hayvan figürlü vazosu (katalog no: 61 ve resim:188-192) bulunmaktadır. İmzaları resimleri üzerinde yer almaktadır.
.

Ali Ragıp Bey: (Ser mücellid-i Hazreti Şehriyari Ali Ragıp) Hakkında fazla bir bilgiye sahip olamadığımız, sarayın başmüzehhib ve mücellidi olan Ali Ragıb Bey'in imzasına genellikle, hatai ve rumilerin ağırlıklı olduğu bitkisel bezemelere sahip tabaklarda ve hokka takımlarında rastlamaktayız. Ancak ismi, diğer ressam imzaları gibi desen veya resmin üzerinde değil, farklı olarak porselenlerin arkasında, fabrikanın damga ile tarihinin yanında ve yaldızla belirtilmiştir. İmzası sadece 'mücellid-i hazret-i şehriyari', 'sermücellid-i hazret-i şehriyari' veya 'sermücellid-i hazret-i şehriyari Ragıb' olarak da görülebilir. 6 adet tuğralı tabağı,(katalog no:117- resim no:380-383,389-390), 1 adet bitkisel motifli tabağı (katalog no:108 ve resim no:350-353) bulunmaktadır. Bir tabakta imzanın başında ayrıca 'zehebehu' yani tezhibci ibaresi de yer almaktadır. 1 adet altın yaldızlı tabağı (katalog no: 121-resim: 399-400) bulunmaktadır. Ancak iki hokka ve bir tepsiden ibaret porselen takımda ise, 51 x 29 cm. boyutlarındaki tepsinin kulbu üzerinde yine yaldızla "sermücellid-i hazret-i şehriyari Ali Ragıb" adı mevcuttur. Ayrıca tepsinin arkasında ve hokkalarda da yine yaldızla aynı imza okunur. 1 adet tepsi ve iki tatlı hokkası takımı (katalog no:159-resim: 562-563) bulunmaktadır.

Yabancı Ressamlar

U. Avergne (W.Lavergne): Hakkında çok fazla bilgiye sahip olamadığımız sanatçının, eserlerinde natürmort, bitkisel motifli ve manzaralı bezemelerle çalıştığı bilinmektedir. 2 adet numarasız bitkisel motifli tabağı vardır. (katalog no: 133 ve resim no:438-439)

Et. Narcice: Hakkında çok fazla bilgiye sahip olamadığımız sanatçı, çalışmalarında natürmort manzaralı, bitkisel, figüratif ve hayvan figürlü çalışmalara değinmiştir. 2 adet hayvan figürlü vazosu (katalog no: 22 ve resim no:59-62), 4 adet bitkisel motifli vazosu (katalog no:29 ve resim no:83-85, 3 adet kapaklı bitkisel motifli vazosu (katalog no:67 ve resim no: 214-217), 1 adet bitkisel motifli sürahisi (katalog no: 199 ve resim no: 694-697), 1 adet bitkisel motifli, numarasız tepsisi (katalog no: 189) bulunmaktadır.

A. Nicot (A. N.): Hakkında fazla bilgiye sahip olamadığımız sanatçı, natürmort bitkisel ve manzara, figüratif ve hayvan figürlü bezemelerle tüm obje çeşitleri üzerinde çalışmış bulunmaktadır. 1 adet bitkisel motifli tabağı (katalog no:134 ve resim no: 440-441), 4 adet figürlü tabağı (katalog no:111 ve resim no: 359-360), 2 adet fügürlü, numarasız vazosu (katalog no: 59 ve resim no: 182-184), 2 adet hayvan figürlü vazosu (katalog no: 78 ve resim no:251-254), (katalog no:80 ve resim no: 259-261), 2 adet levhası (katalog no:165 ve resim no: 583-586), 1 adet manzaralı tepsisi (katalog no:187 ve resim no: 653-655), 1 adet bitkisel motifli yemişliği (katalog no:204 ve resim no: 712-715), 2 adet manzaralı levhası (katalog no: 160 ve resim no: 566) bulunmaktadır.

Wilfred de Sain: Hakkında çok fazla bilgiye sahip olamadığımız sanatçının 3 adet bitkisel motifli tabakları bulunmaktadır. Tabaklar: (katalog no: 101 ve resim no:334-336) 2 adet numarasız (katalog no: 109)

Mardiros: Hakkında çok fazla bilgiye sahip olamadığımız sanatçı, natürmort ve bitkisel bezemelerle birçok farklı türde obje üzerinde çalışmıştır. 1 adet bitkisel motifli (katalog no: 55 ve resim no:168-169), 2 adet bitkisel motifli numarasız çiçekliği (katalog no: 169 ve resim no: 595-598), 1 adet manzaralı levhası (katalog no: 162 ve resim no:572-573, 1 adet bitkisel motifli testisi (katalog no:192 ve resim no:666-668), 2 adet manzaralı tabağı (katalog no: 91 ve resim no: 299-300), 4 adet bitkisel motifli, numarasız tabağı (katalog no: 94 ve resim no:312-314, 317, 318), (katalog no: 96 ve resim no: 321-323 bulunmaktadır.

J. Della Tolla: Sanatçı çalışmalarında natürmort ve bitkisel motifli bezemelere yer vermiştir. Genellikle vazolarla çalışmıştır. Sanatçının 2 adet bitkisel motifli vazosu, 5 adet manzaralı vazosu, 2 adet hayvan figürlü vazosu bulunmaktadır. 2 adet bitkisel motifli vazosu (katalog no: 19 ve resim no: 50-52), 5 adet manzaralı vazosu (katalog no:28 ve resim no:79-82), 2 adet hayvan figürlü numarasız vazosu (katalog no: 31 ve resim no:90-94) bulunmaktadır.

F. Zonaro: 1854 yılında İtalya'da Masi'de doğmuştur. 1892 yılında evlenerek İstanbul'a gelmiş ve burada Taksim civarlarında Ayazpaşa Mezarlığı ile Ayazpaşa arasında Ömer Efendi isimli birine ait dairede 34 lira kira ile yaşamaya başlamışlardır. Suluboya tabloları beğeni toplayan Zonaro, bir gün Teşrifat Nazırı Münir Paşa' tarafından Yıldız Sarayı' na davet edilmiş ve burada 'Osman Hamdi' ile tanışmıştır. Sanatçı 1896 yılında bir gün, Galata Köprüsü üzerinde geçit yapmakta olan 'Ertuğrul Süvari Alayı'nı görür ve bu töreni resmeden ayrıntılı bir tablo yapar. Bu sırada Aldülmecit'e yazdığı bir mektupta "köprü üzerinde yapılan gösterilerde ellerde taşınan afişteki Abdülmecit resminin gerçeği yansıtmadığını, halkın doğru yapılmış bir portreyle Abdülmecit'i tanıması gerektiğine inandığını yazar. Yaptığı tabloyu Münir Paşa ve II. Abdülhamit çok beğenmiştir ve Zonaro Mecidiye Nişanı' na layık görülerek "*Ressam-ı Hazret-i Şehriyari"*, yani "*Saray Ressamlığı*" ünvanlığına getirilir. II.Abdülhamid'in devrilmesinden sonra ailesiyle birlikte San Remo'ya gider ve orada vefat eder.[43] Sanatçının T.S.M.P.K.'nunda, kadın portreli 1 adet tabağı bulunmaktadır. Tabaklar (katalog no: 112 ve resim no:361-363)[44]

İsmail: Hakkında çok fazla bilgiye sahip olamadığımız sanatçı rumi tezhipli bezemlerle çalışmıştır. Sanatçının 5 adet tuğralı tabağı bulunmaktadır. İmzaları resmin arkasında, damganın altındadır. Tabaklar: (katalog no: 117 ve resim no:375-377)

İbrahim: Hakkında çok fazla bilgiye sahip olamadığımız sanatçının rumi tezhipli bezemelerle çalıştığı 1 adet tabağı vardır. Sanatçının Tabaklar: 1 adet tuğralı, numarasız tabağı (katalog no: 117 ve resim no:378) bulunmaktadır.

T.S.M.P.K.'nunda bulunmayan ancak, başka koleksiyonlarda eserleri olan sanatçaılar

Şeker Ahmet Paşa: 1841 yılında Üsküdar'da doğan Ahmet Ali, Tıbbiye'de öğrenci iken, bu yüksek okulun Resim öğretmeni yardımcısı olmuştur. Ahmet Ali'nin bu yöndeki yeteneği II. Abdülaziz'in dikkatini çekmiş, 1862 yılında resim öğrenimi görmesi için Paris'e, Mektebi Osmanî'ye gönderilmiştir. Ancak, 1870 yılında bu okul kapandığı için, Paris'te 8 yıllık bir çalışma devresinden sonra yurda dönen 'Ahmet Ali', yeniden askerlik hizmetine başlamıştır.

1890'da Korgeneral olmuştur. Artık, 'Mabeyn Ressamı' payesini taşımaktadır. 1892 yılında 'Yabancı misafirler teşrifatçılığı'na atanır. Ayrıca, Osman Hamdi Bey yönetimindeki Sanayi-i Nefise Mektebi jüri üyesidir. Zaman içinde, yumuşak kişiliğiyle 'Şeker Ahmet Paşa' olan Ahmet Ali'nin, o günlerin sanat ortamı içinde değişik etkinlikleri olduğu anlaşılmaktadır. İstanbul, Mercan'daki konağında bulunan atölyesi, Abdülaziz'in portresiyle Paris Sergisi'ne katılması, düzenlediği sergileri, natürmortları, Fransız sanatçılarının eserlerinin saraya alınmasındaki rolüyle tanınmıştır. 1907 yılında ölmüştür.[45]

İsa Behzat Bey:1875'te Üsküdar'da doğmuştur. Babası Bestekâr Haydar'dır. İsa Behzat orta öğrenimini Toptaşı Rüşdiyesi'nde yapar. 1893'te Mekteb-i Sanayii Nefise-i Şahane' ye girer. Oskan Efendi'nin öğrencisi olur. 1898'de Heykel Bölümü'nü bitirir. Okulda resim yanında heykel de çalıştığı anlaşılmaktadır.

1900 yılında 'İzmir İdadisi' resim öğretmenliğine atanır. 1901'de 'Evkaf Nezareti Fen Heyeti'ne ve ayrıca Arkeoloji Müzesi eski eser onarım uzmanlığına nakledilir. 1913'te Kavala Mekatibi Hidiviye'sinde resim öğretmenliği yapar. Daha sonra İstanbul'a döner ve önce Fethi Paşa'nın Beykoz'daki Eseri İstanbul fabrikasında çalışır ve sonra, Yıldız Çini Fabrikası'nın başına getirilir. İsa Behzat, heykel çalışmaları yanında tiyatro ile de ilgilenmiştir. Bunlar yanında yağlıboya resimler ve porselen vazolar üzerine dekoratif kabartmalar, ayrıca heykeller ve tiyatro çalışmaları yapmıştır. [46]

Ömer Adil Bey: 1868 yılında doğan Ömer Adil, Meşrutiyet dönemi ressamlarındandır. 'Kız Sanayi-i Nefise Mektebi' müdürlüğü ve öğretim üyeliği yapmıştır. Resim sanatının gelişmesi için büyük emek göstermiştir. 1911 yılında Müze-i Hümayun idaresinde yeniden çalıştırılan fabrikaya müdür olarak atanmış ve yarım kalmış parçaların tamamlanıp, fırınlanarak halka satışlarının yapılmasını sağlamıştır. 'Adil Bey 'in Hatırası' isimli eseri 1918 Viyana Sergisi'nde yer almıştır. Ömer Adil, klasik İtalyan sanatının hayranı idi. Tabiata mümkün olduğu kadar sadık kalarak çalışmıştır. 1928 yılında ölmüştür.[47]

Hoca Ali Rıza: 1864 yılında doğan, 1883 yılında Harbiye Mektebi'nden mezun olan Üsküdarlı Hoca Ali Rıza, 1884'te yüzbaşı olarak Harbiye resim öğretmeni yardımcısı, 1892'de Harbiye-i Şahane yağlı boya resim öğretmeni yardımcısı olur. 1895'te yağlıboya resim öğretmeni, 1910'da ise binbaşı olur. Sanatçı, 1935 yılında ölmüştür.

Yıldız porselen fabrikasında ressamlık yaptığı bilinen sanatçının, bazı porselenler üzerinde yer alan 'Ali' imzasının ona ait olup olmadığı bilinmemektedir. Fakat İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde 90680 envanter numarasıyla kayıtlı Sultan II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki kütüphanesine ait bir albümde Üsküdarlı Hoca Ali Rıza Bey'in ismi desenleri hazırlayan kişi olarak geçmektedir. İçinde, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki beş tane pasportu suluboya desen yer alan bu albümün iç kapağında Yıldız Sarayı Kütüphanesi'ne ait envanter kaydında 'Mekteb-i Şahane yağlıboya resim muallim muavini Kolağası Ali Rıza Bey' kayıd bulunmaktadır. Desenler hakkında bilgi albüm kapağındaki envanter kaydında 'Mekteb-i Şahane yağlıboya resim muallim muavini Kolağası Ali Rıza Bey' ve 'Porselen Fabrika-i Hümayunu'nda imal olunacak eşya-i nefise-i resim ve nakışlarına numune olmak üzere tersim edilen vazo, kupa, çaydan resimleri' şeklinde yer almaktadır. Ressam 'Hoca Ali Rıza Bey'in Yıldız porselen fabrikasında çalıştığı bu belgeden anlaşılmaktadır. Bu belgeyle porselenlerin yapılmadan önce desenlerinin hazırlandığı, beğenilenlerin ise fabrikada imal edildiği düşünülmektedir. Ancak 'Hoca Ali Rıza Bey' tarafından desenleri yapılan bu parçalara koleksiyonlarda rastlanmamıştır. [48]

Şehzade Burhaneddin: II. Abdülhamid'in şehzadelerinden Burhaneddin Efendi, Yıldız Müzesi'ndeki eşyalar arasında 'vaktiyle üstleri kendisi tarafından resmedilmiş bazı vazolar bulunduğundan' bahsederek, bir istida ile bunların kendisine iadesini istemiştir. Bu vazoların Burhaneddin Efendi'ye geri verilmesi hakkında çıkan irade üzerine Sadaret makamınca 'Hazine-i Hassa Müdüriyeti Umumiyesi'nden gereğinin yerine getirilmesi istenmiştir.[49]

Koleksiyoncu Hüseyin Kocabaş Yıldız porselenleri üzerinde karşılaştığı imzaların sahipleri ile kendilerini şahsen tanıdığı sanatçıları 1941 yılında yazdığı bir yayınında şöyle anlatıyor;

1. N. Atan: Bu imzaya İstanbul Asarı Atika Müzesi'ndeki padişah tasvirlerini havi Yıldız' tabaklar üzerinde rastlanmaktadır.
2. Reşit: Ankara Halkevi'ndeki Sami Bey koleksiyonundaki 'Yıldız' vazonun üzerinde bir imza vardır.
3. Halit: 'Tersane-i Amire amirlerinden olup, kolağası rütbesinde değerli bir bahriye zabitidir. Kendi koleksiyonumda bulunan Yıldız vazoda imzası vardır. Manzara resimleri resmetmiştir.
4. Mehmet: Çiçek motifleri ve şair nakışlar üzerinde çalıştırdı.
5. Bay Mesrur İzzet: Fabrikada desinatör olup, bilahare fabrikanın müdürü olmuştur.
6. Ali: Uzun Ali Bey diye tanınan bu zat, tabaklar üzerinde bulunan bu tuğraları resmetmekle birlikte çok kıymetli Türk tezyinatı resimleri yapmıştır.
7. Reşit: Ankara Halkevi'ndeki Sami Bey koleksiyonundaki 'Yıldız' vazonun üzerinde bir imza vardır.
8. Mehmet: Çiçek motifleri ve şair nakışlar üzerinde çalıştırdı.
9. M. Ernest Mamboury: Yıldız Fabrikası mektebinde çinicilik muallimi idi. Ekseriya işlenecek eserlere kalıp hazırladı. (Elyevm Galatasaray Lisesi'nde muallim bulunan bu zat, fabrikanın son zamanlarında 1918-1920 yıllarında çinicilik mektebinde muallim bulunuyordu. Kendi ifadesine göre o sıralarda mektepte altı Türk talebe mevcut bulunmakta idi ki bunlar 18-20 yaşlarında çok kabiliyetli Türk gençleri idi.)
10. Bay İsmail: Resim ve Tenazur'da çalışmıştır. Güzel Sanatlar akademisinde profesördür.
11. Ali Ragıp: Nefti renk ve Hamit tuğralı bir tabakta bu imza şu şekilde görülmüştür. 'Ser Mücellidi Hazreti Şehriyari Ali Ragıp'
12. Ömer: İnsan resimleri bulunan bir vazoda bir imza görülmüştür. [50]

DİPNOTLAR

5.BÖLÜM

[1] Porselen imali için Arnavutköy'den ihraç olunan kaolinin matluba muvafık çıktığı hakkında 4 Ağustos 1311tarihli belge için bkz. *Müze-i Hümayun Dosyaları*, Karton 22.D.6966.

[2] A. Arcasoy, 'Meşrutiyetten Cumhuriyet'e Kadar Uzanan Tarihi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.Yılında Yıldız Porselen Fabrikası', *Antik Dekor*, İstanbul 1998, s.94.

[3] L. Tınç, 'Fincanınız nasıl olsun?', *Fokus Porselen, Tarih dergisi*, Sayı: 16, 2009, s.36.

[4] *İstanbul'daki Çin Hazinesi*, a.g.e., s.126; Ayrıca bkz. L. M. W. Montagu, *Doğu Mektupları*, (Çev: M.A.Erginöz), İstanbul 1996, s.102-103.

[5] *Anadolu Medeniyetleri Müzesi..a.g.e.,* s.101.

[6] İ.Delemen-S.K.Çokay, *Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü,* İstanbul 2009, s.25.

[7] A.g.e., s.5.

[8] A.g.e., s.10.

[9] *Anadolu Medeniyetleri Müzesi…* a.g.e., s.127.

[10] A.g.e., s.100.

[11] İ.Delemen, S.Kepçe-Çokay, a.g.e., s.14.

[12] Mack E. Rosamond.a.g.e., s.169.

[13] A.g.e.,s.165.

[14] *Anadolu Medeniyetleri Müzesi…*, a.g.e., s.166.

[15] 150 Yılın Sessiz…,a.g.e., s.120.

[16] *Antika Ansiklopedisi* (Antik A.Ş.), a.g.e.,, s.455.

[17] M. Hollingsworth, *Dünya Sanat Tarihi (Storia Unıversale dell'Arte) Wealth and Ideas: A History of World Art,* İstanbul 2009. s.45.

[18] İ.Delemen-S.K.Çokay, a.g.e.,s.12.

[19] A.g.e., s.17.

[20] A.g.e., s.18.

[21] N. Bayraktar, a.g.m., s.28.

[22] Osman Hamdi ve Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kuruluşu hakkında detaylı bilgi için bkz; M.Cezar, *Sanatta Batı' ya Açılış ve Osman Hamdi***,** Cilt:1, İstanbul 1971, s.455-472.

[23] N.Bayraktar, a.g.m., s.28; N.Taviloğlu-N.Bayraktar, 'İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindeki Bir Albüm ve Yıldız Porselenleri' *Sanat Dünyamız*, Sayı: 28, İstanbul 1983, s.13-20; Yıldız Arşivi albümü'ne ait bu resimler için bkz.s.441.

[24] N.Taviloğlu-N.Bayraktar, A.g.m.,s.28.resimler için bkz: Ekler-Resimler.

[25] A.g.m.,s.28.

[26] A. Osmanoğlu, *Babam Abdülhamid*, İstanbul1960, s.29.

[27] H.Taşçı, 'Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Yıldız Damgalı Yıldız Porselenlerinde İstanbul Manzaraları', *Antik Dekor*, Sayı: 25, İstanbul 1994, s. 51; N.Bayraktar, a.g.m., s.24; H.Y. Şehsuvar, *İstanbul Manzaraları Sergisi,* İstanbul 1959, s.52; N.Bayraktar, 'İstanbul Glassware and Porcelain', *Topkapı Palace*, (Editör: İlhan Akşit), İstanbul 1986, s.65; N.Bayraktar, TSM.'deki İstanbul Manzaralı Yıldız Porselenleri', *Sanat Dünyamız*, sayı:15, İstanbul 1979, s. 30; *TBMM Milli Saraylar Sempozyumu, Resimli Kaynaklarda Osmanlı Sarayı,* (hazırlayan Dr.Filiz Çağman-Dr. Banu Mahir), Yıldız Sarayı/Şale, 15-17 Kasım 1984, İstanbul 1985, s.26.

[28] N.Uğurlu, a.g.e., s.342.

[29] Sultan II. Abdülhamid, sanata karşı olduğu kadar doğaya da son derece duyarlı bir padişahtır. Fausto Zonaro anılarında; II. Abdülhamid'in çiçekler üzerine envanter hazırlattığından ve bir sohbet esnasında Şeker Ahmed Paşa'ya ender bulunan çiçek türleri üzerinde bir araştırma yapmasını istediğinden söz etmektedir. Öndeş. O- Makzume. E, *Osmanlı Saray Ressamı Fausto Zonaro,* İstanbul 2002, s.56.

[30] N.Aydoğan, *1892-1920 Yılları Arasında Üretilmiş Bazı Yıldız Porselenlerinin Biçim ve Bezeme Özellikleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006; M. And, *Osmanlı Tasvir Sanatları:1 Minyatür, İstanbul 2004, s.99.* Ayrıca bkz: B.Mahir, *Osmanlı Minyatür Sanatı,* İstanbul 2004, s.80; B.Mahir, 'Abdullah Buhari'nin Minyatürlerinde 18.Yüzyıl Osmanlı Kadın Modası' *P Sanat Kültür Antika*, Sayı: 12, İstanbul 1999, s.70-81.

[31] F.Zonaro, *Abdülhamid'in Hükümdarlığında Yirmi Yıl, Fausto Zonaro'nun Hatıraları ve Eserleri*, (Çev: T.Alptekin, L.Romano), İstanbul 2008, s.99.

[32] Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde M.R. 1119 numara ile kayıtlı olan 1316 H.tarihli 'Halife-i Hümayun'a takdim kılınan eşyaların müfredatı ile esamilerini havi' bir defter bulunmaktadır. Sultan II. Abdülhamid'in 25. Yıl Cülus kutlamaları için gelen hediyelerin kaydedildiği bu defterin altıncı sahifesinde, 64 numarada gösterilen Yıldız porselen fabrikası üretimi eserler şunlardır: *'Çini Fabrka-i Hümayun mamulâtından iki sütun üzerinde Burhaneddin ve Abdürrahim Efendiler hazretleri tasvirlerini havi iki vazo, fotoğrafları havi albüm ve diğer iki kapaklı vazo, mahfaza derununda selatin-i azam hazretinin tasvirlerini havi otuziki aded fincan maa tabak ve on aded kapaklı ve tabaklı çay takımı ve ağızları açık sagir üç sürahi;* N.Bayraktar, 'Sultan II. Abdülhamid'e Gelen 25.Cülus Hediyeleri Defteri, *Tarih ve Toplum*, Sayı: 21, İstanbul 1985, s:160; Bu eserlerden Şehzade Burhaneddin Efendi tasvirli vazo bugün T.S.M.P.K.'nda (katalog no:21), Şehzade Abdürrahim Efendi tasvirli vazo 'Y.M.P.K.'nunda, vazo fotoğraflarının bulunduğu albümler İ.Ü.M.K.'nde, (bkz.ekler- resimler), 32 aded fincan (katalog no: 147)ve 10 aded kapaklı ve tabaklı çay takımı ise (katalog no:148) T.S.M.P.K.'nda bulunmaktadır.

[33] İ.H.Uzunçarşılı, *Topkapı Sarayı Müzesi Mühürler Seksiyonu Rehberi*, İstanbul 1959, s.19-20; H.Kalyoncu, *Vinagradov Readings in St. Petersburg The 18th-21st c. Porcelain: Manufactories. Collections. Experts The Materials of İnternational Scholarship Conferences 2007-2009*, 'Yıldız Porcelain in 1894-1920: Porcelain of the Ottaman Sultans from the Topkapı Museum Collection, St. Petersburg 2010, s.415.

[34] F.Zonaro, a.g.e., s.156.

[35] Ö.Küçükerman, a.g.e., s.139; Ö.Küçükerman. 'Saray Bahçesindeki Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu ve 110 Yıllık Porselen Koleksiyonu', *Antik Dekor*, Sayı:70, İstanbul 2002, s. 84.

[36] Ö.Küçükerman, a.g.e., s.135; Ö.Küçükerman. a.g.m.,s. 84.

[37] *Müze-i Hümayun Dosyaları*, Karton 22, D.5117; S. Bayram, 'Yıldız Çini Fabrikasına Ait Birkaç Vesika', (Suut Kemal Yetkin Armağanı), Ankara 1984, s. 101 – 105; N.Bayraktar, 'Çini Fabrika-i Hümayunu Mamulâtı Ay-Yıldız Damgalı Porselenler Yıldız Porselenleri' *Antik Dekor*, Sayı: 6, İstanbul 1990, .s. 54.

[38]Ö.Küçükerman, a.g.e., s.141; Ö.Küçükerman. a.g.m.'s. 84; N.Bayraktar, a.g.e., s.55; ayrıca bkz: H.Katipoğlu, *Milli Saraylar,* 'Darüşşafaka Mektebi ve Resimleri Saray'a Sunulan Bir Grup Darüşşafakalı Ressam', TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayını, Ankara 2006; N.İslimyeli, *Asker Ressamlar ve Ekoller***,** Sayı:1, Ankara 1965.

[39] N.Bayraktar, 'Yıldız Porselenleri', a.g.m.,s.35.

[40]Ö.Küçükerman, a.g.e., s.136; Ö.Küçükerman. a.g.m.'s. 84; N.Bayraktar,a.g.m., s.56; ayrıca bkz: A.Çoker, 'Fotoğraftan Resim ve Darüşşafakalı Ressamlar ', *Yeni Boyut Plastik Sanatlar Dergisi*, 2/9, İstanbul 1983, s.10.

[41] S.Mayda, *Başlangıcından Günümüze Ermeni Resim Sanatı,* İstanbul 2003**, s.**55.

[42] Ö.Küçükerman, a.g.e., s.140.

[43] A.Thalasso, *Osmanlı Sanatı Türkiye'nin Ressamları*, İstanbul 2008, s.45; F. Zonaro konusunda kapsamlı bilgi için bkz; A. Thalasso, "Fausto Zonaro Peintre de S.M. I. Le Sultan", *Figaro Illustré*, Sayı: 203, Şubat 1907, s. 22-29; E. Benezit, a.g.e. , Cilt: 8, s. 863; E.Dolu, "Osmanlı Sarayı'nda Bir İtalyan Ressamı Zonaro", *Hayat Tarih Mecmuası*, Sayı: 8, 1970, s.47-49; T. Toros, "Fausto Zonaro", *Türkiyemiz*, Sayı:33, 1981, 28-34; K. Pamukçuyan, "Fausto Zonaro'nun Bilinmeyen Bazı Tabloları", *Tarih ve Toplum*, Sayı:44, 1987, s.24-30; C. Juler, a.g.e., s. 278-281 ; S. Germaner-Z. İnankur, *Orientalism and Turkey*, p. 167-174; S. Germaner-Z. İnankur, *Oryantalistlerin İstanbul'u*, s.148-152; O. Öndeş-E. Makzume, *Osmanlı Sarayı Ressamı Fausto Zonaro*, İstanbul 2003; Z.Sönmez, *Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri,* İstanbul 2006, s.206-216.

[44] Anılarında Yıldız Porselen Fabrikası'ndaki çalışmalarından bahseden Zonaro; '*Arada bir fabrikaya giderek orada çalışan genç ressamlara yardımcı olurdum. Burada seramik çalışmayı benimsedim ve bu fabrikada çalıştığım oldu. Fabrikanın sorumlusu Selim Melhame Paşa idi. Melhame Paşa, beni bu fabrikanın sanattan sorumlu müdürü olarak görevlendirmek istedi, ancak tamamen buraya bağımlı kalmak istemedim. Çok sayıda porselen üzeri desenler yaptım. Bunlar beğenildi de, ancak bir süre sonra tüm eserlerimin tamamen ortadan kaybolduğunu farkettim. Daha sonra öğrendim ki, tüm eserlerimi Melhame Paşa çok beğendiği için kendisi toplatmaktadır'*demiştir. Öndeş. O- Makzume. E, a.g.e.,s.44.

[45] Ö.Küçükerman, a.g.e., s.136.

[46] Ö.Küçükerman, a.g.e., s.136.

[47] Ö.Küçükerman, a.g.e., s.140.

[48] Ö.Küçükerman, a.g.e., s.14; N.Bayraktar,a.g.m.,53.

[49] M.Candemir, *Yıldız'da Kaos ve Tasfiye,* İstanbul 2007, s.86. belge no: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Bab-ı ali Evrak Odası, nr.278293. Ancak, Yıldız porselen fabrikası üretimi vazolar içinde, Şehzade Burhaneddin'e ait resimlenmiş bir eser bilinmemektedir. Ancak üzerinde kendi resmi bulunan, imzasız bir eser T.S.P.M.K.'nunda yer almaktadır. bkz; katalog no:21.

[50] N.Aydoğan,a.g.e.,s.244; H.Kocabaş, *Porselencilik Tarihi*, Bursa 1941, s.68-69.

SONUÇ

Geçmişten günümüze oldukça önemli bir malzeme olarak gelen porselenin, kapsamının mümkün olduğunca geniş tutularak pekçok yönleriyle incelendiği bu çalışmada ele alınan ilk konu, tarih boyunca büyük bir gelişim gösteren sırsız çömleğin porselene geçişinin öyküsüdür. İnsanlığın varoluşundan itibaren çamurdan üretmeye başladığı seramik kaplar, gelişim ile birlikte insanlığın ihtiyaçları doğrultusunda form, bezeme ve teknik özellikler açısından farklılaşsalar bile, her zaman insan yaşamının içinde olmuştur.

Çalışmanın temel konusunu oluşturan Yıldız Porselenleri'nin form ve bezeme özellikleri açısından detaylı biçimde incelenebilmesi için, dünya seramik tarihinin gelişiminin incelenmesinin gerekliliğini düşünerek gerçekleştirdiğimiz katalog bölümü öncesi çalışmalar bize göstermiştir ki; insanlığın varoluşundan itibaren kullanılan seramik, ilkel insan yaşamında genelikle ritüel kapları ya da heykel türü tapınma eserleri olarak üretilmeye başlanmış ve insanın gelişimi ile birlikte şekil değiştirmeye ve kullanım amacında farklılılar yaratılmaya başlanmıştır.

Gelişen dünya ile birlikte seramiğin gelişimi de paralellikler göstermiş ve kültürler arasındaki etkileşimlerin artması ile de öncelikle Anadolu, Mezopotamya, Uzakdoğu da başlayan seramiğin üretim ve gelişim öyküsü zamanla diğer anakaralara ulaşmış ve gelişim böylece devam etmiştir. Bu süreç içersinde seramik kullanımı yerini çok daha ileri teknikle üretilen porselen üretimine bırakmış ve bunun 20. yy'da Avrupa'da ki son halkası da Yıldız Porselen Fabrikası olmuştur. Bu nedenle kendinden önce kurulan tüm fabrika ve üretim koşullarının ufak çaplı bir sentezi sayabileceğimiz bu son halkanın eserelerinin gerek form, gerekse bezeme özellikleri açısından layıkı ile incelenebilmesi ilk bölümlerde yapılan araştırmalarla, bu son halka eklenene kadar üretim özellikleri incelenmiş ve etkileşimler tespit edilmiştir.

Topkapı Sarayı'nda bulunan, 'Yıldız Porselenleri' koleksiyonunun tüm detayları ile incelendiği bu çalışmada, eldeki veriler bizi oldukça geniş kapsamlı bir sonuca ulaştırmaktadır. Öncelikle sarayın 'Yıldız Porselenlerin' arşivlendiği deposunda görevliler eşliğinde, bizzat tarafımızca gerçekleştirilen eserlerin tek tek ölçümlerinin ve sayımlarının yapıldığı çalışmada eserlerin, form, bezeme, renk özellikleri tüm detayları ile incelenmiştir. Gerekli ölçüm aletleri ve materyallerle yapılan eserlerin ölçüm ve nitelik özellikleri saptama çalışmlarında eserler, tarafımızca büyük bir hassasiyetle tek tek incelenmiş ve eserin form özelliklerine göre ölçüleri birebir alınmış ve katalog çalışması için her bir eserin farklı açılardan ve farklı detayları alınarak birçok resmi çekilmiştir.

Öncelikle yapılan geniş kapsamlı sayım işlemleri ile koleksiyonda toplam 912 adet 'Yıldız Porselen Fabrikası' üretimi eser yer aldığı tespit edilmiştir (tablo: 4). Bunların 222 adedi vazo (tablo: 5), 288 adedi tabak (tablo:6), 136 adedi fincan (tablo:7), 282 adedi ise diğer formlar olarak tanımlanan (tablo:8) tatlı hokkası takımları, levhalar, çiçeklikler, vazo kaideleri, sigaralıklar, tepsiler, testiler, sürahiler ve yemişlikler, kutular, levha kenar ve köşeleri, kilitlikler, duvar çinileri, lavabo, saksı, lazımlık, kavanoz, tükürük hokkası, sosluk, soba ve soba aksamı, kalemlik, sefer tası, şerbet küpü, tuzluk, çerçeve ve saat formlarıdır.

Bu eserlerin 539 adedi imzasız, 355 adedi bir sanatçı tarafından imzalı ve 18 adedi ise yalnızca soğuk damga imzalıdır. Yine yapılan çalışmalar ile 840 adet damgalı eserin 828 adedinin yeşil, 3 adedinin mavi, 2 adedinin siyah ve 7 adedinin altın yaldız ile damgalandığı tespit edilmiştir. Eserlerin 72 adedi ise tamamen damgasızdır.

Yapılan bu kapsamlı çalışmalarla saptanan ilk tespit, fabrikanın en verimli çalışma sürecinin 1894 yılı ile 1908 yılları arasında olduğudur. Fabrikanın ilk kurulduğu 1892, 1893 yıllarında üretim yapılmadığı görülmektedir. T.S.M.P.K., D.S.M.P.K., Y.S.M.P.K.'nu ve diğer koleksiyonlardaki 'Yıldız Porselenler' tarihleri itibari ile incelendiğinden tüm kolekisyonlardaki eserlerin üretim yılları 1312H./1894 M. Ve 1312 sene 14/1908 M. Yılları (D.S.M.P.K.'nunda 1312 sene 15/1909 m. tarihli eserlerde bulunmaktadır) arasındaki üretimlerdir. II. Abdülhamid'in tahttan indirildiği ve hükümdarlığının sona erdirildiği bu tarih, porselenlerin yapımlarının da durdurulduğu ve II. Abdülhamid'e ait sarayların lavg edilerek, içinde yer alan eserlerin de 'Asar-ı atika' kanunu ile bugünkü Arkeoloji Müzesine, daha sonra oradan da çeşitli müzelere dağıtıldığı tarihtir. Ayrıca, koleksiyonda çok az sayıda '1310 sene 1332' gibi tarihlemelerle üretilen eserler de mevcuttur. (katalog no: 124 resim: 410, 411)

Bunlar da 1911 yılı ile 1918 yılları arasında Sultan V. Mehmed Reşad zamanında, saraydan çok halka yönelik olarak üretimi yapılan, daha az itinalı eserlerdir. Bunların çoğunluğu İstanbul Postahanesi civarında, Hereke Fabrikası'nın satış mağazasında ve Ramazan'larda 'Beyazıd Camisi' avlusunda halka satışı yapılmış olan porselenlerdir. Bugün koleksiyonda mevcut olan bu tarihlere ait porselenler, bu satışlardan kalan ve daha sonra koleksiyona dâhil olan eserlerden olmuş olmalıdırlar.

Yıldız Porselenlerin bulunduğu ve korunduğu müzeler, başta Topkapı Sarayı Müzesi olmak üzere, Dolmabahçe Sarayı Müzesi, Yıldız Sarayı Müzesi, Ankara Etnoğrafya Müzesi, Şale Köşkü, Beylerbeyi Sarayı Müzesi, Sadberk Hanım Müzesi, Sivas Müzesi, Edirne Müzesidir.

Bugün en büyük Yıldız Porselen koleksiyonuna sahip olan Topkapı Sarayı'ndan (898 adet) sonraki en büyük koleksiyon Dolmabahçe Sarayı koleksiyonu (100 adet civarında), Yıldız Sarayı Müzesi (100 adet civarında), Ankara Etnoğrafya Müzesi (2 adeti teşhirde olmak üzere toplam 100 adet civarında), Şale Köşkü, Beylerbeyi Sarayı Müzesi (100 adet civarında), Sadberk Hanım Müzesi (15 adeti teşhirde olmak üzere toplam 15 adet), Sivas Müzesi (sayımda-sayı veremiyor), Edirne Müzesi'dir (1 adet).

En büyük 'Yıldız Porselen Koleksiyonu'na sahip olan T.S.M.P.K.'nunda bu nedenle porselenleri tarihsel gelişimleri içinde birarada incelemek mümkün olmuştur. Üretilen eserlerin tamamının günümüze ulaşamadığı, büyük bir kısmının çeşitli nedenlerle yok olmuş olabileceğini kabul etsek te, eldeki mevcut koleksiyon parçalarından adedi en fazla olan grup, tabaklardır.

Tabakların üretim tarihleri incelendiğinde ise, en fazla üretimin ilk yılında ve genellikle içlerinde özel manzaraların, natürmortların, hatta figürlü desenlerin resmedildiği kenarları renkli ve tırtıklı tabak grubundan (katalog no: 89 resim: 285-294) (katalog no:112 resim:362) yapıldığı görülmektedir. Oldukça ince işçiliklerle ve özenle yapıldıkları belli olan bu tabak grubunun büyük bir kısmı, dönemin en usta sanatçıları tarafından resimlendirilmiş ve imzalanmışlardır.

Yine fabrikanın bu ilk 4 yıllık süreci içersinde üretilen bol altın yaldızlı, genellikle çok zarif rumi motifleri ile bezenen ve hatta altın yaldız ile damgalanan birkaç nadide tabak (katalog no: 106 resim: 346) , (katalog no: 121 resim: 399, 401) bu dönemde saraya yapılan çok özel üretimleri görmek açısından son derece önemlidir. Yine bunlar gibi renk skalası oldukça geniş, genellikle klasik Osmanlı çiçek desenleri ile bezenmiş ince son derece ince işçilikli ve mükemmel forma sahip tabak grubuda ilk yıl üretimleri içersinde son derece önemli yere sahip eserlerdir. Katalog no:117 (resim:375-390)

Fabrikanın özellikle bu ilk üretim dönemlerinde üretimde dizayn, kalıplama ve dekorlama çalışmalarının son derece titiz çalışmalarla ve uzun uğraşlarla yapıldığını göstermesi

açısından T.S.M.P.K.'nunda takıma ait tek bir parçası bulunan (katalog no:115 resim:371) tuğralı, natüralist üslupta çiçek desenleri ile bezenmiş yemek tabağı son derece önemlidir. Koleksiyonun geniş bir kısmı bugün D.S.M.P.K.'nunda olan, 1312H./1894M. tarihli 'Bende-i Ali' ye ait yemek takımı çizim projeleri, bugün İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde 90525 kayıt numarası ile Yıldız Çini Fabrikası'nın ilk dönem altı aylık ürünlerden bir yemek takımından iki parçanın suluboya resmi olarak 'Abdülhamid Albümü'nde yer almaktadır.

'Bende-i Ali' damgalı, 1312H./1894 M.tarihli yemek takımı, D.S.M.P.K.

Buradan da özellikle saray için yapılan üretimlerde, yine Ehl-i hiref teşkilatının benzer çalışma prensibi ile 'Yıldız Porselen Fabrikası'nda da usta bir grubun organize bir şekilde çalıştığı görülmektedir. Objelerin modelleri öncelikle çizim projeleri ile oluşturulmakta, daha sonra kalıpçı ustası kalıpları çıkarmakta, dekorlama ise en son aşama olarak yine dönemin usta bir ismi tarafından gerçekleştirilmektedir.

Üretimin ilk yıllarına ait tabaklar içersinde yer alan 'Atam'a ait duvar tabakları da, yine son derece detaycı, prestij unsuru olarak kabul edilen altın yaldızın bolca kullanıldığı, gelişen portre anlayışı ile birlikte, padişahlara ait mimari yapılarla birlikte vererek, yine sarayın ihtişamını yansıtmaya yönelik olarak yapılan önemli çalışmalardır.

Yine fabrikanın ilk yıl üretim grubundan olan levhalar, çerçevelerinde bolca kullanılan altın yaldızları, son derece zarif çoğunluğunun dönemin ünlü fotografçılarının çekmiş oldukları resimlerinden bakılarak yapıldığı zengin dekorları ile koleksiyondaki en nadide grubu teşkil etmektedirler. Çoğunluğunun ilk yapıldığı zaman, altın yaldızlı II. Abdülhamid tuğrası ile taçlandırıldığı bu eserlerin altın yaldızlı armaları, ne yazık ki günümüze ulaşamamış ve çoğu silinmiştir. Dönemin en önemli ressamları tarafından dekorlanan bu eserler, sarayların duvarlarını süsleyen en önemli iç mekan süsleme elemanları olmuş olmalıdırlar. (katalog no:160-167 resim:564-590) Fabrikanın ilk üretim gurubundan olmalarına rağmen, kalıpları son derece güzel ve dekorları son derece göz alıcıdır. Sisli puslu romantik manzaraları, barok üslupta yapılmış çiçek demetleri, oldukça canlı figürleri ile koleksiyonun en değerli parçalarının oluşturduğu bir gruptur.

Koleksiyondaki tabak grubunu form ve bezeme özellikleri itibari ile incelemeye devam edersek ilerleyen dönemlerdeki form ve bezemelerin, daha Avrupa porselenleri etkili çalışmalar olmaya başladığı, görülmektedir.

Örneğin katalog no:118 (resim:391, 392) gerek form, gerek bezeme, gerekse kullanılan taçlı amblemi ile İngiliz porselenlerinde görülen üretim özelliklerini yansıtmaktadır. Tabağın içindeki pastel renklere sahip zarif çiçek demetleri, geç dönem rokoko etkiler taşıyan farklı bir stilin ürünleridirler. Yine katalog no: 100 (resim:332) olan tabak örneği bezeme açısından daha sade, tabağın görsellik özelliğinden çok işlevselliğinin ön plana çıktığı bir görünüm sergilemektedir.

Yine tarihsel gelişim süreci içersinde objeleri incelemeye devam ettiğimizde formlarda görülen bozuklukların, ilerleyen dönemlerde giderildiği ve kalıpların daha mükemmel oranlara ulaştığı görülmektedir. Örneğin, kapaklı sahanları incelediğimiz zaman üretimin 8.yılında imal edilen, formları oldukça bozuk, kapak ve sahan kısmının üst üste oturtulamadığı kapaklı sahan kalıpları (katalog no:122 resim:403), 1312 sene 15/1909 M. tarihli üretimlerde gelişme göstermiş ve formlarda çok net düzelmeler olduğu görülmüştür. T.S.M.P.K' nunda çok fazla kapaklı sahan örneği olmadığı için, bu gelişimi D.S.M.P.K'nunda yer alan bir kapaklı sahanla göstermek yerinde olacaktır.

Kapaklı sahan, 1312H. Sene 15/1909 D.S.M.P.K.

Ancak kalıplarda görülen bu gelişimlere karşılık, bazen de ileriki dönemlerde üretimde meydana gelen farklı aksamalar olduğu görülmüştür. Örneğin, katalog no:123 (resim:408) ve katalog no:124 (resim:411,412) olan geç döneme ait kapaklı sahanlar kalıpların oranlarının gelişmlerine karşılık, bu kez sırlamada görülen hatalarla karşımıza çıkmaktadırlar.

Vazoların üretim gelişimleri incelendiğinde sanatçıların form ve bezemelerde sürekli yeni bir arayış içesinde olduğu ve yeni denemelerle üretimlerin gerçekleştiği görülmektedir. Formlarda ve üretimde kullanılan tekniklerde sürekli yenilikler denendiği görülmektedir. Kalıpla kabartma, aplike, ajur, mineleme tekniklerinin pekçok örneğinin birarada görüldüğü en büyük grup vazoların dâhil olduğu gruptur.

Üretimin ilk yıllarından itibaren, Osmanlı sofra kültüründen, Avrupa sofra kültürüne geçilmesi ve sofrada grup değil tek kişi için servis yapılan tabakların formlarının değişmesine ve tabak çaplarına eskiye oranla küçülmesine karşılık, vazolar sarayların en ihtişamlarını köşelerini süslemek üzere oldukça büyük boyutlarda üretilmişlerdir. Örneğin katalog no:3,4 (resim:5,8) olan büyük boyutlu erken dönem eserleridir. Bunlar genellikle bezemelerinin klasik Osmanlı motifleri, rumiler (katalog no: 38 resim: 113)

ve bitkisel motifler (katalog no: 9 resim: 23) ve çeşitli orman manzaraları (katalog no: 16 resim: 43) ile yapıldığı eserlerdir.

Ancak buna karşılık, ilginç bir şekilde bazı erken dönem eserlerde (katalog no:60 resim:186,187 katalog no: 84 resim:270-271 katalog no:196 resim:679) neo-klasik üslupta yapılmış bezemelere ve formlara da rastlanılmaktadır. Yine benzer bir anlayışla bazı erken dönem eserlerin formlarında görülen simetrik ölçülere karşılık (katalog no:58 resim:178, katalog no:64 resim: 204 katalog no:78 resim: 251), daha ileri bir döneme ait bazı eserlerin kalıplarının oldukça bozuk olabileceğinin görülmüş olmasıdır. (katalog no:77 resim:248)

Burada kanaatimizce dikkat çekilmesi gereken husus; yapılan üretimlerde sürekli yeni denemelerle, yeni kalıplar çıkarıldığı ancak bunların her zaman tamamının estetik başarıya ulaşamamış olduğudur. Yine aynı şekilde, zaman zaman geriye dönüşler yaşanmış kalıplarda ve bezemelerde bozulmalar ya da ilginin farklı objelere kayması ile dönem dönem farklı üretimlerin ön plana çıkmış olduğudur.

Örneğin, vazolarda 1312 sene10,11/ 1899-1900 yılının vazo üretimlerinde genelde kalıplarda sorun olduğu tespit edilirken (katalog no:87 resim:83) aynı dönemlerde çiçekliklerin en güzel örnekleri verildiği görülmüştür. Kalıpları oldukça orantılı olan ve dekorlamaları dönemin en önemli sanatçıları tarafından yapılan bu objeler, üretime yeni katılmış olmalarına rağmen son derece özenle yapılmış titiz çalışmaların eserleri olmalıdırlar.

Fincanlarda en dikkati çeken gruplar, Sultan II. Abdülhamid'in kızı Ayşe Sultan'ın 'Babam Abdülhamid' adlı eserinde bahsettiği ve Sultan'ın kahve içmek için bu fincanları kullandığını belirttiği altın yaldız armalı, beyaz fincanlar, padişah portreli fincanlar ve Padişaha 25. Cülüs kutlamaları için hediye olarak üretilen çay fincanlarıdır.

1312H.sene 2/1896M. tarihle üretilen fincanların benzer armalı, beyaz sütlük, şekerlik ve çaydanlıkları hepsi farklı bir üretim yılına işaret etmektedir. Bu takımın ilk üretim yılının, fabrikanın kuruluş yılı olmasına rağmen, takımın eksilen paraçaları ilerleyen yıllarda yapılmaya devam etmiş, eksilen parçaların yerine yenileri üretilmiştir. (katalog no:139 resim:457 katalog no:150 resim:542 katalog no:151 resim:543 katalog no:152 resim: 544)

Yine erken dönem padişah portreli 'Rıfat' imzalı siyah-beyaz kahve fincanlarının farklı yıllarda yapılan üretimlerini görmekteyiz. (katalog no: 141 resim: 479) Bu fincanların üretimi hep devam etmiş, 1312H.sene 7/1901M. yılında renkli bezemeli ve ayaklı formu ile Padişaha 25. Cülüs kutlamaları için hediye olarak yeniden üretilmişlerdir. (katalog no:147 resim:518)

Sonuç olarak, Yıldız Porselen Fabrikası'nın üretim anlayışında zaman içersinde pekçok yenilikler, gelişmeler ya da duraksamalar olmuş olsa da, Yıldız Porselen ürünleri, form ve bezeme özellikleri açısından günümüz porselen sektörüne öncülük etmiş bir kuruluştur. Osmanlı'ya ilk kez bu fabrika ile gelmiş olan ciddi anlamdaki porselen üretimi, objelerin formları açısından olduğu kadar, Türk resmine kazandırdığı ivme ile de önemli bir yere sahiptir. Bütün bu özellikleri, tarihsel süreç içersindeki gelişimleri ile en güzel şekilde günümüze taşıyan T.S.M.P.K.'nu da bu sebeple Türkiye'deki en değerli 'Yıldız Porselen Koleksiyonu'na sahip müze olma gururunu taşımaktadır…

KAYNAKÇA

ALBÜM., İ.Ü. Merkez Kütüphanesi, 90680 env. Numaralı II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayındaki Kütüphanesine ait albüm.

İ.Ü. Merkez Kütüphanesi, 90525 ve 90552 env. Numaralı 'Yıldız Porselen Fabrikası'nda imalatı olan eserler' albümü.

90725 env. Numaralı 'Porselen Fabrikasında 1 Eylül 1310'dan Şubat sonuna kadar yapılan mamulâtı havi fotograf albümü.

ALTUN, ARA – CARSWELL, JOHN., **Türk Çini ve Seramikleri,** İstanbul, Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesi, İstanbul 1991.

ANTİK A.Ş., **Antika Ansiklopedisi,** Antik A.Ş. İstanbul 1998.

AND, METİN., **Osmanlı Tasvir Sanatları:1 Minyatür**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2004.

ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ., **Anadolu Medeniyetleri Müzesi Rehberi**, Ankara 1997.

ARCASOY, ATEŞ., 'Araştırmacı Girişimcilerin Kurduğu Endüstri İngiliz Porselenleri', **Antik Dekor,** Sayı: 62, İstanbul 2009, s.80-88.

'Commedia Dell'Arte Porselen Bibloları', **Antik Dekor**, Sayı: 47, İstanbul 1998, s.98-105.

'Fransa'da Kralların ve İmparatorların En Pahalı Uğraşları Sevres ve Paris Porselenleri', **Antik Dekor**, Sayı: 59, İstanbul 1998, s.72-91.

’Meşrutiyetten Cumhuriyet’e Kadar Uzanan Tarihi ile Türkiye Cumhuriyeti’nin 75.Yılında Yıldız Porselen Fabrikası’, **Antik Dekor**, İstanbul 1998, s.90-95.

‘Porselenin Alası Danimarka Porselenleri’, **Antik Dekor**, Sayı: 100, İstanbul 2007, s.94-105.

‘Saksonya Kralları’nın Prestij ve Gururu Meissen Porselenleri’, **Antik Dekor**, Sayı: 58, İstanbul 2000.

‘Saray Salonlarını Donatan Çok Özel Eşyalar: Porselen Süslemeli Mobilyalar’, **Antik Dekor**, Sayı: 111, 2001, s.92-101.

Seramik Teknolojisi, İstanbul 1983.

16-19. Yüzyıl Avrupa Porselen Sanatı, Konferans, **Antik Palace**, Kasım 1999.

ARSEL, OĞUR., **Modern Osmanlı Resminin Sosyolojisi**, (1839-1924), (Çev: Tuncay Birkan), İstanbul 2000.

ATASOY, NURHAN - RABY, JULIAN., **İznik**, Türk Ekonomi Bankası Yayınları, tarihsiz.

AYDOĞAN, NESRİN., **1892-1920 Yılları Arasında Üretilmiş Bazı Yıldız Porselenlerinin Biçim ve Bezeme Özellikleri**, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.

BARIŞTA, ÖRCÜN., **Türk El Sanatları**, Kültür Bakanlığı Yayınları 2168, Sanat Eserleri Dizisi, Ankara 1998.

BAŞBAKANLIK ARŞİVİ DOSYALARI.,

‘Hediye olarak gönderilen porselen ile çay takımlarının Rus İmparatoruna takdim edildiği hakkında’ Tarih 14/Ra/1320 Dosya No:40 Gömlek No:54

BATUR, AFİFE., ‘İstanbul’da 19.yüzyıl Sanayi Yapılarından Fabrika-i Hümayunlar’, **I. Uluslararası Türk–İslam Bilim Teknoloji Tarihi Kongresi İTÜ**. 14 – 18 Eylül 1981, III. İstanbul 1981.

BAYKAL, BUKET., **Osmanlı Porselen Sanatı**, İTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2000.

BAYRAKTAR, NEDRET., ‘Çini Fabrika-i Hümayunu Mamulâtı Ay-Yıldız Damgalı Porselenler Yıldız Porselenleri’ **Antik Dekor**, Sayı: 6, İstanbul 1990, s.52-56.

İstanbul Cam ve Porselenleri, Yapı ve Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetlerinden, İstanbul 1982.

‘İstanbul Glassware and Porcelain’, **Topkapı Palace**, (Editör: İlhan Akşit), Yapı ve Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetlerinden, İstanbul 1986.

‘Kadın Tasvirli Yıldız Porselenleri’, **Sanat Dünyamız**, Yıl: 8, Sayı: 23, İstanbul 1981, s.6.

Sultan II. Abdülhamid’e Gelen 25.Cülus Hediyeleri Defteri, **Tarih ve Toplum**, Sayı: 21, İstanbul 1985, s.156-163.

‘Topkapı Sarayı Müzesi’ndeki İstanbul Manzaralı Yıldız Porselenleri’, **Sanat Dünyamız**, Sayı:15, İstanbul 1979, s.29-33.

'Yıldız Porselenleri', **Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Yıldız Porselenleri,** İstanbul 1982, s.22-35.

BAYRAM, SADİ., 'Yıldız Çini Fabrikasına Ait Birkaç Vesika', **Suut Kemal Yetkin Armağanı, Hacettepe Üniversitesi Yayınları,** Ankara 1984, s.101 – 105.

CANDEMİR, MURAT., **Yıldız'da Kaos ve Tasfiye**, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.

CARSWELL, JOHN., **Çin Seramikleri Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu,** Vehbi Koç Vakfı Yayınları, İstanbul 1995.

CEZAR, MUSTAFA., **Sanatta Batı' ya Açılış ve Osman Hamdi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1971.

Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi, Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayınları, Cilt: 2, İstanbul 1995.

COŞANSEL, DEMET., 'Dolmabahçe Sarayı'nın Porselenleri, **Antik Dekor**, Sayı: 90, İstanbul 2005, s.76 - 82.

CHATWIN, BRUCE., **Porselen Delisi Uz,** İstanbul 1991.

ÇOKER, ADNAN., **Osman Hamdi ve Sanayi – i Nefise Mektebi**, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını, İstanbul 1983.

ÇORUHLU, YAŞAR., **Erken Devir Türk Sanatı**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007.

DELEMEN İNCİ, KEPÇE-ÇOKAY SEDEF.,

Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2009.

DERMAN, M. UĞUR - GİRAY, KIYMET - ERUZ, FULYA BODUR.,

Sabancı Koleksiyonu*:* Hat, Resim, Heykel-Porselen, AkbankYayınları, İstanbul 1995.

DEUTSCHES MUSEUMS., **Experiment und Produktion**, Schlösserland Sachsen, Deutsches Museums, München.

ERBAHAR, NURDAN., **Çin Porselenleri**, Yapı ve Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetlerinden, İstanbul 1984.

ECZACIBAŞI., **Sanat Ansiklopedisi**, İstanbul 1997.

ERDOĞDU, AYŞE., 'Mavi Beyaz Hazine', **Antik Dekor**, Sayı:77, İstanbul 2001, s.89-96.

FAROGHI, SURAIYA., **Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla**, (Çev: Elif Kılıç), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005.

GEIGER, MAUREEN CASSIDY., **The Arnhold Collection of Meissen Porcelain 1710-50**, The Frick Collection, New York 2008.

GENEVIEVE LE DUC ET H, CURTİL., **Marques et Signature de la Porcelaine Française**, Editions Charles Massin, Paris 1970.

GERMANER, SEMRA., '1850 Sonrası Türk Resminde Kaynak ve Konular', **Osman Hamdi Bey ve Dönemi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1993, s.68-74.

'Osmanlı İmparatorluğu'nun Uluslarası Sergilere Katılımı ve Kültürel Sonuçları', **Tarih ve Toplum,** İletişim Yayınları, Cilt:16, Sayı:95, İstanbul 1991, s.33.

GÖÇMEN, MUAMMER., 'Osmanlı Arşivlerinin Işığında Yıldız Çini ve Hereke Halı Fabrikaları Ürünlerinin Batı Saraylarına Girmesi', **Türk Dünyası Kültür ve Sanat Sempozyumu**, Süleyman Demirel Üniversitesi, (7-15 Nisan) İstanbul 2000.

GÖNCÜ, CENGİZ., **Türk-Macar Tarihi İlişkilerinden Kesitler**, Milli Saraylar Daire Başkanlığı, İstanbul 2009.

GWILT, JOANNA., **French Porcelain for English Palaces Sevres from the Royal Collection,** Royal Collection Enterprises ltd., London 2009.

HASLİP, JOAN., **Bilinmeyen Taraflarıyla Abdülhamid**, (Çev: N. Kuruoğlu), İstanbul 1964.

HİLDYARD, ROBİN., **European Ceramıcs**, V&A Publishing, London 2009.

HOLLİBGSWORTH, MARY., **Dünya Sanat Tarihi (Storia Unıversale dell'Arte Wealth and Ideas:** *A History of World Art*, İnkılap Kitabevi, İstanbul

İSLİMYELİ, NÜZHET., **Asker Ressamlar ve Ekoller**, Asker Ressamlar Sanat Derneği yayınları, Sayı:1, Ankara 1965.

KALYONCU, HÜLYA., **Rüstempaşa Camisi ve Çinilerinin Türk Sanat ve Mimarlık Tarihi Açısından Önemi, Üretim, Kullanım ve Restorasyon Sorunları**, Kadir Has Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Lisans Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.

'16.Yüzyıl'da Osmanlı Çini ve Seramik Sanatında Motif Çeşitliliği' **Uluslarası Türkiye-Polonya İlişkileri Sempozyumu (16-21 Haziran Varşova) Bildiriler**, Halk Kültürü Araştırmalar Kurumu, Ankara 2010.

'16.Yüzyıl Klasik Osmanlı Sanatlarının Benzeşen Motif Tiplemeleri', **Uluslarası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu (26-31 Temmuz Kiev) Bildiriler,** Halk

Kültürü Araştırmalar Kurumu, Ankara 2010.

Vinagradov Readings in St. Petersburg The 18th-21st c. Porcelain: Manufactories. Collections. Experts The Materials of İnternational Scholarship Conferences 2007-2009, 'Yıldız Porcelain in 1894-1920: Porcelain of the Ottaman Sultans from the Topkapı Museum Collection, Helvetia, St. Petersburg 2010.

KASTL, JÜRGEN., **Antiques & Porcelain Absolutely Höroldt**, Burgverlag, Wien.

KATİPOĞLU, HALENUR., **Milli Saraylar**, 'Darüşşafaka Mektebi ve Resimleri Saray'a Sunulan Bir Grup Darüşşafakalı Ressam', TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayını, Ankara 2006.

KAYALI, FİLİZ., 'Büyülü Şehrin Porselene Damgası Paris Porselen', **Antik Dekor**, Sayı:39, İstanbul 1997, s.154-156.

'Zirvedeki Porselen Sevres', **Antik Dekor**, Sayı:29, İstanbul 1995, s.70-72**.**

'Efsanevi Aristokrasi Rus Porseleni', **Antik Dekor**, Sayı:30, İstanbul 1995, s.152-155**.**

KERAMETLİ, CAN., 'Asya'dan Anadolu'ya Türk Çini ve Seramik Sanatı', **Türkiyemiz Dergisi**, Akbank Kültür Yayınları, Sayı:9, İstanbul 1973, s.11-16.

KERİBAR, İZZET., 'Eski Viyana (Alt Wien) Porselenlerinde Dönemler', **Antik Dekor,** Sayı:45, İstanbul 1997, s.154-156.

Osmanlı Saraylarına Özel Meissen ve Viyana Porselenleri, **Antik Dekor**, Sayı: 14, İstanbul 1992, s.68-71.

KOCABAŞ, HÜSEYİN., **Porselencilik Tarihi**, Bursa 1941.

KÜÇÜKERMAN, ÖNDER., **Dünya Saraylarının Prestij Teknolojisi: Porselen Sanatı ve Yıldız Çini Fabrikası**, Sümerbank Genel Müdürlüğü Yayını, İstanbul 1987.

'Hereke Fabrika-i Hümayunu ve Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu', Milli Saraylar Daire Başkanlığı, İstanbul 1992, s.142 – 155.

'Kendisi Küçük Türk Sanatına Katkısı Büyük Kuruluş: Yıldız Sarayı'ndaki Porselen Fabrikası' **Antik Dekor**, Sayı:6, İstanbul 1996.

'1855 Paris Güzel Sanatlar Sergisi ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Yansımaları', **Antik Dekor**, Sayı:69, s.67-75.

'Sanayi Devrimi'nin İstanbul'daki Renkli Bir Mirası Olarak Yıldız Çini Fabrika – i Hümayunu ve Sekiz Ünlü Sanatçı, *Tombak Dergisi*, Sayı:4, İstanbul 1995, s.4.

'Saray Bahçesindeki Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu ve 110 Yıllık Porselen Koleksiyonu', **Antik Dekor**, Sayı:70, İstanbul 2002, s.78 – 91.

'Yıldız Sarayı'ndaki Çini Fabrikası ve Milli Saraylardaki Yıldız Porselenleri Koleksiyonu, **TBMM Dergisi**, Sayı:88, Ankara 1985, s.57.

KÜÇÜKERMAN,ÖNDER-BAYRAKTAR,NEDRET-KARAKAŞLI, SEMA., **Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Yıldız Porseleni**, Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı, İstanbul 1998.

MACK E. ROSAMOND., **Doğu Malı Batı Sanatı**, İslam Ülkeleriyle Ticaret ve İtalyan Sanatı

1300-1600, (Çev: Ali Özdamar), Kitap Yayınevi, İstanbul 2005.

MAHİR, BANU., **Osmanlı Minyatür Sanatı**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2004.

MAİRE, CHRITIAN., **Histoire de la Faience Fine Française 1743-1843**, Editions de la Reinette, Sevres 2009.

MARTON, VELJKO., **European Porcelain** from the Marton Museum Collection, Samobor 2008.

MAYDA, SARIS., **Başlangıcından Günümüze Ermeni Resim Sanatı**, İstanbul 2003**.**

MAZHAR Ş.İPSİROĞLU., **İslamda Resim Yasağı ve Sonuçları**, YKY, İstanbul 2005.

MORTAN KENAN-KÜÇÜKERMAN ÖNDER., **Çarşı, Pazar, Ticaret ve Kapalıçarşı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010.

MUSEE NATIONAL DE CERAMIQUE-SEVRES., **Musee Nationale de Ceramique-Sevres. La Magie de la Porcelaine Vienne Sevres St. Petersburg, Les Collections du Musee Marton Croatie**, Sevres 2009.

MÜZE-İ HÜMAYUN DOSYALARI., ‘Porselen İmali İçin Arnavutköy’den ihraç olunan kaolinin matluba muvafık çıktığı hakkında 4 Ağustos 1311’ tarihli belge. Karton 22, D.6966.

OLGUNLU, ALİ CANİP., **Ana Tanrıça’dan Mevlana’ya**, Karakutu Yayınları, İstanbul 2004.

OSMANOĞLU, AYŞE., **Babam Abdülhamid,** İstanbul 1960.

ÖNDEŞ, O- MAKZUME, E., **Osmanlı Saray Ressamı Fausto Zonaro**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.

ÖZ, TAHSİN., ‘Yıldız Çini Fabrikası’, **Arkitekt**, Sayı: 6, İstanbul 1945, s.108.

PAMUK, ŞEVKET., **Osmanlı Ekonomisinde Bağımlılık ve Büyüme 1820-1913**, Tarih Vakfı, İstanbul 2005.

PAZI, MUKADDES., ‘Topkapı Sarayı Müzesi’nde Avrupa Porselenleri Koleksiyonu’, **Kemal Çığ’a Armağan**, İstanbul 1984.

PERA MÜZESİ., **Victoria ve Albert Müzesi’nden Dünya Seramiğinin Başyapıtları Masterpieces of World Ceramics from the Victoria and Albert museum**, Pera Müzesi Yayını, İstanbul 2009.

POLAT, GÜLDEM., *İstanbul Arkeoloji Müzelerinden Bir Grup Frig Keramiği,* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1993.

RENDA, GÜNSEL., **Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı (1700-1850),** Haremin Yayını, Ankara 1997.

RENDA, GÜNSEL – TURAN, EROL., **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, Cilt:1, s. 91

SAKIP SABANCI MÜZESİ., **Louvre Koleksiyonlarından Başyapıtlarla**, *İslam Sanatının 3 Başkenti,* Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul 2008.

Osmanlı Sarayında Avrupa Porselenleri, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul 2005.

SANAT TARİHİ DERNEĞİ., **Osmanlı’nın Dış Dünyaya Bakışı**, Sanat Tarihi Derneği Yayınları: 6, 3 Aralık 1999 Seminer Bildirileri, İstanbul 2003.

SARIDİKMEN AHRAZ, GÜL., ‘Ressam Halit Naci’, *Eyüp Sultan Sempozyumu 6*, s.408-415.

SAVAGE GEORGE & NEWMAN HAROLD.,

An İllustrated Dictionary of Ceramics, London 1985.

SEVİM, S. SIDIKA., *Seramik Dekorlar ve Uygulama Teknikleri,* Yorum Sanat, İstanbul 2007.

Türkiye'de Başlangıçtan Günümüze Porselen Dekorları, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanatta Yeterlilik Tezi, Eskişehir 1994.

SONAT, GÖKSEN., 'Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Osmanlı Zevkiyle Yapılmış Avrupa Porselenleri', *Osmanlı Sarayı'nda Avrupa Porselenleri,* Sabancı Üniversitesi, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul 2005, s.13-19.

SONAT, GÖKSEN., *Sevres Porselenleri*, İstanbul 1986.

SÖNMEZ, ZEKİ., "Türk Çiniciliğinde Tekfur Sarayı İmalatı Çiniler", *Antika***,** Sayı:22, İstanbul 1987, s.29-35.

Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri, Bağlam Yayınları, İstanbul 2006.

SUNA-İNANÇ KIRAÇ VAKFI. *Osmanlı Seramiklerinin Görkemi XVI. – XIX. Yüzyıl,* Suna – İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü

SYNDRAM DİRK UND WEINHOLD ULRIKE.,

Böttger Stoneware Johann Friedrich Böttger and Treasury Art, Staatliche Kunstsammlungen Dresden,

TAŞÇI, HAMZA., 'Topkapı Sarayı'nın Eser-i İstanbul Damgalı Porselenleri', **Antik Dekor**,

Sayı:37, İstanbul 1996, s.88–90.

'Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Yıldız Damgalı Yıldız Porselenlerinde İstanbul Manzaraları', **Antik Dekor,** Sayı:25, İstanbul 1994, s.50-52.

'Porselen Damgaları: Topkapı Sarayı'nın Eser–i İstanbul Damgalı Porselenleri." **Antik Dekor**, Sayı: 37 İstanbul 1996, s.88 – 90.

. 'Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Ay Yıldız Damgalı Yıldız Porselenlerinde İstanbul Manzaraları.' **Antik Dekor**, Sayı:25, İstanbul 1994, s.50 – 52.

TAVİLOĞLU,NUR-BAYRAKTAR,NEDRET.,

'İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki Bir Albüm ve Yıldız Porselenleri' **Sanat Dünyamız**, Sayı: 28, İstanbul 1983, s. 13-20.

T.C. DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI., **İstanbul'daki Çin Hazinesi**, T.C. Dış İşleri Bakanlığı, İstanbul 2001.

T.C KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI.,

On bin Yıllık İran Medeniyeti İkibin Yıllık Ortak Miras, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul 2009.

THE MARTON COLLECTİON., **The French Royal porcelain Sevres, The Marton Collection Samobor**, Samobor 2005.

THLASSO, ADOLPHE., **Osmanlı Sanatı Türkiye'nin Ressamları**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Sanat Dizisi , İstanbul 2008.

TINÇ, LÜTFÜ., 'Fincanınız nasıl olsun?', **Fokus Porselen, Tarih dergisi**, Sayı: 16, İstanbul 2009, s.36-40.

TUFAN, ÖMÜR., "İstanbul Cam ve Porselenleri", **Topkapı Sarayı**, Akbank, İstanbul 2000, s. 446-461.

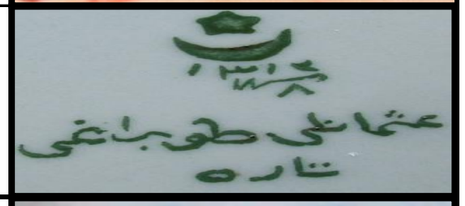
'Osmanlı Sarayı'nın Porselenleri ve Avrupa'da İmalathaneler', **Osmanlı Sarayında Avrupa Porselenleri**, Sakıp Sabancı Müzesi, İstanbul 2005.

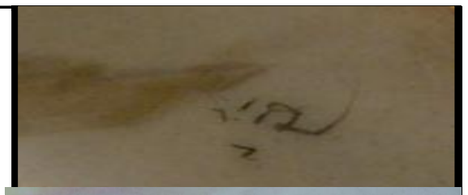
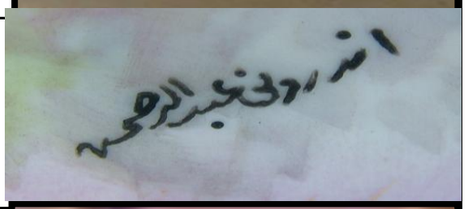
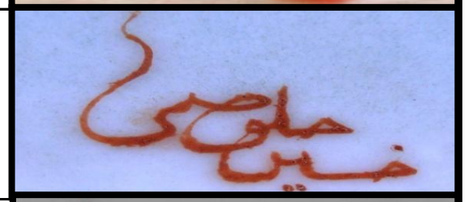
UĞURLU, NURER., **II. Abdülhamid'in Hatıra Defteri Ulu Hakan mı Kızıl Sultan mı**, **(**Edi: Ö. Andaç Uğurlu), Örgün Yayınevi, İstanbul 2009.

ZONARO, FAUSTO., **Abdülhamid'in Hükümdarlığında Yirmi Yıl**, Fausto Zonaro'nun Hatıraları ve Eserleri, (Çev: Turan Alptekin, Lotte Romano), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.

SANATÇILARA AİT İMZALAR

Tablo:1

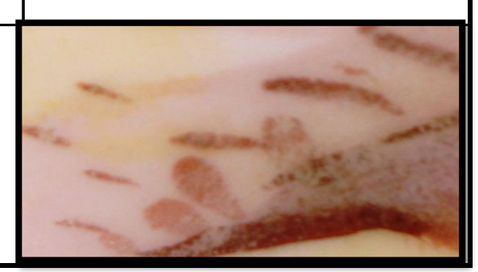
SANATÇILAR	GÖREVLERİ	UZMANLIK ALANLARI	ÇALIŞTIĞI YILLAR	DESENLEDİĞİ FORMLAR	YAPTIĞI ESER SAYISI	İMZASI
1- Halid (Halid Naci, Halit Naci)	Yıldız Çini Fabrikası Baş Ressamı,	Ressam, Natürmort manzaralı, bitkisel, fügüratif,hayvan motifli,	sene: 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 - 11 - 13	tabak, vazo, kayık tabak, küpeli vazo, levha, tepsi, sigara tablası, çiçeklik (küçük vazo), kutu	13 ad. Vazo (1 ad. Küpeli Vazo) 1 ad. Yemişlik 3 ad. Levha 10 ad. Tabak (2 ad. Kayık Tabak) 3 ad. Sigara Tablası 1 ad. Tepsi 1 ad. Kutu **Top.: 32**	
2- Rıfat		Ressam, figüratif, arabesk motifli, rumi motifli,	sene: 1	tabak, kahve fincanı	2 ad. Tabak 33 ad. Kahve Fincanı **Top.: 35**	
3- Nuri (Bende-i Nuri, Enderunî Nuri, Enderunî Esseyid Nuri)	Harp okulu Resim Öğretmeni	Ressam, natürmort bitkisel	sene: 7 - 10 - 11	vazo, (aşurelik) desti	11 ad. Vazo 1 ad. Tepsi 1 ad. Desti **Top.: 13**	
4- Tare(Pierre Tharet)		Ressam, arabesk motifli	sene: 6	vazo	**2 adet vazo**	
5- Vasfi (Bende-i Vasfi, Kulları Mustafa Vasfi)	**Yıldız Porselen Fabrikası ressamlığı ve müdürlüğü**	**Ressam, natürmort bitkisel, manzaralı ve rumi tezhipli,**	sene: 1 - 2 - 3	vazo	2 ad. Vazo 3 ad. Tabak 2 ad. Fincan **Top.: 7**	
6- Bende-i Meşrur İzzet (Meşrur İzzet, Kulları Meşhur İzzet)	Yıldız Fabrikası müdürü, desinatör,	Kalıpçı, kabartma motifli	sene: 2 - 7 - 10	vazo, kayık tabak	5 ad. Vazo 1 ad. Kayık tabak **Top.:6**	
7- Atam		Ressam, natürmort bitkisel, figüratif,	sene: 1 - 2	tabak, vazo, desti	7 ad. Tabak 1 ad. Desti 1 ad. Vazo **Top.: 9**	

8- Dekore Enderunî Abdurrahman (Enderunî Abdurrahman)		Ressam, natürmort bitkisel,	sene: 4 - 5 - 7	vazo, tepsi	2 ad. Vazo 1 ad. Tepsi **Top.: 3**	
9- Ferid		Ressam, natürmort manzaralı,	sene: 6	levha	2 ad. Tabak 1 ad. Levha **Top.: 2**	
10- Zekai Kulları (Hüseyin Zekai Paşa)	Asar-ı atika mütehassısı, Yirmibirinci Redif Liva Kumandanı,	Ressam,peyzaj ve natürmort	sene: 2	tabak	**1 adet tabak**	
11- Hüseyin Hulusi (Hüseyin Hulusi 1323)		Ressam, Natürmort manzaralı,	sene: 5	vazo	**2 adet vazo**	
12- Ser Mücelled-i Hazreti Şehriyari Ali Ragıb, Tezhipçi Zehebu ser Mücelled-i Hazreti Şehriyarı Ragıb	Sarayın başmüzehhib ve mücellidi	Ressam, tuğralı	sene: 4	tabak	**5 adet tabak**	
13- İsmail			sene: 4	tabak	**1 adet tabak**	
14-İbrahim				tabak	**1 adet tabak**	

15- W. Avergne		Ressam, Natürmort manzaralı,	sene: 1	tabak	**2 adet tabak**	
16- Narcices (E. Narcice 1903, E. Narcice 1904, E. Narcice 1905, E. Narcice 1907, Et. Narcice 1902, Et. Narcice 1907, E. Narcice)		Ressam, natürmort bitkisel,manzaralı, hayvan motifli	sene: 4 - 5 - 7 - 8 - 10 - 11 - 13 - 14	vazo, tepsi, sürahi	13 ad. Vazo 1 ad. Tepsi 1 ad. Sürahi **Top.: 15**	
17- Nicot (A. Nicot, A.N.)		Ressam, Natürmort manzaralı, bitkisel, fügüratif,hayvan motifli, tuğralı,	sene: 1- 2 - 3 - 11 -	tabak, vazo, desti, (tuğralı) levha, levha tepsi, yemişlik, çiçeklik	11 ad. Vazo 5 ad. Tabak 1 ad. Desti 3 ad. Levha (1 ad. Tuğralı) 1. ad. Tepsi 1 ad. Çiçeklik 1 ad. Yemişlik **Top.: 23**	
18-Wilfred de Sain						
19- J. Della Tolla		Ressam, natürmort bitkisel	sene: 7 - 10 - 11	vazo	**7 adet vazo**	
20- Mardiros		Ressam, natürmort bitkisel,	sene: 1 - 2 - 7	tabak,vazo, desti, levha, çiçeklik	4 ad. Tabak, 2 ad. çiçeklik 1 ad. Desti 1 ad. Levha 1 ad. Vazo **Top.: 7**	
21- F. Zonaro (F. Zonaro II)		Ressam, figüratif	sene: 1 - 5	tabak, vazo	1 ad. Vazo 1 ad. Tabak **Top.: 2**	
22- Andon Miyazyan		Ressam, natürmort manzaralı,	sene: 1	kutu	**1 adet kutu**	

SOĞUK DAMGALAR

Tablo:2

1- Bende-i Nuri		kalıpçı, natürmort bitkisel,	sene: 11	tepsi	**1 adet tepsi**	
2- Kulları Ali		kalıpçı,	sene: 1	tabak, vazo	1 ad. Tabak 1 ad. Vazo Top.: 2	
3- Hüsrev		Kalıpçı, natürmort bitkisel,	sene: 7	desti (aşurelik)	**2 ad. Aşurelik desti**	
4- Hüseyin		kalıpçı,	sene: 10	vazo	**1 ad. Vazo**	
5- Mustafa			sene: 5	tabak (iftariyelik)	**1 ad. Tabak**	
6- İbrahim			sene: 10	tabak (iftariyelik)	**1 ad. Tabak**	
7- Kulları Ömer	Kız Sanayi-i Nefise Mektebi müdürü ve	kalıpçı,	sene: 6	çay takımı	**1ad. Çay Takımı**	
8- Hasan		Kalıpçı, natürmort bitkisel,	sene: 5	vazo	**1 ad. Vazo**	

DAMGA RENKLERİNİN OBJENİN CİNSİNE GÖRE DAĞILIMI Tablo:3

Damga Renkleri	Objenin Cinsi	Kategorisi	Tarih	Sanatçı	Toplam
YEŞİL	VAZO	dar uzun boylu olanlar, şişkin gövdeliler, kaideli olanlar, kısa boyunlu olanlar, boyunsuz olanlar, bitkisel olanlar, manzaralı olanlar, hayvansal motifli olanlar, figürlü olanlar, kabartmalı olanlar, düz renkli olanlar,	**1312 sene**: 2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,13,14,	Halid Naci, A.Nicot, Bende-i Vasfi, E. Narcices, Kulları Ali, Bende-i Nuri, Kulları Mesrur İzzet, Hüseyin Hulusi, Kulları Mustafa Vasfi, Halid, Enderuni Nuri, Enderuni Esseyid Nuri,Atam, J.Della Tolla, Et. Narcice, Tare, Enderuni Abdurrahman, Bende-i Mesrur İzzet,	178
MAVİ					yok
SİYAH					yok
ALTIN YALDIZ					yok
YEŞİL	TABAKLAR	manzaralı,bitkisel, arabesk motifli, hayvan motifli, tuğralı, düz renkliler,bitkisel, portreli, hayvan motifli, armalı,	**1312 sene:** 2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,15 ,1310 sene 1332,	Halid, U.Avergne, Mardiros, Wilfred de Sain,Ferid, A.N, F. Zonaro II.,Rıfat, İsmail, Ser mücellid-i Hazreti Şehriyari, İbrahim, Mustafa, Bende-i Ali, Ali Rüştü, Mesrur İzzet, Zekai Kulları, Atam, W., d'apres W.Lavergne, A. Nicot , Bende-i Atam, Yaveran-ı Hazreti Binbaşı Vasfi Kulları,	242
MAVİ		bitkisel,	**1312 sene:** 2,	imza yok	1
SİYAH		bitkisel,	**1310 sene** 1332,	imza yok	2
ALTIN YALDIZ		ilmi motif, tuğralı, düz renkliler, altın yaldızlı,	**1312 sene:** 2,3,	Ser mücelleid-i Hazreti Şehriyarı Ragıb, soğuk damga: Bende-i Ali, Vasfi, Zehebehu,	5

YEŞİL	**FİNCANLAR**	armalı olanlar, padişah portreli olanlar, desensiz olanlar, bitkisel olanlar,		1312 sene 2,3,5,6,7,9,10,11,	Bende-i Ali, Rıfat, Mösyö Tare, Vasfi,	**126**
MAVİ						**yok**
SİYAH						**yok**
ALTIN YALDIZ						**yok**
YEŞİL	**DİĞER FORMLAR**	sütlük-1, şekerlik-1 çaydanlık-3, kulplu kupa ve tabak-4, kapaklı bardak ve tabak-2 fincan ve tabak-2 kapaklı bardak-1 kupa-2, tepsi ve iki tatlı hokkası-1 levha-19, kutu-7 çiçeklik-10, vazo kaidesi-18, sigara tablası-11 sigaralık-3, tepsi-9 desti-13, sürahi-14 yemişlik-7, levha köşeleri-2, levha kenarı-6 kapı aynası-1, kilitlik-2 duvar çinisi-4,lavabo-1 saksı-1, lazımlık-2 kavanoz-1, bardak-1 sosluk-1, sefertası-1 şerbet küpü-2, tuzluk-2 hokka-8, tabak-4	armalı olanlar, padişah portreli olanlar, desensiz olanlar, çiçekli olanlar, manzaralı olanlar, tuğralı olanlar,figürlü olanlar, İstanbul manzaralı olanlar, bitkisel motifli olanlar, hayvan motifli olanlar, portreli olanlar, düz renkliler, kabartmalı olanlar,	**1312 sene** : 2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15	Osmanlı Toprağı Tare, Kulları Ömer, Ser Mücellid-i Hazreti Şehriyarı Ali Ragıb, A.Nicot, Halit Naci, Halid, Ferid, Mardiros, Atam, Enderuni Abdurrahman, Bende-i Nuri, E.Narcice,soğuk damga: Bende-i Musa, Enderuni Nuri, soğuk damga: Hüsrev, soğuk damga: Hasan, E. Narcice,Bende-i Ali	**247**
MAVİ		kutu-1, sigara tablası- 1	manzaralı olanlar, çiçekli olanlar,	**1312 sene:** 26,		**2**
SİYAH						**yok**
ALTIN YALDIZ		küp-1, tuzluk-1		**1312 sene** 8,		**2**
TOPLAM	**yeşil**	**828**	**840 adet**	**DAMGASIZLAR TOPLAM 72 ADET**	**GENEL TOPLAM 912 adet**	
	mavi	**3**				
	siyah	**2**				
	altın yaldız	**7**				

TOPKAPI SARAYI PORSELEN KOLEKSİYONU'NDA YER ALAN ESERLERİN OBJENİN TÜRÜ, YAPIM TARİHİ VE SANATÇISINA GÖRE DAĞILIMI

Tablo:4

VAZOLAR

OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI – TÜRK															SANATÇISI – YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
1312	15	1				1												1						
1312 sene 2	3	4				1		1										3						
1312 sene 3	5																	1						
1312 sene 4	4	2		1													1							
1312 sene 5	17	4		1								4					1							
1312 sene 6	3	1			2																			
1312 sene 7	7	2		3	4		2		1										2		1			
1312 sene 8	2																2							
1312 sene 9	2																							
1312 sene 10	6	1		2	1		1										3		2					
1312 sene 11	13	1		4	4		1										1	1	2					
1312 sene 12 (13)	1																	1						
1312 sene 13	6	2															2							
1312 sene 14	12																2							
1312 sene 15																								
senesiz	8	2					5										2	1	1					
TOPLAM	**104**	**20**	**0**	**11**	**11**	**2**	**9**	**1**	**1**	**0**	**0**	**4**	**0**	**0**	**0**	**0**	**16**	**8**	**7**	**0**	**1**	**0**	**0**	**222**

TABAKLAR

SERVİS TABAKLARI

OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI – TÜRK															SANATÇISI – YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
1312	15	15	2			3										3		4			6	1		
1312 sene 2	3												2											
1312 sene 3	9																							
1312 sene 4	9												3	1	1									
1312 sene 5	10												1											
1312 sene 6	1																			2				
1312 sene 7																				1				
1312 sene 8	13																							
1312 sene 9	6																			3				
1312 sene 10	14									2														
1312 sene 11	19																							
1312 sene 12																								
1312 sene 13	2																							
1312 sene 14																								
1312 sene 15	1																							
senesiz	4	1																						
TOPLAM	**106**	**16**	**2**	**0**	**0**	**3**	**0**	**0**	**0**	**2**	**0**	**0**	**6**	**1**	**1**	**3**	**0**	**4**	**0**	**6**	**6**	**1**	**0**	**157**

KAPAKLI SAHANLAR

OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI – TÜRK															SANATÇISI – YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
1312	1																							
1312 sene 2	1																							
1312 sene 3	2																							
1312 sene 4																								
1312 sene 5																								
1312 sene 6																								
1312 sene 7																								
1312 sene 8																								
1312 sene 9																								
1312 sene 10																								
1312 sene 11																								
1312 sene 12																								
1312 sene 13	1																							
1310 sene 1330	1																							
1310 sene 1332	4																							
senesiz	5																							
TOPLAM	**15**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**15**

TABAKLAR

İFTARİYELİKLER

OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
1312	2																							
1312 sene 2	5																							
1312 sene 3	3		2																					
1312 sene 4	6																							
1312 sene 5	8																							
1312 sene 6	14																							
1312 sene 7	16																							
1312 sene 8	3																							
1312 sene 9	1																							
1312 sene 10	9																							
1312 sene 11	11																							
1312 sene 12	1																							
1312 sene 13	3																							
1312 sene 14	1																							
1312 sene 15																								
senesiz	1																							
TOPLAM	84	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	86

DUVAR TABAKLAR

OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
1312						1		4								1		1						
1312 sene 2		1					1	2			1													
1312 sene 3																								
1312 sene 4		1																						
1312 sene 5																								
1312 sene 6																								
1312 sene 7																								
1312 sene 8																								
1312 sene 9																								
1312 sene 10																								
1312 sene 11																								
1312 sene 12																								
1312 sene 13																								
1312 sene 14																								
1312 sene 15																								
senesiz																1								
TOPLAM	0	2	0	0	0	1	1	6	0	0	1	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	14

FİNCANLAR

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
	1312	1		6																				
	1312 sene 2	11																						
	1312 sene 3	36		9			2																	
	1312 sene 4	1																						
	1312 sene 5																							
	1312 sene 6	1																						
	1312 sene 7	32																						
	1312 sene 8																							
	1312 sene 9	2																						
	1312 sene 10	1				2																		
	1312 sene 11	1				2																		
	1312 sene 12																							
	1312 sene 13																							
	1312 sene 14																							
	1312 sene 15	1																						
	senesiz	10		18																				
	TOPLAM	97	0	33	0	4	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	136

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
TATLI HOKKASI TAKIMLARI	1312																								
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6													1											
	1312 sene 7	4																							
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9	2																							
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11	2																							
	1312 sene 12	1																							
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14	1																							
	1312 sene 15	1																							
	senesiz																								
	TOPLAM	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
LEVHALAR	1312	2	2																2			1			
	1312 sene 2		6						1										2						
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4		2																						
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6										1														
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11																								
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1310 sene 1330																								
	1310 sene 1332																								
	senesiz																								
	TOPLAM	2	10	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	1	0	0	19

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
ÇİÇEKLİKLER	1312																								
	1312 sene 2	4																				2			
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10	2								1															
	1312 sene 11	1																							
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1310 sene 1330																								
	1310 sene 1332																								
	senesiz																								
	TOPLAM	7	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	10

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
VAZO KAİDELERİ	1312	2																							
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3	2																							
	1312 sene 4	4																							
	1312 sene 5	6																							
	1312 sene 6	2																							
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11	4																							
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13	1																							
	1312 sene 14	1																							
	1310 sene 1332																								
	senesiz																								
	TOPLAM	22	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
SİGARALIKLAR	1312	5																							
	1312 sene 2		3																						
	1312 sene 3	3																							
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6	3																							
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11																								
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1310 sene 26	1																							
	senesiz	1																							
	TOPLAM	13	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
TEPSİLER	1312																								
	1312 sene 2		1																						
	1312 sene 3																		1						
	1312 sene 4									1															
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7	1																							
	1312 sene 8		1																						
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																	1							
	1312 sene 11					2																			
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1310 sene 26																								
	senesiz	1																							
	TOPLAM	2	2	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	9

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																						
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
TESTİLER	1312	3																						
	1312 sene 2	4							1										1			1			
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5	1																							
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7	2			1																				
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11																								
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1310 sene 26																								
	senesiz	1																							
	TOPLAM	11	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	15

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																						
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
SÜRAHİLER	1312																							
	1312 sene 2																							
	1312 sene 3																							
	1312 sene 4																							
	1312 sene 5																							
	1312 sene 6																							
	1312 sene 7	4																1						
	1312 sene 8	1																						
	1312 sene 9	1																						
	1312 sene 10	5																						
	1312 sene 11	2																						
	1312 sene 12																							
	1312 sene 13																							
	1312 sene 14																							
	1310 sene 26																							
	senesiz	2																						
	TOPLAM	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	16

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																						
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
YEMİŞLİKLER	1312	4	1																1					
	1312 sene 2																							
	1312 sene 3																							
	1312 sene 4																							
	1312 sene 5																							
	1312 sene 6	2																						
	1312 sene 7																							
	1312 sene 8																							
	1312 sene 9																							
	1312 sene 10																							
	1312 sene 11																							
	1312 sene 12																							
	1312 sene 13																							
	1312 sene 14																							
	1310 sene 26																							
	senesiz																							
	TOPLAM	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	7

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
KUTULAR	1312																							1	
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3	2																							
	1312 sene 4	1																							
	1312 sene 5		1																						
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9	1																							
	1312 sene 10	1				1																			
	1312 sene 11																								
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1310 sene 1330																								
	1310 sene 1332																								
	senesiz																								
	TOPLAM	6	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	9

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
LEVHA KÖŞELERİ KENARLARI ve KAPI AYNASI	1312																								
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11	6																							
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13	5																							
	1312 sene 14																								
	1312 sene 15	24																							
	senesiz	60																							
	TOPLAM	95	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	95

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
KİLİTLİK	1312	5																							
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11	3																							
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1312 sene 15																								
	senesiz	5																							
	TOPLAM	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
DUVAR ÇİNİLERİ	1312																								
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3	4																							
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11																								
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1312 sene 15																								
	senesiz																								
	TOPLAM	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
LAVABO-SAKSI-LAZIMLIK- TIBBI ECZA KAVANOZU	1312																								
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4	1																							
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7	1																							
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11	1																							
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1312 sene 15	4																							
	senesiz																								
	TOPLAM	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
TÜKÜRÜK HOKKASI SOSLUK	1312																								
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11																								
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1312 sene 15	2																							
	senesiz																								
	TOPLAM	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
SOBA-SOBA AKSAMI-KALEMLİK	1312																								
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11																								
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1885	1																							
	senesiz	8																							
	TOPLAM	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
SEFERTASI ŞERBET KÜPLERİ	1312																								
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8					3																			
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11	5				2																			
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1885																								
	senesiz																								
	TOPLAM	5	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
TUZLUKLAR	1312	1																							
	1312 sene 2	1																							
	1312 sene 3	1																							
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11																								
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1885																								
	senesiz	3																							
	TOPLAM	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
ÇERÇEVELER	1312																								
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8																								
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11																								
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1885																								
	senesiz	6																							
	TOPLAM	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6

OBJENİN TÜRÜ	OBJENİN YAPIM TARİHİ	SANATÇISI																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARı	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
SAATLER	1312																								
	1312 sene 2																								
	1312 sene 3																								
	1312 sene 4																								
	1312 sene 5																								
	1312 sene 6																								
	1312 sene 7																								
	1312 sene 8	1																							
	1312 sene 9																								
	1312 sene 10																								
	1312 sene 11																								
	1312 sene 12																								
	1312 sene 13																								
	1312 sene 14																								
	1885																								
	senesiz																								
	TOPLAM	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

TOPLAM	539	52	64	12	23	7	10	9	3	3	1	4	8	1	2	5	18	21	7	6	11	1	1	

TOPLAM	894 adet
SOĞUK DAMGALILAR	18 adet
GENEL TOPLAM	912 adet

VAZOLARIN SANATÇI VE DESENLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Tablo:5

DAR ve UZUN BOYUNLU VAZOLAR

DESENLER	SANATÇILAR																						
	TÜRK															YABANCI							
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Vazolar		1															1	2						
Bitkisel Motifli Vazolar	18			1		1											1							
Tuğralı Vazolar	1																							
Altın Yaldızlı Vazolar	4																							
TOPLAM	23	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	28

KISA BOYUNLU- UZUN GÖVDELİ VAZOLAR

DESENLER	SANATÇILAR																						
	TÜRK															YABANCI							
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Vazolar	2	4																						
Bitkisel Motifli Vazolar	6																		2					
Figürlü Vazolar	1																							
Hayvansal Motifli Vazolar	2																2		2					
Tek Renkli Vazolar	3																							
TOPLAM	14	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	4	0	0	0	0	24

BOYUNSUZ- UZUN GÖVDELİ VAZOLAR

DESENLER	SANATÇILAR																						
	TÜRK															YABANCI							
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Vazolar	8	1															4		3					
Bitkisel Motifli Vazolar	6																4							
Hayvansal Motifli Vazolar																			2					
Kabartma Motifli Vazolar	13						2																	
TOPLAM	27	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	5	0	0	0	0	43

ŞİŞKİN GÖVDELİ VAZOLAR

DESENLER	SANATÇILAR																						
	TÜRK															YABANCI							
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Vazolar	2																							
Bitkisel Motifli Vazolar	8			1																				
Hayvansal Motifli Vazolar	1																							
Kabartma Motifli Vazolar	2						3																	
TOPLAM	13	0	0	1	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17

KAİDELİ VAZOLAR

DESENLER	SANATÇILAR																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Vazolar	10	1				1						2												
Bitkisel Motifli Vazolar	17			1																	1			
Figürlü Vazolar								1										2						
Hayvansal Motifli Vazolar	1											2												
Kabartma Motifli Vazolar	5																							
Arabesk Motifli Vazolar					2																			
TOPLAM	33	1	0	1	2	1	0	1	0	0	0	4	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	46

KAPAKLI-KAİDELİ VAZOLAR

DESENLER	SANATÇILAR																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Vazolar	7	9															2	1						
Bitkisel Motifli Vazolar	13			2					1								1							
Hayvansal Motifli Vazolar	2	2		2														2	1					
Figürlü Vazolar	1	2																						
Kabartma Motifli Vazolar							2																	
TOPLAM	23	13	0	4	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	3	3	1	0	0	0	0	50

KAPAKLI-KAİDESİZ VAZOLAR

DESENLER	SANATÇILAR																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Bitkisel Motifli Vazolar	5			2																				
Kabartma Motifli Vazolar	6								1															
TOPLAM	11	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14

GENEL TOPLAM	144	20	0	9	2	2	7	1	2	0	0	4	0	0	0	0	15	7	10	0	1	0	0	222

TABAKLARIN SANATÇI VE DESENLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Tablo:6

SERVİS TABAKLARI

DESENLER	SANATÇILAR																						
	TÜRK															YABANCI							
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Tabaklar		12														2					2			
Bitkisel Motifliler Tabaklar	74	1				2							1			1				6	4			
Arabesk Motifli Tabaklar	8																			1				
Figürlü Tabaklar																		4				1		
Hayvansal Motifli Tabaklar		3																						
Tuğralı Tabaklar	29		2										6	1	1									
Tek Renkliler Tabaklar	8																							
Altın Yaldızlı Tabaklar	1					1							1											
TOPLAM	120	16	2	0	0	3	0	0	0	0	0	0	8	1	1	3	0	4	0	7	6	1	0	172

KAPAKLI SAHANLAR

DESENLER	SANATÇILAR																						
	TÜRK															YABANCI							
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Btkisel Motifli Kapaklı Sahanlar	13																							
Tek Renkli Kapaklı Sahanlar	2														1									
TOPLAM	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15

İFTARİYELİKLER

DESENLER	SANATÇILAR																						
	TÜRK															YABANCI							
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Bitkisel Motifli İftariyelikler	64		2																					
Tuğralı İftariyelikler	8																							
İstiridye Formunda İftariyelikler	12																							
TOPLAM	84	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	86

DUVAR TABAKLARI

DESENLER	SANATÇILAR																						
	TÜRK															YABANCI							
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Duvar Tabakları		2					1				1													
Bitkisel Motifli Duvar Tabakları								1								2		1						
Figürlü Duvar Tabakları								5																
Hayvansal Motifli Duvar Tabakları																								
Armalı Duvar Tabakları						1																		
TOPLAM	0	2	0	0	0	1	1	6	0	0	1	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	14

GENEL TOPLAM	219	18	4	0	0	4	1	6	0	0	1	0	8	1	2	5	0	5	0	7	6	1	0	288

FİNCANLARIN SANATÇI VE DESENLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Tablo:7

KAHVE FİNCANLARI

DESENLER	SANATÇILAR																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Armalı Kahve Fincanları	12																							
Padişah Portreli Kahve Fincanları	38		33																					
Desensiz Kahve Fincanları	3																							
TOPLAM	**53**	**0**	**33**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**86**

ÇAY FİNCANLARI

DESENLER	SANATÇILAR																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Bitkisel Motifli Çay Fincanları	6				2	2																		
Padişah Portreli Çay Fincanları	33																							
TOPLAM	**39**	**0**	**0**	**0**	**2**	**2**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**43**

ÇAY TAKIMLARI	**7**																							
GENEL TOPLAM	**99**	**0**	**33**	**0**	**2**	**2**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**136**

DİĞER FORMLARDAKİ OBJELERİN SANATÇI VE DESENLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Tablo:8

TATLI HOKKASI TAKIMLARI

DESENLER	SANATÇILAR – TÜRK															SANATÇILAR – YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Tatlı Hokkası Takımları	2																							
Bitkisel Motifli Tatlı Hokkası Takımları	8																							
Tabaksız Tatlı Hokkası Takımları	1												1											
TOPLAM	**11**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**12**

LEVHALAR

DESENLER	SANATÇILAR – TÜRK															SANATÇILAR – YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Levhalar	1	10								1								3			1			
Bitkisel Motifli Levhalar	1																							
Hayvansal Motifli Levhalar																		1						
Figürlü Levhalar								1																
TOPLAM	**2**	**10**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**4**	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**	**19**

ÇİÇEKLİKLER

DESENLER	SANATÇILAR – TÜRK															SANATÇILAR – YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Sepet Formunda Çiçeklikler	4																							
Kulplu - Bitkisel Motifli Çiçeklikler	2								1												2			
Kulplu - Tek Renkli Çiçeklikler	1																							
TOPLAM	**7**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**2**	**0**	**0**	**10**

VAZO KAİDELERİ

DESENLER	SANATÇILAR – TÜRK															SANATÇILAR – YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Yuvarlak Formlu - Bitkisel Motifli Vazo Kaideleri	6																							
Yuvarlak Formlu - Kabartma Motifli Vazo Kaideleri	10																							
Yuvarlak Formlu - Tek Renkli Vazo Kaideleri	3																							
Kare Formlu Vazo Kaideleri	3																							
TOPLAM	**22**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**22**

SİGARALIKLAR

DESENLER	SANATÇILAR																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Tabla Formlu - Manzaralı Sigaralıklar	3	3																						
Tabla Formlu - Tek Renkli Sigaralıklar	5																							
Değişik Formlarda Sigaralıklar	5																							
TOPLAM	13	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16

TEPSİLER

DESENLER	SANATÇILAR																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralı Tepsiler		1																1						
Bitkisel Motifli Tepsiler	2	1			2				1								1							
TOPLAM	2	2	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	9

TESTİLER

DESENLER	SANATÇILAR																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Bitkisel Motifli Testiler	8			1														1			1			
Serbest Motifli Testiler	3																							
Figürlü Testiler								1																
TOPLAM	11	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	15

SÜRAHİLER

DESENLER	SANATÇILAR																							
	TÜRK															YABANCI								
	İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
Manzaralalı Sürahiler	4																							
Bitkisel Motifli Sürahiler	5																1							
Tek Renkli Sürahiler	2																							
Kabartmalı Sürahiler	4																							
TOPLAM	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	16

YEMİŞLİKLER	DESENLER	SANATÇILAR																							
		TÜRK															YABANCI								
		İmzasız	HALİD	RIFAT	NURİ	TARE	VASFİ	İZZET	ATAM	ABDURRAHMAN	FERİD	ZEKAİ KULLARI	HÜSEYİN HULUSİ	HZ. ŞEHRİYARİ	İSMAİL	İBRAHİM	W. AVERGNE	NARCİCE	NİCOT	J.DELLA TOLLA	WILFRED DE SAIN	MARDIROS	F.ZONARO	A.MİZANYAN	
	Bitkisel Motifli Yemişlikler	4	1																1						
	Hayvansal Motifli Yemişlikler	1																							
	TOPLAM	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	7

TOPLAM	81	19	0	0	2	0	0	2	2	1	0	0	1	0	0	0	2	7	0	0	4	0	0	126

KUTULAR	9	156
LEVHA KENAR KÖŞE ve AYNASI	95	
KİLİTLİK	13	
DUVAR ÇİNİLERİ	4	
LAVABO	2	
SAKSI	1	
LAZIMLIK	2	
KAVANOZ	2	
TÜKÜRÜK HOKKASI	1	
SOSLUK	1	
SOBA - SOBA AKSAMI	8	
KALEMLİK	1	
SEFER TASI	1	
ŞERBET KÜPÜ	4	
TUZLUK	5	
ÇERÇEVE	6	
SAAT	1	
GENEL TOPLAM	282	
T.S.P.K GENEL ESER TOPLAMI	912	

KISALTMALAR

A.E.M.P.K. **:**Ankara Etnoğrafya Müzesi Porselen Koleksiyonu

D.S.M.P.K. **:**Dolmabahçe Sarayı Müzesi Porselen Koleksiyonu

S.H.M.P.K. **:**Sadberk Hanım Müzesi Porselen Koleksiyonu

T.S.M.P.K. **:**Topkapı Sarayı Müzesi Porselen Koleksiyonu

İ.Ş.M.K. **:**İstanbul Şehir Müzesi Koleksiyonu

İ.Ü.M.K. **:** İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi

Y.S.M.P.K. **:**Yıldız Sarayı Müzesi Porselen Koleksiyonu

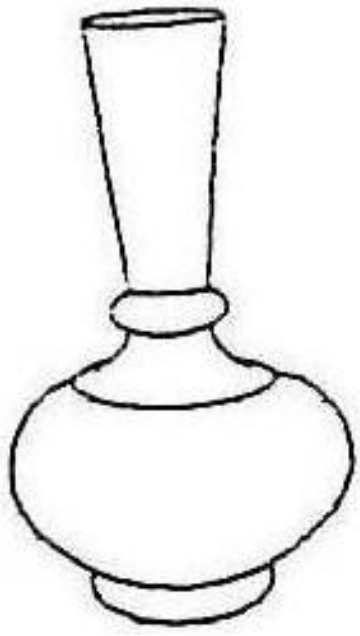
cm :santimetre

a.g.e. :adı geçen eser

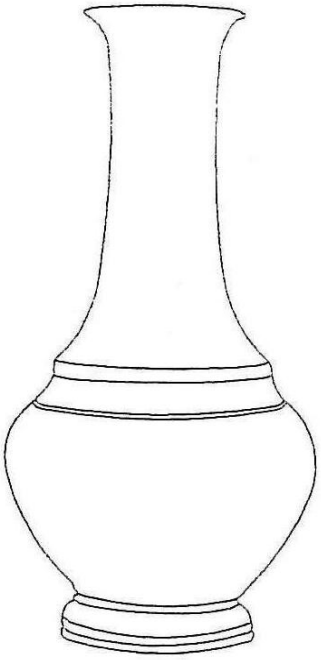
a.g.m. :adı geçen makale

KOLEKSİYONDA YER ALAN OBJELERİN ÇİZİMLERİ

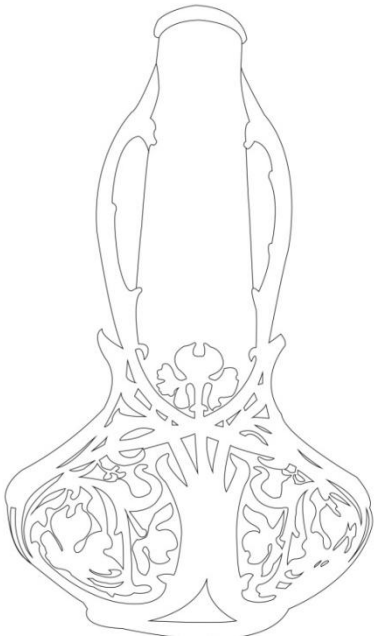
Vazolar (Çizim 1)

Katalog No:2

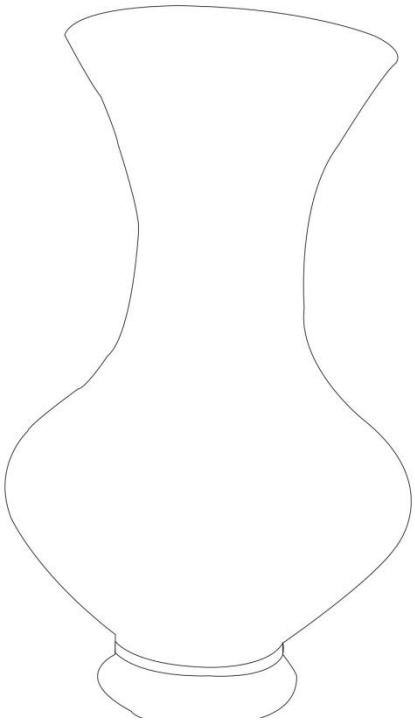
Katalog No: 3

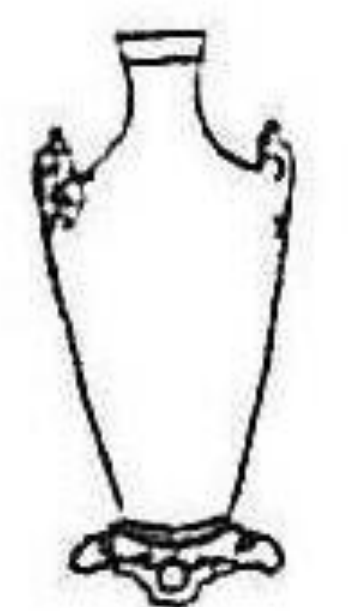
Katalog No: 5

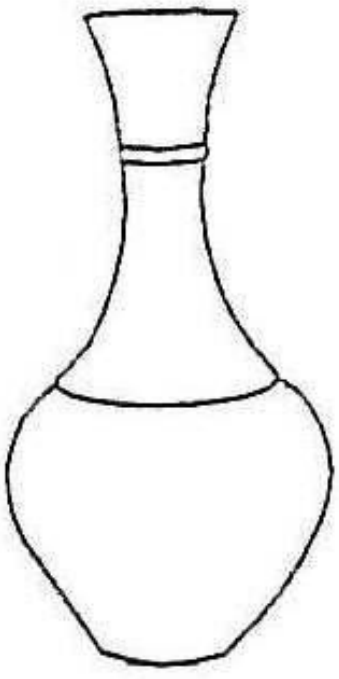
Katalog No: 6

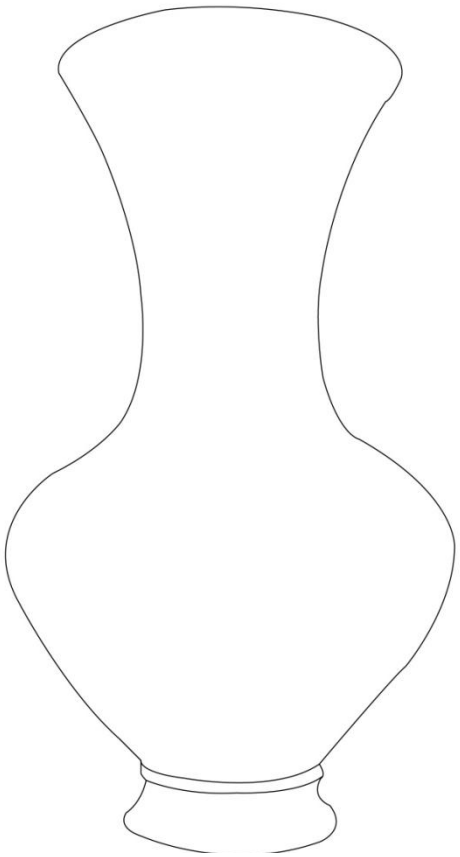
Katalog No: 7

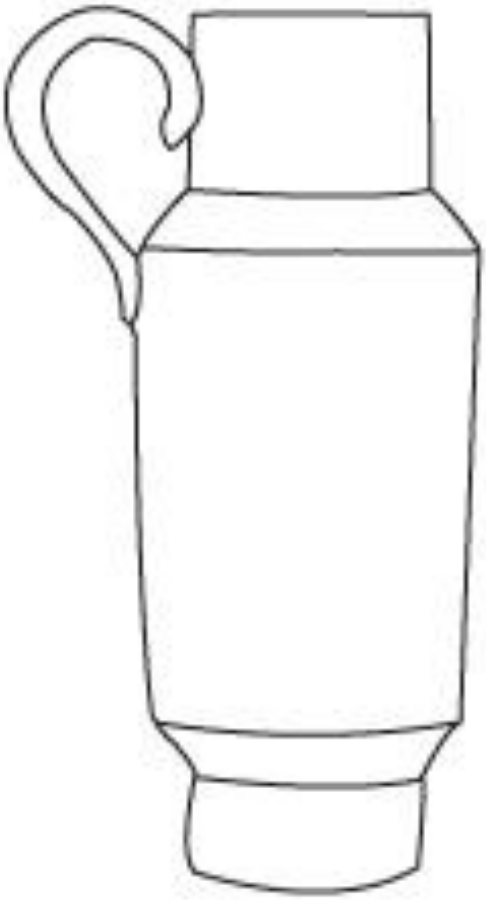
Katalog No: 9

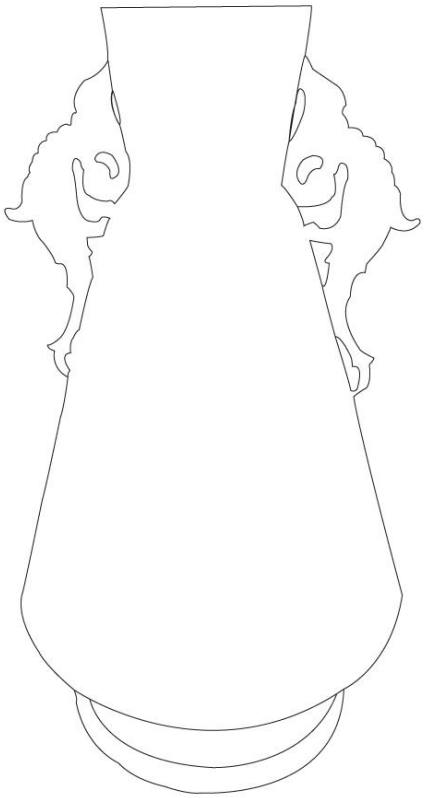
Katalog No: 14

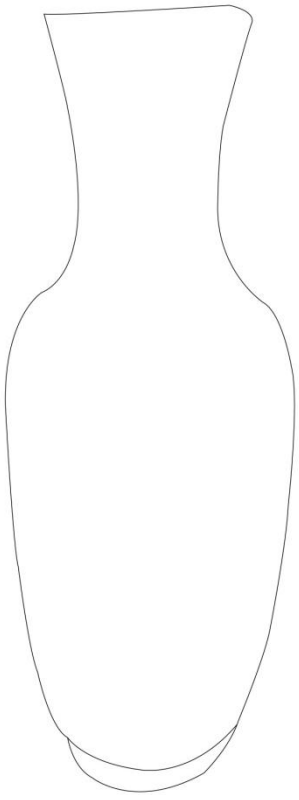
Katalog No: 15

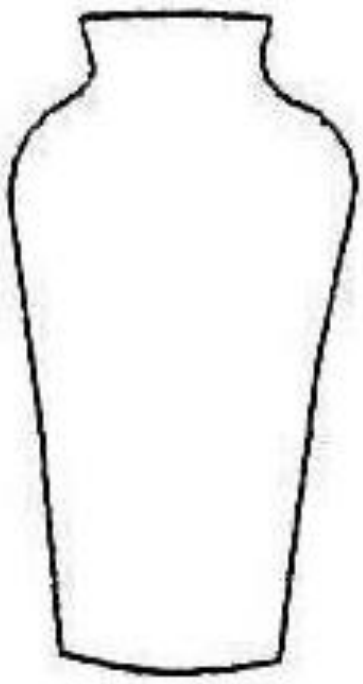
Katalog No: 16

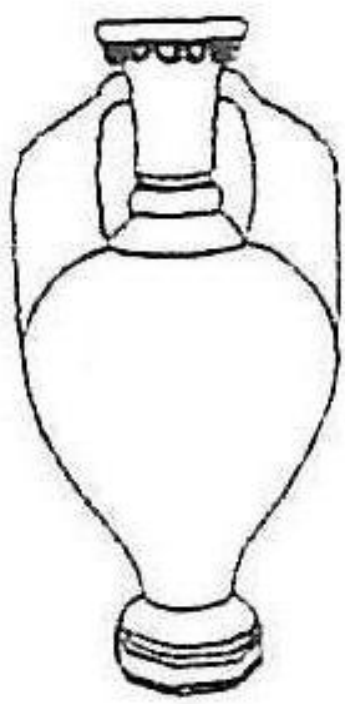
Katalog No: 17

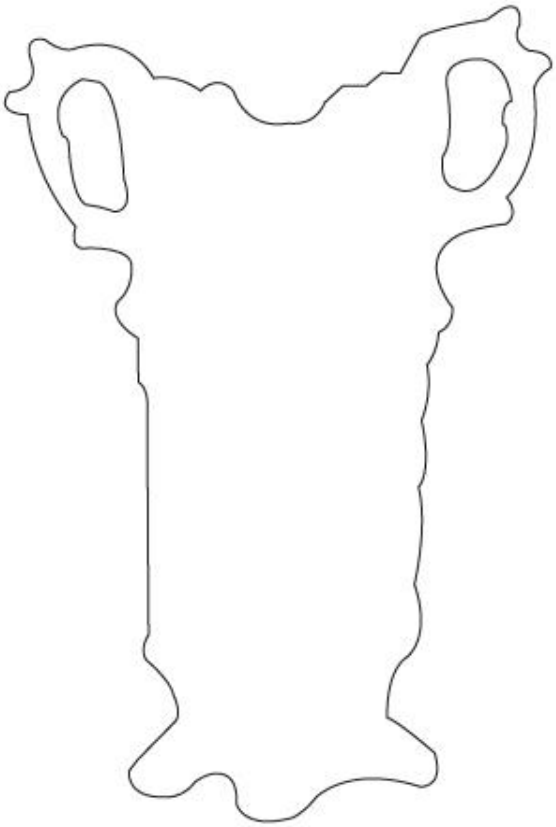
Katalog No: 18

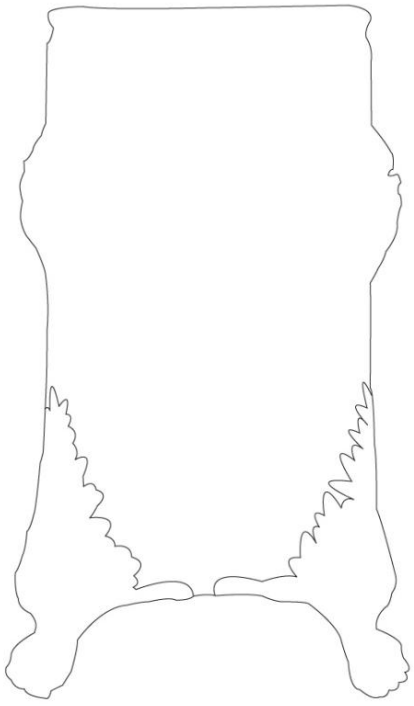
Katalog No: 19

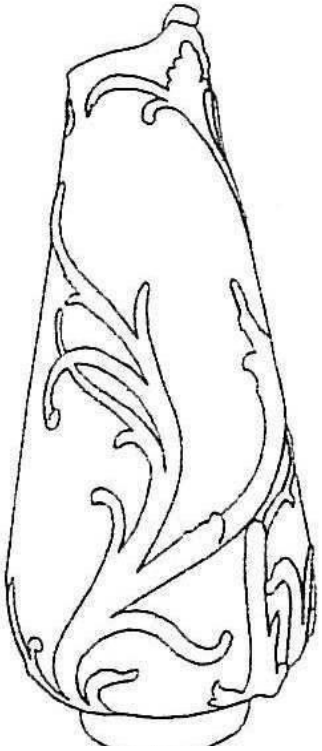
Katalog No: 22

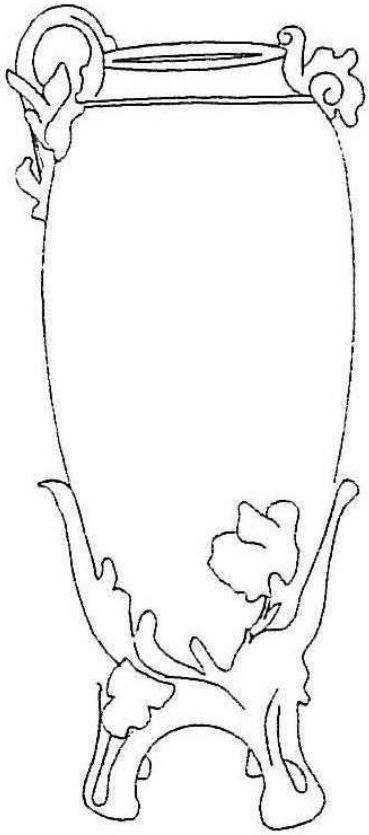
Katalog No: 24

Katalog No: 25

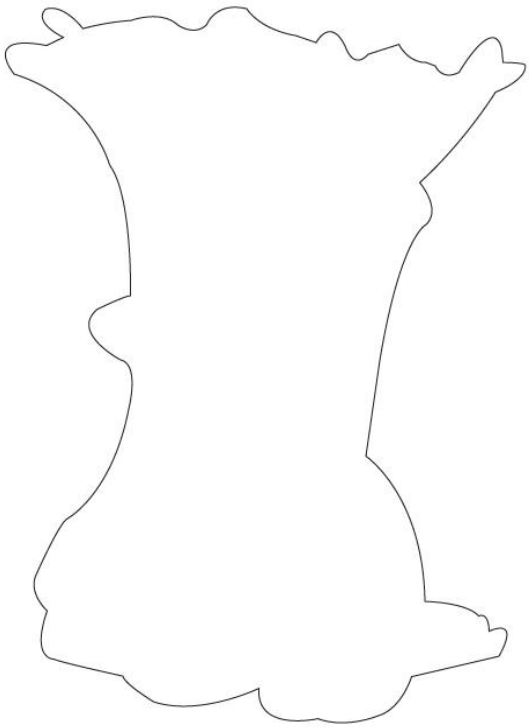
Katalog No: 27

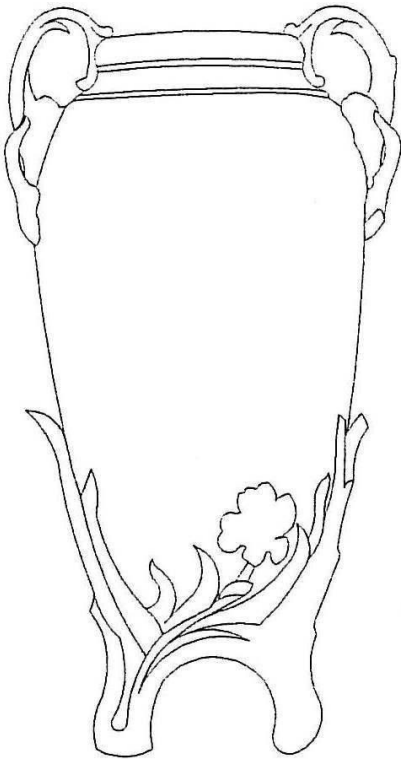
Katalog No: 28

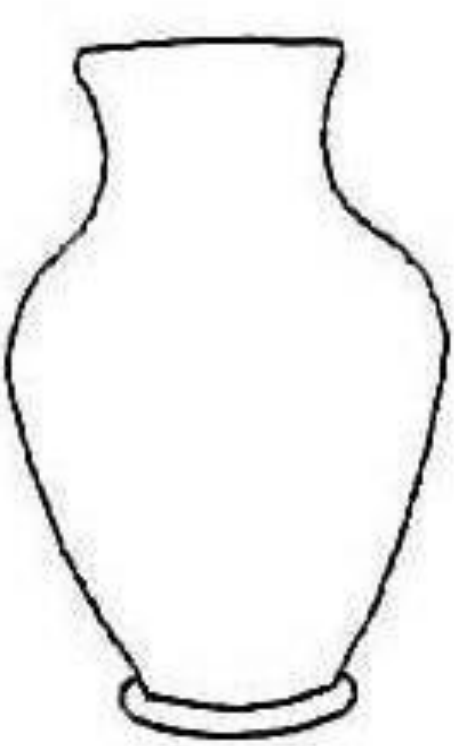
Katalog No: 29

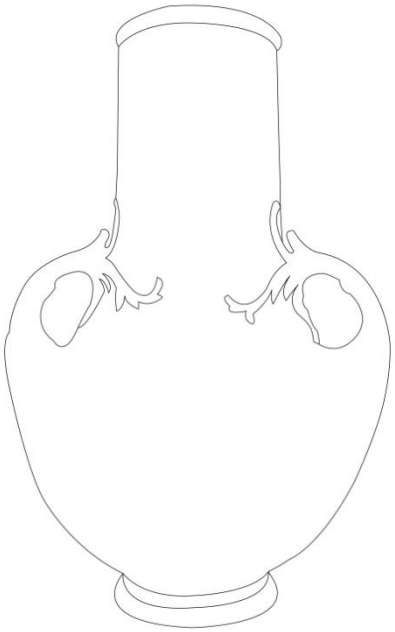
Katalog No: 32

Katalog No: 33

Katalog No: 36

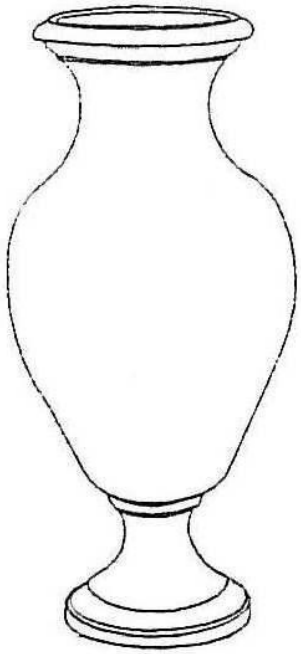
Katalog No: 40

Katalog No: 46

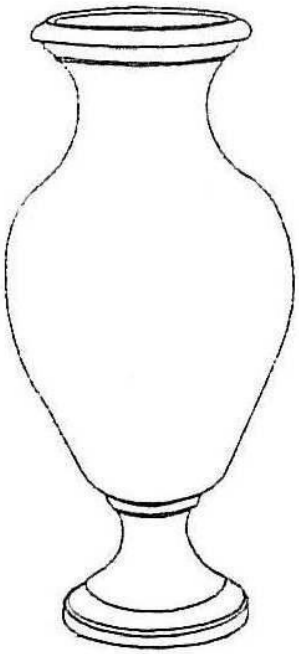
Katalog No: 47

Katalog No: 46

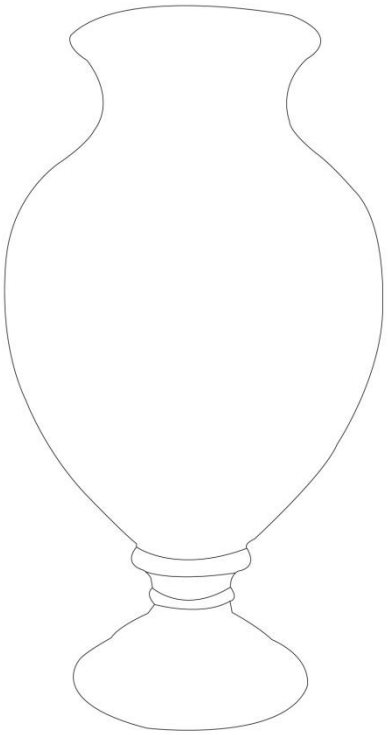
Katalog No: 47

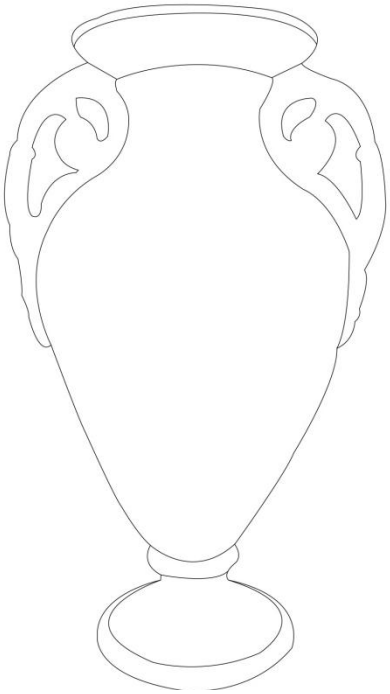
Katalog No: 48

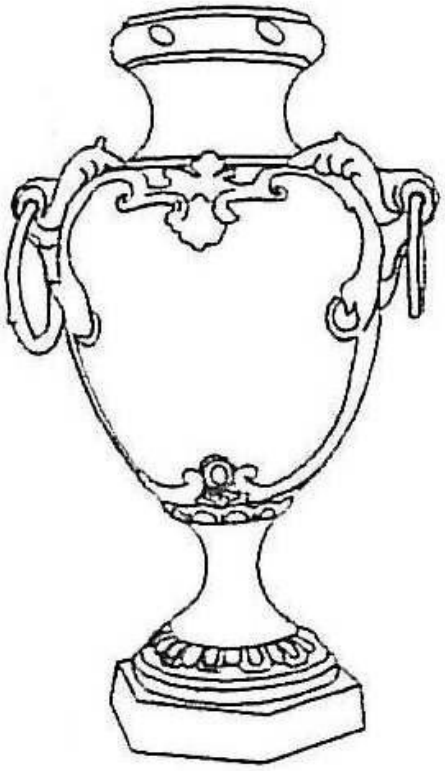
Katalog No: 49

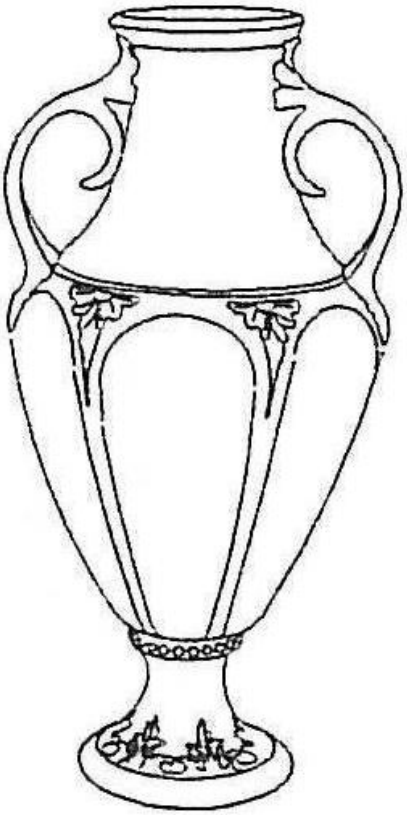
Katalog No: 52

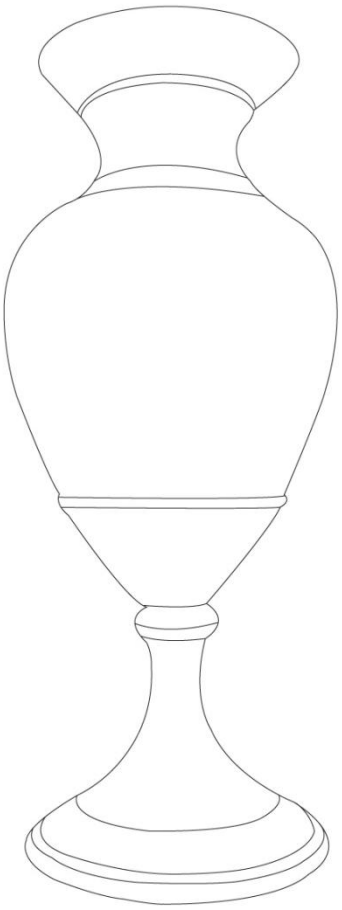
Katalog No: 55

Katalog No: 57

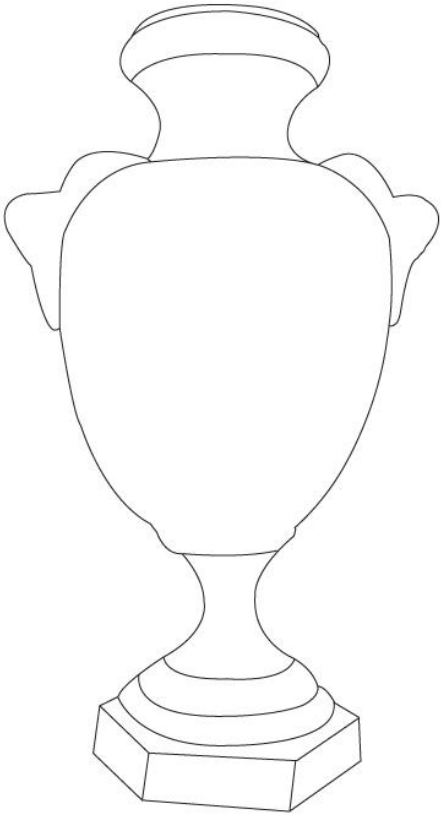
Katalog No: 58

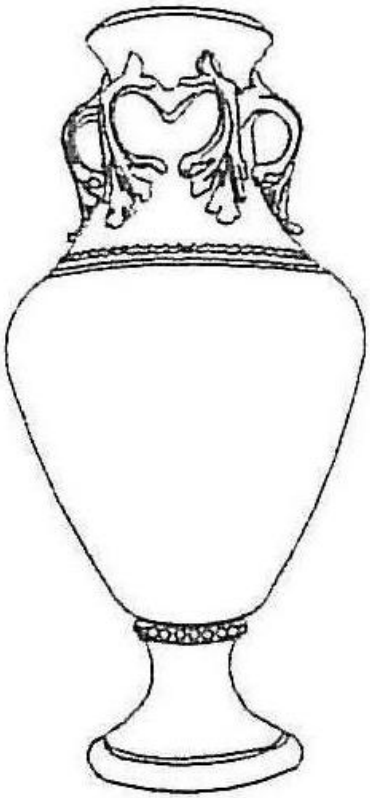
Katalog No: 59

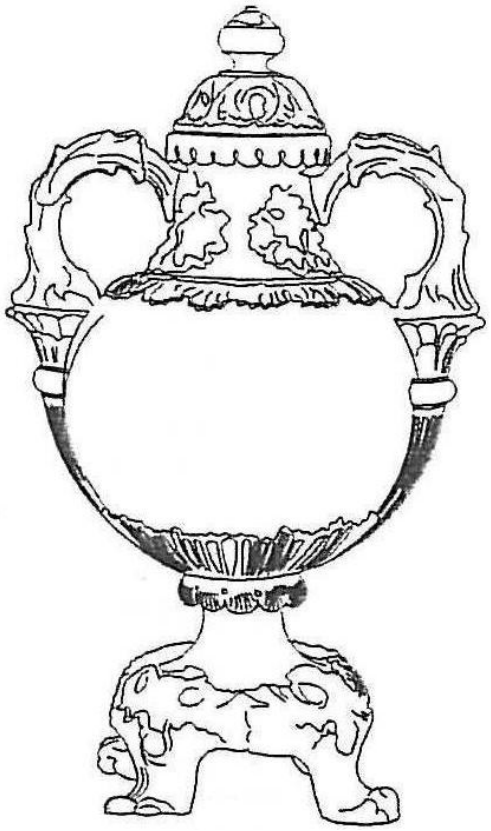
Katalog No: 61

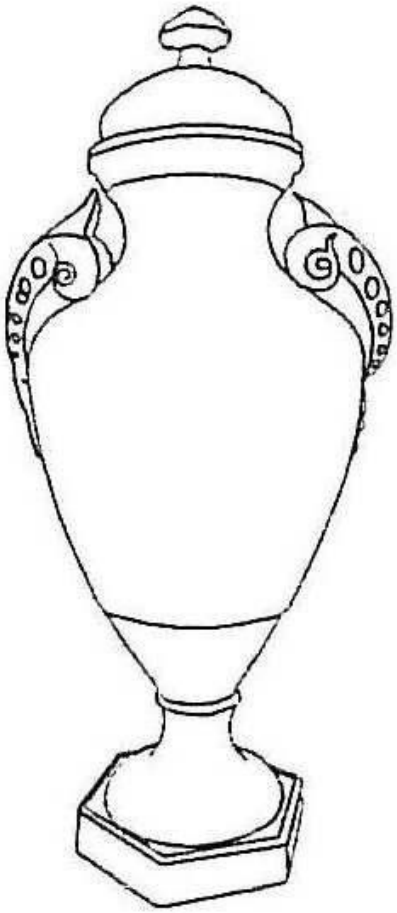
Katalog No: 62

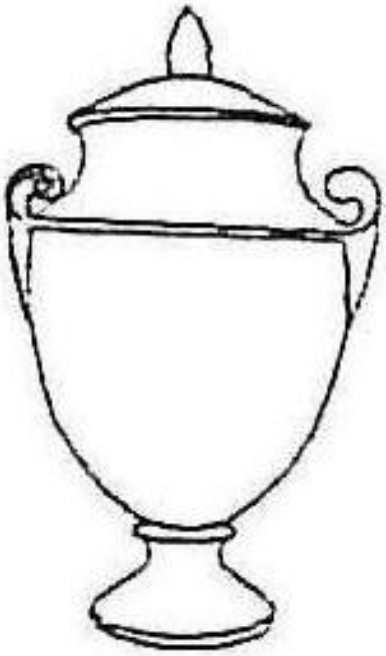
Katalog No: 63

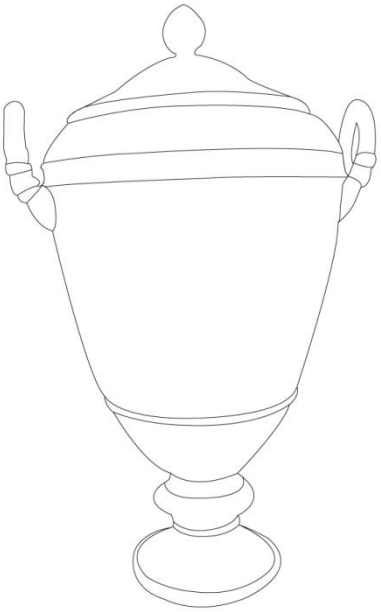
Katalog No: 65

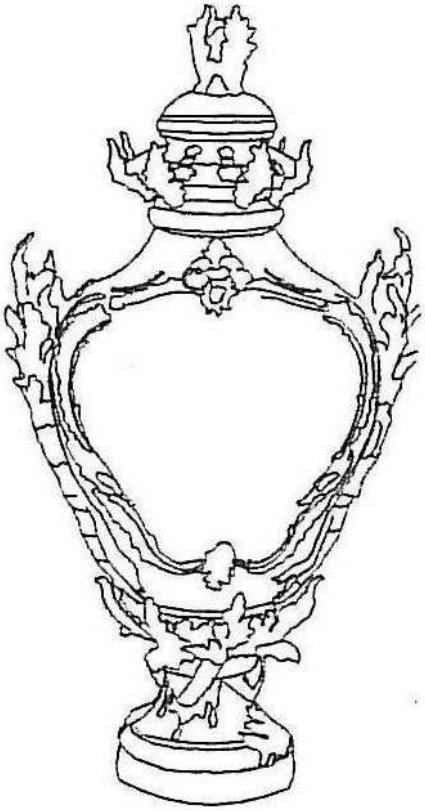
Katalog No: 67

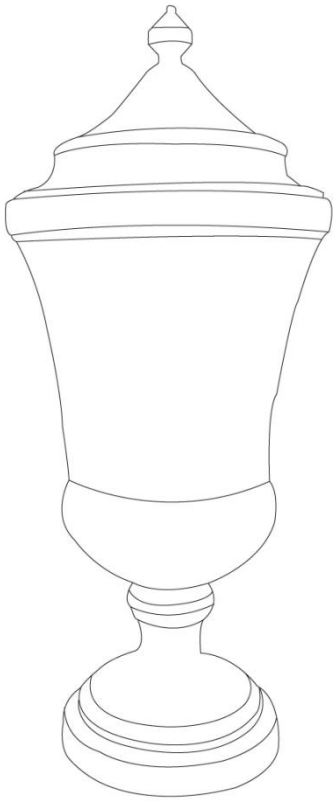
Katalog No: 68

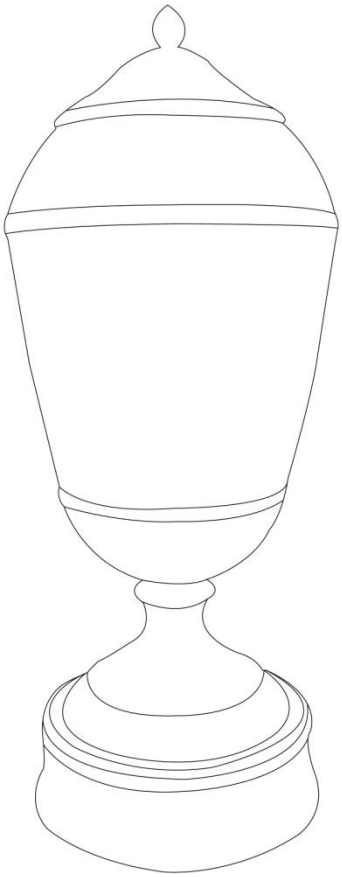
Katalog No: 69

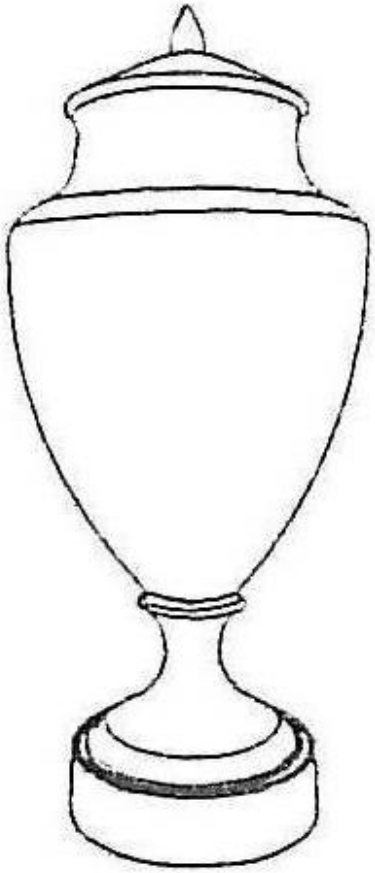
Katalog No: 70

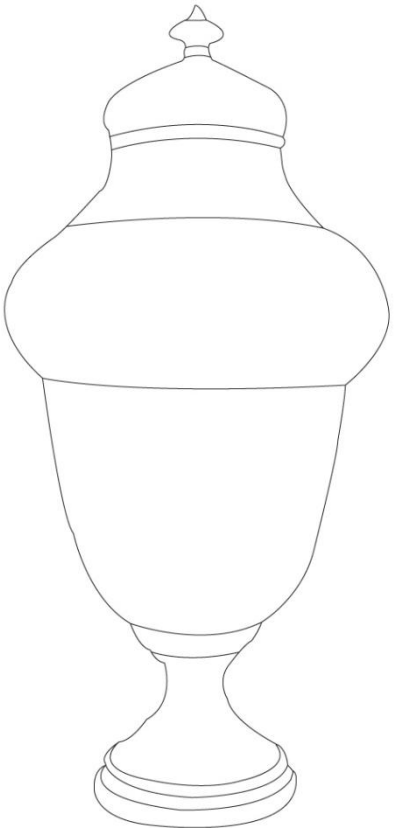
Katalog No: 71

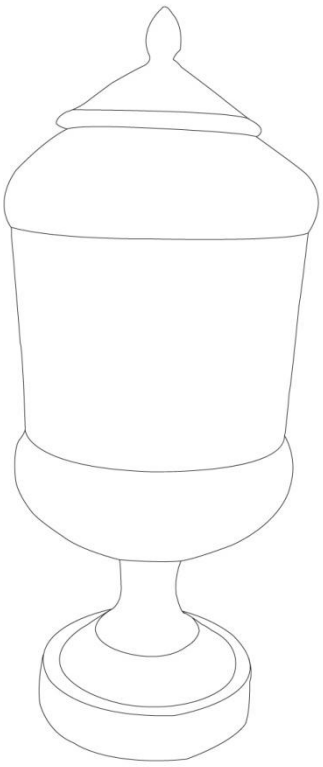
Katalog No: 72

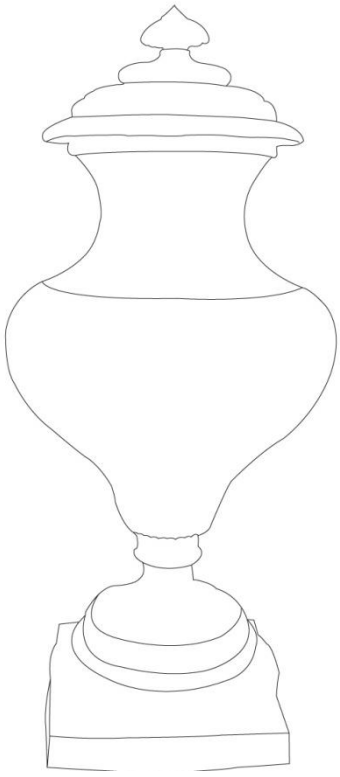
Katalog No: 73

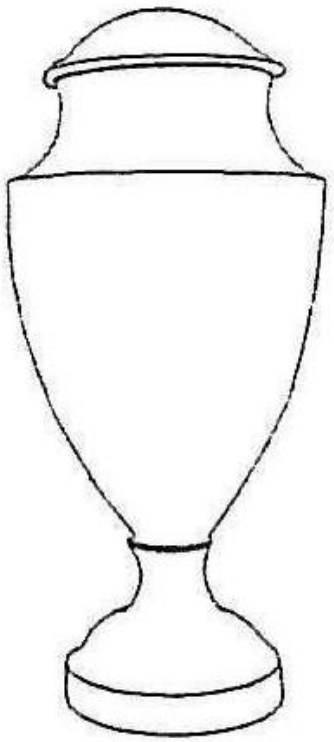
Katalog No: 74

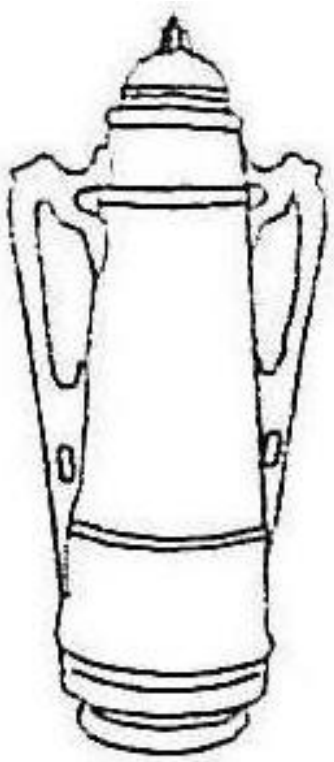
Katalog No: 77

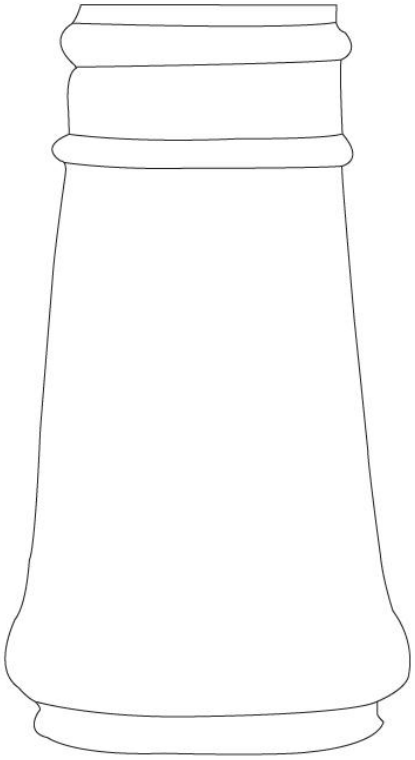
Katalog No: 78

Katalog No: 79

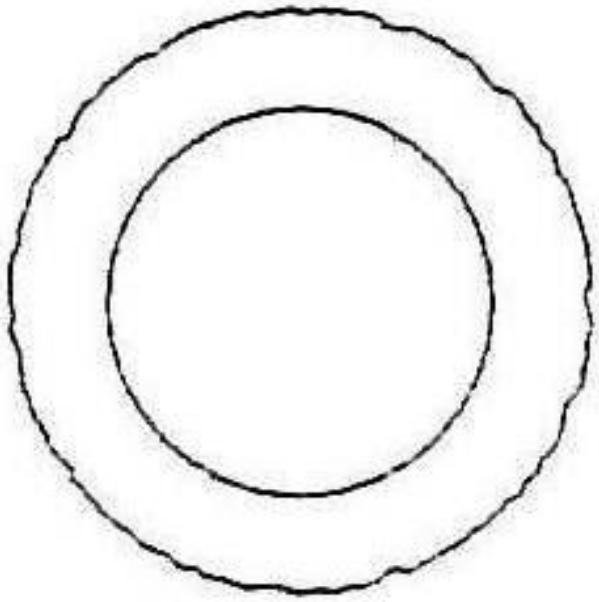

Katalog No: 86

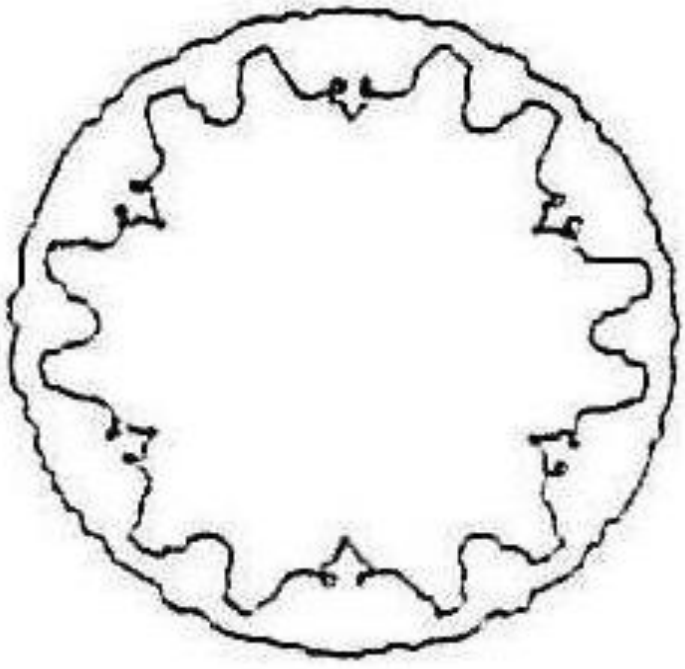

Katalog No: 87

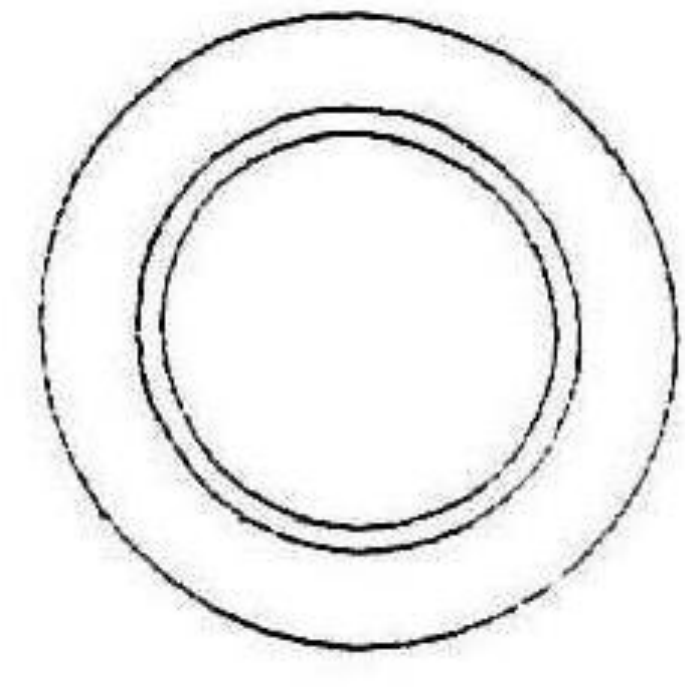
TABAKLAR (Çizim 2)

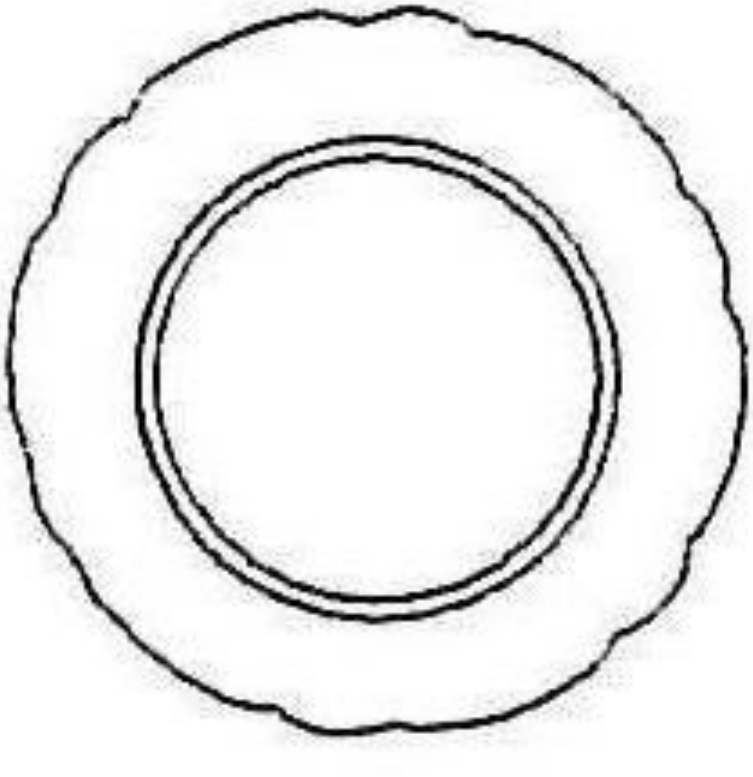
Katalog No: 89, 91, 93, 94, 97, 105, 110, 111, 112, 113, 114,117, 121,

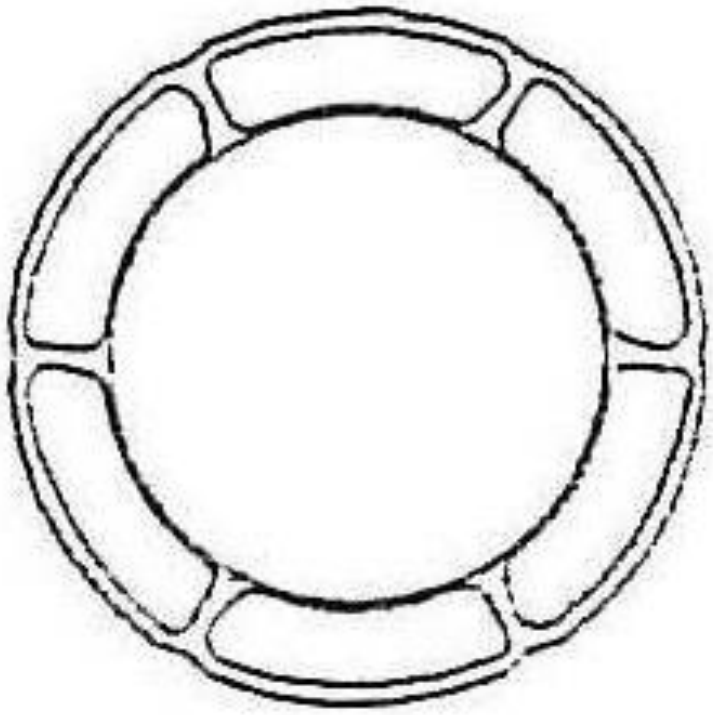
Katalog No: 90, 92, 96, 98, 135

Katalog No: 95, 99, 100, 101, 103, 104, 108, 109, 138

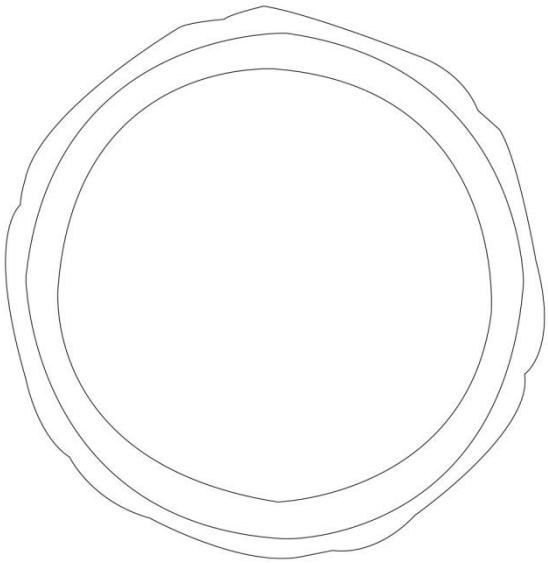
Katalog No: 107

Katalog No: 115, 132

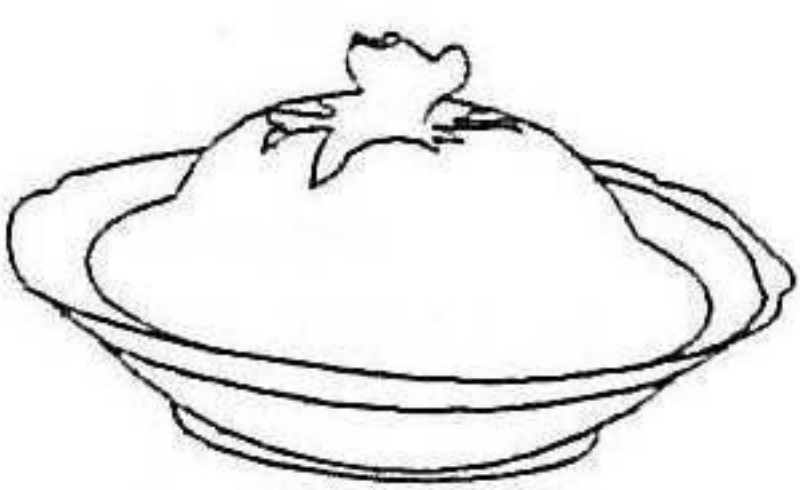

Katalog No: 116

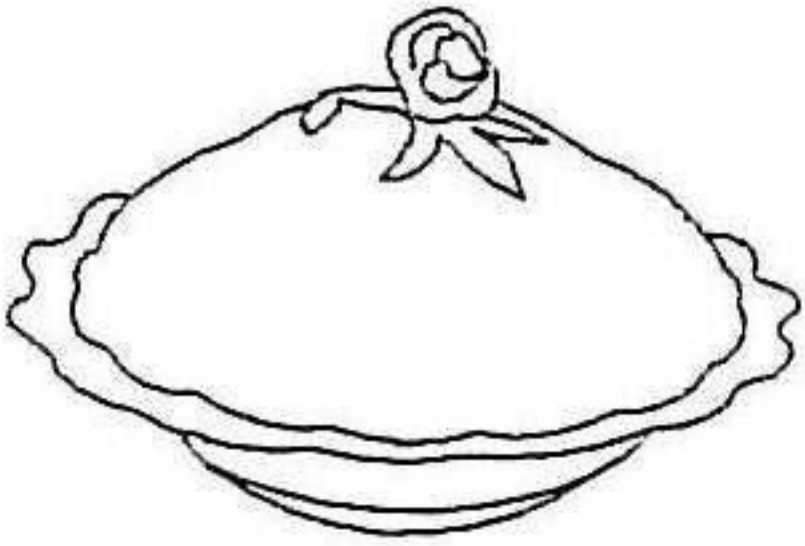

Katalog No: 120

KAPAKLI SAHANLAR

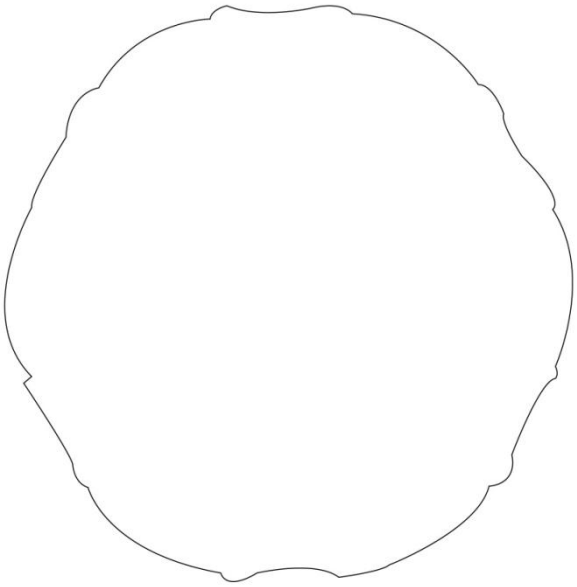

Katalog No: 122, 123

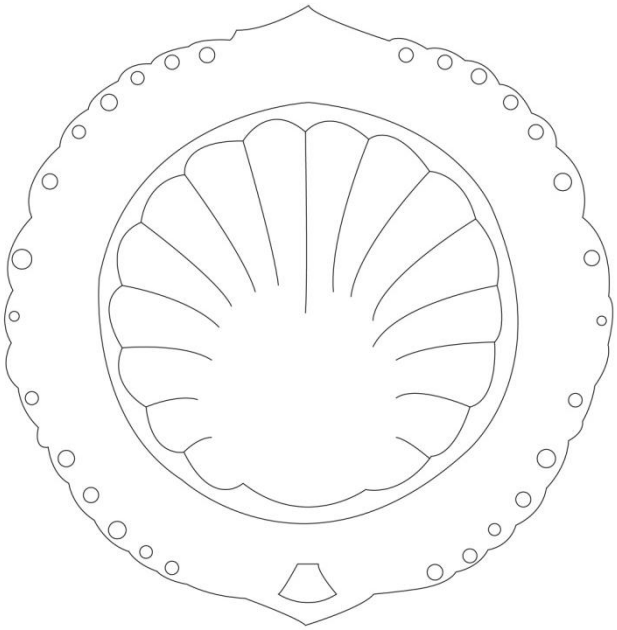

Katalog No: 124

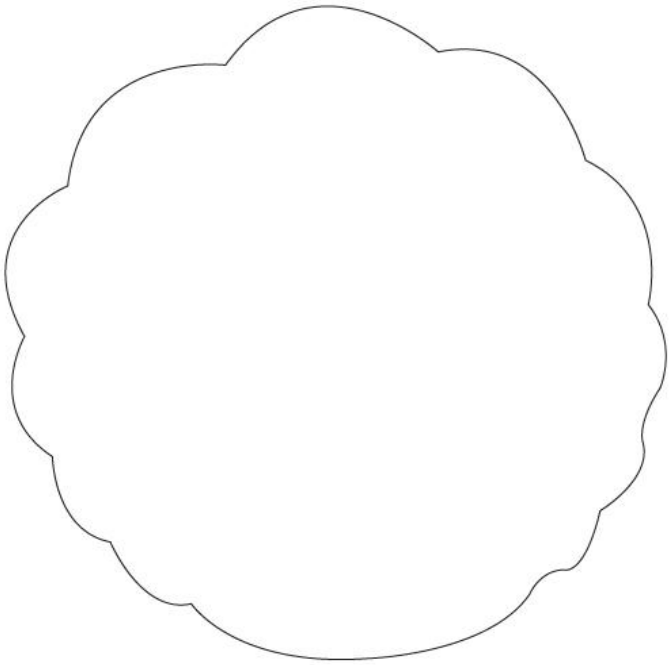
İFTARİYELİKLER

Katalog No: 125, 126

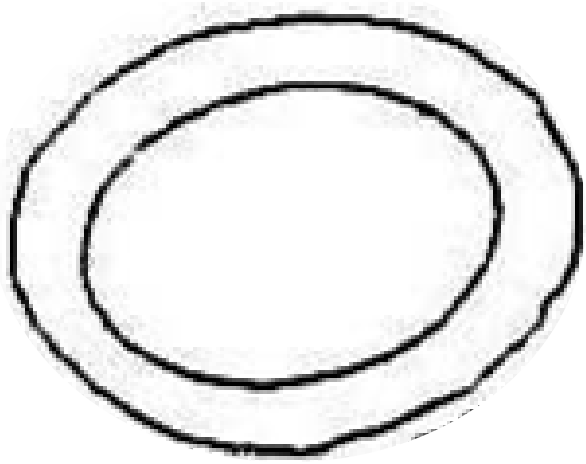

Katalog No: 128

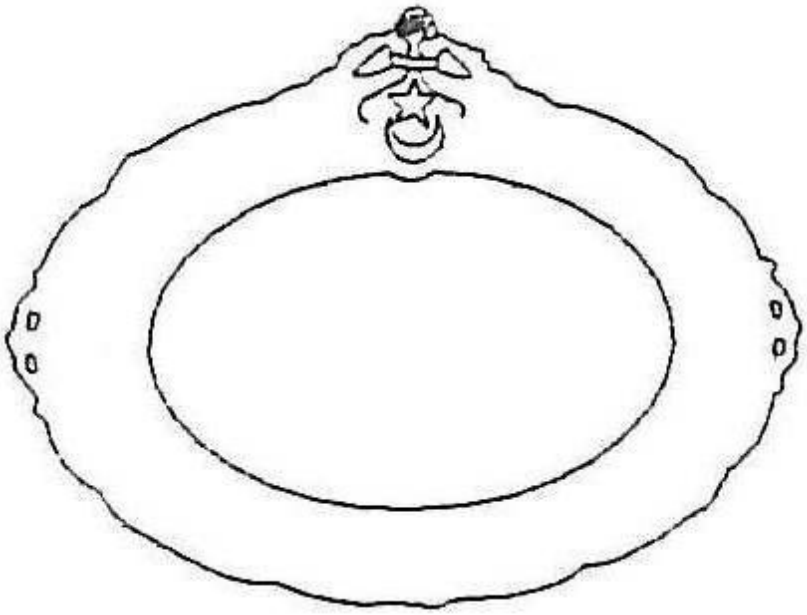

Katalog No: 129

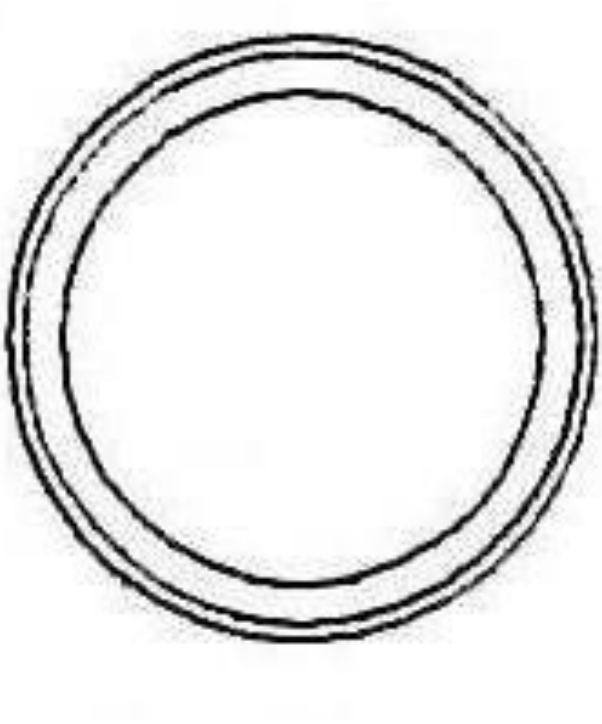
DUVAR TABAKLARI

Katalog No: 130

Katalog No: 131,

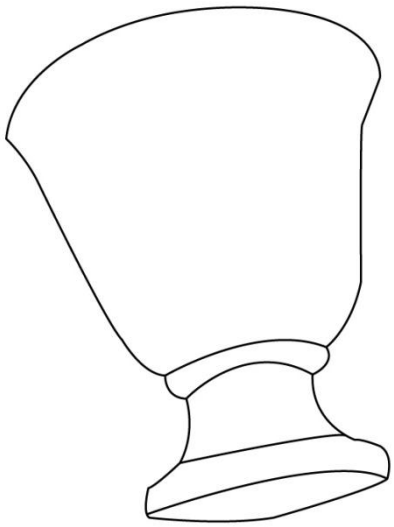

Katalog No: 133, 134, 136, 137

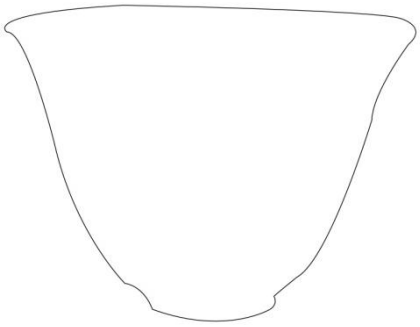
FİNCANLAR (Çizim 3)

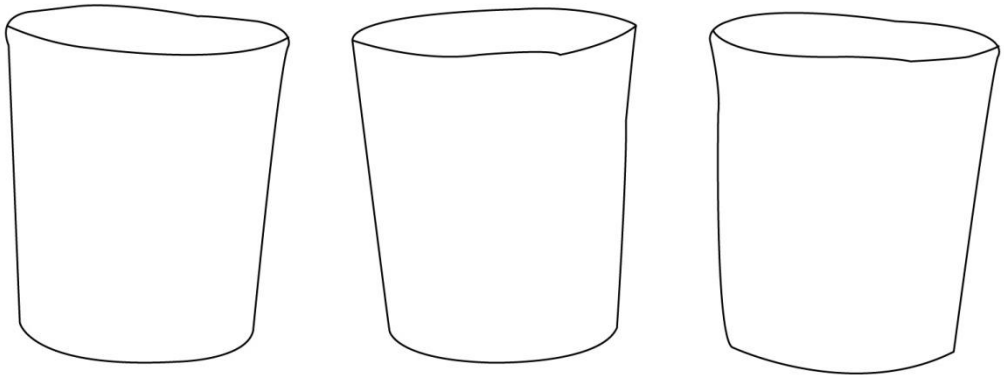
Katalog No: 139

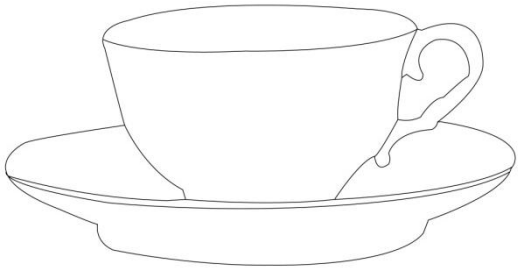
Katalog No: 140

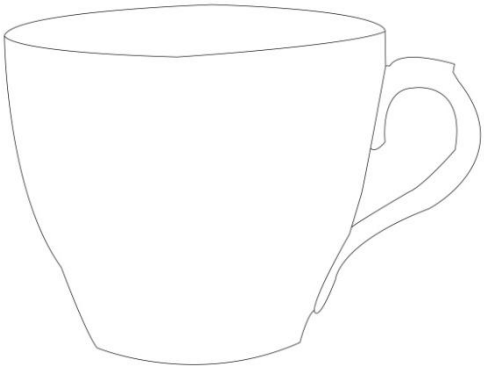
Katalog No: 141

Katalog No: 142

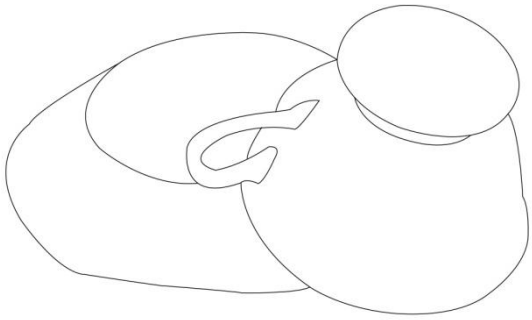
Katalog No: 143

Katalog No: 144

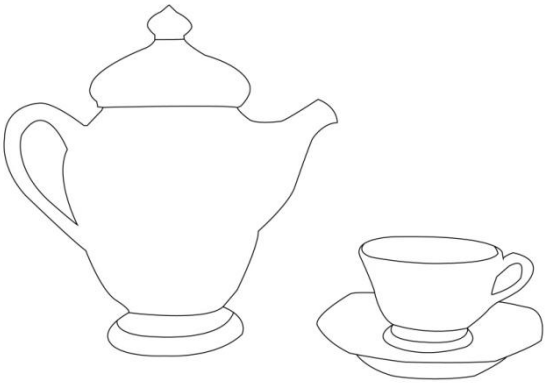
Katalog No: 145

Katalog No: 146

Katalog No: 147

Katalog No: 148

Katalog No: 149

Katalog No: 150

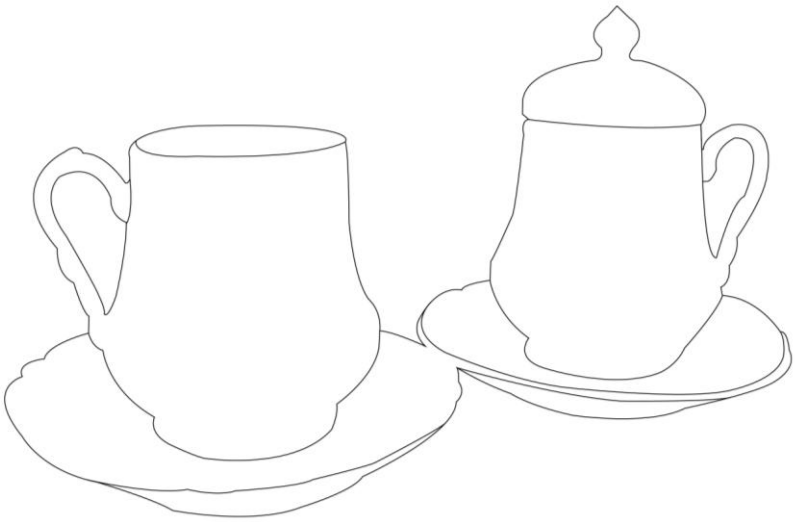
Katalog No: 151

Katalog No: 152

DİĞER FORMLAR (Çizim 4)

TATLI HOKKASI TAKIMLARI

Katalog No: 153

Katalog No: 154

Katalog No: 155

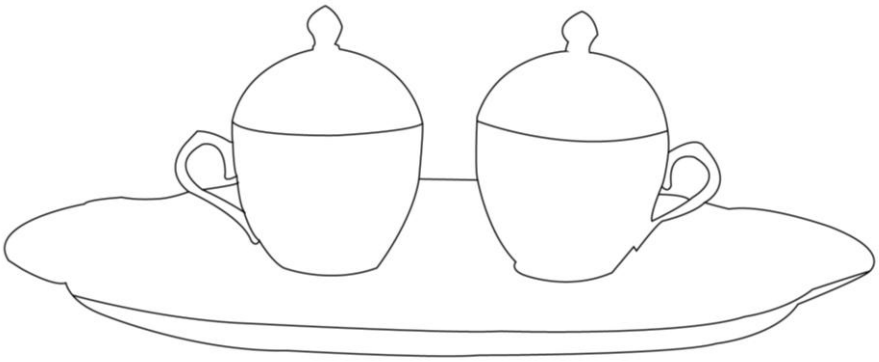
Katalog No: 156

Katalog No: 157

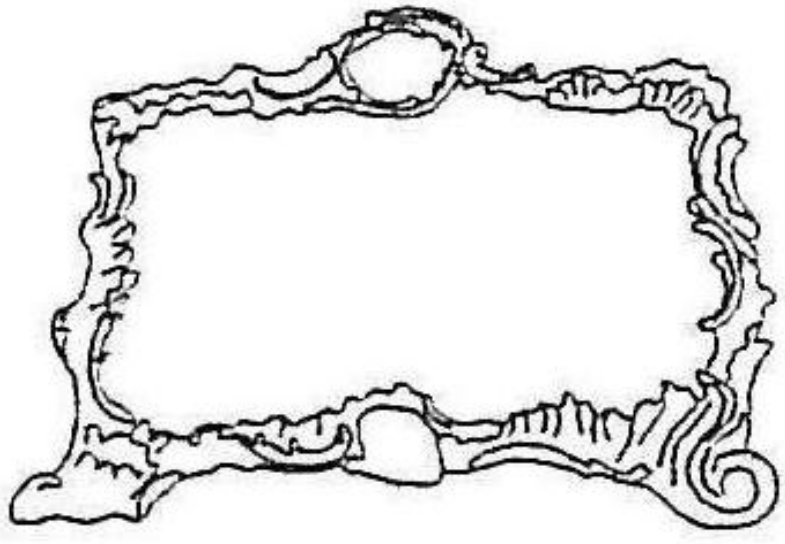

Katalog No: 158

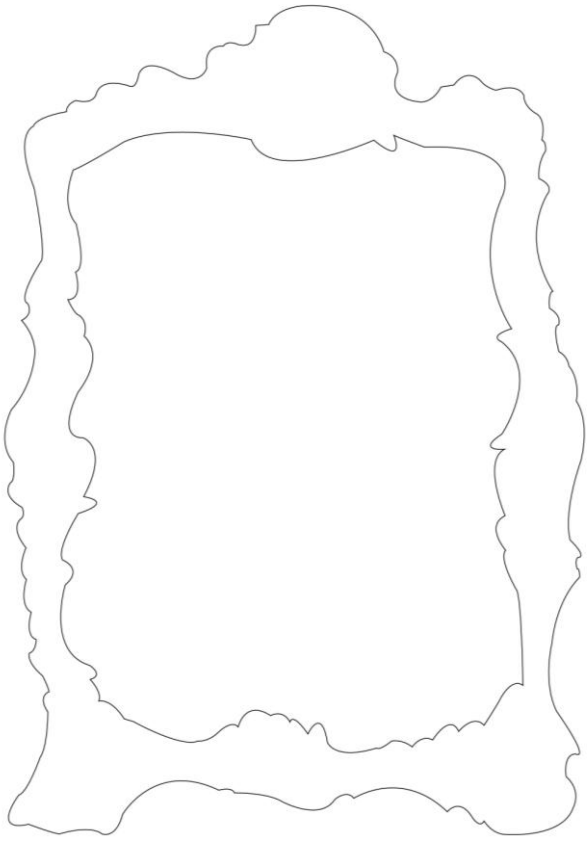

Katalog No: 159

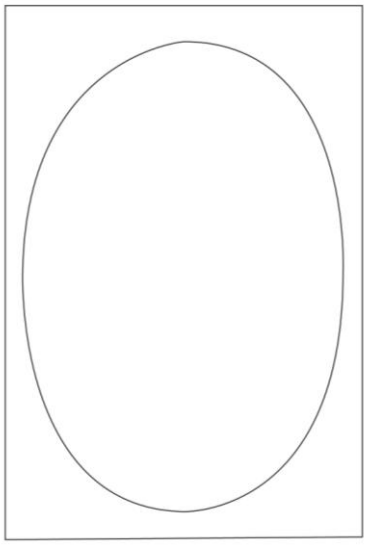
LEVHALAR

Katalog No: 160, 161, 166

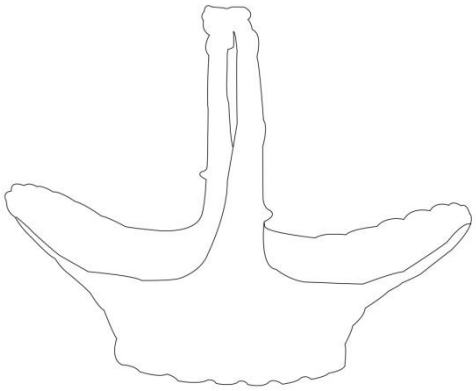

Katalog No: 162, 163, 164, 165

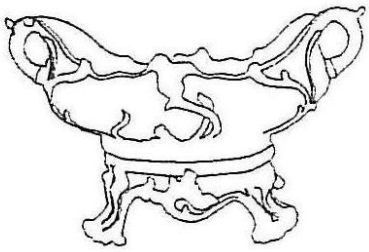

Katalog No: 167

ÇİÇEKLİKLER

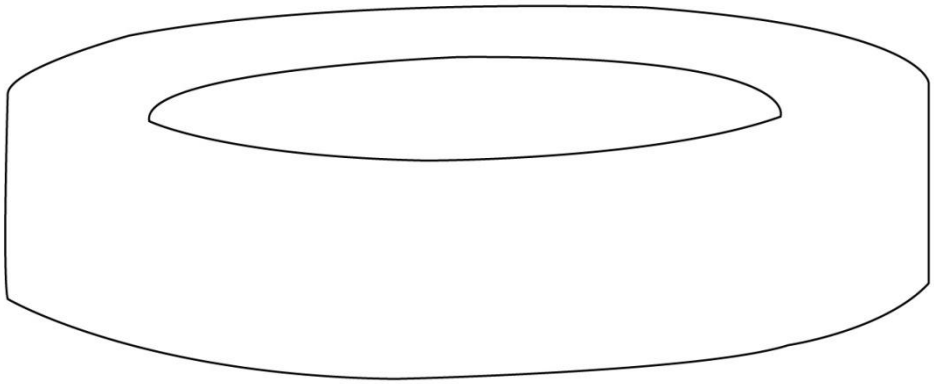

Katalog No: 168

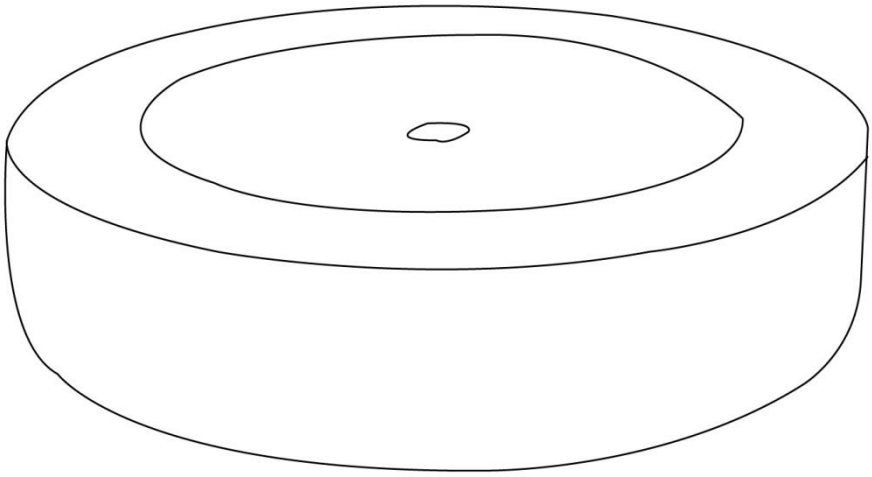

Katalog No: 169, 170

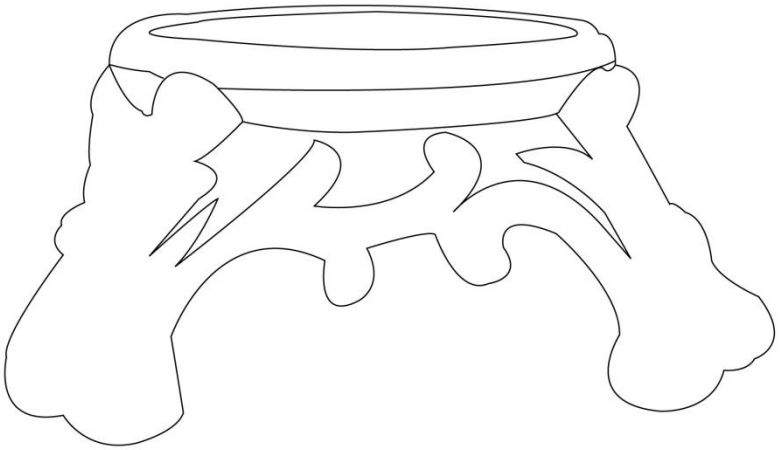
VAZO KAİDELERİ

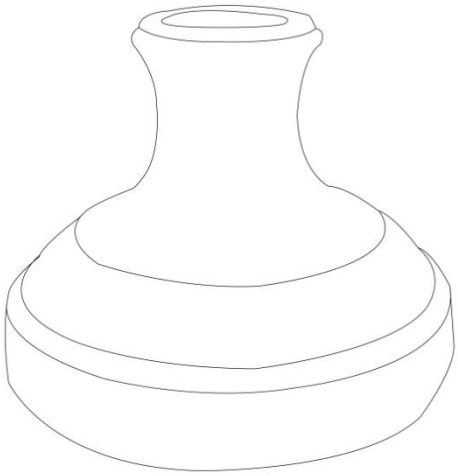
Katalog No: 171

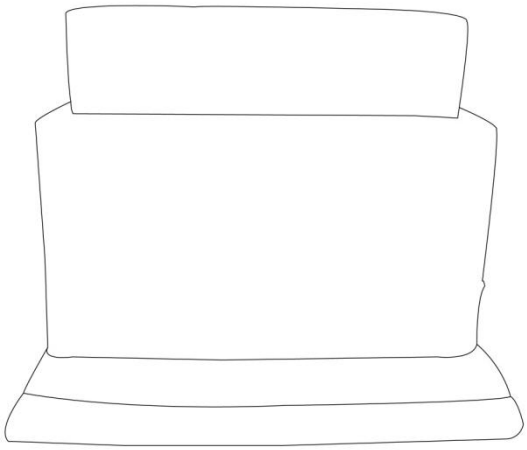
Katalog No: 172

Katalog No: 173

Katalog No: 174

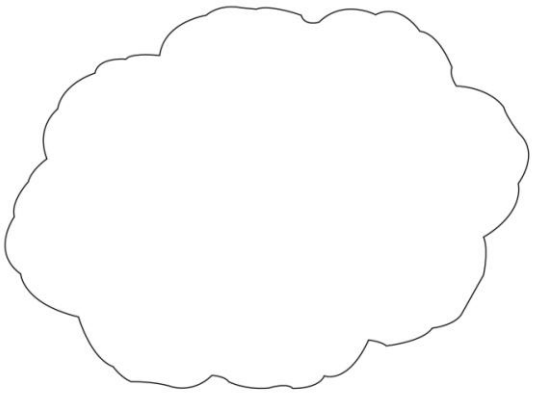

Katalog No: 176

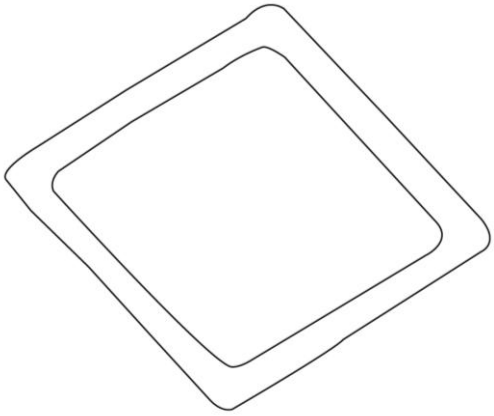

Katalog No: 177

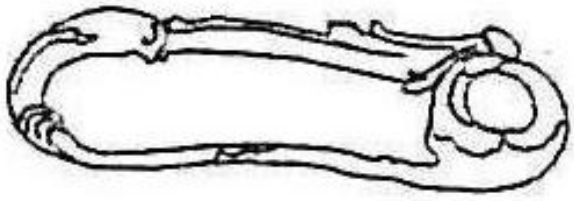
SİGARALIKLAR

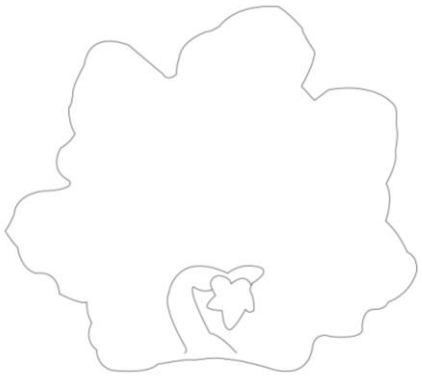
Katalog No: 178

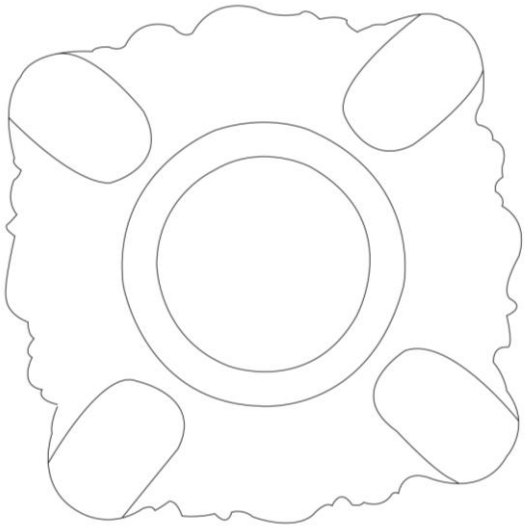
Katalog No: 179

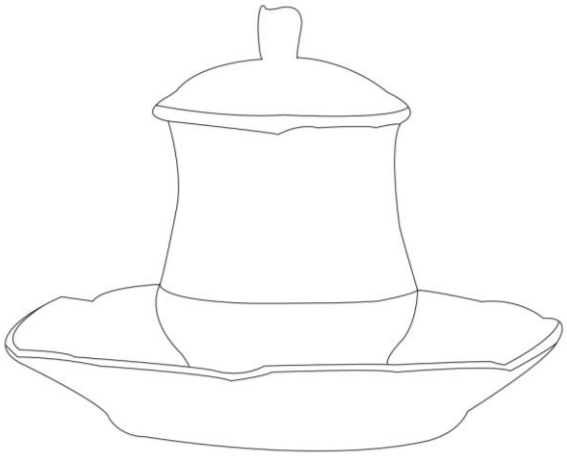
Katalog No: 180

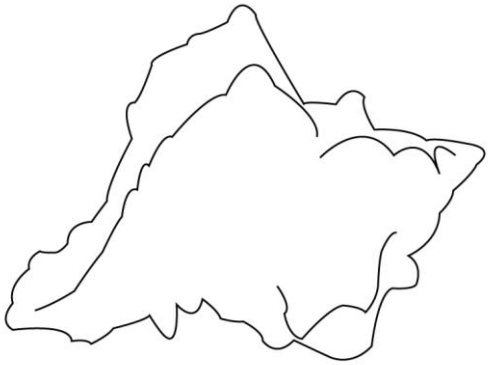
Katalog No: 181

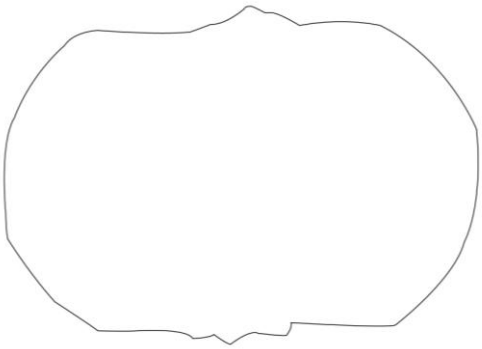
Katalog No: 182

Katalog No: 183

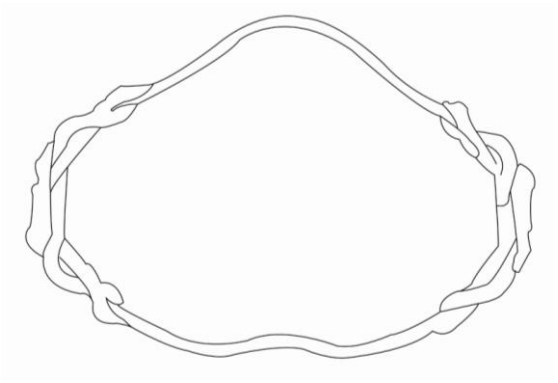

Katalog No: 184

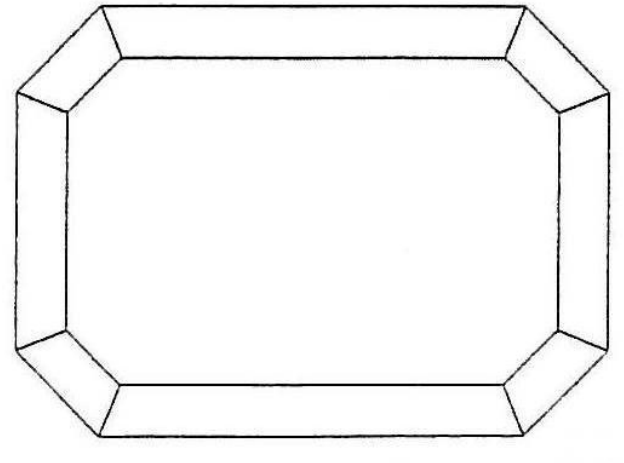

Katalog No: 185

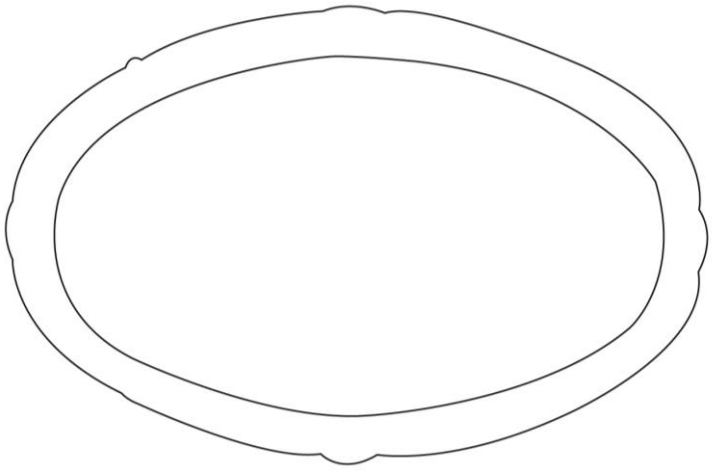
TEPSİLER

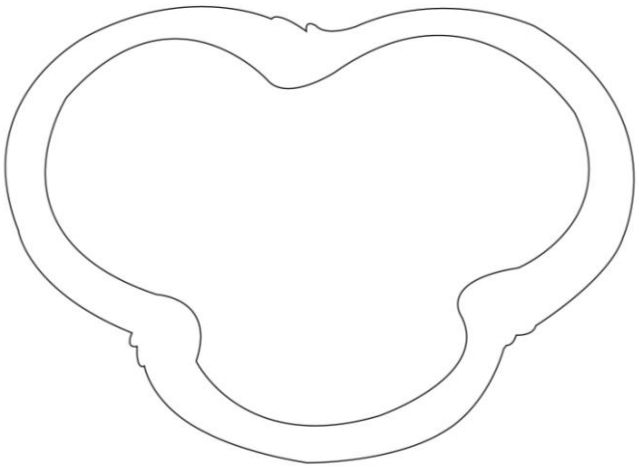
Katalog No: 186

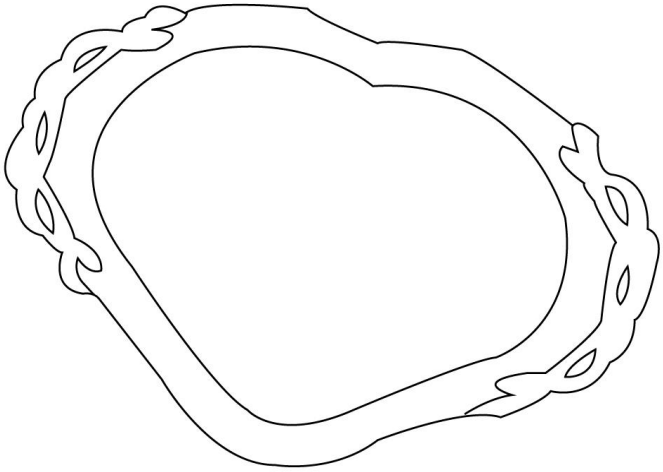
Katalog No: 187, 191

Katalog No: 188

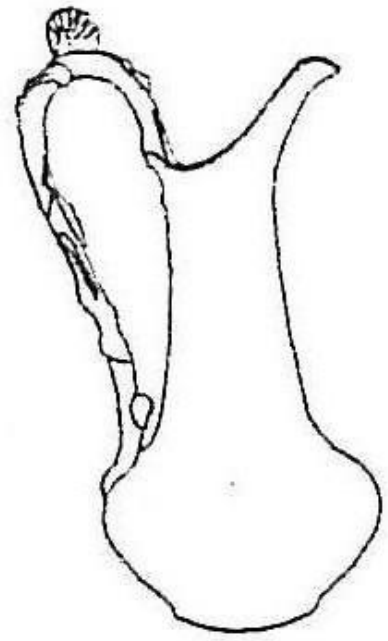

Katalog No: 189

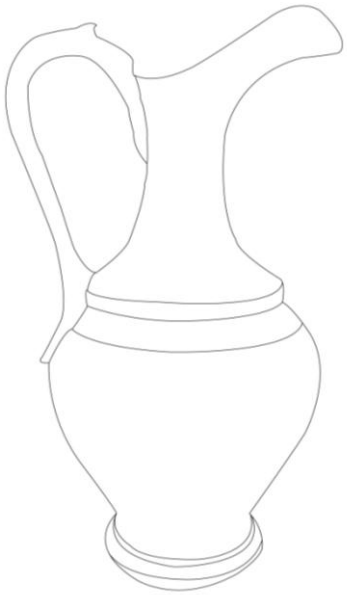

Katalog No: 190

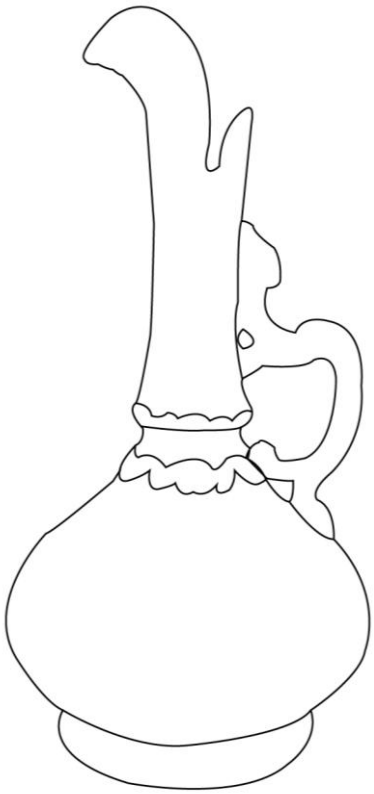
TESTİLER

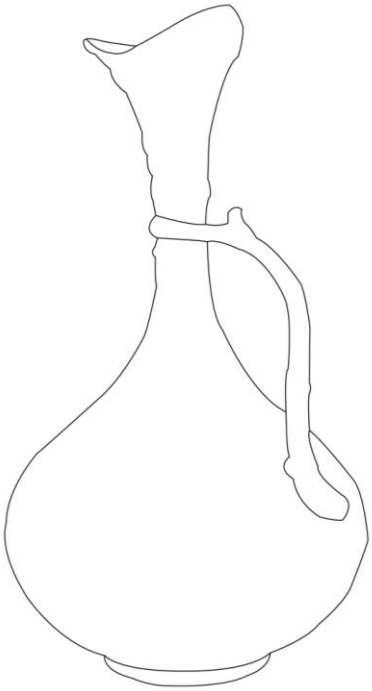
Katalog No: 192, 196

Katalog No: 193

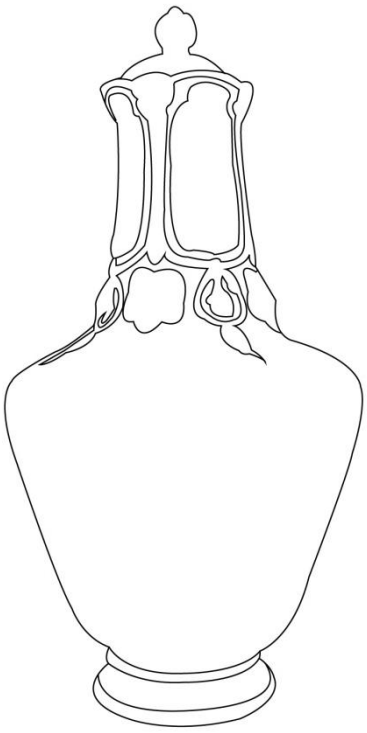

Katalog No: 194

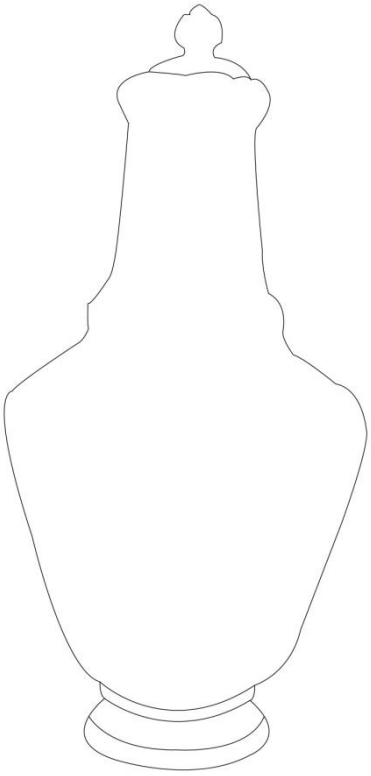

Katalog No: 195

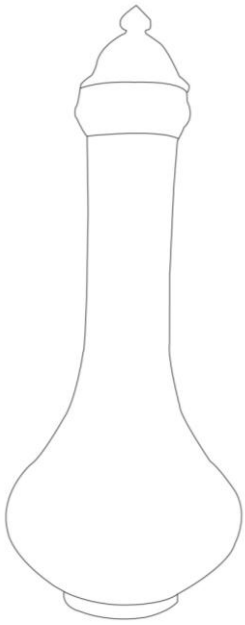
SÜRAHİLER

Katalog No: 197, 198

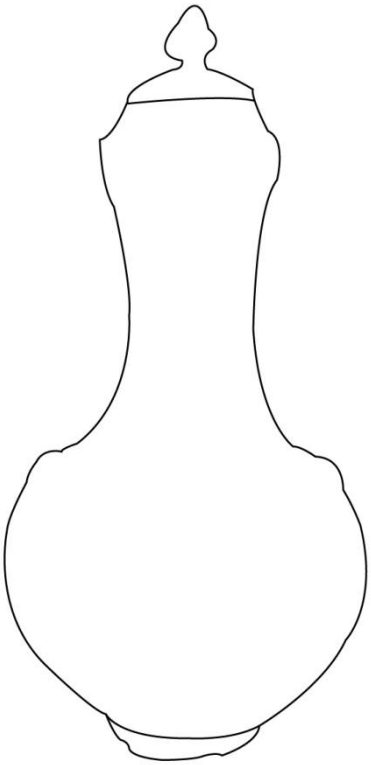
Katalog No: 199, 202

Katalog No: 200

Katalog No: 201

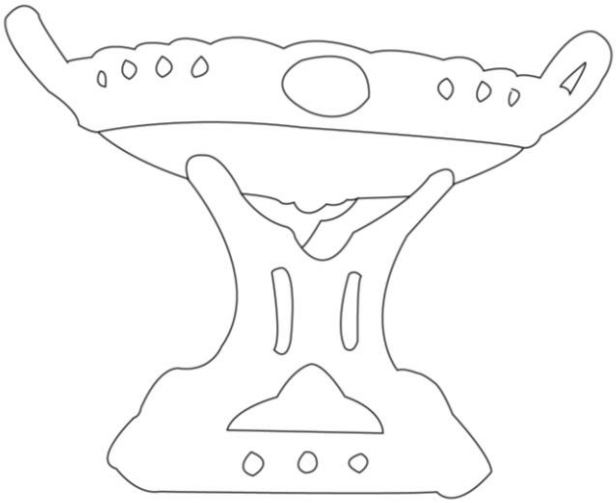

Katalog No: 203

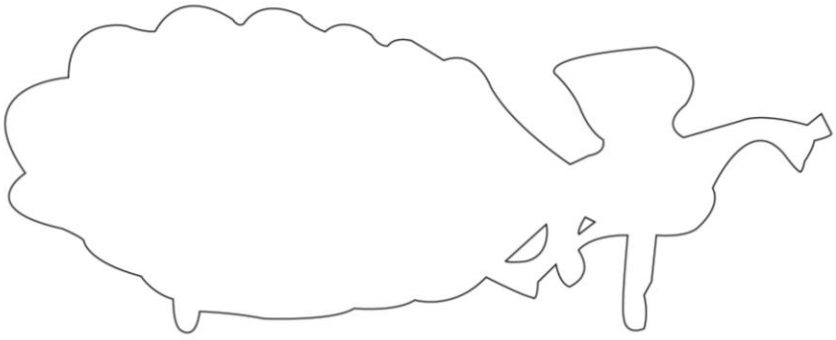
YEMİŞLİKLER

Katalog No: 204

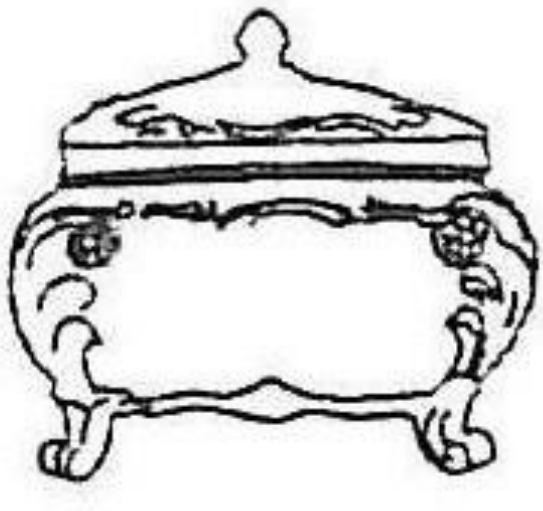

Katalog No: 205

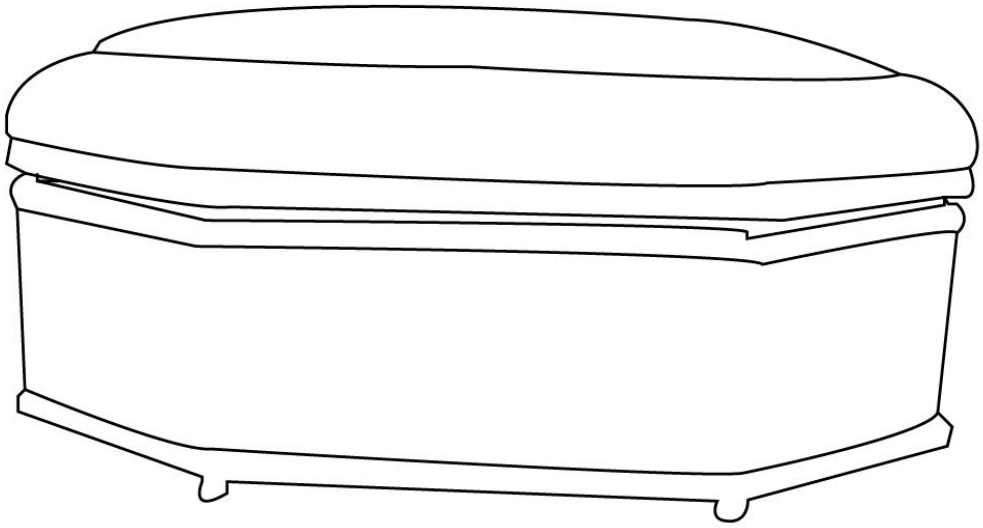

Katalog No: 206

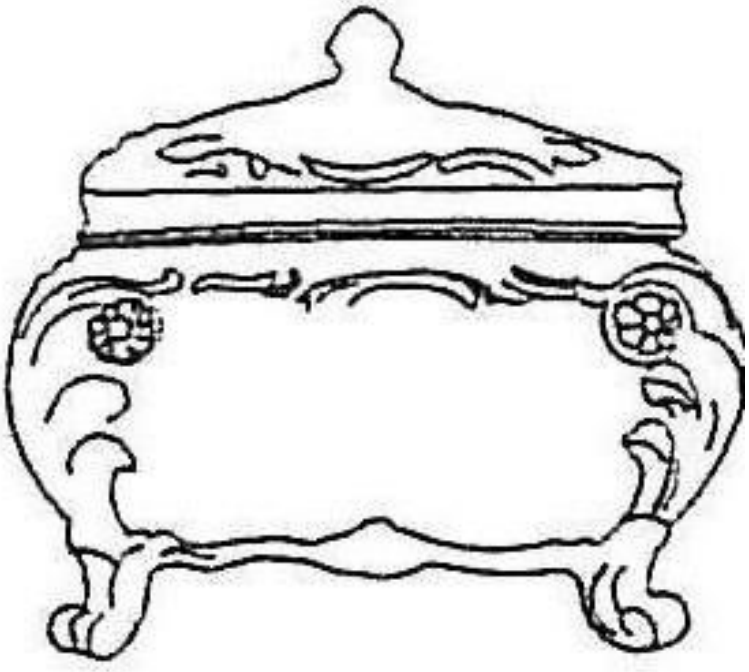
KUTULAR

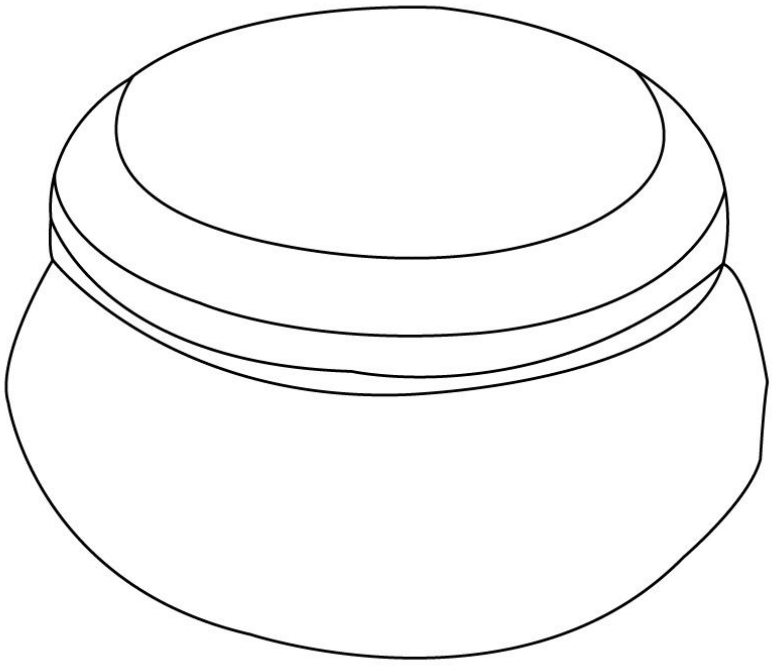
Katalog No: 207

Katalog No: 208

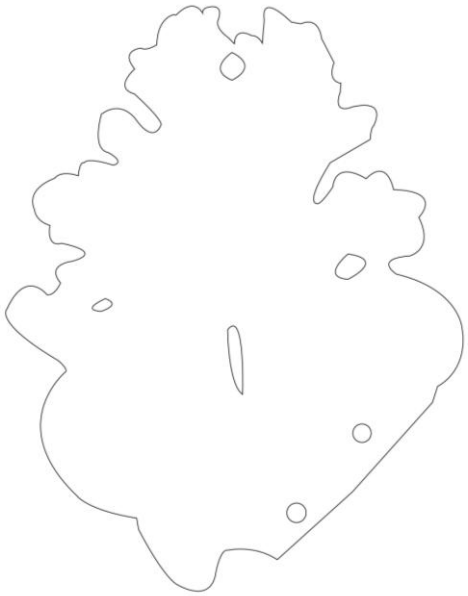

Katalog No: 209

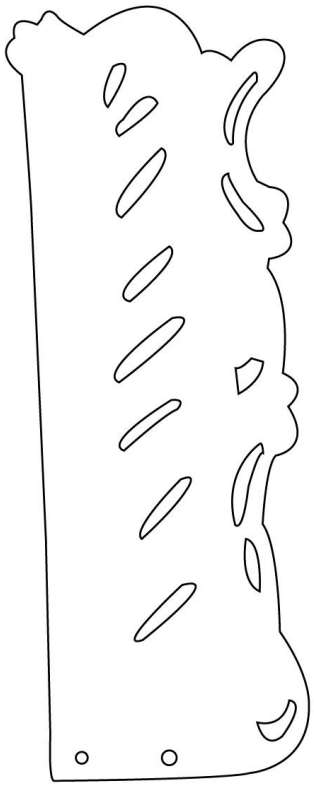
Katalog No: 210

LEVHA KÖŞELERİ

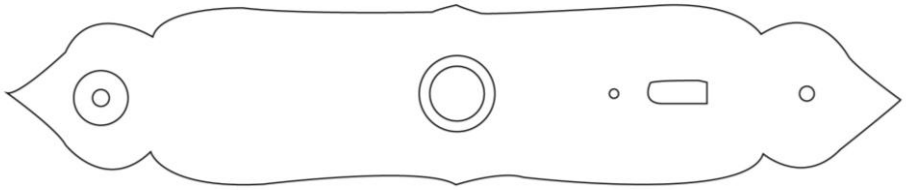
Katalog No: 211

LEVHA KENARLARI

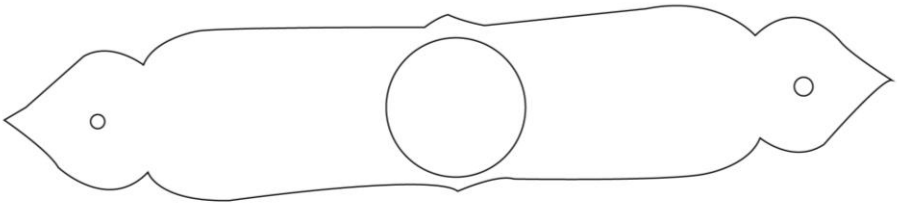
Katalog No: 212

KAPI AYNASI

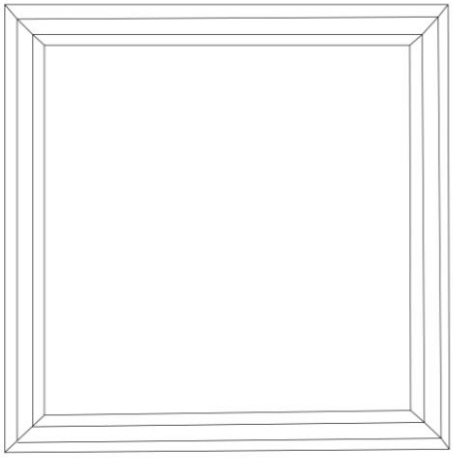
Katalog No: 213

KİLİTLİK

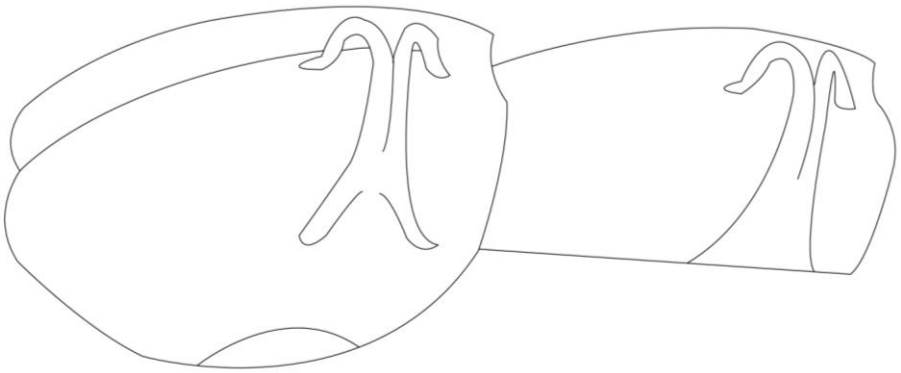
Katalog No: 214

DUVAR ÇİNİLERİ

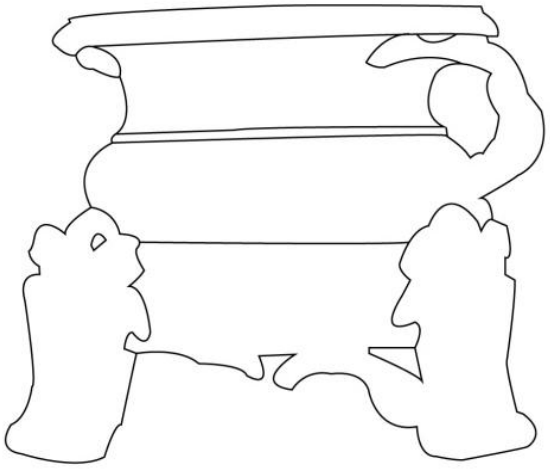
Katalog No: 215

LAVABO

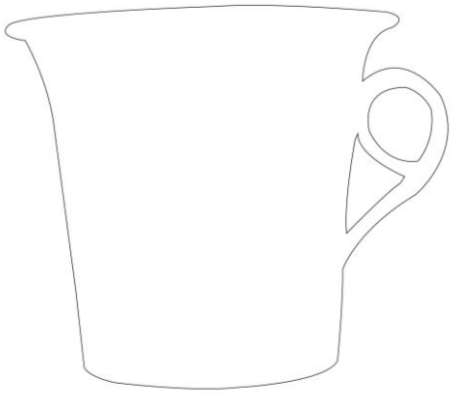
Katalog No: 216

SAKSI

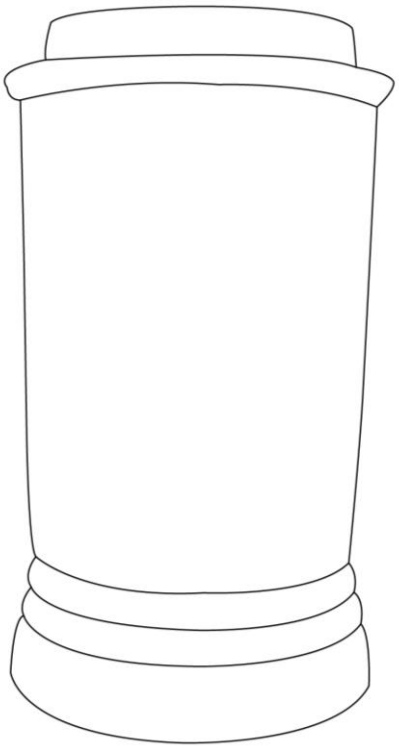
Katalog No:217

LAZIMLIK

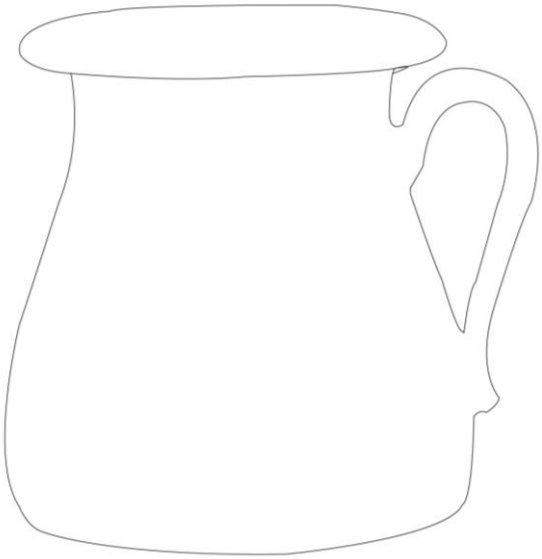
Katalog No: 218

TIBBİ ECZA KAVANOZU

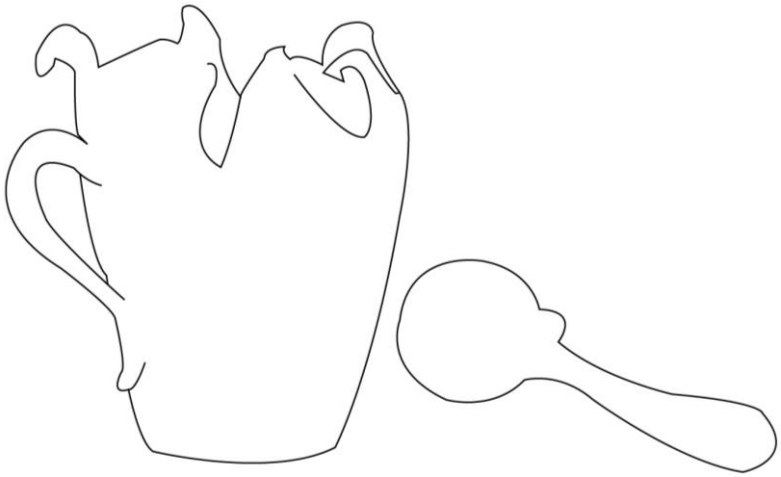
Katalog No: 219

TÜKÜRÜK HOKKASI

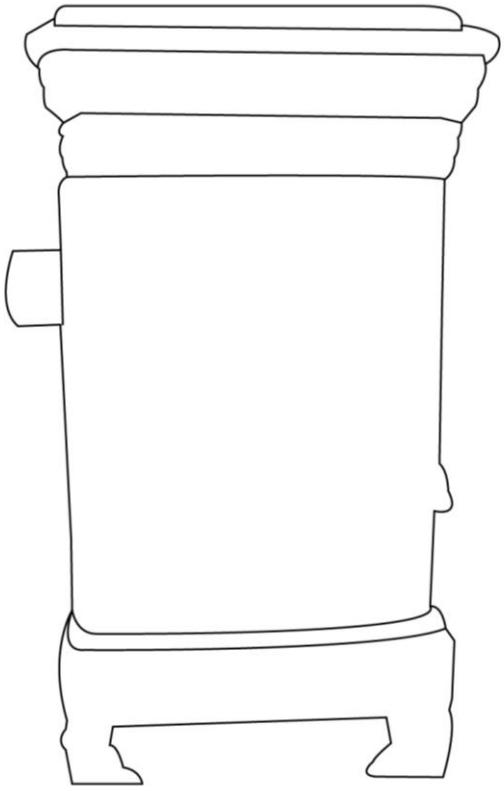
Katalog No: 220

SOSLUK

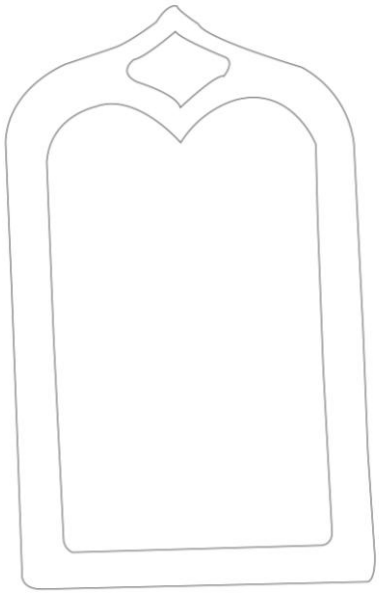
Katalog No: 221

SOBA

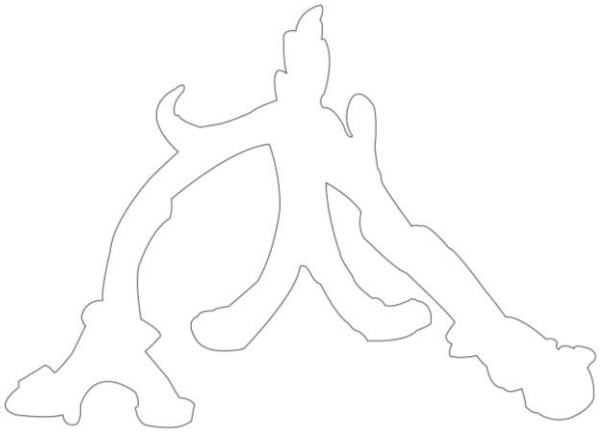
Katalog No: 222

SOBA AKSAMI

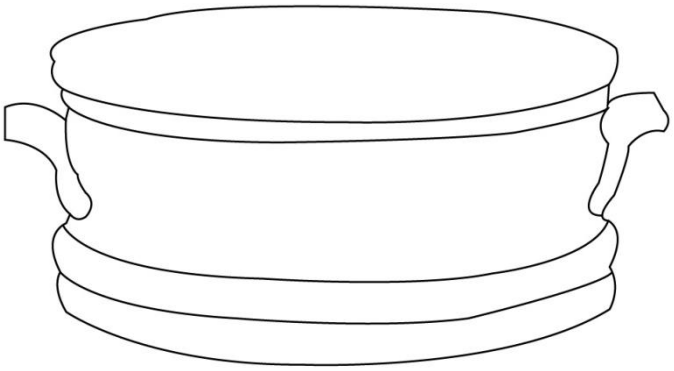
Katalog No: 223

KALEMLİK

Katalog No: 224

SEFERTASI

Katalog No: 225

ŞERBET KÜPLERİ

Katalog No: 226

TUZLUKLAR

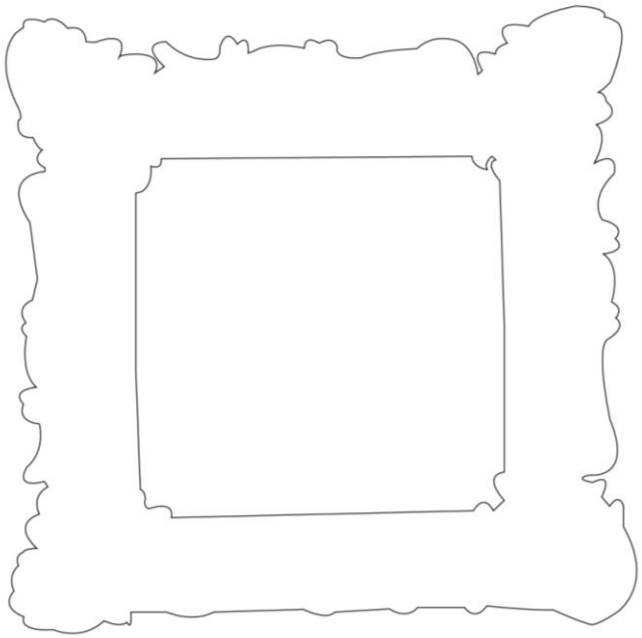

Katalog No: 227

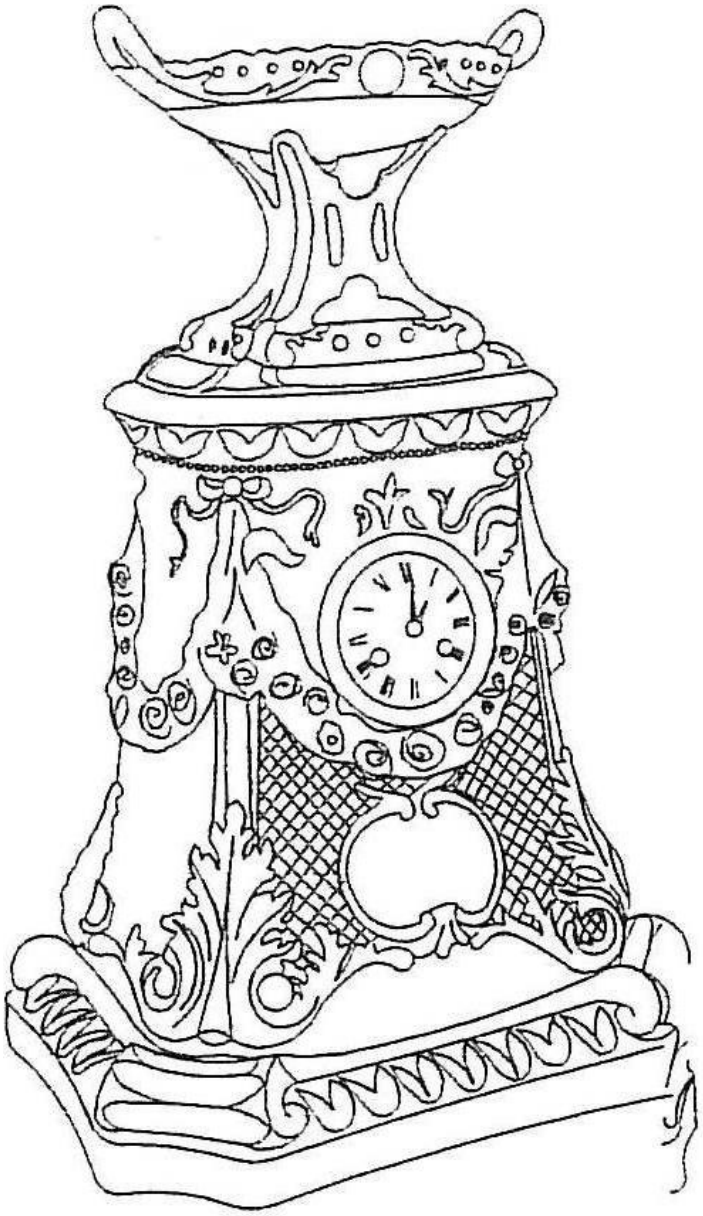
Katalog No: 228

ÇERÇEVELER

Katalog No: 229

SAATLER

Katalog No: 230

KATALOGTA YER ALAN RESİMLERİN LİSTESİ

resim: 1 / katalog no: 1 manzaralı, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 2 / katalog no: 1 manzaralı, dar ve uzun boyunlu vazo. – imza detayı.
resim: 3 / katalog no: 2 manzaralı, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 3a /katalog no: 2 manzaralı, dar ve uzun boyunlu vazo. – benzer resim örneği.
resim: 4 / katalog no: 2 manzaralı, dar ve uzun boyunlu vazo. – damga detayı.
resim: 5 / katalog no: 3 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 6 / katalog no: 3 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. - damga detayı.
resim: 7 / katalog no: 3 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – resim detayı.
resim: 8 / katalog no: 4 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 9 / katalog no: 4 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – resim detayı.
resim: 10 / katalog no: 4 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. - damga detayı.
resim: 11 / katalog no:5 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 12 / katalog no:5 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – resim detayı.
resim: 13 / katalog no: 6 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 14 / katalog no: 6 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – resim detayı.
resim: 15 / katalog no: 6 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – resim detayı.
resim: 16 / katalog no: 6 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. - damga detayı.
resim: 17 / katalog no: 7 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 18 / katalog no: 7 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – imza detayı.
resim: 19 / katalog no: 7 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. - damga detayı.
resim: 20 / katalog no: 8 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. - damga detayı.
resim: 21 / katalog no: 8 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – resim detayı.
resim: 22 / katalog no: 8 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – resim detayı.
resim: 23 / katalog no: 9 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 24 / katalog no: 9 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – resim detayı.
resim: 25 / katalog no: 9 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – resim detayı.
resim: 26 / katalog no: 9 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – damga detayı.
resim: 27 / katalog no: 10 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 28 / katalog no: 10 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. - resim detayı.
resim: 29 / katalog no: 10 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. - damga detayı.
resim: 30 / katalog no: 11 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 31 / katalog no: 11 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – resim detayı.
resim: 32 / katalog no: 11 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – damga detayı.
resim: 33 / katalog no: 12 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. – benzer resim örneği.
resim: 34 / katalog no: 12 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 35 / katalog no: 12 bitkisel motifli, dar ve uzun boyunlu vazo. - resim detayı.
resim: 36 / katalog no: 13 tuğralı, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 36a / katalog no: 13 tuğralı, dar ve uzun boyunlu vazo. – damga detayı.
resim: 37 / katalog no: 14 altın yaldızlı, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 38 / katalog no: 14 altın yaldızlı, dar ve uzun boyunlu vazo. - resim detayı.
resim: 39 / katalog no: 14 altın yaldızlı, dar ve uzun boyunlu vazo. – damga detayı.
resim: 40 / katalog no: 15 altın yaldızlı, dar ve uzun boyunlu vazo.
resim: 41 / katalog no: 15 altın yaldızlı, dar ve uzun boyunlu vazo. – damga detayı.
resim: 42 / katalog no: 15 altın yaldızlı, dar ve uzun boyunlu vazo. – benzer resim örneği.
resim: 43 / katalog no: 16 manzaralı, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo.
resim: 44 / katalog no: 16 manzaralı, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. – damga detayı
resim: 45 / katalog no: 17 manzaralı, kısa boyunlu-uzun gövdeli m vazo.
resim: 46 / katalog no: 17 manzaralı, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. – imza detayı.
resim: 47 / katalog no: 18 manzaralı, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo.

resim: 47a / katalog no: 18 manzaralı, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. –damga detayı.
resim: 48 / katalog no: 18 manzaralı, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 49 / katalog no: 18 manzaralı, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 50 / katalog no: 19 bitkisel motifli, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo.
resim: 51 / katalog no: 19 bitkisel motifli, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 52 / katalog no: 19 bitkisel motifli, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. – resim detayı.
resim: 53 / katalog no: 20 bitkisel motifli, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo.
resim: 54 / katalog no: 20 bitkisel motifli, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 55 / katalog no: 20 bitkisel motifli, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 56 / katalog no: 21 figürlü, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo.
resim: 57 / katalog no: 21 figürlü, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 58 / katalog no: 21 figürlü, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 59 / katalog no: 21 figürlü, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. – resim detayı.
resim: 60 / katalog no: 22 hayvan figürlü, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo.
resim: 61 / katalog no: 22 hayvan figürlü, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 62 / katalog no: 22 hayvan figürlü, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. – imza detayı.
resim: 63 / katalog no: 22 hayvan figürlü, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 64 / katalog no: 23 hayvan figürlü, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo.
resim: 65 / katalog no: 23 hayvan figürlü, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 66 / katalog no: 24 tek renkli, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo.
resim: 67 / katalog no: 24 tek renkli, kısa boyunlu-uzun gövdeli vazo. – damga detayı.
resim: 68 / katalog no: 25 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo..
resim: 69 / katalog no: 25 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - damga detayı
resim: 70 / katalog no: 25 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 71 / katalog no: 26 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo.
resim: 72 / katalog no: 26 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - imza detayı.
resim: 73 / katalog no: 26 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 74 / katalog no: 26 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 75 / katalog no: 27 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo.
resim: 76 / katalog no: 27 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 77 / katalog no: 27 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 78 / katalog no: 27 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 79 / katalog no: 28 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo.
resim: 80 / katalog no: 28 manzaralı, oyunsuz-uzun gövdeli vazo. – benzer resim örneği.
resim: 81 / katalog no: 28 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 82 / katalog no: 28 manzaralı, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 83 / katalog no: 29 bitkisel motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo.
resim: 84 / katalog no: 29 bitkisel motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 85 / katalog no: 29 bitkisel motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - imza detayı.
resim: 86 / katalog no: 30 bitkisel motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo.
resim: 87 / katalog no: 30 bitkisel motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 88 / katalog no: 30 bitkisel motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 90 / katalog no: 31 hayvan figürlü, boyunsuz-uzun gövdeli vazo.
resim: 91 / katalog no: 31 hayvan figürlü, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 92 / katalog no: 31 hayvan figürlü, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 93 / katalog no: 31 hayvan figürlü, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - imza detayı.
resim: 94 / katalog no: 31 hayvan figürlü, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 94a / katalog no: 31 hayvan figürlü, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. – benzer resim örneği.
resim: 94b katalog no: 31 hayvan figürlü, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. – resim detayı.

resim: 94c / katalog no: 31 hayvan figürlü, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. – resim detayı.
resim: 95 / katalog no: 32 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo.
resim: 96 / katalog no: 32 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - imza detayı.
resim: 97 / katalog no: 32 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 98 / katalog no: 33 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 99 / katalog no: 33 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 100 / katalog no: 33 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 101 / katalog no: 34 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo.
resim: 102 / katalog no: 34 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli, vazo. - resim detayı.
resim: 103 / katalog no: 34 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 104 / katalog no: 34 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo. – benzer resim örneği.
resim: 105 / katalog no: 35 kabartma motifli, boyunsuz-uzun gövdeli vazo.
resim: 106 / katalog no: 36 manzaralı, şişkin gövdeli vazo.
resim: 107 / katalog no: 36 manzaralı, şişkin gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 108 / katalog no: 36 manzaralı, şişkin gövdeli vazo. – resim detayı.
resim: 109 / katalog no: 37 manzaralı, şişkin gövdeli vazo.
resim: 110 / katalog no: 37 manzaralı, şişkin gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 111 / katalog no: 37 manzaralı, şişkin gövdeli vazo. – resim detayı.
resim: 112 / katalog no: 37 manzaralı, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 113 / katalog no: 38 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo.
resim: 114 / katalog no: 38 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 115 / katalog no: 39 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo.
resim: 116 / katalog no: 39 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 117 / katalog no: 40 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo.
resim: 118 / katalog no: 40 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 119 / katalog no: 40 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. – imza detayı.
resim: 120 / katalog no: 41 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo.
resim: 121 / katalog no: 41 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 122 / katalog no: 41 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 123 / katalog no: 41 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 124 / katalog no: 42 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo.
resim: 125 / katalog no: 42 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 126 / katalog no: 42 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 127 / katalog no: 42 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 128 / katalog no: 43 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo.
resim: 129 / katalog no: 43 bitkisel motifli, şişkin gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 130 / katalog no: 44 hayvan motifli, şişkin gövdeli vazo.
resim: 131 / katalog no: 44 hayvan motifli, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 132 / katalog no: 44 hayvan motifli, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 133 / katalog no: 44 hayvan motifli, şişkin gövdeli vazo. - damga detayı.
resim: 134 / katalog no: 45 kabartma motifli, şişkin gövdeli vazo.
resim: 135 / katalog no: 45 kabartma motifli, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 136 / katalog no: 45 kabartma motifli, şişkin gövdeli vazo. - imza detayı.
resim: 137 / katalog no: 45 kabartma motifli, şişkin gövdeli vazo. – benzer resim örneği.
resim: 138 / katalog no: 45 kabartma motifli, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 139 / katalog no: 45 kabartma motifli, şişkin gövdeli vazo. - imza detayı.
resim: 140 / katalog no: 45 kabartma motifli, şişkin gövdeli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 141 / katalog no: 45 kabartma motifli, şişkin gövdeli vazo. - resim detayı.
resim: 142 / katalog no: 46 manzaralı, kaideli vazo.

resim: 143 / katalog no: 46 manzaralı, kaideli manzaralı vazo. - resim detayı.
resim: 144 / katalog no: 46 manzaralı, kaideli manzaralı vazo. - imza detayı.
resim: 145 / katalog no: 47 manzaralı, kaideli manzaralı vazo.
resim: 146 / katalog no: 47 manzaralı, kaideli manzaralı vazo. - resim detayı.
resim: 147 / katalog no: 47 manzaralı, kaideli manzaralı vazo. - damga detayı.
resim: 148 / katalog no: 48 manzaralı, kaideli manzaralı vazo.
resim: 149 / katalog no: 48 manzaralı, kaideli manzaralı vazo. - imza detayı.
resim: 150 / katalog no: 48 manzaralı, kaideli manzaralı vazo. - resim detayı.
resim: 151 / katalog no: 48 manzaralı, kaideli manzaralı vazo. damga detayı.
resim: 152 / katalog no: 49 manzaralı, kaideli vazo.
resim: 153 / katalog no: 50 manzaralı, kaideli vazo.
resim: 153a / katalog no: 50 manzaralı, kaideli vazo. –damga detayı.
resim: 153b / katalog no: 50 manzaralı, kaideli vazo. – resim detayı.
resim: 154 / katalog no: 51 manzaralı, kaideli vazo.
resim: 155 / katalog no: 51 manzaralı, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 156 / katalog no: 51 manzaralı, kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 157 / katalog no: 51 manzaralı, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 158 / katalog no: 52 manzaralı, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 159 / katalog no: 52 manzaralı, kaideli vazo. – resim detayı.
resim: 160 / katalog no: 52 manzaralı, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 161 / katalog no: 53 bitkisel motifli, kaideli vazo.
resim: 162 / katalog no: 53 bitkisel motifli, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 163 / katalog no: 53 bitkisel motifli, kaideli vazo. – benzer resim örneği.
resim: 164 / katalog no: 54 bitkisel motifli, kaideli vazo.
resim: 165 / katalog no: 54 bitkisel motifli, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 166 / katalog no: 55 bitkisel motifli, kaideli vazo.
resim: 167 / katalog no: 55 bitkisel motifli, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 168 / katalog no: 55 bitkisel motifli, kaideli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 169 / katalog no: 55 bitkisel motifli, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 170 / katalog no: 55 bitkisel motifli, kaideli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 171 / katalog no: 56 bitkisel motifli, kaideli vazo.
resim: 172 / katalog no: 56 bitkisel motifli, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 173 / katalog no: 56 bitkisel motifli, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 174 / katalog no: 57 bitkisel motifli, kaideli vazo.
resim: 175 / katalog no: 57 bitkisel motifli, kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 176 / katalog no: 57 bitkisel motifli, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 177 / katalog no: 57 bitkisel motifli, kaideli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 178 / katalog no: 58 bitkisel motifli, kaideli vazo.
resim: 179 / katalog no: 58 bitkisel motifli, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 180 / katalog no: 58 bitkisel motifli, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 181 / katalog no: 58 bitkisel motifli, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 182 / katalog no: 59 figürlü, kaideli vazo.
resim: 183 / katalog no: 59 figürlü, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 184 / katalog no: 59 figürlü, kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 185 / katalog no: 60 figürlü, kaideli vazo.
resim: 186 / katalog no: 60 figürlü, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 187 / katalog no: 60 figürlü, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 188 / katalog no: 61 hayvan figürlü, kaideli vazo.
resim: 189 / katalog no: 61 hayvan figürlü, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 190 / katalog no: 61 hayvan figürlü, kaideli vazo. - resim detayı.

resim: 191 / katalog no: 61 hayvan figürlü, kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 192 / katalog no: 61 hayvan figürlü, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 193 / katalog no: 62 hayvan figürlü, kaideli vazo.
resim: 194 / katalog no: 62 hayvan figürlü, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 195 / katalog no: 62 hayvan figürlü, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 196 / katalog no: 63 kabartma motifli, kaideli vazo.
resim: 197 / katalog no: 63 kabartma motifli, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 198 / katalog no: 63 kabartma motifli, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 199 / katalog no: 64 kabartma motifli, kaideli vazo.
resim: 200 / katalog no: 64kabartma motifli, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 201 / katalog no: 64 kabartma motifli, kaideli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 202 / katalog no: 64 kabartma motifli, kaideli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 203 / katalog no: 64 kabartma motifli, kaideli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 204 / katalog no: 64 arabesk motifli, kaideli vazo.
resim: 204a / katalog no: 64 arabesk motifli, kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 205 / katalog no: 64 arabesk motifli, kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 206 / katalog no: 65 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 207 / katalog no: 65 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 208 / katalog no: 65 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 209 / katalog no: 65 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 210 / katalog no: 66 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 211 / katalog no: 66 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 212 / katalog no: 66 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 213 / katalog no: 66 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 214 / katalog no: 67 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 215 / katalog no: 67 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 216 / katalog no: 67 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 217 / katalog no: 67 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 218 / katalog no: 68 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 219 / katalog no: 68 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 220 / katalog no: 68 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 221 / katalog no: 69 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 222 / katalog no: 69 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 223 / katalog no: 69 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 224 / katalog no: 70 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 225 / katalog no: 70 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 226 / katalog no: 70 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 227 / katalog no: 70 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 228 / katalog no: 70 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 229 / katalog no: 70manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 230 / katalog no: 71 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 231 / katalog no: 71 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 232 / katalog no: 71 manzaralı, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 233 / katalog no: 72 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 234 / katalog no: 72 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 235 / katalog no: 73 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 236 / katalog no: 73 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 237 / katalog no: 73 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 238 / katalog no: 74 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 239 / katalog no: 74 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.

resim: 240 / katalog no: 74 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 241 / katalog no: 75 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 242 / katalog no: 75 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 243 / katalog no: 75 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 244 / katalog no: 76 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 245 / katalog no: 76 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 246 / katalog no: 76 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 247 / katalog no: 76 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 248 / katalog no: 77 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 249 / katalog no: 77 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 250 / katalog no: 77 bitkisel motifli, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 251 / katalog no: 78 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 252 / katalog no: 78 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 253 / katalog no: 78 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 254 / katalog no: 78 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 255 / katalog no: 79 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 256 / katalog no: 79 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 257 / katalog no: 79 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 258 / katalog no: 80 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 259 / katalog no: 80 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 260 / katalog no: 80 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 261 / katalog no: 80 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 262 / katalog no: 81 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 263 / katalog no: 81 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 264 / katalog no: 81 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 264a / katalog no: 81 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 265 / katalog no: 82 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 265a / katalog no: 82 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. – resim detayı.
resim: 265b / katalog no: 82 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. – imza detayı.
resim: 265c / katalog no: 82 hayvan figürlü, kapaklı-kaideli vazo. – damga detayı.
resim: 266 / katalog no: 83 figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 267 / katalog no: 83 figürlü, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 268 / katalog no: 83 figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 269 / katalog no: 83 figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - imza detayı.
resim: 270 / katalog no: 84 figürlü, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 271 / katalog no: 84 figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 272 / katalog no: 84 figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 273 / katalog no: 84 figürlü, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 274 / katalog no: 85 kabartma motifli, kapaklı-kaideli vazo.
resim: 275 / katalog no: 85 kabartma motifli, kapaklı-kaideli vazo. - damga detayı.
resim: 276 / katalog no: 85 kabartma motifli, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 277 / katalog no: 85 kabartma motifli, kapaklı-kaideli vazo. - resim detayı.
resim: 278 / katalog no: 85 kabartma motifli, kapaklı-kaideli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 279 / katalog no: 85 kabartma motifli, kapaklı-kaideli vazo. - benzer resim örneği.
resim: 280 / katalog no: 86 bitkisel motifli, kapaklı-kaidesiz vazo. – damga detayı.
resim: 281 / katalog no: 86 bitkisel motifli, kapaklı-kaidesiz vazo.
resim: 282 / katalog no: 86 bitkisel motifli, kapaklı-kaidesiz vazo. - resim detayı.
resim: 283 / katalog no: 87 kabartma motifli, kapaklı-kaidesiz vazo.
resim: 284 / katalog no: 88 kabartma motifli, kapaklı-kaidesiz vazo.
resim: 285 / katalog no: 89 manzaralı, servis tabağı. - imza detayı.

resim: 286 / katalog no: 89 manzaralı, servis tabağı.
resim: 287 / katalog no: 89 manzaralı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 288 / katalog no: 89 manzaralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 289 / katalog no: 89 manzaralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 290 / katalog no: 89 manzaralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 291 / katalog no: 89 manzaralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 292 / katalog no: 89 manzaralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 293 / katalog no: 89 manzaralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 294 / katalog no: 89 manzaralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 295 / katalog no: 90 manzaralı, servis tabağı. – imza detayı.
resim: 296 / katalog no: 90 manzaralı, servis tabağı.
resim: 297 / katalog no: 90 manzaralı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 298 / katalog no: 91 manzaralı, servis tabağı. - imza detayı.
resim: 299 / katalog no: 91 manzaralı, servis tabağı.
resim: 300 / katalog no: 91 manzaralı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 301 / katalog no: 91 manzaralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 302 / katalog no: 91 manzaralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 303 / katalog no: 92 manzaralı, servis tabağı. - imza detayı.
resim: 304 / katalog no: 92 manzaralı, servis tabağı.
resim: 305 / katalog no: 92 manzaralı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 306 / katalog no: 93 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 307 / katalog no: 93 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 308 / katalog no: 93 bitkisel motifli, servis tabağı. - resim detayı.
resim: 309 / katalog no: 93 bitkisel motifli, servis tabağı. - resim detayı.
resim: 310 / katalog no: 93 bitkisel motifli, servis tabağı. - resim detayı.
resim: 311 / katalog no: 93 bitkisel motifli, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 311a / katalog no: 93 bitkisel motifli, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 312 / katalog no: 94 bitkisel motifli, servis tabağı. - imza detayı.
resim: 313 / katalog no: 94 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 314 / katalog no: 94 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 315 / katalog no: 94 bitkisel motifli, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 316 / katalog no: 94 bitkisel motifli, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 317 / katalog no: 94 bitkisel motifli, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 318 / katalog no: 94 bitkisel motifli, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 319 / katalog no: 95 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 320 / katalog no: 95 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 321 / katalog no: 96 bitkisel motifli, servis tabağı. - imza detayı.
resim: 322 / katalog no: 96 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 323 / katalog no: 96 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 324 / katalog no: 97 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 325 / katalog no: 97 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 326 / katalog no: 98 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 327 / katalog no: 98bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 328 / katalog no: 99 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 329 / katalog no: 99 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 330 / katalog no: 99 bitkisel motifli, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 331 / katalog no: 100 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 332 / katalog no: 100 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 333 / katalog no: 100 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 334 / katalog no: 101 bitkisel motifli, servis tabağı. - imza detayı.

resim: 335 / katalog no: 101 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 336 / katalog no: 101 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 337 / katalog no: 103 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 338 / katalog no: 103 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 339 / katalog no: 103 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 340 / katalog no: 104 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 341 / katalog no: 104 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 342 / katalog no: 105 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 343 / katalog no: 105 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 344 / katalog no: 106 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 345 / katalog no: 106 bitkisel motifli, servis tabağı. - resim detayı.
resim: 346 / katalog no: 106 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 347 / katalog no: 106 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 348 / katalog no: 107 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 349 / katalog no: 107 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 350 / katalog no: 108 bitkisel motifli, servis tabağı. - imza detayı.
resim: 351 / katalog no: 108 bitkisel motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 352 / katalog no: 108 bitkisel motifli, servis tabağı.
resim: 353 / katalog no: 108 bitkisel motifli, servis tabağı. - resim detayı.
resim: 354 / katalog no: 109 arabesk motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 355 / katalog no: 109 arabesk motifli, servis tabağı.
resim: 356 / katalog no: 109 arabesk motifli, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 357 / katalog no: 110 figürlü, servis tabağı.
resim: 358 / katalog no: 110 figürlü, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 359 / katalog no: 111 figürlü, servis tabağı.
resim: 360 / katalog no: 111 figürlü, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 361 / katalog no: 112 figürlü, servis tabağı. - imza detayı.
resim: 362 / katalog no: 112 figürlü, servis tabağı.
resim: 363 / katalog no: 112 figürlü, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 364 / katalog no: 113 hayvan figürlü, servis tabağı. - imza detayı.
resim: 365 / katalog no: 113 hayvan figürlü, servis tabağı.
resim: 366 / katalog no: 113 hayvan figürlü, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 367 / katalog no: 114 tuğralı, servis tabağı. - imza detayı.
resim: 368 / katalog no: 114 tuğralı, servis tabağı.
resim: 369 / katalog no: 114 tuğralı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 370 / katalog no: 115 tuğralı, servis tabağı. - resim detayı.
resim: 371 / katalog no: 115 tuğralı, servis tabağı.
resim: 372 / katalog no: 115 tuğralı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 373 / katalog no: 116 tuğralı, servis tabağı.
resim: 374 / katalog no: 116 tuğralı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 375 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - imza detayı.
resim: 376 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı.
resim: 377 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 378 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 379 / katalog no: 117 uğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 380 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 381 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 382 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 383 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 384 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.

resim: 385 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 386 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 387 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 388 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 389 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 390 / katalog no: 117 tuğralı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 391 / katalog no: 118 tuğralı, servis tabağı. - resim detayı.
resim: 392 / katalog no: 118 tuğralı, servis tabağı.
resim: 393 / katalog no: 118 tuğralı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 394 / katalog no: 118 tuğralı, servis tabağı.
resim: 395 / katalog no: 119 tuğralı, servis tabağı. - resim detayı.
resim: 396 / katalog no: 119 tuğralı, servis tabağı.
resim: 397 / katalog no: 119 tuğralı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 398 / katalog no: 120 tek renkli, servis tabağı.
resim: 399 / katalog no: 121 altınyaldızlı, servis tabağı. - damga detayı.
resim: 400 / katalog no: 121 altınyaldızlı, servis tabağı.
resim: 401 / katalog no: 121 altınyaldızlı, servis tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 402 / katalog no: 121 altınyaldızlı, servis tabağı. - imza detayı.
resim: 403 / katalog no: 122 bitkisel motifli, kapaklı sahan.
resim: 404 / katalog no: 122 bitkisel motifli, kapaklı sahan. - benzer resim örneği.
resim: 405 / katalog no: 122 bitkisel motifli, kapaklı sahan. - benzer resim örneği.
resim: 406 / katalog no: 122 bitkisel motifli, kapaklı sahan. - benzer resim örneği.
resim: 407 / katalog no: 123 tek renkli, kapaklı sahan. - damga detayı.
resim: 408 / katalog no: 123 tek renkli, kapaklı sahan.
resim: 409 / katalog no: 123 tek renkli, kapaklı sahan. - resim detayı.
resim: 410 / katalog no: 124 tek renkli, kapaklı sahan. - damga detayı.
resim: 411 / katalog no: 124 tek renkli, kapaklı sahan.
resim: 412 / katalog no: 124 tek renkli, kapaklı sahan. - resim detayı.
resim: 413 / katalog no: 125 bitkisel motifli, iftariyelik. - damga detayı.
resim: 414 / katalog no: 125 bitkisel motifli, iftariyelik.
resim: 415 / katalog no: 125 bitkisel motifli, iftariyelik. - resim detayı.
resim: 416 / katalog no: 126 bitkisel motifli, iftariyelik.
resim: 417 / katalog no: 126 bitkisel motifli, iftariyelik. - damga detayı.
resim: 418 / katalog no: 127 bitkisel motifli, iftariyelik. - resim detayı.
resim: 419 / katalog no: 127 bitkisel motifli, iftariyelik.
resim: 420 / katalog no: 127 bitkisel motifli, iftariyelik. - damga detayı.
resim: 421 / katalog no: 128 tuğralı, iftariyelik. - resim detayı.
resim: 422 / katalog no: 128 tuğralı, iftariyelik.
resim: 423 / katalog no: 128 tuğralı, iftariyelik. - damga detayı.
resim: 424 / katalog no: 129 istiridye kabuğu formunda, iftariyelik. - damga detayı.
resim: 425 / katalog no: 129 istiridye kabuğu formunda, iftariyelik.
resim: 426 / katalog no: 129 istiridye kabuğu formunda, iftariyelik. - damga detayı.
resim: 427 / katalog no: 130 manzaralı, duvar tabağı.
resim: 428 / katalog no: 130 manzaralı, duvar tabağı. - damga detayı.
resim: 429 / katalog no: 131 manzaralı, duvar tabağı. - resim detayı.
resim: 430 / katalog no: 131 manzaralı, duvar tabağı.
resim: 431 / katalog no: 131 manzaralı, duvar tabağı. - damga detayı.
resim: 432 / katalog no: 131 manzaralı, duvar tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 433 / katalog no: 132 manzaralı, duvar tabağı. - resim detayı.
resim: 434 / katalog no: 132 manzaralı, duvar tabağı. - imza detayı.

resim: 435 / katalog no: 132 manzaralı, duvar tabağı.
resim: 436 / katalog no: 132 manzaralı, duvar tabağı. - damga detayı.
resim: 437 / katalog no: 133 bitkisel motifli, duvar tabağı. - imza detayı.
resim: 438 / katalog no: 133 bitkisel motifli, duvar tabağı.
resim: 439 / katalog no: 133 bitkisel motifli, duvar tabağı. - damga detayı.
resim: 440 / katalog no: 134 bitkisel motifli, duvar tabağı. - imza detayı.
resim: 441 / katalog no: 134 bitkisel motifli, duvar tabağı.
resim: 442 / katalog no: 135 figürlü, duvar tabağı. - imza detayı.
resim: 443 / katalog no: 135 figürlü, duvar tabağı.
resim: 444 / katalog no: 135 figürlü, duvar tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 445 / katalog no: 135 figürlü, duvar tabağı. - damga detayı.
resim: 446 / katalog no: 136 figürlü, duvar tabağı. - imza detayı.
resim: 447 / katalog no: 136 figürlü, duvar tabağı.
resim: 448 / katalog no: 136 figürlü, duvar tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 449 / katalog no: 136 figürlü, duvar tabağı. - benzer resim örneği.
resim: 450 / katalog no: 136 figürlü, duvar tabağı. - damga detayı.
resim: 451 / katalog no: 137 hayvan figürlü, duvar tabağı. - damga detayı.
resim: 452 / katalog no: 137 hayvan figürlü, duvar tabağı.
resim: 453 / katalog no: 138 armalı, duvar tabağı. - resim: detayı.
resim: 454 / katalog no: 138 armalı, duvar tabağı.
resim: 455 / katalog no: 138 armalı, duvar tabağı. - damga detayı.
resim: 456 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - damga detayı.
resim: 457 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı.
resim: 458 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - resim detayı.
resim: 459 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 460 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 461 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 462 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 463 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 464 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 465 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 466 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 467 / katalog no: 139 armalı, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 468 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı.
resim: 469 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı.
resim: 470 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı. - resim detayı.
resim: 471 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 472 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 473 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 474 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 475 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 476 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 477 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 478 / katalog no: 140 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 479 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı.
resim: 480 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - resim detayı.
resim: 481 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 482 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 483 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 484 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.

resim: 485 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 486 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 487 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 488 / katalog no: 141padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 489 / katalog no: 141padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 490 / katalog no: 141padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 491 / katalog no: 141padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 492 / katalog no: 141padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 493 / katalog no: 141padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 494 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 495 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 496 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 497 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 498 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 499 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 500 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 501 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 502/ katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 503 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 504 / katalog no: 141 padişah portreli, kahve fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 505 / katalog no: 142 desensiz, kahve fincanı. - imza detayı.
resim: 506 / katalog no: 142 desensiz, kahve fincanı.
resim: 507 / katalog no: 142 desensiz, kahve fincanı. - resim detayı.
resim: 508 / katalog no: 143 bitkisel motifli, çay fincanı. - damga detayı.
resim: 509 / katalog no: 143 bitkisel motifli, çay fincanı. - resim detayı.
resim: 510 / katalog no: 143 bitkisel motifli, çay fincanı.
resim: 511 / katalog no: 144 bitkisel motifli, çay fincanı. - damga detayı.
resim: 512 / katalog no: 144 bitkisel motifli, çay fincanı. - resim detayı.
resim: 513 / katalog no: 144 bitkisel motifli, çay fincanı.
resim: 514 / katalog no: 145 bitkisel motifli, çay fincanı. - damga detayı.
resim: 515 / katalog no: 145 bitkisel motifli, çay fincanı. - resim detayı.
resim: 516 / katalog no: 146 bitkisel motifli, çay fincanı. - imza detayı.
resim: 517 / katalog no: 146 bitkisel motifli, çay fincanı. - damga detayı.
resim: 518 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı.
resim: 519 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - resim detayı.
resim: 520 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 521 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 522 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 523 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 524 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 525 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 526 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 527 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 528 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 529 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 530 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 531 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 532 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 533 / katalog no: 147 padişah portreli, çay fincanı. - benzer resim örneği.
resim: 534 / katalog no: 148 çay takımı. - damga detayı.

resim: 535 / katalog no: 148 çay takımı. - damga detayı.
resim: 536 / katalog no: 148 çay takımı. - resim detayı.
resim: 537 / katalog no: 148 çay takımı.
resim: 538 / katalog no: 148 çay takımı. - resim detayı.
resim: 539 / katalog no: 149 çay takımı. - damga detayı.
resim: 540 / katalog no: 149 çay takımı. - resim detayı.
resim: 541 / katalog no: 149 çay takımı.
resim: 542 / katalog no: 150 sütlük
resim: 543 / katalog no: 151 şekerlik
resim: 544 / katalog no: 152 çaydanlık
resim: 545 / katalog no: 153 manzaralı, tabaklı ve kapaklı tatlı hokkası takımı. - damga detayı.
resim: 546 / katalog no: 153 manzaralı, tabaklı ve kapaklı tatlı hokkası takımı.
resim: 547 / katalog no: 153 manzaralı, tabaklı ve kapaklı tatlı hokkası takımı. - resim detayı.
resim: 548 / katalog no: 154 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı. - damga detayı.
resim: 549 / katalog no: 154 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı.
resim: 550 / katalog no: 154 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı. - benzer resim örneği.
resim: 551 / katalog no: 155 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı. - damga detayı.
resim: 552 / katalog no: 155 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı.
resim: 553 / katalog no: 155 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı. - benzer resim örneği.
resim: 554 / katalog no: 156 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı. - damga detayı.
resim: 555 / katalog no: 156 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı.
resim: 556 / katalog no: 156 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı. - resim detayı.
resim: 557 / katalog no: 156 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı. - benzer resim örneği.
resim: 558 / katalog no: 157 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı. - damga detayı.
resim: 559 / katalog no: 157 bitkisel motifli, tatlı hokkası takımı.
resim: 560 / katalog no: 158 tabaksız ve kapaksız tatlı hokkası takımı. - damga detayı.
resim: 561 / katalog no: 158 tabaksız ve kapaksız tatlı hokkası takımı.
resim: 562 / katalog no: 159 tabaksız ve kapaksız tatlı hokkası takımı. - damga ve imza detayı.
resim: 563 / katalog no: 159 tabaksız ve kapaksız tatlı hokkası takımı.
resim: 564 / katalog no: 160 manzaralı, levha. - imza detayı.
resim: 565 / katalog no: 160 manzaralı, levha.
resim: 566 / katalog no: 160 manzaralı, levha. - benzer resim örneği.
resim: 567 / katalog no: 160 manzaralı, levha. - benzer resim örneği.
resim: 568 / katalog no: 161 manzaralı, levha. - imza detayı.
resim: 569 / katalog no: 161 manzaralı, levha.
resim: 570 / katalog no: 161 manzaralı, levha. - benzer resim örneği.
resim: 571 / katalog no: 161 manzaralı, levha. - damga detayı.
resim: 572 / katalog no: 162 manzaralı, levha.
resim: 573 / katalog no: 162 manzaralı, levha. - damga detayı.
resim: 574 / katalog no: 162 manzaralı, levha. - benzer resim örneği.
resim: 575 / katalog no: 162 manzaralı, levha. - benzer resim örneği.
resim: 576 / katalog no: 162 manzaralı, levha. - benzer resim örneği.
resim: 577 / katalog no: 162 manzaralı, levha. - benzer resim örneği.
resim: 578 / katalog no: 163 manzaralı, levha. - resim detayı.
resim: 579 / katalog no: 163 manzaralı, levha.
resim: 580 / katalog no: 163 manzaralı, levha. - resim detayı.
resim: 581 / katalog no: 164 bitkisel motifli, levha.
resim: 582 / katalog no: 164 bitkisel motifli, levha. - damga detayı.
resim: 583 / katalog no: 165 hayvan figürlü, levha. - resim detayı.
resim: 584 / katalog no: 165 hayvan figürlü, levha.

resim: 585 / katalog no: 165 hayvan figürlü, levha. - resim detayı.
resim: 586 / katalog no: 165 hayvan figürlü, levha. - imza detayı.
resim: 587 / katalog no: 166 figürlü, levha. - imza detayı.
resim: 588 / katalog no: 166 figürlü, levha.
resim: 589 / katalog no: 167 figürlü, levha.
resim: 590 / katalog no: 167 figürlü, levha. - damga detayı.
resim: 591 / katalog no: 168 sepet formunda çiçeklik. - damga detayı.
resim: 592 / katalog no: 168 sepet formunda çiçeklik.
resim: 593 / katalog no: 168 sepet formunda çiçeklik. - resim detayı.
resim: 594 / katalog no: 168 sepet formunda çiçeklik. - benzer resim örneği.
resim: 595 / katalog no: 169 bitkisel motifli,kulplu, çiçeklik. - damga detayı.
resim: 596 / katalog no: 169 bitkisel motifli, kulplu, çiçeklik.
resim: 597 / katalog no: 169 bitkisel motifli, kulplu, çiçeklik. - resim detayı.
resim: 598 / katalog no: 169 bitkisel motifli, kulplu, çiçeklik. - resim detayı.
resim: 599 / katalog no: 169 bitkisel motifli, kulplu, çiçeklik. - benzer resim örneği.
resim: 600 / katalog no: 169 bitkisel motifli, kulplu, çiçeklik. - imza detayı.
resim: 601 / katalog no: 169 bitkisel motifli, kulplu, çiçeklik. - benzer resim örneği.
resim: 602 / katalog no: 169 bitkisel motifli, kulplu, çiçeklik. - imza detayı.
resim: 603 / katalog no: 169 bitkisel motifli, kulplu, çiçeklik. - benzer resim örneği.
resim: 604 / katalog no: 169 bitkisel motifli, kulplu, çiçeklik. - imza detayı.
resim: 605 / katalog no: 170 tek renkli, kulplu, çiçeklik. - damga detayı.
resim: 606 / katalog no: 170 tek renkli, kulplu, çiçeklik.
resim: 607 / katalog no: 171 bitkisel motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - damga detayı.
resim: 608 / katalog no: 171 bitkisel motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi.
resim: 609 / katalog no: 172 bitkisel motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - damga detayı.
resim: 610 / katalog no: 172 bitkisel motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi.
resim: 611 / katalog no: 172 bitkisel motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - benzer resim örneği.
resim: 612 / katalog no: 173 kabartma motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - damga detayı.
resim: 613 / katalog no: 173 kabartma motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi.
resim: 614 / katalog no: 173 kabartma motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - resim detayı.
resim: 615 / katalog no: 173 kabartma motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - benzer resim örneği.
resim: 616 / katalog no: 173 kabartma motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - benzer resim örneği.
resim: 617 / katalog no: 173 kabartma motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - benzer resim örneği.
resim: 618 / katalog no: 173 kabartma motifli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - benzer resim örneği.
resim: 619 / katalog no: 174 tek renkli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - damga detayı.
resim: 620 / katalog no: 174 tek renkli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi.
resim: 621 / katalog no: 174 tek renkli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi. - resim detayı.
resim: 622 / katalog no: 175 tek renkli, yuvarlak formlu, vazo kaidesi.
resim: 622a / katalog no: 176 kare formlu, vazo kaidesi. – damga detayı.
resim: 623 / katalog no: 176 kare formlu, vazo kaidesi.
resim: 624 / katalog no: 176 kare formlu, vazo kaidesi. – damga detayı.
resim: 625 / katalog no: 176 kare formlu, vazo kaidesi. – benzer resim örneği.
resim: 626 / katalog no: 176 kare formlu, vazo kaidesi. – damga detayı.
resim: 627 / katalog no: 177 kare formlu, vazo kaidesi.
resim: 628 / katalog no: 177 kare formlu, vazo kaidesi. - damga detayı.

resim: 629 / katalog no: 178 manzaralı, tabla formlu, sigaralık. - damga detayı.
resim: 630 / katalog no: 178 manzaralı, tabla formlu, sigaralık.
resim: 631 / katalog no: 178 manzaralı, tabla formlu, sigaralık. - imza detayı.
resim: 632 / katalog no: 179 manzaralı, tabla formlu, sigaralık. - damga detayı.
resim: 633 / katalog no: 179 manzaralı, tabla formlu, sigaralık.
resim: 634 / katalog no: 179 manzaralı, tabla formlu, sigaralık. - benzer resim örneği.
resim: 635 / katalog no: 179 manzaralı, tabla formlu, sigaralık. - benzer resim örneği.
resim: 636 / katalog no: 180 manzaralı, tabla formlu, sigaralık. - damga detayı.
resim: 637 / katalog no: 180 manzaralı, tabla formlu, sigaralık.
resim: 638 / katalog no: 180 manzaralı, tabla formlu, sigaralık. - benzer resim örneği.
resim: 639 / katalog no: 181 tek renkli, tabla formlu, sigaralık.
resim: 640 / katalog no: 181 tek renkli, tabla formlu, sigaralık. - damga detayı.
resim: 641 / katalog no: 182 tek renkli, tabla formlu, sigaralık.
resim: 642 / katalog no: 182 tek renkli, tabla formlu, sigaralık. - damga detayı.
resim: 643 / katalog no: 183 değişik formda, sigaralık.
resim: 644 / katalog no: 183 değişik formda, sigaralık. - damga detayı.
resim: 645 / katalog no: 184 değişik formda, sigaralık.
resim: 646 / katalog no: 184 değişik formda, sigaralık. - resim detayı.
resim: 647 / katalog no: 185 değişik formda, sigaralık. - damga detayı.
resim: 648 / katalog no: 185 değişik formda, sigaralık.
resim: 649 / katalog no: 186 manzaralı, tepsi. - imza detayı.
resim: 650 / katalog no: 186 manzaralı, tepsi.
resim: 651 / katalog no: 186 manzaralı, tepsi. - resim detayı.
resim: 652 / katalog no: 186 manzaralı, tepsi. - resim detayı.
resim: 653 / katalog no: 187 manzaralı, tepsi. - imza detayı.
resim: 654 / katalog no: 187 manzaralı, tepsi.
resim: 655 / katalog no: 187 manzaralı, tepsi. - damga detayı.
resim: 656 / katalog no: 188 bitkisel motifli, tepsi. - damga detayı.
resim: 657 / katalog no: 188 bitkisel motifli, tepsi.
resim: 658 / katalog no: 189 bitkisel motifli, tepsi. - imza detayı.
resim: 659 / katalog no: 189 bitkisel motifli, tepsi.
resim: 660 / katalog no: 189 bitkisel motifli, tepsi. - damga detayı.
resim: 661 / katalog no: 189 bitkisel motifli, tepsi. - resim: detayı.
resim: 662 / katalog no: 190 bitkisel motifli, tepsi.
resim: 663 / katalog no: 190 bitkisel motifli, tepsi. - damga detayı.
resim: 664 / katalog no: 191 bitkisel motifli, tepsi. - damga detayı.
resim: 665 / katalog no: 191 bitkisel motifli, tepsi.
resim: 666 / katalog no: 192 bitkisel motifli, testi. - imza detayı.
resim: 667 / katalog no: 192 bitkisel motifli, testi.
resim: 668 / katalog no: 192 bitkisel motifli, testi. - resim detayı.
resim: 669 / katalog no: 192 bitkisel motifli, testi. - damga detayı.
resim: 670 / katalog no: 193 bitkisel motifli, testi. - damga detayı.
resim: 671 / katalog no: 193 bitkisel motifli, testi.
resim: 672 / katalog no: 193 bitkisel motifli, testi. - resim detayı.
resim: 673 / katalog no: 194 bitkisel motifli, testi. - damga detayı.
resim: 674 / katalog no: 194 bitkisel motifli, testi.
resim: 675 / katalog no: 195 serbest motifli, testi. - damga detayı.
resim: 676 / katalog no: 195 serbest motifli, testi.
resim: 677 / katalog no: 195 serbest motifli, testi. - resim detayı.
resim: 678 / katalog no: 196 figürlü, testi. - imza detayı.

resim: 679 / katalog no: 196 figürlü, testi.
resim: 680 / katalog no: 196 figürlü, testi. - damga detayı.
resim: 681 / katalog no: 196 figürlü, testi. - resim detayı.
resim: 682 / katalog no: 197 manzaralı, sürahi.
resim: 683 / katalog no: 197 manzaralı, sürahi. - resim detayı.
resim: 684 / katalog no: 198 manzaralı, sürahi. - damga detayı.
resim: 685 / katalog no: 198 manzaralı, sürahi.
resim: 686 / katalog no: 198 manzaralı, sürahi. - resim detayı.
resim: 687 / katalog no: 198 manzaralı, sürahi. - resim detayı.
resim: 688 / katalog no: 198 manzaralı, sürahi. - benzer resim örneği.
resim: 689 / katalog no: 198 manzaralı, sürahi. - damga detayı.
resim: 690 / katalog no: 198 manzaralı, sürahi. - benzer resim örneği.
resim: 691 / katalog no: 198 manzaralı, sürahi. - damga detayı.
resim: 692 / katalog no: 198 manzaralı, sürahi. - benzer resim örneği.
resim: 693 / katalog no: 198 manzaralı, sürahi. - benzer resim örneği.
resim: 694 / katalog no: 199 bitkisel motifli, sürahi. - damga detayı.
resim: 695 / katalog no: 199 bitkisel motifli, sürahi.
resim: 696 / katalog no: 199 bitkisel motifli, sürahi. - resim detayı.
resim: 697 / katalog no: 199 bitkisel motifli, sürahi. –resim detayı.
resim: 698 / katalog no: 200 bitkisel motifli, sürahi. - damga detayı.
resim: 699 / katalog no: 200 bitkisel motifli, sürahi.
resim: 700 / katalog no: 200 bitkisel motifli, sürahi. - benzer resim örneği.
resim: 701 / katalog no: 201 bitkisel motifli, sürahi. - imza detayı.
resim: 702 / katalog no: 201 bitkisel motifli, sürahi.
resim: 703 / katalog no: 201 bitkisel motifli, sürahi. - damga detayı.
resim: 704 / katalog no: 201 bitkisel motifli, sürahi.
resim: 705 / katalog no: 201 bitkisel motifli, sürahi. - benzer resim örneği.
resim: 706 / katalog no: 202 tek renkli, sürahi. - damga detayı.
resim: 707 / katalog no: 202 tek renkli, sürahi.
resim: 708 / katalog no: 202 tek renkli, sürahi. - resim detayı.
resim: 709 / katalog no: 203 kabartma desenli, sürahi. - resim detayı.
resim: 710 / katalog no: 203 kabartma desenli, sürahi.
resim: 711 / katalog no: 203 kabartma desenli, sürahi. - benzer resim örneği.
resim: 712 / katalog no: 204 bitkisel motifli, yemişlik. - resim detayı.
resim: 713 / katalog no: 204 bitkisel motifli, yemişlik.
resim: 714 / katalog no: 204 bitkisel motifli, yemişlik. - resim detayı.
resim: 715 / katalog no: 204 bitkisel motifli, yemişlik. - damga detayı.
resim: 716 / katalog no: 205 bitkisel motifli, yemişlik. - resim detayı.
resim: 717 / katalog no: 205 bitkisel motifli, yemişlik.
resim: 718 / katalog no: 205 bitkisel motifli, yemişlik. - resim detayı.
resim: 719 / katalog no: 206 hayvan figürlü, yemişlik. - damga detayı.
resim: 720 / katalog no: 206 hayvan figürlü, yemişlik.
resim: 721 / katalog no: 207 kutu. - resim detayı.
resim: 722 / katalog no: 207 kutu.
resim: 723 / katalog no: 207 kutu. - benzer resim örneği.
resim: 724 / katalog no: 207 kutu. - benzer resm örneği.
resim: 725 / katalog no: 207 kutu. - benzer resim örneği.
resim: 726 / katalog no: 207 kutu. - benzer resim örneği.
resim: 727 / katalog no: 207 kutu. - benzer resim örneği.
resim: 728 / katalog no: 207 kutu. - damga detayı.

resim: 729 / katalog no: 207 kutu. - benzer resim örneği.
resim: 730 / katalog no: 207 kutu. - damga detayı.
resim: 731 / katalog no: 207 kutu. - benzer resim örneği.
resim: 732 / katalog no: 207 kutu. - damga detayı.
resim: 733 / katalog no: 208 kutu. - resim detayı.
resim: 734 / katalog no: 208 kutu. - resim detayı.
resim: 735 / katalog no: 208 kutu. - resim detayı.
resim: 736 / katalog no: 208 kutu. - resim detayı.
resim: 737 / katalog no: 208 kutu. - resim detayı.
resim: 738 / katalog no: 208 kutu. - damga detayı.
resim: 739 / katalog no: 209 kutu. - damga detayı.
resim: 740 / katalog no: 209 kutu. - resim detayı.
resim: 741 / katalog no: 209 kutu. - resim detayı.
resim: 742 / katalog no: 209 kutu. - resim detayı.
resim: 743 / katalog no: 209 kutu. - resim detayı.
resim: 744 / katalog no: 209 kutu. - resim detayı.
resim: 745 / katalog no: 210 kutu. - damga detayı.
resim: 746 / katalog no: 210 kutu.
resim: 747 / katalog no: 211 levha köşesi. - damga detayı.
resim: 748 / katalog no: 211 levha köşesi.
resim: 749 / katalog no: 211 levha köşesi. - benzer resim örneği.
resim: 750 / katalog no: 211 levha köşesi. - benzer resim örneği.
resim: 751 / katalog no: 212 levha kenarı. - damga detayı.
resim: 752 / katalog no: 212 levha kenarı.
resim: 753 / katalog no: 212 levha kenarı. - benzer resim örneği.
resim: 754 / katalog no: 212 levha kenarı. - benzer resim örneği.
resim: 755 / katalog no: 213 kapı aynası. - resim detayı.
resim: 756 / katalog no: 213 kapı aynası.
resim: 757 / katalog no: 214 kilitlik. - damga detayı.
resim: 758 / katalog no: 214 kilitlik.
resim: 759 / katalog no: 215 duvar çinisi. - damga detayı.
resim: 760 / katalog no: 215 duvar çinisi.
resim: 761 / katalog no: 215 duvar çinisi. - benzer resim örneği.
resim: 762 / katalog no: 216 lavabo. - resim detayı.
resim: 763 / katalog no: 217 saksı. - damga detayı.
resim: 764 / katalog no: 217 saksı.
resim: 765 / katalog no: 217 saksı. - resim detayı.
resim: 766 / katalog no: 218 lazımlık. - damga detayı.
resim: 767 / katalog no: 218 lazımlık.
resim: 768 / katalog no: 218 lazımlık. - benzer resim örneği.
resim: 769 / katalog no: 219 tıbbi ecza kovası. - damga detayı.
resim: 770 / katalog no: 219 tıbbi ecza kovası.
resim: 771 / katalog no: 219 tıbbi ecza kovası. - resim detayı.
resim: 772 / katalog no: 220 tükürük hokkası. - damga detayı.
resim: 773 / katalog no: 220 tükürük hokkası.
resim: 774 / katalog no: 220 tükürük hokkası. - resim detayı.
resim: 775 / katalog no: 221sosluk. - damga detayı.
resim: 776 / katalog no: 221 sosluk.
resim: 777 / katalog no: 222 soba.
resim: 778 / katalog no: 222 soba. - resim detayı.

resim: 779 / katalog no: 223 soba aksanı.
resim: 780 / katalog no: 224 kalemlik.
resim: 781 / katalog no: 225 sefertası. - damga detayı.
resim: 782 / katalog no: 225 sefertası.
resim: 783/ katalog no: 225 sefertası. - resim detayı.
resim: 784 / katalog no: 226 şerbet küpü. - resim detayı.
resim: 785 / katalog no: 226 şerbet küpü.
resim: 786 / katalog no: 226 şerbet küpü. - resim detayı.
resim: 787 / katalog no: 226 şerbet küpü.
resim: 788 / katalog no: 226 şerbet küpü. - damga detayı.
resim: 790 / katalog no: 227 tuzluk. - damga detayı.
resim: 791 / katalog no: 227 tuzluk.
resim: 792 / katalog no: 227 tuzluk. - resim detayı.
resim: 793 / katalog no: 228 tuzluk.
resim: 794 / katalog no: 228 tuzluk. - resim detayı.
resim: 795 / katalog no: 229 çerçeve.
resim: 796 / katalog no: 230 çerçeve. - benzer resim örneği.
resim: 797 / katalog no: 230 saat.
resim: 798 / katalog no: 230 saat. - damga detayı.
resim: 799 / katalog no: 230 saat. - resim detayı.

YILDIZ ARŞİVİ RESİMLERİ

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

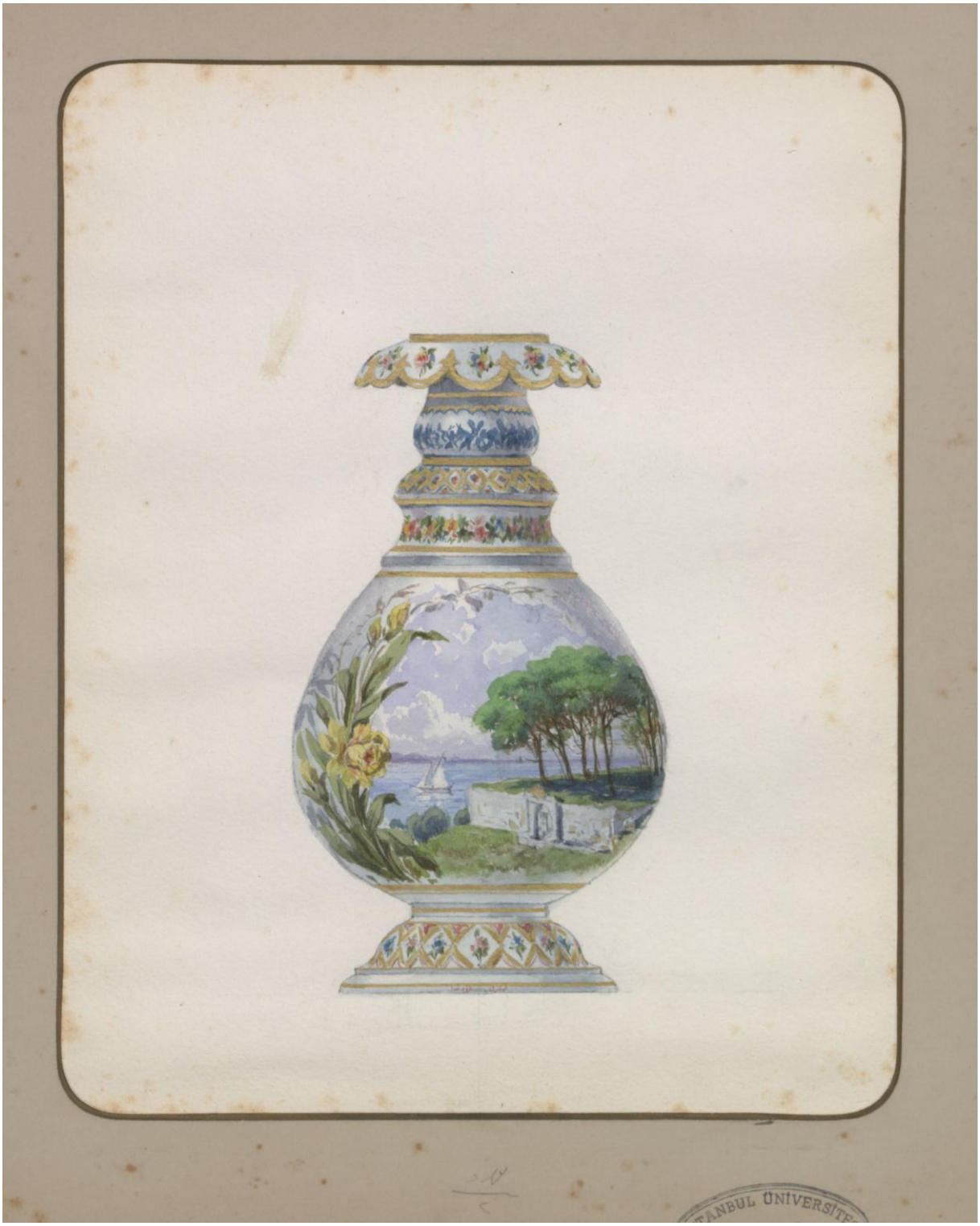

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

İ.Ü.M.K. Nadir Eserler Bölümü, 90680 envanter numaralı "II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki Kütüphanesine ait albüm" arşivinden

ÖZGEÇMİŞ

1968 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimlerini İstanbul'da tamamladıktan sonra, 1986 yılında girdiği İstanbul Üniversitesi İktisat Fakülesi İktisat Bölümünden, 1990 yılında mezun oldu.

Meslek hayatına 1990 yılında, Finansbank Genel Müdürlüğü/ Dış Piyasalar departmanında başladı. 1993-1994 yılları arasında Kanada Ottawa Universitesi'nde, yabancı dil eğitimi aldı.1995-1997 yılları arasında Unıtex adlı tekstil firmasında, İthalat-İhracat departmanı sorumlusu olarak görev aldı. Evli ve iki kız çocuk sahibidir.

2001 yılından itibaren, Fideltus İnşaat A.Ş., Fideltus İleri Teknoloji A.Ş., Kalyoncu Gayrimenkul A.Ş.şirketleri'nde Yönetim Kurulu Üyeliği yapmaktadır.

2007 yılında T.C.Kadir Has Üniversitesi Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Lisanas Programı'ndan '*Rüstempaşa Camisi ve Çinilerinin Türk Sanat ve Mimarlık Tarihi Açısından Önemi, Üretim, Kullanım ve Restorasyon Sorunları*' adlı Yüksek Lisans Tezi ile mezun oldu.

SEMİNER, SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

1-*'Rüstempaşa Camisi Çinilerinin Üretim-Kullanım-Restorasyon sorunları'*, T.C.Kadir Has Üniversitesi Kültür-Sanat ve Mimarlık Üzerine Söyleşiler, İstanbul, 4.Nisan 2007.

2-'*Yıldız Porcelain in 1894-1920: Porcelain of the Ottaman Sultans from the Topkapı Museum Collection',* 3.Uluslarası Porselen Konferansı, St. Petersburg, 9-13 Kasım 2009.

2-'*19.Yüzyılda Avrupa Porselen Sektötüyle Osmanlı Porselen Sektörünün Etkileşimleri', Sanatta Kimlik ve Etkileşim',* Uluslarası Sempozyum, İstanbul,
10-13 Mayıs 2010.

3-'16.Yüzyıl Klasik Osmanlı Sanatlarının Benzeşen Motif Tiplemeleri', *Uluslarası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu* Kiev, 26-31 Temmuz 2010.

4-'16.Yüzyıl'da Osmanlı Çini ve Seramik Sanatında Motif Çeşitliliği' *Uluslarası Türkiye-Polonya İlişkileri Sempozyumu* Varşova, 16-21 Haziran 2010.

SOSYAL SORUMLULUK FAALİYETLERİ

Bizim lösemili Çocuklar Vakfı-Mütevelli Heyeti üyeliği
Türkiye İş Kadınları Derneği (TİKAD) Yönetim Kurulu üyeliği-kurucu üye
Trak Kültürleri Vakfı Üyeliği
Erken Doğan Bebeklere Yardım Derneği Yönetim Kurulu üyeliği-kurucu üye